

Національний університет
«Одеська юридична
академія»

ЦЕНТР
українсько-європейського
наукового співробітництва

Центр українсько-
європейського наукового
співробітництва

Всеукраїнське науково-педагогічне
підвищення кваліфікації

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

3 травня – 13 червня 2022 року

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

УДК 37.013«364»(477)(063)

О-72

Голова організаційного комітету:

Дикий Олег Вікторович – кандидат юридичних наук, доцент, декан факультету кібербезпеки та інформаційних технологій Національного університету «Одеська юридична академія», експерт з акредитації освітніх програм Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти

Організаційний комітет:

Ульянова Галина Олексіївна – доктор юридичних наук, професор, проректор з навчальної роботи Національного університету «Одеська юридична академія»;

Горбаченко Станіслав Анатолійович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри кібербезпеки Національного університету «Одеська юридична академія»;

Серебро Михайло Володимирович – кандидат юридичних наук, адвокат, директор Відокремленого підрозділу «Об'єднане вище професійно-технічне училище сфери послуг Національного університету «Одеська юридична академія»

О-72 **Освітній** процес в умовах воєнного стану в Україні : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 3 травня – 13 червня 2022 року. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 504 с.

ISBN 978-617-554-001-5

У збірнику представлено матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації «Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні» (3 травня – 13 червня 2022 року).

УДК 37.013«364»(477)(063)

© Національний університет «Одеська юридична академія» 2022

© Центр українсько-європейського наукового співробітництва, 2022

ISBN 978-617-554-001-5

ЗМІСТ

On the issue of teaching the Ukrainian language to foreign citizens: problems and prospects Abramova I. G.	15
Дослідження особливостей поведінки в конфліктній ситуації осіб юнацького віку у залежності від типу їхньої гендерної ідентичності Алексєєнко Н. В.	18
Науково-методичний супровід процесу розвитку інноваційного потенціалу вихователів ЗДО Бай Цзішен	22
Навчання англійської мови учнів початкової школи в умовах дистанційного режиму Байдюк Л. М.	25
Роль культури та значення мистецької освіти у воєнний час Балог А. С.	27
Особливості викладання судової медицини в умовах воєнного стану Біляков А. М.	30
Навчання іноземної мови в обставинах вимушеного ускладнення освітнього процесу Богуцький В. М.	32
Масовість корупції як загроза національній безпеці України Болдирева В. М.	34
Особливості підготовки майбутніх спортивних менеджерів в умовах воєнного стану в Україні Бондар А. С.	38
Проблеми формування культури здоров'я у студентів вищих навчальних закладів України Борута Н. В.	41
Сучасна вища освіта в умовах війни Будзяк О. С., Будзяк В. М.	45
Досвід проведення лекційних занять із дисциплін кримінально-правового циклу для здобувачів вищої юридичної освіти в умовах воєнного стану в Україні Будяченко О. М.	49

Проблемні питання дистанційної освіти у вищих навчальних закладах в умовах воєнного стану в Україні	
Булик І. Л.	52
Розвиток соціальних послуг в Україні: здобутки та виклики сучасності	
Вакуленко О. В., Голубенко Т. О., Івженко І. Б.	55
Академічна доброчесність. Чесність у навчанні – фундамент довіри до освіти	
Валіводзь І. П.	59
Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти в навчальному процесі в умовах дистанційного навчання	
Василенко Н. Є.	63
Особливості навчання англійської мови в умовах воєнного стану	
Васильсва М. П.	68
Формування лексичних навичок на заняттях з іноземної мови в умовах воєнного стану в Україні	
Васютинська Є. А.	70
Специфіка викладання мистецьких дисциплін	
Вислободов О. В.	74
Practical manual to work with video for English learning law students: methodological guidance	
Volodarska M. V.	76
Роль освітлення в житловому інтер'єрі	
Волошенко О. М.	81
Meditation practice and teaching-learning of foreign languages	
Vukolova K. V.	84
Підвищення якості геоекологічної освіти	
Гавриленко О. П.	86
Роль НАТО як оборонного союзу в безпеці Європи	
Гбур З. В.	90
Екологічна безпека стічних вод молочної промисловості за допомогою адсорбції α -оксіпропіонової кислоти природнім цеолітом	
Гивлюд А. М.	95
Оплата праці освітян під час воєнного стану	
Глушенко С. І.	98
Training of law students in conditions of martial law	
Hnidenko V. I.	102

Fake news in modern media Golovnia A. V.	106
Інформаційні технології як важіль збереження ефективності освітнього процесу умовах війни Горбаченко С. А.	108
Формування навичок складання схеми ДТП в умовах дистанційного навчання Горбач-Кудря І. А.	111
Роль філософії політики у дослідженні політичних проблем Грицишина М. В.	115
Вплив системи освіти на політичну соціалізацію молоді Гусєва Н. Ю.	117
Викладання іноземних мов у непрофільних закладах вищої освіти України Гуцол М. І.	121
Пріоритети розвитку правових основ державної політики України у сфері інформаційної безпеки Даніель А. В.	125
Воєнний стан в Україні: пріоритетні питання у сфері вищої освіти Данченко Ю. М.	129
Реалізація національно-патріотичного виховання у закладах в умовах воєнного стану Дзюба В. П.	132
Неформальна та інформальна освіта в Україні в умовах правового режиму воєнного стану Дикий О. В.	136
Перспективи застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час проведення навчальних занять із природничих дисциплін дистанційно Димар Н. М.	138
Зниження навантаження на викладача при синхронному та асинхронному навчанні в умовах воєнного стану в Україні Дмітрієва Н. С.	141
Щодо державницької концепції Б. Хмельницького в період національно-визвольної війни Донченко О. І.	144

Досвід проведення лабораторного практикуму в технічних вузах в умовах дистанційного навчання Дорофєєв Ю. М.	148
Дистанційне навчання здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану в Україні Дубовік Р. Г.	150
Реалії освітнього процесу в умовах воєнного стану Євдокімова О. М.	152
Обмеження конституційного права на освіту в умовах воєнного стану Заболотна Л. В.	154
Щодо питання діджиталізації лісової галузі в умовах воєнного часу Заверюха М. М.	157
Методологічне обґрунтування психолого-педагогічного дискурсу в освітньому процесі після нападу Росії на Україну Зеленько О. А.	160
Електронні інструменти графічної візуалізації статистичних даних та економічних явищ в системі дистанційної освіти Івашків Т. С.	163
Японський виховний гатунок бойового шляху мудрості Інадзо Нітобе Ільницька Л. В.	166
Місце мотивації до навчання в сучасній медичній освіті Ільюк І. А., Постовітенко К. П., Коробко О. А.	170
Організація виконання кваліфікаційної роботи магістра архітектури Кайдановська О. О.	172
Становлення авторського права в Україні Калин Р. Р.	175
Особливості викладання компоненти «Римське приватне право» на юридичному факультеті в умовах воєнного стану Канарик Ю. С.	178
Щодо особливостей освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні Карповський С. В.	181
Дзвонарство в змісті освіти вищів як запорука зміцнення здоров'я особистості Кіндратюк Б. Д.	184

Дистанційне навчання нерідної мови іноземних студентів в умовах воєнного стану в Україні	
Кісіль Л. М.	188
Особливості надання освітніх послуг в умовах кризових явищ	
Клименко А. С.	192
Особливості організації освітнього процесу в закладах вищої освіти України в умовах воєнного стану	
Клименко Н. Г.	194
Особливості організації та проведення навчальної практики в умовах воєнного стану	
Климчик О. М.	198
Стратегії й тактики перекладу англійських лексичних новоутворень сфери комп'ютерних технологій українською мовою	
Колодій Б. М.	202
Кримінально-правовий захист авторських прав	
Колодін Д. О.	206
Урахування потреб незрячих відвідувачів при опорядженні транзитних просторів будівель	
Комаров К. О.	208
Особливості організації дистанційного навчання в умовах воєнного стану	
Копилов Е. В.	210
Проблеми інформаційного забезпечення вивчення юридичних дисциплін в умовах воєнного стану (на прикладі використання Єдиного державного реєстру судових рішень)	
Короєд С. О.	214
Зміна таймінгу студентів як передумова трансформації практичних занять з морфеміки й словотвору в умовах воєнного стану	
Корольова В. В.	217
«Семіотика дизайну, мистецтва і архітектури» та «ВІМ – технології в проєктуванні дизайн-об'єктів» для спеціальності 022 «Дизайн» в умовах воєнного стану в Київському національному університеті будівництва і архітектури	
Косаревська Р. О., Левченко О. В.	219
Аналіз ефективності навчання при наявності різної кількості CO ₂ в учбових приміщеннях	
Косенко Н. О., Левашова Ю. С.	223

Організація трудових відносин працівників закладів освіти в умовах воєнного стану Косьмій Л. Р.	227
Вимоги до форми установчих документів суб'єктів господарювання за законодавством України Кочина О. С.	230
Деякі питання реалізації права на освіту в умовах воєнного стану Кошарновська С. Л.	233
Особливості розвитку космічної галузі країн Прибалтики Кошова С. П.	236
Особливості судово-медичної молекулярно-генетичної експертизи Кривда Л. Р.	240
Впровадження онлайн-курсів в юридичній освіті: шлях до оптимізації навчання Крижановська О. В.	243
Аналіз нормативно-правового забезпечення академічної доброчесності в Україні Кризина Н. П.	247
Здобуття освіти в умовах воєнного стану в Україні Кризина О. В.	251
Тренінг як засіб вдосконалення професійної компетенції фахівців із соціальної роботи Кримчак Л. Ю.	255
Система дистанційного навчання Moodle як спосіб організації навчального процесу в умовах цифровізації та воєнного стану Кубасенко А. В.	260
The military invasion in Ukraine 2022 as an additional environmental parameter of formation foreign language integrated learning model Levchuk I. Yu.	263
Освітній процес ВНЗ в умовах воєнного часу: стан та перспективи розвитку Литвин Н. А.	267
Трудове законодавство в галузі освіти під час воєнного стану: проблеми та перспективи Лінник Н. В.	272

Актуальні питання цивільно-процесуального інституту заочного розгляду справ Логінова М. В.	278
Роль інтерактивних платформ у вивченні іноземної мови Лопатинська І. С.	280
Синхронна та асинхронна модель освітньої діяльності в умовах воєнного стану в Україні (на прикладі підготовки здобувачів вищої освіти) Лукашенко А. А.	283
Робота музею кафедри описової та клінічної анатомії під час воєнного стану Маліков О. В.	286
Творча робота з текстами і завдання філологічної освіти в умовах дистанційного навчання під час війни Малюга Н. М.	287
Співставлення глядацької уваги здобувачів освіти до навчального відео «до» й «під час» кризових станів Маркелов О. Е.	291
Проблеми організації дистанційної форми навчання в умовах воєнного стану Мельничук В. О.	296
Технологія проєктної роботи: постерний захист як форма тематичного контролю на заняттях з іноземної мови в умовах воєнного стану Миронова Н. В.	298
Актуальність екологічної освіти та підвищення екологічної свідомості громадян в умовах воєнного стану в Україні Нагірняк Т. Б.	303
Навчання студентів творчих ЗВО під час активних воєнних дій Нагорна Л. Л.	307
Особливості адміністративно-правового забезпечення підприємницької діяльності під час воєнного стану в Україні Ненько С. С.	310
Оптимізація процесу районування території Правобережного Полісся України для цілей розвитку гастрономічного туризму Нестерчук І. К.	314
Вплив війни на стан здоров'я і життєдіяльність здобувачів вищої освіти Нікітіна О. П.	319

Перспективи полікультурної освіти в сучасних умовах Одінцова О. О.	321
Реалізація освітнього процесу в умовах дистанційного навчання для студентів освітньо-професійна програма комп'ютерні науки у Вищому навчальному закладі Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» Ольховська О. В.	324
Навчання іноземної мови під час воєнного стану Остання А. С.	326
Питання кваліфікації самовільного залишення військової частини та дезертирства в умовах воєнного стану Павловська А. А.	329
Формування професійної компетентності фахових молодших бакалаврів педагогічних коледжів в умовах воєнного стану Параскун І. Л.	331
Роль міграційних процесів в управлінні трудовими ресурсами в умовах війни Пашкуда Т. В.	334
Інноваційні знання для післявоєнного відновлення інфраструктури України Петруха Н. М.	338
Дистанційне навчання. Військовий стан. Викладач – Студент Петько Л. В.	342
Вплив валютних коливань на торговельні відносини між Україною та Республікою Корея Петько С. М.	347
Онлайн-освіта як вимога сучасності: практичний досвід Пікалова А. О.	351
Викладання практики перекладу в профільних ЗВО за умов воєнного часу Поворознюк Р. В.	355
Scenario approach in planning economic and educational processes Polous O. V.	359
Особливості організації комунікацій в закладах вищої військової освіти в умовах воєнного стану Прокопенко А. А.	362

Використання медіації в кримінальних справах: зарубіжний досвід Пушкіна О. В.	365
Методика проведення інтерактивних занять з дисципліни «Гідравліка, гідро- та пневмоприводи» Репінський С. В.	369
Навчальна практика у закладах вищої освіти мистецького спрямування в умовах воєнного стану Решетньова Г. О.	374
Патріотизм як запорука формування взірця особистої поведінки військовослужбовця Рижиков В. С.	377
Формування парадигми векторних інформаційних технологій: проблеми, перспективи та міжнародний досвід Різник В. В.	379
Використання сервісу Google Classroom у процесі навчання: дистанційний формат взаємодії суб'єктів освітньої діяльності Розвод Е. В.	382
Тимчасовий прихисток для українців у країнах Європи Рубан О. О.	385
Актуальність розвитку альтернативної енергетики в Україні для забезпечення сталого освітнього процесу в умовах воєнного стану Сабіщенко О. В.	386
Досвід використання інформаційних освітніх технологій в організації навчального процесу студентів медичних спеціальностей Савка Ю. М., Сливка Я. І.	388
Вплив глобалізаційного процесу на юридичну освіту Савранчук Л. Л.	391
Психологічна складова організації освітнього процесу в умовах воєнного стану Салюк О. Д.	395
Рухова активність здобувачів вищої освіти в сучасних умовах Самоленко Т. В.	397
Підвищення якості професійної діяльності викладача як фундамент оновлення освітнього процесу ЗВО Саяпіна С. А.	399
Asynchronous learning in learn from the learner format Seniuk I. V.	403

Деякі проблемні питання регулювання трудових відносин у закладах освіти в умовах воєнного стану Серебро М. В.	406
Особливості викладання дисципліни «Основи ВІМ-технологій» для студентів ДВНЗ ПДАБА в умовах воєнного стану в Україні Середа С. Ю.	410
Окремі питання освітнього процесу в умовах воєнного стану Сіренко О. В.	413
До питання припинення права власності на житло, яке було знищене внаслідок бойових дій Січко Д. С.	416
Фізичне виховання здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану Счастливец В. І., Рожченко В. М.	420
Покращення самостійної роботи студентів в умовах воєнного стану Тарасенко М. І.	422
Шляхи викладання української мови за професійним спрямуванням в умовах дистанційного навчання Тимчук І. М.	425
Особливості освітнього процесу та наукової діяльності в умовах воєнного стану Тимофєєва Л. Ю.	431
Щодо питання самозахисту прав учасників кредитних відносин в процесі діджиталізації фінансових послуг в Україні Тупицька Є. О.	435
Освіта під час новітньої російсько-української війни: можливості та виклики Тютіна Л. В.	439
Дотримання академічної доброчесності в умовах дистанційного навчання Ульянов В. О.	441
Організація навчального процесу у ЗВО зі специфічними умовами навчання в умовах воєнного стану Ульянов О. І.	443
Ознаки академічного плагіату Ульянова Г. О.	445
Освітній процес в медичному університеті в умовах воєнного стану Філіпова Л. В.	447

Формування у майбутніх учителів навичок застосування віртуальних екскурсій в освітньому процесі сучасної школи Хміль Н. А.	450
Про нові освітні програми підготовки спеціалістів в галузі публічного управління та адміністрування в умовах військового періоду в Україні Хожило І. І.	453
Методика функціонування освітнього процесу в умовах воєнного стану Хомета Т. М.	456
Distance learning of medical students in higher education institutions in the conditions of military realities Khomych O. V.	460
Взаємодія студентів та викладів в умовах воєнного стану в Україні Черватенко І. М.	462
Право інтелектуальної власності в умовах воєнного стану Червко І. В.	465
Особливості підвищення рівня професійної компетентності науково-педагогічних працівників Шармар О. М.	468
Обмеження прав здобувачів вищої освіти щодо виїзду за кордон в умовах воєнного стану Шевченко Л. В.	471
Забезпечення справедливості в освітньому процесі під час війни Шелевер Н. В.	474
Політична комунікація в умовах воєнного стану в Україні Шиманова-Стефанишин О. В.	476
Розмежування добросовісності та зловживання процесуальними правами за Кодексом адміністративного судочинства України Шинкар Т. І.	478
Вплив українського народного костюму на сучасну світову моду Шмарьова О. В.	481
Еколого-правові проблеми в умовах воєнного стану Шомпол О. А.	483
Досвід дистанційного викладання: деякі організаційні підсумки Шульга М. А.	486

Використання інтерактивних додатків під час процесу навчання з іноземними студентами в умовах війни	
Шульжик І. О.	489
Лексичні особливості перекладу міжнародних угод	
Щербина А. В.	491
Інфомедійна грамотність в умовах війни	
Яблонський М. Р.	494
Фінансування вищої освіти та науки в умовах воєнного стану: стан та проблеми	
Яремко І. І.	497
Кейс-метод як засіб залучення студентів до колективної роботи в умовах дистанційного навчання	
Яслинська К. М.	501

ON THE ISSUE OF TEACHING THE UKRAINIAN LANGUAGE TO FOREIGN CITIZENS: PROBLEMS AND PROSPECTS

Abramova I. G.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Language Training
Zaporizhzhia State Medical University
Zaporizhzhia, Ukraine*

The need for foreign students to learn Ukrainian is extremely important, as it is associated with high demand and the desire of foreigners to study in Ukraine.

Many scientific and educational publications are devoted to the method of teaching Ukrainian as a foreign language. The reference points of the analysis were the works of such scientists as Z. Bakum, H. Bakhtiyarova, L. Bey, A. Bronska, G. Onkovych, O. Trostynska, O. Turkevych, A. Chistyakova.

The statement of the researcher O. Turkevych is correct that «the development of methods of teaching Ukrainian as a foreign language is taking place in a new plane. Quantitative increase of practical materials, in particular different types of textbooks for foreigners... In addition to textbooks, various theoretical issues on methods of teaching Ukrainian as a foreign language are covered in numerous scientific articles... The process of creating textbooks is becoming more dynamic» [1, p. 34].

However, it should be noted that teaching Ukrainian to foreign citizens in Ukraine is associated with a number of problematic situations, including lack of state support, imperfect methods of teaching Ukrainian as a foreign language. Insufficient number of Ukrainian language textbooks for foreign students slows down the learning process. In addition, the quality of educational publications does not meet the modern needs of higher education.

Curricula in Ukrainian as a foreign language, as well as the number of classroom hours change every year, so educational standards need to be properly refined.

Recognizing that the problem of Ukrainian-Russian bilingualism has become a notable feature of the language situation, especially in Eastern Ukraine, it should be noted that foreign students have low motivation to learn Ukrainian. In informal communicative situations in the city of Zaporizhya communication in Russian predominates. Russian is used on the streets, in shops, on transport, and in everyday communication, so learning

Ukrainian becomes extremely difficult for foreign students due to the lack of an appropriate language environment.

Students wonder why people in Ukraine do not speak their native language. As we can see, the efficiency of learning the Ukrainian language in the conditions of bilingualism is decreasing, the corresponding lexical stock of foreign citizens is limited.

Zaporizhya State Medical University opens new opportunities for foreign students to learn and study the Ukrainian language, culture, history, literature. The Department of Language Training uses in the process of teaching the Ukrainian language as a foreign material on Ukrainian studies, which helps foreigners to adapt to the new linguistic and cultural environment.

Taking into account the communicative needs of Indian students of English-language education, teachers carefully select a variety of texts in which you can get acquainted with the achievements of Ukrainian and Indian science and culture, read about prominent people of Ukraine and India in science, culture and sports. The use of such materials stimulates the motivation of foreign students, increases interest in learning.

We cannot disagree with the opinion of researcher Z. Bakum that «the main goal in teaching Ukrainian as a foreign language is communicative, which determines the whole educational process, which necessitates the implementation of communicative-activity approach – learning language as a means of communication in the interconnected and purposeful improvement of four types of students' speech activity – listening (listening-understanding), reading, speaking, writing» [2, p. 228].

Listening is an important component of language activities, so its use in the system of linguistic training of foreign citizens is essential. «Listening (Latin *audire* – to listen) – a receptive type of speech activity, listening, semantic perception of oral communication. It consists of the perception of the language form and understanding of the content of the message», – says researcher F. Batsevich [3, p. 337].

Learning to listen at the Department of Language Training of ZSMU is impossible without auditory skills and abilities, which is an integral component of the competence of communicators. Particular attention is paid to identifying the ability to adequately perceive, logically comprehend the information of descriptive texts with elements of dialogue of educational and everyday topics: «My family», «My university», «My hostel», «My friends» and more.

Based on the experience of teaching Ukrainian to foreign citizens of India (English-language form of education), we note that a difficult problem arises – it is difficult to teach them to speak Ukrainian correctly. This is primarily due to the lack of Ukrainian-speaking environment, as well as

distinctive features of phonetic system, grammatical structure and lexical structure of Ukrainian and Indian languages (Hindi, Telugu), in particular the characteristics of sounds, word forms in accordance with orthoepic and orthographic literary norms.

To make traditional classes interesting and increase the efficiency of learning the Ukrainian language, teachers of the Department of Language Training ZSMU use various innovative approaches: representing audio materials, videos, role-playing games, watching news, TV shows, documentaries and feature films in Ukrainian.

Intensification of cognitive activity of Indian students while studying Ukrainian as a foreign language is facilitated by their participation in various competitions, such as readers competition – «Poetry – Freedom of Heart», «Best Connoisseur of Ukrainian Traditions, Customs, Rites» and more.

Ukrainian language classes are especially effective. As part of the study of the theme «Zaporizhya, where I live and study», Indian students get acquainted with the history of the city, visit the famous Zaporizhya sights.

It is worth noting that the most difficult for foreign students to perceive is the topic «Adjectives and adverbs as verb forms». As L. Guba notes, «the teacher's motivation, his desire to provide relevant and useful information, designed with the help of lexical and grammatical constructions, motivates students to master professional knowledge through language learning. Then even such complex topics as adjectives and adjective inversions or complex syntactic constructions will be actualized in the student's cognitive activity» [4, p. 21].

To better master this material, teachers of the department choose scientific texts in the professional field, namely: medical, dental, pharmaceutical (using adjectives and adverbs). This will promote in-depth study of educational material and help foreign citizens in future professional activities in the specialty.

As we can see, at the present stage of teaching teachers use interactive approaches for further use of the Ukrainian language by foreign citizens in communication and professional activities.

References:

1. Turkevych O.V. Formation of the terminological system of teaching the Ukrainian language as a foreign language: monograph, Lviv : Ivan Franko Lviv National University, 2015, 220 p.

2. Bakum Z.P. Ukrainian language as a foreign language: linguodidactical problems. Philological studies. *Scientific Bulletin of Kryvyi Rih State Pedagogical University*. Issue 5, 2010, p. 226–232.

3. Batsevich FS Fundamentals of communicative linguistics: a textbook. K. : «Academy», 2009. 376 p.

4. Guba L. Problems of motivation of foreign students in Ukrainian language classes. *Current problems of teaching foreign students*: Proceedings of the XXII All-Ukrainian scientific-practical conference. Dnipro, 2020. P. 20–22.

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОВЕДІНКИ В КОНФЛІКТНІЙ СИТУАЦІЇ ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ У ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ТИПУ ЇХНЬОЇ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Алексєєнко Н. В.

*старший викладач кафедри соціології та психології факультету № 6
Харківський національний університет внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

В останні часи відбувається глибинна трансформація суспільної свідомості, зокрема усвідомлення об'єктивних змін у гендерних стосунках, котрі визначають специфіку соціальних взаємовідносин між жінками та чоловіками. У сучасному суспільстві спостерігається невідповідність гендерних стереотипів розподілу ролей між чоловіками і жінками, що ускладнює їхнє функціонування у всіх сферах людського буття. Особливо актуальним це стає в юнацькому віці, який характеризується високою соціальною активністю, що виявляється у випробовуванні та використанні нових ролей – соціальних та гендерних.

Психологічний аналіз конфліктів, передбачає вивчення особистісних (внутрішніх) детермінант поведінки людини в міжособистісному конфлікті, а це вимагає більш чіткого визначення, що є причиною стратегій поведінки особистості в конфлікті. Певні аспекти зазначеної проблеми розглядалися Т.В. Бендас, Е.Б. Ерном, О.О. Єршовим, К. Томасом, Р. Кіллменном, Д.Г. Скоттом та іншими психологами, які виявили особливості поведінки в конфліктних ситуаціях опонентів із погляду визначення характеру їх самооцінки, ціннісних орієнтацій, темпераменту тощо. Однак, проблема гендерних чинників поведінки в конфлікті, зокрема впливу типу гендерної ідентичності розкрита в науці недостатньо. Тим часом гендерні властивості є фундаментальними характеристиками особистості. Вирішення цих питань є необхідним для розуміння сутності поведінки людей. прогнозування розвитку конфлікту між жінками та чоловіками та сприятиме вибору ними правильної тактики поведінки в конфліктних ситуаціях.

Таким чином, проведений аналіз літератури дозволив визначити наступне: гендерна ідентичність – це аспект самосвідомості, що описує сприйняття та переживання людиною себе як представника певної статі [1]. На думку Т.В. Говорун самосвідомість розглядається в літературі як результат гендерної ідентифікації, що є провідним механізмом гендерної соціалізації [2, с. 80–84]. Ш. Берн зазначає що у своєму становленні гендерна ідентичність проходить ряд етапів: первинна гендерна ідентичність, що дозволяє дитині віднести себе до певної статі; усвідомлення незворотності статі та підсилення диференціації поведінки та настанов [3]. Юнацький вік, який характеризується особистісним зростанням індивіда, визначається дослідниками як найважливіший період становлення гендерної ідентичності, коли відбувається закріплення та здійснюються якісні зміни у її структурі, причому гендерна ідентичність стає центральним компонентом самосвідомості [4]. Формування ідентичності особистості та, відповідно, її складової частини – гендерної ідентичності – стає центральною задачею, та виступає, за Е. Еріксоном, головним бар'єром, який дівчата й юнаки повинні подолати для успішного переходу до дорослості, а криза ідентичності, що полягає у сукупності соціальних, особистісних виборів, самовизначень стає стрижнем, навколо якого будується юнацький вік.

Проблема гендерної детермінації конфліктної поведінки особистості вимагає чіткого визначення поняття конфлікту, стратегій поведінки в ньому та особистісних детермінант вибору особистостями останніх. На сьогодні описані п'ять основних стратегій розв'язання конфлікту: конкуренція; співробітництво; компроміс; ухилення; пристосування. Кожну з цих стратегій можна охарактеризувати з погляду цілі, що відображують бажання людини затвердити свою позицію, вчинки щодо задоволення своїх інтересів та з погляду на стан міжособистісних відносин, тобто ступінь готовності піти назустріч іншому в задоволенні його інтересів або деструкції міжособистісних відносин на емоційному, поведінковому та когнітивному рівні. В їх основу покладено систему, яку розробили К. Томас і Р. Кіллменн в 1972 році. Система дає змогу створити для кожної людини власний стиль вирішення конфлікту [5].

Дослідження проводилося на протязі листопада 2020 р. – квітня 2021 року. У дослідженні приймали участь учні десятих класів ХЗОШ I–III ступенів № 44 Харківської міської ради у кількості 43 особи з них: 21 дівчинка та 22 хлопчика, віком $16 \pm 0,3$ років.

Метою дослідження було вивчення характеру поведінки в конфліктних ситуаціях у залежності від типу гендерної ідентичності особистості в юнацькому віці.

Для з'ясування наявності кореляційного зв'язку між особливостями гендерної ідентичності юнаків та вибором стратегії поведінки в конфлікті було застосовано наступні методики: 1. Опитувальник С.Бем (BSRI) спрямований на аналіз соціального рівню гендерної ідентичності та її поведінкові прояви, в якому автор розглядає маскулінність та фемінність як незалежні величини, та виділяє чотири гендерних типа: андрогінний (високі показники як М, так і Ф), маскулінний (високі показники М та низькі Ф), фемінний (низькі показники М та високі Ф), та недиференційований у статево рольовому відношенні (низькі М-, та Ф- показники) В цілому автор дотримується ідеї про те, що основою маскулінності є інструментальна орієнтація, а фемінності – експресивна. Маскулінність передбачає агресивність, асертивність, домінантність, емоційну холодність, високу самооцінку, гонористість, впевненість, жорстокість, раціональність, енергійність, відвертість, індивідуалізм, тощо. Фемінність концептуалізується на експресивності, тобто на емоційності, прийнятті інших, емпатійності [2, с. 37–39]. 2. Методика діагностики стратегій розв'язання конфліктних ситуацій Д. Джонсона і Ф. Джонсона [5] яка дозволяє визначити типові форми поведінки особистості в конфлікті та виявляє адаптаційні і комунікативні особливості особистості та стилю взаємодії. Результати отриманих даних оброблялись за допомогою методів математичної статистики, коефіцієнта рангової кореляції Спірмена, а саме визначення характеру зв'язку між такими досліджуваними явищами як гендерна ідентичність та поведінка особистості.

За зведеними результатами дослідження за двома методиками було отримано наступні результати. Були виявлені тенденції формування андрогінного гендерного типу особистості в юнацькому віці: андрогінний тип має 45,2 % учнів (дівчата – 38,1 %; хлопці – 50,3 %), фемінний має 20,9 % учнів (дівчата – 28,6 %; хлопці – 13,6 %), маскулінний властивий 18,6 % учнів (дівчата – 13,6 %; хлопці – 22,8 %), недиференційований – 16,3 %. Отже, особливістю гендерної соціалізації юнаків є тенденція формування андрогінного гендерного типу особистості, тобто учні є здатними демонструвати як фемінні так і маскулінні якості, в залежності від того, які саме з них більше підходять до конкретної ситуації. Як свідчать дослідження низки науковців андрогінні особистості краще адаптуються до нових умов, швидше орієнтуються в несподіваних ситуаціях. Це пов'язано з тим, що їх моделі поведінки найбільш різноманітні порівняно з лише фемінною або виключно маскулінною поведінкою.

Було визначено та статистично доведено, що існує зв'язок між типом гендерної ідентичності та характером поведінки особистості юнацького віку в конфлікті. У маскулінних особистостей детермінує

вибір конфронтаційної поведінки в конфлікті. Згладжування та втеча не являються можливими стратегіями виходу з конфліктної ситуації. У фемінних особистостей спостерігається згладжування, компроміс та втеча як способи вирішення конфліктної ситуації. Конфронтація фемінними особистостями не використовується. Для особистостей з недиференційованим типом гендерної ідентичності неможливо зобразити схему типової поведінки в міжособистісних конфліктах. Андроґінія зумовлює використання усіх стратегій поведінки в конфлікті в рівному ступені. Перевага андроґінними особистостями надається компромісній поведінці в конфлікті.

Отже, особистості з маскуліним і фемінним типами гендерної ідентичності схильні діяти згідно з гендерними стереотипами. Ригідність поведінкових проявів робить маскуліну та фемінну гендерну ідентичність слабшою у порівнянні з андроґінною. Андроґінія є найбільш сильним та гнучким типом і визначає найбільш адекватну поведінку в конфлікті та ставленні до оточуючих. Недиференційований тип не зумовлює певного стилю поведінки в конфлікті та типів ставлення до оточення.

Статистично доведено, що існує зв'язок між типом гендерної ідентичності та характером поведінки особистості юнацького віку в конфлікті.

Вивчення специфіки гендерної проблематики дозволить створити базу для впровадження в освіті гендерного підходу, що сприятиме запобіганню виникнення конфліктів між статями в різних сферах життєдіяльності.

Література:

1. Титаренко Т.М. Хлопчики та дівчатка: психологічне становлення індивідуальності. К. : Знання, 1989. № 7. С. 48.
2. Говорун Т.В. Соціалізація статі та сексуальності. Т. : Навчальна книга, Богдан, 2001. 240 с.:
3. Берн Ш. Гендерная психология. СПб : Нева, 2001. 320 с. С. 6.
4. Эриксон Э. Идентичность: Юность кризис. / А.В. Толстых, А.Д. Андреева. М. : Изд.групп. «Прогресс», 1996. 344 с.
5. Кушнірук Т.Д. Методика діагностики стратегій розв'язання конфліктних ситуацій Д. Джонсона і Ф. Джонсона. *Практична психологія та соціальна робота*. № 1. 1999. С. 24–25.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ПРОЦЕСУ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО

Бай Цзішен

*аспірант кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна*

Для системи дошкільної освіти інноваційна діяльність педагога є одним з його основних способів оновлення та розвитку. Освітня практика в той же час характеризується численними прикладами, які свідчать про складності вихователів у здійсненні функцій педагогічної діяльності, що змінилися в умовах системних змін. Результативність інноваційної діяльності залишається недостатньою, що є наслідком невисокого інноваційного потенціалу педагогів, низького рівня їх активності та ініціативи щодо його підвищення.

Термін «інноваційний потенціал» у науково-педагогічній літературі розглядається як «сукупність соціокультурних і творчих характеристик особистості педагога, яка виявляє готовність удосконалювати педагогічну діяльність, наявність внутрішніх засобів та методів, здатних забезпечувати цю готовність» [4, с. 247].

Інноваційний потенціал педагога визначається творчою здатністю генерувати нові ідеї, високим культурно-естетичним рівнем, відкритістю особистості педагога до нового, розумінням і сприйняттям нових ідей, думок, напрямів, течій.

Освітнє середовище складається в взаємодії учасників процесу розвитку інноваційного потенціалу між собою, у взаємодії індивідуальних смислів. В будь-якій ефективно функціонуючій системі важливі як її елементи, а й зв'язок між ними [2, с. 154].

Як друга умова оптимального розвитку інноваційного потенціалу вихователів ЗДО ми розглядаємо здійснення науково-методичного супроводу процесу розвитку інноваційного потенціалу вихователів ЗДО. В даний час існує проблема формування вихователя інноваційного дошкільного закладу, який володіє компетентністю, креативністю, готовністю до використання та створення інновацій, уміння здійснювати експериментальну роботу. Тому науково-методичний супровід процесу розвитку інноваційного потенціалу вихователів ЗДО займає особливе місце у системі управління дошкільною установою, оскільки, насамперед, сприяє активізації особистості педагога, розвитку його творчої діяльності.

Науково-методичний супровід процесу розвитку інноваційного потенціалу вихователів ЗДО здійснюється за наступним напрямком:

1. Аналіз професійної підготовки вихователів на основі виявлення їх професійних потреб, вивчення результатів діяльності та залучення їх до різних форм професійного вдосконалення, як на базі ЗДО, так й в районі, місті.

2. Створення на базі ЗДО власної програми професійного саморозвитку та самоосвіти, яка враховує:

- завдання розвитку та виховання дітей, можливі шляхи їх реалізації з урахуванням досягнення сучасної науки та практики;
- можливості включення педагогів у дослідно-експериментальну та дослідницьку діяльність з урахуванням їх особистісної орієнтації;
- забезпечення органічного зв'язку змісту та форм навчання та практичної діяльності та зі створення інноваційної практики за умов соціального партнерства;
- залучення фахівців до роботи на всіх етапах діяльності: від розробки концепції та проектування моделі інноваційної установи та до її реалізації.

Зміст останнього напрямку стимулює педагогів постійно перебувати в «навчальному режимі» – у процесі роботи виникає потреба у нових знаннях, способах володіння матеріалом запропонованих спеціалістами програм.

У системі науково-методичного супроводу процесу розвитку інноваційного потенціалу вихователів ЗДО використовуються різноманітні форми та методи. Комплекс форм та методів науково-методичного супроводу процесу розвитку інноваційного потенціалу вихователів ЗДО включає:

1. Діагностику рівня інноваційного потенціалу педагогічного колективу.

2. Створення інноваційного інформаційного освітнього поля: формування банку нововведень у сфері освіти; проведення психолого-педагогічних семінарів з актуальних проблем сучасної освіти; поповнення педагогами базових наукових, дослідницьких та методичних знань; забезпечення педагогів літературою, доступом до Інтернету.

3. Встановлення зв'язків із науковими установами, залучення вчених як наукових керівників, консультантів, провідних теоретичних семінарів та практичних занять. Розвиток дослідницьких умінь у вихователів, доповнення теоретичних семінарів індивідуальними та груповими консультаціями.

4. Вибір педагогами нововведень відповідно до своїх потреб, з урахуванням інтересів та схильностей дітей дошкільного віку,

пов'язаних з тематикою дослідно-експериментальної роботи педагогічного колективу, запитами батьків.

5. Удосконалення структури управління в умовах роботи в інноваційному режимі, активна участь педагогів у прийнятті управлінських рішень. Підвищення професіоналізму адміністрації ЗДО.

6. Створення мотивації для досягнення успіху. Організація круглих столів, захистів проєктів, творчих звітів тощо. Активна участь педагогів у методичній роботі на рівні міста: робота у складі творчих груп; участь у роботі науково-практичних конференцій; узагальнення досвіду своєї роботи, публікацій у ЗМІ.

Зміни у соціальній, економічній, політичній сферах суспільства сучасної України висувають нові вимоги до системи освіти, до управління цією системою, до тих людей, які є керівниками освітніх установ. Сучасний етап розвитку системи освіти – це її процес модернізації. Зміни зачіпають різні сторони діяльності освітніх установ: парадигму освітнього процесу, змістовно-цільові, організаційно-цільові, організаційно-процесуальні, технологічні аспекти [1, с. 77].

У зв'язку з цим опора йде на провідну ідею – ідею переходу від простого функціонування освітніх установ для їх розвитку – здійсненню якісних, планомірних та цілеспрямованих змін, спрямованих та керованих, що передбачають наявність свідомого суб'єкта, що проводить їх, і призводять до підвищення якості освіти [3, с. 25].

Пріоритетними стають завдання формування у педагогів здатностей до самозміни, самоорганізації, саморозвитку в творчо-пошуковій діяльності.

Література:

1. Василенко Н.В. Підготовка керівників загальноосвітніх навчальних закладів до інноваційної діяльності : моногр. Вінниця : ПП «ТД «Едельвейс і К», 2020. 224 с.

2. Галатюк Ю.М. Інноваційний потенціал педагога як одна з умов впровадження нових підходів до реалізації міжпредметних зв'язків при викладанні фізики в сучасній школі / Ю.М. Галатюк, Н.С. Савчук. *Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики* : зб. наук. праць. К., 2019. Вип. 3. С. 333–338.

3. Рудік О.А., В.С. Березюк. Інноваційні технології в ДНЗ. Х. : Вид. група «Основа», 2017. *Серія «ДНЗ. Керівнику»*. 224 с.

4. Шерудило А.В. Сутність, зміст, структура і функції інноваційної діяльності вчителя в умовах модернізації педагогічної освіти. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи: компетентнісний та інтегрований підходи : монографія / за наук. ред. Л.Я. Бірюк. Суми : Вінниченко М.Д., 2019. С. 245–269.

НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО РЕЖИМУ

Байдюк Л. М.

*викладач кафедри фахових методик
та інноваційних технологій у початковій школі
факультету початкової освіти*

*Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Черкаська область, Україна*

На відміну від навчання дорослих, викладати англійську для молодших школярів непросто. Оскільки учні початкової школи мають унікальні особливості до запам'ятовування, викладання англійської мови, як іноземної, вимагає особливого підходу. Важливо те, що вчителі повинні знати особливості учнів, щоб застосувати ефективні методи та прийоми навчання. У зв'язку з пандемією, а також із введенням воєнного стану вчителі змушені проводити навчальну діяльність у дистанційному режимі.

Дослідження у цій галузі здійснювали Б.І. Шуневич, В.М. Кухаренко, О.В. Рибалко, Н.Г. Сиротенко, М.В. Коваль та ін., але, незважаючи на багатовекторність підходів, методика навчання іноземних мов за допомогою лише дистанційного формату роботи з усім комплексом проблем системно ще не розглянута і вимагає детального вивчення.

Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні була затверджена Міністерством освіти України у 2000 р. Відповідно до неї дистанційною вважають таку форму навчання, яка повинна бути рівноцінною з очною, вечірньою, заочною формами навчання й екстернатом і реалізовуватися переважно з допомогою дистанційних технологій навчання [2].

Під час здійснення дистанційного навчання англійської мови необхідно враховувати те, що базовим компонентом змісту навчання іноземних мов є не основи наукових знань, а способи діяльності, які забезпечують засвоєння різних видів мовної діяльності: аудіювання, читання, письмо, говоріння, тобто формування умінь, пов'язаних зі спілкуванням.

Під час дистанційного навчання в основному вчителі користувалися платформою «GoogleClassroom» (100 %) для передачі інформації, перевірки робіт, проведення тестувань я й оцінювання учнів. На платформах «Skype» (11,1 %) і «ZOOM» (44,4 %) педагоги проводили онлайн-уроки, відеоконференції та індивідуальні консультації. Також

використовувалися програми для тестування «quizizz.com» (22,2 %), освітні ресурси «ProfeDeEle» (11,1 %), «Aprenderespañol» (11,1 %), «Lingolia» (11,1 %), «VideoEle» (11,1 %). «ZOOM» і «Skype» виявилися зручними для пояснення нового матеріалу, контролю вимови, для вироблення навичок читання й аудіювання, для практики говоріння [3].

Вчителі англійської мови у початковій школі підбирають найефективніші інструменти для візуалізації:

1. Онлайн-дошка. Для учнів початкових класів підійде дошка Lino. Учитель має можливість змінювати фони і кольори дошки, робити їх яскравими, щоб привернути увагу дітей. На цю дошку педагог може завантажувати власні файли та зображення і виводити їх на екран. Дошка чудово працює для залучення дітей до дискусії. Вчитель пише на дошці запитання в режимі реального часу, а діти на віртуальних стікерах фіксують відповіді. Учні можуть одночасно відстежувати, хто що пише, а педагог – це розуміти, хто в цей момент активно залучений до уроку, хто друкує дуже повільно, а хто швидко висловлює думку.

Її можна застосовувати для створення ментальних карт, мозкового штурму тощо. За допомогою однієї з опцій дошки учні можуть писати коментарі одне одному.

2. Тематичні аватарки. Разом з дітьми можна змінювати аватарки, щотижня обираючи тему чи героїв, у яких кожен з них буде «перевтілюватися».

3. Знайти собі помічника. Захопити увагу дітей може вигаданий вчителем супергерой-помічник у презентаціях, який щоруку вноситиме рідзінку в пояснення тем своїми коментарями та зауваженнями. Або ж виходити онлайн разом з яскравим іграшковим персонажем – обрати йому ім'я, розказати, хто він та з якою метою буде на заняттях.

4. Рефлексія за прочитаною книгою. Учитель пропонує дітям прочитати оповідання чи невелику книгу, озвучує дату презентації. У зазначений час учні обговорюють прочитане. Під час уроку кожному учню для мінівиступу надається регламент до трьох хвилин. За цей час школярі озвучують, які фрагменти їм сподобались і чому вони рекомендують (чи ні) прочитати цю книжку іншим.

5. Веселі паузи-руханки та «гнучкі» уроки. Дитина, яка більшу частину дня проводить біля екрана, рухатися має обов'язково. Тож необхідно дозволити учням самостійно обрати плейлист для динамічних пауз-руханок – список композицій можна підготувати заздалегідь, а потім щодня вмикати певний трек [1].

Отже, дистанційне навчання та його зв'язок з комп'ютерними технологіями в сукупності відкривають багатообіцяючі перспективи для сфери освіти. Все більшої популярності набувають дистанційні

методи навчання, в основі яких лежить цілеспрямована робота вчителів, учнів та батьків. Під час дистанційного навчання вчителю потрібно більше, ніж будь-коли, звертати увагу на мотивацію учнів до вивчення іноземних мов, оскільки відзначення сильних, кращих сторін кожної виконаної роботи дитини додає їй ентузіазму і бажання працювати далі ще краще.

Література:

1. Безкоровайна Ольга, Павлюк Галина. *Інноватика у вихованні* : зб. наук. пр. Вип. 13. Том 1 / упоряд. О.Б. Петренко ; ред. кол. : О.Б. Петренко, Н.Б. Грицай, Т.С. Ціпан та ін. Рівне : РДГУ, 2021. С. 73–80

2. Коваленко Аліна. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / редактори-упорядники М. Пантук, А. Душний, І. Зимомря. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 35. Том 3. С. 250–255.

3. URL: https://naps.gov.ua/ua/press/about_us/2243/

РОЛЬ КУЛЬТУРИ ТА ЗНАЧЕННЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Балог А. С.

*доцент, заслужений художник України,
завідувач кафедри скульптури*

*Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
м. Київ, Україна*

Коли правда, що таланти й чесноти народу забезпечують йому і могутність, і щастя, немає жодного важливішого питання, як – знати, чи таланти й чесноти кожного індивіда є наслідок його організації чи освіти, яку дають йому [1].

Неможливо переоцінити роль освіти у розвитку суспільства, а особливо духовної освіти, до якої належить культура. Мистецтво розширює межі сприйняття світу, виводить людину із «пастки» чисел та схем, що допомагає науковцям робити серйозні прориви у роботі. Конче необхідна умова для цього – це неповторність художніх творів. Важливість світового культурного різномайття, що є породженням національностей, спільнот та індивідів людства, полягає у збереженні життя як найвищого сенсу матеріального буття. Життя у такому

значенні прагне «вижити» і чим більше проявів воно породжує, тим більше у нього шансів.

Коли ж ми станемо на думці, що головне діло – поступ людини й громади, поступ політичний, соціальний і культурний, а національність є тільки ґрунт, форма та спосіб, тоді ми певні, що послужимо добробитові й просвіті нашого народу, а вкупі з ним й його національності: охороні й зростові того що в ній є доброго [2].

Поступ людини полягає у вдосконаленні та розкритті її талантів для потреб людства. У воєнний час зростає потреба у фахівцях та спеціалістах, вдосконалення вмінь яких забезпечує саме освіта. Мистецтво та його вивчення у цей час займає не менше значення, бо передусім торкається почуттів особистості та спільнот, формуючи їх культурний (духовний) світогляд. Нерозуміння законів мистецтва народом приводить до його спантеличення фальшивим образом світу, до викривлення його духовних та національних цінностей. Підтвердженням цього є зовсім недавні часи радянського минулого, де мистецтво відігравало надпотужну роль у «червоній» пропаганді.

У черепах большевиків, яким ніхто не заперечить знання психології мас і пропагандної вмільості, зродилася знаменита ідея: вчинити з мистецтва, зокрема пластичного, інструмент, що на рівні з наганом провадив би справу спантеличення та оглушення громадянина ССРСР найкоротшим шляхом до цілі. Стероризованому і схудобілому в голоді й нужді громадянинові показати казку, казку про щастя, ситість, добробут, небачені й нечувані в світі досягнення техніки, і в цьому чаді омани приспати остаточно його критицизм та охоту до якого-небудь спротиву. Мальована, співана та писана брехня, продукована масою стероризованих митців, мала служити тій самій цілі, що армія посіпак НКВД: зробити з советської людини автомата без власної думки й волі [3].

Отже світогляд та свобода людини напряду залежать від мистецтва, від художніх образів створених ним. У сьогоденні мистецтво занурилось майже у всі сфери людської діяльності і небезпечно те, що воно діє непомітно. Усе довкола, що створено людиною, починаючи від одягу, меблів, транспортних засобів, до, звісно, екстер'єрів та інтер'єрів будівельних споруд, живописних творів та монументальних скульптур, все має форму, дизайн та колір сформований тим чи іншим митцем. Цілі інститути займаються дією візуальних образів на психіку людини. Форма та колір виробів промисловості, чи символи приховані на них здатні збільшувати обсяги їх продажу, впливати на підсвідомість та настрої покупців. Особлива розкраска деяких військових кораблів здатна приховувати їх тип та розмір, спантеличуючи ворога. І таких прикладів багато. Але особливу увагу варто приділити мистецтву, яке з'явилося з появою цифрових технологій, де з мільярдів екранів на

людство ллється інформація, обгорнута у надвиразний, підсвічений, художній дизайн, який створений, щоб вказувати, на яку інформацію привернути увагу, на чому зосередитись. Такі технології здатні маніпулювати не тільки окремою особистістю, а і загалом суспільством, тому повинні перевірятися і регулюватися.

Модель реагування походить з низки країн, що перейшли від військової реорганізації до «загальнонаціональних» зусиль, покликаних вакцинувати суспільства проти інформаційних загроз. Невипадково серед перших держав, які це зробили, були Фінляндія, Естонія, Латвія, Литва та Швеція, кожна з яких зіткнулася з постійним вогнем російських інформаційних атак, підтримуваних близькістю російських солдатів і танків. Їхні зусилля протидії передбачають освітні програми для громадян, публічне відстеження та висвітлення кампаній іноземної дезінформації, захист виборів і примус до прозорості політичної активності, а також юридичні дії з обмеження впливу шкідливих суперпоширювальників. ...Відповідно інформаційна грамотність – уже не просто питання просвіти, а потреба національної безпеки [4].

Але потрібно зауважити, що не можна покладатися на те, що окремі організації чи групи людей під назвою, наприклад, «національних» або «народних», здатні вирішити проблему. Єдиний шлях – це підняття загальної обізнаності суспільства у законах мистецтва і тут без освіти не обійтись!

Література:

1. Клод Адріан Гельвецій. Про людину, її розумові здібності та її виховання / Переклад з французької Валер'ян Підмогильний. Київ : Видавництво «Основи». 1994. С. 416.
2. Драгоманов М.П. Вибране. Київ : видавництво «Либідь». 1991. С. 461–559.
3. Мілена Рудницька. Львів 1939 1940 1941. Львів, незалежний культурологічний часопис «ї», 22рік видання. 2011. С. 146–149.
4. Сінгер П.В., Емерсон Т. Брукінг. Війна лайків. Зброя в руках соціальних мереж. Харків : Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля». 2019. С. 298–315.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ СУДОВОЇ МЕДИЦИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Біляков А. М.

*доктор медичних наук, професор,
професор кафедри судової медицини та медичного права
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
м. Київ, Україна*

Освітній процес в медичному вузі завжди відрізнявся за своєю специфікою, адже поєднує теоретичну складову та освоєння практичних навичок. Після опанування базових дисциплін на першому – третьому курсах студенти медичних факультетів протягом наступних трьох років вивчають клінічні дисципліни. Судова медицина одна з клінічних дисциплін, де студенти окрім теоретичної підготовки мають оволодіти практичними навичками. В умовах сталого навчального процесу згідно навчальної програми це забезпечується присутністю студентів під час судово-медичних розтинів трупів осіб померлих насильницькою та ненасильницькою смертю. Саме в такий спосіб студент має змогу практично застосувати знання за темами танатологія та травматологія відповідно до конкретного випадку.

Запровадження в Україні воєнного стану внесло суттєвих коректив не лише в повсякденне життя, а й в усі галузі соціально-економічного сектору, зробивши їх військово адаптованими [1]. Суттєва автономія навчального закладу, забезпечена Законом України «Про вищу освіту», дозволяє своєчасно та динамічно адаптувати навчальний процес до умов сьогодення [2]. Ми вже мали змогу в цьому пересвідчитись під час пандемії коронавірусної інфекції, коли вищі навчальні заклади переходили на дистанційну чи змішані форми навчання. Саме завдяки набутим протягом останніх двох років напрацюванням за даним графіком роботи, зараз вуз може забезпечити виконання навчальної програми. Дистанційні чи змішані форми навчання в умовах воєнного стану стали не альтернативою, а виробничою необхідністю.

Повномасштабне військове вторгнення з окупацією частини областей та регулярними повітряними обстрілами всієї території України спричинили вимушене переміщення мешканців не лише в межах держави, а й поза нею. Тому частково, а деяких вузів і повністю, не лише студенти, а й навчально-педагогічний колектив змінив місце перебування. За даних обставин дистанційне забезпечення навчального процесу буде залежати лише від наявності онлайн доступу до мережі інтернет, який зазвичай, наявний на території, де активні бойові дії не

проводяться. Даний підхід дозволить зберегти кадровий потенціал, зв'язок зі студентами, а головне, максимально убезпечити його учасників.

В умовах сьогодення судова медицина стала провідною галуззю, що допомагає задокументувати російські військові злочини не лише по відношенню до військових, а й до цивільного населення. Викладачі кафедри судової медицини Національного медичного університету імені О.О. Богомольця приймали безпосередню участь в проведенні судово-медичних експертиз загиблих осіб на території Ірпеня, Бучі, Бородянки та прилеглих територій. Проведення сотень експертиз в стислі терміни дозволило значно покращити практичний досвід стосовно експертизи вогнепальних ушкоджень та вибухової травми, адже зазвичай експерт за рік зустрічає лише декілька подібних випадків. Набуття даного досвіду дозволило негайно запровадити його в навчальному процесі шляхом створення кейсів на підставі реальних матеріалів, що містять фото та описову частину загиблих осіб. Тому наразі не лише українські студенти а й іноземці мають змогу удосконалити знання за даною тематикою, отримані в такий коштовний для українців спосіб. Ця інформація буде використана при розробці навчально-методичних матеріалів та поширена серед медичних вузів України.

Таким чином, застосування дистанційної форми навчання та використання практичних матеріалів з поточних експертиз військових злочинів дозволить не лише забезпечити виконання навчального плану з судової медицини, а й максимально поширити серед студентів новітні знання та навички за даною тематикою.

Література:

1. Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 2102-IX від 24.02.2022. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/219987.html>.

2. Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 37–38. С. 2004.

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ОБСТАВИНАХ ВИМУШЕНОГО УСКЛАДНЕННЯ ОСВІТЬОГО ПРОЦЕСУ

Богуцький В. М.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри правничої лінгвістики
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Мова є життєво важливою для розвитку людини. Як зазначає Сьюзан Ромейн, мова перебуває «в самому серці значних ліній розломів у процесі розвитку» [1]. Уміння користуватися мовами дає людям можливість «зробити внесок у розкриття свого потенціалу й бути активними учасниками виходу з кола бідності» [2]. Відсутність цієї здатності є істотною перешкодою для сталого й справедливого розвитку особистості та суспільства.

У книзі «Педагогіка пригноблених» Пауло Фрейре чітко говорить про центральну роль мови у боротьбі з «культурою мовчання», через яку ті, хто навчається набувають негативну, пасивну та пригнічену самооцінку від своїх гнобителів [3]. Постійна неспроможність студентів у складних обставинах розвивати свої мовні навички (опановуючи, зокрема, основні національні та міжнародні мови) неодмінно призведе до того, що економічна, політична, соціальна й культурна відчуженість триватиме. Проте, незважаючи на найкращі наміри освітян, системна нерівність не зникає автоматично під час вивчення мови. Як стверджують Т. Марр та Ф. Інгліш, «вхід до символічного й культурного багатства не відкриваються для тих, хто несистематично вивчає другу мову» [4]. Ця думка перегукується з поглядами П. Брутіо, який стверджує, що «для дуже бідних [...] глобальне поширення англійської мови є другорядним у порівнянні з проблемою базового економічного розвитку та зменшення бідності» [5]. Однак, для багатьох, хто вчиться за таких обставин функціональну грамотність володіння мовою, як-от англійською, важко відокремити від набуття інших «життєвих навичок», таких як цифрова грамотність та вища освіта.

Розвиток мовних навичок, а також процес вивчення мови є надзвичайно цінними. Із цим пов'язано багато прямих і непрямих переваг, особливо в складних умовах навчання. Можна виділити деякі основні економічні, соціальні, культурні й психологічні позитивні властивості вивчення та опанування мов у надзвичайних обставинах:

– сприяння асимілюванню людей у різних спільнотах, їхнє зближення;

– покращення загальних можливостей людей отримати роботу, а також якості роботи, яку вони можуть виконувати;

– допомога людям впоратися з травмою, наприклад, забезпечуючи розумовий і фізичний простір, необхідний для опрацювання певної проблеми;

– надання людям можливості скласти іспити та отримати необхідну додаткову кваліфікацію;

– надання людям доступу до можливостей продовжити навчання, яке могло б бути їм недоступним без володіння іноземною мовою.

Коли говорять про «вивчення мов», це часто тлумачать як «вивчення англійської мови». Хоча англійська і є, безумовно, найпоширенішою мовою, яку вивчають студенти у всьому світі, також важливо не ігнорувати інші мови. У деяких складних обставинах може бути корисніше вивчити ту мову, яка домінує у певному регіоні, а не англійську. Наприклад, коли учням потрібно опанувати мову шкільного навчання, щоб бути повноцінним учасником освітнього процесу, або якщо мова бізнесу та торгівлі не є ані англійською, ані рідною для людини.

Важливо також розрізнити поняття «знання мови» та «мовні здібності». У складних обставинах часто пріоритетним є перше. Однак насправді саме мовні здібності дійсно принесли б студентам більше користі, якщо згадати перераховані вище переваги вивчення іноземної мови. Як результат, часто помітним є значний розрив між причинами чому люди вивчають мови, і тим, що та як вони вивчають:

– *що* вивчають студенти: навчальні програми часто зосереджуються на знаннях граматики (наприклад, як утворювати теперішній доконано-тривалий час або коли використовувати означений чи неозначений артикль), запам'ятовуванні довгих списків лексики та імітації певних структур та типів тексту (наприклад, написання складно-носуриядних та складнопідрядних речень або листів-скарг). Однією з головних причин цього є те, що такі знання мови легко перевірити (наприклад, за допомогою тестових завдань). Хоча частина цього мовного матеріалу корисна, проте загалом вона не є точним відображенням мови, яка знадобиться студентам у їхньому повсякденному житті;

– *як* студенти навчаються: процес часто заснований на запам'ятовуванні, зубрінні та повторенні. Студенти пасивно одержують знання, а не є активними агентами процесу навчання. Вони вивчають мову переважно індивідуально, а не колективно. Точність цінується вище за плавність та вільність володіння мовою.

Таким чином, саме «природний спосіб» вивчення мови є подібний до того, як ми вивчаємо свою рідну мову. Акцент робиться на вмінні спілкуватися та на тих мовних навичках, які потрібні нам у повсякденному житті. Тут менше уваги приділяється таким аспектам, як формальна граматика та письмо. Оволодіння іноземною мовою йде аналогічним шляхом розвитку рідної мови, тобто аудіювання – говоріння – читання – письмо. Такий підхід зменшує стрес і занепокоєння, які відчувають багато студентів під час вивчення мов. Крім того, те, про що людина дізнається в такий «природний спосіб», як правило, є більш актуальним і корисним.

Література:

1. Romaine, S. Keeping the promise of the Millennium Development Goals: Why language matters. *Applied Linguistics Review*. 2013. Vol. 4. № 1. P. 1–21.
2. Wisbey, M. Mother Tongue-Based Multilingual Education – the key to unlocking SDG4 – quality education for all. *Multilingual education working group Asia-Pacific*. 2016. P. 3.
3. Freire, p. *Pedagogy of the Oppressed*. New York: Continuum. 1970.
4. Marr, T. and English, F. *Rethinking TESOL in Diverse Global Settings: The Language and the Teacher in a Time of Change*. London: Bloomsbury, 2019.
5. Bruthiaux, p. Hold your courses: Language education, language choice, and economic development. *TESOL Quarterly*. 2012. Vol. 36. № 3. 291 p.

МАСОВІСТЬ КОРУПЦІЇ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНИЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Болдирева В. М.

доцент МКА,

викладач кафедри гуманітарної та фундаментальної підготовки

Чернігівський інститут імені Героїв Крут

Міжрегіональної Академії управління персоналом

м. Чернігів, Україна

Ступінь захисту кожної нації від зовнішніх загроз, у тому числі збройної агресії, безпосередньо залежить від внутрішньої стабільності, міцності державного апарату, ефективності політичної влади нації в

цілому. У таких випадках корупція часто є основною причиною внутрішньополітичних та економічних криз. Необхідно визнати, що це має широкі наслідки для всіх суспільств, оскільки підриває демократію та верховенство права, порушує права людини, спотворює ринки, знижує якість життя та дозволяє організованій злочинності, тероризму та іншим загрозам безпеці людей процвітати. Цей негативний феномен зустрічається в усіх країнах – великих і малих, багатих і бідних – але саме в країнах, що розвиваються, його наслідки є найбільш руйнівними.

Більшість українців вважає корупцію найбільшою загрозою національній безпеці України, в той час, як у деяких громадян України з різних причин склалося надмірно лояльне ставлення до внутрішньої (дрібної) корупції. Проте загрозливий масштаб у сукупності виходить за рахунок широкого узагальнення їх проявів. Важливим фактором при цьому не завжди є чітке нормативне визначення різниці між такими діями, як корупційні злочини, і такими, як «подяка», «подарунки», «компенсація витраченого часу», поширені в нашому суспільстві.

Застосовуючи висловлені науковцями погляди на феномен корупції, можна вважати, що необхідною умовою інституційного розвитку її злочинності є «мовчання» чи активна підтримка населенням порушень загально визначених соціальних норм. Воно сформувало свою систему природних законів виживання, які знаходяться поза законом. Таке суспільство прискорює криміналізацію всіх суспільних відносин в економічній, політичній, правовій, соціальній, духовно-моральній сферах [1, с. 19].

На тлі суспільного ставлення до корупції в елітах важливо визнати, що Україна має найвищий рівень засудження. Однак є багато опитувань та різноманітних спостережень, які чітко підтверджують, що абстрактна критика корупції еліти не свідчить про те, що ці критики мають високу моральну думку щодо цього питання, і не заважає їм вчиняти пов'язані корупційні злочини в майбутньому.

Але, з іншого боку, масова корупція не може розглядатися як результат «притаманної аморальності» окремих громадян чи суспільства в цілому. Очевидно, що це не що інше, як негативна реакція на невиправдані очікування слабкого та дезорієнтованого суспільства на ефективну державу з якісним законодавством та чесними чиновниками. Якщо в державі та визначених нею нормах не знайдено належного захисту, громадяни більше не бачать у них належної влади, а звертаються до інших засобів для досягнення своїх цілей через власне бачення. У цьому випадку використання корупції стає необхідною умовою суспільного життя та елементом особистісного та соціального світогляду, а шкода для суспільства та країни не усвідомлюється

повністю. У цьому контексті О. Костенко використовує термін «корупція кризового типу», де:

а) породжується кризою сучасного українського суспільства (а не лише недосконалістю кримінальної юстиції),

б) здатна поглиблювати кризу українського суспільства, маючи властивість зводити нанівець будь-які політичні, економічні, правові, моральні реформи в Україні. У цьому її загроза для національної безпеки України [2, с. 136].

Незважаючи на революційні події 2013–2014 років під гаслом боротьби з корупцією, майже кожен п'ятий українець змушений був особисто давати хабарі чи дарувати подарунки для вирішення конкретних проблем. Інші дані свідчать, що щонайменше 40 відсотків українців бачать корупцію як механізм, без якого українське суспільство не може вижити [3].

Тому ігнорування проблеми внутрішньої корупції та ігнорування загрози масової корупції в Україні було б великою стратегічною помилкою в антикорупційній політиці. Крім того, злочинна діяльність одних людей втягує в свою орбіту інших, які залежать від цієї діяльності. Утворюється порочне коло. Люди вели злочинний спосіб життя, створювали кримінальне середовище, і вони не тільки створювали кримінальне середовище, а й відтворювали його за рахунок інших. У криміналістичному розумінні відтворення злочинності представлено як суспільний процес, що відображає тривалий цикл безперервного обміну результатами діяльності суб'єкта.

Важливо, що Конституційний Суд України у своєму рішенні від 2 листопада 2004 р. № 15-рп/2004 про застосування судом більш легких стягнень правильно зазначив, що закон не обмежується законодавством як однією з його форм, а також включає інші соціальні норми, особливо моральні норми, традиції, звичаї тощо, які легітимізуються суспільством і приписуються культурному рівню, досягнутому в історії суспільства [4].

Таким чином, ці атрибути моралі, безумовно, можна звернути до їхніх принципів і вимог у реальній юридичній практиці щодо боротьби з корупцією. Особливо це стосується поняття суспільної моралі, яке відображає систему етичних правил, норм, ідей, думок, сформованих у суспільстві на основі духовних, релігійних, культурних цінностей і традицій. Крім того, слід мати на увазі, що це відображення в масовій свідомості певної групи осіб – знання, ідеї, норми, цінності та моделі поведінки, які поділяє маса.

Крім того, виробництво соціальної поведінки залежить від середовища і відбувається відповідно до соціальних норм, що містяться в ньому. Члени суспільства взаємозалежні і координують свої дії,

узгоджуючи свої наміри, керуючись усталеними правилами поведінки та очікуваннями дій інших. Тому завдання суспільства – створити соціальне середовище, в якому не можна допускати будь-яких проявів корупційної поведінки.

Таким чином, масовість є однією з найхарактерніших ознак корупції в Україні, яка свідчить не лише про найвищий рівень суспільної небезпеки (у кримінально-кримінологічному розумінні), а й про наявність внутрішньої загрози національній безпеці з неконтрольованих прямих джерел. захищають національний суверенітет, територіальну цілісність, демократичний конституційний лад та інші національні інтереси України від реальних і потенційних загроз. Особливо сьогодні, в умовах тривалого військового протистояння з Росією, необхідно системно та ефективно усувати ці внутрішні загрози національній безпеці, оскільки вони послаблюють впевненість України у протистоянні зовнішнім загрозам, захисту країни, уникненню непотрібних матеріалів якомога сильніше. можливий і, найголовніше – це втрата людей.

Основними причинами, які формують суспільне уявлення про допустимість корупції на побутовому рівні та провокують її масове поширення, є:

- 1) неякісне матеріальне законодавство, яке не наділене необхідного ступеню суспільної легітимності;
- 2) громіздке процесуальне законодавство, що встановлює бюрократизовані адміністративні та інші процедури;
- 3) неефективність органів державної влади у вирішенні питань суспільного життя;
- 4) відсутність дієвої державної системи забезпечення прав, свобод та інтересів людини і громадянина.

Тобто, корупція в Україні стала «таємницею, про яку знають усі», а її масовий характер можна визначити як одну з ключових ознак корупції, що полягає у різного ступеня причетності до вчинення корупційних діянь (у тому числі корупційних злочинів) значною частиною населення, при одночасно неадекватній толерантності більшості населення до вчинення таких діянь.

Література:

1. Дрьомін В.М. Інституціональна теорія злочинності та криміналізації суспільства: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2010. 40 с.

2. Костенко О.М. Корупція кризового типу: поняття і шляхи протидії. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2008. № 18. С. 136–141.

3. Кожен п'ятий українець минулого року давав хабарі: опитування. *Українська правда*. 2016. 04 лютого. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2016/02/4/7097867/> (дата звернення: 01.05.2022).

4. Рішення Конституційного Суду України від 02.11.2004 р. № 15- рп/2004. Справа за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04> (дата звернення: 01.05.2022).

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СПОРТИВНИХ МЕНЕДЖЕРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Бондар А. С.

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
завідувач кафедри менеджменту фізичної культури
Харківська державна академія фізичної культури
м. Харків, Україна*

В Україні із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року [4] введено воєнний стан – особливий правовий режим, що вводиться у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України [2]. З того моменту наша країна опинилася у стані війни через військову агресію Російської Федерації. У зв'язку з цим, усі сфери діяльності, у тому числі освіта, змушені були пристосовуватися до функціонування в нових умовах.

Із введенням воєнного стану, Міністерство освіти і науки України прийняло ряд рішень для врегулювання питань, пов'язаних з організацією освітнього процесу, зокрема закладам вищої освіти рекомендовано тимчасово припинити освітній процес і піти на канікули [3]. Харківська державна академія фізичної культури з 25 лютого 2022 року пішла на канікули, оскільки з початку війни знаходилася у зоні активних бойових дій, більшість здобувачів освіти, професорсько-викладацький склад, адміністрація і співробітники академії евакуювалися з міста через ракетні та артилерійські обстріли, авіабомбардування, проведення військових операцій на вулицях міста. На початку березня керівництвом проведено опитування серед здобувачів освіти про готовність приступити до навчання, серед опитаних 56 % здобувачів освіти знаходилися у безпеці і готові були

приступити до навчання. З 21 березня 2022 року, за наказом адміністрації академії, у Харківській державній академії фізичної культури поновлено навчальний процес у дистанційному форматі.

У Харківській державній академії фізичної культури ведеться підготовка майбутніх спортивних менеджерів на кафедрі менеджменту фізичної культури за освітньо-професійними програмами «Менеджмент у спортивній діяльності» на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти та «Менеджмент у спорті» на другому (магістерському) рівні вищої освіти. Слід підкреслити, що науково-педагогічні працівники кафедри і здобувачі освіти 2–4 курсів вже мали досвід дистанційного навчання під час пандемії коронавірусної інфекції COVID-19, при тому 76 % студентів подобалося навчатися дистанційно, на той момент 48 % студентів найбільшою перевагою вважали економію часу на проїзд, 25 % відзначали, що дистанційне навчання надає більше вільного часу на тренування та особисті справи, 20 % зазначали, що навчатися дома – зручно, для 8 % опитаних така форма навчання дозволила вивчити більше інформації знайти самостійній роботі. Дистанційна форма навчання, за словами більшості (80 %) здобувачів освіти, викликала у них заохочення оскільки викладачі використовували сучасні технології викладання лекцій та семінарських занять за допомогою сервісів з підтримкою відеоконференцій «Zoom», «Google Meet», «Discord», надавали навчально-методичний матеріал, у тому числі підручники, посібники, методичні рекомендації та презентації в електронному вигляді з цілодобовим доступом, створювали документи для загального використання на платформі «Google Classroom» та у системі дистанційного навчання Харківської державної академії фізичної культури «Moodle», що дозволяло ефективно опрацювати матеріал навчальних дисципліни та проходити онлайн-тестування для контролю. Спілкування з викладачами у месенджерах («Telegram», «Viber», «WhatsApp», тощо) та створення спільнот академічних груп, кафедр, факультетів полегшувало налагодження комунікації між здобувачами освіти та педагогами [1].

Проведене опитування здобувачів освіти після поновлення освітнього процесу в умовах воєнного стану показало, що найбільш вагомими можливостями онлайн навчання вони вважають індивідуалізацію навчання, гнучкість графіка навчання у виборі найбільш зручних умов (місця і часу), опрацювання теоретичного матеріалу на різних онлайн-платформах. Негативно впливають на організацію повноцінного дистанційного навчання, на їх думку, відсутність потрібної техніки вдома та відсутність постійного доступу до мережі Інтернет. До занять мали змогу приступити більше 70 % здобувачів освіти.

Викладачі кафедри менеджменту фізичної культури у процесі викладання в умовах воєнного стану використовують усі форми проведення навчальних занять (дистанційний формат: синхронний – відеоконференції за наявності необхідних умов; асинхронний формат – на платформі Moodle розміщено методичні матеріали з дисциплін, які здобувачі можуть використовувати самостійно. Усі викладачі створили чати для спілкування зі здобувачами (та групи з навчальних дисциплін) у месенджерах Viber та/або Telegram.

Серед основних труднощів, які виникають під час викладання в умовах воєнного стану, викладачі відзначають відсутність Інтернету у них і здобувачів освіти, загострення бойових дій, перебування у бомбосховищах під час занять.

Заходи, які здійснюються науково-педагогічними працівниками кафедри менеджменту фізичної культури з метою залучення здобувачів вищої освіти до відвідування навчальних занять:

– особисте спілкування з кожним здобувачем спеціалізації (телефонні розмови, листування у месенджерах та через електронну пошту);

– спілкування зі старостами академічних груп;

– створення чатів з дисциплін у Viber та/або Telegram;

– спілкування викладачів з деканами, заступниками деканів та методистами деканатів;

– індивідуальне консультування студентів, які не мають можливості відвідувати заняття онлайн з технічних та інших причин.

Проведений аналіз поточної успішності здобувачів освіти з дисциплін, які викладаються на кафедрі менеджменту фізичної культури, показав, що середні бали за тестування у майбутніх спортивних менеджерів склали 62–66 балів, що свідчить про задовільний рівень отриманих знань, а наприкінці навчального року середні бали успішності склали 77–80 балів, що дає можливість говорити про успішність освітнього процесу на кафедрі менеджменту фізичної культури.

Таким чином, узагальнення отриманих даних дає можливість говорити про якісну організацію навчального процесу у період воєнного стану на кафедрі менеджменту фізичної культури, що вдається завдяки поєднанню успішної і злагодженої діяльності адміністрації академії та колективу кафедри.

Література:

1. Ждамірова Ю.М., Бондар А.С. Роль інформаційних технологій у мотивації студентів закладу вищої освіти спортивного профілю до дистанційного навчання. *Стратегічне управління розвитком фізичної*

культури і спорту : збірник наукових праць. Харків : ХДАФК, 2020. С. 60–63.

2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» / *Верховна рада України*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T150389?an=36>

3. Рекомендації МОН щодо організації освітнього процесу / Міністерство освіти і науки. URL: <http://vpu40.ptu.org.ua/>

4. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 2102-IX від 24.02.2022 / *Верховна рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2>

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я У СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ

Борута Н. В.

*кандидат біологічних наук,
доцент кафедри гістології, цитології та ембріології
Полтавський державний медичний університет
м. Полтава, Україна*

Здоров'я нації в наш час розглядається як показник цивілізованості держави, що відбиває соціально-економічне становище суспільства. Народна мудрість говорить, що дев'ять десятих щастя людини складає її здоров'я. Саме тому на сучасному етапі особливо гостро постає проблема збереження здоров'я молоді та науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів, формування навичок здорового способу життя, створення умов для зміцнення та збереження здоров'я [5].

Сьогодні здоров'я населення безпосередньо пов'язане не тільки з роботою системи охорони здоров'я, але і з самим способом життя людей. Напри великий жаль, спостерігається стійке погіршення стану здоров'я населення, в тому числі студентської молоді, тоді як суспільство потребує активних, здорових, творчих особистостей, готових реалізувати себе в усіх життєвих сферах, в першу чергу в професійній діяльності [2]. Тому, збереження і зміцнення здоров'я перебувають у прямій залежності від рівня загальної культури та культури здоров'я.

Студентство являє собою потенціал кваліфікованих трудових ресурсів країни, основний інтелектуальний потенціал суспільства. Є активним суб'єктом соціального відтворення та рушійною силою подальших соціально-економічних змін та суспільного розвитку

держави. В останні роки активізувалася увага до здорового способу життя студентів, це пов'язано зі стурбованістю суспільства з приводу стану здоров'я фахівців, що випускаються вищою школою, зростанням захворюваності в процесі професійної підготовки, наступним зниженням працездатності [6].

За останні роки тенденція погіршення здоров'я молодого покоління зберігається і набуває стійкого характеру. Студентство можна виділити як категорію людей з підвищеними факторами ризику. Цими факторами є: нервові перенапруження і розумове стомлення, хронічне порушення режиму праці і відпочинку, режиму сну і харчування, шкідливі звички, недостатня рухова активність та ін. Помітно збільшується кількість студентів, які за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи, а також зростає кількість студентів, звільнених від занять фізичною культурою [1].

Система профілактики здоров'я, яка традиційно використовується у вищих навчальних закладах, найчастіше зводиться до формування знань у молоді про ті чи інші захворювання. Немає системи щодо формування навичок конструювання молоддю такого психічного і фізичного здоров'я, яке дозволяє успішно впоратися з постійно зростаючими навантаженнями сучасного життя на людський організм [2].

У зв'язку з цим виникає питання, що і як потрібно зробити для того, щоб освіта не руйнувала, а, навпаки, зберігала, зміцнювала і розвивала здоров'я людини. Збереження і зміцнення здоров'я студентів стає одним із найважливіших завдань педагогічного процесу, метою якого є забезпечення високого рівня здоров'я, знань, умінь і навичок, необхідних для ведення здорового способу життя, а також виховання культури здоров'я в студентській молоді [2].

Невеликий відсоток студентів займаються в спортивних секціях чи займаються самостійно одним з видів фізичних вправ. Можна сказати, що у студентів не тільки низький рівень грамотності в питаннях збереження і зміцнення здоров'я, але і недостатнє ставлення до фізичної культури, яка є основним чинником у формуванні культури здоров'я [1].

Слід відзначити, що формування культури здоров'я, як процес, є предметом дослідження різних наук: лікувальної медицини, теорії та методики фізичної культури, фізіології, психології, педагогіки та ін. І на даний час залишається відкритим питання: хто саме повинен здійснювати вирішення проблеми формування культури здоров'я і відповідно хто має нести відповідальність перед суспільством за кінцевий результат даного процесу [3].

Культура здоров'я – це комплексне поняття, яке включає теоретичні знання про фактори, що сприяють здоров'ю, а також грамотне

застосування в повсякденному житті принципів активної стабілізації здоров'я, тобто оздоровлення. Культура здоров'я людини відображає її гармонійність і цілісність особистості, адекватність взаємодії з оточуючим світом і людьми, а також здатність до творчого самовираження та активної життєдіяльності [2]. Тому навіть широкі теоретичні знання в області культури здоров'я недостатні для формування правильної поведінки людини. Свідоме й активне ставлення до збереження і зміцнення свого здоров'я вимагає від людини певних вольових якостей (самовладання, цілеспрямованості).

Під саморозвитком культури здоров'я необхідно розуміти безперервний процес цілеспрямованої діяльності особистості щодо зміни своїх потреб і здібностей, свідомого управління своїм розвитком, а також вибір цілей, шляхів і засобів самовдосконалення відповідно до своїх життєвих цінностей і установок до здорового способу життя [2].

На думку дослідників найбільш значимими факторами, що впливають на здоров'я студентів є умови життя і зусилля самої людини. Тому змінюючи умови навчання у вузі, спонукаючи інтерес самих студентів до формування свого здоров'я і формуючи стійку мотивацію до здорового способу життя, можна змінити ставлення студентів до культури здоров'я [1].

Формування ставлення до культури здоров'я як найпершої цінності, отримання необхідних знань і навичок у веденні правильного способу життя є важливими завданнями для студентів. Впровадження нових технологій, відповідних форм організації навчальної діяльності та нового її змісту мають велике практичне значення для розвитку всебічно розвинутої здорової особистості. Ці завдання можуть бути досягнуті з допомогою розумного поєднання психолого-педагогічного і медико-біологічного підходів, а основною базою для формування культури здоров'я в студентів повинна стати фізична культура в освітньому процесі вузу [1].

Сучасна система освіти несе частину відповідальності за ситуацію, що склалась зі здоров'ям молоді. При цьому важливим завданням навчальної діяльності з фізичної культури є не лише формування вмінь та навичок, а й вивчення технологій формування культури здоров'я з подальшим використанням їх у майбутньому. Виходячи з об'єктивних умов вузу потрібно створити умови, підібравши відповідні форми організації, що забезпечать можливість формування фізичної культури і її саморозвитку у кожного студента [3].

У вузі необхідно застосовувати методи і технології, які сприяють становленню потреби в саморозвитку культури здоров'я, яка розуміється як такий стан особистості студента, який виникає в результаті

вирішення суперечності між бажаним і дійсним у стані здоров'я особистості і спонукає її до самовдосконалення [2].

Формуванням здорового способу життя є тривалим процесом і може продовжуватися все життя. Зворотний зв'язок від змін, що наступають в організмі в результаті його досягнення спрацьовує не відразу, позитивний ефект переходу на раціональний спосіб життя іноді відстрочений на роки.

Суспільство може впливати на формування здорового способу життя молоді, але для цього повинні бути створені оптимальні умови, які сприятимуть забезпеченню загального їх комфорту та розвитку, як духовного так і психологічного [4].

Таким чином, сучасним дійовим механізмом щодо створення установки на збереження і зміцнення здоров'я, а також ефективного формування культури здоров'я в вузах – є створення належних педагогічних умов навчання студентів. Підростає покоління повинно бути обізнаними з питань значення здорового способу життя для здоров'я людини, впливу чинників ризику виникнення захворювань, з окремих аспектів збереження й зміцнення здоров'я; бути проінформованими про методи його діагностування та шляхи корекції за допомогою оптимізації внутрішніх і зовнішніх чинників.

Література:

1. Верхорунова О.В., Подлеская О.С. Проблема формирования культуры здоровья у студентов. *Вестн. Томск. гос. пед. ун-та*. 2013. № 4. С. 148–150.
2. Замалетдинова Н.Ш. Саморазвитие культуры здоровья студентов в системе дистанционного обучения. *Педагогическое образование и наука*. 2014. № 1. С. 71–74.
3. Халайцан А.П. Формування основ культури здоров'я як педагогічна проблема. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2014. № 8. С. 22–28. doi: 10.6084/m9.figshare.1022952.
4. Шепітько В.І. Мотивація молоді до здорового способу життя в сучасних умовах / В.І. Шепітько, Н.В. Борута, Є.В. Стецук. *Integration of scientific bases into practice : IV Міжнародна науково-практична конференція*. Stockholm, Sweden, 2020. С. 335–337.
5. Шепітько В.І. Впровадження здоров'язбережувальних педагогічних технологій у вищих навчальних закладах / В.І. Шепітько, Н.В. Борута, Є.В. Стецук [та ін.]. *Актуальні питання сучасної науки, суспільства та освіти : IX Міжнародна науково-практична конференція*. Харків, 2022. С. 130–135.

6. Шепітько В.І. Здоров'я студентської молоді – один із важливих параметрів здоров'я нації / В.І. Шепітько, Н.В. Борута, Є.В. Стецук та ін. *Проблеми науки і практики, завдання та шляхи їх вирішення* : XI Міжнародна науково-практична конференція. Польща, 2022. С. 287–292.

СУЧАСНА ВИЩА ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ

Будзяк О. С.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри геодезії та землеустрою
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Будзяк В. М.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри міжнародного менеджменту
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна*

Активні бойові дії по всій території України, що тривають з 24 лютого 2022 р. внаслідок агресії російської федерації породили цілу низку проблем у сфері вищої освіти, одна з яких – забезпечення стабільності та безперервності навчального процесу. Встановлено, що особливість стану території стосовно перебігу військових дій, стала відігравати ключову роль як для тих, хто навчає (ВНЗ), так і для тих, хто навчається, у зв'язку з цим, для суб'єктів освітнього процесу пропонуємо виділяти: 1) підконтрольну територію України; 2) тимчасово окуповану територію України; 3) зону активних бойових дій; 4) територію інших країн. По кожній із цих позицій забезпечення стабільності проведення безперебійного освітнього процесу у сфері вищої освіти в умовах війни має свої особливості. Так, на підконтрольній території України рекомендовано здійснювати освітній процес у формах: очній, змішаній чи дистанційній. Вибір форми навчання безпосередньо пов'язаний з можливостями забезпечення збереження життя суб'єктів освітнього процесу. Тому домінуючою формою навчання стає дистанційна. Попри всі переваги дистанційної форми навчання, в умовах війни вона не здатна в повній мірі

забезпечити стабільність та безперервність навчання. Основними ризиками в момент проведення занять є: відсутність доступу до мережі інтернет; відсутність світла; повітряні тривоги та необхідність переміщення в укриття; відсутність доступу до комп'ютера; термінова евакуація при попаданні в зону активних бойових дій тощо.

У випадку розгляду тимчасово окупованої території України та зон активних бойових дій слід відмітити те, що вже багато вищих навчальних закладів змінили своє місце перебування та переїхали на підконтрольну територію України з метою забезпечення стабільності і безперервності освітнього процесу. Зокрема, у м. Кропивницький переїхав Донецький університет внутрішніх справ з м. Маріуполя та Донецький медичний університет з м. Краматорськ. У м. Кам'янець-Подільський на Хмельниччину переїхав Харківський національний університет внутрішніх справ, а в м. Хмельницький – Херсонський національний технічний університет. Ще 4 заклади вищої освіти подали заявки до Міністерства освіти і науки України про переїзд на Тернопільщину [1].

Наступна особливість навчання пов'язана із тим, що внаслідок воєнних дій більше 20 тис. випускників шкіл сьогодні завершують в українських навчальних закладах навчання дистанційно, тимчасово проживаючи за кордоном в 23 країнах Європейського Союзу [2]. При цьому вони планують не тільки завершити навчання, а й виявили бажання дистанційно складати вступні іспити у вищі навчальні заклади України.

Міністерство освіти і науки України закладам вищої освіти надало рекомендації щодо окремих питань завершення 2021/2022 навчального року. Зокрема, за неможливості відновити освітній процес у вищому навчальному закладі через бойові дії, суб'єктам освітнього процесу рекомендовано дочекатися його відновлення або прослухати окремі навчальні дисципліни в інших ЗВО в межах внутрішньої академічної мобільності, або навчатися самостійно.

Втім, для забезпечення стабільності та безперервності навчального процесу Міністерству освіти і науки України довелося вводити зміни і у порядок випускної та вступної кампанії закладів вищої освіти на 2022/2023 н.р., зокрема: 1) відмінити проведення державної підсумкової атестації; 2) замінити зовнішнє незалежне оцінювання, яке було обов'язковою вимогою для вступу на бакалаврат на: національний мультипредметний тест (НМТ) для тих, хто претендує на бюджетні місця з висококонтингентних спеціальностей (рис. 1) та заяву з мотиваційним листом для інших спеціальностей; 3) змінити умови вступу на магістратуру випускникам бакалаврату всіх спеціальностей (крім правових та кон'юнктурних спеціальностей) з ЄВФФ на фаховий

іспит для претендентів на бюджетні місця і мотиваційний лист для вступу на контракт.

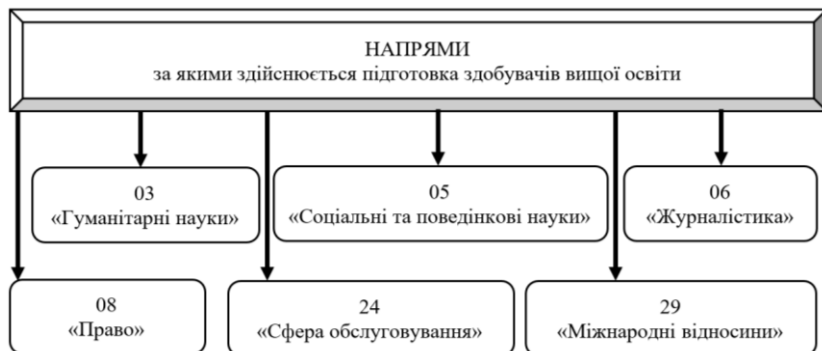

Рис. 1. Перелік кон'юнктурних напрямів (галузей знань)

Враховуючи сукупність умов та стан речей в умовах воєнного стану було виділено 15 кон'юнктурних спеціальностей на 2022/2023 н.р. за Міжнародною стандартною класифікацією освіти, до них ввійшли:

- 031 Релігієзнавство (0221 Religion and theology), 032 Історія та археологія (0222 History and archaeology), 033 Філософія (0223 Philosophy and ethics), 034 Культурологія (0314 Sociology and cultural studies);

- 051 Економіка (0311 Economics), 052 Політологія (0312 Political sciences and civics), 053 Психологія (0313 Psychology), 054 Соціологія (0314 Sociology and cultural studies);

- 061 Журналістика (0321 Journalism and reporting);

- 081 Право (0421 Law);

- 241 Готельно-ресторанна справа (1013 Hotel, restaurants and catering), 242 Туризм (1015 Travel, tourism and leisure);

- 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії (0312 Political sciences and civics, 0314 Sociology and cultural studies, 0388 Inter-disciplinary programmes and qualifications involving social sciences, journalism and information), 292 Міжнародні економічні відносини (0311 Economics, 0312 Political sciences and civics), 293 Міжнародне право (0421 Law) [2].

Сучасна вища освіта в умовах війни зазнала суттєвих змін, що в підсумку відобразилося на освітньому процесі. За кількістю поданих заяв у 2021 н. р. рейтинг очолили такі університети: Київський національний університет імені Тараса Шевченка (КНУ) – 67,4 тис.;

Львівський національний університет імені Івана Франка (ЛНУ) – 54,7 тис.; КПІ імені Ігоря Сікорського (НТУ КПІ) – 54,1 тис.; Національний університет «Львівська політехніка» (НУ ЛПІ) – 48,0 тис.

Таблиця 1

Вплив воєнних дій на забезпечення навчального процесу*

Назва ВНЗ/рік	Ліцензійний обсяг, місць / кількість освітніх бакалаврських програм денної форми			
	2020/2021	2021/2022	2022/2023	2022 р. до 2021 р., %
КНУ	18082 / 402	18489 / 419	11882 / 270	64 / 64
ЛНУ	18177 / 318	17837 / 303	16129 / 246	90 / 81
НТУ КПІ	13043 / 327	12695 / 289	11633 / 213	92 / 74
НУ ЛПІ	32224 / 506	30307 / 435	12505 / 195	41 / 45

Джерело: авторські дослідження [3].

За результатами даних наведених в таблиці 1 можна зазначити, що найбільше зазнали змін серед рейтингових університетів: Національний університет «Львівська політехніка» та Київський національний університет імені Тараса Шевченка, зокрема, як по втраті ліцензійного обсягу (місць), так і по скороченні освітніх бакалаврських програм денної форми навчання. Зокрема в НУ ЛПІ ліцензійний обсяг загалом по університету зменшено на 59 %, та скорочено безпосередньо на 55 % і кількість освітніх бакалаврських програм. На другому місці – КНУ, де зафіксовано зменшення ліцензійного обсягу на 36 % та на 36 % скорочено кількість освітніх бакалаврських програм. Втім, в дещо кращому положенні у воєнний час перебуває ЛНУ, в якому загальну кількість місць ліцензійного обсягу по університету зменшено всього на 10 % і, зокрема, тільки на 19 % зменшено кількість освітніх бакалаврських програм.

Таким чином, слід відмітити, що воєнний стан суттєво впливає на рівень забезпечення стабільності та безперервності навчального процесу залежно від місця територіального перебування суб'єктів освітнього процесу вищої освіти, зокрема, він справляє вплив як на саму організацію освітнього процесу у вищих навчальних закладах, так і відобразиться на вступній 2022/2023 н.р. кампанії вищих навчальних закладів. При цьому, якщо введені МОН України зміни у порядок випускної та вступної кампаній в умовах воєнного стану торкнулися загалом всіх вищих навчальних закладів, то щодо ліцензійного обсягу по набору студентів на навчання на 2022/2023 н.р. зокрема, на

бакалаврські програми, виявлено зміни в кожному досліджуваному вищому навчальному закладі.

Література:

1. Зберегти науковий потенціал: як виші навчатимуть студентів в умовах війни. *«Еспресо.Захід»*. URL: <https://zahid.espresso.tv/zberegti-naukoviy-potentsial-yak-vishchi-navchalni-zakladi-navchatimut-studentiv-v-umovakh-viyni> (дата звернення 07.06.2022).

2. Вступ-2022. *Пресслужба МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/ponad-20-tis-ukrayinskih-vstupnikiv-pidtverdili-uchast-u-skladanni-nmt-v-krayinah-yes-sergij-shkarlet> (дата звернення 07.06.2022).

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» від 29 квітня 2015 р., № 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF#top> (дата звернення 06.06.2022).

4. Про ВНЗ. *Інформаційна система «Вступ.Освіта.UA»*. URL: <https://vstup.osvita.ua/r27/41/> (дата звернення 06.06.2022).

ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ ІЗ ДИСЦИПЛІН КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЦИКЛУ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Будяченко О. М.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Введення в Україні воєнного стану є новим викликом для сфери освіти. Одним із завдань вищої юридичної освіти в умовах воєнного стану є підтримання рівня якості викладання та зацікавленості здобувачів у навчанні. Досягненню зазначеної мети сприятиме впровадження у навчальний процес нових підходів до викладання. Подолання першого виклику пандемії Covid-19 забезпечило опанування викладачами сучасних інформаційно-комунікаційних онлайн-технологій. Втім, в умовах воєнного стану вкрай важливим є забезпечення можливості

опанування здобувачами вищої освіти навчального матеріалу як при синхронному, так і при асинхронному режимі навчання. Не менш важливим є підтримання уваги студентів упродовж заняття, адже психологічне навантаження, яке обумовлено подіями у нашому житті та у нашій країні в цілому, значно знижують здатність концентрації уваги.

Важливе значення також мають набуття здобувачами вищої юридичної освіти професійних компетентностей, які базуються на фаховому емпіричному матеріалі, що є запорукою їх затребуваності як майбутніх професіоналів.

Спроба забезпечити досягнення поставлених завдань на практиці свідчить про ефективність структурування лекційного заняття із навчальних дисциплін кримінально-правового циклу.

В сучасних умовах навчання викладачі вже почали відмовлятися від лекційних занять в їх класичному варіанті, що є очевидним та виправданим. На наше переконання, вдалим варіантом перебігу практичного заняття є реалізація наступних етапів його проведення.

Першим етапом лекційного заняття є вступний етап, який має на меті зацікавити здобувачів вищої освіти у тематиці заняття та налаштувати на активну взаємодію. Тривалість цього етапу не має перевищувати 5–7 хвилин, та вимагає акцентування їх уваги на практичній значимості опанування теми лекційного заняття, адже, власний досвід показує, що таке аргументування у найбільшій ступені впливає на правосвідомість здобувачів вищої освіти.

Основна частина заняття поділяється на чітко структуровані послідовно розташовані наступні блоки:

1) викладення теорії. Тривалість цього блоку дорівнюється 15–20 хвилин, адже є майже загальновідомим, що максимально ефективний час концентрації уваги студента дорівнюється максимум 20 хвилинам. При цьому, для кращого засвоєння викладеного матеріалу, викладення теорії має супроводжуватися презентацією, яка містить логічні схеми, знаки актуалізації уваги здобувачів вищої освіти.

2) вирішення тестових завдань. Реалізація цього етапу відбувається із використання сервісу Quizizz у наступному порядку: а) викладач вмикає демонстрацію екрана головної сторінки відповідної гри; б) студенти за посиланням переходять на сайт сервісу та долучаються до відповідної гри; в) на власному екрані викладач демонструє тестове питання і варіанти відповіді, така сама інформація розміщується на екрані студента на сторінці гри, де студент і обирає вірну відповідь. Тривалість надання студентом відповіді на тестове питання не має бути занадто короткою, адже важливим є усвідомлене наданням ним відповіді; г) після спливу часу надання відповіді на тестове питання на

екрані викладача з'являється статистика відповідей. У випадку надання всіма студентами вірної відповіді, викладач переходить до демонстрації наступного питання. У випадку наявності невірних відповідей, викладач вмикає на екрані відповідне тестове питання із варіантами відповіді і пропонує студентам прокоментувати хід своїх думок при вирішенні цього тесту. Такий коментар, як правило, породжує дискусію серед студентів, які надали різні відповіді на тестове питання та супроводжується коментарем викладача. При цьому, такі тестові завдання мають охоплювати матеріал по темі лекції, який не було висвітлено при викладенні теорії, адже метою цього етапу є опанування нового матеріалу «від зворотнього», в результаті чого студент набуває нове знання. Переконанні, що опрацювання окремих особливостей кваліфікації злочинців, поведінки злочинця тощо у такий спосіб сприятиме кращому засвоєнню певного навчального матеріалу. Втім, запорукою вдалого перебігу цього етапу є конструктивне формулювання тестового завдання та варіантів відповіді на нього. Кількість тестових завдань залежить від їх складності, але, на наш погляд, не має перевищувати 5-ти.

3) перегляд та аналіз відео. Як вже наголошувалось, набуття практичних навичок є надзвичайно важливим для майбутнього правника. Саме тому варто викладачам ефективно використовувати відеозаписи судових процесів, які розміщені на офіційних порталах, наприклад на офіційному каналі на Youtube «Судова влада України». Звісно це мають бути короткометражні відео із цікавими ситуаціями, адже після їх перегляду має слідувати їх обговорення та аналіз.

Заключний етап лекційного заняття має передбачати: 1) підведення підсумків лекції, які мають містити головні тези теми лекції та наголошення на досягнення поставленої мети заняття; 2) надання студентам рекомендації щодо проходження певних курсів або відвідування вебінарів, які присвячені темі лекційного заняття, що є корисним зважаючи на стрімкий розвиток неформальної освіти; 3) самоперевірку на предмет засвоєння матеріалу лекції. Реалізація цього етапу передбачає вирішення тестових завдань без участі третіх осіб. Вважаємо зручним сервісом для організації цього етапу сервіс LearningApps. Реалізація цього етапу дозволяє здобувачу вищої освіти пересвідчитись про те, що він ефективно використав свій час, отримав нові знання, що є занадто важливим для формування особистості майбутнього фахівця.

Додатковим етапом проведення лекційного заняття може бути проведення міні опитування на початку викладення нового аспекту лекційного матеріалу. Наприклад, за допомогою сервісу Mentimeter, така можливість існує і в платній версії Zoom. Як свідчить практика, у

випадку помилкових відповідей студента на певне питання, їх інтерес дізнатися вірну відповідь зростає, що сприяє концентрації їх уваги на лекційному матеріалі.

Реалії сьогодення свідчать про те, що не всі студенти мають можливість продовжувати завчання в синхронному режимі, адже деякі з них опинились на тимчасово окупованих територіях або із інших причин не завжди мають доступ до Інтернету, також не варто забувати і повітряні тривоги, які вимагають переміщення у спеціальні укриття тощо. Саме тому, вбачається необхідним докладати викладачу зусилля для запису міні-відеолекцій, які присвячені найважливішим аспектам теми лекційного заняття із наступним їх розміщенням на платформах дистанційного навчання. Запис таких лекцій є можливим за допомогою сервісу Vidyard, Zoom та ін.

Окреслений підхід до проведення лекційних занять передбачає зміну видів активності, що дозволяє тривати увагу студента упродовж всього його перебігу та зорієнтована на максимальне засвоєння здобувачем вищої освіти навчального матеріалу.

Дослідження особливостей проведення практичних занять в умовах воєнного стану має стати напрямом подальших наукових досліджень.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Булик І. Л.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри публічного управління та адміністрування

Національна академія внутрішніх справ

м. Київ, Україна

Освіта – це процес, за допомогою якого суспільство передає акумульовані знання, вміння та цінності від одного покоління до іншого. В ширшому розумінні освіта включає будь-яку дію чи досвід, які мають формотворчий вплив на спосіб мислення, характер чи фізичну спроможність людини. Вона має фундаментальний вплив на можливості і потенціали як окремих осіб, так і громад щодо забезпечення розвитку, а також соціально-економічних успіхів. Освіта – це один із ключових факторів розвитку, а також розширення можливостей людей. Освіта дає людям знання та інформацію, а також сприяє зміцненню почуття самоповаги і впевненості у собі, реалізації власного потенціалу [1].

З 24 лютого 2022 року, у зв'язку із початком військових дій російською федерацією на території України, життя громадян змінилося. Сфера освіти, як і всі сфери життя суспільства, зазнала великих змін в умовах воєнного стану. Усі ми вчилися та продовжуємо вчитися жити в цих нових умовах: хтось – продовжувати здобувати освіту, а хтось – працювати.

Частина учасників освітнього процесу внаслідок загрози життю, бойових дій та тимчасову окупацію окремих територій вимушено перемістилася в межах України або за кордон. Багато викладачів та здобувачів освіти все ще залишаються на тимчасово окупованих територіях та потребують особливої підтримки держави. Деякі заклади освіти були фізично зруйновані [2].

Отже, виникають певні проблеми, що потребують негайного вирішення. Така ситуація змусила Кабінет Міністрів України, освітніх управлінців, громадянське суспільство шукати оперативні рішення, як організувати освітній процес студентам у місцях їх постійного проживання та місцях евакуації, коли завершувати навчальний рік, як оцінювати здобувачів вищої освіти та видавати їм документи про освіту, як забезпечити оплату праці працівникам закладів освіти, як надавати психологічну підтримку тощо [2].

Так, всупереч найскладнішому часу в Україні у вищих навчальних закладах освітній процес здійснюється у дистанційному або змішаному форматі, в залежності від того як дозволяє безпекова ситуація. Для української освітньої системи це випробовування стало ще й своєрідним стимулом, який відкрив вікно нових можливостей, ставши каталізатором давно назрілих модернізаційних змін в освіті. Передусім ідеться про розвиток цифрової та дистанційної освіти, зокрема онлайн-ової. Але перспективи трансформації освіти не обмежено лише цими напрямками. Потребують пильної уваги також розвиток неформальної та інформальної освіти, створення механізмів визнання її результатів у системі формальної освіти. На часі апробація та широке впровадження сучасних методів навчання з використанням інформаційних технологій [3].

Поряд із тим, виникає ряд проблем, пов'язаних із дистанційним навчанням. В першу чергу, це відсутній інтернет, або відсутня можливість підключення до інтернету учасників освітнього процесу. Як зазначалося вище, велика кількість людей змушені через воєнні дії покидати свої домівки та переміщуватися в інше більш безпечне для життя місце проживання, де відсутні інтернет-ресурси. По-друге, певна кількість здобувачів вищої освіти не мають можливості навчатися дистанційно, у зв'язку з їх волонтерською діяльністю, або службою в збройних силах України, перебуванням у підрозділах територіальної оборони, чи роботою

для забезпечення своєї сім'ї, коли інші члени сім'ї втратили роботу. До сьогодні немає єдиного механізму навчання таких студентів. По-третє, є недобросовісні студенти, які користуються складною ситуацією в Україні та без причин пропускають заняття. Однак, з'ясувати обставини за яких вони пропускають дистанційні заняття немає можливості. По-четверте, багато студентів знаходяться на тимчасово окупованих територія російською федерацією. Тут багато питань виникає щодо навчання таких здобувачів та завершення навчального року чи навчання взагалі, та отримання диплому. В цьому випадку треба рекомендувати, у будь-якому варіанті, використовувати наявні електронні ресурси, регіональні платформи, ресурси закладів вищої освіти та ін. По-п'яте, до сьогодні, на превеликий жаль, не всі науково-педагогічні працівники вміють застосовувати інноваційні методи навчання, що відображається на якості підготовки здобувачів вищої освіти. Внаслідок цього необхідно проводити заняття, майстер-класи, з метою навчання науково-педагогічних працівників ВНЗ застосовувати інноваційні методи навчання під час дистанційного освітнього процесу.

Таким чином, незважаючи на певні проблемні питання щодо дистанційного навчання, воно робить освіту більш доступною, але, обираючи його, ми не повинні обирати між доступністю і якістю. Вища освіта має бути доступною для всіх на основі здібностей кожного. Вона має зміцнювати у здобувачів вищої освіти навички та здібності, необхідні для їхнього життя і взаємопорозуміння з іншими людьми; для вирішення конфліктів; для колективної праці і планування з іншими загальних цілей і спільного майбутнього; для поваги плюралізму і різноманітності (наприклад, гендерна, етнічна приналежність, релігія і культура), а також для активної участі у житті суспільства. Також має допомогти оволодіти методами пізнання: основними засобами навчання комунікації та усного мовлення, грамотності, постановці і вирішенню задач; щоб отримати як загальні, так і глибинні знання в кількох областях; щоб зрозуміти права та обов'язки, а найголовніше, щоб навчитися вчитися [1].

Крім того, освіта дозволяє студентам здобути професійні навички та знання в соціальній та психологічній сферах, які дозволять їм приймати обґрунтовані рішення в різних життєвих ситуаціях, працювати у сфері соціальних і трудових відносин, брати участь у місцевих і глобальних ринках праці, застосовувати технічні інструменти для задоволення основних потреб, а також поліпшити якість свого життя та життя інших людей.

Освіта має сприяти розвитку особистості і щоб люди могли діяти з більшою самостійністю, тверезим судженням, з критичним мисленням та особистою відповідальністю. Ціль навчання має бути спрямована на розвиток всіх аспектів людського потенціалу: до них належать пам'ять, мислення, естетичний смак, духовні цінності, фізичні можливості та

навички спілкування; здоровий спосіб життя, включаючи заняття спортом і правильний відпочинок, шанування власної культури; володіння етичними та моральними нормами; здатність говорити і захищати себе, життєву стійкість.

Література:

1. Освіта. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/education>
2. Освіта в умовах воєнного стану. URL: <https://eo.gov.ua/osvita-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/04/11/>
3. Українська система вищої освіти в умовах воєнної агресії РФ: проблеми й перспективи розвитку. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/ukrayin-ska-systema-vyshchoyi-osvity-v-umovakh-voenyoi-ahresiyi-rf-problemy-y>

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ: ЗДОБУТКИ ТА ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Вакуленко О. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

Голубенко Т. О.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

Івженко І. Б.

*кандидат наук з державного управління, доцент,
викладач кафедри соціальної освіти та соціальної роботи
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

На сучасному етапі в Україні розроблено широке коло нормативно-правового забезпечення, зокрема більше 170 Законів України, понад 400 Постанов Кабінету Міністрів України, а також різних рівнів відомчих та міжвідомчих наказів.

Так, у 2019 році було затверджено нову редакцію Закону України «Про соціальні послуги» (17.01.2019 р., набув чинності 01.01.2020 р.). Цим Законом запроваджено інноваційний підхід розвитку соціальних послуг в Україні, визначено організаційно-правове забезпечення системи надання соціальних послуг з метою подолання, мінімізації негативних наслідків окремим особам різного віку та сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах, враховуючи воєнний стан в нашій країні. Також, окреслено такі інноваційні засади, зокрема: система соціальних послуг із зазначенням етапів та учасників; повноваження центральних та місцевих органів влади, органів місцевого самоврядування; вимоги щодо формування реєстрів надавачів та отримувачів соціальних послуг; етапи організації, планування та фінансування соціальних послуг; класифікатор соціальних послуг [1].

Сектори надавачів соціальних послуг: 1) державний і комунальний (установи та заклади, утворені відповідними органами влади); 2) недержавний (підприємства, установи та організації, як прибуткові, так і неприбуткові, громадські та благодійні, фізичні особи) [2].

З метою ефективної організації надання соціальних послуг визначено основні етапи їх здійснення:

I етап – визначення потреб населення у соціальних послугах;

II етап – розробка та виконання програм надання соціальних послуг базуючись на результатах визначення потреб;

III етап – фінансування та надання соціальних послуг;

IV етап – моніторинг, контроль та оцінка якості соціальних послуг [2].

У 2020 році відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» було прийнято класифікатор соціальних послуг який містить таку інформацію: систематизоване зведення назв соціальних послуг; короткий опис соціальних послуг; строки надання соціальних послуг; перелік категорій отримувачів соціальних послуг; проведення обліку та фінансування соціальних послуг; залучення недержавних надавачів соціальних послуг до їх безпосереднього надання; інформаційно-роз'яснювальна робота з отримувачами соціальних послуг [2].

Держава гарантує розвиток в усіх громадах базових соціальних послуг, зокрема: догляд вдома; денний догляд; підтримане проживання; соціальна адаптація; соціальна інтеграція та реінтеграція; надання притулку; екстрене кризове втручання; консультування; соціальний супровід; представництво інтересів; посередництво; соціальна профілактика; натуральна допомога; фізичний супровід осіб з обмеженими можливостями; догляд, супровід, інформування та виховання дітей в умовах, які наближені до сімейних форм виховання [3].

Відповідно до Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» (зі змінами від 05.11.2021 р.) встановлюється державний рівень

гарантованої підтримки сімей з дітьми шляхом надання грошової допомоги з урахуванням складу сім'ї, її доходів та віку дітей та спрямований на забезпечення пріоритету щодо державної допомоги сім'ям з дітьми у загальній системі соціального захисту населення.

З метою надання допомоги фахівцям об'єднаної територіальної громади у створенні інтегрованої системи соціального захисту населення, розроблено Методичні рекомендації щодо впровадження інтегрованої системи соціального захисту (наказ Міністерства соціальної політики України від 25.02.1019 р. № 282).

Впровадження інтегрованої моделі системи соціального захисту на рівні об'єднаної територіальної громади рекомендовано забезпечувати у таких напрямках:

1) інтеграція врядування, якої можливо досягти шляхом створення структурних підрозділів у виконавчих комітетах об'єднаних територіальних громад, що мають повноваження на реалізацію функцій з управління системою надання соціальних послуг та соціального захисту;

2) інтеграція стратегій, яку можливо здійснити через запровадження планування та програмно-цільового бюджетування, узгодження місцевих програм для організації та виконання заходів соціального захисту, у тому числі з надання соціальних послуг;

3) інтеграція процесів – запровадження певних процесів, принципів, технологій, прийняття правил і процедур для організації надання соціальної підтримки, у тому числі соціальних послуг, мешканцям об'єднаних територіальних громад, з метою забезпечення їх доступності, ефективності, запровадження комплексного підходу до розв'язання проблем.

Концепцією реалізації державної політики щодо соціального захисту населення та захисту прав дітей (розпорядження КМУ від 26 серпня 2020 р. № 1057-р) обґрунтовано основні проблеми та ефективні механізми державної політики щодо соціального захисту населення та захисту прав дітей із забезпеченням сервісного підходу до надання соціальних послуг. Зокрема, зазначено, що наразі Україні тривають реформи, якими передбачено, зокрема, впровадження та застосування нового механізму взаємодії між державними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, а також створення і максимальне наближення до безпосереднього споживача мережі публічних послуг у різних сферах.

В 2020 р. в Україні створено Національну соціальну сервісну службу, яка є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері соціального захисту населення, захисту прав дітей, здійснення державного контролю за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки та за дотриманням прав дітей.

Відповідно до Закону України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» (2001 р.) соціальна робота передбачає оцінювання потреб у соціальних послугах сімей, дітей та молоді, планування, організацію, координацію та надання їм соціальних послуг, державних соціальних допомог, пільг, компенсаційних виплат та іншої соціальної підтримки, а також здійснення моніторингу надання соціальних послуг.

Діяльність з моніторингу та оцінювання у соціальній роботі в громаді можна умовно розглядати у двох напрямках: 1) визначення та оцінювання потреб громади (особи, сім'ї) у соціальних послугах; 2) оцінка якості надання соціальних послуг.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України затверджено «Порядок проведення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг» від 01.06.2020 р. № 449, що визначає процедуру проведення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг, а також запроваджує єдиний підхід до збору, оброблення, узагальнення інформації про проведення зазначених моніторингу та оцінки в системі надання соціальних послуг.

За результатами моніторингу якості соціальних послуг розробляються заходи щодо підвищення якості та удосконалення діяльності надавачів соціальних послуг. Надавачі соціальних послуг на підставі результатів аналізу оцінки якості соціальних послуг корегують програми соціально-економічного розвитку та проводять роботу з удосконалення порядку надання соціальних послуг.

Отже, правове регулювання надання соціальних послуг, на сучасному етапі розвитку країни, направлено на створення адресної, якісної, комплексної підтримки незахищених категорій населення. Подальший розвиток системи соціальних послуг, в реальних умовах війни, має спрямування на визначення соціальних потреб незахищених категорій населення, розробки та удосконалення нормативно-правового, механізмів організаційного та фінансового забезпечення таких послуг, а також, проведення моніторингу та оцінки якості надання соціальних послуг.

Література:

1. Нечосіна О. Функціонування системи соціальних послуг в Україні: короткий опис (підготовлено в рамках «Соціальні послуги в громадах – підтримка реформи соціальної політики в Україні»). 2019 р./ URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/510/3>.

2. Закон України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 р. № 2671-VIII.

3. Про організацію надання соціальних послуг: постанова Кабінету Міністрів України від 01 червня 2020 р. № 587. *Урядовий кур'єр*, 2020. № 132.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ. ЧЕСНІСТЬ У НАВЧАННІ – ФУНДАМЕНТ ДОВІРИ ДО ОСВІТИ

Валіводзь І. П.

*кандидат біологічних наук,
старший викладач кафедри технології ліків
Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна*

У розвинутих країнах сучасного світу академічна доброчесність є загальноприйнятим поняттям. Узагальненість цього поняття дозволяє охопити різні сфери академічного життя, де роботі кожного з учасників відведена його унікальна роль та, відповідно, права, обов'язки та відповідальність. Із іншого боку, така всеохопленість може бути загрозою у культурних реаліях, де з тих чи інших причин академічна культура та правила поведінки або ще не сформувалися, або були втраченими чи знищеними.

Одним з основних завдань Закону України про освіту є удосконалення правових механізмів реалізації конституційного права громадян на рівний доступ до якісної освіти на всіх рівнях; створення умов для освіти особи упродовж життя (запровадження таких видів освіти як формальної, неформальної та інформальної); удосконалення нормативно-правової бази освіти, у тому числі розроблення новітніх програм, зорієнтованих на модернізацію системи перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників навчальних закладів, тощо.

Що ми чуємо та розуміємо під поняттям академічної доброчесності? Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

На засіданні студентського наукового гуртка кафедри технології ліків Одеського національного медичного університету до розгляду й обговорення було запропоновано доповідь з презентацією щодо питання академічної доброчесності. А саме, що собою передбачає дотримання академічної доброчесності? Дотримання академічної доброчесності студентами (наприклад, при написанні тез доповіді, статей за темами науково-дослідної роботи, написанні та представленні результатів магістерських робіт), педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає наступне: посилання

на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Узагальнено питання щодо дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливим освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей); посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Відмічено, що порушеннями академічної доброчесності вважається (схема 1). Важливим є розуміння всіх вище розглянутих видів порушень академічної доброчесності. Звернемо увагу на самоплагіат, одне з порушень, що часто зустрічається: 1) Duplicate (multiple) publication – повторна публікація однієї і тієї ж статті (з незначними змінами у назві та змісті

2) Multiple submission – одночасне подання статей у різні журнали (практикуа розсилки статті по видавництвах) [2; 3].

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту); позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.

А за порушення академічної доброчесності педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання; позбавлення присудженого наукового ступеня чи присвоєного вченого звання; відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії; позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

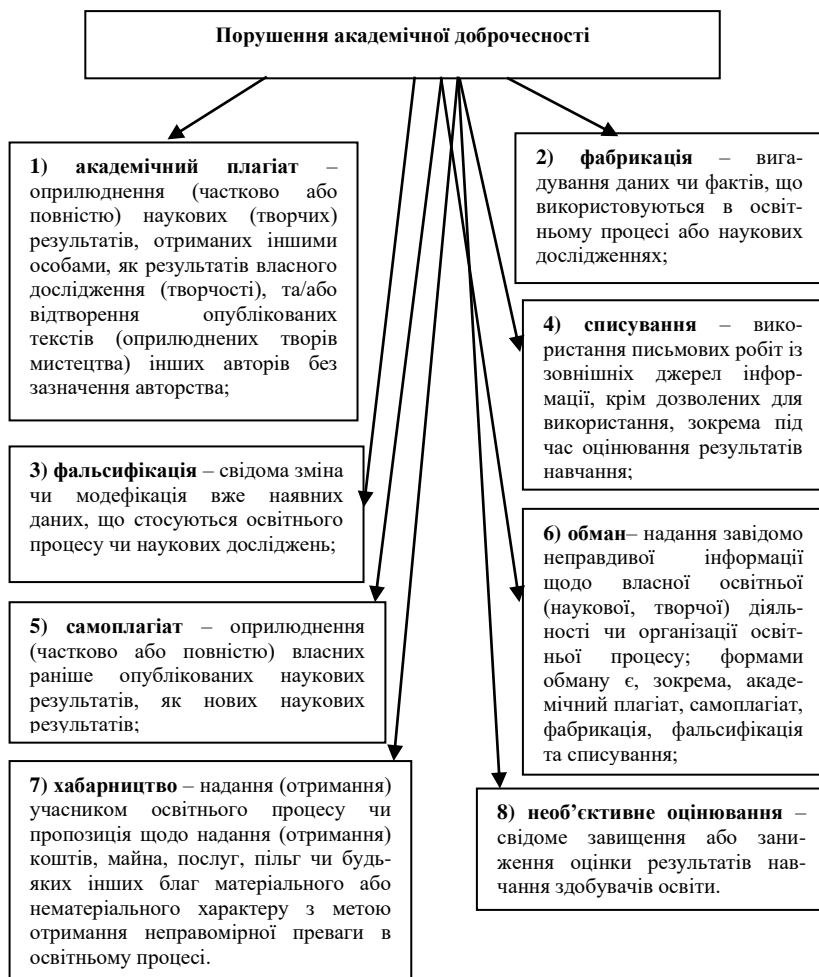

Схема 1

Види академічної відповідальності (у тому числі додаткові та/або деталізовані) учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності визначаються спеціальними законами та/або внутрішніми положеннями закладу освіти, що мають бути затверджені (погоджені) основним колегіальним органом управління закладу освіти та погоджені з відповідними органами самоврядування здобувачів освіти в частині їхньої відповідальності.

Порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності визначається уповноваженим колегіальним органом управління закладу освіти з урахуванням вимог цього Закону та спеціальних законів.

При цьому кожна особа, стосовно якої порушено питання про порушення нею академічної доброчесності, має такі права: ознайомлюватися з усіма матеріалами перевірки щодо встановлення факту порушення академічної доброчесності, подавати до них зауваження; особисто або через представника надавати усні та письмові пояснення або відмовитися від надання будь-яких пояснень, брати участь у дослідженні доказів порушення академічної доброчесності; знати про дату, час і місце та бути присутньою під час розгляду питання про встановлення факту порушення академічної доброчесності та притягнення її до академічної відповідальності; оскаржити рішення про притягнення до академічної відповідальності до органу, уповноваженого розглядати апеляції, або до суду.

Нині можемо говорити про академічну доброчесність як чітко виписане поняття, яке має свої характеристики, виконавців та відповідальних, а також конкретну регламентацію та вимоги. Чесність у навчанні та викладанні є базовою умовою побудови довіри між усіма, причетними до освітнього процесу. Відвага ж є здатністю чинити доброчесно всупереч страху чи тиску та вимагати від себе того ж, чого очікуєте отримати від інших. Ці постулати є основою чесного функціонування спільноти довіри, взаємоповаги та честі.

Література:

1. Фундаментальні цінності академічної доброчесності. Пер. з англ. / Міжнародний центр академічної доброчесності. 2019. 39 с.
2. Cem Uzun Multiple Submission, Duplicate Submission and Duplicate Publication. *Balkan Med J.* 2013; 30: P. 1–2. DOI: 10.5152/balkanmedj.2013.001
3. Ozturk L. Plagiarism bros. Ctrl-C and Ctrl-V are under surveillance. *Balkan Med J.* 2011;28:351.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Василенко Н. Є.

*кандидат сільськогосподарських наук,
здобувач вищої освіти ступеня доктора наук кафедри землеробства
Херсонський державний аграрно-економічний університет
м. Херсон, Україна*

Для дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти варто починати з роз'яснень що таке академічна доброчесність, чому вона є важливою, і якими будуть наслідки її порушення для формування свідомого ставлення до даного питання серед здобувачів вищої освіти. Реакція на порушення принципів академічної доброчесності має бути миттєвою і відповідати етичним принципам прийнятним у закладі вищої освіти в цілому.

Регулювання відносин у сфері дотримання академічної доброчесності Нормативно-правовий Конституція України (ст. 41,54) Закон України «Про освіту» 5.09. 2017 р. № 2145-VIII (ст. 42) [1].; Закон України «Про вищу освіту» 01.07.2014 р. № 1556-VII; Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» 26.11.2015 р. [2]. № 848-VIII; Закон України «Про авторське право і суміжні права» 23.12.1993 р. № 3792-XII [3].

Постанова КМ України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 р. № 44.

Етичний кодекс ученого України. Кодекс етики наукових публікацій, розроблений Комітетом з етики наукових публікацій.

Локальний – акти закладів освіти, які регулюють відносини щодо дотримання академічної доброчесності: положення про дотримання академічної доброчесності та запобігання плагіату; етичні кодекси для здобувачів; Положення про органи університету у сфері академічної доброчесності.

Рекомендації щодо запобігання плагіату та його виявлення у наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо) Лист МОН України від 15.08.2018 р. № 1/11-8681.

Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної

добросовісності Рішення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 29 жовтня 2019 р.

Академічна доброчинність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень Ст.42 Закону України «Про освіту» посилаючись на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей, дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права, надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність, контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти, об'єктивне оцінювання результатів навчання, контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти, самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації

Оприлюднення повністю або (*частково*) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження Відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства

Закон України «Про авторське право і суміжні права» Плагіат – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору (ст. 50).

Закон України «Про авторське право і суміжні права»: оприлюднення (розкриття публіці) твору – дія, що вперше робить твір доступним для публіки шляхом опублікування, публічного виконання, публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення тощо; відтворення – виготовлення одного або більше примірників твору, відеограми, фонограми в будь-якій матеріальній формі, а також їх запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (у тому числі цифровій), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про інтелектуальну власність : лист Вищого господарського суду від 14.01.2002 № 01-8/31.

Рекомендації щодо запобігання плагіату та його виявлення у наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо) Лист МОН України від 15.08.2018 р. № 1/11-8681.

П.2.1. Академічним плагіатом, зокрема є: відтворення в тексті наукової роботи без змін, з *незначними змінами* або в перекладі тексту іншого автора (інших авторів), обсягом від речення і більше, без посилань на автора (авторів) відтвореного тексту.

Проблемні аспекти дотримання академічної доброчесності в умовах дистанційного навчання є об'єктивні фактори та погана якість Інтернет зв'язку; Проблеми з технічним забезпеченням; Соціально- побутові аспекти.

Суб'єктивні чинники – складність забезпечення контролю за індивідуальним виконанням завдання здобувачем; знижена мотивація до якісного виконання завдання; відсутність досвіду виконання певних видів завдань (написання наукових робіт) та обмеженість спілкування з науковими керівниками; обмежені можливості отримання емпіричного матеріалу для написання роботи (відсутність доступу до лабораторій, обладнання, баз практики); фінансові та організаційні питання перевірки робіт на оригінальність.

Проблеми Низький рівень культури академічної доброчесності; Відсутність досвіду написання робіт. Шляхи вирішення проведення просвітницьких заходів для здобувачів; включення до ОП спеціальних ОК з питань академічної доброчесності, методології написання наукових робіт та академічного письма; просвітницька робота керівників наукових робіт здобувачів; Проведення методологічних семінарів для молодих вчених. Відсутність практик позитивної та негативної відповідальності у сфері академічної доброчесності.

Ctrl V & Ctrl C, списування За дивним збігом слова «teach» і «cheat» є майже дзеркальним відображенням. Обман, найчастіше списування, як один із видів порушень академічної доброчесності студентів, завжди був супутнім фактором навчання в Україні, але в умовах дистанційного навчання ця проблема постає особливо гостро. Поточні контрольні роботи зазвичай мають форму тестів або коротких відповідей, якими не складно поділитись через будь який месенджер. Це нівелює зусилля викладача оцінити результати навчання кожного окремого студента, а отже і зменшує мотивацію студентів до сумлінного навчання, оскільки залишається спокуса списати роботу і незаслужено отримати бали.

Використання спеціального програмного забезпечення для: перевірки оригінальності робіт; автентифікації здобувачів (full Face access rule) обмеження можливості використання різних інформаційних

ресурсів під час виконання завдання (Safe Exam browser); забезпечення випадкового вибору завдань; Зміна формату письмових робіт та їх презентації: змістовно через наповнення методологічної, практичної складової; зовнішньо – формат презентації, творчих проєктів.

Академічна відповідальність **Науково-педагогічних працівників** відмова у присудженні ступеня освітньо-наукового чи освітньо-творчого рівня чи присвоєнні вченого звання; позбавлення присудженого ступеня освітньо-наукового чи освітньо-творчого рівня чи присвоєнні вченого звання; відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії; позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

Здобувачів повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту); позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.

Акредитація освітніх програм в частині дотримання академічної доброчесності Нормативне забезпечення політики академічної доброчесності ЗВО накази, розпорядження, етичні кодекси, положення.

Організаційне забезпечення політики академічної доброчесності ЗВО Проведення наукових та навчальних заходів; Забезпечення можливості та практики перевірки текстів робіт НПП та здобувачів за допомогою спеціального ПЗ;

Аналізуючи останні дослідження та публікації. Питання академічної доброчесності є широко дослідженим українськими науковцями. Існують як загально-теоретичні роботи (Г.О. Бутенко, Т.С. Вацеба, Я.В. Галаган, Ю.А. Гладка, Д.І. Демченко, В.П. Мартиненко, О.О. Смотр та ін.), які досліджують сучасні принципи академічної доброчесності, виклики у даній сфері та перспективи її розвитку; так і більш практико-орієнтовані дослідження, засновані на практиці розвитку академічної доброчесності у певних закладах вищої освіти (ЗВО) (В.Ю. Бурдега, Ю.В. Грицкова, Н.Ю. Кондратюк, О.С. Сушко, С.М. Чепурна та ін.) [5]. Дослідження закордонних експертів демонструють, що порушення академічної доброчесності часто виникає у ситуаціях, коли обсяг роботи перевищує суб'єктивну межу того, що студент вважає для себе за можливе [6]. 61,6 % опитаних назвали нерозуміння навчального матеріалу однією з головних причин списування.

Література:

1. Ст. 41,54 Закон України «Про освіту» 5.09. 2017 р. № 2145-VIII (ст. 42) Регулювання відносин у сфері дотримання академічної доброчесності Нормативно-правовий Конституція України
2. Закон України «Про вищу освіту» 01.07.2014 р. № 1556-VII; Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» 26.11.2015 р.
3. № 848-VIII; Закон України «Про авторське право і суміжні права» 23.12.1993р. № 3792-XII.
4. Лист МОН України від 15.08.2018 р. № 1/11-8681 Рекомендації щодо запобігання плагіату та його виявлення у наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо).
5. Online assessment platform «Testportal». URL: <https://www.testportal.net/> (дата звернення: 25.10.2021) 4. Наливайко О., Калістова О. Поляков Д. Дотримання академічної доброчесності навчальних досягнень здобувачів освіти в процесі дистанційного навчання. ISSN Online: 2312-5829 Освітологічний дискурс, 2020, № 4 (31), С. 143–162. URL: <https://od.kubg.edu.ua>. Nalyvaiko, O., & Kalistova, O. & Poliakov D. (2020). Dotrymannia akademichnoi dobrochesnosti navchalnykh dosiahnen' zdobuvachiv osvity v protsesi dystantsiinoho navchannia [Adherence to the academic integrity of educational achievements of students in the process of distance learning. Osvotolohichniy dyskurs – Educational discourse. Kyiv, Ukraine: online journal. URL: <https://od.kubg.edu.ua>.
6. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka academia», seria «Psykhoholia» – Scientific notes of the National University «Ostroh Academy», series «Psychology». Ostroh, Ukraine. 6. Amigud, A. & Lancaster, T. (2019). 246 reasons to cheat: An analysis of students' reasons for seeking to outsource academic work. Computers & Education, Volume 134, p. 98–107, ISSN 0360-1315. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0360131519300235> (дата звернення: 11.09.2021).
7. Miller, Y. & Izsak, R. (2017) Students' Involvement in Academic Dishonesty and Their Attitudes towards Copying in Exams and Academic Papers. Sociology and Anthropology, 5 (3), 225–232.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Васильєва М. П.

кандидат педагогічних наук,

викладач кафедри англійської мови

Харківський національний педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди

м. Харків, Україна

Незважаючи на складні обставини, в яких сьогодні знаходиться Україна, важливим є продовжувати навчальний процес. Організація освітнього процесу у період воєнного стану – це новий виклик як для закладів освіти, так і для викладачів. Важливим є організувати навчальний процес так, щоб він був максимально безпечним і комфортним як для здобувачів вищої освіти, так і для науково-педагогічних працівників.

Слід зауважити, що дещо змінилися і умови в яких відбувається процес навчання. Залежно від регіону і безпекової ситуації, здобувачі вищої освіти і викладачі можуть знаходитися в місті свого постійного проживання, в іншому регіоні України або за межами країни. Крім того, перебуваючи в нерідних регіонах або закордоном, не всі здобувачі мають доступ до комп'ютерів, тобто приймають участь в освітньому процесі виключно з телефону. Варто не забувати, що може пролуhati сигнал повітряної тривоги.

Виходячи з цього, під час організації занять слід брати до уваги різницю в часі, можливість приєднатися до он-лайн занять, наявність і якість інтернет-зв'язку, технічні можливості учасників освітнього процесу і т. ін.

Дистанційна робота в період воєнного стану може проводитися в синхронному і асинхронному режимах. Проте, на нашу думку, найкращих результатів можна досягти використовуючи гібридне навчання, тобто частину матеріалу опрацьовувати в синхронному режимі, решту – в асинхронному режимі.

Необхідно обговорити правила роботи в синхронному та асинхронному режимах, алгоритм дій при наявності сигналу повітряної тривоги у когось із учасників освітнього процесу.

Для викладача важливим є уміння створити сприятливий позитивний клімат на заняттях, встановити довірливі відносини із здобувачами, звертати увагу на психоемоційний стан учасників освітнього процесу, надати психологічну підтримку за необхідності.

В навчанні англійської мови провідним є вдале поєднання комунікативного та діяльнісного підходів. Важливим є робота над соціокультурним контекстом змісту знань. Неможна ігнорувати той факт, що частина здобувачів перебуває за межами нашої держави та отримує знання про культуру інших країн, має можливість порівняти різні аспекти життєдіяльності з життям в Україні, сформувати уявлення про життя в глобалізованому світі, порівняти систему загальнолюдських та національних цінностей.

Під час проведення практичних занять вдалим є поєднання традиційних методів навчання з інноваційними.

Для безпосередніх зустрічей із здобувачами можна використовувати ресурси платформ Zoom, Google Meet, Microsoft Teams, Hangouts, Skype; для розміщення завдань, оцінювання знань та тестування – Google Classroom, Edmodo, Moodle і т.ін.

Беручи до уваги той факт, що не всі здобувачі мають можливість бути присутніми на заняттях, можна користуватися ресурсами You-Tube каналу для пояснення граматичного матеріалу, особливостей використання лексичних одиниць, ознайомлення з реаліями англо-мовних країн.

Викладач також може робити записи аудіо-візуальних матеріалів самостійно і розміщати на доступних платформах для подальшого обговорення із здобувачами.

Сьогодні викладачам іноземних мов доступні освітні сервіси, за допомогою яких можна створити безліч креативних завдань, дидактичних матеріалів, презентацій, вікторин, завдань для тестового контролю. Наведемо деякі з них:

- Edpuzzle – платформа, за допомогою якої можна створювати власні відео для пояснення нового матеріалу або проєктної роботи;
- Kahoot – платформа, яка дозволяє створювати власні вікторини та інтерактивні завдання;
- Learningapps.org – платформа, на якій розміщена велика кількість завдань з відпрацювання та перевірки граматичного та лексичного матеріалу, є можливість створювати власні завдання;
- slides.com – платформа, призначена для створення презентацій та мультимедійних проєктів.

В умовах сьогодення здобувачі отримали доступ до численних ресурсів безкоштовної неформальної освіти, за допомогою яких можна поліпшити рівень володіння англійською мовою. Серед них: BBC Learning English, British Council Learn English, Busuu, Campster, Coursera, Drops, Duolingo, EnglishDom, Future Learn, Genius Space, Grammar Guru, Lingo Hut, Real English, Tutlo, UTalk та інші.

Для поліпшення навичок розмовного мовлення можна використовувати платформу для комунікації з іноземцями Livemocha. Вдосконалити рівень володіння англійською мовою за допомогою музики можна на платформі TuneintoEnglis, а із залученням відео-контенту – на платформі Film English.

Слід зауважити, що більшість сучасних підручників з англійської мови не містить тем, пов'язаних з військовими діями. Вважаємо за необхідне підготувати дидактичні матеріали для опрацювання проблем сьогодення. Необхідно ознайомити здобувачів із новими лексичними одиницями (military, volunteer, the armed forces, shelter, curfew) та активізувати їх у мовленні здобувачів. Можливі теми для обговорення та проєктної роботи: питання особистої безпеки, волонтерська діяльність, життя внутрішньо-переміщених осіб, майбутнє України та інше.

Безперечно, важливою складовою освітнього процесу є перевірка виконаних завдань та оцінювання досягнень здобувачів. Синхронно викладач може проводити співбесіди із студентами, асинхронно – перевіряти виконання індивідуальних та групових завдань, проводити тестування із використанням платформ Moodle, Online Test Pad та інших.

Отже, в умовах воєнного стану важливим є уміння викладача створювати позитивний психологічний клімат на заняттях. Заняття можуть проводитися в синхронному та асинхронному режимах. Під час навчання англійської мови використовуються традиційні та інноваційні методи навчання із використанням можливостей сучасних технологій та освітніх платформ.

ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Васютинська Є. А.

*викладач кафедри української мови
Донецький національний медичний університет
м. Кропивницький, Кіровоградська область, Україна*

Воєнний стан в Україні вніс свої корективи в навчання студентів. Особливо воєнний стан вплинув на викладання та опанування матеріалу. Заняття вже тривалий час і до воєнного стану відбувались в

дистанційній формі. Подекуди тривоги, підключення до інтернету впливали на якість заняття. Для опанування іноземної мови в умовах перебування в іншій країні є обов'язкове вивчення мови, яке неможливе без лексичних навичок.

Лексична навичка – це автоматизована репродуктивна або рецептивна дія, яка забезпечує коректне лексичне оформлення власного мовлення та адекватне сприйняття лексичного оформлення мовлення інших.

Четверікова Н. Г. визначає сутність лексичної навички як здатність миттєво викликати з довготривалої пам'яті еталон слова залежно від конкретного мовного завдання та включати його в мовний ланцюг [4].

Одиницею навчання лексичного матеріалу є лексична одиниця, яка може бути не лише словом, але й сталим словосполученням і навіть реченням, що не змінюється у мовленні.

Розрізняють рецептивні й репродуктивні лексичні навички. Рецептивна лексична навичка – це впізнання, диференціація та ідентифікація усної і письмової форм лексичної одиниці, її співвіднесення з відповідним об'єктом чи явищем, обґрунтована здогадка про її значення.

Навчальна одиниця словникового матеріалу – це словникова одиниця, це може бути не тільки слово, а й конкретне словосполучення чи речення, що не змінюється при мовленні.

Студенти володіють навичками розуміння і відтворення словникового запасу. Навички розуміння словникового запасу – це раціональні припущення щодо словесної та письмової форми розпізнавання, розрізнення, ідентифікації словникових одиниць, їх зв'язку з відповідним предметом чи явищем, їх значення.

Репродуктивна лексична навичка – це автоматизоване вживання лексичної одиниці в усному та писемному мовленні. Виклик її із довготривалої пам'яті та відтворення у зовнішньому мовленні. Сполучення лексичної одиниці з іншими словами, що утворюють синтагму і фразу за правилами лексичної сполучуваності [3].

Мовленнєві лексичні навички лежать в основі усіх видів мовленнєвої діяльності, отже слід формувати лексичні навички аудіювання, говоріння, читання, письма та перекладу.

О. О. Тимошук зазначає, що лексичні навички формуються поетапно: ознайомлення, тренування, практика. На I етапі здійснюється первинне введення лексики. Метою вправ даного етапу навчання є ознайомлення студентів зі звуковим і графічним образом терміна, з його семантичними особливостями.

Етап тренування лексики забезпечується умовно-комунікативними вправами, які передбачають наявність розмовного завдання і мовної

ситуації. Студентам пропонують інсценувати діалоги з обов'язковим включенням вивчених слів, дати власне тлумачення термінів, заповнити пропуски відповідними за змістом словами. На заключному етапі роботи з лексикою використовується система комунікативних вправ, професійних дискусій, рольових ігор, конференцій, вікторин, конкурсів [2].

У навчанні нових лексичних одиниць історично виробились чотири підходи: інтуїтивний, свідомозіставний, функціональний, інтенсивний.

При інтуїтивному підході семантика реалізується шляхом встановлення прямого зв'язку між значеннями, незалежно від рідної мови. Автоматизація – шляхом багаторазового відтворення, імітування умов вивчення рідної мови.

Свідомозіставний підхід передбачає розкриття значення та форми, а не особливостей використання лексичних одиниць. Автоматизація здійснюється через порівняння з рідною мовою, переклад, некомунікативні вправи та відповіді на запитання.

Функціональний підхід забезпечує розкриття функції та значення у всьому контексті та стимулює використання лексичних одиниць. Автоматизація здійснюється шляхом самостійного підбору та комбінування лексичних одиниць у процесі формування уявлення.

В інтенсивному підході відбувається багаторазове пред'явлення великого обсягу лексичних одиниць у полілозі; використовується перекладна і безперекладна семантизація; відтворення лексичних одиниць відбувається у контексті, імітація – з використанням паралінгвістичних засобів, автоматизація – в умовах керованого спілкування.

Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. віддають перевагу функціональному підходу до навчання нових лексичних одиниць, не відкидаючи при цьому тих принципів інших підходів, які узгоджуються з ним. Поєднання раціонального з різних підходів може забезпечити найкращий результат [1].

Ніколаєва С. Ю. виділяє задачі для етапів оволодіння лексикою у зв'язку з видами мовної діяльності, які розвиваються [1].

Тому, незважаючи на знайомство з новою лексичною одиницею, існує відмінність лексичної системи іншої мови у вигляді поняття цієї системи та правил її використання. Розпізнання та розуміння нових лексичних одиниць за допомогою семантики.

Семантичні методи можна розділити на дві групи: перекладні та неперекладні. Методи перекладу включають переклад одного слова, кількох слів, переклад фраз, інтерпретацію значень або тлумачень лексичної одиниці рідною мовою, а також її визначення.

До безперекладних способів розкриття значень іншомовних лексичних одиниць відносяться: наочна семантизація шляхом демонстрації

предметів, малюнків, жестів, рухів та мовна семантизація за допомогою: контексту, ілюстративного речення, зіставлення однієї лексичної одиниці з іншими відомими лексичними одиницями іноземної мови – за допомогою антонімів і зрідка синонімів (cold – warm); дефініції – опису значення нової лексичної одиниці за допомогою уже відомої (a teenager – a person from 13 to 19 years of age; тлумачення значення лексичної одиниці іноземною мовою (sir – a respectful term to address a man).

Вибір семантичного методу залежить переважно від багатьох факторів, які залежать від мовних особливостей лексичної одиниці: її форми, значень, сполучуваності, відповідності чи невідповідності мовній одиниці рідної мови, активної чи неузгодженої лексичної одиниці. Належність лексичної одиниці до активного чи пасивного мінімуму.

Семантику нової лексичної одиниці для активного мінімуму здійснює викладач, а самі студенти можуть користуватися словником незнайомих слів, що належать до пасивного мінімуму.

На етапі автоматизації дій студентів з новою лексичною одиницею активної лексики викладач організовує тренінг щодо формування та вдосконалення лексичних навичок. Форму, значення та функції лексичних одиниць студенти засвоюють шляхом виконання вправ некомунікативного та умовного спілкування.

На етапі застосування лексична одиниця відтворюється на рецептивно-продуктивному рівні. Викладач використовує нові лексичні одиниці для створення умов для усного та письмового спілкування. Студенти використовують нову лексику в своїх листах залежно від стану спілкування.

Контроль рівня сформованості лексичної навички важливо здійснювати безпосередньо у спілкуванні. Словникова складова мовленнєвих навичок контролюється в процесі розвитку навичок аудіювання, говоріння, читання, письма та перекладу.

Контролю підлягають наступні дії. Виклик лексичної одиниці з пам'яті та об'єднання її з іншими одиницями лексики, які містять слова в ширшому контексті.

Рівень сформованості лексичної навички можна контролювати проактивно під час виконання комунікативних вправ та умовного спілкування, відкрито: за допомогою усних і письмових контрольних вправ. Засвоєння найменш прийнятних одиниць лексики можна контролювати, проводячи різноманітні вправи та тести.

Основними критеріями оцінки рівня сформованості лексичних навичок є правильне розуміння змісту тексту під час аудіювання та читання, правильне використання лексичної одиниці в говорінні та письмі.

Література:

1. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.
2. Тимошук О. О. Особливості роботи з іншомовною лексикою на заняттях з іноземної мови в технічному вузі. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2017. Вип. 42. С. 179–189.
3. Авер'янова В. В. Формування репродуктивних лексичних навичок на заняттях з іноземної мови у виші. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Вип. 5 (161), 2019. С. 3–7.
4. Четверікова Н. Г., Рябих М. В. Формування лексичних навичок у студентів мовних спеціальностей. Бакалаврські он-лайн читання : *Ел. зб. тез доповідей студентів*. Випуск 1. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. С. 97–99.

СПЕЦИФІКА ВИКЛАДАННЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

Вислободов О. В.

*старший викладач кафедри техніки та реставрації творів мистецтва
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
м. Київ, Україна*

Специфіка викладання мистецьких дисциплін вимагає жити в умовах мирного часу, але коли війна примушує студента та викладача робити корективи, можна зазначити:

- Вихід з активу життя на здобутки знань є необхідністю і взаємини з викладанням різко звужуються до онлайн-зустрічей.
- Оприлюднення знань має значення лише для мирного часу. Тому, треба викреслити практичну частину і ставити наголос на теоретичних знаннях.
- Викладач і студент – це єдина ціла взаємоповажача субстанція зі змістом ідей і реальних відносин між ними і простором любові до мистецтва.
- Пошук мети синтезу знань, умінь та взаємних побажань відносно твору, в тому числі і розуміння життя як такого в умовах війни.
- Приховування Правди Життя є основним негативним моментом у спілкуванні людина-педагог-мистець і студент-мистець.

– Інтегральна об'єднуюча думка у напрямку виховного процесу є життєдайною силою в існуванні професії митця і навичок мистецького порядку.

– Проповідь не має сили, а лише думка митця, яка підкріплена вимогами часу та обставин і має силу таланту передати емоційну складову твору.

– Обставини знаходження матеріалу лежать у часі і відповідають цьому часові, але бувають і символічні твори великої виразності.

– Особисті вимоги до кожного студенту можна ототожнити з життям та творчістю художника монументального живопису професора М.А. Стороженка, в котрому були з'єднані інтегрально об'єднуюча думка, вміння подачі учбового матеріалу у вигляді шанування для кожної людини формі.

– Культурний сенс твору не має права бути зухвалим чи несамовитим, але він є застережливим від безнадійного та життєво агресивного тону і виховує смак людини до обставин реального життя і творчого сенсу майстра.

Висновки:

1. Оприлюднення життєвого простору «споживчими термінами», де є образа чи зухвальство.

2. Оточуючий стан має бути у відповідності до громадянського буття і не заважати творчості.

3. Розуміння ситуації студента викладачем – також підтримка та підбадьорюючий дух у спілкуванні.

4. Вимоги до студента мають бути обґрунтованими і не носити «надмірної повчальності» і прискіпливості.

5. Перспективність новітніх тем не може бути вимогою, а лише активом творчого доробку.

6. Критика чи жарт у присутності інших викладачів чи студентів не має права на існування. Це безтактовність і самоусунення викладача з авторитетного положення.

7. Правила чи зауваження у присутності іншого викладача, якщо цей предмет викладає він, можна робити, попередньо вибачившись і задоволюючись його згодою.

8. Ретельно відслідковувати особисте ставлення до свого предмету викладання, стилю та активності викладання з боку активів інших викладачів і їх ставлення до особистого (свого) викладання (вимоги особисто до себе).

Література:

1. Микола Стороженко – художник, педагог, людина: зб. тез доповідей наук.-практ. Кон., Київ, 08 листопада 2018 р. К., 2018. 37 с.

2. Шейнов В.П. Искусство управлять людьми. Минск : Харвест, 2004. 512 с.

**PRACTICAL MANUAL TO WORK WITH VIDEO
FOR ENGLISH LEARNING LAW STUDENTS:
METHODOLOGICAL GUIDANCE**

Volodarska M. V.

PhD in Philology,

Associate Professor at the Foreign Languages Department

Flight Academy of the National Aviation University

Kropyvnytskyi, Ukraine

High demands for a future lawyer's communicative skills fixed in ministerial orders [1] are confronted nowadays by the lack of teaching hours on the one hand and low initial level of some students' English proficiency on the other. Under the circumstances of frequent online training and thus unequal access to internet resources the search for the most efficient technical tools for creating a productive learning environment becomes an urgent methodological issue. Educational multimedia has claimed its effectiveness in a huge number of studies; it is widely used by the Foreign Languages Department of the Flight Academy in students' training. Nevertheless, since "Law" is a relatively new specialty for our educational establishment, legal video needs additional consideration. My "Practical Manual to work with video" is thus aimed at optimizing the learners' consumption of legal films and developing their professional communicative competence and critical thinking.

The authentic legal films were taken from YouTube channels in correspondence with such criteria: 1) novelty and relevance of the data; 2) the students' English proficiency level and thus their ability to comprehend lexical and legal content of the video; 3) professional value of multimedia; 4) the correlation between the curricula themes and the data presented by the video [2, p. 141]. In keeping with the latest criterion the manual is divided into 15 sections containing 56 videos 3 to 6 minutes long which reflect the course book content: Time management, Calendars, Document retention, Legal billing, Criminal procedure, Juvenile crime, Types of evidence, Physical and biological evidence, Testimonial evidence, Relevant evidence, Alternative dispute resolution, Arbitration, Mediation, International law, International Court of Justice [5]. Each chapter is built with reference to the students' English proficiency level and suggests splitting the videos into shorter episodes. Taking into account the vocabulary signaling role emphasized by C. J. Brame [4, p. 2], it might be desirable to supplement each block of pre-viewing stage tasks with lexical assignments: synonyms / antonyms substitution, introduction or revision of legal terms,

new vocabulary presentation by visualizing complicated notions (Google images, photos, etc.) or discussing definitions from monolingual dictionaries. The tasks of the viewing stage are: filling in the gaps, answering the episode related questions (verification of the level of general content understanding), doing multiple choice / true or false tasks (verification of the level of specific data understanding). The post-viewing stage includes mostly creative activities.

Since both the video playback and task fulfillment do not usually take more than half an hour, the activity length allows for a short video presentation practically at every lesson. The communicative language teaching principles made it possible to draw up some practical tips for a foreign language professional communicative competence enhancement (CEFR Levels B1-B2). The nine-and-a-half-minute-long video “Trace evidence Pt.1” (<https://www.youtube.com/watch?v=yeAwJwuUQH8>) will exemplify our assumptions. The video is recommended as the ending of the chapter “Types of evidence” (the previous three sections included: “Types of evidence”, “Evidence in digital era: civil and IP litigation”, “Inside the Crime Lab”). The work on the video traditionally has three stages.

1. “*Before you watch*”. The pre-viewing stage is targeted at the development of professional communication skills and socio-cultural concepts, enhancement of motivation to foresee, discuss and absorb the content of the key episodes. The aim of reconstructing a realistic professional discourse can be fostered by the students’ involvement into a discussion focused on a typical crime scene investigation process – the task during which not only legal vocabulary but also professional knowledge is activated (given the learners have already read the article “The Trace Evidence Unit” describing the challenges of a Trace Evidence Analyst’s training). The bachelors are also welcome to utilize the clues of a screenshot depicting a group of young people (presumably students) headed by a respectable man (presumably their instructor) and forecast the basic ideas of the video. The following exercise, “*Fill in the gaps with the appropriate terms*” is intended to eliminate possible linguistic troubles and prepare the audience for a real discourse comprehension. While establishing a favorable learning environment and making students think critically one more powerful teaching aid shouldn’t be overlooked – the cartoon able to reduce stress and capture the attention of learners. Scholars, interested in the problem usually mention positive changes after the work on cartoons has been launched: improved language and reflective skills, optimized brainpower and developed creativity, low anxiety level [3, p. 541–542]. Since the role of the cartoon is also signaling [4, p. 2], corresponding thematic pictures are used practically in every section of our Manual including “Trace evidence Pt.1”. The video under analysis is illustrated by a

cartoon (<https://www.cartoonstock.com/cartoon?searchID=CS164157>) picturing two crime scene investigators perplexed by a policeman's zeal to sanitize the room before they start searching it for clues: "*Whoever did this crime sure made a mess of the place. But not to worry... I got it all cleaned up for you, guys!*" Understanding the drawbacks of a crime scene investigation process revealed by the comic picture is rooted in the learners' ability to restore professional data. A positive psychological impact of humor should also be taken into consideration: when contrasting the cartoon character's brain capacities and these of themselves as future lawyers the students develop confidence and readiness to perform more complicated assignments.

2. "*While you watch*". As a recent research has shown, learners' engagement time can considerably drop when watching videos longer than 6 minutes; in case of 9- to 12-minute-long videos attention decreases up to 50 % [4, p. 4]. Our nine-and-a-half-minute-long video needs thus to be segmented to satisfy C. J. Brame's demand of enhancing germane load, gaining control over intrinsic load and managing the new information stream [4, p. 2]. These measures alongside with double playbacks of intricate episodes facilitate the achievement of the main objective of the viewing stage – to complement the general idea by penetration into the video message depth. Prior to watching the first section of "Trace evidence Pt.1" the students are given several guiding questions: to recollect the major crime scene elements and to count the number of methods typically used at a crime scene. The demonstration of the first part of the video is supported by both lexical exercises (e.g. *Complete the names of the crime scene investigation methods with the missing words*) and the assignments rooted in the episode details: matching worksheets (e.g. *Match the instruments from the box with one of the methods – the Hunt-and-Peck method, the Taping method, the Vacuum Cleaning method*), true-false questions, etc. When getting acquainted with the second part of the clip the learners are expected to grasp the structure of the procedures explained (e.g. *Place the actions a criminalist needs to take in the correct order*). Both the second and the third part demonstrations are preceded by assignments related to the general content of the episodes. However, since the third part is the final one, the tasks are directed not only at the control of the latest factual data understanding but also at the revision of the information from the first two parts and the development of the students' comparative skills. The possible topics for discussion here are such: "The difference between macro scene and micro scene", "The peculiarities of the CSS setting", etc.

3. "*After you watch*". Since the objectives of the post-viewing stage are usually connected with the enhancement of professional communication strategies, problematic assignments are the most common choice here.

To mention only a few: debates concerning the effectiveness of the Trace Evidence Investigation process, a role play game (a dialogue between a Trace evidence analyst and a forensic science student), etc. The post-viewing activities are also aimed at synthesizing the basic crime scene investigation techniques with the aid of screenshot clues (Fig. 1, 2).

Fig. 1. The Hunt-and-Peck method in action

Fig. 2. The Taping method in action

The screenshots attached to the section depict several experts intended to benefit from one of the crime scene investigation methods the students have learned about. The audience is encouraged to guess the methods used in each case, to describe the peculiarities of the methods employing the screenshot data and to participate in a discussion regarding the advantages / disadvantages of each of the techniques. The debates can go even further if both the time and the students' English proficiency level allow the exploitation of extra cartoon resources (e.g. <https://www.cartoonstock.com/cartoon?searchID=CS163820>) to speculate about the place and the role of humor in British / American / Ukrainian legal systems.

The adequate use of properly selected authentic videos can compensate for insufficient amount of training time and facilitate the students' commitment to legal matters. Our "Manual..." contains the assignments created under the principles of communicative language teaching and C. J. Brame' guidelines concerning educational multimedia. My experience of introducing the videos during on-line lessons has proved the students' perception of the clips and the tasks as modern, problematic and the course book related; so far as they are such, I hope they will satisfy the key objective of the Manual and English training in general – the development of a competitive specialist whose level of communicative competence will be high enough to become a member of international legal discourse.

References:

1. Наказ Міністерства освіти та науки України «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» для першого (бакалаврського рівня)» № 1379 від 12 грудня 2018. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-vishoyi-osviti-za-specialnistyu-081-pravo-dlya-pershogo-bakalavrskogo-rivnya-vishoyi-osviti> (дата звернення: 1.06.22)
2. Дементьева Т. М. Видеофильм как средство обучения профессионально-ориентированному иноязычному общению в сфере юриспруденции. *Вестник ВГУ. Серия: Лингвистика и международная коммуникация*. 2016. № 1. С. 140–145.
3. Anggraeni A. D., Pentury H. J., Tanamel N. A. Blending Humor and Animation in English Learning for Students of English Education Programs at Universities. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*. 2019. Vol. 5 (6). P. 540–553.
4. Brame, C. J. Effective Educational Videos: Principles and Guidelines for Maximizing Student Learning from Video Content. *CBE – Life Sciences Education*. 2016. V. 15 (4). P. 1–6.
5. Evans V., Dooley J., Smith D. J. Career Paths: Law Student's book (International). Book 3. Newbury, Berkshire : Express Publishing. 2011.

РОЛЬ ОСВІТЛЕННЯ В ЖИТЛОВОМУ ІНТЕР'ЄРІ

Волошенко О. М.

спеціаліст другої категорії

Львівський фаховий коледж

Львівського національного університету природокористування

м. Львів, Україна

У проектуванні житла, а саме інтер'єра, проблема освітлення була і залишається однією з найголовніших. З наукового погляду вона охоплює декілька аспектів: практичну роль, гігієнічне значення та естетичні можливості використання [4, с. 101].

Створення якісного освітлення є великим мистецтвом. Світло є одним із дуже важливих психологічних чинників у інтер'єрі. За його допомогою можна створити різні умови: в одному випадку – відчуття рівноваги й спокою, в іншому – збудження й тривоги [2, с. 175].

В інтер'єрах житлових приміщень використовують два види освітлення – денне та штучне. Правильне використання денного світла і його регулювання бажано не лише для економії електроенергії, а й для підвищення продуктивності праці. Досліджено, що стан нервової системи деяких людей погіршується, якщо їх надовго ізолювати від денного світла. Коли проєктуються інтер'єри житлових приміщень, вагомим чинником є врахування денного світла [3, с. 61]. За своєю природою денне світло буває прямим сонячним, відбитим та розсіяним. Натуральне освітлення приміщень житла здійснюється боковим і верхнім світлом. Пряме сонячне світло з вікна можливе при орієнтації приміщення на південь, захід чи схід. Попадання прямого світла у житлове приміщення не завжди відповідає його функціональному зонуванню та призначенню самого приміщення. Таке світло створює радісний та бадьорий настрій, або навпаки, сліпить й заважає працювати. Зокрема, проєктуючи житловий інтер'єр з врахуванням прямого сонячного світла, можна отримати доволі цікаву живописну гру світла та тіні, а якщо воно заважає, влаштувати спеціальні сонцезахисні конструкції. Більше того, пряме сонячне світло можна перетворити на відбите за допомогою спеціальних площин.

Щодо розсіяного світла, воно найбільш спокійне. Розсіяне світло нечітко виявляє форму та пластику предметів, зате воно не втомлює око та приємне для праці. Створити таке освітлення можна за допомогою склоблоків або матового скла.

Існують показники природної освітленості житлових приміщень і методи їх забезпечення шляхом розрахунку розмірів і розміщення

віконних прорізів. Невиправдане збільшення розмірів віконних прорізів призводить до подорожчання будівництва і експлуатації будинку: чим більше вікно, тим більші тепловитрати. Крім цього, на добір розмірів вікон впливають і архітектурно-художні чинники [2, с. 176].

При проєктуванні штучного освітлення потрібно вибрати прийом освітлення, відповідно до основних побутових і трудових процесів, розташування меблів та обладнання, а також до естетичного смаку. Функціональна та естетична оцінка інтер'єра залежить від рівня, розподілу та співвідношення світлового навантаження окремих приміщень (передпокій, вітальня, спальня, кабінет) та використаного освітлювального обладнання.

За допомогою штучного освітлення можна створити умови, які майже не відрізняються від умов при природньому освітленні. Реалізація природних світлових характеристик у проєктуванні освітлювальної техніки – це шлях вписування інтер'єра в природу.

Світло й тінь підкреслюють пластичні особливості обладнання, роблять форму предметів більш розбірливою, чіткою, виділяючи окремі кутки, деталі чи елементи оздоблення житла. Штучним освітленням можна акцентувати найбільш вигідні в художньому відношенні фрагменти композиції або, навпаки, приховати недоліки. Наприклад, можна виокремити декоративний предмет (картину, скульптуру) або цілу групу меблів промінням світла, створити активний кольоровий акцент у залежності від настрою [4, с. 102].

При освітленні житлового приміщення використовують загальне, місцеве і комбіноване штучне освітлення. В сучасних житлових будинках з багатофункціональними приміщеннями загальне світло у вигляді центрального розміщеного світильника на стелі має другорядне значення і забезпечує середню видимість.

Штучне освітлення може виділити ту чи іншу зону кімнати. Для цього використовують локальні настінні, наземні або стельові світильники. Вони створюють у кімнаті різноманітність і усувають враження невиразності освітлення, надають живішого характеру інтер'єру.

За розподілом світлових променів визначають і типи світильників: прямого світла, переважно прямого, розсіяного, рівномірно розсіяного, переважно відбитого.

Застосовуючи при проєктуванні світлового інтер'єра певне джерело освітлення, можна визначити функцію освітлення як образного елемента для створення особливого настрою в інтер'єрі житла. Наприклад, рівномірно розсіяне освітлення, зокрема, скрите джерело світла, зробить приміщення візуально просторішим та вищим. Розміщений в центрі стелі світильник з прямим або переважно прямим

світлорозподілом не тільки об'єднає весь об'єм, але й зорозово зменшить його. Світло, відбите у верхню півсферу, візуально збільшує висоту приміщення, а пряме – зменшує [4, с. 103].

Активну роль в оформленні приміщення відводиться освітлювальній арматурі. Зовнішній вигляд світильників повинен бути підпорядкований архітектурному вирішенню інтер'єра. Форма світильника може працювати на образне рішення житлового приміщення, а колір матеріалу – на тональне. Зокрема, форма і колір світильника можуть стати чітким штрихом у загальній композиції інтер'єра.

Приймаючи участь в оформленні архітектурного задуму, прийняті системи освітлення розв'язують певні художні завдання. Основне з них – виокремлення головного в інтер'єрі створенням світового акценту.

Правильно вирішене електроосвітлення у житловому інтер'єрі створює сприятливі умови для відпочинку, особистої гігієни, роботи та занять та виконує художні функції в інтер'єрі [1, с. 190].

Тільки при врахуванні й дотриманні вимог, рекомендацій щодо правильного розміщення джерел штучного освітлення, а також специфіки архітектурного рішення житлового приміщення, виборі найсприятливішого колористичного рішення інтер'єру помешкання воно буде оцінюватись естетично привабливим, комфортним та приємним. У такому інтер'єрі, в залежності від його призначення, людина зможе реалізувати свої обов'язки, виробничі функції та творчі можливості.

Література:

1. Білодід Ю.М., Поліщук О.П. Основи дизайну: навч. посіб. К. : ПАРАПАН, 2004. 240 с.
2. Калиниченко А.П. Садибний будинок: від вибору проекту до впорядкування садиби. К. : Урожай, 1993. 240 с.
3. Курліщук Б.Ф. Проектування інтер'єрів житлових і громадських споруд : навч. посібник. К. : ІСДО, 1995. 264 с.
4. Смуриков О.С. Освітлення в житловому інтер'єрі. *Збірник матеріалів Львівського державного інституту прикладного та ужиткового мистецтва. Громадянське покликання митця.* 1977. С. 101–104.

MEDITATION PRACTICE AND TEACHING-LEARNING OF FOREIGN LANGUAGES

Vukolova K. V.

PhD in Linguistics,

*Associate Professor at Romano-Germanic Philology and Translation
Department*

Bila Tserkva National Agrarian University

Bila Tserkva, Kyiv region, Ukraine

Up-to-datedness requires a person to learn foreign languages in order to fulfill many areas of human activity, but the endless flow of information and the impact of media noise on the thought process causing anxiety and deterioration of attention make it difficult not only to master a language but also to keep purity of mind and focusing on the most important issues.

So far, scientists have made many investigations aimed at solving the problems of learning and teaching of foreign languages, making this process not only interesting and non-traditional, but also reducing the difficulty in acquisition of new knowledge and skills. Despite investigations done in the sphere of pedagogy, the teaching-learning process still present gaps, especially about aspects related to the positive or negative impacts of the different elements of memory consolidation dynamics. In this particular, studies aimed at the role of meditation in generating benefits for memory and teaching-learning processes.

Among many traditional methods of teaching foreign languages the least studied and winning well-deserved popularity is a meditative method.

Meditation is a practice in which a person uses attention or focusing the mind on a certain object, thought or activity to train attention and awareness, and achieve a mentally clear and emotionally calm and stable state [5, p. 227–239]. The use of meditation as a tool for learning a foreign language has only recently emerged. The first impetus to study meditation as a tool for learning a foreign language was the research of S. Krashen (1982) [3], which mentioned such concepts as “foreign language anxiety” and “affective filter”. The hypothesis put forward by S. Krashen reflects the impact of affective filters, in our case, anxiety and deterioration of attention on the process of learning a second language. The concept of affective filter was proposed by Dulay and Bert (1977) and confirmed by a study that proved the relationship between various affective variables and success in second language acquisition (Krashen, 1982) [2].

So meditation is a special tool which should be held in three steps followed. The first thing is setting a scene. It is necessary to prepare the

place where students feel safe and sound and concentrated with no interrupting but without falling asleep. The second thing is concentration on breathing techniques, the way students inhale/exhale because it is the key element of being concentrated on the thing needed. The third necessary element is being patient. First attempts can be started from one or two minutes and gradually built up to 20–30 minutes [4]. The most important thing to be done is constancy.

This paper considers the main benefits that can be traced during the constant use of this practice within the process of learning a foreign language.

1. *Increasing the concentration level.* In our lives students are faced with a large number of tasks and the processing of an endless flow of information, which leads to loss of attention and focus, which are necessary for the acquisition of new knowledge and skills. Therefore, the practice of meditation will allow students to keep their attention by studying new patterns common for a foreign language [1].

2. *Improving memory.* In addition to improving concentration, meditation helps to develop memory and expand its boundaries for the perception and processing of even more information. Scientific research shows that meditation improves the rate of preservation of short-term and long-term memory, and constant practice helps to store and absorb information much faster [5].

3. *Reducing of information processing time.* Regular meditation practice helps to process information more effectively. Taking this into account the fact that learning any new language requires obtaining, analyzing and sorting a huge amount of completely new information, it is necessary to emphasize the benefits of using this tool during learning.

Application of mediation to the educational process improves academic performance, involves nonjudgmentally concentrating people's attention on the current moment and enhances students' attention, memory, and critical awareness, promoting their social skills and academic outcomes. The findings suggest that this instrument helps boost students' attention skills, as well as develop coping mechanisms for foreign language anxiety.

References:

1. Alzate-Ortiz FA, Castañeda-Patiño JC. Pedagogical mediation: Key to humanizing and transformative education. A look from aesthetics and communication. *Rev Electron Educ* 2020;24:411–24.

2. Dulay, H. and M. Burt. Remarks on creativity in language acquisition. *Viewpoints on English as a Second Language*. New York : Regents, 1977, pp. 95–126.

3. Krashen, Stephen D. Principles and Practice in Second Language Acquisition. Pergamon Press Inc, 1982. 209 p.
4. Siegal, D.J. The Mindful Brain: Reflection and Attunement in the Cultivation of Well-Being. New York : W.W. Norton. 2007, 387 P.
5. Walsh, R., & Shapiro, S. L. The meeting of meditative disciplines and western psychology: A mutually enriching dialogue. American Psychologist, 2006, 61(3), 227–239 p.

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ГЕОЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Гавриленко О. П.

*кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичної географії та геоєкології
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Розроблення дієвих програм, спрямованих на зниження негативного впливу діяльності людини на довкілля у часі й просторі, є одним з головних завдань геоєкології як науки і навчальної дисципліни. Здатність наповнювати такі програми актуальним змістом закладається системою геоєкологічної освіти. Перманентне ускладнення природно-суспільних взаємодій потребує посилення прикладного складника навчальних дисциплін геоєкологічного профілю, орієнтованих на майбутню професійну діяльність.

Законом України «Про вищу освіту» одним з головних завдань закладів вищої освіти визначено забезпечення органічного поєднання в навчальному процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності [2, ст. 26]. Нетрадиційні підходи до вирішення дидактичних завдань підготовки фахівців геоєкологічного профілю передбачають активне залучення оригінальних методів і технологій та їх гармонійне поєднання з традиційними методиками освітнього процесу. Знання успішно засвоюються лише тоді, коли набуваються власними зусиллями студентів у процесі самостійної роботи. При цьому знання стають для студентів керівництвом до дій, важливою передумовою подальшого розвитку особистості.

Одним з оригінальних способів ведення семінарських занять є інтерактивні технології із залученням широкого кола студентів до дискусії під час публічних виступів. Дискусія сприяє розвитку критичного мислення та розвиває вміння відстоювати власну позицію.

При цьому завдання викладача полягають у підтриманні контакту з аудиторією та спрямуванні дискусії у потрібне русло. Під час онлайн навчання в умовах воєнного стану активне обговорення проблем стає засобом мотивації навчання та залучення ширшого кола студентів у фахову дискусію [1, с. 46]. Одним з важливих методичних прийомів є моделювання викладачем геоecологічної проблеми і послідовності дій на шляху її розв'язання. Правильне формулювання проблеми стимулює зацікавленість студентів, їх бажання розв'язати проблему та включитися у пошуково-аналітичну діяльність. Невід'ємним компонентом освітньої діяльності є постійне удосконалення змісту навчальних дисциплін, що підвищує пізнавальну активність студентів та розкриває творчий потенціал.

Новими стандартами вищої освіти запроваджено інтегральний принцип забезпечення програмних результатів навчання, коли кожна окрема компетентність формується в результаті досягнення комплексних програмних результатів. Завдяки спільним програмним результатам навчання, окремі компетентності взаємопов'язані, що створює цілісну систему якостей випускника у визначеній предметній області. Тобто кожна навчальна дисципліна перетворюється на елемент міждисциплінарної структурно-логічної схеми підготовки фахівців [3, с. 145].

Засвоєння геоecологічних дисциплін передбачає апробацію лекційного матеріалу із застосуванням інтерактивних технологій, зокрема у такій навчально-пізнавальній діяльності, як проект. Метод проектів найчастіше асоціюють із «проектною діяльністю» або «проектною технологією» [5, с. 108]. Проектна діяльність передбачає наявність проблеми, що вимагає дослідницького пошуку шляхів її розв'язання, та стимулює зацікавленість суб'єкта навчання у отриманні практичних навичок. Під час роботи над проектом студенти залучаються до активних дій шляхом послідовного виконання запланованих завдань з метою виявлення геоecологічних проблем та аналізу причин їх виникнення. Викладач, як модератор, допомагає у визначенні мети проекту, розробці плану його реалізації, визначає критерії оцінювання діяльності на всіх етапах, але не обмежує студентську свободу [4, с. 156]. Проектне навчання стимулює розвиток самостійного мислення, вміння шукати інформацію, приймати нестандартні рішення.

Критерії оцінювання навчальних проектів (рис. 1) мають бути максимально об'єктивними, чітко сформульовані та доведені до студентів на першому етапі виконання проектів. Відповідність дослідницьких проектів цим критеріям сприятиме закріпленню міжпредметних теоретичних знань, підвищенню геоecологічної свідомості й

культури студентів. Використання міждисциплінарних зв'язків для вирішення практичних завдань і розв'язання проблем зумовлено інтегральним характером геоєкології.

Рис. 1. Критерії оцінювання навчальних проектів

Досвід застосування проектного навчання дозволяє окреслити окремі недоліки в проектній діяльності студентів. Викладач у процесі поділу студентів на проектні групи має враховувати такі чинники, як різні здібності, ставлення до навчання, ставлення один до одного. Оскільки об'єднання у проектні групи регламентується принципом добровільності, студенти враховують переважно останній зі згаданих чинників. У результаті більш підготовлені у навчанні, заради вищого групового результату, беруть на себе виконання частини проекту студента, що недобросовісно ставиться до навчання. Тобто «дарують» йому незаслужену оцінку, нехтуючи критеріями формувального оцінювання. Іншим недоліком є недотримання вимог до формулювання цілей та висновків проекту, тому на цьому має бути зосереджено особливу увагу викладача.

Підвищення якості геоєкологічної освіти відкриває перед майбутніми фахівцями широкий спектр можливостей застосування здобутих знань у різних сферах практичної діяльності. Однією з таких

сфер є реформування земельних відносин, розроблення системи моніторингу родючості ґрунтів, модернізація агроеліоративних технологій. Фахівці геоecологічного профілю беруть активну участь у відновленні геоecологічних функцій гідросфери шляхом радикального оновлення водної політики, упровадження інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом.

Результати геоecологічних досліджень повсюдно застосовуються для розроблення механізмів адаптації до зміни клімату, шляхів декарбонізації економіки, моніторингу викидів парникових газів. Важливими сферами практичного застосування набутих геоecологічних знань також є збереження природних оселищ для завершення процесу формування Смарагдової мережі України, включаючи ідентифікацію земель, придатних для зарахування до її складу; розроблення механізмів скорочення обсягів утворення відходів та переходу до безвідходних технологій, тобто їх максимального включення у нові виробничі процеси на основі концепції ресурсних циклів.

Отже, геоecологія як інтегрована навчальна дисципліна розкриває широкі можливості для втілення здобутих знань у практику охорони довкілля, територіального планування і менеджменту, нормування антропогенних навантажень на геоecосистеми, обґрунтування проєктів природокористування тощо. Головним здобутком навчання є усвідомлення випускниками сучасних геоecологічних проблем, які вони самі розв'язуватимуть з метою забезпечення сталого розвитку суспільства.

Необхідність підвищення якості освіти для майбутніх фахівців геоecологічного профілю зумовлена неповним використанням потенціалу вирішувати практичні завдання на основі здобутих теоретичних знань, а також недостатньою імплементацією результатів геоecологічних досліджень у практику планування, проєктування і управління. Нова якість освітнього процесу потребує організації нестандартних лекційних, практичних і семінарських занять, розроблення ефективнішої системи контролю і оцінювання навчальних досягнень. Завдяки упровадженню у навчальний процес проєктної діяльності у студентів формуються світоглядні уявлення про взаємозв'язки людини, природи і господарства та зростає відповідальність за наслідки своєї роботи, розвиваються ініціативність і самостійність.

Література:

1. Коваленко Н.П., Боброва Н.О., Ганчо О.В., Зачепило С.В. Мотивація як запорука успішного професійного розвитку. *Медицина освіти*. 2020. № 3. С. 43–48.

2. Про вищу освіту: Закон України № 1556-VII від 01.07.2014. (ред. від 01.01.2022). *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#top>

3. Сафранов Т.А., Лукашов Д.В., Шелест З.М., Владимірова Е.Г., Чугай А.В. Стандарти вищої екологічної освіти України: сучасний стан та проблеми реалізації. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Екологія»*. 2017. Вип. 16. С. 141–149.

4. Сілакова Т.Т. Проектні технології підготовки студентів. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2017. № 11. С. 153–158. URL: <https://doi.org/10.18372/2411-264X.11.12571>

5. Чайковська Г.Б. Проектні технології як ефективний засіб формування екологічної культури студентів. *Наукові записки ТНПУ імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. 2017. №. С. 106–113. URL: <https://doi.org/10:25128/2415-3605.17.3.14>

РОЛЬ НАТО ЯК ОБОРОННОГО СОЮЗУ В БЕЗПЕЦІ ЄВРОПИ

Гбур З. В.

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри управління охороною здоров'я
та публічного адміністрування
Національний університет охорони здоров'я України
імені П. Л. Шупика
м. Київ, Україна*

Після Другої світової війни, гостро постало питання не допущення її повторення ніколи в майбутньому. Відтак, для побудови системи колективної безпеки в Європі, а також протидії ймовірності отримання Німеччиною можливості реваншу поруч із агресивними випадками Радянського Союзу, у березні 1948 на зустрічі представників Бельгії, Великої Британії, Люксембургу, Нідерландів та Франції було закладено основу майбутньої Організації Північноатлантичного Договору. Первинний аналіз ресурсів цих країн показав, що їх було недостатньо для ефективного протистояння існуючим на той момент загрозам. З урахуванням цього, було прийнято рішення залучити до угоди ряд інших країн. В першу чергу, ключові зусилля країн-ініціаторів були зосереджені на залученні до системи колективної безпеки Сполучених штатів Америки (США), проте після проведення додаткових переговорів, до підписання договору окрім США долучились Канада,

Данія, Ісландія, Італія, Норвегія і Португалія. Фактичне його підписання відбулося 4 квітня 1949 року. Ключовою рисою цієї міжурядової організації є те, що всі її держави-члени зберігають повною мірою суверенітет та незалежність. В той же час, перебування у списку членів Альянсу дозволяє країнам отримувати консультації з будь-якого питання та ухвалювати рішення стосовно військових та політичних проблем, які безпосередньо впливають на їхню безпеку.

Впродовж декількох років після підписання договору було створено керівні органи Альянсу та побудовано чіткий механізм взаємодії країн-учасниць. В подальшому, структура НАТО була дещо спрощена, деякі комітети були розформовані, а керівний орган – Рада НАТО був кількісно збільшений. Організаційна структура підлягає подальшому розгалуженню на відокремлені підрозділи та комітети, які забезпечують всебічний процес надання консультацій та забезпечення співробітництва між її членами у політичний, військовий, економічний, науковий та інших галузях. Саме тому, попри несхожість ситуацій та стилів управління державами, а також різний військовий потенціал членів Альянсу, кожна з країн в однаковому ступені відчуває себе в безпеці, що, в свою чергу, забезпечує загальну стабільність в Європі. Окрім того, функціонування НАТО на теренах Європи, США та Канади, створює сприятливі умови для розгортання співпраці між країнами всередині Альянсу, а також за його межами до набуття іншими країнами членства.

Проте, протягом перших 40 років з моменту свого заснування, НАТО керувались виключно методами політичного та дипломатичного впливу. Все змінилось на початку 90-х років минулого століття, коли війна в Югославії спровокувала утворення серйозної загрози для миру в Європі. У відповідь на наявні загрози, силами НАТО було здійснено декілька військових операцій, які мали на меті забезпечити дотримання введених ООН санкцій. Конфлікт у Югославії став відправною точкою для перетворення ключових напрямків стратегії Альянсу. Відтак, починаючи з 1991 року до характерних рис Стратегії розвитку НАТО стало об'єднання широкого підходу до безпеки, включаючи політичні та військові засоби, які є взаємодоповнюючими один для одного, з акцентом на забезпечення співробітництва з іншими країнами, які підтримують цілі Альянсу. Описаний підхід втілюється у формуванні Стратегічної концепції 1991 року.

У період з 1 березня 1992 року по 14 грудня 1995 року, Європа знову стикнулась із загрозою розширення військового конфлікту через міжетнічні суперечності на території Республіки Боснія і Герцеговина. Поштовхом для нього став розпад Югославії. В подальшому до конфлікту було залучено армії Хорватії, добровольців та найманців з усього світу, а також збройні сили НАТО [1]. Описана ситуація спровокувала нову хвилю

перетворень у Альянсі. Зокрема, у 1997 році за домовленістю керівників країн-членів Альянсу було переглянуто і оновлено Стратегічну концепцію таким чином, щоб вона відповідала змінам, які відбулись у період з 1991 року. В той же час, дана стратегія повинна була підтверджувати відданість Альянсу, забезпеченню колективної оборони та тісним трансатлантичним зв'язкам. Іншими словами, Стратегічна концепція – це авторитетна заява про цілі та завдання НАТО, а також директива вищого рівня щодо політичних та військових методів, необхідних для забезпечення досягнення описаних цілей.

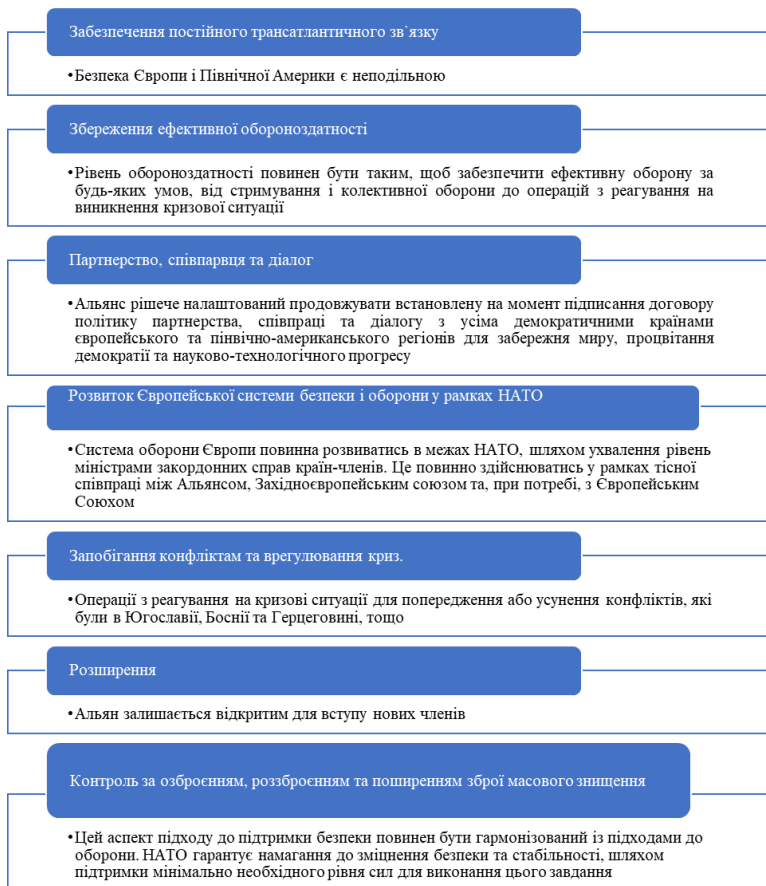

Рис. 1. Ключові елементи, які характеризували Нову Стратегічну Концепцію НАТО у 1999 році

Джерело: власна розробка автора на основі [2]

Подальших змін Концепція зазнала в 1999 році, де було підтверджено головну мету Альянсу у збереженні свободи та безпеки його членів. Окрім того, даним документом було підтверджено відданість НАТО цінностям демократичного суспільства, правам людини, верховенству права і намагання Альянсу забезпечувати не лише спільну оборону, а й мир та стабільність в європейському та трансатлантичному регіонах в цілому. Ключовими елементами, які характеризуються Новою Стратегічною концепцією є (рис. 1).

Однією із ключових з поміж описаних на рис. 1 характеристик Нової Стратегічної концепції є те, що двері НАТО залишаються відкритими для нових країн членів. [3]. Починаючи з 2000 років, НАТО продовжила активну роботу у напрямку до підтримки миру не лише у Європі, а й по всьому світу. Зокрема, до ключових операцій, які проводились Альянсом протягом останніх 20 років відносять (табл. 1):

Таблиця 1

Ключові операції, які проводились НАТО починають з 2000 року

Період	Назва операції	Країна проведення	Тип операції	Характеристика операції
1	2	3	4	5
20.12.2001– 28.12.2014	Міжнародні зусилля сприяння безпеці	Афганістан	Підтримка миру	Рішення про проведення операції по підтримці миру прийняте резолюцією Ради Безпеки Організації об'єднаних націй (ООН) 20.12.2001 № 1386. На зміну цій операції прийшла операція «Рішуча підтримка»
01.01.2015– 01.08.2021	Рішуча підтримка	Афганістан	Підтримка миру	Було розміщено на території Афганістану близько 12500 військових. Після закінчення операції НАТО, військові дії продовжились власними Військовими силами країни

Закінчення таблиці 1

1	2	3	4	5
01.10.2008– 14.12.2008	Союзний оператор	Індійський океан, Аденська затока, Червоне та аравійське море	Військово-морська	Супровід суден ООН під час поставок гуманітарної допомоги до Сомалі
24.03.2009– 17.08.2009	Союзний покровитель	Індійський океан, Аденська затока, Червоне та аравійське море	Військово-морська	За час проведення операції попереджено 16 нападів із 37, захоплено близько 150 осіб, які підозрюються у піратській діяльності
17.08.2009 – не визначено	Океанський щит	Індійський океан, Аденська затока, Червоне та аравійське море	Підтримка миру	Операція спрямована на боротьбу з піратством в Сомалі
21.03.2011– 31.10.2011	Союзний захисник	Лівія	Повітряна операція	Повалення та вбивство Муаммара Каддафі, продовження збройного конфлікту між різними угрупованнями, фактичний розпад Лівії на декілька самостійних державних утворень
грудень 2012 – не визначено	Активне обмеження	Туреччина	Протиповітряна операція	Розміщення США, Нідерландами та Німеччиною своїх зенітно-ракетних комплексів на території Туреччини для захисту від сирійських ракет

Джерело: власна розробка автора на основі [4;5].

Таким чином, можемо побачити, що протягом тривалого часу конфліктних ситуацій, які б потребували безпосереднього втручання НАТО у Європі не виникало. Протягом останніх двох десятиліть, основними напрямками, на яких були зосереджені сили Альянсу це не допущення поширення наявних конфліктів та загроз з території Азії та північної Африки на весь цивілізований світ.

Література:

1. Іщенко Н. Як перестати стріляти: як НАТО зупинило війну в Боснії і Герцеговині. *Українська правда*. 2020. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/2020/08/5/7112853/>
2. Krimi, S. The NATO-EU partnership in a changing global context. *NATO parliamentary Assembly*. 2020. URL: <https://www.nato-pa.int/download-file?filename=/sites/default/files/2020-%20-%20NATO-EU%20PARTNERSHIP.pdf>
3. Strengthening NATO and European Security. *The White House*. 1999. URL: <https://clintonwhitehouse5.archives.gov/WH/EOP/NSC/html/nsc-05.html>
4. Diego A. Ruiz Palmer. Два десятилетия операцій НАТО: подводим итоги, заглядываем в будущее. *NATO Review*. 2012. URL: <https://www.nato.int/dva-desyatiletija-operatsij-nato-podvodim-itogi-zaglyadyvaem-v-budushchee/index.html>
5. Операції НАТО. *Вікіпедія*. 2022. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Операции_НАТО

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА СТІЧНИХ ВОД МОЛОЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ АДСОРБЦІЇ А-ОКСПРОПІОНОВОЇ КИСЛОТИ ПРИРОДНИМ ЦЕОЛІТОМ

Гивлюд А. М.

*кандидат технічних наук,
асистент кафедри екологічної безпеки
та природоохоронної діяльності*

*Інститут сталого розвитку імені В'ячеслава Чорновола
Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

Досить актуальною проблемою у багатьох країнах є проблема очищення стічних вод м'ясної та молочної промисловості. З одного боку, це внутрішня проблема охорони навколишнього середовища

України, з іншого – необхідна умова просування продукції підприємств харчової промисловості України на зовнішній ринок. Хімічний склад стічних вод молочних заводів досить неоднорідний. Необхідність розробки нових технологій очищення стічних вод також обґрунтована зміною характеру та фазового розподілу стану забруднення молочних стічних вод [1]. Відомо, що стічні води молочної галузі належать до висококонцентрованих мікробіологічних забруднень, які можна очищати біологічними методами [1]. Аналіз стану очищення стічних вод у молочній галузі та численні літературні джерела показують, що технічні рішення, що застосовуються в нашій країні для очищення стічних вод, не забезпечують ефективного видалення біологічних забруднень до необхідної гранично допустимої концентрації для скидання у водойму. Такі води, скинуті без належного очищення в природні водойми, можуть призвести до їх евтрофікації. Крім того, органічні кислоти (особливо α -оксипропіонова), що утворюються під час бродіння молока та інших кисломолочних продуктів, підкислюють стічні води до рН близько 3 [2]. Оскільки склад і рН стічних вод у молочній галузі сильно змінюються, існує потреба у використанні комплексу методів очищення промислових стічних вод [2]. У літературі згадується, що механічні, біологічні, хімічні та фізико-хімічні методи широко застосовуються для очищення стічних вод у молочній галузі [1; 2]. Для цього, зокрема, використовуються методи коагуляції, адсорбції [2] та мембранного розділення [1]. Потреба у пошуку та розробці нових технологій очищення стічних вод молокозаводів виправдана низькою ефективністю існуючих очисних споруд [1]. Використання класичних технологій біологічного очищення характеризується наявністю рециркуляційних потоків і пов'язане з відносно високими енергетичними витратами на очищення стічних вод та утворенням значної кількості надлишкової біомаси. Необхідність стабілізації сформованих відкладень вимагає додаткових витрат [1]. Методи адсорбції широко застосовуються для очищення стічних вод [3]. Природні та синтетичні цеоліти використовуються для виведення токсичних речовин зі стічних вод. Ефективність сорбції іонів залежить від багатьох факторів, включаючи зовнішній та внутрішньодифузійний перенос. Зі збільшенням концентрації починає переважати процес адсорбції. Відомо, що цеоліти мають здатність адсорбувати іони не тільки за механізмом фізичної адсорбції, але й за механізмом іонного обміну і проявляти себе як іонообмінники [3].

Згідно проаналізованих проблем очищення стічних вод молочних підприємств та існуючих технологій очищення стічних вод, що використовуються у цій галузі ми виявили, що застосування методу адсорбції дозволяє видалити незначні кількості α -оксипропіонової

кислоти. Цього ефекту також можна досягти мембранним методом, але він є більш енергоємним, ніж процес адсорбції. Насправді виробництво полілактиду дозволить отримувати полімерні матеріали, здатні до біологічного руйнування. В даний час полілактид синтезується шляхом однорідного каталізу, що має певні недоліки. Також відомо, що на адсорбцію більшості сполук не впливає висока кислотність розчинів. Нами встановлено, що адсорбція є дуже ефективним методом, оскільки при біологічній очистці стічних вод існують такі проблеми: енергоспоживання виробництва, необхідність використання стійких штамів мікроорганізмів тощо. Істотним недоліком біологічного методу є створення біомаси, що також вимагає утилізації та необхідності дотримання температурного режиму. Вважають, що цю проблему можна вирішити, використовуючи кілька штамів, стабільних у певних діапазонах рН. Але відомо, що кислотність таких стічних вод та їх хімічний склад можуть відрізнятись на два порядки. Іншим суттєвим недоліком є тривалість процесів та складність їх автоматизації. Метод кавітації пропонується як варіант знезараження стічних вод. Але метод кавітації також не вирішує проблему зменшення агресивності навколишнього середовища, БПК та ХПК. Також дискусійним є питання зменшення кількості мікробів під дією кавітації.

Методом ІЧ-спектроскопії ми визначили присутність цеоліту не тільки органічних радикалів, а й ефірної групи С-О-С в діапазоні 1219 см⁻¹. Таким чином, доведено, що радикал молочної кислоти адсорбується сорбентом. Ми також видобули низькомолекулярний полілактид. Ймовірність утворення полілактиду на цеолітах підтверджена в каталітичних роботах, де є інформація про виробництво полілактиду з використанням цеолітів.

α -оксипропіонова кислота добре адсорбується цеолітом. Встановлено, що використання природного цеоліту із Сокирницького родовища для адсорбції оксипропіонової кислоти зі стічних вод молочних заводів є дуже ефективним. Порівнювали адсорбційні властивості природних цеолітів та активованого вугілля. Дослідження показали, що активоване вугілля краще адсорбує молочну кислоту, ніж цеоліт. Було встановлено, що сорбційна здатність цеоліту щодо α -оксипропіонової кислоти становила 2,5 мг-екв / г.

Література:

1. Chezeau B., Boudriche L., Vial C., Boudjema A. Treatment of dairy wastewater by electrocoagulation process: Advantages of combined iron/aluminum electrodes. *Separation Science and Technology*. 2020. 55(14). Pp. 2510–2527.

2. Kolev Slavov A. General characteristics and treatment possibilities of dairy wastewater—a review. *Food Technology and Biotechnology*. 2017. 55(1). Pp. 14–28.

3. Hyvlud A., Sabadash V., Gumnitsky J., Ripak N. Statics and kinetics of albumin adsorption by natural zeolite. *Chemistry & Chemical Technology*. 2019. 1 (13). Pp. 95–100.

ОПЛАТА ПРАЦІ ОСВІТЯН ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Глуценко С. І.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри державно-правових дисциплін та міжнародного права

Державний біотехнологічний університет

м. Харків, Україна

З 24 лютого 2022 року, у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти нашої країни, Указом Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 р. в Україні було введено воєнний стан.

Одним з багатьох питань, які, в тому рахунку, хвилюють наших колег – є питання отримання заробітної плати в закладах освіти.

Звичайно, що всі ми готові багато віддати заради нашої Перемоги, майже кожен з нас розуміє, наскільки кожна копійка в бюджеті важлива, в тому рахунку й для забезпечення військових потреб. Але – працівники закладів освіти – це люди, які зараз потребують повноцінної заробітної плати, бо мають забезпечити собі й своїм рідним базові потреби для виживання. До того ж, через активні бойові дії в деяких регіонах, багато освітян вимушено стали біженцями або переселенцями.

Як зазначив у своїй промові на офіційній сторінці у Facebook освітній омбудсмен Сергій Горбачов: «воєнний стан – це не привід не виплачувати заробітну плату працівникам закладів освіти чи намагатися «економити» на людях. Зараз кожен працівник, незалежно від того, наскільки він виконує чи не виконує свої обов'язки за основним місцем роботи, потребує повноцінної заробітної плати, щоб забезпечити базові потреби для виживання».

Відповідно до листа Міністерства освіти і науки від 07 березня 2022 р. за № 1/3378-22 «Про практику застосування трудового законодавства у галузі освіти і науки під час дії правового режиму воєнного стану» [4], якщо для працівників проїзд до робочого місця неможливий

у зв'язку з об'єктивними причинами (небезпека, зупинений транспорт тощо), проте вони можуть виконувати роботу дистанційно (у тому числі із використанням доступних засобів зв'язку), МОН рекомендує видати наказ про запровадження у закладі освіти або науковій установі дистанційного режиму роботи. Також, у відповідності до цього ж листа, під час дистанційного режиму роботи за працівниками зберігаються права та обов'язки, визначені Кодексом законів про працю України та іншими актами законодавства.

Саме це дало змогу більшості закладів вищої освіти в Україні продовжити навчальний процес. Навіть в тих регіонах, де на даний час тривають активні бойові дії. Бо продовження навчального процесу в дистанційному форматі – це форма, де передбачається здобуття освіти без фізичної присутності, коли й викладач й студенти працюють разом наживо, використовуючи електронні сучасні засоби й мережу Інтернет, та дотримуючись при цьому розкладу занять, який встановлює заклад освіти.

А, отже, викладач в такому випадку, в незалежності від місця знаходження, перебуваючи в іншому місті, або навіть в іншій країні, має можливість виконувати свої посадові обов'язки. Що повністю відповідає змісту Листа МОЗ за № 1/3378-22 [4].

Згідно до ст. 60 Кодексу законів про працю [1] – дистанційна робота – це форма організації праці, за якої робота виконується працівником поза робочими приміщеннями чи територією роботодавця, в будь-якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Як бачимо із змісту цієї статті – чинне законодавство не встановлює тут яких би то ні було обмежень, в тому числі й територіальних, щодо робочого місця працівника в умовах дистанційної роботи. Отже, можемо зробити висновки, що з огляду на відсутність обмежень, працівник який виконує свої обов'язки дистанційно, може знаходитися будь де, в іншому місті, або іншій країні.

В такому разі за викладачем, який має можливість виконувати роботу дистанційно, та виконує її – повністю зберігаються права та обов'язки, визначені Кодексом законів про працю України та іншими нормативно-правовими актами.

На підтвердження виконання роботи у дистанційній формі МОЗ рекомендує проведення щоденного моніторингу стосовно результатів виконання роботи викладачем, або іншим працівником в будь-який зручний та доступний спосіб.

В такому разі оплата роботи науково-педагогічного, або іншого працівника має здійснюватися у повному обсязі, відповідно до посадового окладу та норм чинного законодавства.

Саме таку позицію приймає й Верховна Рада України в Законі України № 2126-IX від 15.03.2022 «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану» [3], яким вносяться зміни до Закону України № 2145-VIII від 05.09.2017 «Про Освіту» [2]. У відповідності до вищезазначених змін, у ст. 57-1 Закону України «Про Освіту» визначаються Державні гарантії в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану, зокрема:

«ч. 1. Здобувачам освіти, працівникам закладів освіти, установ освіти, наукових установ, у тому числі тим, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях, оголошених у встановленому порядку (особливий період) були вимушені змінити місце проживання (перебування), залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від місця їх проживання (перебування) на час особливого періоду гарантується:

організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників;

збереження місця роботи, середнього заробітку, здійснення виплати стипендії та інших виплат, передбачених законом;

місце проживання (пансіон, гуртожиток тощо) та забезпечення харчуванням (у разі потреби).».

До того ж, як бачимо із змісту вищезазначеної статі, працівникам закладів освіти, які в умовах воєнного стану через активні бойові дії вимушені були залишити свої домівки, змінити місце проживання, залишивши робоче місце, має гарантуватися не лише гарантується збереження середнього заробітку та здійснення інших виплат, передбачених законом, а й в разі потреби забезпечення іншим місцем проживання та харчуванням.

Тож, щодо працівників освіти, які можуть й продовжують виконувати свою роботу, ми визначилися. Але як діяти стосовно тих, хто з яких небудь підстав не в змозі виконувати роботу, навіть у дистанційному форматі.

У відповідності до Кодексу законів про працю, зокрема ст. 34, в разі зупинення роботи, яке було викликано викликане відсутністю організаційних або технічних умов, необхідних для виконання роботи, невідворотною силою або іншими обставинами має розглядатися як простій.

В випадку воєнного стану, активних бойових дій в багатьох регіонах України велика кількість працівників освіти змушена була або покинути власні домівки, деякі залишилися без технічних можливостей виконання роботи в дистанційному форматі. Тож, в даному випадку

такий простій відбувається не з вини працівників. Саме таку позицію займає й МОЗ у Листі № 1/3378-22.

Таким чином, оголошення простою в таких випадках стає безпомилковим рішенням. Порядок оплати часу простою визначаються ст. 113 КЗпП.

Згідно до ч. 1 ст. 113 КЗпП час простою не з вини працівника, в тому числі на період оголошення карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України, оплачується з розрахунку не нижче від двох третин тарифної ставки встановленого працівникові розряду (окладу).

А у відповідності до ч. 2 ст. 113 КЗпП за час простою, коли виникла виробнича ситуація, небезпечна для життя чи здоров'я працівника або для людей, які його оточують, і навколишнього природного середовища не з його вини, за ним зберігається середній заробіток.

Також, чинним законодавством забороняється примушувати працівників освіти до написання заяв про надання відпустки без збереження заробітної плати.

Таким чином, можна зробити висновки, що науково-педагогічним та іншим працівникам освіти, які не мають можливості виконувати роботу дистанційно, та яким було оголошено простій, в будь-якому разі має виплачуватися заробітна плата в розмірі не менш ніж дві третини тарифної ставки, але за рішенням керівництва навчального закладу чинне законодавство допускає і виплату більш ніж 2/3, або повну середню заробітну плату.

І ще одне питання, що робити з працівниками, з якими під час воєнного стану було втрачено зв'язок. Під час активних бойових дій, та військової агресії з боку РФ може трапитися будь-що, і зв'язок з працівником може бути втрачено та причини його відсутності з'ясувати наразі не можливо.

В цьому разі, у відповідності до рекомендацій Державної служби України з питань праці, такому працівникові рекомендовано в таблиці обліку робочого часу проставляти відмітку «неявка з нез'ясованих причин». Заробітна плата в такому випадку не нараховується та не виплачується, оскільки робота працівником фактично не виконується, а законодавством не передбачене збереження за таким працівником його зарплати. Але, й звільняти за прогул такого працівника не можна, тому у період воєнного стану таке нез'явлення відбувається з поважної причини, в тому рахунку й задля збереження життя та здоров'я працівника. Але за таким працівником має зберігатися його робоче місце та посада. А в випадку з'явлення такого працівника, його попередня відсутність має бути змінена коригуючим табелем.

Література:

1. Кодекс законів про працю України. Кодекс України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n732>
3. Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2126-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2126-20#Text>
4. Про практику застосування трудового законодавства у галузі освіти і науки під час дії правового режиму воєнного стану. Листа Міністерства освіти і науки № 1/3378-22 МОЗ від 07.03.2022 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-praktiku-zastosuvannya-trudovogo-zakonodavstva-u-galuzi-osviti-i-nauki-pid-chas-diyi-pravovogo-rezhimu-voyennogo-stanu>

TRAINING OF LAW STUDENTS IN CONDITIONS OF MARTIAL LAW

Hnidenko V. I.

*Ph.D., Associate Professor at the Department of Law
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University
Sievierodonetsk, Luhansk region, Ukraine*

Legal education in Ukraine has been in a state of constant reform for the last few years, which began as part of the creation of the Concept of Legal Education Reform in Ukraine. There is no doubt that the development and improvement of the legal training system in Ukraine is an urgent issue and needs some transformations. However, such transformations lie not only in the legal field and are not limited only by legislation or the Concept. Initially, the national quarantine introduced adjustments, forcing all educational institutions to switch to distance education, and now, a new challenge has been a full-scale military invasion of the Russian Federation (hereinafter – Russia).

The situation in the country after February 24, 2022 has caused significant damage to the system of higher legal education. In our opinion, they can be divided into several groups:

- problems with human resources (temporary departure of teachers and applicants abroad, internal displacement, stay in temporary occupation);
- infrastructural problems (destruction of higher education institutions, their internal relocation);
- problems of substantive nature of training of lawyers.

Let's talk in more detail about the problems of the substantive nature of the training of lawyers. It is clear that the first two groups of problems create a third, which threatens reputational damage in the quality of higher legal education. Once again, universities are returning to the distance education system in order to ensure an adequate level of legal training.

Thus, in the field of education, the subject-subject model of education has been transformed into a three-subject didactics, which takes into account the impact of the digital educational environment, which affects the quality of education. From this point of view, the problem of activating the cognitive activity of students by means of digital teaching of legal sciences is relevant.

“The legal profession has long been known for its conservative practice, which can be traced in the general rules of legal technique and the structure of legal documents. However, in the last few years we can see some changes related to the development of technology, the emergence of new stakeholders and mainly the behavior of clients who are consumers of legal services” [1].

In wartime, digital tools, models, concepts and technologies in the context of professional training of future lawyers include those that promote the implementation of targeted, substantive and effective components of the discipline in the context of enhancing cognitive activity of students of the Faculty of Law of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University. further – V. Dahl University).

It should be noted that teachers of the Faculty of Law of SNO. In the process of adapting classes to new realities, V. Dahl shifted the focus of teaching their disciplines to the formation of professional self-organization and the use of information technology in law. According to the Standard of Higher Education of Ukraine Bachelor's degree Applicant for higher education degree of bachelor's degree in specialty 081 “Law” must demonstrate the following learning outcomes:

- “You should use statistical information from primary and secondary sources for your professional activities.
- Free to use available information technologies and databases for professional activities.
- Demonstrate the ability to use computer programs necessary for professional activities.

- Work in a group, forming their own contribution to the tasks of the group” [2].

The same program learning outcomes are indicated in the educational program in the specialty 081 “Law” of the bachelor’s degree [3].

According to teachers, the introduction of information technology and focusing on the development of digital competence of students is a good option to improve the training of future lawyers. Given this, there is a growing need to use information technology, which aims to increase interest, interest in learning, development of sustainable skills of self-education, culture, communication in the global information space. During distance learning by teachers of the Faculty of Law of SNO. V. Dahl widely uses various teaching aids (multimedia, technical teaching aids, audio-visual materials, electronic textbooks, electronic reference books and encyclopedias, presentations, knowledge testing (test) programs, etc.). All these forms of interaction during learning allow students to improve their level of digital competence.

“According to the Concept of Development of Digital Competences (one of the tasks of which is the formation and development of digital skills and digital competences in society that will promote the digital economy and society, as well as e-democracy and human capital), digital competence means a dynamic combination of knowledge and skills, skills, ways of thinking, views, other personal qualities in the field of information and communication and digital technologies, which determines a person’s ability to successfully socialize, conduct professional and / or further educational activities using such technologies” [4].

This term includes “confident, critical and responsible use and interaction with digital technologies for learning, work and participation in public life”. It integrates information literacy and media literacy, the ability to communicate and collaborate, digital content skills, security aspects (including personal data protection in the digital environment and cybersecurity), as well as the ability to solve diverse problems and learn throughout life” [5]. We believe that one of the areas of development of digital competence is the use of the concept of Legal Design.

One previous study noted that “almost any legal issue can be solved through the concept of Legal Design, but this requires not only deep legal knowledge, but also analytical skills and creativity. Designing a legal text according to the concept of Legal Design requires additional time and practice, which can be obtained while studying at the university by carrying out similar projects focused on legal education. Note that “Legal Design is an innovative approach that means focusing on people in the legal system to understand where there are critical failures in the system – and make a creative leap to determine what the best system can be” [1].

Thus, the adaptation of the tasks of practical training of applicants for higher education in law specialties to the conditions of martial law is an important task facing the scientific and pedagogical staff of educational institutions. After all, despite the introduction of martial law in Ukraine, the goal of the education sector remains unchanged and is the continuous quality training of higher education.

In our opinion, with the further improvement of the educational program in the specialty 081 “Law” of the degree of higher education, the bachelor should; first, to introduce visualization technologies into the education system, to further improve and apply the concept of Legal Design, as it is a popular art form that not only entertains but also teaches, showing or explaining complex stories and concepts through images and dialogues; secondly, to add to the educational program a discipline, or a separate module for the compulsory study “Legal bases of digital and information security”.

References:

1. Hnidenko V.I. The concept of legal design in the system of legal education. *Improving the professional competence of a teacher of legal disciplines* : materials of the all-Ukrainian scientific and pedagogical advanced training in legal sciences, November 15 – December 26, 2021. Odesa : Helvetica Publishing House, 2021. P. 59–62. URL: <https://bit.ly/3aSgs3F>
2. The standard of higher education in Ukraine is a bachelor’s degree. URL: <https://bit.ly/3HhoKOW>
3. Educational-professional program (Law) of the first (bachelor’s) level of higher education in the specialty 081 branch of knowledge “Law” 08 “Law”. URL: <https://bit.ly/3xIQqYr>
4. The concept of development of digital competencies. URL: <https://bit.ly/3tsP42j>
5. Mitsenko N.G. Digital competence of labor resources as a basis for the development of digital economy. *Entrepreneurship and trade: development trends* : materials of the V International scientific-practical conference (May 19–20, 2022). Odesa: State University “Odesa Polytechnic”, 2022. P. 41–43. URL: <https://bit.ly/3tvWXEp>

FAKE NEWS IN MODERN MEDIA

Golovnia A. V.

PhD, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of English Philology and Translation

Faculty of Linguistics and Social Communications

National Aviation University

Kyiv, Ukraine

Fake news is sensational information that is disseminated under the guise of truthful news in order to misinform people who will accept such falsified information. Most fake news researchers have argued that fake news is news with fake facts. However, there is still no consensus on the scope and details of fake news, while there are some other terms that have similar meanings to fake news. It is worth noting that currently there is also a lack of research on the peculiarities of the channels of distribution of fake news. The main channels of fake news distribution nowadays are the largest and most popular social networks – Facebook, Telegram, Instagram [5].

The development and popularity of the Internet has allowed people to receive and distribute news messages quickly and anywhere. People are now using mobile phones and social networks to receive news reports. In the past, news reports were created and disseminated through the mainstream media, such as newspapers, magazines, television, radio and newsstands. However, in the age of the Internet, in addition to traditional media, there are many new media or channels that deliver news, such as online media, news aggregator websites, content websites, content farms, and social networks. As far as it's easy to create and distribute news online, news that spreads online doesn't necessarily come from reputable media. The rapid spread of news and messages on the Internet has changed the industry practice of the news industry. Some of the news may contain false facts intentionally or unintentionally [3]. In order to attract public attention, some media outlets and reporters may exaggerate news claims, and some may even fabricate or distort their content. Because fake demographics make it easy to register multiple accounts on social media, some of these social networks are overflowing with fake accounts that are used to broadcast fake news to the public. Adding that spammers and fake news distributors use social media to spread fake news reveals that cyberspace is full of fakes or false messages. In addition, many media professionals no longer consider news content for better accuracy. Instead, more and more reporters are being asked to provide news as soon as possible to get the audience's attention. Asked to respond promptly to news, reporters now rarely have enough time to verify and

confirm the information gathered [1]. Thus, some of the news may erroneously contain incorrect facts. These false news articles are spreading in cyberspace, making it full of fakes or false messages.

Reliability of information has become a long-standing problem affecting business and society for both print and digital media. In social networks, the reach and consequences of disseminating information are happening so fast and so much that distorted, inaccurate or false information has a huge potential to make a real impact on millions of users in minutes. There have been some recent public concerns about this problem and some approaches to mitigating it.

There are some fake news values that need to be clarified. In addition, there are some terms that have meanings similar to fake news. Unnecessary news, pseudo-news, alternative facts, fabricated news are terms similar to fake news. In this case, fake news means inaccurate facts that are spread on the network [2]. These inaccurate or incorrect messages are called misinformation, disinformation, inaccurate information and rumors related to fake news.

Fake news or fabricated information that is clearly untrue has become a major phenomenon in the context of online media. It has received considerable attention in various fields, and scientists have studied the previous, characteristics and consequences of its creation and dissemination. Some people are primarily interested in the nature of misinformation contained in false news, so that we can better detect it and distinguish it from real news. Others focus on user susceptibility: why we get on fake news and how we can protect ourselves from this vulnerability. Both aim to increase media literacy to protect consumers from false information.

Fake news as a discursive tool has a negative impact on the information ecosystem, which goes beyond low-quality information. There is a saying that fake news is not only a rhetorical strategy widely accepted by the political elite, but also grows into a controversial topic in popular discourse [4]. The public agrees with the seriousness of the fake news issue, and there are still discussions about the definition of fake news and who should be responsible for spreading it.

Fake news and related concepts have one thing in common – false information. When discussing false information in fake news, people usually refer other terms with similar but different meanings, such as false information, misinformation, incorrect information, and alternative facts. Although all of these terms are used to describe incorrect information, they are not identical. However, the boundary between each of these terms is ambiguous, and people tend to get confused when trying to distinguish them from each other.

References:

1. Курбан О.В. Фейки у сучасних медіа: ідентифікація та нейтралізація. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. URL: <http://journals.uran.ua/bdi/article/view/150954>.
2. Черниш Р.Ф. Фейк як один із інструментів негативного впливу на національну безпеку України в умовах ведення гібридної війни. *Часопис Київського університету права*. URL: http://kul.kiev.ua/doc/chasopys2019/CHAS19_2.pdf.
3. Edson T. Defining «fake news». *A typology of scholarly definitions*. 2017. Vol. 6. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/21670811.2017.1360143>.
4. Nielsen R. K., Graves L. News you don't believe: Audience perspectives on fake news. *Reuters Institute*. 2007. URL: <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/our-research/news-you-dont-believe-audience-perspectives-fake-news-100>
5. The rise and rise of fake news. *BBC Trending*. 2016. URL: <http://www.bbc.com/news/blogs-trending-37846860>.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ВАЖІЛЬ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ УМОВАХ ВІЙНИ

Горбаченко С. А.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри кібербезпеки*

*Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Щойно в Україні почалася війна Міністерство освіти і науки призупинило освітній процес. Однак вже починаючи із середини березня заклади вищої освіти у більшості регіонів почали відновлювати навчання у дистанційному форматі. Однак, попри те, що досвід дистанційної роботи в період пандемії залишив безліч інструментів для вищої школи, дієвими вони виявилися не всі і не для всіх [1]. В цьому сенсі до основних відмінностей дистанційного навчання від навчання в умовах воєнного стану слід віднести наступні.

1. Зміна таймінгу студентів. Війна докорінно змінила звичний ритм життя і у значній кількості студентів вже немає можливості стабільно відвідувати заняття в онлайн форматі. Враховуючи це, все більше викладачів намагаються записувати власні заняття в Zoom чи Microsoft

Teams, щоб потім надавати доступ студентам. Деякі вже зараз створюють власний YouTube контент. В ідеальному варіанті кожен викладач намагається вибудувати своєрідний конструктор навчального процесу, який складається з власного контенту, інформації від запрошених фахівців, а також елементів неформальної освіти.

2. Більшість поточних завдань та досліджень виконуються з телефону. Отже викладачам доцільно замислитися: чи можуть студенти надані завдання виконати з телефону. Особливо це актуально для власників техніки Apple, які не можуть нормально працювати в форматі Microsoft Word. Паралельно із цим викладачам доцільно бути зі студентами на одній хвилі в технічному аспекті, зокрема, використовувати ті месенджери, якими користуються студенти.

Найпопулярнішим з них наразі є Телеграм – багатофункціональний месенджер з функціями VoIP для, планшетів та ПК, який дозволяє обмінюватися текстовими, голосовими та відеоповідомленнями, наліпками та фотографіями, файлами багатьох форматів. Також має функції відео- і аудіодзвінків, організації відеоконференцій у групах і каналах. Клієнтські програми Telegram доступні для Android, iOS, Windows Phone, Windows, macOS. Його основні переваги: швидкість, зручність, відносна безпека, функціонал, можливість обміну великими даними, голосові та відеочати, боти, безкоштовність.

Але останнім часом з Телеграм починає конкурувати Discord – кросплатформена пропріетарна система обміну повідомленнями з підтримкою відеоконференцій, призначена для використання різними спільнотами за інтересами. Вона найбільш популярна у геймерів, учнів та студентів. Програма здатна організувати голосові конференції з налаштуванням каналу зв'язку та працювати за принципом push-to-talk, створювати публічні та приватні чати для обміну текстовими повідомленнями. Програма має браузерну та клієнтську версії.

В студентському IT середовищі також використовують Slack – чат сервіс в режимі реального часу, який працює на основі каналів і включає також голосові та відеодзвінки (хоча ці компоненти Slack не такі популярні, як текстові чати). Тут можна додавати картинки, GIF-анімації, обмінюватися документами та організувати групові чати.

3. Студентам зручніше доповідати письмово, а не вербально. Відтак викладачі мають приділяти достатньо уваги чатам під час проведення занять. Можливості для відправлення повідомлень (як публічних, так і особистих) в чаті існують і в Zoom і у Microsoft Teams. Як варіант, викладачам можна робити паузи кожні 15 або 30 хвилин для зворотного зв'язку в чаті. Адже якщо студенти не будуть бачити реакції викладача на написане – комунікації взагалі перестануть відбуватися.

4. Складний емоційний стан. У ситуаціях небезпеки та стресу дорослі є для молоді опорою, їх емоційний стан – орієнтиром, індикатором безпеки. За цих умов викладач може бути не лише передавачем інформації, а й джерелом психологічної підтримки і зміцнення [2]. До того ж час від часу в когось студентів виникає питання: а навіщо мені все це потрібно? В цьому випадку викладач виконує роль психолога і має виказувати емпатію та емоційний інтелект, а також націлювати студентів на майбутнє. Останньому мають допомогти такі інструменти як: кейси, гостьові лекції фахівців-практиків, онлайн зустрічі з випускниками

5. Доступ до якісної та безкоштовної неформальної освіти. Зокрема в ІТ сегменті активно відбувається створення умов для масового навчання та перенавчання на ІТ спеціальності. Такі компанії як Genesis, ЕРАМ, Beetroot вже або розробили нові курси для полегшеного входу у професію або зробили власні курси безкоштовними.

З урахуванням вищевказаних особливостей в ЗВО отримує розповсюдження проектний підхід до навчання. В цьому ракурсі проєкт виступає як унікальні роботи, плани, задачі, які обмежені початковою та кінцевою датою, а до технічних засобів проектної діяльності відносять засоби для комунікації, платформи для керування проєктами та продуктами, сервіси для організації дистанційного зв'язку та відеоконференцій, сервіси для роботи з документами, системи для баз даних, спеціальні інструменти для спільного використання файлів тощо.

Для простих проектних завдань підходить застосунок Trello – безплатна багатофункціональна система управління проєктами, розроблена Trello Enterprise. Підтримуються такі мобільні платформи, як iPhone, Android та iPad. Інтерфейс програми працює в форматі drag-and-drop, всі дані динамічно оновлюються.

Для складніших завдань гідним варіантом може стати система Nagger, яка пропонує зручні Kanban-дошки з опціями відстеження часу, спринт-дошки, що базуються на Kanban, Backlog дошку для збору та структурування ідей та ініціатив, а також зручний графік Backlog Priority Chart для пріоритизації та візуального ранжування ідей, метод ранжування ідей шляхом оцінки їхнього ступеня впливу та витрат на робочу силу, «дорожню карту» (roadmap) для планування майбутніх релізів, проєктів та ініціатив.

Таким чином наявні можливості щодо використання інформаційних технологій в освітньому процесі дозволяють забезпечити стійкі комунікації межах групи, повний доступ до інформації в будь-який час та у зручній формі, максимальне залучення студентів до командної роботи.

Література:

1. Кречетова Д. Яким має бути навчання під звуки сирен? URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/04/8/248148/>
2. Сокол О. Поради педагогам щодо відновлення освітнього процесу в умовах війни. URL: <http://surl.li/ccmtx>

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК СКЛАДАННЯ СХЕМИ ДТП В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Горбач-Кудря І. А.

*кандидат юридичних наук,
викладач кафедри поліцейського права
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Дистанційне навчання стало справжнім викликом для учасників освітнього процесу. Від початку запровадження обмежень, пов'язаних із запобіганням поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 [1], коли звичну для аудиторії комунікацію замінив віртуальний зв'язок між екранами моніторів та мобільних пристроїв, і до введення воєнного стану в Україні [2], коли сигнали повітряної тривоги не лише диктують перерви у розкладі занять, а й сам момент зустрічі в онлайн-форматі у визначений час. Освітня нива, так само, як і державна політика, військова справа, волонтерська діяльність, стала фронтом боротьби для українських педагогів і потребує відданості, професійності, креативності, а також нових методів.

Метою пропонованої роботи є вивчення особливостей формування навичок складати схеми дорожньо-транспортної пригоди (далі – схеми ДТП) у здобувачів вищої освіти першого рівня першого року навчання Національної академії внутрішніх справ за спеціальністю «Правоохоронна діяльність» (262) (далі – здобувачі вищої освіти) за допомогою мультимедійного ресурсу Padlet. Напрацювання з обраної теми є не єдиними у доробку автора, проте вибір власне її для дослідження обумовлений тим, що отримані емпіричні дані продемонстрували найкращу трансформацію умінь у навички, що не завжди можна спостерігати в умовах безпосередньої роботи викладача та здобувачів вищої освіти в аудиторії.

Тема «Складання схем дорожньо-транспортних пригод» входить до тематики навчальної дисципліни «Оформлення дорожньо-транспортних пригод», яка є складовою первинної професійної підготовки поліцейських. За тематичним планом вона є п'ятою темою, що вивчається здобувачами вищої освіти, та передбачає проведення 4 практичних занять тривалістю по 2 академічні години кожне. За результатами вивчення її здобувачі вищої освіти повинні знати вимоги, що висуваються до складання схем ДТП, прив'язки та сталого орієнтури, вміти графічно зображувати на схемі об'єкти ДТП, місцевість, в якій воно відбулося, послідовно та правильно нумерувати об'єкти на схемі ДТП, фіксувати відокремлені частини транспортних засобів, осипу, розливу рідини, слідів гальмування та юзу, а також закріпити перераховане набуттям відповідних навичок.

Для досягнення дидактичних цілей у мультимедійному ресурсі Padlet створювалась тематична дошка, клонований оригінал якої наведений у QR коді. З етичних міркувань персональні дані здобувачів вищої освіти позначено літерами із зірочками. Внаслідок клонування дошка не зберігає коментарі, які відображають спілкування між викладачем та здобувачами вищої освіти, тому коментарі були скопійовані з оригінальної дошки та додані на клон автором, що відповідно спричинило відмітку єдиного облікового запису у коментарях.

Заняття проводилися дистанційно у комунікаційному програмному забезпеченні Zoom. Для здобувачів вищої освіти, які не могли бути присутніми на парах, формувалася опорний конспект дописів. Посилання на дошку викладачем надсилалося через чат комунікаційного програмного забезпечення Zoom, далі зберігалася кожним здобувачем вищої освіти або закріплювалося у групі багатоплатформового клауд-месенджеру Telegram. У такий спосіб забезпечувалися безперервний доступ до навчальних матеріалів та комунікація із викладачем. Через дописи на дошці та коментарі до них робота викладача, порівняно із роботою в аудиторії, набувала більш

індивідуального характеру та дозволила більше часу присвятити формуванню навичок у кожного здобувача вищої освіти, добираючи більш ефективні прийоми.

Першочерговим у роботі на дошці стало розмежування умов, закріплених у статті 124 Кодексу України про адміністративні правопорушення («Порушення правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна») (далі – ст. 124 КУпАП), за яких особа, винна у ДТП, звільняється від адміністративної відповідальності, а учасники ДТП можуть скористатися правом спільно скласти повідомлення про цю пригоду відповідно до Закону України «Про обов’язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» [3] і за яких на оформлення матеріалів про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі, залучаються поліцейські. Якщо в аудиторній роботі викладач актуалізує опорні знання здобувачів вищої освіти шляхом демонстрації слайдів лекції, то дошка дозволяє передати таку ініціативу здобувачам вищої освіти. Коментар «Умови для застосування Європротоколу» зосереджує увагу на тому, щоб у виконанні практичних завдань з теми здобувачі вищої освіти не припускалися помилок, складаючи додатки до Європротоколу, або, виконуючи у майбутньому посадові обов’язки патрульних поліцейських, могли надати кваліфіковану допомогу громадянам у випадках, що передбачають звільнення від адміністративно-правової відповідальності за приміткою ст. 124 КУпАП.

Паралельно здобувачам вищої освіти пропонувалося дати визначення терміну «схема місця дорожньо-транспортної пригоди», закріпленому у наказі МВС від 07.11.2015 № 1395 «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі» та сформувані у дописах відповіді на контрольні питання з теми. Здобувачі вищої освіти за умови налаштування параметрів конфіденційності «Відвідувачі можуть редагувати» (на клонованій дошці встановлено параметр конфіденційності «Відвідувачі можуть читати», тому зміни до неї можуть бути внесені лише володільцем облікового запису) можуть доповнювати, так само, як і викладач, дописи один одного. Позитивним моментом одночасного створення коментарів є можливість за дуже малий час розглянути значні обсяги навчального матеріалу різноманітного за видом (наприклад, відеофонограми, фотозображення тощо), контролювати рівень викладеної інформації, вносити до неї корегування у

режимі реального часу, істотно зменшити часові витрати викладача на підготовку наочності.

Формуванню навичок складання схем ДТП у здобувачів вищої освіти передувало засвоєння вимог, що висуваються до складання схем ДТП, прив'язки та сталого орієнтуру, умовних позначок, що використовуються для зображення об'єктів на схемі ДТП, ознайомлення із схемами ДТП, накресленими патрульними поліцейськими за реальними ситуаціями, та перегляд відео-уроків Державної установи «Криворізька академія патрульної поліції», розміщених у відкритому доступі на популярному відеохостингу YouTube. За результатами вивченого матеріалу перед здобувачами вищої освіти ставилося завдання накреслити схему ДТП за довільно обраним фактом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 124 КУпАП. Для виконання практичного завдання встановлювався дедлайн, після чого налаштування дошки змінювалися у параметрі конфіденційності «Відвідувачі можуть читати».

На представленій за посиланням у QR коді дошці мультимедійного ресурсу Padlet завантажено 75 робіт здобувачів вищої освіти із двох навчальних груп (в кожній групі за списком навчається 25 осіб, загальна кількість – 50 здобувачів вищої освіти). Завантажені роботи належать 93 % здобувачів вищої освіти (31 особа) від загальної частки усіх здобувачів вищої освіти (33 особи), які відвідували заняття з теми «Складання схем дорожньо-транспортних пригод». Отримані емпіричні дані свідчать про посилення мотивації у здобувачів вищої освіти сформувати навички зі складання схеми ДТП. Bratel O., Kostiuik M., Bratel S., Okhrimenko I., Rudenko L., наводячи власний досвід збалансованого використання онлайн-застосунки на уроках іноземної мови, пояснюють успішне навчання тим, що онлайн-застосунки виступають тригером внутрішньої мотивації, оскільки вони зазвичай сприймаються тими, хто навчається, цікавіше, ніж виконання традиційних завдань в аудиторії. Внутрішня мотивація виникає, коли поведінка мотивується інтересом і задоволенням, які особа виявляє до практичної діяльності, не очікуючи винагороди [4]. Н.С. Полудьонна вважає, що досягнення позитивних результатів в онлайн форматі дистанційної освіти у вищій школі можливе за умови, що здобувачі вищої освіти є цілеспрямованими, самоорганізованими, самомотивованими, володіють високим ступенем навичок управління власним часом, але дослідниця ставить під сумнів можливість формування вмій та навичок, особливо із спеціальних дисциплін [5, с. 84].

Отже, отримані автором емпіричні дані, плюралізм думок вчених на питання формування вмій та навичок здобувачів вищої освіти в

умовах дистанційного навчання вказує перспективність розвитку нового напрямку педагогічної науки.

Література:

1. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 : постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 р. Інд.73 / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-п#Text> (дата звернення 07.06.2022).

2. Про введення воєнного стану : Указ Президента від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення 07.06.2022).

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 року № 8073-X. *База даних «Законодавство України»*. ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8073-10#Text> (дата звернення 09.06.2022).

4. Bratol O., Kostyuk M., Bratol S., Okhrimenko I., Rudenko L. Student Motivation Improvement in a Foreign Language Acquisition via the Use of Distance Learning Technologies. *ALR Journal*. 2021. Vol. 5(6). P. 121–134. DOI: 10.14744/alrj.2021.69335

5. Полудьонна Н.С. Недоліки та переваги навчання у рамках онлайн формату дистанційної освіти у вищій школі: аналіз педагогічного досвіду. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 44. Т. 2. С. 82–86.

РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ ПОЛІТИКИ У ДОСЛІДЖЕННІ ПОЛІТИЧНИХ ПРОБЛЕМ

Грицишина М. В.

кандидат філософських наук,

доцент кафедри філософії

Рівненський державний гуманітарний університет

м. Рівне, Україна

Сучасна філософія політики, як галузь філософського знання, покликана переосмислити теоретичні засади національного політичного буття. Дослідити власний і світовий політичний досвід. Прагне відшукати досконалу модель політичної організації гуманістичного, економічного, політичного, соціокультурного розвитку країни.

Поняття «проблема» розглядається філософами як «... клас завдань, що потребують практичного розв'язання в нестандартних умовах, чи евристична ситуація, яка пов'язана з неоднозначністю, можливістю альтернативних рішень. Зокрема, при розв'язанні проблеми може не бути попередньо заданого методу, його знаходять у процесі роботи. Для наукової проблеми характерне усвідомлення суперечності між знанням і дійсністю або суперечності в самому знанні. Коли знання виявляється несумісним саме із собою, проблема набуває форми антиномії і парадоксів. Вирішення наукової проблеми не просто розширює сферу наукового знання, а й поглиблює його розуміння. Звідси впливає значущість проблемного навчання для формування світоглядної культури» [4, с. 524]. На моє глибоке переконання, саме правильне діагностування політичної чи філософської проблеми, дає можливість усвідомлення її буттєвості.

Оскільки філософія політики покликана з'ясувати причини виникнення політичних проблем, слід звернути увагу на такий показник, як політична діяльність. «Політична діяльність – це діяльність прагматичного складу та спрямування, що реалізується переважно на рівні буденної свідомості, а то й підсвідомості. Окрім того, це дія, що виходить переважно з обставин, а тому майже в абсолютному своєму розумінні є дією тактики. Наміри в ній ніби конструюються на засадах абсолютних цілей чи ідеалів, а насправді один крок в політичній дії детермінує, визначає інший і замикається на ньому. Логіка дії конструюється швидше обставинами, аніж абсолютною системою цінностей. За Н. Макіавеллі, для досягнення мети будь-які засоби виправдані, бо ціль перестає бути моральним показником щодо дії, її значущість губиться в багаторівневих проміжних кроках, які стають важливішими, аніж сама мета, стають самоцінними, а тому самі формують логіку засобів політичної дії. У такій буденній замкнутості політики великі цілі губляться, затушовуються. Стимулятором політичної дії і своєрідним координатором її щодо стратегічних спрямувань стає ідеологія (не наука). Вона стає і мораллю, і принципом, і правом такої дії, таким чином, остаточно ірраціоналізуючи її» [3, с. 110].

Філософія політики акцентує свою увагу на тому, що політика є складним інструментом для виконання організаційно – регулюючої функції в суспільстві. Вона твориться переважно на рівні буденної свідомості людини, а пізнається через систему наукових знань, які дають можливість ефективного дослідження політичних проблем.

В житті людства значення політики зумовлене низкою обставин, зокрема, «... необхідність істотної перебудови всіх суспільних структур і механізмів у відповідності з «викликом часу», вимогами

цивілізації «третьої хвилі». Це й усвідомлення зростаючої невідповідності можливостей людського інтелекту, уособленого в сучасній культурі, і потреби подолання «кризи людини», яка набула широких масштабів навіть у зоні країн з «постіндустріальною» економікою, демократичним устроєм і високорозвиненою соціальною інфраструктурою» [3, с. 217]. Саме тому, людина постає перед вибором, бути чи ні «політичною людиною», тобто основним учасником, автором і водночас виконавцем соціального дійства під назвою «політика». Адже політичне життя це складне соціальне утворення, яке може цілком поглинути. «Специфіка політичного життя, його нормативні вимоги – складова загальної культури сучасної людини. Тільки на цій основі вона здатна виражено будувати свої стосунки з державою, поєднуючи в собі якості свідомого громадянина, члена соціуму з принципами власної автономії, індивідуальної свободи» [3, с. 218].

Література:

1. Байме К. Політична теорія сучасності. К. : СтилоС, 2008.
2. Гаєвський Б.А. Філософія політики. К. : Вища школа, 2005. 176 с.
3. Філософія політики / авт.-упорядник В.П. Андрущенко. К. : Знання України, 2003, 400 с.
4. Філософський енциклопедичний словник / Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди НАНУ. К. : «Абрис», 2002.

ВПЛИВ СИСТЕМИ ОСВІТИ НА ПОЛІТИЧНУ СОЦІАЛІЗАЦІЮ МОЛОДІ

Гусєва Н. Ю.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри філософії, соціології та політології
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна*

Політика – це та сфера, яка охоплює значну частину суспільного життя. Рано чи пізно громадяни «занурюються» у сферу політики, як і в економічну, соціальну чи духовну сферу людського буття. Як констатує Д. Хелд, політика пронизує все суспільне і особисте життя, проявляється у всіх зв'язках та структурах, що беруть участь у процесі її розвитку. Вона знаходиться в самій серцевині практично всіх

процесів, що відбуваються у світі, безпосередньо впливаючи на інтереси всіх людей на земній кулі [3, pp. 246–247].

Стратегічні цілі та плани розвитку держави і суспільства не можуть бути реалізовані без участі молоді – соціальної групи, з якою пов'язані реальні перспективи подальшого розвитку країни. У зв'язку з цим, сьогодні перед державою стоїть завдання виховання молоді, формування її громадянсько-політичної активності, відповідальності за країну. Зростання ролі громадянського суспільства в Україні, нові геополітичні реалії вимагають від системи освіти формування соціально-орієнтованого покоління українців. Головним результатом освіти має стати готовність і здатність молоді самостійно приймати відповідальні рішення в ситуації вибору, прогножуючи можливі наслідки, нести особисту відповідальність як за власний добробут, так і за благополуччя суспільства, що визначає їхню власну громадянську позицію. Таким чином, освітня політика як найважливіша складова політики держави виступає інструментом забезпечення фундаментальних прав і свобод особистості, підвищення темпів соціально-економічного та науково-технічного розвитку, гуманізації суспільства, зростання культури [1, с. 2].

Активна участь особистості у політичному житті суспільства має багатопланове значення. По-перше, через таку участь створюються умови для більш повного розкриття людського потенціалу, для його творчого самовираження, що у свою чергу становить необхідну передумову найефективнішого вирішення суспільних завдань.

По-друге, загальний розвиток людини як суб'єкта політики є важливою умовою тісного зв'язку політичних інститутів із громадянським суспільством, контрольно за діяльністю політико-управлінських структур з боку народу, засобом протидії бюрократичним діям в апараті управління, відмежування функцій управління від суспільства.

По-третє, через розвиток демократії суспільство задовольняє свою потребу брати участь в управлінні справами держави.

Особистість як суб'єкт усвідомленої, доцільної діяльності, який виражає і реалізує інтереси політичних сил у єдності зі своїми власними інтересами, який інтегрує їх в єдине ціле, є основним суб'єктом політики. Суб'єктність особи у політиці впливає з її здатності, можливості та потреби брати участь у політичному житті суспільства і держави відповідно до своїх інтересів. Але на відміну від інших сфер життя, у яких особистість може реалізувати свої інтереси абсолютно, у політиці вона реалізує свої інтереси як елемент спільних, тобто політичних інтересів.

Особистість у політиці бере участь у вирішенні спільних справ, що викликає у неї відчуття причетності до людського роду, його

інституцій. Через самостійну свідому причетність до спільної справи особистість здатна усвідомити свою унікальність, значущість, неповторність, відповідальність за вчинки. Тому можна констатувати, що участь особи у політиці є одним із найбільш значущих видів її діяльності. Вищою формою участі особистості в політиці є професійна політична діяльність.

Людина не народжується політиком, як і не народжується ні особистістю, ні, тим паче, громадянином. Громадянськість як складне особистісне «утворення» у структурному відношенні складається з низки властивостей, якостей та рис. Найважливіші з них це патріотизм, орієнтація на гуманістичну ідеологію, політична, правова і моральна культура; гідність, соціальна справедливість та відповідальність, готовність до праці, до соціального та професійного самовизначення; культура міжнародного спілкування. Особистістю людина стає за допомогою виховання, яке здійснюється через різні соціальні інститути: родину, освіту та ін. «Політичною» людина стає через процес соціалізації, що відбувається протягом усього її життя. Таким чином, політична соціалізація – це процес включення індивіда в політичну систему та засвоєння індивідом протягом його життя певної системи політичних знань, соціальних норм, політичних цінностей того суспільства, до якого він належить. Тобто це такий процес взаємодії індивіда і політичної системи, метою якого є адаптація індивіда до даної системи, перетворення його в особистість громадянина.

Надзвичайно важливу роль на сучасному етапі набуває система освіти у політичній сфері, де особливе місце займає школа та заклад вищої освіти.

Зарубіжна політологія дійшла до висновку, що чим вище рівень освіти людини, тим більше вона політично орієнтована і, головне, схильна до демократичних орієнтацій та вчинків. Освіта розширює кругозір людини, допомагає їй зрозуміти необхідність терпимості, значною мірою оберігає від прихильності до екстремізму, збільшує здатність людини робити раціональний вибір у період виборчої кампанії. С.М. Липсет зазначає, що «чим вище у людини освіта, тим більш ймовірно, що вона вірить у демократичні цінності та підтримує демократичну практику» [5, р. 40]. В. Кей дослідив вплив рівня освіти на політичну роль громадянина за чотирма напрямками: у більш освічених людей сильніше розвинене почуття обов'язку брати участь у політичному житті; у більш освіченого громадянина сильніше почуття ефективності власної політичної участі, він вважає, що може впливати на політичний процес, і що йому відкритий доступ до політичної влади; чим більш освічений громадянин, тим більше він цікавиться політикою і залучений до неї; освіта визначає велику ймовірність, що громадянин

буде політично активний [4, pp. 323–331]. Г. Алмонд та С. Верба наголосили, що особистість, яка має більш високий рівень освіти, краще усвідомлює вплив уряду на індивіда, політично більш інформована, має свою думку з широкого кола політичних питань [2, p. 212]. Тому освіта – це складний соціальний феномен, аналіз якого з точки зору політичної соціалізації передбачає його розгляд з трьох позицій: 1) освіта як політичний інститут; 2) освіта як процес; 3) освіта як результат навчально-виховного процесу.

Таким чином, для успішної політичної соціалізації молоді освіта є найважливішим інститутом. Реформування системи освіти необхідно здійснювати комплексно, охоплюючи всі компоненти даної системи, всі її напрями. Системі освіти за нових умов необхідні програми нового покоління, інноваційні технології, сучасна матеріально-технічна база, підготовлені педагогічні кадри.

Специфіка системи освіти як інституту політичної соціалізації полягає в тому, що освіта є механізмом адаптації політичної системи до соціального середовища, підтримання цілісності та порядку у суспільстві за рахунок передачі норм, цінностей, зразків політичної поведінки.

Освіта правильно і корисно може змінитися під впливом суспільної свідомості. Але спочатку треба змінити суспільну свідомість, інакше вона буде не здатна відтворити ті орієнтири, які їй необхідні, а це можливо за умови розвинутого громадянського суспільства. Таким чином, разом зі зміною освіти необхідно змінювати і суспільство. Громадянина потрібно «готувати» до життєдіяльності у новому суспільстві, а отже прищеплювати ті здібності, які необхідні для зміни цього суспільства. Та й сама освіта має користуватися здобутками інформаційної цивілізації, а також бути готовою до нових змін суспільних відносин.

Література:

1. Алієва П.І. Аналіз сутності поняття «державна освітня політика». *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія «Державне управління»*. 2016. Вип. 1. С. 1–6.
2. Almond G., Verba S. *The Civic Culture. Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Princetone, 2015. 576 p.
3. Held D. *Political Theory and the Modern State. Essay on State, Power and Democracy*. Stanford, 1989. 276 p.
4. Key V.O. *Public Opinion and American Democracy*. New York, 1961. 566 p.
5. Lipset S.M. *Political Man: The Social Bases of Politics*. Expanded edition. Baltimore, 1981. 608 p.

ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У НЕПРОФІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Гуцол М. І.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри мовознавства*

*Івано-Франківський національний медичний університет
м. Івано-Франківськ, Україна*

Основна мета викладання – це комплексне і поглиблене навчання студентів іноземної мови як засобу спілкування, розвиток вмінь в усіх видах мовленнєвої діяльності: читанні, письмі, говорінні та аудіюванні. Окрім того, це підготовка студентів до прослуховування і обговорення лекцій іноземною мовою з різних фахових дисциплін, які читають науковці, відомі професори провідних університетів Європи та США. Студенти розвивають вміння ділового спілкування, читають автентичну літературу за фаховим спрямуванням, проводять дискусії, дебати, презентації, пишуть анотації, есе, статті, наукові дослідження та готуються до складання міжнародних тестів. У навчанні широко застосовуються сучасні посібники з іноземної та ділової іноземної мови, періодичні видання, аудіо- та відео курси, технічні засоби навчання, Інтернет-ресурси тощо. Головну мету навчально-методичної роботи викладач вбачає у формуванні професійно орієнтованої міжкультурної комунікативної компетенції студентів – майбутніх фахівців. Пріоритетність саме такого підходу обумовлюється прикладним, практичним характером викладацької роботи, яка не охоплює теоретичних дисциплін з сфери німецької філології. Реалізуючи зазначену мету, викладач вивчає та запроваджує такі методи викладання, які не тільки забезпечують глибоке оволодіння німецькою мовою, але й стимулюють незалежність мислення, суджень та дій у поєднанні з соціальними вміннями та соціальною відповідальністю. Цей єдиний концептуальний підхід орієнтується на потреби міжнародних контактів, зміщує акцент в оволодінні знаннями з німецької мови на діалогічне мовлення ситуативного характеру, передбачає комплексне засвоєння в цілеспрямованих мовленнєвих актах фонетичних, лексичних та граматичних норм, стимулює висловлення студентами власних думок та аргументів, тобто – спрямований на прищеплення студентам навичок усного і письмового мовлення, адекватного конкретній комунікативній ситуації. Важлива характерна риса такого бачення організаційно-методичного боку навчального процесу полягає і в усвідомленні нової ролі студента як партнера і співучасника навчального

діалогу. Саме тому регулярною складовою занять викладачів стали ролеві ігри, змагальні вправи, презентації, проекти, проміжні та заключні обговорення-дискусії програмної тематики, проведення яких частково або повністю доручається студентам.

Зрозуміло, що суттєвою передумовою успішного організаційно-методичного оформлення практичних занять є достатня наявність відповідних навчальних матеріалів. Саме тому викладач приділяє цьому питанню першорядне значення і може забезпечити викладання німецькомовних дисциплін на базі сучасних німецьких та власних видань, розроблених з орієнтиром на інтенсивну комунікативну методiku. Завдяки цьому студенти вивчають іноземну мову, зокрема, з опорою на таку відому у фахових колах навчальну літературу.

Важливим аспектом організації навчального процесу, а також самостійної роботи студентів, є і широке використання сучасних технічних засобів – насамперед, комп'ютерної техніки та спеціальних аудіо- і відеозаписів (та завдань до них). З огляду на те, що автентичні матеріали сприяють засвоєнню та відтворенню студентами зразків справді «живої» іноземної мови та передають ментальні особливості комунікації між носіями німецької мови, викладачі проводять практичні заняття в комп'ютерному класі університету.

Як зазначено вище, поряд з залученням до навчального процесу кращої літератури, що з'являється на освітньому ринку, викладач веде постійний творчий пошук, розробляючи власні навчально-методичні матеріали, які враховують потреби тих чи інших німецькомовних курсів та специфіку спеціальностей вищого медичного навчального закладу. Свідченнями цієї планової, дуже важливої роботи, скерованої на поліпшення процесу викладання німецькомовних дисциплін, стали різноманітні посібники. Навчально-методична робота викладача німецької мови зорієнтована передусім на такі аспекти:

1. Посилення інноваційної складової навчального процесу. Прагнучи інтенсифікувати навчальний процес, викладач вивчає надбання сучасної науки та практики в сфері методики викладання іноземних мов, постійно поповнює і систематизує банк даних з цієї тематики та активно впроваджує у викладацьку діяльність інноваційні техніки і прийоми, зокрема, рольові ігри та ситуації, усні презентації з обґрунтуванням власної позиції, тематичні дискусії, віртуальні проекти, відеофільми з завданнями до них і т.п.

2. Урізноманітнення форм самостійної роботи студентів. Самостійна робота виконується студентами що семестрово і передбачає виконання щонайменше одного з завдань в лабораторії організації самостійного вивчення іноземних мов, збалансованість усної та письмової форм презентації результатів, використання інформаційних

ресурсів мережі Інтернет, проблемний, дискусійний характер завдань (особливо на II курсі) та різноманітність їх типів (реферати, дискусії, презентації, аудіювання, реферування матеріалів ЗМІ, коментування таблиць, діаграм, виконання комп'ютерних тестів тощо). Самостійна робота спрямовується не лише на поліпшення мовних знань, але й обов'язкове формування інших якостей студентів в контексті компетентнісного підходу – зокрема, таких як вміння самостійно знаходити та творчо опрацьовувати інформацію, формувати та аргументовано висвітлювати власну думку, толерантно відноситись та критично оцінювати позицію інших, пропонувати можливості вирішення певних проблем різного характеру, керувати дискусією тощо.

3. Поліпшення підсумкового контролю знань студентів. Логічним продовженням інноваційних зусиль в навчальному процесі стали аналогічні зміни в підходах до підсумкового контролю знань студентів. Одномовні різноаспектні (німецькомовні) завдання, зокрема, з аудіювання, реферування текстів з власним коментарем, анотації текстів, написання приватних та ділових листів носять творчий характер та створюють передумови для більш об'єктивного і багатостороннього кінцевого контролю знань студентів. 4. Підготовка навчально-методичних матеріалів нового покоління. Викладач цілеспрямовано й послідовно працює над створенням власних навчально-методичних матеріалів, які відповідають сучасним підходам до вивчення іноземних мов. Показником наполегливих зусиль у цьому плані є тринадцять посібників та навчальна комп'ютерна програма, які були розроблені і впроваджені в навчальний процес викладачами. Використання власних (та інших) навчально-методичних матеріалів забезпечує вивчення мови на базі актуального матеріалу, сприяє комунікативній орієнтації навчального процесу, стимулює подальше використання інноваційних методів викладання іноземних мов та передбачає широкі можливості для роботи.

У сучасних умовах актуальним є використання інноваційних форм, методів навчання. Головною метою інноваційного навчання є розвиток інтелектуальних, комунікативних, лінгвістичних і творчих здібностей учнів; формування особистості учня; формування вмінь, які впливають на навчально-пізнавальну діяльність і перехід на рівень продуктивної творчості; розвиток різних типів мислення; висока якість знань, умінь і навичок.

Використовуючи інноваційні технології у вивченні предметів гуманітарного циклу, педагоги успішно застосовують такі прийоми: асоціативний ряд, опорний конспект, інтерактивну систему запису для ефективного читання і роздумів (ІНСЕРТ), мозкову атаку, групову дискусію, ключові терміни, кластери, есе, логічні ланцюжки,

медіапроекти, дидактичну гру, лінгвістичні карти, лінгвістичні алюзії, дослідження тексту, синквейн тощо.

Потреби суспільства визначають якісно новий зміст і мету освіти, досконале володіння іноземною мовою як важливим компонентом професійної підготовки фахівців різного профілю. Орієнтація вищої освіти на всебічний розвиток мовлення студентів, зміцнення їхніх мовленнєвих навичок та вдосконалення умінь правильно й виразно передавати свої думки, посилення зв'язку змісту навчання студентів із їхньою майбутньою професійною діяльністю є тим фундаментом, на якому має ґрунтуватися весь навчальний процес із будь-якого фаху. В умовах соціально-економічних реформ одним із найважливіших завдань вищої освіти є розробка й реалізація особистісно зорієнтованої моделі розвитку українського професійного мовлення студентів-нефілологів ЗВО, що розрахована на підготовку висококваліфікованого спеціаліста, здатного виявляти стійкі фахові знання українською та іноземними мовами та професіоналізм у ділових ситуаціях спілкування, бути конкурентно здатним на ринку праці. Значна кількість молоді вступає до ЗВО й надає перевагу вивченню нефілологічних дисциплін й відповідно до цього обирає професію технічного або природничого профілю – лікаря, фармацевта, інженера, будівельника, економіста, юриста тощо. Проблема формування майбутніх фахівців має особливе значення, оскільки від рівня їхньої підготовки і компетентності залежить успішність розвитку науково-природничого і технічного суспільного виробництва й готовності підростаючого покоління до розв'язання завдань, що ставить перед ними суспільство. Для того, щоб навчання було успішним та ефективним, студентам необхідно вже на першому курсі досконало оволодіти умінням адекватно сприймати науково-навчальні тексти, чітко розмежовувати в них головну й другорядну інформацію, відтворювати їх зміст у перекодованому вигляді плану, тез, конспекту, анотації, реферувати науково-навчальну літературу, критично її оцінювати, хотіти оволодівати іноземною мовою. Такий взаємний міжмовний обмін є цілком природним, неминучим і корисним, якщо не руйнує граматичної основи та фонетичних особливостей мови. Однак він може бути і шкідливим, коли на місце наявних у мові слів, їхніх форм, сполучень тощо запроваджується штучно деформовані слова і словосполучення сусідніх народів і цей процес навіть стимулюється. Використання запропонованих методів позитивно впливає на розвиток і вдосконалення іншомовних умінь студентів та надає їм можливості для самовираження і самореалізації засобами іноземної мови.

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ПРАВОВИХ ОСНОВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Даніель А. В.

кандидат юридичних наук, доцент

*Київський університет права Національної академії наук України,
магістр публічного управління та адміністрування,*

магістр журналістики,

адвокат

м. Київ, Україна

В умовах радикальних суспільних трансформацій і становлення єдиного світового інформаційного простору інформаційна безпека стає ключовим компонентом усієї системи національної безпеки країни, адже, як зазначає В. Шерстюк, інформаційно-комунікаційні технології «за своїм впливом на політику, господарсько-економічне життя, духовно-ідеологічну сферу й умонастрої людей стали вирішальними й всеохоплюючими» [1, с. 48]. Відтак, політика у сфері забезпечення інформаційної безпеки та інформаційна політика в цілому стає важливим елементом діяльності владних структур будь-якого рівня.

На думку Г. Почепцова, інформаційну політику необхідно розглядати як сукупність принципів, підходів, визначальних законів функціонування інформаційної сфери [2, с. 12].

Статтею 3 Закону України «Про інформацію» встановлено, що основними напрямками державної інформаційної політики є:

забезпечення доступу кожного до інформації;

забезпечення рівних можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації;

створення умов для формування в Україні інформаційного суспільства;

забезпечення відкритості та прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень;

створення інформаційних систем і мереж інформації, розвиток електронного урядування;

постійне оновлення, збагачення та зберігання національних інформаційних ресурсів;

забезпечення інформаційної безпеки України;

сприяння міжнародній співпраці в інформаційній сфері та входженню України до світового інформаційного простору [3].

Виходячи із вимог статті 17 Конституції України, головною сутністю інформаційної політики держави має бути забезпечення її інформаційної безпеки відповідно до визначення, яке наведене в Законі України «Про інформацію». В той же час, проведений аналіз чинного законодавства України в інформаційній сфері свідчить про недосконалість національних механізмів забезпечення інформаційної безпеки, в основі якого лежить неоднозначний та подекуди неоднозначний понятійно-категорійний апарат.

Сучасна державна політика у сфері забезпечення інформаційної безпеки ґрунтується на дотриманні Конституції й законів України: «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про зв'язок», «Про авторське право та суміжні права», «Про державну таємницю», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телекомунікації», Кримінального та Цивільного кодексів України та ін.

У контексті потреби вдосконалення нормативно-правового забезпечення та попередження й нейтралізації потенційних і реальних загроз національній безпеці в інформаційній сфері з початком війни проти України виникла необхідність кардинальних змін у системі забезпечення інформаційної безпеки нашої держави.

Спираючись на такі міркування та, з огляду на сучасний стан загроз інформаційній безпеці, доцільно, на нашу думку, виділити наступні пріоритетні напрями державної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки:

1. Захист життєво важливих інтересів особи, суспільства й держави від внутрішніх і зовнішніх загроз. Виходячи із сучасних загроз національній безпеці України, цей напрям має концентруватися передусім на протидії загрозам, пов'язаним із застосуванням інформаційних технологій у військово-політичних цілях, у тому числі для здійснення ворожих дій і актів агресії, спрямованих на підрив суверенітету, порушення територіальної цілісності нашої держави. Відтак, першочерговими вбачаються такі заходи:

- удосконалення діючої системи забезпечення інформаційної безпеки Збройних сил України, військових формувань і органів, що включає в себе сили і засоби інформаційного протиборства;

- розробка та впровадження дієвих механізмів прогнозування, виявлення та оцінки інформаційних загроз;

- нейтралізація інформаційно-психологічного впливу, в тому числі спрямованого на підрив історичної спадщини, її спотворення чи викривлення фактів;

- поширення національного інформаційного продукту на тимчасово окупованих територіях; розробка та впровадження щодо них цілісної державної інформаційної політики;

– розвиток інформаційної культури молоді, а також культури особистої інформаційної безпеки, профілактика правопорушень в інформаційній сфері.

2. Захист суверенітету, підтримання політичної та соціальної стабільності, територіальної цілісності України. Невідкладними заходами цього напрямку мають стати:

– протидія використанню інформаційних технологій з метою пропаганди екстремістської ідеології, поширення ксенофобії, ідей національної ворожнечі, в тому числі й на міжнародному рівні;

– забезпечення захисту державної таємниці, іншої інформації обмеженого доступу, насамперед комерційної таємниці підприємств військово-промислового комплексу та інших, які мають особливе значення для економіки держави;

– нейтралізація інформаційного впливу, спрямованого на розмивання традиційних духовно-моральних цінностей українського народу;

– підготовка спеціалістів з протидії інформаційним загрозам на рівні державних освітніх програм.

3. Захист критичної інформаційної інфраструктури. З-поміж основних заходів цього напрямку:

– підвищення захищеності критичної інформаційної інфраструктури та стійкості її функціонування;

– розвиток механізмів виявлення та попередження інформаційних загроз і ліквідації наслідків їх прояву, викликаних інформаційно-технічним впливом на об'єкти критичної інформаційної інфраструктури;

– підвищення безпеки функціонування об'єктів інформаційної інфраструктури;

– розробка механізмів обміну інформацією з країнами НАТО та ЄС про передові практики у сфері забезпечення безпеки функціонування елементів критичної інформаційної інфраструктури.

4. Забезпечення розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Серед пріоритетів виокремимо такі заходи:

– розробка й виробництво конкурентоспроможних засобів забезпечення інформаційної безпеки;

– інноваційний розвиток галузі інформаційних технологій, що має відбутися на розташування України в рейтингу Індексу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій;

– підтримка інноваційного та прискореного розвитку системи забезпечення інформаційної безпеки, галузі інформаційних технологій;

– проведення наукових досліджень і здійснення дослідно-конструкторських розробок з метою створення перспективних інформаційних технологій забезпечення інформаційної безпеки.

5. Забезпечення участі України в міжнародній системі інформаційної безпеки. Провідними заходами цього напрямку мають стати:

– участь у формуванні системи міжнародної інформаційної безпеки на двосторонньому, багатосторонньому, регіональному, суб-регіональному та глобальному рівнях;

– участь у розробці міжнародних документів системи інформаційної безпеки;

– формування механізмів міжнародного співробітництва у сфері протидії загрозам використання інформаційних та комунікаційних технологій у терористичних цілях;

– продовження та посилення співпраці з НАТО та ЄС у сфері запобігання загрозам в інформаційній сфері на державному та глобальному рівнях;

– участь у підготовці та прийнятті державами – членами Організації Об'єднаних Націй міжнародних правових актів, що регламентують застосування принципів і норм міжнародного права у сфері інформаційної безпеки;

– розвиток співпраці з державами – членами НАТО та ЄС у сфері протидії інформаційній злочинності; підвищення ефективності інформаційного обміну між правоохоронними органами держав під час розслідування злочинів в інформаційній сфері.

Література:

1. Шерстюк В.П. МГУ: научные исследования в области информационной безопасности / В.П. Шерстюк. *Информационное общество*. 2005. № 1. С. 48–53.

2. Інформаційна політика: [навчальний посібник] / Г. Почепцов, С. Чукут. К. : Знання, 2008. 663 с.

3. Закон України «Про інформацію» / *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1992, № 48, ст. 650). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2657-12#n52>

4. Конституція України / *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4215>

ВОЄННИЙ СТАН В УКРАЇНІ: ПРІОРИТЕТНІ ПИТАННЯ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Данченко Ю. М.

*доктор технічних наук, професор,
професор кафедри екологічної безпеки
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
м. Львів, Україна*

У воєнний період органи влади зосереджують зусилля насамперед для створення безпечних умов здобуття вищої освіти, забезпечення доступності та безперервності навчання в регіонах України з різною безпековою ситуацією. Міністерством освіти і науки (МОН) України опрацьовано наданий народними депутатами України – членами Комітету з питань освіти, науки та інновацій перелік актуальних проблем у сфері вищої освіти, що виникли у зв'язку з запровадженням воєнного стану [1]. У наступному матеріалі викладені найбільш актуальні питання вищої освіти, які потребують невідкладних рішень, зважаючи на збереження безперервності вищої освіти в Україні.

Нагальним питанням є аудит інфраструктурних втрат: скільки будівель закладів вищої освіти (ЗВО) та гуртожитків зруйновано повністю (втрачено), скільки підлягають ремонту. Результати аудиту, який може здійснюватися під час бойових дій та має завершитись вже після війни, є основою для розроблення плану відновлення освітньої інфраструктури. Наразі створено веб-портал <https://saveschools.in.ua/> на якому публікується інформація про кількість руйнувань, завданих українським ЗВО внаслідок повномасштабної агресії російської федерації щодо України. Можливими шляхами вирішення цього питання є укрупнення, відбудова втрачених ЗВО, запуск міжуніверситетських програм для акумуляції матеріальної бази тощо.

Актуальним є вирішення проблем, пов'язаних з вступною кампанією 2022 року. Відкритими є питання: термінів початку і завершення вступної кампанії з урахуванням умов воєнного стану; забезпечення вступної кампанії на сході та півдні України; складання іспитів особами, які перебувають за кордоном, можливості відкриття центрів тестування при посольствах; доцільність пільг при вступі до ЗВО для переміщених осіб. На даний час МОН розроблено проект Порядку прийому на навчання до закладів вищої освіти України. Концепція пільгових категорій безумовно має зазнати змін, що потребує серйозних політичних рішень, які виходять за повноваження Міністерства. Найбільш важка наразі ситуація з категоріями «мешканці тимчасово

окупованої території», «внутрішньо/вимушено переміщені особи» тощо, що вимагає законодавчого врегулювання.

Формування державного замовлення (ДЗ) на підготовку кадрів на 2022 рік здійснювалось ще до початку війни. При формуванні обсягу державного замовлення МОН запропоновано за освітнім ступенем бакалавра не зменшувати обсяг державного замовлення у порівнянні з 2021 роком. У зв'язку з війною МОН запропоновано збільшення ДЗ за інженерними (технічними) та будівельними спеціальностями. Обсяги за галузями знань: 12 «Інформаційні технології»; 13 «Механічна інженерія»; 14 «Електрична інженерія»; 17 «Електроніка та телекомунікації»; 19 «Архітектура та будівництво»; 20 «Аграрні науки та продовольство» у порівнянні з фактом прийому 2021 року пропонується збільшити на 6,1–10,2 відсотка. МОН готовий до подальшого перерозподілу державного замовлення на користь затребуваних під час війни та повоєнного відновлення спеціальностей, але наразі немає інструментів визначення цієї потреби.

Актуальним є внесення змін до Закону України «Про вищу освіту» щодо продовження термінів діяльності тимчасового складу Національного агентства забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО). Питання у процесі врегулювання. МОН із залученням керівництва НАЗЯВО підготувало проєкт закону України, яким пропонується продовжити строк повноважень Національного агентства на період до шести місяців з дня припинення або скасування воєнного стану.

Виникла необхідність підготовки проекту постанови Кабінету Міністрів України про академічну мобільність з урахуванням умов воєнного стану. Питання врегулювано. МОН розроблено проєкт постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо врегулювання питань академічної мобільності», яка була прийнята на засіданні Уряду 13.05.2022 року. Постанову розроблено з метою нормативно-правового регулювання різних форм реалізації права на академічну мобільність, алгоритму проходження програм академічної мобільності, забезпечення виконання Україною міжнародних зобов'язань щодо збереження студентам стипендії на період реалізації академічної мобільності. Постанова передбачає всі етапи реалізації академічних обмінів: підготовка до участі у програмах академічної мобільності, реалізація такої програми, заходи після завершення програми, визнання результатів участі у програмах академічної мобільності. Зокрема, значно розширився перелік форм академічної мобільності, відкритих для українських учасників у рамках міжнародних угод, програми Еразмус+ (так, додалися, наприклад, стажування, практика, участь у конференціях, семінарах для студентів; участь в освітньому та/або науковому

проекті для студентів та наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників), що потребує відповідного нормативно-правового регулювання. Збільшився попит у здобувачів вищої освіти на участь у програмах подвійних та/або спільних дипломів. Розроблення і затвердження порядку участі у таких програмах передбачено цією постановою. Постанова також врегулює питання академічної мобільності наукових та науково-педагогічних працівників, що теж сприятиме збереженню інтелектуального потенціалу України.

Важливим є створення умов для повернення в Україну здобувачів вищої освіти, які виїхали за кордон у зв'язку з воєнною агресією з боку російської федерації. На даний час МОН ведеться робота із визначенням механізмів, за допомогою яких можна було б провести національний мультипредметний тест та магістерські тести в східно-європейських країнах ЄС та Республіці Молдова для осіб, які виїхали за кордон, але бажають вступати до українських ЗВО.

Потребують перегляду ліцензійні умови (для спеціальностей медичного, юридичного, військового, транспортного, ветеринарного та деяких інших спрямувань). МОН розроблено проект постанови Кабінету міністрів України «Про особливості ліцензування освітньої діяльності у сфері вищої освіти за освітніми програмами, що передбачають присвоєння професійних кваліфікацій для доступу до професій, для яких запроваджено додаткове регулювання». Проект акта погоджено без зауважень Мінагрополітики, Адміністрацією держспецзв'язку, Мінцифри, Мінфіном, Мінінфраструктури, Мінекономіки, Міністерством внутрішніх справ та Міноборони. Погоджено із зауваженнями Службою безпеки України, Міністерством охорони здоров'я (відбувається узгодження). Проектом постанови визначені особливі кадрові вимоги та особливі технологічні вимоги щодо наявності матеріально-технічної бази для освітніх програм 28 спеціальностей, що передбачають присвоєння професійних кваліфікацій для доступу до професій, для яких запроваджено додаткове регулювання. Зокрема, для спеціальностей медичного, юридичного, військового, транспортного, ветеринарного та деяких інших спрямувань.

Дійсно, вирішення частини питань потребує консолідації зусиль Комітету, Уряду та МОН, окремі питання потребують внесення змін до законодавства України, напрацювання алгоритмів для їх розв'язання, прийняття ефективних управлінських рішень та надання відповідних роз'яснень з боку МОН. Частина питань потребує попереднього обговорення для вироблення спільної позиції Комітету та МОН. Разом з тим, частина проблем вже розв'язана чи врегульована відповідними нормативно-правовими актами, або знаходиться на етапі вирішення.

Література:

1. Матеріали до засідання Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій від 20.04.2022. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2022/05/13/Inform.MON.shchodo.pyt.vnyesen.na.zasid.Kom.VRU.z.pytan.osvity.pdf>

РЕАЛІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗА ДОПОМОГОЮ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Дзюба В. П.

аспірантка II курсу

Інститут цифровізації освіти

Національної академії педагогічних наук України

м. Київ, України

Від 30 червня 2021 р. постановою Кабінету Міністрів України № 673 затверджено Державну цільову соціальну програму з національно-патріотичного виховання на період до 2025 року. Метою Програми є удосконалення та розвиток цілісної загальнодержавної політики національно-патріотичного виховання шляхом формування та утвердження української громадянської ідентичності на основі єдиних суспільно-державних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність) і загальнолюдських цінностей, принципів любові і гордості за власну державу, її історію, мову, здобутки та досягнення у сфері культури, економіки, науки, спорту, дієве сприяння органам державної влади та органам місцевого самоврядування в захисті і охороні національної державності Українського народу, готовність до захисту державної незалежності і територіальної цілісності України, усвідомлення громадянського обов'язку із розвитку успішної країни та забезпечення власного благополуччя в ній.

Єдність та незалежність України мають ключове значення для безпеки і стабільності в Європі. Для забезпечення майбутнього України як незалежної держави, недопущення подальшого розвитку збройних конфліктів і отримання переваг від поглиблення відносин з Європейським Союзом та НАТО необхідно діяти комплексно. Розбудова ефективної та відповідальної управлінської вертикалі з громадською підтримкою модернізації країни є питанням національної безпеки.

Результати звіту про проведення восени 2017 р. Лондонським Королівським інститутом міжнародних відносин Chatham House дослідження «Боротьба за Україну» свідчать про необхідність патріотичної та військової волі для побудови самостійної, незалежної держави.

Досягнення мети Програми може бути забезпечено кількома варіантами, що передбачають:

перший – застосування традиційного механізму організації роботи у сфері національно-патріотичного виховання на основі діючої управлінської вертикалі: центральні органи виконавчої влади – місцеві держадміністрації – населення України.

другий, оптимальний – забезпечення формування цілісної загальнодержавної політики національно-патріотичного виховання, в основі якої є поєднання управлінської вертикалі з інститутами громадянського суспільства, у тому числі через роботу дорадчого органу, який координує розвиток сфери національно-патріотичного виховання на міжвідомчому рівні, координаційних рад з питань національно-патріотичного виховання при місцевих держадміністраціях, центрів національно-патріотичного виховання з метою формування української громадянської ідентичності. Це забезпечить піднесення ролі громадянина в суспільно-політичному житті держави та становлення його як одного із ключових суб'єктів державної політики у сфері національно-патріотичного виховання; дієву співпрацю із залученням представників громадянського суспільства; активне залучення інституту сім'ї до національно-патріотичного виховання; утвердження суспільно-державних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність); фінансування заходів з виконання Програми за рахунок державного, місцевих бюджетів та інших не заборонених законодавством джерел; створення умов для розвитку громадсько-патріотичного, військово-патріотичного, духовно-морального виховання, науково-теоретичних і методичних засад національно-патріотичного виховання; підвищення можливостей для обміну досвідом та успішними практиками у сфері національно-патріотичного виховання між регіонами України та країнами євроатлантичного простору.

Оптимальний варіант розв'язання проблеми ґрунтується на основі принципів відкритості, рівності можливостей, реалістичності Програми, дієвому та відповідальному підході до здійснення її заходів, а також безпосереднього залучення населення України до її виконання незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак.

З метою раціонального використання ресурсів Програма передбачає концентрацію зусиль на таких пріоритетних завданнях:

- формування української громадянської ідентичності – здійснення заходів, спрямованих на впровадження та утвердження суспільно-державних (національних) цінностей, розвиток громадянської ідентичності населення України;
- військово-патріотичне виховання – здійснення заходів, спрямованих на формування у громадян готовності до захисту України, громадського сприяння безпеці та обороні України та підвищення престижу військової і спеціальної державної служби;
- формування науково-методологічних і методичних засад національно-патріотичного виховання – здійснення заходів, спрямованих на розвиток цілісної загальнодержавної політики національно-патріотичного виховання;
- підтримка та співпраця органів державної влади та органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства щодо національно-патріотичного виховання [1].

Щойно в Україні почалася війна, Міністерство освіти і науки призупинило освітній процес у школах, проте реалізація Програми стала ще більш актуальною. І вже з 14 березня заклади освіти у більшості регіонів відновили навчання у дистанційному форматі. І педагоги отримали змогу реалізовувати освітній процес, в тому числі і національно-патріотичне виховання у закладах загальної середньої освіти, використовуючи досвід отриманий під час несприятливої епідемічної ситуації, що сталася в країні через виникнення та розповсюдження коронавірусної інфекції. Карантинні обмеження, починаючи з 2020 року, спричинили певні зміни в процесі навчання, яке з очної форми перейшло до дистанційного формату. Такі зміни змусили всіх учасників освітнього процесу оволодіти новими вміннями і навичками, які необхідно постійно розвивати та вдосконалювати.

Далі детальніше зупинимося на організації військово-патріотичного виховання, яке було організоване у ЗЗСО Фастівської МТГ. А саме реалізації положення про Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру «Сокіл» («Джура») [3] та плану заходів з його реалізації [4].

Відповідно до плану роботи необхідно підготувати та надати інформацію про стан проведення гри в освітніх закладах у відповідності до вимог Положення про гру, та здійснювати інформаційно-методичний супровід. Сприяти організації семінарів-практикумів для працівників закладів освіти, відповідальних за проведення Гри. Для організації даних завдань комунікацію було налагоджено у групі Viber, куди надсилаються всі робочі документи та нагально вирішуються

питання. Також, офіційно, за допомогою сервісу Gmail, адміністрація закладів загальної середньої освіти сповіщається про проведення необхідних заходів.

Моніторинг та виконання аналітичного підсумкового огляду стану викання наказу про проведення Гри, зручно виконувати за допомогою такого додатку як Gmail та Google Forms, а також mentimeter – простого та доступного інструменту для голосування, що забезпечує миттєвий зворотній зв'язок з аудиторією. Забезпечення висвітлення проведення гри «Сокіл» («Джура») в засобах масової інформації на сайтах закладів освіти та міста а також у соцмережах.

Розробляючи Умови проведення I етапу Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») для середньої та старшої вікових груп (формат проведення – онлайн) логічним стало відмовитися від паперових заявок та зареєструвати команди за попередньо розробленими формами у <https://docs.google.com/forms>. Крім того, під час реєстрації керівником рою прикріплюється:

- «Книга звітяг». При реєстрації керівник рою прикріплює текстовий документ (у форматі word) «Книгу звітяг» рою у довільній формі (до 3 арк.), головна вимога до оформлення – активні посилання у соціальних мережах Facebook, Instagram на проведені заходи. Суддями здійснюється моніторинг діяльності рою у напрямку «Здобуток» та «Спадок» протягом навчального року.

- Діяльність куреня. При реєстрації керівник рою прикріплює посилання на сторінку (блог) куреня в інтернет-мережі, де висвітлено інформацію, яка пов'язана з його діяльністю протягом навчального року.

В день проведення Гри всі конкурси відбудуться на платформі Classtime. Яка має ряд переваг:

- Аналіз результатів. Зручно відстежувати усі відповіді у гарному огляді, що дає миттєве розуміння продуктивності учнів.

- Відповіді в живому часі. Учні приєднуються до сесії без реєстрацій або з власним Google/Microsoft акаунтом.

- Оцінювання. За допомогою автоматизованого тестування, шляхом додавання до кожного питання відповідної кількості балів

- Експорт. Автоматично генеруються Excel та PDF звіти – що є найшвидший способом зберігати та поширювати результати сесій з учнями, чи організаторами.

- Академічна Добросесність. Використання удосконалених функцій перемішування та налаштування часу, щоб зменшити обман учнів у підсумкових роботах.

Висновки

Отже, використовуючи досвід отриманий під час несприятливої епідемічної ситуації, що сталася в країні через виникнення та

розповсюдження коронавірусної інфекції, під час військового стану педагогам закладів загальної середньої освіти вдалося адаптувати проведення військово-патріотичної гри до онлайн формату, за допомогою цифрових технологій. Звісно такий вид проведення конкурсів не відповідає Положенню [3] і не може повністю забезпечити виконання практичної частини. Проте значно покращує її теоретичну та організаційну частини.

Література:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 червня 2021 р. № 673 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України». дата звернення 22.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/673-2021-%D0%BF#Text>
2. URL: <https://support.google.com/?hl=uk>
3. Положення про Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру «Сокіл» («Джура») затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2018 р. № 845. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/845-2018-%D0%BF#Text>
4. Наказ МОН про проведення гри «Сокіл» («Джура») у 2021/2022 навчальному році
5. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robotata-zahist-prav-ditini/nacionalno-patriotichne-vihovannya>

НЕФОРМАЛЬНА ТА ІНФОРМАЛЬНА ОСВІТА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Дикий О. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
декан факультету кібербезпеки та інформаційних технологій
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України 24 лютого 2022 року було введено правовий режим воєнного стану в Україні. Українська освітня галузь стикнулася із серйозними проблемами дестабілізації організаційних, правових та освітніх процесів. Нагальним рішенням стала рекомендація керівникам закладів освіти

призупинити освітній процес та оголосити канікули строком на два тижні (лист МОН України № 1/3277-22 від 25.02.2022), з метою визначення наступних векторів діяльності МОН України та закладів освіти в Україні. За вказаний період Міністерством освіти і науки України було видано низку нормативних та інформаційних документів, що урегульовували питання освітнього процесу та освітньої діяльності закладів освіти України в умовах правового режиму воєнного стану. Не описуючи весь масив питань, що піднімалися більш детально звернемо увагу на питаннях неформальної та інформальної освіти.

Загалом з неформальна освіта на законодавчому рівні було введено в ЗУ «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. Так, відповідно до ч. 3 ст. 8 вказаного закону, неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. До того ж інформальна освіта (самоосвіта) – це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям. У ч. 5 зазначено, що: «результати навчання, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються в системі формальної освіти в порядку, визначеному законодавством».

Однак до 2022 року нормативних або ж нормативно-правових актів, що б передбачали питання визнання неформальної або інформальної освіти в українському правовому полі не існувало. ЗВО стикалися із систематичними проблемами визнання знань отриманих в межах неформальної або інформальної освіти, розробляли власні положення про порядок визнання результатів отриманих у процесі такої освіти, тобто напрацьовували інституційну практику.

Наказом МОН України № 130 від 09.02.2022 «Про затвердження Порядку визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти» було затверджено відповідне положення, що покликане уніфікувати практики визнання результатів навчання отриманих в межах неформальної або інформальної освіти. Однак варто звернути увагу, що вказане положення у більшій мірі визначає вимоги до організаційних та правових процедур, ніж є певною «інструкцією» до дій. Тому заклади освіти реалізуюючи принцип автономії зобов'язані прийняти власні внутрішні нормативні акти. У цьому контексті також проблемним видається термін набрання чинності вказаного наказу: «через шість місяців з дня його офіційного опублікування», тобто з 22.09.2022 року.

Актуальність питань визнання неформальної та інформальної освіти в межах правового режиму воєнного стану не викликає сумнівів, адже значна кількість здобувачів освіти з початку війни покинули місця проживання, а навчальних процес переважно реалізується в дистанційному форматі. До того ж у зв'язку із постійними загрозами обстрілів всієї території України учасники освітнього процесу змушені постійно припиняти навчальні заняття та переховуватися в укриттях. У цьому контексті тимчасовою перевагою неформальної та інформальної освіти є можливість навчання незалежно від місцеперебування та часу, атестація отримання відповідних знань у дистанційному форматі та значна кількість курсів по більшості спеціальностей та галузей знань.

З метою оптимізації навчального процесу, що реалізовується в закладах освіти доцільним видається прийняття тимчасового положення про визнання результатів отриманих в процесі неформальної або інформальної освіти з врахуванням положень Наказу МОН України № 130 від 09.02.2022 «Про затвердження Порядку визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти» та активне використання такої практики. Вказане дозволить завершити навчальний процес у закладах освіти з максимальним забезпеченням стандартів освіти та якісних знань здобувачів освіти. До того ж при визнанні результатів навчання можуть бути перераховані різні за змістом освітні компоненти, наприклад, практична підготовка (за окремими галузями знань) в процесі проектної роботи здобувача, навчальні дисципліни або їх частини, при проходженні курсів тощо, курсові проекти в межах опублікованих раніше наукових робіт тощо.

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЬ ІЗ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН ДИСТАНЦІЙНО

Димар Н. М.

асистент кафедри біології

*Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
м. Київ, Україна*

Інформаційно-комунікаційні технології знайшли своє широке застосування у різноманітних сферах діяльності, а особливо у науковій та навчальній діяльності не лише для здобуття неформальної освіти,

але і у вищих навчальних закладах. Активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій під час організації навчального процесу дозволяє підтримувати комунікацію між суб'єктами навчання на відстані в режимі реального часу, що особливо важливо під час впровадження дистанційної форми навчання в умовах пандемії та під час воєнного стану. Застосування новітніх методів комунікації потребує пошуку нових підходів в організації та проведенні навчальних занять, розробку відповідних навчальних матеріалів, рекомендацій щодо їх застосування, а також підвищення компетентності педагогічних працівників у даній сфері [1, с. 15].

Значного поширення останнім часом набуло застосування у різноманітних сферах вебінару – інтерактивного навчального онлайн-заняття, яке проводиться в режимі реального часу і забезпечується різноманітними інструментами ряду вебінар-орієнтованих платформ (Zoom, Skype, OpenMeetings тощо) [4, с. 99]. Хоча вебінари уже широко застосовуються у системі вищої освіти для проведення навчальних занять та тренінгів, актуальним все ще залишається питання ефективності та вивчення додаткових можливостей вебінар-орієнтованих платформ для проведення навчальних занять із природничих дисциплін, які передбачають вивчення біологічних об'єктів та явищ.

Дисципліна «Медична біологія», яка вивчається студентами усіх спеціальностей медичних закладів вищої освіти на першому курсі, формує цілісну систему знань із біологічних основ життєдіяльності людини, медико-біологічний науковий світогляд, навички до наукового аналізу інформації, міцний фундамент для вивчення ряду дисциплін природничого циклу у подальшому. Відповідно до теми та мети, практичні заняття із медичної біології передбачають виконання студентами різнопланових завдань: дослідження із використанням мікроскопів мікропрепаратів біологічних об'єктів, пояснення і доповнення навчальних схем у протоколах, заповнення навчальних таблиць, розв'язання розрахункових та ситуаційних задач, опис макропрепаратів під час вивчення збудників паразитарних захворювань людини. Постійна комунікація студентів із викладачем групи під час практичного заняття дозволяє коригувати та спрямовувати їх навчальну діяльність. Вебінар дозволяє досягнути активної участі кожного студента в обговоренні, при цьому викладач виконує організаторські функції. Контроль засвоєння знань студентів здійснюється комплексно згідно розроблених кафедрою біології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця критеріїв [3] із застосуванням комплексу тестових завдань формату А та аналізу результатів лабораторних досліджень студентів, їх роботи з протоколами практичного заняття.

Проведення вебінарів не потребує застосування учасниками спеціального обладнання (додаткових відеокамер, мікрофонів, аудіоколонок). Учасники відеоконференції можуть використовувати можливості смартфонів, що є особливо важливо в умовах воєнного стану, мобільності як викладачів так і студентів, а також потреби знаходитись у безпечному місці. Проте ефективна організація вебінару все ж вимагає проведення ряду підготовчих робіт з боку викладача: розробку дидактичних засобів (презентацій, допоміжних зображень, схем, таблиць) для візуалізації матеріалу, що вивчатиметься; розробку контрольних запитань та тестових завдань; планування вебінару у календарі та поширення посилання серед усіх учасників [2, с. 36–37]. У той же час, високий рівень інтерактивності вебінару дозволяє зменшити письмовий компонент навчання (написання конспектів, протоколів, рефератів), що не знижуватиме його ефективності.

Організаційна частина проведення вебінару потребує з'ясування якості зв'язку, інструктаж учасників, представлення ведучого, окреслення кола питань, часу та можливостей спілкування. Під час основної частини розкривається тема заняття одночасно із демонстрацією презентації, ілюстративного матеріалу, проводиться робота із запитаннями та відповідями аудиторії через чат, а також виконання інтерактивних завдань студентами. Робота із мікроскопами в таких умовах може замінятись демонстрацією готових фотознімків мікропрепаратів під час відеоконференції. Заклучна частина практичного заняття у вигляді вебінару передбачає усне опитування студентів, обговорення результатів їх навчальної діяльності, повідомлення місця розташування запису вебінару, якщо такий проводився.

Таким чином, перевагами вебінару для проведення практичних занять з медичної біології та інших природничих дисциплін дистанційно є відсутність необхідності фізичної присутності учасників, можливість запису навчального заняття, високий рівень інтерактивності, забезпечення умов для навчальної роботи із схемами, таблицями, малюнками, вирішення задач, а також створення портфоліо електронних освітніх ресурсів тощо.

Отже, активне використання вебінарів для проведення практичних занять із дисциплін природничого циклу під час запровадження дистанційної форми навчання відповідає вимогам сучасної вищої медичної освіти та освітньої стратегії вцілому. Функціональні можливості сучасних вебінар-орієнтованих платформ потребують додаткового вивчення з точки зору поєднання їх застосування з багатоплатформними системами управління проектами, файлообмінниками та сучасними застосунками для командної роботи, а відповідно і додаткової підготовки науково-педагогічних працівників у даній сфері.

Література:

1. Котяк В.В. Вебінари як засоби навчання у сучасній системі освіти. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2011. № 7. С. 130–133.

2. Морзе Н.В., Ігнатенко О.В. Методичні особливості вебінарів, як інноваційної технології навчання. *Інформаційні технології в освіті* : зб. наук. пр. Херсон : ХДУ. 2010. Вип. 5. С. 31–39.

3. Робоча програма дисципліни «Медична біологія». *НМУ імені О.О. Богомольця*: веб-сайт. URL: <http://nmuofficial.com/zagalni-vido-mosti/kafedri/department-of-biology/navchalno-metodychna-robota/> (дата звернення: 5.05.2022).

4. Jennings M., Bronack S.C. The use of desktop video conferencing as a medium for collaboration between beginning instructional designers and intern teachers. *International J. of educational telecommunications*. 2001. 7(2). P. 91–107.

ЗНИЖЕННЯ НАВАНТАЖЕННЯ НА ВИКЛАДАЧА ПРИ СИНХРОННОМУ ТА АСИНХРОННОМУ НАВЧАННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Дмітрієва Н. С.

викладач

*ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая»
м. Київ, Україна*

Актуальним в умовах воєнного стану в Україні є питання заходів, спрямованих на зниження навантаження на викладача, пов'язаного з реалізацією навчального процесу відповідно до ІТ-моделі, оскільки відомо, що дистанційні форми взаємодії зі студентами призводять до її зростання [1].

Можна виділити три основні можливості зниження навантаження:

- 1) створення різноманітного інформаційного забезпечення, що максимально задовольняє навчальні запити студента;
- 2) можливо повніша передача функцій викладача групі студентів;
- 3) дозування обсягу допомоги студенту.

Ідея заходів першої групи полягає у запобіганні можливому повному задоволенню інформаційних запитів студента, звернених до

викладача при освоєнні базового мінімуму (БМ). До заходів цієї групи відносяться:

1) надання студенту повної інформації організаційного характеру, необхідної для навчання:

- робоча програма із графіком вивчення дисципліни («силабус»), «бальною вартістю» окремих завдань;

- графік звітних та контрольних заходів;

- графік та зміст заходів на сайті дисципліни (лекції, форуми та ін.);

- графік дистанційних консультацій викладача;

- схема та критерії оцінювання різних видів самостійної роботи, а також отримання підсумкової оцінки з дисципліни для досягнення рівня БМ;

- регламент дистанційної комунікації з викладачем та однокурсниками;

2) наявність доступних студенту відеоресурсів із записом лекцій, семінарів, консультацій та презентаційних матеріалів до них – вони забезпечують можливість для студента при пропуску аудиторного заняття з тієї чи іншої причини отримати візуальне (але не інтерактивне!) уявлення про матеріал, що вивчався;

3) наявність різноманітних довідкових матеріалів із зразками звітів про виконання лабораторних робіт та практичних завдань, рефератів тощо; рекомендаціями та докладними вказівками щодо здійснення самостійної навчальної діяльності – це зменшить необхідність консультування студентів з питань виконання поточних завдань;

4) накопичення ресурсу FAQ (Frequently Asked Questions – питання, що часто ставляться) – більша частина труднощів студентів при освоєнні дисципліни і пов'язані з цим питання викладачу з року в рік повторюються; створення накопичуваного та поступово розширюваного ресурсу, в якому містяться відповіді на питання, що часто задаються студентами, позбавляє студента необхідності звертатися у разі труднощів до викладача – з великою ймовірністю відповідь на своє питання він зможе знайти у FAQ;

5) каталог посилань на ресурси мережі Інтернет – при досить великому каталозі при зверненні студента викладач просто вказує, за яким посиланням можна знайти потрібний матеріал.

У другій групі заходів щодо скорочення завантаження викладача самі студенти залучаються до виконання деяких його інформаційних функцій. Можливі заходи:

- розвиток вікі-ресурсів з дисципліни силами студентів (при контролі з боку викладача) дає змогу частково звільнити викладача від розробки контенту консультаційного та довідкового характеру; участь

студентів у такому розробці, безумовно, сприяє освоєнню дисципліни; студенти ж, які не брали участі у створенні ресурсів, можуть ними користуватися;

– організація форуму з дисципліни (наприклад, на сайті дисципліни) – робота на різних форумах добре відома сучасним студентам; на тематичний форум можна винести навчальне питання, що викликало складне становище, і отримати на нього відповідь спеціаліста або більш досвідченого користувача – в даному випадку, допомогти з вирішенням проблеми можуть студенти, старшокурсники або сам викладач; безумовно, участь у форумі не є обов'язковою, однак, як показав досвід, студентам подобається така форма предметного спілкування, тому найчастіше знаходився хтось, хто надає допомогу; викладач, який веде дисципліну, також переглядає питання на форумі і в тих випадках, коли відповіді на запитання протягом, наприклад, однієї доби не подав ніхто, дає рекомендацію сам.

– використання самоконтролю – по кожному розділу дисципліни складені та доступні студенту тести та інші матеріали, за допомогою яких він може перевірити свій рівень освоєння дисципліни та прийняти рішення щодо його достатності або необхідності продовження освоєння.

Дана група заходів, скорочуючи обсяг консультаційної роботи викладача, сприяє підвищенню самостійності та активності студентів у їхній навчальній діяльності.

Третя група заходів пов'язана із дозуванням обсягу допомоги студенту; вихідним є те міркування, що викладачеві немає необхідності завжди давати повне роз'яснення студенту у разі труднощів. З певною часткою умовності можна назвати такі «рівні допомоги»:

– підказка – найчастіше використовується під час загального обговорення на форумі дисципліни; вона полягає у вказівці методу чи підходу до вирішення проблеми; при цьому викладач, спостерігаючи за ходом обговорення, підказує лише в тому випадку, якщо студенти самі не змогли вирішити ситуацію;

– рекомендація, як правило, полягає у зазначенні посилання на мережеве або паперове джерело інформації, де питання викладено докладно;

– консультація – докладне роз'яснення порядку (послідовності) виконання навчального завдання;

– рішення – спільне зі студентом виконання навчального завдання.

Як показує досвід, вміле використання комплексу розглянутих заходів реально скорочує тимчасові витрати викладача на проведення

навчального процесу навіть у порівнянні з традиційною його організацією як при очній, так і заочній формі навчання.

Література:

1. Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні : наказ Міністерства освіти і науки України від 28 березня 2022 р. № 274. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-deyaki-pitannya-organizaciyi-zdobuttya-zagalnoyi-serednoyi-osviti-ta-osvitnogo-procesu-v-umovah-voynenogo-stanu-v-ukrayini> (дата звернення: 22.04.2022).

ЩОДО ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ КОНЦЕПЦІЇ Б. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО В ПЕРІОД НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ

Донченко О. І.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права
економіко-правового факультету
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

Національно-визвольна війна під проводом Б. Хмельницького являє собою важливий етап у розвитку української політичної думки. Події цього періоду сприяли подальшому розвитку ідей української державності, практичній реалізації та втіленню в життя державницьких концепцій, що склали ідеологічні підвалини політичної думки Гетьманщини.

Науково-теоретичним підґрунтям дослідження політико-правових ідей на українських теренах періоду національно-визвольної війни XVII століття стали дослідження *вітчизняних науковців І. Куташева, Н. Шалашної, Г. Макушиної, С. Полтавця, О. Пономаренко, А. Пахарева, Н. Савчука, Я. Сонько, А. Гурбика, В. Єрмолаєва, В. Пруса та інших*.

Б. Хмельницький – перший український гетьман, який в різний спосіб намагався узаконити козацьку державу і саме з часів визвольної війни спостерігаються основні результати державницьких здобутків.

Отже, державницька концепція гетьмана Б. Хмельницького починає формуватися з початком національно-визвольної війни. Вона являла собою основу політичної думки Гетьманщини, а також засвідчила утвердження держави, визначила напрями її внутрішньої та зовнішньої

політики. Дана концепція чітко і послідовно відображає ідеї політичної автономії, спадковості влади та ідеї захисту православної віри, на що вказують гетьманські універсали і договори, в яких найповніше викладено політичну програму гетьмана.

Центральною складовою політичної концепції Б. Хмельницького є встановлення національно-територіальної автономії, про що свідчать положення Зборівського договору. Зокрема, мова йшла про українську державність і автономію в межах трьох воеводств – Київського, Чернігівського, Брацлавського, на території яких встановлювалась козацька адміністрація і на які не мали права з'являтися коронні війська. Далі укладено Білоцерківський договір, в якому ідея автономії, хоч і на значно обмеженій території і з значно скороченим козацьким реєстром, все ж таки залишається домінуючою. З часом політична програма гетьмана доповнюється і змінюється, він схиляється до широкої орієнтаційної політики, шукає нових союзників, що підтверджують Березневі статті. За цими статтями «союз двох держав мислився як союз вільного з вільним і рівного з рівним, як союз, що підписується, у першу чергу, для військової взаємодтримки» [1, с. 178]. Аналізуючи їх, можна сказати, що в сучасному розумінні йшлося про автономію України. Проте, і цей союз виявився ситуативним, оскільки після Віленського перемир'я Б. Хмельницький шукає нових потенційних союзників для подальшої боротьби проти Польщі і створення антипольської коаліції, тобто йшлося про зміну протектора московського царя на шведського короля. Б. Хмельницький відступає від попередньої орієнтації на політичний та військовий союз з Московією і вступає у новий антипольський військово-політичний Раднотський союз. Як зазначено в науковому дослідженні Раднотського зовнішньополітичного курсу Б. Хмельницького, постпереляславський період характеризується зміною зовнішньополітичних пріоритетів у бік Трансильванії та Швеції, що пов'язано з чітким курсом гетьмана «на зміцнення суверенітету та з прагненням до об'єднання всіх українських земель» [2, с. 60].

Отже, бачимо, що мілітарні змагання, військово-дипломатичні кроки і політична діяльність Б. Хмельницького було скеровано ідеєю автономії під протекторатом іншої держави.

Наступною характерною рисою політичної думки періоду національно-визвольної війни є ідея спадкової монархічної влади, що чітко простежується вже з середини 1648р. й продиктовано умовами політичного життя. На українських теренах формувався своєрідний республіканський устрій, а Б. Хмельницький «намагався створити місцеву династію правителів та поєднати її з європейськими монаршими домами шлюбними зв'язками» [1, с. 177]. Відомо, що класичною

формою правління європейських держав даного періоду була виключно спадкова монархія, а в суспільній свідомості спостерігалось поступове утвердження поглядів щодо гетьманської влади, даної саме від Бога. Зокрема, гетьманські універсали підтверджують, що гетьман уповноважений вирішувати питання життя і смерті своїх підданих, а така прерогатива є виключно монаршою і до того часу в гетьманів такого права не було. Разом з тим, гетьман «визнавав традиційну для козацьких прав і вольностей вільну гетьманську елекцію на загальних козацьких радах і не мав наміру порушувати її» [3, с. 74]. Навіть питання передачі гетьманської влади Б. Хмельницький запропонував вирішити на Генеральній раді, а «домігшись легітимного обрання своїм наступником сина, Б. Хмельницький очевидно прагнув уникнути після своєї смерті гострої боротьби серед старшини за гетьманську булаву, запобігти розпаду громадянської війни» [3, с. 75]. Погоджуємося, що «гетьманська влада як влада державна еволюціонувала від перших спроб її обмежити як з боку козацького загалу, так і козацької верхівки (старшини) до влади одноосібної, авторитарної за методами свого здійснення» [4, с. 371–372]. Так чи інакше, але ідея спадкової гетьманської влади є характерною для політичної думки зазначеного періоду, і не дивлячись на те, що вона суперечила демократичним традиціям, все ж таки була цілком виправданою. Саме через утвердження спадкової гетьманської влади Б. Хмельницький вбачав гарантію визнання Української держави, як суб'єкта в європейській політиці. Наступною характерною рисою політичної думки періоду національно-визвольної війни є ідея захисту православної віри, яку козацтво з самого початку свого існування проголошує під своїм захистом.

Із виходом на політичну арену козацтва і перетворення його на суспільну і політичну еліту, відбувається активна конфесіоналізація всього населення, а церква «виступала активним і досить самостійним чинником на теренах Європи, репрезентувала інтереси гетьманської держави» [4, с. 376].

Окрім мінімальних конкретних вимог до уряду Речі Посполитої, що передбачають автономію для козацької України, Б. Хмельницький ставив ще одне завдання, з яким пов'язана подальша доля держави, а саме становище православної церкви. Вже в перших політичних документах Б. Хмельницького піднімається питання щодо захисту прав, інтересів та майна православної церкви, зокрема «Листи до польського короля Владислава IV», «Пункти та інструкція, дана козацьким послам і віддана ними на сейм у Варшаві», «Пункти козацьких вимог до короля Яна Казимира та польського уряду».

Те, що Б. Хмельницький позиціонує себе як захисник православ'я на території Речі Посполитої підтверджують вимоги Зборівського

договору щодо захисту православної церкви і ліквідації унії, а також вимоги Білоцерківського договору щодо збереження прав православної церкви. Згідно з Березневими статтями духовна влада, тобто православна церква залишалася незалежною й недоторканою у своїх правах, зберігалися її права і майно, яке їй належало за станом на час підписання договору. Отже, питання захисту православної церкви для Б. Хмельницького є питанням актуальним і стосується внутрішньої автономії.

Отже, можемо стверджувати, що вище розглянуті ідеї політичної автономії, спадкової монархічної влади та ідея захисту православної віри є складовими державницької концепції Б. Хмельницького, що підтверджено активними політичними кроками і укладеними договорами. Їх регламентація викликана реальною геополітичною ситуацією, яка склалася на той період.

Література:

1. Куташев І. Політичні погляди гетьманів Б. Хмельницького та І. Виговського: порівняльний аналіз. *Політичний менеджмент*. № 1. 2007. С. 173–184. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/kutashev_politychni.pdf (дата звернення 29.04.2022).

2. Гурбик А.О. Раднотський зовнішньополітичний курс гетьмана України Б. Хмельницького (1656–1657 рр.). *Український історичний журнал*. 2008, № 6. С. 57–86. URL: <http://history.org.ua/JournALL/journal/2008/6/5.pdf> (дата звернення 29.04.2022).

3. Єрмолаєв В. Богдан Хмельницький про проблеми і перспективи українського державотворення (до 365-річчя Національної революції 1648 р.). *Вісник Академії правових наук України*. 2013. № 1. С. 66–79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/varpu_2013_1_9 (дата звернення 28.04.2022).

4. Полтавець С.В. Форма державного правління на початковому етапі української національної революції середини XVII ст. (Ще раз про спосіб організації влади за гетьманування Б. Хмельницького). *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2012. Вип. 3. С. 370–378. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzpiend_2012_3_20 (дата звернення 29.04.2022).

ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ ЛАБОРАТОРНОГО ПРАКТИКУМУ В ТЕХНІЧНИХ ВУЗАХ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Дорофєєв Ю. М.

*старший викладач кафедри радіоелектронних
та телекомунікаційних систем*

*Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна*

В останні декілька років в результаті пандемії коронавірусу, а потім і воєнного стану фактично відбувся перехід вишів України на дистанційну форму навчання. Переваги та недоліки цієї форми навчання достатньо широко освітлені в педагогічній літературі, наприклад, в [1; 2].

Добре відомо, що у технічних вузах окремі види навчального навантаження за своєю суттю не сумісні з дистанційним навчанням. Прикладами можуть бути виробнича практика або лабораторні роботи, основним змістом яких є натурний експеримент, проведення якого вимагає спеціального устаткування, принципово не доступного в домашніх умовах. Найпростішим вирішенням цієї проблеми є проста заміна таких проблемних видів навантаження на їх аналоги, які можуть бути реалізовані при дистанційній роботі. Однак частина компетентностей, передбачених освітньо-професійною програмою за спеціальністю, може бути втрачена для майбутнього спеціаліста за такого підходу.

Мета цієї доповіді – виклад способу часткового подолання подібних труднощів під час проведення лабораторних робіт. Основна ідея полягає у заміні натурального експерименту під час проведення лабораторної роботи на його математичне моделювання. Питанням розробки подібних віртуальних лабораторних робіт приділено увагу, наприклад, в [3].

Реалізація такого підходу цілком можлива, оскільки практично 100 % студентів технічних вузів мають власні персональні комп'ютери, а саме моделювання може бути проведене в середовищі відповідної програмної системи автоматизованого проектування (CAD – системи), які часто є вільним програмним забезпеченням або надаються користувачам на пробний термін, якого цілком достатньо для проведення кількох лабораторних робіт. Для проведення такого моделювання під час проведення лабораторних робіт за спеціальністю 172 – Телекомунікації та радіотехніка можуть бути використані програмні CAD-системи Microcap, Scilab та інші подібні до них з

отриманням тих самих результатів, що й при натурному моделюванні, за наявності адекватної математичної моделі системи.

Методична робота викладача під час підготовки таких лабораторних робіт зводиться до виконання таких кроків:

1. Коригування робочої програми навчальної дисципліни:

- доповнення лекційного курсу базовими відомостями про математичне моделювання;
- доповнення лекційного курсу базовими відомостями про програмну систему автоматизованого проєктування (за необхідності);
- зміна змісту лабораторних робіт, що використовують натурний експеримент.

2. Відповідна переробка методичних вказівок для лабораторних робіт:

- зміна домашнього завдання з лабораторної роботи на розробку математичної моделі досліджуваної системи (пристрою);
- зміна плану роботи в лабораторії на проведення моделювання в середовищі рекомендованої CAD-системи з визначенням відповідних характеристик;
- зміна результатів роботи, що повинні бути включені в звіт, додати необхідність демонстрації студентом отриманих результатів в онлайн-режимі.

У автора є позитивний досвід застосування математичного моделювання замість натурального експерименту під час проведення лабораторних робіт з курсів «Радіоавтоматика» та «Схемотехніка та архітектура комп'ютерів». Можна відзначити взагалі високий інтерес студентської аудиторії до проведення подібних занять завдяки тому, що застосування досить інтелектуального програмного забезпечення та отримання з його допомогою реальних результатів та характеристик досліджуваних систем виглядає професійно актуальним, престижним та привабливим.

Таким чином, заміна натурального моделювання математичним під час проведення лабораторних робіт у технічних вузах дозволяє значною мірою компенсувати зниження якості навчального процесу внаслідок недоліків дистанційного навчання.

Література:

1. Прибилова В.М. Проблеми та переваги дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України. Проблеми сучасної освіти. 2013. № 4. С. 27–36.

2. Свеженцев О.О. Основні проблеми дистанційного навчання та можливі шляхи їхнього вирішення. *Дистанційне навчання – старт із сьогодення в майбутнє* : збірник науково-методичних праць І всеукр.

наук.-практ. конф., м. Харків, 14–15 травня 2015 р. Харків, 2015. С. 38–42.

3. Мазур М.П., Петровський С.С., Яновський М.Л. Особливості розробки віртуальних практичних інтерактивних засобів навчальних дисциплін для дистанційного навчання. *Інформаційні технології в освіті*. 2010. №. 7. С. 40–46.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Дубовік Р. Г.

старший викладач кафедри фізичного виховання

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна*

Війна – надзвичайно складний час для усіх. І цих обставинах освітніх процес стає своєрідним осередком, що дає відчуття мирного життя, підтримки від одногрупників і викладачів, колег і керівництва, з рештою і впевненості в завтра. Тому щотижня адміністрація університету ретельно вивчивши директиви і проекти, формує стратегію і план свої діяльності. Потрібно неухильно дотримуватися дисципліни, всіх розпоряджень та наказів щодо змішаного навчання в умовах воєнного стану [1].

Для навчання студентів університету на навчально-інформаційному порталі Elearn, в умовах воєнного стану в Україні, з березня місяця продовжують дистанційну форму навчання для всіх студентів з дисципліни «Фізичне виховання». Науково-педагогічні працівники контролюють час перебування студента на порталі, оцінюють виконання завдання та виставляють бали до електронного журналу академічної групи. Зокрема, кредитно-модульна система передбачає самостійну роботу студентів. Самостійні заняття з фізичного виховання сприяють збільшенню рухової активності студентів, успішному оволодінню життєво необхідними руховими навичками та розвитку основних фізичних якостей. З іншого боку, такі заняття сприяють вихованню у студентів мотивації щодо зміцнення свого здоров'я, бажання, за допомогою фізичних вправ, зміцнити свою імунну систему. Обсяг та зміст самостійних занять визначає та контролює викладач. Всі заняття відбуваються відповідно до розкладу у вигляді відео конференції на платформі сервісу ZOOM або WEBEX Meet, де

проходять он-лайн практичні заняття. Під час дистанційного заняття, виконують завдання з двох блоків: практичного і теоретичного. Під час практичної частини заняття студенти виконують комплекс загально розвиваючих вправ та вправ для розвитку фізичних якостей: сили, витривалості, швидкості, координації та гнучкості. Також, навчаються тримати свій емоційний стан в нормі за допомогою дихальної гімнастики. Теоретичний блок включає в себе: спілкування викладача зі студентами, відповіді на запитання, теоретичні основи різних видів спорту, консультації щодо самостійного виконання комплексів вправ. Де які здобувачі вищої освіти в сучасних умовах воєнного стану не мають змогу вийти на заняття з викладачами, вони мають змогу ознайомитися з різноманітними комплексами вправ, які не потребують особливих умов та інвентарю, користуючись навчальними матеріалами до модулів з дисципліни «фізичне виховання». Також, враховуючи побажання студентів було обрано найбільш зручні канали комунікацій з використанням сучасних електронних мереж та створено окремі групи в Telegram, Viber, WhatsApp, Discort, які дозволяють здійснювати живе спілкування між усіма учасниками груп які знаходяться в місцевості де йдуть бойові дії і не мають постійного доступу до інтернету. Студенти, які мають специфічні захворювання, виконують індивідуальні комплекси згідно особливостей у стані їх здоров'я. Здобувачі вищої освіти готують рефератні роботи та презентації про особливості свого захворювання, засоби його профілактики та корекції.

Отже, використання сучасних технологій в умовах воєнного стану в Україні на заняттях з дисципліни «Фізичне виховання», дозволяє систематично проводити заняття, контролювати та оцінювати виконання завдань студентів

Література:

1. Злагоджена робота колективу. URL:<https://nubip.edu.ua/node/107040>.

РЕАЛІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Свдокімова О. М.

*старший викладач кафедри економіки та підприємництва
Одеська державна академія будівництва та архітектури
м. Одеса, Україна*

З огляду на реальну загрозу життю та здоров'ю учасників освітнього процесу внаслідок збройної агресії та оголошення в Україні воєнного стану, наразі у роботі використовуємо наказ МОНУ від 07.03.2022 р. № 235 «Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану», але ніхто не в змозі контролювати події під час стресогенних ситуацій [7].

Може сплинути багато часу, перш ніж людина зможе контролювати будь які буденні події свого життя, якою б досвідченою і незалежною вона не була [4].

Сьогодні, як ніколи, освіта допоможе створити нам наше майбутнє і ми будемо використовувати Стратегію розвитку вищої освіти в Україні, яка визначає місце вищої освіти у суспільстві й економіці країни через формулювання місії та візії, основних стратегічних й операційних цілей та завдань щодо їх досягнення, механізму реалізації та моніторингу, очікуваних результатів та способів їх вимірювання чого б це нам не вартувало[3].

Опитування експертів, аналіз сильних і слабких сторін, загроз і зовнішніх можливостей та світових трендів у розвитку вищої освіти дозволили визначити візію вищої освіти на найближчі 10 років, а саме 17 % респондентів зазначають «освітній потенціал», конкурентоспроможності закладів освіти віддають перевагу 15 %, формуванню наукового потенціалу – 12 %, «фаховий потенціал» зазначають 10 %. Решта складових візії розподілилась наступним чином: особистісний розвиток – 9 %, дослідницький простір – 8 %, професійний розвиток – 7 %.

Грунтуючись на точці зору експертів, членів робочої групи, освітян, а також враховуючи результат SWOT-аналізу, який дозволив визначити головні проблеми вищої освіти та її конкурентні переваги визначено, що Візія вищої освіти України це конкурентоспроможна система різноманітних закладів вищої освіти, яка завдяки співпраці з науковими установами та підприємницьким сектором формує фаховий та науково-освітній потенціал нації на засадах безперервного професійного й особистісного розвитку, орієнтована на найвищі досягнення та практики, інтегрована у світовий освітній та дослідницький простір [5; 6].

Стратегічні й операційні цілі та завдання спрямовані на забезпечення місії вищої освіти, досягнення її бачення, розв'язання проблем, протистояння ризикам і викликам на основі найбільш повного використання можливостей і створення підґрунтя подальшого розвитку вищої освіти країни, суспільства.

7 стратегічних цілей визначено, а саме:

1. Покращення системи управління освітою і забезпечення автономії ЗВО.

2. Забезпечення збалансованості ринку праці фахівців з вищою освітою.

3. Забезпечення якості і доступності вищої освіти для різних верств населення.

4. Інтеграція науки, освіти та бізнесу для забезпечення економічного зростання країни.

5. Розвиток кадрового потенціалу ЗВО.

6. Розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом життя.

7. Інтеграція у європейський і світовий освітній простір з урахуванням національних інтересів.

Дуже різноманітні індикатори були задіяні відповідно.

Основними очікуваними результатами є подолання проблем вищої освіти, найбільш повне використання її можливостей та запобігання національних і глобальних ризиків.

Головним результатом реалізації Стратегії має бути створення сучасної ефективною системи освіти, яка дозволяє забезпечити кадровий і науково-технічний супровід розвитку національної економіки, задовольняє потреби суспільства, посідає гідне місце у світі, є конкурентоспроможною на внутрішньому та світовому ринках освітніх послуг.

Механізм реалізації стратегії передбачає визначення напрямів використання усіх видів ресурсів – організаційних, фінансових, інформаційних тощо за умови максимальної результативності їх використання для досягнення стратегічного бачення.

Зважаючи на тривалий час навчання у ЗВО, результати здійснених у рамках реалізації стратегії заходів будуть відчутні із затримкою у 3–5 років.

Зацікавленими сторонами не тільки в розробці та затвердженні, але і в реалізації Стратегії є все суспільство: Міністерство освіти і науки України, заклади вищої освіти, здобувачі вищої освіти, Національна академія наук України, Національна академія педагогічних наук України, Національний інститут стратегічних досліджень, громадські організації, бізнесова спільнота.

Формування якісного фахівця в умовах воєнного стану – виклик сьогодення, який потребує від кожного з нас максимальної активізації своїх професійних і людських якостей, задля спільної перемоги і на освітянській ниві, як би пафосно це не звучало!

Всупереч складним і трагічним подіям в Україні хочеться достукатися до молоді – навчайтеся, чим забезпечите майбутнє нашої держави, оберігайте свій фронт у цій війні.

Література:

1. Указ Президента України «Про вдосконалення вищої освіти в Україні» від 3.07.2020 № 210/2020.
2. Доручення Прем'єр-міністра України від 12.06.2020 № 23502/2/1-20 та від 13.06.2020 № 23502/3/1-20.
3. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>
4. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2402-10-stresogennih-chinnikov>
5. URL: <http://mx.ogasa.org.ua/handle/123456789/8841>
6. URL: <http://mx.ogasa.org.ua/handle/123456789/6603>
7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/main/1514377>

ОБМЕЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ОСВІТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Заболотна Л. В.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри конституційного, міжнародного права

та публічно-правових дисциплін

Київський інститут інтелектуальної власності та права

Національного університету «Одеська юридична академія»

м. Київ, Україна

Освіта – це інструмент, який дає людям знання, вміння, інформацію, дозволяє їм знати свої права та обов'язки щодо своєї сім'ї, суспільства, нації. Освіта збагачує світогляд, розширює можливості боротьби з несправедливістю, насильством, корупцією та багатьма іншими викликами в житті українського суспільства.

Статтю 53 Конституції України встановлено, що кожен має право на освіту, а держава, в свою чергу, забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної,

вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам [1].

Основним законом прямо передбачено, що в Україні створюються рівні умови доступу до освіти; ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття освіти; право на освіту гарантується незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, соціального і майнового стану, наявності судимості, а також інших обставин та ознак [1].

Право особи на освіту може реалізовуватися шляхом її здобуття на різних рівнях освіти, у різних формах і різних видів, у тому числі шляхом здобуття дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та освіти дорослих. Держава створює умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, а також забезпечує виявлення та усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти. Крім того, право на освіту не може бути обмежене законом, закон може встановлювати особливі умови доступу до певного рівня освіти, спеціальності (професії) [2].

У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану на підставі Указу Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, в Україні введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року, відтак на період дії правового режиму воєнного стану, обмежуються конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені Конституцією України, в тому числі, право на освіту [3; 4].

Для забезпечення збереження кваліфікованої інтелектуальної еліти 20 березня 2022 року набрав чинності Закон України від 15 березня 2022 року № 2126-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану», згідно з яким Законом України «Про освіту» було доповнено новою статтею 57-1 «Державні гарантії в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану» [5].

Зазначена стаття визначає гарантії здобувачам освіти, працівникам закладів освіти, установ освіти, наукових установ на: організацію освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі,

що є найбільш безпечною для його учасників; збереження місця роботи, середнього заробітку, здійснення виплати стипендій та інших виплат, передбачених законом; місце проживання (пансіон, гуртожиток тощо) та забезпечення харчуванням (у разі потреби).

З метою реалізації зазначених вище гарантій, Закон надає необхідні повноваження органам влади на оперативне прийняття необхідних рішень для врегулювання сфери освіти та науки у воєнний час.

Комітетом з питань освіти, науки та інновацій Верховної Ради України, який плідно співпрацює з Міністерством освіти і науки України та з представниками вищої і загальної середньої освіти, розроблено Порядок зарахування до закладів вищої освіти у 2022 році, яким спростили абітурієнтам умови вступу до закладів вищої освіти, зокрема, скасували зовнішнє незалежне оцінювання для випускників одинадцятих класів та єдиний кваліфікаційний іспит для випускників бакалаврату. Натомість, запровадили спрощену систему вступу до закладів фахової передвищої та вищої освіти, шляхом запровадження написання мотиваційних листів та надання можливості складання вступних іспитів у дистанційній формі для вступників, які знаходяться в зонах бойових дій або за межами України [6].

24 травня 2022 р. відбувся Форум «Забезпечення якості вищої освіти в умовах війни», організований Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти спільно з ОБСЄ. В заході взяли участь як спікери Голова Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, Міністр освіти і науки України, Голова та члени Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, керівники Європейської асоціації із забезпечення якості вищої освіти – ENQA, EQAR, європейські експерти з якості вищої освіти та інші фахівці з питань вищої освіти, зокрема, представник НЕО в Україні Жанна Таланова. На заході обговорили діяльність закладів вищої освіти України в аспекті забезпечення якості вищої освіти під час повномасштабного вторгнення, шляхи ефективного продовження зовнішнього забезпечення якості вищої освіти в Україні під час війни та інші не менш актуальні теми. Також, Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти представило проєкт Національного плану дій зовнішнього забезпечення якості вищої освіти України на період 2022–2023 рр.

Підводячи підсумки викладеного вище, кореспондуючи до вказаних нормативно правових актів та наукових заходів присвячених над актуальному виклику сьогодення, в рамках здобуття вищої освіти, можна стверджувати, що органи законодавчої влади та виконавчої влади з питань освіти, вчиняють всі необхідні дії в рамках своїх повноважень, щоб жодна особа не була обмежена в своєму конституційному праві на освіту.

Література:

1. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 10.05.2022).
2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII / *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017, № 38–39, ст. 380). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2145-19> (дата звернення 10.05.2022).
3. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2> (дата звернення 10.05.2022).
4. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення 10.05.2022).
5. Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2126-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2126-20#Text> (дата звернення 10.05.2022).
6. Порядок прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 27.04.2022 р. № 392 (зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 02.05.2022 р. № 400) та Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 03.05.2022 р. за № 487/37823. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/vstup-2022/05.05.2022/Poryadok.pryyomu.VO.392-400.05.05.2022.pdf> (дата звернення 10.05.2022).

ЩОДО ПИТАННЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ЛІСОВОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Заверюха М. М.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Однією з найбільш стабільних галузей у національній економіці є лісова. Ліси є найскладнішим і найпотужнішим рослинним угрупованням за різноманітністю будови та рівнем впливу на природне довкілля. Ліс – місце поселення звірів, птахів, заготівлі лікарської

сировини, грибів і ягід, тобто джерело величезної кількості матеріальних цінностей. У більшості випадків для них немає заміників. Проте ліс не тільки джерело матеріальних цінностей. Науково-технічна революція та урбанізація (зосередження людей у містах), застосування заміників деревини не зменшили в ній потреби, а збільшили й одночасно зумовили зростання екологічної ролі лісів.

Для лісової галузі є характерним ряд проблем, які характеризуються інтенсивним використанням лісів, проблемами їх нераціонального використання, недосконалістю законодавства, яке регулює лісові і земельні відносини в цій сфері, та необхідністю їх комплексного правового регулювання та з рядом проблем, які гостро стали в умовах воєнного часу, приміром, розмінування територій лісового фонду.

Станом на травень 2022 року, бойовими діями охоплено близько 600 тисяч гектарів лісових земель. На лінії фронту знаходяться 6 обласних управлінь лісового та мисливського господарства, 17 державних лігоспів, 136 лісництв [1].

Сама в даний час є актуальними питання щодо своєчасного виявлення та фіксування тих екологічних загроз, які можуть вплинути на лісовий фонд країни.

Так, в попередніх працях автора, вже розглядалися питання стосовно діджиталізації в лісовій галузі [2, с. 58], а саме запуск телеграм-бота, як сучасного засобу зв'язку між Державним агентством лісових ресурсів та громадськістю. Саме завдяки даному телеграм-боту з'являється можливість повідомити про: лісову пожежу, незаконну рубку, незаконне полювання, невиконання умов договорів, зробити інформаційний запит.

Одним із найбільш поширених факторів негативного впливу на лісову екосистему є діяльність людини, яка, зокрема, полягає у використанні лісових ресурсів у економічних цілях шляхом здійснення рубок без відповідного на це дозволу. На сьогодні кожен власник смартфона може надіслати координати де відбувається незаконна рубка і зробити фото на місці та, за можливості, описати ситуацію. В свою чергу система автоматично формує повідомлення та передає його адміністраторам у відповідній територіальній області.

Слід також згадати і про вебпортал ЕкоСистема [3], який покликаний стати національною платформою, де зібрані всі адміністративні екопослуги для бізнесу та вся екологічна інформація для громадян стосовно різних природних ресурсів: лісу, атмосферного повітря, вод, надр та інші послуги. Використання даного сервісу значно скорочує час на пошук необхідної інформації, замовлення тих чи інших адміністративних послуг.

Так, на сьогодні, на офіційному сайті Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів, зазначено, що було запущено застосунок

ЕкоЗагроза та запрошення українців до екологічного батальйону. ЕкоЗагроза – це офіційний вебресурс і мобільний додаток Міндовкілля, завдяки якому кожен зможе дізнатись достовірну інформацію про стан повітря, води, ґрунту та інші довкілєві дані.

У застосунку на інтерактивній мапі України можна подивитися:

1) дані моніторингових систем щодо якості повітря та рівня радіаційного забруднення по всій Україні;

2) актуальні факти екологічних загроз, спричинених російськими окупантами [4].

Так, відносно лісової галузі, є можливість у застосунку повідомити про пожежу в лісових насадженнях та стосовно масової вирубки або повалення лісу. Окрім того, в застосунку містяться відомості стосовно наслідків воєнних дій рф та їх вплив на довкілля. Приблизні збитки на даний момент складають 204 млрд грн. Якщо говорити про лісові пожежі, то внаслідок них було здійснено 180 754 529 т викидів в атмосферу, вони охопили територію 250 477 га, та завдано збитків (знову ж таки приблизно) 693 509 млн грн. Стосовно вирубки та повалення лісу, то ця діяльність була зафіксована на 23 га, та завдано збитків 1 млн грн. Наразі, у додатку вже було зафіксовано 19 звернень громадян, які стосувалися лісових пожеж та негативного впливу на об'єкти природно-заповідного фонду.

Ми розуміємо, що діджиталізація в лісовій галузі знаходиться лише на початковому етапі, але вже є позитивний вплив від таких інновацій. В першу чергу, за допомогою таких застосунків покращується комунікація між громадянами та органами державної влади і органами місцевого самоврядування, та, головне, є можливість виявляти та фіксувати всі злочини проти довкілля, які чинить окупант на нашій землі з метою подальшого стягнення з рф всіх завданих Україні збитків.

Література:

1. Держлісагентство: Бойовими діями сьогодні охоплено близько 600 тисяч гектарів лісових земель : веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/derzhlisagentstvo-bojovimi-diyami-sogodni-ohopleno-blizko-600-tisyach-gektariv-lisovih-zemel>.

2. Заверюха М.М. Діджиталізація в лісовій галузі. *Нариси науково-практичної конференції присвяченої проблематиці захисту прав людини (охорона довкілля): збірник тез доповідей*. Київ: ГО «УКРО», 2021. С. 57–58.

3. ЕкоСистема: національна онлайн-платформа, яка містить актуальну інформацію про стан довкілля: веб-сайт. URL: <https://eco.gov.ua/>.

4. Міндовкілля запустило застосунок ЕкоЗагроза та запрошує українців вступати до екологічного батальйону : веб-сайт. URL: <https://mepr.gov.ua/news/39208.html>.

МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДИСКУРСУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПІСЛЯ НАПАДУ РОСІЇ НА УКРАЇНУ

Зеленько О. А.

кандидат медичних наук,

доцент кафедри загальної психології

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

У сучасному суспільстві інформаційного різноманіття імперативом має стати висока якість комунікативної культури всіх членів соціуму, що сприятиме забезпеченню неконфліктного характеру спілкування, культурно-комунікативному толерантності, персоналізації людських взаємин. Необхідність забезпечити гармонію відносин особистості та суспільства, подолати кризисні та конфліктні явища, здійснити залучення до істинно людських видів діяльності, найважливішим з яких є комунікація, актуалізує вивчення проблеми розвитку комунікативної культури. Проблема підвищення якості освіти набуває все більшу актуальність в просторі сучасного наукового пошуку. Очевидно, що існує пряма залежність між якістю освіти та сталим динамічним розвитком суспільства. Одним з важливих напрямків вивчення проблеми підвищення якості освіти є пошук можливостей соціально-педагогічного впливу на становлення індивідуального буття дитини, її соціально важливих особистісних якостей [1, с. 82]. Разом з тим відсутність єдиної чіткої дефініції, яка б влучно відображала усі аспекти функціонування поняття «дискурс», зумовила появу міждисциплінарного комплексу – «дискурс-аналізу», який охоплює філософське підґрунтя, теоретичні аспекти певної проблеми, методологічну базу та прийоми щодо аналізу означеної проблеми [2, с. 51]. Поступово відбувається проникнення дискурс-аналізу в соціально-політичний простір та в гуманітарну сферу. Такий дифузійний процес спричинив появу різних теорій дискурсу, як-от класифікація Маріанне В. Йоргенсен та Луїзи Дж. Філліпс, дискурсна теорія Е. Лакло і Ш. Муфф тощо [2, с. 54]. Дискурс є «формою соціальної практики»: завдяки ньому відбувається конструювання світу, його впорядкування. Специфічними особливостями інформаційного дискурсу в умовах війни є інтерпретаційний характер повідомлень, їх емоційне переважання, бінарна категоризація інформації, опора на стереотипи, цінності й потреби цільової аудиторії, врахування соціального контексту, апелювання до авторитетів та ін. Інформація,

що подається у пропагандистських повідомленнях, завжди є ідеологічно забарвленою, містить оцінку певних соціальних явищ. Активно застосовуються прийоми деструктивного впливу на масову свідомість. Як засвідчують реалії сьогодення вітчизняної та світової політики, контроль безпеки особистого та державного інформаційного поля є не менш важливим, аніж наявність сучасного озброєння та підготовленого до бойових дій війська [3, с. 121]. Альтернативою впливові деструктивної пропаганди має стати розвиток політичної свідомості та медіаграмотності населення нашої країни, що дозволить оптимізувати рівень інформаційно-психологічної безпеки особистості та суспільства. Перспективи подальших розвідок у даному напрямку вбачаємо у розробці програми розвитку політичної медіаграмотності студентської молоді [3, с. 124]. Напад росії на Україну 24 лютого 2022 року (24.02.2022) став не лише початком нової фази російсько-української війни, але й переломним моментом у сприйманні та розумінні явищ та процесів практично в усіх сферах людської діяльності. В першу чергу це торкнулося освітнього процесу та наукового пошуку. До 24.02.2022 війна між росією та Україною сприймалася в світі та власне й в Україні як одна з багатьох воєн в історії людства, які вели між собою держави, нації та окремі соціальні групи. Вважається, що війна зумовлена неймовірним зростанням рівня конфлікту між соціальними утвореннями, в першу чергу в економічній сфері. Після періоду бойових дій починається процес пошуку компромісу, який приводить до переходу у мирний формат стосунків між вчорашніми супротивниками. Прийнято вважати, що, незважаючи на категорії правоти/неправоти, справедливості/несправедливості в процесі бойових дій, учасники конфлікту все ж таки розглядаються як більш-менш рівні в загальнолюдському розумінні. Отже, війни ведуться між групами людей, які в тій чи іншій ситуації чи інтерпретації вважаються правими та справедливими чи навпаки. Проте після 24.02.2022 необхідно усвідомити важливу відмінність. Росія остаточно продемонструвала всьому світу мотиви та мету війни, яких ніколи не було в історії людства. Треба відзначити, що росія завжди вела саме такі війни, просто раніше людство не звертало уваги на кардинальну відмінність воєн, які велися людьми, та воєн, які розпочинали росіяни. Метою війн ще з доісторичних часів були: підкорення противника, пограбування противника, витіснення противника шляхом навіть знищення для захоплення територій чи ресурсів. Війни велися більш чи менш варварськими та антигуманними способами. Взагалі будь-який силовий спосіб розв'язання проблеми вже сам по собі є варварським. Але мета всіх воєн є зрозумілою з точки зору біологічного, економічного чи соціального виживання тієї чи іншої групи людей. Війни, які вела й продовжує вести росія, мають на

меті лише одне – максимально жорстоке знищення всього живого без провідної економічної чи загарбницької мети. Знищення заради знищення у максимально жорстокий протиприродний спосіб. Це відокремлює росіян не лише від людства в цілому, а й від всього живого взагалі. Таким чином, можна побачити, що росіяни ведуть війни лише з метою знищення взагалі всіх та всього. А отже, завершення війни з росіянами для тих держав й народів, які вижили в цій війні, не дає можливості переходу до мирного процесу співіснування, а є лише паузою перед новою спробою росіян знищувати. Конструктивне співіснування з росіянами без постійної загрози знищення з боку останніх абсолютно неможливе. Вся діяльність росіян має на меті створення способів та знарядь знищення й ніколи – розвиток цивілізаційних інструментів. Вся російська культура, наука, освіта, виробництво мають на меті отримання можливості більш досконало й жорстоко знищувати все та всіх навкруги. Усвідомлення цього не є процесом дегуманізації противника, як нам продовжують трактувати таке бачення «друзі» та найманці росії у Європі. Навпаки: дегуманізацією є допуск російського контенту та нарративу до загальнолюдської цивілізації. Допускаючи росіян до співпраці та близьких контактів, ми дегуманізуємо надбання людства по суті, змішуючи їх з продуктом не лише антилюдської, але й антибіологічної діяльності росіян взагалі. Саме такий дискурс має бути представлений в процесі освіти й виховання на всіх етапах освітнього процесу та в усіх формах психологічного та виховного впливу. Учасники освітнього процесу повинні усвідомлювати, що всяка діяльність росіян має на меті процес максимально жорстокого знищення заради самого знищення, а тому ніякі відкриті контакти неприпустимі через їх небезпеку.

Література:

1. Біличенко Г.В. Обґрунтування базових понять проблеми розвитку комунікативної культури особистості: соціально-педагогічний аспект. *Young Scientist*. № 10.1 (50.1). 2017. October. P. 85–88.
2. Шерстюк Н. Дискурс: від становлення поняття до соціально-конструкціоністських теорій дискурс-аналізу / Н. Шерстюк. *Нова парадигма. Філософія*. 2011. Вип. 114. С. 50–58.
3. Вітюк Н. Особливості дискурсу політичної пропаганди в умовах інформаційно-психологічної війни. *Зб. наук. праць: психологія*. 2020. Вип. 24. С. 120–126.

ЕЛЕКТРОННІ ІНСТРУМЕНТИ ГРАФІЧНОЇ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ СТАТИСТИЧНИХ ДАНИХ ТА ЕКОНОМІЧНИХ ЯВИЩ В СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Івашків Т. С.

*кандидат економічних наук, доцент,
ЗВО Університет Короля Данила
м. Івано-Франківськ, Україна*

Через війну Росії проти України стала дуже гострою проблема забезпечення якісного навчального процесу у навчальних закладах освіти.

Карантин, бойові дії та небезпека обстрілів зробило онлайн навчання безальтернативним джерелом отримання знань. Хоча воно і є не найкращим способом навчання (відсутність особистого контакту викладача зі студентами, проблеми із зв'язком), але має свої переваги. До них можна віднести: не потрібно витратити час і гроші на дорогу; можливість враховувати побажання при встановленні часу занять; доступ до навчання там де є Інтернет; формування навиків самоорганізації; психологічний комфорт та велика кількість онлайн платформ.

До найпоширеніших можна віднести Google Meet, Zoom, Google Classroom, Kiddom, Edmodo та ін [1].

Дані платформи є зручні, доступні та багатофункціональні. До основних переваг можна віднести: можливість проводити відеоконференцію для великої аудиторії слухачів (до 250 учасників); централізовано залучати та вилучати учасників; не використовують рекламу; дають можливість використовувати Google календар та Google Jamboard [2].

Опція відеопрезентація дозволяє показувати глядачам документи, презентації Power Point, електронні таблиці, PDF, зображення, відео тощо; опція домашнє завдання у формі тестів; інтуїтивний інтерфейс із можливістю зміни мови; наявність чатів та можливість робити відеозапис, який можна зберігати на власному Google диску.

Незважаючи на всі переваги даних платформ, всі вони мають великий недолік графічної візуалізації статистичних даних чи економічних явищ. Мається на увазі те, що на презентації можна відобразити вже готові дані у вигляді графіків, діаграм чи інших рисунків. Але саму побудову графіків і їхнє онлайн пояснення є ускладненим. В мережі є достатня велика кількість інструментів для візуалізації: деякі з них зовсім прості: потрібно тільки завантажити дані та вибрати, як вони

будуть відображатися. Інші програми більш складні і комплексні – вимагають настройки і, наприклад, знань JavaScript [3].

При вивченні економічних дисциплін необхідно вибрати ті програми, які дозволяють без складних маніпуляцій, швидко і наглядно намалювати графік, його пояснити, вставити чи викинути криву або змінну. І в нашому дослідженні ми спробуємо вибрати і проаналізувати найбільш вдалі програми.

Першими ми вибрали найпростіші і інтуїтивно доступні програми. Так програма Plotly створює і будує дуже докладні графіки, презентації та дашборди. Крім того, тут можна виконувати аналіз за допомогою JavaScript, Python, R, Matlab, Jupyter або Excel (необхідно вивчити хоча б одну). Бібліотека візуалізації та інструменти для створення діаграм в режимі онлайн дозволяють створювати наглядні графіки.

При вивченні дисципліни «Ринок цінних паперів» з'являється необхідність використання статистичних даних із різних сервісів. Для цього можна використати програму Data Hero. Вона дозволяє збирати інформацію з безлічі сервісів в єдину систему. Програма настільки проста і не потребує спеціальних технічних знань, що нею може користуватися одночасно ціла група студентів. Для дисципліни «Біржова діяльність» прекрасно підійде Tableau. Якщо у вас є база даних, тоді ви легко зможете завантажити інформацію в систему, а потім спостерігати за тим, як все оновлюється. Для прискорення процесу можна працювати одночасно з іншими учасниками проекту.

Для інтерактивних викладачів, які люблять пояснювати в реальному житті біля дошки, найкраще підходить Timeline. Цей віджет гарно реагує на рухи мишки користувача. Він спрощує створення графіків і подає їх в компактному вигляді, незважаючи на великі об'єми інформації. Якщо є необхідність деталізації, то можна її додати і при натисканні вона буде відображатися.

Для викладачів, які люблять ретельну підготовку до занять – комплексне рішення для побудови діаграм на JavaScript та HTML5 пропонує Fusion Charts. В його базі знаходяться більше як 90 графіків і макетів, 965 карт з даними, бізнес панелі і демонстрації. Це є недоліком програми, адже не кожен користувач знає як користуватися JavaScript та HTML5.

При вивченні «Макро- і Мікроекономіки», при поясненні економічних явищ, часто виникає необхідність фільтрувати дані чи вводити діапазони по одному графіку зачіпаючи інші пов'язані з ним діаграми чи графіки. Тобто треба не тільки відображати дані, але і необхідно побачити реакцію інших пов'язаних діаграм при обмеженні діапазону даних. З цим прекрасно справляється Crossfilter і Tangle. Особливістю Tangle ще є те, що програма дозволяє створювати цикл зворотного

зв'язку в реальному часі, що дозволяє більш глибоко вникати у складні завдання. Наприклад, при поясненні виробничої функції чи моделі Курно можна налаштувати вступні значення і побачити результат для вже введених. Це є гарний спосіб досліджувати дані і результати. Додавання змінних дозволяє збільшувати або зменшувати результати та автоматично оновлювати діаграму.

При потребі анімації даних можна використати програму Flot. Проте, дана програма вимагає застосування плагіну jQuery. Він досить складний і потребує певного часу на навчання.

Один великий недолік всіх перелічених програм є те, що вони є платними, ціни не у всіх є демократичними, а демо версії досить обмежені у функціях. Звичайному викладачеві на його зарплату неможливо купити всі або найнеобхідніші перелічені програми.

Отже, зробити безпечним, цікавим і доступним вивчення економічних дисциплін в умовах війни можна за допомогою проаналізованих програм, які є досить доступними, динамічними і інтерактивними. За їхньою допомогою можна зробити опис економічного явища легкодоступним, наочним та інформативним.

Література:

1. Використання сервісу Google Meet за умов дистанційного навчання. URL: <https://content.hneu.edu.ua/s/Elxzv-E6g>

2. Тищенко М.А. Переваги та недоліки використання платформ дистанційного навчання Google Classroom та Kiddlem як інструментів імплементації змішаного навчання. URL: <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.16.60.html>

3. 36 кращих інструментів для візуалізації даних. URL: <https://toplead.com.ua/ua/blog/id/38-luchshih-instrumentov-dlja-vizualizacii-dannyh-160/>

ЯПОНСЬКИЙ ВИХОВНИЙ ҐАТУНОК БОЙОВОГО ШЛЯХУ МУДРОСТІ ІНАДЗО НІТОБЕ

Ільницька Л. В.

кандидат філософських наук

Національна академія педагогічних наук України

м. Київ, Україна

За мотиваційною силою виховного ідеалу – військово-бойовий дух ототожнюється з легендарним опором, з дієвим захистом, що уособлює відновлення історичної справедливості. Східна традиція привідкриває значення своїх сакральних чинників, тисячолітніх правил у зверненні до сформованого культу служіння через оновлені та не менш вагомні тексти таких наполегливих оповідачів, реконструкторів японської виховної мудрості шляху самурая, як Інадзо Нітобе. Рідкісний опус японського «бусідо» – це поширена й популярна праця-трактат, яка дивує перенесенням до збереженого в часі ґатунку несхожої на інші західні військові культури з ідеєю самодостатньої виразної ортодоксальної сили тільки лише обраного шляху. Надзвичайний літературний стиль оповіді сприяє віднаходженню центральних повчальних положень «бусідо» та безумовно допомагає легко увійти до невідомого світу, де кодекс самурая створює той умовивідний виховний альянс, тло якого і дотепер зберігається на рівні «зразкового ґатунку». Для європейського рівня сприйняття така героїзація самурайського кола імпровізаційно переносить до магнетичного окрилення «Вогнем і мечем» Г. Сенкевича, тим більше, що і прем'єра екранізації Є. Гофмана культового польського роману відбулася в Києві. Відтак, серед декількох епіграфів до «Бусідо...» можна побачити наведений афоризм від Ф. Шлегеля: «Лицарство – це сама поезія життя». Отже, мова йде про шляхетну східну традицію військової легітимації неусувних законів життя з «духовно-інтелектуальним ґатунком» таємничого «бусідо».

Перший відправний пункт трактату – це розмірковування на тему «бусідо як етична система» і мова заходить про зібрання «гербарію історій», де лицарство порівнюється з цвітом сакури, а точніше із заповітною японською формою символізації «сили й краси». Традиційно у сакурі, ніби розквітає східна душа неперевершеної мудрості відстоювати прадавні ідеали, в котрих на думку І. Нітобе занурена «довговічність і сталість» доблесного ґатунку «бусідо» як японського вчення про громадянсько-бойову шляхетність. У дослівному визначенні «бусідо» несе смислову відповідальність за обраний

«шлях лицаря». «Бій за чесними правилами» – це не стільки етична умова, скільки непорушний принцип поведінки для кожного самурая. Інакше Нітобе ставить питання таким чином: «А якби військовий організм існував сам по собі, без моральної підтримки?..» [1]. Відходячи від агресивних реалій, все ж таки, зрозуміло, що належна бойова шляхетність східного гарту формувалася століттями на основі духовно-релігійної моралі. Здебільшого такими органічними «витоками бусідо» слугували «канонічні гатунки» дзен-буддизму та синтоїзму. «Такої вірності сюзерену, такому вшануванню і синівської шани до пам'яті предків не вчить жоден інший символ віри» – переконує читачів І. Нітобе.

З приводу майже ортодоксальних положень самурайської «поведінкової координації», то у коло відправних пунктів такого кодексу військової честі вводиться положення про одночасний взаємовплив доброчесності та справедливості. Мова йде про те, як доброчесність стійко прокладає шлях до незнищеної справедливості. Фізична підготовка самурая до стану бойової готовності не піддається сумніву, як і сердечність до жалісної опіки над слабкодушними. Слід додати, що відсікається хитрість, використання сили іншого з чесним розумінням особистого зобов'язання. Тому, не оминати згадок І. Нітобе про славнозвісне гірі, як «активатора поведінкового механізму» приналежного до «обов'язка-аргумента». Так і утворюється умовивід «справедливого аргумента» для будь-якої ситуації і «слухного аргумента» для гострого самовідокремлення в бік справедливості. Обидва з цих гірі-аргументів не мають бути порушеними, як і безпосередня прив'язка будь-якого морального аргумента до доброчесності. Наприкінці обміркувань щодо соціальних зв'язків гірі, І. Нітобе наголошує на історичних засадах такого положення, адже і патріотизм, на підставах обов'язку сконцентровує всі рівні захисту доброчесності та справедливості.

Наступний пункт теоретичної програми «бусідо» – це «Доблесть, або дух витримки». Мається на увазі, що «доблесть навряд чи гідна була б числитися серед цнот, якби її не виявляли задля справедливості». Таким чином, доблесть поєднується зі стійкою якістю гірі в межах справедливості. «Бусідо» не виправдовує ризик, навіть бойовий, хоча сміливість останнього, ба навіть найостаннішого аргументу викреслює запобіжництво повсякчасних роздумів на тему «причини анти-дій» супротивника. Безсумнівно рішуча безкомпромісність вивіреного зразка сміливо встановлює істинність ціною власного життя. Відтак, Інакше Нітобе наводить слова поважного принца Міто: «хоробрість – жити, коли треба жити, і померти, коли треба померти» [1].

Душевні якості, зникаючого позитиву, теж мають вплив на справедливе рішення самурая: «любов, великодушність, співчуття і жалість завжди вважалися за найбільші чесноти». Милосердний кордоцентризм характеризував жіночу лінію поведінки, бо для чоловіка перебірливе співчуття виводить до «нерозбірливої добродетності». Тому, милосердно відводилася роль по наданню «належної поваги до справедливості». В цьому сенсі, особлива увага приділялася такій милосердній рисі, як «милість до слабких». Згадується «етикет війни» з відкриттям ситуативного блоку прикладів по збереженню життя кривдника з постійним знаковим нагадуванням про виконання домінуючої над усіма добродетелі справедливості.

Що ж змушує відкриватися загартованій та справедливій силі мудрого «бусідо», як не вплив «щирості та правдивості» на відповідну бойову демонстрацію за необхідності аргументаційних переконань. Істинність прийнятого рішення закріплювалася словом воїна – принциповим постулатом остаточного «бусі-но іті-гоном». Вряди-годи, від цього і залежало дотримання «почуття честі» та «відданості» кодексу самурая. Інтелектуальна сторона підготовки самурая включала в себе літературу, «що правила здебільшого за розвагу» та філософію. Остання формувала розум і характер, мабуть це і прикметно для сучасного стану філософської освіти. Втім, за кодексом «бусідо» філософія не сприймається за мудрість традиційного східного типу, яка і по сьогоднішній день тяжіє до душевної сили медитативних практик. Зрештою, шляхетний статус східного воїна вірно переконає, що в філософії важко знайти і добродетель, щирість, навіть милосердя. Для цього вже історично «згідно з педагогічними принципами бусідо, включав володіння мечем, стрільбу з лука, дзю-дзюцу, їзду верхи, володіння списом, тактику, каліграфію» [1, с. 101]. Силова підготовка нетривіального фізичного чоловічого змужніння, а вишкіл бойового духу не нападника, а гідного супротивника. Систематичні тренування розвивали необхідне для самурая почуття самовладання, яке через власну впевненість без натиску виявляли бойовий дух непохитної мудрості, адже для цього і відточені навички «дзю-дзюцу», «як уміння застосовувати знання анатомії для нападу чи оборони» інколи слугували для неозброєної демонстрації хвацької виправки справжньої доблесті самурая, навіть при нерівному двобої. В цьому проявляється високий статус японської військової моралі, як довершеної реалізація виховного системного принципу ціннісної шляхетності, що вже на індивідуальному рівні позначає вольовий дух дотримання кодексу справедливості самурайської етики без надмірної чутливості. «Уявіть собі хлопчиків – і дівчаток, – виховання яких не дозволяло їм давати волі сльозам і стогонам, аби пом'якшити біль або горе» [1, с. 108]. Отже, самовладання, як «дисципліна духу» і стриманість, як майбутня стійкість самурая – це

непорушне об'єднане джерело культової японської міцності, що проривається і дивує світ самодисциплінованістю. Безперечно, таке суворе ставлення до природних людських емоційних реакцій має зворотній бік – жорстокосердя. Проте, в своїх роздумах щодо внутрішніх традицій японської культури виховання, пан Інадзо запевняє, що «треба йти за ідеалом, а ідеал самовладання полягає в тому, щоб зберігати рівновагу розуму, або ейтемія» [1, с. 114]. В доволі наукових коментарях Ігоря Андрущенка вказується на те, що «ейтемія» з грецької означає медично «недепресивний» стан. Проте, бойова мудрість не сполучається з легкістю спалахнутих відчуттів, бо кредо: «збери всю готовність і подвоєю зусилля» [1, с. 128] – це внесок підкореної участі неухильного зобов'язання.

По сьогоднішній день залишаються пам'ятними давньо японські педагогічні істини формування лицаря-самурая. Відтак, знайомство сучасної шкільної аудиторії зі шляхетними пропілеями давніх самураїв дозволить по-іншому ставитись до воїнських чеснот, дозволить усвідомити прагнення військового історичного ідеалу, який за лицарським статусом є дуже близьким по духу до козацького ритму української світоглядної жертвовності. Огляд виховних настанов такого впливового кодексу японського життя, як «бусідо» в теоретичних твердженнях Інадзо Нітобе спирається саме на наполегливий поступ досвідного виконання професійних службово-бойових обов'язків. Тому, викладений стиль поведінки військового зразка – це орієнтир для майбутньої реалізації ідеально-шляхетних чоловічих якостей в суспільстві, адже воїни завжди виховуються до готовності спрагло приймати виклик у повсякчасному виконанні безпекових наказів. Так само, як для юпонської традиції крилатий вираз: «меч – душа самурая» – це, передусім, благоговійний заклик бойової мети, так само і сьогодні вимагає гострої рішучості в плані відновлення окресленого запиту в спрямуванні до соціальної надійності та спокою.

Зрештою, як наводить Інадзо Нітобе щирий афористичний гатунок англійського лікаря Томаса Брауна – корисного для кожного, хто прагне увійти до канону японської бойової мудрості та позбутися страху перед ревінням знаку оклику – повітряної тривоги слід зрозуміти, що: «зневажати смерть – діло відваги й доблесті, але коли життя страшніше за смерть, істинна доблесть полягає в тому, щоб жити» [1, с. 129].

Література:

1. Нітобе І. Бусідо. Душа Японії / переклад І. Андрущенка. Київ : «Арій», 2015 р. 192 с.

МІСЦЕ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ В СУЧАСНІЙ МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ

Ільюк І. А.

*кандидат медичних наук,
доцент кафедри внутрішньої медицини № 2
Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова
м. Вінниця, Україна*

Постовітенко К. П.

*кандидат медичних наук,
доцент кафедри фізичної та реабілітаційної медицини
Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова
м. Вінниця, Україна*

Коробко О. А.

*кандидат медичних наук,
доцент кафедри фізичної та реабілітаційної медицини
Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова
м. Вінниця, Україна*

Протягом останніх років навчальний процес в нашій державі вимушено був змінений епідемією COVID-19 та війною. Одним із ключових питань Вищої школи стало навчання майбутніх медиків в умовах on-line.

Головним завданням сучасного суспільства залишається підготовка спеціалістів медичного напрямку з високим рівнем професійної компетентності та різноплановим розвитком особистості [2, с. 6]. На навчальний процес студента значно впливають мотиваційні складові [1, с. 61].

Мета дослідження – вивчити особливості мотивації до навчальної діяльності студентів 5 курсу медичного факультету Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова та розробити рекомендації щодо її покращання.

Методи дослідження. У дослідженні брали участь 40 українських та 35 іноземних студенти, які навчались на кафедрі фізичної та реабілітаційної медицини. Учасники були репрезентативні за віком та статтю. Вік студентів коливався від 21 до 34 років. В дослідженні застосовували психодіагностичні методики тестування для визначення загальних мотивів навчальної діяльності у модифікації А.О. Реана та

В.О. Якуніна [1, с. 62; 2, с. 121–126], програму STATISTICA 6,0 для обробки даних (різниця результатів вважалась достовірною при $p < 0,05$).

Аналізуючи відповіді учасників, були визначені цілі, що спонукають до навчання. Перший мотив – стати висококваліфікованим спеціалістом, другий – набути глибоких знань у медицині, третій – стати успішним в майбутній професійній діяльності, четвертий – отримати інтелектуальне задоволення від навчання, п'ятий – складати іспити на добре та відмінно.

Так, у медиків з України найважливішими були перші дві причини одержання знань, а саме: в 31 % випадках спостерігався варіант першого мотиву, у 33,2 % виявлено другий, тоді як в іноземних респондентів у 16 % переважала тільки друга причина одержання знань. Українських студентів мотивують отримання інтелектуального задоволення від навчання та складання іспитів на високі бали (4,1 % та 6,2 % випадків відповідно), що не є актуальним для іноземних колег (0 респондентів). 74 % майбутніх медиків з країн Африки та Індії бажають набути глибоких знань у медицині та стати успішними в майбутній професійній діяльності. Спостерігається достовірна різниця ($p < 0,05$ %) за мотивами 1, 2, 3, 5 між українськими та іноземними студентами.

Для визначення особливості та рівня внутрішньої (особистої) мотивації застосовували другу методику психодіагностичного тестування у модифікації А.О. Реана та В.О. Якуніна. В завданні необхідно було вибрати із запропонованих 20 висловлювань оцінки «правильно», «не до кінця правильно», «не до кінця неправильно» або «неправильно» по відношенню до себе.

Майбутні лікарі з країн Африки та Індії (72 %) мають високу мотивацію до навчання та здобуття практичних навичок. Серед студентів з України рівень високої мотивованості спостерігається лише в 51 % респондентів та достовірно ($p < 0,05$) поступається іноземним колегам.

4,8 % українських студентів відповіли, що самостійно ще не визначилися з майбутнім, тому що навчаються в університеті за бажанням батьків, що є прикриттям.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

1. Однією з головних причин високої мотивованості до набуття знань у вітчизняних та іноземних студентів-медиків є перспектива стати кваліфікованим спеціалістом.

2. Внутрішня складова мотивації до навчального процесу у переважної більшості вітчизняних студентів 5 курсу медичного факультету ВНМУ ім. М.І. Пирогова посідає середній та високий

рівень. Підвищення внутрішньої мотивації обов'язково відображається на зовнішніх мотивах та, за кінцевим рахунком, виховує сильну, професійно спрямовану особистість.

3. Перспективним є продовження пошуку нових форм та методів удосконалення викладання дисциплін, що сприятиме запобіганню звикання до подразників, одноманітності лекцій та практичних семінарів. З метою корегування навчального процесу слід проводити серед студентів моніторингування за допомогою психологічних мотиваційних методик.

4. Для підвищення пізнавальної активності та кращому засвоєнню матеріалу студентами необхідно застосовувати різноманітність форм роботи, дати можливість реалізації творчого потенціалу студента, створювати ситуації успішності в процесі навчання.

Література:

1. Беш Л.В. та ін. Сучасні можливості підвищення мотивації студентів до навчання. *Львівський клінічний вісник*. 2017. № 1 (17). С. 60–64.

2. Психологія діяльності та навчальний менеджмент : навч. посіб. / М.В. Артюшина, Л.М. Журавська, Л.А. Колесніченко та ін. ; за заг. ред. М.В. Артюшиної. Київ: КНЕУ, 2008. 336 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА АРХІТЕКТУРИ

Кайдановська О. О.

*доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри архітектурного проектування
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

Зростання ролі архітектури у суспільному прогресі, запити ринку праці актуалізують проблему забезпечення якості професійної підготовки майбутніх архітекторів. Кваліфікаційна робота є підсумком професійної підготовки магістра, це самостійне комплексне науково-практичне дослідження, яке готується з метою публічного захисту і отримання кваліфікаційного рівня магістра архітектури. Першоосовною магістерської кваліфікаційної роботи є усвідомлення суспільної ролі професії, осмислення потенціалу науково-технічного

прогресу в архітектурно-будівельній галузі, вміння визначати напрями розвитку просторових систем і об'єктів, володіння сучасним інструментарієм наукової та проектної діяльності. Робота об'єднує науково-дослідницьку і проектну складові, які відображають досягнутий рівень професійної кваліфікації магістранта, вміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні архітектурно-проектні завдання. Всебічне обґрунтування концептуальної ідеї роботи розвиває дослідницькі вміння студентів щодо опанування історичного матеріалу, сучасних архітектурних теорій та проблем соціального розвитку. Науково-практична пошукова діяльність здобувачів враховує запити та потреби архітектурно-будівельної галузі, актуальні вимоги до фахівця, потенційні місця працевлаштування.

Зміст і характер роботи магістра визначається індивідуальним планом. Одночасно призначається науковий керівник, котрий повинен мати науковий ступінь і (або) вчене звання і працювати в університеті. Підготовка магістра завершується захистом роботи на засіданні екзаменаційної комісії.

Мета кваліфікаційної роботи магістра архітектури – опанувати методи комплексного опрацювання обраної проблеми галузі архітектури та містобудування, навчитись застосовувати знання, вміння і компетенції, набуті в результаті опанування освітньо-професійної програми «Архітектура будівель і споруд» у самостійному розробленні наукової та проектної частин кваліфікаційної роботи магістра архітектури.

Завдання магістерської кваліфікаційної роботи:

- сформулювати та презентувати у роботі наукову концепцію дослідження на основі застосування системного підходу, що охоплює соціальні, функціональні, економічні, екологічні та естетичні аспекти формування нового архітектурного середовища життєдіяльності людини;

- зібрати, теоретично осмислити та провести критичний аналіз фактологічного матеріалу за темою роботи, здійснити оцінку перелумов, оформити результати перед проектного аналізу території;

- розробити інноваційні концептуальні проектні пропозиції щодо формування гуманного, безпечного та комфортного середовища життєдіяльності людини, проектування сучасних будівель та споруд;

- продемонструвати навички графічної презентації наукових та проектних результатів відповідно до змісту та структури кваліфікаційної роботи.

Науково-дослідницька частина магістерського дослідження презентує не тільки рівень теоретичних знань студента, але й рівень розвитку системного мислення – здатність до порівнянь і узагальнень, самостійного формулювання концептуальних ідей, умовиводів [2–4].

Проектна частина роботи повинна повно і доступно характеризувати пропонування автором кінцевий стан об'єкта, його функціональну, об'ємно-планувальну організацію і художнє вирішення, композиційний зв'язок об'єкта з навколишнім середовищем і передбачувані зміни. На основі проведеного міждисциплінарного наукового дослідження за обраною темою, застосовуючи метод комплексного архітектурного проектування, студенту необхідно у проектній частині магістерської роботи виявити головні проблеми існуючого середовища, запропонувати методи їх вирішення у створенні сучасного комфортного середовища життєдіяльності людини. Висновки теоретичної частини роботи повністю реалізуються у авторському архітектурному проекті.

Під час виконання магістерської кваліфікаційної роботи у студентів магістратури формуються уміння організувати власну науково-дослідну роботу, здатність самостійно підбирати адекватні методи, будувати наукові гіпотези і моделі, здійснювати послідовні етапи дослідження, узагальнення та оформлення результатів [5]. Процес самостійної роботи розвиває вміння виявляти специфіку проектування складних архітектурно-містобудівних об'єктів, розробляти комплексні проекти планування територій, будівель та інтер'єрів з урахуванням сучасних світових тенденцій та інновацій. Формується здатність досягати виконання у встановлений термін всіх етапів і стадій архітектурно-містобудівного проектування, розробки всіх розділів комплексного проекту і пояснювальної записки.

Тематика досліджень у сфері архітектурної композиції концентрована на систематизації параметрів гармонії архітектурного середовища та окремих об'єктів (композиційна рівновага, оптимальна номенклатура ритмічних рядів, єдність кольорового вирішення, поєднання матеріалів і фактур, масштабність (модульність), пропорційність тощо) [1]. Так, робота над темою «Розвиток архітектурної композиції житлових об'єктів» передбачає аналіз композиційних якостей будівель, заснованих на закономірностях сприйняття, виявлення художньо-образних характеристик, розгляд економічних, екологічних аспектів естетики житлової архітектури. Об'єктом дослідження є фасади та елементи сучасних житлових будівель. Завдання дослідження: зробити огляд наукових праць по темі; дослідити особливості сприйняття об'єктів; з'ясувати поняття «композиції» архітектурних фасадів; класифікувати композиційні риси фасадів житлових об'єктів; розглянути основні типологічні одиниці; опрацювати варіанти архітектурних рішень; розробити методичні рекомендації.

Фахова спрямованість науково-практичного характеру кваліфікаційної роботи магістра архітектури розширює комплекс знань про реальні проблеми професії, орієнтує на застосування актуальних

підходів до проектування, поглиблює професійну спеціалізацію, стимулює креативність, формує індивідуальну манеру архітектурної творчості, окреслює перспективи професійного становлення.

Випускники магістратури повинні бути готовими до повноцінного виконання виробничих обов'язків у різноманітних сферах професійної діяльності: проектної, науково-дослідницької, комунікативної, організаційно-управлінської, педагогічної. Основна з них, проектна робота архітектора, полягає у розробленні найбільш доцільних містобудівних та архітектурно-планувальних рішень, розв'язанні інженерних питань у відповідності з нормативно-методичними матеріалами, здійсненні авторського нагляду за будівництвом проєктованих об'єктів, запровадженні перспективних технологій і методів проектування.

Література:

1. Білоконь Ю.М., Фомін І.О. Наука і творчість в архітектурі. К. : Логос, 2006. 208 с.
2. Вихрущ В.О. та ін. Методологія та методика наукового дослідження : навч. посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. 328 с.
3. Колесніков О.В. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. К. : Центр навчальної літератури (ЦНЛ), 2017. 144 с.
4. Корягін М., Чек В. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. К. : Алерта. 2019. 492 с.
5. Сушенцева Л.Л. та ін. Методика підготовки кваліфікаційної роботи магістра : навчально-методичний посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. 88 с.

СТАНОВЛЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Калин Р. Р.

*аспірант кафедри адміністративного права,
інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін
Київський інститут інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Київ, Україна*

Розвиток успішної країни становить за собою ряд умов та вдосконалень різних галузей права з яких і цивільне законодавство, а саме у сфері авторських та суміжних прав. Розкриваючи це питання

слід зазначити, що воно являє собою не лише визнання за авторами творів літератури, мистецтва чи науки, виробниками фонограм, виконавцями, відеограм, а також організаціями мовлення певних цивільних прав, але й забезпечення їх надійного захисту.

Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення. Для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстрація твору чи будь-яке інше спеціальне його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей [1].

Історія правової охорони авторських прав сягає античних часів. Вже 2300 років тому в Афіській республіці існували право на захист цілісності твору і заборона вносити до нього зміни [2].

Перший «авторський» закон з'явився в 1710 р. в Англії. Він відомий під назвою «Статут королеви Анни». Законом був закріплений один із найважливіших принципів авторського права – принцип «копірайт», що надавав автору право на охорону опублікованого твору і забороняв тиражування твору без його згоди. Закон встановлював право видавця на опубліковане твір протягом 14 років з моменту його опублікування, а також давав можливість продовжити цей термін ще на 14 років за життя автора [3].

На території Київської Русі діяли законодавства тих держав, до складу яких входили українські землі. Розвиток культури та християнства сприяв зростанню та поширенню елементів авторського права.

З часом вже в УРСР з'являється Закон УРСР «Про авторське право» розроблено на виконання ст. 3 постанови ЦВК і РНК Союзу РСР Про введення в дію Основ авторського права в новій редакції від 16.05.1928 року, затверджено постановою ЦВК і РНК УРСР від 06.02.1929 року. Закон складається з преамбули та 32 статей. У преамбулі зазначено, що «культурний розвиток і, зокрема, розвиток культури національних меншин потребує допомоги й стимулювання творчості, а це викликає потребу охороняти права авторів» [7].

Однак в Радянському Союзі авторське право дозволяло перекладати літературні твори без погодження з автором. Твір, який видавався чи виконувався на сцені російською мовою у перекладі з української, автор оригіналу мав право на гонорар. Дозволялось передавати по радіо опубліковані літературні та музичні твори без згоди автора і без виплати гонорару та виконувати їх на сцені без згоди автора, проте з виплатою йому певного відсотка від надходжень за продаж квитків.

Приєднання СРСР у 1973 році до Всесвітньої конвенції про авторське право 1952 р. вперше було закріпило право автора на переклад твору, до 25 років було збільшено строк дії авторського права після смерті автора та розширено коло суб'єктів авторського права.

Період 40–60 рр. ХХ ст. характеризується бурхливим розвитком авторсько-правової думки, 18 липня 1963 р. приймається Цивільний Кодекс УРСР, окремий розділ якого присвячується питанням регулювання авторських правовідносин [6].

Після здобуття незалежності Україна отримала лише окремі фрагменти охорони інтелектуальної власності колишнього СРСР, які потребували докорінної зміни відповідно до принципів ринкової економіки та стратегії входження країни до світового економічного, політичного і соціокультурного простору. Такий стан справ вимагав від держави якнайшвидшого створення власних базових організаційних структур, відповідальних за формування і впровадження в життя державної політики у цій галузі та прийняття і введення у дію відповідних нормативно-правових актів, які б відповідали вимогам часу [5].

В 1992 р. було створено Державне агентство з авторських і суміжних прав при Кабінеті Міністрів України. Головним завданням агентства була розробка законодавства у даній сфері діяльності. Результатом роботи стало прийняття ВРУ 23 грудня 1993 р. Закон України «Про авторське право і суміжні права», який набув чинності з дня опублікування – 23 лютого 1994 р.

Із прийняттям Україною Закону «Про авторське право і суміжні права», а також інших законодавчих актів було створено правове поле, яке з одного боку відповідало міжнародним нормам а з іншого боку, Україна продемонструвала готовність інтегруватися до міжнародних структур з питань авторського права і суміжних прав. Завдяки цій діяльності ВРУ в травні 1995 р. прийняти Закон «Про приєднання України до Бернської конвенції» і вже з жовтня 1995 р. стати членом цієї Конвенції

Крім цього було прийнято низку законодавчих і нормативних актів, що регулюють окремі питання захисту авторських прав – постанову «Про мінімальні ставки авторської винагороди за використання творів літератури і мистецтва» 1994 р. та постанову «Про державну реєстрацію прав автора на твори науки, літератури і мистецтва» 1995 р. Ці документи стали фундаментом інституту авторського права, основні принципи якого були закріплені в Конституції України 1996 р. [4]

Розвиток українського законодавства у сфері авторського права удосконалювався та здійснювався.

Література:

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 05.01.2022 р. № 3792-ХІІ (Відомості Верховної Ради України (ВВР).-

1994. – № 13 (із змінами та доповненнями) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#n174> (дата звернення 24.05)

2. Семків В.О., Шандра Р.С. підручник: «Інтелектуальна власність» 2015 р. ст. 44.

3. Свечникова І.В. підручник: «Авторське право», 2009 р. ст. 7. URL: <http://uport.inf.ua/istoriya-stanovleniya-razvitiya-avtorskogo.html> (дата звернення 24.05).

4. Офіційний інформаційний сайт УААСП URL: <http://uacrr.org/pro-nas/istoriya/> (дата звернення 27.05).

5. Бондаренко С.В. Навчальний посібник «Авторське право і суміжні права» 2004 р. ст. 27

6. Генезис розвитку авторського права в Україні Писанко А.І., Перевалова Л.В. Національний технічний університет «ХПІ», м. Харків ст. 291.

7. Дроб'язко В. Закон УРСР «Про авторське право» 1929 року. URL: http://www.inprojournal.org/wp-content/uploads/2018/3_2018/2.pdf (дата звернення 13.06).

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КОМПОНЕНТИ «РИМСЬКЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО» НА ЮРИДИЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Канарик Ю. С.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного та господарського права

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна*

Воєнний стан належить до таких правових режимів, що докорінним чином впливають на усі аспекти суспільних відносин. Не є виключенням і сфера освіти, зокрема юридичної. Серед ряду дисциплін правового напрямку особливе місце посідає курс із вивчення римського приватного права. Особливість цієї дисципліни спричинена тим, що предметом її дослідження є норми права, що діяли багато століть тому. При цьому висока юридична техніка, поєднання абстрактного осмислення самої суті цивільних відносин та дієвого практичного їх регулювання спричинились до того, що положення римського приватного права стали еталоном для цивілістики. За таких обставин римське приватне право стало теорією цивільного права і є

передумовою для його ґрунтовного вивчення. Норми, інститути римського приватного права разом із витягами із праць правників стародавнього Риму значною мірою відтворюються у положеннях чинного законодавства України. Без перебільшення, важлива для якісного опанування правовими науками дисципліна, що вивчає римське приватне право, є невід'ємною складовою комплексу правової освіти у сфері цивілістики. Також варто зауважити ще одну особливість римського приватного права як навчальної дисципліни – її пов'язаність як з історією права, так і з курсом чинного цивільного права та законодавства.

Воєнний стан вніс свої корективи у вивчення і такої дисципліни, як «Римське приватне право». Варто зауважити, що перебування у стані хронічного стресу не дозволяє тривалій концентрації уваги на складному та об'ємному матеріалі. З такої причини вивчення римського приватного права вимагає зосередження на найбазовіших, найголовніших питаннях курсу без надміру для стресової ситуації інформації. Тобто при вивченні першоджерел з римського права на варто опрацьовувати занадто довгі тексти законодавчих актів минулого, зважаючи на складність збереження уваги студентами. Слід вибрати з таких першоджерел найосновніше та на таких уривках і зосередити вивчення дисципліни. Також доволі корисним буде зменшення обсягу інформації, отримуваної студентами самостійно з підручників та збільшення обсягу матеріалів у вигляді усної розповіді. За змогою слід додати відеоматеріали, використати творчі заняття та застосувати дослідницькі проєкти. Варто не лише розкривати зміст положень римського приватного права, але й привчати студентів до їх самостійного аналізу, розвитку критичного мислення, що особливо важливо за умов сучасної війни.

Не слід оминати й питань громадянської освіти, що безпосередньо не стосується курсу римського приватного права, проте є вкрай необхідною для психологічної та етичної стійкості за умов воєнного стану. До речі, інститут громадянства у часи Стародавнього Риму значною мірою функціонував завдяки єдності, свідомості та відповідальності його громадян. І це мало велике значення для виживання римського суспільства у часи численних випробувань. Також не варто оминати й тему гуманітарного права, що значною мірою постало на ідеях римського приватного права.

Обираючи навчальні завдання, викладачеві слід уникати одноманітності та репродуктивності, натомість збільшивши кількість завдань із творчим елементом задля вивільнення позитивних емоцій, підтримання серед студентів віри у власні можливості та сили. Варто наситити курси римського приватного права прикладами із його

застосування у минулому та випадками дії аналогічних норм в сьогоденні. Таке порівняння сприятиме як вивчення самої дисципліни, так і чинного законодавства в цілому. Це також значною мірою розвиває критичне мислення та змушує відволікатись від складного стресогенного стану, спричиненого війною.

Воєнний стан часто робить неможливим класичний аудиторний навчальний процес. Тому для безперервності освітнього процесу слід застосовувати наявні можливості сучасних технологій. Зручною в цьому випадкові є платформа Moodle. Бажано надавати навчальні матеріали у синхронному режимі, забезпечивши відеозапис лекції для студентів, які не мали змоги долучитись до заняття. Задля закріплення навчального матеріалу із римського приватного права, яке нерідко відбувається шляхом розв'язування задач, студентам можна надавати знімки екрану (скріншоти) розв'язаних завдань до теми, що вивчається. З метою контролю й коригування навчальних досягнень студентів можна послуговуватись комп'ютерним тестуванням за допомогою існуючих навчальних платформ (Elearn, GoogleClassroom, Microsoft Teams тощо).

Слід зазначити, що ряд вишів створили зручні ресурси для продовження освітнього процесу за умов воєнного стану. До прикладу, кафедра цивільного та господарського права юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування пропонує студентам ряд інструментів для вивчення зокрема й дисципліни «Римське приватне право» за таких важких умов. Зокрема для дистанційної роботи застосовується месенджер Viber, робоча навчальна програма з римського приватного права міститься у вільному доступі на сторінці кафедри в мережі Інтернет. Так само міститься у вільному доступі й силабус дисципліни. Проте особливо зручним для студентів та викладачів юридичного факультету є змога мати доступ до Електронного навчального курсу з Римського приватного права на спеціальному ресурсі «Elearn». Як зазначено в анотації, метою курсу є ознайомлення студентів з правовою культурою Стародавнього Риму, з основними інститутами римського приватного права, а також показати вплив римського приватного права на розвиток сучасної світової цивілістики та цивільного права України зокрема [1].

Таким чином, воєнний стан суттєво змінив процес викладання Римського приватного права, необхідним є обмеження роботи з надто об'ємними текстами, а також ширше застосування аналітичних і творчих завдань. Особливо важливим і зручним є застосування вишами форм дистанційного навчання за допомогою сучасних технологій.

Література:

1. Римське приватне право // Інтернет-ресурс «Національний університет біоресурсів та природокористування». URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/enrol/index.php?id=575> (дата звернення: 31.05.2022).

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Карповський С. В.

*викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Сфера освіти, як і всі сфери життя суспільства, зазнала сильних змін в умовах воєнного стану. Усі вчилися та продовжуємо вчитися жити в цих нових умовах: хтось – продовжувати здобувати освіту, а хтось – працювати.

Частина учасників освітнього процесу внаслідок загрози життю, бойових дій та тимчасову окупацію окремих територій вимушено перемістилася в межах України або за кордон. Багато педагогів та здобувачів освіти все ще залишаються на тимчасово окупованих територіях та потребують особливої підтримки держави. Деякі заклади освіти були фізично зруйновані.

Нова ситуація змусила Уряд, освітніх управлінців, громадянське суспільство шукати оперативні рішення, як організувати освітній процес дітям, здобувачам у місцях їх постійного проживання та місцях евакуації [1].

З 24.03.2022 року діють норми Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2136-IX. Застосування визначеного законом положення про скорочену норму робочого часу для педагогічних працівників має вирішуватися уповноваженими органами виходячи з положень законів «Про освіту», щодо робочого часу та педагогічного навантаження, а також з урахуванням конкретної ситуації, яка складається в регіоні [3].

Законом України від 15.03.2022 № 2126-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану» передбачено надання на час війни здобувачам освіти, працівникам закладів, установ

освіти державних гарантій, які включають: організацію освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників; збереження місця роботи, середнього заробітку, виплата стипендії та інших виплат, передбачених законодавством [2]. Міністерство освіти і науки України в умовах воєнного стану рекомендує керівникам органів управління освітою та/або керівникам закладів освіти приймати рішення про переведення працівника на дистанційну роботу, якщо виконання роботи передбачає можливість її здійснення віддалено, за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (листи від 28.02.2022 № 1/3292-22, від 07.03.2022 № 1/3378-22, від 15.03.2022 № 1/3463-22).

Згідно з ст. 60-2 КЗпП дистанційна робота може запроваджуватися наказом (розпорядженням) власника або уповноваженого ним органу без обов'язкового укладення трудового договору про дистанційну роботу в письмовій формі. Неможливість виконання працівником дистанційної роботи у зв'язку з відсутністю відповідних комунікацій в умовах воєнних дій не можуть розглядатися як порушення трудової дисципліни [6].

Сьогодні навчання відбувається у незвичних умовах. Це виклик не тільки для дітей, сімей, а й для викладачів. У непрості часи війни здобувачі переживають стрес і тривогу. Їх відчуття підсилені тим, що вони не завжди розуміють, що відбувається.

Тому у нинішніх умовах необхідно перемістити фокус уваги з академічних успіхів на підтримку і нормалізацію психічного стану здобувачів. Зараз це нормально. Ми всі можемо і повинні долучитись до цього в рамках викладання свого предмету.

Демонстрація власного спокою та рівноваженості – це найбільш простий спосіб допомоги заспокоїтись.

Нинішня ситуація могла позначитись на поведінці здобувачів, на їх здатності засвоювати матеріал. Стрес міг вплинути на увагу, пам'ять, на здатність зосереджуватись. Процес навчання може бути перерваний повідомленнями про повітряну тривогу. Подбайте про безпечне місце для себе та обговоріть із здобувачами порядок дій у разі, якщо оголошено тривогу під час того, як ви проводите урок. Необхідно розробити свій алгоритм дій.

Оскільки освітній процес здійснюється із застосуванням технологій дистанційного навчання, доцільно буде повторити із здобувачами правила роботи з онлайн-платформами, взаємодії в хмарних сервісах, інструменти спільної роботи з документами та засоби групової діяльності й комунікації.

Під час проведення онлайн-уроків бажано залучати здобувачів до активної роботи, висловлювання своїх ідей та пропозицій, надавати можливість їм спілкуватися між собою.

Доцільним також буде проведення індивідуальних зустрічей з новоприбулими учнями з метою представлення закладу освіти як ефективного та безпечного освітнього простору і/або створення стислих інформаційних листів аналогічного змісту.

Потрібно розуміти, що, такий освітній процес не в повній мірі відповідає бажаному рівню отримання знань, однак вважаю, що після скасування воєнного стану все можливо буде надолужити.

Література:

1. Освітній омбудсмен України. URL: <https://eo.gov.ua/osvita-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/04/11/>

2. Закон України від 15.03.2022 № 2126-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2126-20#Text>

3. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

4. Лист МОН від 07.03.2022 № 1/3378-22 «Про практику застосування трудового законодавства у галузі освіти і науки під час дії правового режиму воєнного стану». URL: <https://document.vobu.ua/doc/10435>

5. Лист МОН від 15.03.2022 № 1/3463-22 «Про надання інформації». URL: <https://otd.dniprorada.gov.ua/lyst-mon-ukrainy-vid-15-03-2022-1-3463-22-pro-nadannia-informatsii/>

6. Кодекс Законів про працю. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

7. Лист МОН № 1/3737-22 від 29.03. 2022 «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zabezpechennya-psihologichnogo-suprovodu-uchasnikiv-osvitnogo-procesu-v-umovah-voennogo-stanu-v-ukrayini>.

8. Міністерство юстиції України Порядок прийому для здобуття вищої освіти в 2022 році. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/vstupna-kampaniya-2022/umovi-prijomu-dlya-zdobuttya-vishoyi-osviti-2022-roku>.

ДЗВОНАРСТВО В ЗМІСТІ ОСВІТИ ВИШІВ ЯК ЗАПОРУКА ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ

Кіндратюк Б. Д.

*доктор мистецтвознавства, доцент,
професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
імені Богдана Ступарика*

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
директор*

*Центр дослідження дзвонарства
м. Івано-Франківськ, Україна*

Значущість освіти в умовах повномасштабного військового вторгнення агресивних путіністів і путіністок підсилює усвідомлення, що його метою є вигадана ними примарна *демілітаризація* та *денаціоналізація* України. Укріплює ж дух її захисників і захисниць знання свого історичного минулого, їхня переконаність у тому, що *Житиме наша культура – житиме Україна*.

Серед засобів збереження та зміцнення різних видів здоров'я (духовного, морального, соціального, психічного, психологічного й тілесного [4, с. 4]) важливе місце займає музичне мистецтво, зокрема звучання дзвоників, дзвінків і дзвонів. Така музика з давніх часів супроводжувала життя людей. Особливо вона набула розвою на теренах нинішньої України з пори прийняття в Київській Русі християнства. Церковні дзвоніння, як один із найособливіших чинників історії культури, впливали на мораль, звичаї та залишили глибокий слід в східноєвропейському музичному фольклорі. Ця гілка мистецтва, як констатовано Ельмаром Арро, сприяла розвитку богослужбового співу, зокрема, була не тільки підґрунтям розвою його багатоголосся, а й допомагала формуванню т. зв. національних шкіл звуку в Білорусі, Московії та Україні [1, с. 158].

Церковні дзвоніння закликали *благою вістю* на богослуження, відзначали його найбільш урочисті місця, давали знати про смерть парафіянина чи парафіянки, супроводжували їхні тіла при похованні; світське биття у дзвони збирало народ на віча, звало до оборони рідної землі, славило перемогу над ворогом; управні дзвонарі й дзвонарки за допомогою майстерного биття у дзвони вміли боротися з градом; їхнє звучання під час епідемії, пошестей розбивало ядра хвороботворних бактерій; у вежових, настінних чи підлогових годинниках дзвоніння відзначали плин часу; вони лунали на річкових і морських судах,

залізниці тощо [2, с. 308–371]. Нині звучання дзвонів звучить у пам'ять героїв, які віддали своє життя за Україну. Відповідно, така музика допомагала й сприяє подоланню життєвих труднощів, укріплювала й зміцнює стресостійкість як запоруку доброго здоров'я кожного.

Завдяки християнським обрядовим практикам упродовж століть уклалися канонічні приписи церковного використання дзвонів [2, с. 264–307]. Розвій їхнього побутування в Україні супроводжувався не тільки формуванням певних уставних норм, а й, як помітив один із фундаторів української кампанології Юрій Ясіновський, народних звичаїв застосування дзвонів. Це точно визначало способи й тривалість биття в них, що впливало з вимог культу, обрядових форм, життя сіл і міст, їхніх традицій. Своєю чергою звучання різних дзвонів, як домінанта звукового ареалу, «вносили в усе це певний порядок, етикет, упорядковували й надавали їм святкового чи сумного настрою» [5, с. 343]. Закономірно, що розповсюдженість церковних і світських дзвонів, інші складові дзвонарської культури як поважні атрибути повсякденного життя, багатство їхньої символічно-метафоричної образності, містка типізація міцно вкоренилися в культурі українців і українок [2, с. 308–371; 505–543], їхньому красному письменстві [2, с. 544–600], візуальних видах мистецтва [2, с. 601–637], творчості українських композиторів і композиторок [2, с. 638–682].

Із плином століть витворився значимий пласт українства – дзвонарська культура чи дзвонарство. Під цим соціокультурним феноменом розуміємо систему, яка самоорганізується. Вона охоплює різні види діяльності стосовно виготовлення таких ідіофонів як била, відливання дзвонів, будівництва споруд для них; зусилля Церкви й парафій відносно придбання цих інструментів, формування їхніх комплектів на дзвіниці; підготовку дзвонарів і дзвонарок як митців/мисткинь-виконавців канонічних дзвонів або створених особливих форм дзвонарських композицій; розповсюдження дзвонарського мистецтва в громадсько-побутовій, церковно-сакральній і народно-обрядовій сферах; відображення складових дзвонарства в народній культурі, красному письменстві, візуальних мистецтвах і музиці, відповідні кампанологічні студії.

На жаль, ХХ століття з його трагічними перипетіями, зокрема реквізіціями дзвонів на мілітаристські потреби двох світових воєн, атеїстичними кампаніями в колишньому СРСР внесло свої негативні поправки стосовно ставлення багатьох поколінь до такого культурного надбання як дзвонарство. Ще однією причиною індиферентного відношення окремих наших сучасників до церковних дзвонів стала не тільки донедавна відсутність такої музики, а й забрудненість звукового довкілля, «глухуватість» із-за цього до їхнього сприйняття нинішніх

реципієнтів. Водночас у сучасних умовах відродження дзвонарства появилися нові можливості знайомства з ним у навчальних закладах. При опануванні здобувачами й здобувачками вищої освіти її змісту повідомляються правдиві відомості з історії України, засвоюються багатства надбань її культури, усвідомлюється етнічна структура особистості, знайомиться з науковими основами повноцінного сприйняття музики, зокрема дзвонів, її оздоровлююче-лікувальною дією на душу й тіло.

У нашому досвіді роботи зі студентами й студентками Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, зокрема спеціальності *Біологія*, рекомендується, приміром, при майбутньому вивченні ліцеїстами й ліцеїстками в 10-му класі її розділу *Обмін речовин і перетворення енергії* засвоїти відомості про цілющий вплив музики дзвонів на людський організм. Адже він є енергоінформаційною структурою зі своїми біополями, тобто своєрідними вібраціями. Цей факт доводить квантова фізика. Теорія загалом перегукується з твердженням Церкви про те, що людина складається з трьох рівнів: тіло, душа й дух. А підґрунтям життя людини якраз виступають біополя, що випромінюють навіть атоми її тіла. Такі біополя, як твердять медики, забезпечують обмін речовин й енергії. Вважається, що хвороби виникають внаслідок дисонансу цих біополів. Їхні надлегкі частинки збуджують звукові хвилі дзвонів. Біополя, у свою чергу, блокують шкідливі елементи, у тому числі вільні радикали (саме вони призводять до раку, викликають генетичні мутації тощо). Водночас звучання дзвона має своє значення в енергоінформаційному обміні. Адже людина складається із семи енергетичних центрів. Кожен із них може згоратися внаслідок образи, переживання, страхів, гніву, інших негативних емоцій, які особистість не змогла «відпустити». Закриття того чи іншого центру спричиняють негативні життєві обставини, що призводить до недуг. Знаємо, що кожен енергетичний центр за вібраціями співзвучний із певною мантрою чи звуком, який гармонізує його. Якраз звучання дзвонів перед початком Служби Божої допомагає вірним і вірянкам духовно розкритися, налаштуватися на щирі молитви [3, с. 3]. Адже таке дзвоніння повідомляє *Благу вість*, воно – *Євангеліє в музиці*.

При підготовці майбутніх фахівців/фахівчинь на заняттях із психолого-педагогічних дисциплін до класного керівництва в гімназіях і ліцеях, пропонуємо сучасне розуміння культури здорового способу життя (КЗСЖ) особистості – це її активна діяльність, спрямована передовсім на збереження та зміцнення складових здоров'я. КЗСЖ охоплює все, що сприяє реалізації кожним із нас людських потенцій через діяльність, спрямовану на оздоровлення умов життя, дотримання

режиму, ритму, темпу життя, праці, відпочинку, побуту й спілкування. Це такий стиль існування, як переконливо твердить Мирослав Савчин, за якого застосування певних засобів дії на організм людини, її оточення, рівень життєдіяльності особистості, функціонування психіки стають оптимальними, удосконалюються; використання кожним свого потенціалу відбувається без шкоди для себе й навколишніх, а різнопланова тілесна, психічна й ментальна активність зберігаються до глибокої старости [4, с. 204]. Звісно, що в цих компонентах КЗСЖ важко переоцінити значення музичного мистецтва, зокрема церковних дзвонів, різні їхні можливості.

Відомості про основи української культури, зокрема дзвонарство здобувачі/здобувачки вищої освіти черпають при засвоєнні багатьох університетських освітніх програм, навчальних курсів. Запорукою розкриття його можливостей при організації педагогічного процесу у вишах є підвищенню кваліфікації їхніх працівників/працівниць в аспекті опанування новітніми науково-обґрунтованими підходами, зокрема до мотивації навчання дорослих. Вона забезпечується не тільки засвоєнням здобутків психолого-педагогічних, соціальних і поведінкових наук, а й удосконаленням різних компетентностей. Серед їхніх складових важливе значення мають особистий приклад викладачів/викладачок, у тому числі в царині КЗСЖ, їхня практика безперервного професійно-педагогічного самовдосконалення. Саме воно створює оптимальні умови для розвитку прагнення до налагодження інтерактивної взаємодії як запоруки підвищення ефективності професійного спілкування та здійснення конкurentоздатної педагогічної діяльності в українських вишах.

Література:

1. Arro E. Die altrussische Glockenmusik. Eine musikslavistische Untersuchung. *Musica Slavica. Beiträge zur Musikgeschichte Osteuropas*. Wiesbaden : Steiner, 1977. С. 77–159.

2. Кіндратюк Б. Дзвонарська культура України : монографічне дослідження; [наук. ред. Юрій Ясіновський]. Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2012. 898 с. + CD. (Історія української музики: Дослідження, вип. 19 / Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України).

3. Мостова Н. Чому дзвонять дзвони? *Галицький кореспондент*. Івано-Франківськ, 2017. 6 квіт. С. 3.

4. Савчин М. Здоров'я людини: духовний, особистісний і тілесний виміри : монографія. Дрогобич : ПП «ПОСВІТ», 2019. 232 с.

5. Ясіновський Ю. Дзвони і дзвоніння в катедрі св. Івана Хрестителя в Перемишлі на початку ХІХ століття. *Перемиські Архиспархіяльні Відомості*. Перемишль, 2020. Чис. 28. С. 343–354.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ НЕРІДНОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Кісіль Л. М.

старший викладач кафедри мовної підготовки

*Харківський національний автомобільно-дорожній університет
м. Харків, Україна*

Попри жорсткі часи військових обстрілів і бомбардувань науково-педагогічні працівники нашої країни як ніколи згуртовано працюють за різними напрямками своєї професійної діяльності, зокрема й у всіх ланках наукової й методичної роботи. Зокрема викладачі нашого університету змогли організувати проведення занять як для вітчизняних студентів, так і для студентів-іноземців інженерних і економічних спеціальностей у віддаленому форматі, що дозволяє здійснювати мовну й професійну підготовку іноземних студентів у дистанційному режимі – синхронному чи асинхронному, в залежності від технічних можливостей проводити онлайн-заняття у конкретно визначений день і час. Уже наявний досвід дистанційної роботи, оскільки ситуація, що склалася в Україні у зв'язку із стрімким розповсюдженням пандемії коронавірусу та необхідністю підвищити якість освітнього процесу у цих умовах, викликала значний інтерес педагогів до можливостей використання онлайн-платформ для дистанційного навчання. Такі методики дозволяють розширити можливості освітнього середовища і підвищити ефективність навчання студентів. Однак зазначимо, що так зване «онлайн навчання із застосуванням дистанційних освітніх технологій» має певну кількість відмінностей від правильно спланованого онлайн-навчання на основі масових відкритих онлайн-курсів.

В умовах несподіваного карантину, а наразі і в умовах воєнного стану науково-педагогічні працівники були вимушені організувати навчальний процес за допомогою дистанційних технологій навчання на основі різних способів доставки електронного контенту і доступних інструментів комунікації студентів і викладачів в електронному інформаційно-освітньому середовищі. Дистанційне навчання у закладах вищої освіти переорієнтувалося з варіанту заочної й перетворилося на нову, самостійну, прогресивну форму навчання, що володіє більшими потенційними можливостями. Зміна пріоритетів у розвитку вищої освіти спрямовується не лише на розширення кола здобувачів освітніх та інформаційних ресурсів, а й стає бодай не головною формою навчання в сучасних умовах.

Питання технологій дистанційного навчання у процесі вивчення іноземцями нерідної мови розглядалися у наукових розвідках як українських, так і закордонних учених, серед яких В.М. Кухаренко, О. Андреев, Є.І. Дмитрієва, В.П. Свиридюк, Н.В. Майер, К.Ю. Кожухов, Є.С. Полат, А.В. Хуторський, Н. Хоклі та ін.

Серед безкоштовних систем дистанційного навчання позитивно зарекомендувала себе дистанційна оболонка Moodle, яка краще за інші відповідає потребам навчальних закладів. Вона достатньо проста в користуванні і може значно полегшити викладачам роботу зі створення електронних підручників та дистанційних курсів навіть, якщо вони не володіють основами програмування.

Концепція дистанційної освіти як форма навчання, що реалізується переважно через технології дистанційного навчання, була запропонована ще двадцять років тому. На думку О.В. Матвієнко та Т.І Коваль, технології дистанційного навчання майбутніх фахівців у процесі мовної підготовки – це системна організація їхньої професійно спрямованої підготовки в будь-який час та в будь-якому місці, яка передбачає відповідно до цілей навчання найраціональніше застосування відібраних за принципами доцільності впровадження та взаємного доповнення методів, прийомів і засобів навчання, а також організаційних форм та адміністрування навчальних процедур за можливості реалізації опосередкованого (на відстані) суб'єкт-суб'єктного взаємозв'язку [2, с. 258]. Дистанційна оболонка Moodle надає можливість розміщувати навчальні матеріали різних типів і форматів: файли у форматі PDF, гіперпосилання на інтернет-ресурси, глосарії, вебсторінки, структурувати матеріали в модулі або уроки, завантажувати файли різних типів, групувати їх у папки. Відеофайл може бути завантажений окремо або за допомогою гіперпосилання на сторонні ресурси. Методично грамотне застосування інтерактивних інструментів дистанційної оболонки Moodle дозволяє інтенсифікувати процес навчання української мови майбутніх іноземних фахівців, сприяє ефективному засвоєнню матеріалу, призводить до зростання обсягу та варіативності організаційних форм самостійної роботи. Система Moodle пропонує прекрасні можливості для спілкування, поширюється у відкритому вихідному коді, що дозволяє у разі необхідності доповнювати і змінювати її функціональність.

Основним принципом дистанційного навчання є безпосередня інтерактивна взаємодія іноземного студента з викладачем. Під час дистанційного навчання студент-іноземець безперервно контактує з педагогом, а також з іншими студентами. Виконання завдань і використання нових інформаційних технологій дозволяє студентам-

іноземцям занурюватися у реальне мовне середовище через безпосереднє телекомунікаційне спілкування з носієм мови.

Технологія дистанційного навчання орієнтована, в першу чергу, на проведення зрозумілих, зручних для студента занять, що проводяться віртуально, у формі інтернет-відеоконференції, які є гарною можливістю для проведення групових занять у творчій атмосфері, групових консультацій, відповідей на найбільш актуальні питання, для виконання завдань, а також групової роботи. Важко знайти більш вдалий засіб для формування і закріплення навичок комунікативної діяльності. Одночасна передача відеозображення, звуку, слайдової та графічної інформації, емоційного заряду від викладача до студента і назад створює ефект очного заняття і дозволяє досягти бажаного результату.

Головною метою навчання нерідної мови студентів-іноземців є розвиток комунікативної компетенції студентів, тобто формування і розвиток в них комунікативних умінь у розумінні усного мовлення на слух, говоріння, читання та письмового мовлення. Комунікація з іноземними студентами відбувається через Навчальний сайт ХНАДУ, з яким здійснюється безперервний зв'язок, і водночас через зовнішню платформу для відеоконференцій – Zoom, оскільки викладачі кафедри мовної підготовки задалегідь розміщують оголошення у своїх дистанційних курсах згідно з розкладом занять у резервній версії Навчального сайту університету. На зазначеній платформі у викладачів розташовані також презентації, посилання на відеозаписи з YouTube, текстові матеріали, зокрема завдання для контролю та ін. Крім того, методичні матеріали розміщені й у Файловому архіві ХНАДУ. Обов'язкові індивідуальні завдання іноземні студенти виконують самостійно. Звіти про виконану роботу надсилаються або на сайт, або в електронному вигляді на e-mail викладача, а також через групи месенджерів WhatsApp, Viber, Telegram та ін.

Досвід роботи свідчить, що найбільш продуктивною з точки зору навчання мови іноземних студентів є Zoom – хмарна платформа для проведення відеоконференцій, вебінарів та інших подібних онлайн-ресурсів. Для розвитку комунікативних умінь іноземних студентів актуальними виявилися такі можливості онлайн-платформи Zoom, як велика аудиторія для загального заняття, можливість коментувати і ставити запитання, запровадження усіх видів мовленнєвої діяльності, можливість використання інтерактивних методів навчання і електронних навчальних матеріалів, а також наявність функції контролю успішності студентів і можливість оцінювання безпосередньо на заняттях. У процесі навчання іноземних студентів нерідної мови за допомогою платформи Zoom слід зосередити увагу на таких її

перевагах, як можливість відправляти в чат посилання на навчальні матеріали, контрольні, тести за варіантами, показувати презентації, відео з екрана викладача на екрани студентів-іноземців, а також зберігати відеоконференції для відсутніх на заняттях іноземців.

Використання формату вебінарів на заняттях з української мови для іноземних студентів обумовлено необхідністю розвитку й удосконалення їхньої комунікативної компетенції в режимі реального часу і прагненням створити справжнє іншомовне онлайн-середовище для спілкування за допомогою обміну письмовою, звуковою і відеоінформацією; запрошення гостей (викладачів-предметників, українських студентів, експертів тощо.); проведення опитувань, інтерв'ю та їх онлайн-трансляції.

Іноземці, які мають бажання отримати вищу освіту в Україні й стати студентом українського ЗВО, можуть легко адаптуватися до дистанційного навчання за умов наявності у них мотивації до здобуття професії, зокрема до опанування мови спеціальності, а також сили волі особистості, наявності відповідальності та самоконтролю. Саме дистанційне навчання дозволяє сучасним студентам без перешкод отримувати якісну освіту та опанувати свою спеціальність на відстані, заощаджуючи час на здобуття інформації та отримання відповідної кваліфікації.

Таким чином, здійснення навчання нерідної мови майбутніх іноземних фахівців засобами технологій дистанційного навчання сприяє підтриманню стійкого інтересу до здобуття освіти в закладах вищої освіти і розвитку академічної мобільності. Необхідність застосування інформаційно-комунікативних технологій у процесі навчання української мови іноземних студентів не викликає жодних сумнівів. Крім того, в умовах воєнного стану в Україні перехід на дистанційне навчання став єдиним можливим шляхом надання освітніх послуг іноземним студентам.

Література:

1. Інформаційно-комунікаційні технології у навчанні іноземних мов для професійного спілкування : колективна монографія. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2012. 280 с.

2. Матвієнко О.В., Коваль Т.І. Сучасні напрями мовної підготовки майбутніх фахівців в умовах впровадження інформаційно комунікаційних технологій у вищій школі. *Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи* : зб. матеріалів III Міжн. Наук.-практ. конф. Київ, 2012. С. 256–261.

3. Назаревич Л.Т. Інноваційні підходи до вивчення української мови як іноземної за допомогою інтернет-технологій. *Актуальні питання навчання іноземних студентів в Україні* : матеріали IV міжнар. наук.-метод. конф. Тернопіль : ТНТУ, 2018. С. 76–78.

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ

Клименко А. С.

доктор філософії у галузі знань

«Публічне управління та адміністрування»,

старший викладач кафедри місцевого самоврядування

та розвитку територій

Навчально-науковий інститут публічної служби та управління

Національного університету «Одеська політехніка»

м. Одеса, Україна

Повномасштабне вторгнення в Україну стало викликом для всіх сфер – не винятком стала і сфера надання освітніх послуг. Велика кількість отримувачів освітніх послуг вимушено знаходяться в різних регіонах країни, далеко від своїх навчальних закладів, через активні бойові дії у їх місцевості. У зв'язку з цим Міністерство освіти і науки України (далі – МОН України) спільно з обласними військовими адміністраціями ініціювало створення мережі освітніх хабів, головною метою яких було забезпечення якісної та швидкої організації освітнього процесу внутрішньо переміщених осіб [3].

Також під час війни виникла необхідність в забезпеченні психологічної та емоційної підтримки отримувачів освітніх послуг, здійснення профорієнтаційних заходів для молоді. Вирішенням цих питань стало запровадження системи психологічних та профорієнтаційних консультацій, тестування щодо визначення власних здібностей за допомогою штучного інтелекту, навчання загальним компетентностям, англійській і українській мовам, а також затребуваним на ринку праці професіям.

Величезне значення в забезпеченні надання освітніх послуг займають освітні платформи, які почали активну роботу саме у зв'язку з кризовими явищами в країні, спричиненими війною. Наприклад, МОН України спільно з компанією Google Україна створили Всеукраїнський онлайн-розклад для учнів. Також, усі охочі можуть використовувати платформу «Всеукраїнська школа онлайн», що містить відео-уроки, конспекти, тестові завдання, а також Кабінет вчителя, який допомагає підтримувати постійну комунікацію з учнями. У онлайн режимі також можна отримати консультацію із психологами з Асоціації інноваційної та цифрової освіти, прослухати курс відеолекцій з актуальних тем у розділі «Психологічна турбота від Світлани Ройз».

Від початку воєнних дій МОН України та дистанційна школа «Оптіма» підписали Меморандум про співробітництво. Головною метою Меморандуму стало забезпечення українських отримувачів освітніх послуг якісною дистанційною освітою та консолідувати зусилля школи «Оптіма», МОН України, громадських організацій, громад і органів публічної влади. Таким чином, здобувачі повної середньої освіти, які втратили можливість отримувати освіту у своїх звичних школах, мали доступ до навчальної платформи, а також можливість спрощеної процедури вступу. Наразі цими послугами скористалося вже понад 100 тис. здобувачів освіти [1]. Щоб не виникало жодних труднощів у навчанні, а освітній процес був максимально комфортним, «Оптіма» збільшила технічні потужності на інтерактивній платформі, тобто тепер одночасно можуть навчатися понад 500 тис. отримувачів освітніх послуг. Слід зазначити, що освітні матеріали школи «Оптіма» розроблені спеціально для дистанційного навчання та містять анімації, 3D-моделі, інтерактивні ігри, кейс-уроки, пізнавальні завдання та безліч інших інноваційних елементів, які роблять навчання не тільки ефективним, але й цікавим [1].

Серед освітніх платформ в Україні, які набирають популярності можна виділити: nushub.org, OERSI, TIB AV-Portal [2]. Спільний освітній проєкт МОН України, Міністерства культури та інформаційної політики та українських телеканалів забезпечили доступ до «Навчання без меж», у зв'язку з чим, отримувачі освітніх послуг мають змогу швидко знаходити інструменти для навчання незалежно від того, де вони знаходяться.

Визначивши особливості надання освітніх послуг в умовах кризових явищ, виділимо основні завдання органів публічної влади щодо управління освітою в територіальних громадах, на виконання вимог до організації освітнього процесу в умовах воєнного стану необхідним є: забезпечення навчання у тій формі, що є найбільш прийнятною та безпечною, ведення обліку отримувачів освітніх послуг, які є зарахованими із числа внутрішньо переміщених осіб, здійснення оплати праці освітянам, незважаючи на їхнє місце перебування і оголошення простою, сприяння у працевлаштуванні працівників за умови наявності вільних робочих місць.

Література:

1. МОН і «ОПТИМА» підписали меморандум про співробітництво. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-i-optima-pidpisali-memorandum-pro-spivrobitnictvo>
2. Платформи для вдосконалення навичок і саморозвитку. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/platformi-dlya-vdoskonalennya-navichok-i-samorozvitku>

3. Розпочав роботу загальноєвропейський хаб для підтримки українських вчителів та учнів. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/rozpochav-robotu-zagalnoyevropejskij-hab-dlya-pidtrimki-ukrayinskih-vchiteliv-ta-uchniv>

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Клименко Н. Г.

*доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри глобальної та національної безпеки
Навчально-науковий інститут публічного управління
та державної служби*

*Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

24.02.2022 р. розпочалося масштабне збройне вторгнення російських військ на територію України. Цього ж дня в країні було введено воєнний стан. Зважаючи на ситуацію, що склалася, Міністерством освіти і науки України (далі – МОН) 25.02.2022 р. було рекомендовано керівництву закладів вищої освіти (далі – ЗВО) призупинити освітній процес, запровадивши для здобувачів двотижневі канікули [1]. Варто зазначити, що у цей період переважна більшість областей країни потерпала від постійних ракетних обстрілів, при цьому територія Чернігівської, Сумської, Київської, Харківської та низки інших областей стали місцем проведення активних бойових дій. За цей час 6,5 млн громадян країни, рятуючись від війни, стали вимушеними переселенцями в межах України, а ще майже 4 млн. залишили її межі. Проте вже 07.03.2022 р. МОН було рекомендовано ЗВО після завершення канікул розпочати освітній процес залежно від безпекової ситуації, а саме: тимчасово призупинити освітній процес (виконання працівниками ЗВО заходів та завдань, що визначені військово-цивільною адміністрацією); або організувати освітній процес за дистанційною формою навчання або використання її елементів (за погодженням з військово-цивільною адміністрацією) [2]. Адже за допомогою технологій дистанційного навчання долучатися до освітнього процесу можливо незалежно від місця перебування будь-якого його учасника. При цьому передбачалося запровадити особливі умови навчання

(надання академічної відпустки, встановлення індивідуального графіка тощо) для здобувачів, які перебувають у лавах ЗС України, підрозділах територіальної оборони або займаються волонтерською діяльністю. Крім того, МОН надало дозвіл на скорочений термін навчання тим ЗВО, що перебувають у зоні активних бойових дій. Тож з 14.03.2022 р. розпочалось відновлення освітнього процесу у частині областей України.

Варто зазначити, що досвід, набутий у 2020–2021 роках під час запровадження жорсткого карантину внаслідок COVID-19, надав можливість досить швидко організувати освітній процес у дистанційному форматі в умовах воєнного стану. Проте здобувачі та викладачі, які перебувають в районах ведення активних бойових дій або на тимчасово окупованих територіях не завжди мають можливість долучитись до нього через відсутність технічних засобів та/або інтернет-покриття. Учасники освітнього процесу з інших областей України не мають змоги працювати у звичному режимі через постійні повітряні тривоги та загрозу ракетних обстрілів, за яких необхідно переміститись в укриття. Наслідком цього є вимушене переривання освітнього процесу. За таких умов ЗВО, які перебувають у відносно безпечніших регіонах, оголосили про прийняття на навчання в рамках можливостей, які надаються академічною мобільністю, студентів, які стали внутрішньо переміщеними особами.

Крім того, варто зазначити, що у таких умовах не всі заклади вищої освіти мають змогу повноцінно відновити освітній процес, оскільки будівлі закладів, що перебувають у зоні активних бойових дій і зазнали ракетних обстрілів мають значні пошкодження. Тож окремі ЗВО довелося евакуювати у більш безпечні регіони, спираючись на досвід 2014 р., за яким було евакуювано заклади вищої освіти з Донецької, Луганської областей та АР Крим. Тож відновлювати освітній процес у новому навчальному році вони будуть вже на новому місці.

Для з'ясування можливостей ЗВО, які не перебувають у зонах проведення активних бойових дій або в безпосередній близькості від них (Вінницька, Волинська, Івано-Франківська, Закарпатська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області), МОН України затребувало від керівників ЗВО інформацію про:

- можливість прийому та забезпечення евакуюваних здобувачів ЗВО, науково-педагогічних і педагогічних працівників, персоналу та членів їх сімей з інших закладів, які цього потребують;
- наявні можливості ЗВО (передусім, електронні) для відновлення освітнього процесу для своїх та евакуюваних учасників освітнього процесу у змішаній (очно-дистанційній) або дистанційній формі;

– проведення аналізу, за якими освітніми програмами, спеціальностями, галузями знань можливе поєднання освітнього процесу різних ЗВО;

– забезпечення роботи адміністрацій евакуйованих ЗВО при організації освітнього процесу в такому форматі [3].

При цьому для завершення навчального року в умовах воєнного стану МОН України рекомендувало ЗВО:

– для здобувачів освіти невипускних курсів внести зміни до індивідуальних навчальних планів шляхом ухвалення рішень про перенесення частини освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик тощо), які не можуть бути виконані в дистанційному або змішаному форматі або для цього неможливо створити необхідних умов з урахуванням ситуації в конкретному ЗВО, на наступні періоди навчання. У разі крайньої необхідності ЗВО можливо достроково завершити 2021/2022 навчальний рік для цієї категорії здобувачів;

– для здобувачів освіти випускних курсів забезпечити виконання навчального плану, зокрема з урахуванням визнання результатів неформальної освіти, провести атестацію здобувачів та видачу документів про здобуття відповідного рівня освіти. У разі неможливості проведення атестації здобувачів у традиційному форматі провести атестацію дистанційно з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, а у виключних випадках у разі неможливості здобувачем освіти оформити бакалаврську роботу провести атестаційний іспит [4]. Тож вказані заходи передбачають створення максимальних можливостей для отримання дипломів випусками ЗВО в умовах воєнного стану в межах поточного навчального року.

Варто також зазначити, що незважаючи на продовження терміну дії воєнного стану в Україні на 90 днів, ЗВО України активно планують проведення вступної кампанії на наступний навчальний рік. Проте її умови також зазнали істотних змін. Так, на здобуття ступеня бакалавра зовнішнє незалежне оцінювання замінено Національним мультипредметним тестом у формі комп'ютерного онлайн-тестування з трьох предметів (українська мова, математика, історія України) для вступу на бюджет та на контракт на кон'юнктурні спеціальності. Вступ на усі інші спеціальності на контракт здійснюватиметься за поданням мотиваційного листа [5].

Вступ до магістратури на бюджет та контракт на спеціальності «Право», «Міжнародне право» здійснюватиметься за результатами магістерського комплексного тесту; на бюджет та контракт на спеціальності галузей знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», 06 «Журналістика», 07 «Управління та адміністрування», 28 «Публічне

управління та адміністрування», 29 «Міжнародні відносини» (крім спеціальності 293 «Міжнародне право») за результатами магістерського тесту навчальної компетентності та фахового іспиту у ЗВО; на інші спеціальності – за результатами фахового іспиту у ЗВО (бюджет) або розгляду мотиваційного листа (контракт) [6]. Всі етапи вступної кампанії передбачається проводити із використанням дистанційних технологій із максимальним забезпеченням безпечних умов для усіх учасників процесу.

Підсумовуючи проведене дослідження варто зазначити, що, незважаючи на введення в країні воєнного стану, ракетні обстріли території та ведення активних бойових дій в окремих її областях, провадження освітньої діяльності ЗВО не припиняється. Проте організація освітнього процесу в ЗВО України зазнала суттєвих змін, які не мають вплинути на якість підготовки фахівців. Адже зазначені заклади здійснюють підготовку фахівців усіх рівнів для всіх галузей національної економіки та суспільства, які потрібні країні в умовах воєнного стану та будуть затребувані під час повоєнної відбудови України.

Література:

1. Сергій Шкарлет: всім закладам освіти рекомендовано припинити освітній процес та оголосити канікули на два тижні. 25.02.2022: офіц. сайт *Міністерства освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/sergij-shkarlet-vsiv-zakladam-osviti-reкомендовано-pripiniti-osvitnij-proces-ta-ogolositi-kanikuli-na-dva-tizhni>

2. Щодо освітнього процесу в закладах освіти: офіц. сайт *Міністерства освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/sergij-shkarlet-rozpoviv-pro-organizaciyu-osvitnogo-procesu-u-zakladah-osviti>

3. Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану : Наказ МОН України від 07.03.2022 року № 235. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/85884/

4. Про завершення навчального року : Лист Міністерства освіти і науки України від 10.03.2022 р. № 1/3417-22. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/85933/

5. Порядок прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році, затверджений наказом Міністерства освіти і науки України 27.04.2022 р. № 392 (зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 02.05.2022 р. № 400). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/vstup-2022/05.05.2022/Poryadok_pryyomu_ьVO.392-400.05.05.2022.pdf

6. Сергій Шкарлет: Порядок прийому для здобуття вищої освіти в 2022 році заюстовано. 05.05.2022: офіц. сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/sergij-shkarlet-poryadok-prijomu-dlya-zdobuttya-vishoyi-osviti-v-2022-roci-zayustovano>

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Климчик О. М.

*кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
доцент кафедри біоресурсів, аквакультури та природничих наук
Поліський національний університет
м. Житомир, Україна*

В жорстких умовах військового стану в Україні та пандемії COVID-19, через об'єктивні обставини, що склалися (знаходження студентів у зоні ведення активних бойових дій, на окупованих територіях або за кордоном) студентів неможливо компактно зібрати в одному місці для проведення навчальної практики. Це обумовлює особливості організаційних аспектів освітньої діяльності та методики проведення освітнього процесу. Зокрема, підготовка та методичне забезпечення навчальної практики з дисципліни, формулювання завдання навчальної практики та порядку їх виконання, складання звітності за виконання завдань навчальної практики та підсумкове оцінювання.

Розглянемо особливості проведення навчальної практики з дисципліни «Топографія з основами геодезії», що є невід'ємною складовою навчального процесу підготовки фахівців з наук про Землю. Проходження навчальної практики забезпечує формування у студентів компетентностей, визначених стандартом вищої освіти за спеціальністю 103 «Науки про Землю» [1]. В результаті виконання студентами завдань навчальної практики з даної дисципліни забезпечуються досягнення програмних результатів навчання.

Підготовка та методичне забезпечення навчальної практики

Як метод вивчення земної поверхні виступає топографічна зйомка, яка виконується відповідними методами з використанням різних геодезичних приладів. На підготовчому етапі студенти самостійно повторюють теоретичні розділи про способи та порядок орієнтування на місцевості, способи проведення зйомки місцевості, порядок їх виконання та камеральної обробки. Вони також ознайомлюються з

«Інструкцією з топографічного знімання ...» [2], готують потрібні матеріали та спорядження для виконання робіт, передбачених програмою практики, матеріали для виконання польових робіт (планшет, візирну лінійку, компас, бланки).

Викладач розробляє положення та методику проведення навчальної практики з дисципліни «Топографія з основами геодезії», базуючись на положеннях Закону України «Про вищу освіту», стандарту вищої освіти та освітньої програми спеціальності 103 «Науки про Землю», «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» з використанням освітньо-кваліфікаційної характеристики [2–4].

Методичне забезпечення базується на підготовці та доведенні до кожного студента методичних вказівок до проведення навчальної практики з дисципліни «Топографія з основами геодезії» у форматі «*.pdf». В методичних вказівках розкриваються тема, мета, стисла теоретична частина, детальна методика виконання топогеодезичних робіт (на прикладі території, яка знайома студентам в місті базування університету) і порядок їх камеральної обробки, порядок захисту практики та рекомендована література.

Завдання навчальної практики та порядок їх виконання

Район виконання завдання навчальної практики студент вибирає самостійно в місці свого перебування, яке вказує в звіті з наведенням витягу з «Google карти» (приклад див. рис. 1).

Основний етап навчальної практики включає такі види робіт: орієнтування на місцевості, планову зйомку, камеральну обробку результатів зйомки та складання плану місцевості [5].

Орієнтування на місцевості

На витягу з карти району виконання завдань студент вказує 2–3 точки проведення орієнтування на місцевості без карти та по карті з подальшим описом способу орієнтування.

Оцінка ДГМ здійснюється в районах точок орієнтування, з яких можливе спостереження віддалених пунктів (приклад: рис. 2: точки № 3 – можливість спостереження пунктів ДГМ «Собор» та «Школа 1», точка № 4 – наявність пункту ДГМ «Зарічани» та його стан). Здійснюється опис та позначення на витягу з карти.

Планова зйомка

Окомірна зйомка – один з найпростіших у геодезичній практиці способів топографічної зйомки. Робочою основою окомірної зйомки ділянки місцевості є опорний хід, який прокладається в процесі зйомки у вигляді замкнутого багатокутника. На витягу з карти позначаються вибрана ділянка місцевості, яка підлягає окомірній зйомці, та точки станцій зйомки (див. рис. 3). В точках станцій встановлюються вертикально віхи.

Рис. 1. Приклад району виконання завдань навчальної практики

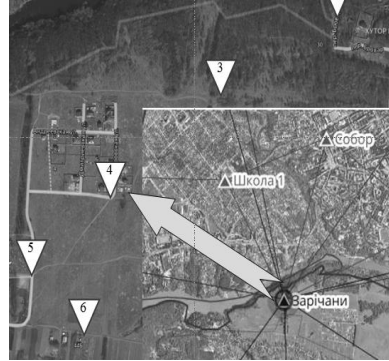

Рис. 2. Точки орієнтування без карти і по карті та місце обстеження пункту ДГМ

На першій станції планшет орієнтується за компасом, візирною лінійкою візують на другу станцію (точку зйомки) і прокреслюють напрям. Потім візують і прокреслюють напрями на віддалені предмети, розташування яких визначається методом засічок. На кінцях ліній підписують назви предметів або креслять умовний знак. При зйомці необхідно постійно спостерігати за орієнтуванням планшету по лінії північ–південь. Закінчивши зйомку ситуації на першій точці, студент переходить на другу, потім третю і т. д. (див. рис. 3).

На другій точці спочатку візують ті самі об'єкти, що вже візувались із першої станції (точки) для отримання засічок. Потім візуються усі інші об'єкти або нерівності рельєфу. Об'єкти місцевості позначаються відповідними умовними знаками для топографічних планів [6]. Якщо є дані, які не можна зобразити графічно, вони підписуються. На плані обов'язково стрілкою зазначається напрям «північ–південь», за яким він був орієнтований під час зйомки. Остаточне оформлення плану проводять, не знімаючи його з планшету.

Камеральна обробка результатів зйомки та складання плану

На місцевості уточнюються положення контурних точок об'єктів.

За паспортом пункту ДГМ уточнюється висота місцевості. Відносно пункту ДГМ, користуючись окомірними зарисовками форм рельєфу, зробленими на плані під час зйомки, проводять горизонталі та остаточно підправляють і уточнюють ситуацію на плані.

На плані місцевості вказуються: назва району зйомки, напрям магнітного меридіану, масштаб плану, додаткові умовні позначення, дата зйомки та підпис виконавця (рис. 4).

Рис. 3. Район окомірної зйомки та точки станцій

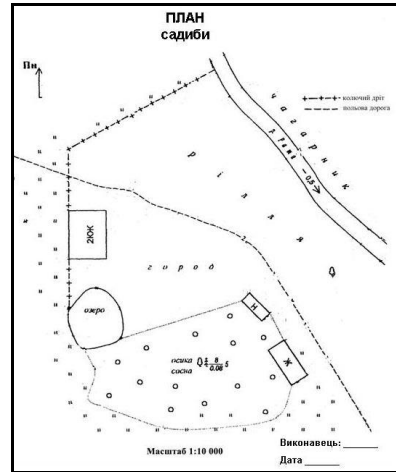

Рис. 4. План садиби (приклад)

Звітність за виконання завдань навчальної практики

Звіт готує кожний студент. До звіту мають входити: пояснювальна записка, у якій вказують назву роботи, мету її виконання, час і місце проведення польових робіт, описують методику та послідовність виконання роботи на станціях із зазначенням використаних приладів та інструментів, наводять топографічний опис місцевості та об'єктів (у форматі *.doc). У пояснювальну записку вставляються у форматах «*.jpg»: витяг з карти району виконання завдань навчальної практики з позначеними точками орієнтування, ділянка зйомки з нанесеними точками станцій, знімок плану місцевості.

Пояснювальна записка (у форматі *.doc) надсилається викладачу на електронну пошту для перевірки та оцінки якості виконання завдань навчальної практики з дисципліни «Топографія з основами геодезії» та виставлення підсумкової оцінки.

Література:

1. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 103 «Науки про Землю» / *МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/28/103-nauki-pro-zemlyu-bakalavr.pdf> (дата звернення 10.05.2022).

2. Про затвердження Інструкції з топографічного знімання у масштабах 1:5000, 1:2000, 1:1000 та 1:500 (ГКНТА-2.04-02-98): Гол. *Управління геодезії, картографії та кадастру при КМ України*. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0393-98#Text> (дата звернення 10.05.2022).

3. Про вищу освіту : Закон України від 01 липн. 2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення 10.05.2022).

4. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України / *М-во освіти України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93#Text> (дата звернення 12.05.2022).

5. Климчик О.М. Забезпечення практичної підготовки здобувачів вищої освіти з дисципліни «Топографія з основами геодезії». *Екологічні науки : науково-практичний журнал* / Гол. ред. Бондар О.І. Київ, 2021. № 7 (40). С. 169–173. DOI <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2022.eco.1-40.31>.

6. Умовні знаки для топографічних планів масштабів 1:5 000, 1:2 000, 1:1 000, 1:500. Затверджено наказом Міністерства екології та природних ресурсів України серпня 2001 р., № 295. URL: <https://studfile.net/preview/5371018/>.

СТРАТЕГІЇ Й ТАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ЛЕКСИЧНИХ НОВОУТВОРЕНЬ СФЕРИ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Колодій Б. М.

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови

Навчально-науковий інститут філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Протягом останніх десятиліть людство стало свідком стрімкого розвитку у галузі інформаційних та комп'ютерних технологій. Кількість англomовних лексичних новоутворень на позначення різноманітних пристроїв, програмного й апаратного забезпечення, процесів функціонування, професій і т. ін. невпинно збільшується. Водночас зростає й потреба в адекватному відтворенні цих назв українською мовою, адже розуміння процесів розвитку інформаційних технологій є запорукою впровадження інновацій.

Проаналізувавши різні дефініції та класифікації поняття «лексичного новоутворення» [2; 4; 5], ми дійшли висновку про безпосередню

залежність цих лексем від суспільного розвитку, появи нових технологій та розробок, що вимагає надання та введення до лексичного складу мови нових номінацій; своєю чергою, поява і вживання неологічних понять і термінів відбувається лише в рамках певного часового проміжку, а з їхньою поступовою соціалізацією та лексикалізацією досліджувані новоутворення стають частиною загальноживаної лексики і сприймаються суспільством як загальновідоме явище.

Завдяки своєму потужному впливу на соціальне середовище, способи та культуру спілкування в ньому, навчання та ведення бізнесу комп'ютерні та новітні технології є однією з найобговорюваніших тем сучасного суспільства. Слід зазначити, що протягом останнього часу (особливо відчутним це стало внаслідок пандемії COVID-19) мережа Інтернет є безперечним і найефективнішим лідером серед технологій, що надають доступ до: дистанційного навчання в режимі онлайн; електронних бібліотек і величезного обсягу різноманітної інформації за будь-якою тематикою; створення та ведення онлайн-бізнесу з будь-якої точки світу. Всі ці процеси відбуваються за допомогою комп'ютерних технологій, головною специфікою яких є швидкість надання й отримання інформації.

Стрімкий розвиток даної сфери сприяє виникненню нових робочих спеціальностей, програмних розробок, і, зокрема, мов спілкування: сленгу користувачів соціальних мереж, веб-дизайнерів, гравців онлайн-ігор і т.ін., що неминуче призводить до появи лексичних новоутворень.

Беззаперечним є той факт, що при перекладі лексичних новоутворень слід дотримуватися певної перекладацької стратегії. Термін «стратегія перекладу» є неоднозначним і по-різному трактується науковцями. У нашому дослідженні ми оперували визначенням перекладацької стратегії, запропонованим О.П. Матузковою, О.С. Гринько, Н.О. Горбатюк, згідно з яким, стратегія являє собою «порядок та суть дій при перекладі конкретного тексту. Вона включає три етапи: передперекладацький аналіз тексту оригіналу, власне процес перекладу та постперекладацьке редагування тексту перекладу» [3].

Окрім того, в нашій розвідці ми спиралися на класифікацію відомого американського перекладознавця Л. Венуті, відповідно до якої, існують дві стратегії: одомашнення (*domestication*) та очуження (*foreignisation*) [7], кожна з яких може орієнтуватися як на передачу форми, так і на передачу змісту. Згідно з Л. Венуті, доместикація – це етноцентричний підхід, при якому текст оригіналу часто скорочується, акцент робиться на культурних цінностях мови перекладу, автор наближається до читача; форенізація – це підхід, у якому увага акцентується на збереженні іноземних мовних і культурних цінностей, тобто «читач наближається до автора». У широкому сенсі,

доместикація передбачає «прозорий», легкий для розуміння стиль, завдяки якому іноземний текст постає перед читачем менш дивним; при форенізації текст перекладу порушує деякі загальноприйняті норми мови перекладу, зберігаючи риси тексту оригіналу [7].

Тактика перекладу – визначення конкретних компонентів змісту та форми мовних/мовленнєвих одиниць оригіналу тексту, які підлягають передачі у мові перекладу [1, с. 15]. На сьогодні існує велика кількість класифікацій тактик перекладу, у нашій розвідці за основу була взята класифікація французьких науковців Ж.-П. Віне і Ж. Дарбельне [8]. Стосовно тактики калькування, яка є в переліку перекладацьких тактик вищезазначеної класифікації, слід зауважити, що в нашому дослідженні ми оперували визначенням колективу українських перекладознавців на чолі з Л.М. Черноватим, згідно з яким, калькування розглядається як копіювання структури слова, словосполучення або речення мови оригіналу у мові перекладу і може здійснюватися:

- на фонемно-графемному рівні – транскодування, що має різні види: 1) транскрибування; 2) транслітерування; 3) змішане транскодування; 4) адаптивне транскодування;
- на морфемному рівні;
- на рівні словосполучень;
- на рівні речень [6].

На основі проведеного нами дослідження, здійсненого на матеріалі статей, пов'язаних із комп'ютерною тематикою англomовного сайту www.bbc.co.uk та його україномовної версії www.bbc.com/ukrainian, нами було встановлено, що при відтворенні англomовних лексичних новоутворень комп'ютерної тематики українською мовою перекладачі здебільшого вдаються до стратегії форенізації (65 %), використовуючи при цьому тактику калькування (переважно на фонемно-графемному (напр., *chimping* – чимпінг; *tivoization* – тивоізація); також були виявлені випадки застосування поєднання тактик калькування та експлікації (напр., *SLATES* – Слейтс (можливості, що впливають на бізнес, які випливають з ефективного використання технологій Web 2.0 на підприємствах)).

Стратегія доместикація застосовувалася меншою мірою (у 35 %) переважно із використання тактики експлікації (напр., *pancake people* – покоління активних інтернет-користувачів, які на перший погляд знають багато, але насправді їхнє знання досить поверхнєве; *ringxiety* – синдром фантомних вібрацій або синдром фантомних дзвінків (стан, що супроводжується занепокоєнням, при якому людина вважає, що її мобільний телефон дзвонить або видає вібрації, хоча насправді цього не відбувається)); також були виявлені поодинокі випадки вживання

тактики калькування на рівні словосполучень (*напр.*, *Implicit Web* – «прихована» мережа).

Феномен високого відсотку використання стратегії форенізації та тактики калькування на фонемно-графемному рівні пояснюється тим, що в процесі перекладу лексичних новоутворень можуть виникати труднощі через потребу дотримання стандартів компресійної форми, а також наявності фонових знань в україномовній аудиторії.

Окрім того, варто зазначити, що важливу роль у процесі перекладу лексичних новоутворень сфери комп'ютерних технологій відіграють як контекст, так і перехід слів зі сленгу в розряд професійних чи нормативних. Найчастіше професійними термінами стають досить старі терміни, що, так би мовити, встигли «прижитися». Сучасна комп'ютерна лексика формується шляхом переходу із загально-вживаної лексики в термінологічну, і навпаки. При цьому, внутрішня форма та мотивованість (тобто зв'язок між звучанням (формою) слова та його значенням) комп'ютерних новоутворень є яскраво вираженими.

Література:

1. Андрієнко Т.П. Переклад як когнітивно-комунікативна діяльність. *Філологічні науки*. 2014. Книга 3. С. 13–17.

2. Белозьоров М.В. Англійські лексичні та фразеологічні новотвори у сфері економіки: структурний, семантичний і соціофункціональний аспекти. Київ, 2003. 19 с.

3. Матузкова О.П., Гринько О.С., Горбатюк Н.О. Стратегії та аналіз в усному та письмовому перекладі: метод. посіб. Одеса: ОНУ, 2020. 67 с.

4. Мирошніченко В.М., Шишкова І.С. англійські лексичні новоутворення у сфері комп'ютерних технологій та особливості їх перекладу українською мовою. *Вісник Національного технічного університету «ХПИ»*. Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства, № 1. 2019. С. 87–92.

5. Стежко Ю.Г. Новоутворення в німецькій лексиці: природа, функціонування та особливості перекладу. *Наукові записки*. 2012. Вип. 12, Ч. I. С. 115–124.

6. Черноватий Л.М., Ганічева Т.В., Зінукова Н.В., Демченко Д.І., Малєєва Т.С. Переклад текстів міжнародних англомовних угод українською мовою: Три базові угоди у галузі прав людини: книга для викладача. Вінниця: Нова Книга, 2015. 184 с.

7. Venuti L. *The Translator's Invisibility*. London, New York: Routledge, 1995.

8. Vinay J.-P., Darbelnet J. *La Stylistique comparée du français et de l'anglais*. Paris: Didier: Georgetown University Press, 1977.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ

Колодін Д. О.

*кандидат юридичних наук, доцент,
декан факультету цивільної та господарської юстиції
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Одним із конституційних прав громадян є право на результати творчої діяльності, захист авторських прав, моральних та матеріальних інтересів. Враховуючи чисельні порушення авторських прав, масові поширення піратської, контрафактної продукції, поряд із закріпленням на законодавчому рівні майнових та немайнових прав, якими наділяються творці, важливе значення має забезпечення ефективної кримінально-правової політики у сфері інтелектуальної власності.

У Кримінальному кодексі України закріплено норми, в яких встановлено відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності на різні результати інтелектуальної, творчої діяльності, зокрема ст. 176 встановлює відповідальність за порушення авторського права і суміжних прав. Також в КК України передбачено відповідальність за: порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію, незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару, незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, розголошення комерційної або банківської таємниці.

Слід відзначити, що у сфері захисту авторських прав важливим є питання майнової компенсації за порушення прав інтелектуальної власності. Багато науковців є прихильниками позиції про те, що розмір матеріальної шкоди має визначатись як упущена вигода, тобто сума коштів (винагороди), яку суб'єкт авторського права чи суміжних прав на відповідні об'єкти отримав би, якби зазначені у диспозиції ст. 176 КК дії було вчинено з дотриманням чинного законодавства про інтелектуальну власність. Хоча реалізувати на практиці викладений підхід вельми проблематично, у правозастосуванні склались інші підходи щодо встановлення розміру матеріальної шкоди, заподіяної порушенням авторського або суміжних прав. Одним із поширених підходів є з'ясування заподіяної шкоди шляхом підрахування кількості вилучених примірників відповідної (незаконної) продукції, помноженої на ринкову вартість одного примірника оригінальної (ліцензійної)

продукції. Тобто, має місце застосування такого собі принципу «один до одного». Такий підхід не завжди доцільний. Варто зауважити, що певною мірою гострота проблеми встановлення шкоди, заподіяваної злочинними порушеннями прав інтелектуальної власності, нівелюється тією обставиною, що злочини, передбачені ч. 1 ст. 176, ч. 1 ст. 177, ст. 229, ст. 231 і ст. 232 КК, віднесено до діянь, кримінальне провадження щодо яких здійснюється у формі приватного обвинувачення: воно може бути розпочате слідчим, прокурором лише на підставі заяви потерпілого й закривається в разі відмови потерпілого (його представника) від обвинувачення. Законодавче віднесення зазначених злочинів до кримінальних правопорушень, провадження щодо яких здійснюється у формі приватного обвинувачення, крім усього іншого, урахує спроможність і зацікавленість саме потерпілої особи встановити точний розмір заподіяної їй шкоди [1, с. 227].

Крім того в науковій доктрині звертається увага на доцільності виокремлення статей, які передбачають кримінальну відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності, в окремий розділ КК України.

Удосконалення законодавчих засад захисту авторських прав та прав на інші результати інтелектуальної, творчої діяльності, має важливе практичне значення, оскільки високий рівень їх порушень не лише негативно позначається на розвитку творчої діяльності, а й формує негативний імідж країни як повноправного учасника міжнародного ринку інтелектуальної власності.

Література:

1. Дорохіна Ю.А., Дудоров О.О. (2015). Окремі питання систематизації кримінально-правової охорони прав на об'єкти власності та об'єкти інтелектуальної власності. *Юридичний науковий електронний журнал*. Вип. 4. С. 223–229. http://www.lsej.org.ua/4_2G15/61.pdf

УРАХУВАННЯ ПОТРЕБ НЕЗРЯЧИХ ВІДВІДУВАЧІВ ПРИ ОПОРЯДЖЕННІ ТРАНЗИТНИХ ПРОСТОРІВ БУДІВЕЛЬ

Комаров К. О.

кандидат архітектури,

доцент кафедри архітектурних конструкцій

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури

м. Київ, Україна

Проблематика. Опоряджувальні матеріали дозволяють формувати у внутрішньому просторі будівель тактильні, звукові, температурні та ароматичні орієнтири. Їх можна розглядати як маркувальні елементи предметного середовища для підвищення ефективності орієнтування незрячих.

Новизна. Вперше сформовано перелік параметрів опоряджувальних матеріалів, що впливають на ефективність орієнтування осіб з вадами зору у транзитних просторах будівель.

Результати досліджень. Характеристики кожного фрагмента облицювання сприймаються у порівнянні із властивостями сусідніх фрагментів. Найбільш помітними та впізнаваними є поверхні, контрастні щодо фону. Тому для підвищення ефективності орієнтування незрячих в опорядженні інтер'єрів споруд доцільно застосовувати комбінації матеріалів, що різко відрізняються за фактурою, теплопровідністю, ступенем звукопоглинання, ароматом розміром та формою модуля.

Одночасно контраст фактури поверхонь є одним із традиційних засобів архітектурної виразності, направлених на візуальну естетику. При цьому існують різні погляди на які саме матеріали мають більш цікаву фактуру. Так, фінський архітектор Д. Палласмаа віддає перевагу натуральним матеріалам, що відображають своє походження, вік та історію, і вважає, що штучні поверхні не передають жодної часової сутності [3, с. 31–32]. А його американський колега С. Тайгерман, навпаки, відзначає відмінні естетичні якості і виразний рельєф гумової плитки, яку він застосував для опорядження підлоги спеціалізованої бібліотеки м. Чикаго [2, с. 2].

Ідея рельєфної підлоги набула розвитку у школах міст Брантфорд та Кенейвіль, де контрасти фактур покриттів підлоги акцентують важливі перетини шляхів руху. А у реабілітаційному центрі м. Брістоль розміщені уздовж коридору холи мають неповторний рельєф підлоги, що забезпечує їх ідентифікацію. У окремих випадках фактура підлоги застосовується для попередження про наближення до небезпечного елемента. Прикладом цьому можуть слугувати активні рельєфні смуги, що позначають негороджений струмок у галереї центру для сліпих м. Мехіко.

Оздоблювальні матеріали із яскравою фактурою використовуються і для покриття вертикальних площин, в першу чергу у спеціалізованих навчальних закладах. Складки і жолоби «сенсорної стіни» школи в м. Чикаго виконують функцію тактильних маячків, що дозволяють незрячим дітям орієнтуватися у просторі. Таку ж роль відіграє послідовність фактур напрямної горизонтальної ніші у транзитному просторі реабілітаційного центру м. Мехіко.

Окрім рельєфу відрізнити матеріали на дотик допомагає їх теплопровідність. Матеріали, контрастні за цією ознакою по відношенню до основної площини облицювання, застосовують в оздобленні напрямних площин та для влаштування поручнів. В результаті такі елементи акцентуються на рівні термічних відчуттів. Прикладом може слугувати галерея спеціалізованої школи в м. Глазго, де вкрита корком «сенсорна стіна» контрастує за температурою по відношенню до холодних скляних та металевих поверхонь, які переважають у інтер'єрі.

Ступінь звукопоглинання матеріалів опорядження, величина та форма їх модулів впливають на частоту, висоту і тембр звуку, що формується кроками відвідувачів. Така властивість дозволяє маркувати фрагменти внутрішнього простору будівель та їх ділянок фрагментами покриття, контрастними до основної площі покриття. В окремих випадках виділення фрагментів підлоги окремим покриттям одночасно забезпечує слуховий та тактильно-м'язовий контраст. Прикладом цьому є кімната розвитку моторики спеціалізованої школи для незрячих у м. Денвер. Її дерев'яна підлога резонує крокам, внаслідок чого виникає вібрація. Вона створює додатковий досвід для дітей, особливо незамінний для сліпо-глухо-німих [1, с. 5].

Ще однією ознакою простору, на яку впливають оздоблювальні матеріали, є час реверберації звуку. Зниженню гулкості приміщення сприяє його облицюванням зубчастими або гофрованими модулями із високим ступенем звукопоглинання, а підвищенню, навпаки – плоскими глянцевиими панелями.

Останнім часом в комерційних інтер'єрах для ідентифікації просторів почали застосовувати запах. Мова йде про так званий «арома-маркетинг», що передбачає розпилення у просторі різноманітних речовин із впізнаваним ароматом. Але наявність у приміщенні особливого запаху та його концентрацію можуть забезпечувати і облицювальні матеріали, в першу чергу деревина. Упізнаваний природний аромат цього матеріалу може бути підсилений лакуванням та вощенням.

Висновки. Сформовано перелік параметрів опоряджувальних матеріалів, що впливають на ефективність орієнтування осіб з вадами зору у транзитних просторах будівель: фактура, теплопровідність, ступінь звукопоглинання, розмір, форма модуля, аромат. Встановлено

доцільність опорядження елементів транзитних просторів, призначених для використання незрячими, матеріалами, контрастними за названими параметрами по відношенню до основних поверхонь.

Література:

1. Clayton W. Seeing Life Differently / W. Clayton, L. Pfeifley. Denver : Anchor Center, 2007. 228 с.
2. Goldberger P. Unique Design. View of Illinois Regional Library for Blind and Physically Handicapped / P. Goldberger. Ocala Star-Banner. 1978. Aug 23. С. 2.
3. Pallasmaa J. The Eyes of the Skin: Architecture and the Senses / Juhanni Pallasmaa. Chichester: John Wiley & Sons, 2005. 128 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Копилов Е. В.

*викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави [2].

Сфера освіти в умовах воєнного стану зазнала сильних змін. Частина учасників освітнього процесу внаслідок загрози життю, бойових дій та тимчасову окупацію окремих територій вимушено перемістилася в межах України або за кордон. Багато педагогів та здобувачів вищої освіти залишаються на тимчасово окупованих територіях та потребують особливої підтримки держави. Деякі заклади освіти зруйновані. Ситуація, що склалася в країні змусила шукати рішення, як організувати освітній процес у місцях їх постійного проживання та місцях евакуації, коли завершувати навчальний рік, як оцінювати студентів та видавати документи про освіту, як забезпечити оплату праці працівникам закладів освіти, як здійснювати атестацію педагогічних працівників, як надавати психологічну підтримку тощо.

Відповідно до статті 60-2 Кодексу законів про працю України, дистанційна робота – це форма організації праці, за якої робота

виконується працівником поза робочими приміщеннями чи територією власника або уповноваженого ним органу, в будь-якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Частиною четвертою статті 60-2 передбачено, що у разі запровадження дистанційної роботи, працівник самостійно визначає робоче місце та несе відповідальність за забезпечення безпечних і нешкідливих умов праці на своєму робочому місці. Тобто чинне законодавство не встановлює жодних територіальних обмежень щодо робочого місця працівника в умовах дистанційної роботи. Отже, педагогічні працівники цілком правомірно з використанням дистанційних технологій можуть здійснювати педагогічну діяльність, перебуваючи за межами України.

Введення в країні воєнного стану змусило навчальні заклади перейти на дистанційне навчання. Крім того, стрімкий розвиток інформаційних технологій давно привертає увагу та інтерес до дистанційної освіти. Нові світові виклики та загрози вимагають від освітян оперативного реагування й адаптування до умов надання освітніх послуг в оновленому форматі. Дистанційне навчання є особливою формою організації навчально-виховного процесу, яка дає змогу обмежити безпосередній контакт науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти [1].

Заклади освіти наділені автономією, яка полягає в їхніх самостійності, незалежності та відповідальності в ухваленні рішень щодо академічних (освітніх), організаційних, фінансових, кадрових та інших питань діяльності, що провадиться в порядку та межах, визначених законом [2].

Основними принципами дистанційного навчання є: самостійність, науковість, систематичність, доступність, наочність, індивідуальність та активність всіх учасників освітнього процесу. Для успішного впровадження дистанційної форми навчання потрібні спеціально розроблені теоретично-практичні навчальні матеріали, належне матеріально-технічне забезпечення, підготовлені фахівці та ефективні методики викладання.

Головною відмінністю дистанційного навчання від традиційної форми надання освітніх послуг є те, що в його основі лежить самостійна пізнавальна діяльність студента. Тому залучення здобувачів освіти в активну пізнавальну діяльність, формування у них навичок роботи з інформацією та опанування способів навчання сприятиме їх ефективному застосуванню у подальшій практичній діяльності та безперервній самоосвіті. Сьогодні потребує підвищення якості освіти, а саме – вдосконалення процесу підготовки висококваліфікованих фахівців, які здатні швидко та адекватно вирішувати

професійні завдання, здійснювати комунікацію, працювати над саморозвитком та самонавчанням. Досить актуальною проблемою є застосування саме якісного дистанційного навчання, яке можливо забезпечити за наявності існуючих сучасних інформаційних засобів, його інтегрування в систему освітнього простору.

Дистанційна форма навчання – форма організації навчального процесу, яка забезпечує реалізацію дистанційного навчання та передбачає можливість отримання документів державного зразка про відповідний освітній або освітньо-кваліфікаційний рівень. Метою дистанційного навчання є надання освітніх послуг шляхом застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до державних стандартів [3].

Під час організації дистанційного навчання необхідно враховувати потреби, вимоги та пропозиції як здобувачів освіти, так і тих хто надає освітні послуги. Накопичений досвід дистанційного навчання в умовах карантину COVID-19 упродовж 2019–2022 років дозволяє зазначити, що запорукою ефективного навчання є теоретична, практична та емоційна готовність студентів до самостійної роботи й співпраці. Навчання в умовах воєнного стану також має як позитивні так і негативні сторони. Як основну перевагу дистанційної форми навчання можливо визначити самостійне регулювання режиму навантаження. Здобувачі вищої освіти у процесі навчання самі обирають зручний час для занять, консультацій, виконання завдань та надсилання їх для перевірки. Крім того, багато студентів вважають, що дистанційне навчання надає більше можливостей для розвитку особистої ініціативи та сприяє формуванню навичок комунікації, засвоєнню соціальних норм поведінки, оскільки теоретичні навчальні матеріали, які пропонувалися для опрацювання під час дистанційного навчання, є інформативними і використовувалися студентами при підготовці до занять. Спілкування під час відеоконференцій є ефективним засобом комунікації всіх учасників навчального процесу, а спілкування в режимі реального часу підвищує мотивацію, стимулює до покращення результатів і позитивно впливає на процес навчання та якість самоосвіти та саморозвитку. Серед недоліків дистанційного навчання є відсутність безпосереднього спілкування студентами з одногрупниками та викладачами, а також неможливість брати активну участь у семінарських та практичних заняттях, повсякденному суспільному житті навчального закладу. Крім того, під час дистанційного навчання спостерігається надмірне навантаження студентів. Слід зазначити, що збільшення обсягу завдань із різних навчальних дисциплін пов'язане з тим, що викладачі намагаються якомога краще забезпечити свій

предмет інформаційними та контрольними матеріалами, вважаючи, що у студентів з'являється більше вільного часу, який необхідно використати для навчання.

Найскладнішими для опанування під час дистанційного навчання виявилися такі дисципліни, які містять великий обсяг зовсім нового теоретичного матеріалу, який насичений науковими термінами, потребує детального унаочнення, та безпосередньої участі викладача для спрямування дій студентів. Таким чином, з метою вдосконалення дистанційного навчання необхідно включати до навчального контенту більше презентацій, схем, таблиць, діаграм. Наданий викладачем матеріал має бути якомога більш комплексний, схематичний, систематизований, а дисципліни комплексно розміщені на одній інформаційній платформі.

Завданням дистанційного навчання є забезпечення здобувачам вищої освіти можливості реалізації конституційного права на здобуття освіти та професійної кваліфікації, підвищення кваліфікації незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання відповідно до їх здібностей [3].

Таким чином, упровадження деяких форм дистанційного навчання дозволяє здобувачам освіти отримати доступні та якісні знання, формувати світогляд, розвивати свої інтелектуальні та творчі здібності.

Про час завершення бойових дій та дату відміни воєнного стану не відомо, тому студентам і викладачам необхідно навчитися вміло використовувати он-лайн технології з метою якісного та ефективного дистанційного навчання.

Література:

1. Освіта в умовах воєнного стану. Освітній омбудсмен України. URL: <https://eo.gov.ua/osvita-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/04/11/>.
2. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017, № 38–39, ст. 380).
3. Положення про дистанційне навчання, затверджене наказом МОН № 466 від 25.04.2013 р. (із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства освіти і науки № 660 від 01.06.2013, № 761 від 14.07.2015 р.)

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИВЧЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (НА ПРИКЛАДІ ВИКОРИСТАННЯ ЄДИНОГО ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ СУДОВИХ РІШЕНЬ)

Коросд С. О.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри права
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна*

В день початку повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України, 24 лютого 2022 року, та введення у зв'язку з цим в Україні воєнного стану, Міністерство освіти і науки України закликало всі заклади освіти, за можливості, здійснювати навчання в дистанційній формі [1]. Застосування дистанційної форми навчання вже було добре відоме закладам освіти Україні та широко використовувалось в освітньому процесі з 2020 року у зв'язку із встановленням на території України карантину. Фахівці зі стратегічних проблем освіти називають саме дистанційну форму здобуття вищої освіти освітньою системою ХХІ століття. Особливістю дистанційної форми навчання є можливість створення та налагодження систем масового безперервного самонавчання та загального обміну інформацією. Глобалізаційні процеси в системі вищої освіти прискорюють зростання академічної мобільності, уніфікації навчальних планів, методів навчання та науково-методичного забезпечення дистанційного навчання, та широкого поширення дистанційної освіти в цілому в Україні [2, с. 107].

Проте, на відміну від дистанційного навчання в умовах карантину, який не обумовлював дію на території України особливого правового режиму, воєнний стан, в свою чергу, запровадив відповідні пов'язані із цим заходи правового режиму, а разом з ними виникли й додаткові методичні труднощі в освітньому процесі, зокрема для самостійної роботи студентів-правознавців, що пов'язане зокрема з неможливістю використання однієї з державних інформаційних систем – Єдиного державного реєстру судових рішень (<http://reyestr.court.gov.ua/>), доступ до якого у період воєнного стану було тимчасово призупинено (з міркувань безпеки), а це унеможливило ознайомлення студентами із відповідними рішеннями (правовими позиціями) Верховного Суду під час вивчення галузей матеріального і процесуального права.

Варто зауважити, що висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках Верховного Суду, є обов'язковими для всіх

суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права (ч. 5 ст. 13 Закону «Про судоустрій і статус суддів»). Зазначене законодавче положення свідчить про зростання значення судової практики в процесі регулювання суспільних відносин, тому студент-правознавець має засвоїти не лише теоретичні засади правового регулювання суспільних відносин, але й знати судову практику застосування норм законодавства, що надасть можливість студентам з'ясувати для себе дійсний зміст правових норм, давати їх правильне тлумачення і відповідно застосовувати. Адже студенти здобувають знання з різних галузей матеріального (й процесуального) права передусім на підставі вивчення відповідного матеріального (та процесуального) законодавства, не розглядаючи при цьому практику його застосування. Тому в межах вивчення відповідних юридичних дисциплін має відбуватися паралельне вивчення практики застосування матеріального і процесуального законодавства шляхом вивчення судової практики розгляду судами конкретних категорій справ [3, с. 104–105].

У зв'язку з цим, знання юридичної практики провідні науковці й виділяють серед критеріїв поліпшення стану вищої юридичної освіти [4, с. 185–186] та справедливо звертають увагу, що на зміст підготовки юристів значною мірою впливає система правозастосовчої практики, правильне уявлення про яку визначає якість розуміння особливостей і властивостей права [5, с. 80].

Водночас в умовах воєнного стану при вивченні судової практики не варто обмежуватись лише можливостями Єдиного державного реєстру судових рішень (який тимчасово призупинив свою роботу). Існують й інші інтернет-ресурси із судовою практикою, які продовжують працювати, проте на яких, нажаль, неможливо здійснювати безкоштовний пошук конкретних рішень за єдиним унікальним номером судової справи. Ознайомитись із конкретними судовими рішеннями можна, знаючи відповідний номер судового рішення в системі Єдиного державного реєстру судових рішень (наприклад: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/>; <https://vkursi.pro/vsudi/decision/>; <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/>). Хоча є й безкоштовний інтернет-ресурс судових рішень із різними пошуковими критеріями, включаючи пошук за єдиним унікальним номером судової справи (<https://verdictum.ligazon.net/document/>). Але у зв'язку із призупиненням роботи Єдиного державного реєстру судових рішень, інформація по судових рішеннях в зазначених інтернет-ресурсах після лютого місяця не оновлюється.

Тому наразі неабияку цінність представляє безкоштовний інтернет-ресурс «База правових позицій Верховного Суду»

(<https://lpd.court.gov.ua/>), який запрацював ще до введення воєнного стану (наприкінці минулого року) і не призупиняв своєї роботи після 24 лютого 2022 року, та дозволяє здійснювати пошук правових позицій як за ключовими словами, так й категоріями справ (проте пошук судових справ за єдиним унікальним номером є неможливим, хоча в самих правових позиціях все ж містяться посилання на номери справ).

З огляду на розміщені на офіційному веб-сайті Верховного Суду новини, Верховний Суд навіть в умовах воєнного стану продовжує здійснювати правосуддя та ухвалювати рішення. В якості прикладу можна навести судові рішення, в якому Верховний Суд сформулював вкрай важливий в сучасних умовах висновок щодо судового імунітету РФ у справі про відшкодування шкоди, завданої державою-агресором [6]. Зрозуміло, що зазначене рішення Верховного Суду має прецедентне значення як для міжнародного права, так й цивільного процесу. Проте, нажаль, ознайомити студентів з текстом цього судового рішення з метою розуміння обставин цієї справи та наведених мотивів не видається можливим не лише через Єдиний державний реєстр судових рішень, а й через інші, наведені вище, інтернет-ресурси.

Сподіваємось на скоріше відновлення роботи Єдиного державного реєстру судових рішень, адже без цього реєстру неможливе забезпечити повноцінне вивчення студентами актуальної судової практики, зокрема тих судових рішень Верховного Суду, в яких міститься відступ від висновків щодо застосування норми права у подібних правовідносинах.

Література:

1. Роз'яснення МОН щодо роботи закладів освіти у межах правового режиму воєнного стану. *Офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/rozyasnennya-mon-shchodo-roboti-zakladiv-osviti-u-mezhah-pravovogo-rezhimu-voyennogo-stanu>.

2. Гончаренко І., Мельник І. Інформаційне забезпечення дистанційного навчання в закладах вищої освіти в сучасних умовах. *Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації* : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції. м. Київ, 8 жовтня 2021 року. Київ : КНУТД, 2021. С. 107–108.

3. Короед С.О. Роль викладача-практика юридичних дисциплін у формуванні професійних компетентностей майбутніх правників. Удосконалення професійної компетентності викладача юридичних дисциплін: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації з юридичних наук, 15 листопада – 26 грудня 2021 року. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 103–106.

4. Сущенко В.М. Сучасні проблеми реформування юридичної освіти і науки в Україні. *Наукові праці: Науково-методичний журнал*. Миколаїв, 2007. Т. 69. Вип. 56. С. 184–187.

5. Короєд С.О. Роль закладів вищої юридичної освіти у формуванні професійних компетентностей нового покоління правознавців. Scientific and pedagogic internship «Higher education institutions as a medium for the formation of a new generation of lawyers»: Internship proceedings, June 11–15, 2018. Sandomierz. С. 79–81.

6. Верховний Суд сформулював висновок щодо судового імунітету РФ у справі про відшкодування шкоди, завданої державою-агресором (23 квітня 2022 р.). *Офіційний веб-сайт Верховного суду*. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1270169/>.

ЗМІНА ТАЙМІНГУ СТУДЕНТІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З МОРФЕМІКИ Й СЛОВОТВОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Корольова В. В.

доктор філологічних наук, доцент,

завідувачка кафедри української мови

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

м. Дніпро, Україна

В умовах карантину співробітники Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара успішно перемістили початковий процес на корпоративну платформу Microsoft Teams, що стала центром для командної роботи в Office 365 від Microsoft. Цей зручний сервіс дав змогу інтегрувати викладачів і студентів, маючи все потрібне для ефективного навчання [2]. Утім, в умовах воєнного стану в Україні науково-педагогічним працівникам важливо було переорієнтувати перебіг лекцій і практичних занять з урахуванням усіх проблем, наявних у студентства.

Однією з таких проблем стало розмиття часових меж проведення занять у важких умовах війни. На це вплинули непередбачені повітряні тривоги у викладачів і студентів, які перебувають на території всієї України; відсутність зв'язку або ослабкий Інтернет у частини студентів; змога деяких студентів бути присутніми на заняттях протягом короткого часу (15–20 хвилин). У зв'язку із цим форми роботи на практичних заняттях із сучасної української літературної

мови, зокрема з морфеміки й словотвору, для студентів-філологів зазнали істотних змін.

Передусім змінилася форма контролю засвоєних теоретичних положень, оскільки усне опитування на сьогодні, на жаль, не є пріоритетним. Через це перевірка набутих знань відбувалася як тестування через програму Microsoft Forms, посилання на яку подавалося в чаті команди, і будь-який студент міг пройти його в зручний час.

Формування вмінь і навичок їх практичного застосування студенти відшліфовують виконанням вправ, які прикріплено у файлообміннику відповідної команди в Microsoft Teams, що також дає змогу студентам, які пропустили заняття, потренуватися й виконати роботу самостійно. Також за умови повітряної тривоги матеріал для опрацювання доступний для студентів постійно.

Доречним виявилось використання онлайнного сервісу LearningApps.org, який уможливив створення інтерактивних вправ для зменшення напруги й емоційного послаблення у студентів [1]. За допомогою цього конструктора були розроблені різноманітні завдання, у разі правильного виконання яких студенти бачили заохочувальні картинки зі слоганами патріотичного й підбадьорливого характеру. До того ж ці завдання треба було виконати на швидкість, і перші п'ять студентів отримували додаткові бали. Така змагальність теж виконувала роль своєрідної психічної розрядки.

У період воєнного стану в нашій країні додатковими засобами зв'язку зі студентами стали різноманітні месенджери на зразок Telegram чи WhatsApp, де були створені чати зі студентськими групами, що дало змогу попереджати про відсутність на занятті, послаблення сигналу Інтернету тощо. Для таких ситуацій було створено низку індивідуальних завдань і вправ, які також були розміщені в команді Microsoft Teams. Зауважимо, що всі моменти були попередньо обговорені зі студентами, що зняло додаткову напругу через переживання за якість зв'язку й постійну присутність на занятті, а також створило доброзичливу атмосферу в групі.

Отже, зміна навчального таймінгу в складних умовах воєнного стану зумовила трансформацію практичних занять з морфеміки й словотвору, що стало можливим завдяки інформаційним технологіям.

Література:

1. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи / за ред. П. Ю. Сауха. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 443 с.
2. Spolsky B., Hult F. The Handbook of Educational Linguistics. Carlton : Blackwell publishing, 2008.

**«СЕМІОТИКА ДИЗАЙНУ, МИСТЕЦТВА І АРХІТЕКТУРИ»
ТА «ВІМ – ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЄКТУВАННІ
ДИЗАЙН-ОБ'ЄКТІВ» ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 022 «ДИЗАЙН»
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В КИЇВСЬКОМУ
НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ БУДІВНИЦТВА
І АРХІТЕКТУРИ**

Косаревська Р. О.

*кандидат архітектури, доцент,
доцент кафедри дизайну*

*Київський національний університет будівництва і архітектури
м. Київ, Україна*

Левченко О. В.

кандидат архітектури, доцент,

*доцент кафедри інформаційних технологій в архітектурі
Київський національний університет будівництва і архітектури
м. Київ, Україна*

На підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України з 24 лютого 2022 року в Україні відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» було введено воєнний стан [1–3].

На виконання рекомендацій МОН України щодо завершення навчального року (лист від 10.03.2022 № 1/3417-22) в умовах воєнного стану Київським національним університетом будівництва і архітектури відповідно до Наказу від 28.03.2022 № 69 «Про відновлення освітнього процесу у весняному семестрі 2021–2022 навчального року» 04.04.2022 було відновлено освітній процес за умовою забезпечення у дистанційній формі повного виконання вимог індивідуальних навчальних планів освітньо-професійних та освітньо-професійних програм за весняний семестр 2021–2022 навчального року [4].

Таким чином Київський національний університет будівництва і архітектури продовжує надавати, підлаштовуючись під обставини, дистанційну освіту, враховуючи необхідність підтримки студентів у життєвому тонусі. І хоча ця війна забирає наші мирні життя, однак вона не забере наші стремління і жагу до знань, оскільки знання – це те, що допомагає адаптуватися у нинішньому житті за будь-яких обставин.

Відповідно до Наказу МОН «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» від 25.04.2013 № 466, основними завданнями дистанційного навчання є забезпечення його реалізації та особливостей

організації навчального (навчально-виховного) процесу з використанням технологій дистанційного навчання [5].

Дистанційне навчання є сукупністю технологій, що забезпечують доставку студентам основного обсягу навчального матеріалу, інтерактивною взаємодією студентів і викладачів у процесі навчання та надання студентам можливості самостійного опрацювання навчальних матеріалів. А засобами, що забезпечують у дистанційному навчанні використання усіх форм взаємодії, є сучасні інформаційні телекомунікаційні технології, які дають студентам змогу самостійно долучатися до найрізноманітніших інформаційних джерел. Найбільш поширеними засобами організації дистанційного навчання на сьогодні є засоби, що базуються на інтернет-технологіях – електронна пошта, відеоконференції, чати, форуми, веб-сайти, онлайн-бібліотеки, файли розсилок. Усі ці засоби часто комбінуються з традиційними друкованими матеріалами.

Таким чином, головною особливістю дистанційного навчання є самоосвіта як основа дистанційного навчання, що передбачає самомотивацію студента щодо власного навчання, а також високий рівень самоорганізації [6].

На прикладі вибіркової компоненти «Семіотика дизайну, мистецтва і архітектури», що на кафедрі дизайну викладається (кандидатом архітектури, доцентом Косаревською Р.О.) відповідно до освітньо-професійної програми «Середовищний і промисловий дизайн» спеціальності 022 «Дизайн» Київського національного університету будівництва і архітектури, розглянемо як змінився процес надання освітніх послуг в умовах воєнного стану.

Мета курсу «Семіотика дизайну, мистецтва і архітектури» полягає у оволодінні загальними принципами побудови знакових систем і методів їх аналізу; формуванні уявлень про культуру як знакової системи; навчанні використовувати штучні знакові системи для створення художнього образу дизайн-проєкту, а також навчитися самостійно розробляти ці дизайн-проєкти, промислові вироби і системи на основі знань про знакові системи.

Підсумкова індивідуальна робота «Вивчення знакових форм та їх застосування в дизайні інтер'єру (графічному дизайні, промисловому дизайні)» включає наступні етапи: обрання знакової форми, вивчення символіки, зібрання аналогів знакових форм та їх застосування в дизайні інтер'єру (графічному дизайні, промисловому дизайні), побудова своєї знакової форми, розробка дизайн інтер'єру або логотипу (об'єкту дизайну). Робота структурується у відповідності до IMRAD, з викладенням дослідницьких, пошукових етапів та авторської концепції у формі презентації, де сформульовані цілісні уявлення про знаковий

об'єкт вивчення і розкриття його змісту. Для отримання заліку магістрантам також необхідно пройти тестову перевірку отриманих теоретичних знань [7].

Здобувачам освіти для отримання якісного та ґрунтовного навчання в таких умовах надаються сучасні освітні матеріали, що наповнені не лише текстовим матеріалом, а й містять також відеолекції та відеороз'яснення, завдання та онлайн-тести. Разом з тим, якщо виникають питання за матеріалом початкової дисципліни або студент потребує додаткового пояснення теми від викладача, проводяться онлайн-консультації. Це час запитань-відповідей, куди бажано долучатися із вже сформованим завчасно списком запитань. Онлайн-консультації відбуваються за розкладом або за вимогою здобувачів, у зручний для них час. Розклад консультацій, а також посилання на них можна знайти в команді у Teams з відповідної дисципліни, а також дублюється у створеному Телеграм-каналі, який наразі відповідно до опитування є більш доступним для перегляду в будь-яких умовах. Онлайн-консультації є додатковою можливістю для навчання та не є обов'язковими для відвідування.

На прикладі вибіркової компоненти «BIM, VDC – технології в проєктуванні дизайн-об'єктів», що на кафедрі дизайну викладається (кандидатом архітектури, доцентом Левченко О. В.) відповідно до освітньо-професійної програми «Середовищний і промисловий дизайн» спеціальності 022 «Дизайн» Київського національного університету будівництва і архітектури, розглянемо як змінився процес надання освітніх послуг в умовах воєнного стану.

Мета курсу «BIM – технології в проєктуванні дизайн-об'єктів» полягає у формуванні системи знань та практичних навичок для застосування їх у творчій діяльності, а саме: проєктуванні дизайн-об'єктів різних типів на концептуальному та деталізованому проєктному рівні.

Підсумкова робота передбачає залучення всіх студентів в команду для спільної діяльності, включає наступні етапи: розподілення завдання на команду, вивчення спільних та особливих компонентів BIM-елементів дизайн-проєкту, формування поточного (обмірного стану) розпланування в дизайні інтер'єру, побудову своєї концепції перепланування окремих зон та приміщень, розробку дизайну інтер'єру на стадії після перепланування (запланованого стану).

Робота розкладається на етапи у відповідності до ВЕР (BIM Execution Plan – План Використання/Виконання BIM) за технологією BIM (Building Information Model/Modeling – Будівельно-Інформаційна/е Модель/Моделювання), з відокремленням пошукових етапів, затвердженням концепції та створенням дизайн-проєкту у вигляді BIM-

моделі з стадіями реконструкції/перепланування, в єдиному для всіх учасників середовищі на базі хмарних сервісів BIM (BIMCloud, BIMPlus, BIM360). Для отримання заліку магістрантам також необхідно створити презентацію за проектом реконструкції/перепланування та захистити проєкт за планом створеним в BEP [7].

Здобувачам освіти надані матеріали для отримання практичних навичок в проєктуванні на сучасніших технологічних принципах BIM та VDC концепцій організації проєктної діяльності. В умовах обмеження очного (аудиторного) навчального процесу, проводяться консультації та обмін коментарями саме в програмних продуктах, які і є засобами проєктування. Саме використання BIM хмарних сервісів (BIMCloud, BIMPlus, BIM360) призначено до розгалуженої діяльності, що не потребує фізичної присутності в одному приміщенні (офісі, аудиторії, студії, тощо). Консультації відбуваються в команді у Teams з відповідної дисципліни, але спілкування проєктної команди (студентів групи), відбувається в режимі 24/7 засобами BIM-додатку, де передбачено листування та чат з використанням посилань на фрагменти BIM-моделі. Онлайн-консультації та робота в BIM-додатках потребує наявного обладнання та інтернет-мережі, але така розподілена робота є трендом проєктної галузі в країнах ЄС та взагалі в світі, тобто студенти отримують актуальний досвід в навчальному процесі.

Така форма освіти передбачає зручність та головне безпеку, оскільки студент самостійно планує і коригує графік навчання, тобто обирає, коли йому вчитися, де вчитися і скільки часу приділяти заняттям.

Література:

1. Указ Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
2. Указ Президента України № 133/2022 «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1332022-41737>
3. ЗАКОН УКРАЇНИ «Про правовий режим воєнного стану» (редакція від 01.04.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
4. Наказ КНУБА від 28.03.2022 № 69 «Про відновлення освітнього процесу у весняному семестрі 2021–2022 навчального році». URL: <http://www.knuba.edu.ua/?p=144114>
5. Наказ МОН Про затвердження Положення про дистанційне навчання від 25.04.2013 № 466 (редакція від 16.10.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>

6. Про дистанційне навчання. Державний університет телекомунікацій. URL: <https://www.dut.edu.ua/ua/1032-pro-distanciynе-navchannya-organizaciyno-metodichniy-centr-novitnih-tehnologiy-navchannya>

7. Освітньо-професійна програма «Середовищний і промисловий дизайн» спеціальності 022 «Дизайн». *Кафедра дизайну КНУБА*. URL: http://www.knuba.edu.ua/?page_id=80630

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ ПРИ НАЯВНОСТІ РІЗНОЇ КІЛЬКОСТІ CO₂ В УЧБОВИХ ПРИМІЩЕННЯХ

Косенко Н. О.

кандидат технічних наук,

*доцент кафедри безпеки життєдіяльності та інженерної екології
Харківський національний університет будівництва та архітектури
м. Харків, Україна*

Левашова Ю. С.

кандидат технічних наук,

*доцент кафедри безпеки життєдіяльності та інженерної екології
Харківський національний університет будівництва та архітектури
м. Харків, Україна*

Підвищення рівня концентрації діоксиду вуглецю (CO₂) в навколишньому повітрі є наслідком підвищення кількості автомобілів [1; 2], нарощування виробничих потужностей підприємств, вирубки лісів [3]. Більша частина промисловості пов'язана з процесами, при яких виділяється діоксид вуглецю [4; 5]. Серед хімічних складових повітря в приміщенні CO₂ має велике гігієнічне значення. Цей газ належить до фізіологічно активних сполук, є збудником дихального центру та антагоністом кисню (O₂). За вмістом діоксиду вуглецю судять про чистоту повітря в житлових та громадських будівлях. Значне накопичення цієї сполуки в повітрі закритих приміщень вказує на санітарне неблагополуччя приміщення (скупченість людей, погана вентиляція) [5].

Постановою головного державного санітарного лікаря України від 24 липня 1996 року № 25 затверджено значення гігієнічного нормативу у повітрі робочої зони діоксиду вуглецю – 8000 мг/м³ [6].

Експериментальні дослідження проводилися за допомогою термогігрометра – сигналізатора НТ-2000. Це електронний пристрій

для збору від вбудованих сенсорів і зберігання у внутрішній пам'яті даних про концентрації вуглекислого газу, температури і відносній вологості. Вимірювання базуються на законі Бугера-Ламберта-Бера, за яким інтенсивність поглинання інфрачервоного випромінювання пропорційна концентрації газу, або пари. Датчики NDIR – не дисперсійного поглинання забезпечують практичну його реалізацію.

Експериментальні дослідження проводилися в учбових аудиторіях університету. Вимірювання відбувалося на початку, в середині та наприкінці пари. Були проведені два типи експеримента в натурних умовах. В першому експериментальні вимірювання проводились у приміщенні лекційної аудиторії. В другому – в лабораторії. Діапазон змін концентрації CO₂ протягом експерименту склав 912÷3468 мг/м³ (450÷1900ppm). Результати досліджень зведено в таблицю 1.

Таблиця 1

Результати експериментальних досліджень

Лабораторія				
Час заміру, хв	Двоокис вуглицю, ppm	Двоокис вуглицю, мг/м ³	Температура, °С	Вологість, %
Перед початком занять	500	912	18.1	40.1
Через 5 хвилин після початку	650	1186.7	18.3	40
Через 20 хвилин після початку	780	1424	19	39.5
Через 30 хвилин після початку	1108	2022.9	19.5	39.8
Через 40 хвилин після початку	1204	2198	20	39.5
Через 80 хвилин після початку	1500	2738.6	21.8	38.1
Через 90 хвилин після початку	1900	3468.8	22	37

Закінчення таблиці 1

Лекційна аудиторія				
Час заміру	Двоокис вуглець, ppm	Двоокис вуглицю, мг/м ³	Температура, °С	Вологість, %
Перед початком занятъ	450	821.5	18.2	46.5
Через 5 хвилин після початку	500	912	18.5	46
Через 20 хвилин після початку	980	1789	18.9	45.3
Через 30 хвилин після початку	1126	2055.8	19	45
Через 40 хвилин після початку	1296	2366	19.1	44.6
Через 80 хвилин після початку	1403	2561	21.4	39.2
Через 90 хвилин після початку	1500	2738.6	21	39

Провітрювання приміщення впродовж 10 хвилин знижувало концентрацію двоокису вуглецю в два рази. Контроль рівня діоксиду вуглецю дуже важливий, для нормального самопочуття людини. Особливо, такий контроль важливий для людей з категорії ризику (діти, люди похилого віку, а також хворі). У великих кількостях він може суттєво впливати на здоров'я. Важливим є вплив на розумову активність і на концентрацію уваги, найбільш важливо це у офісах та навчальних закладах. Якість повітря в таких місцях повинна бути дуже високою. Таким чином, питання контролю якості повітря у внутрішньому середовищі не втрачає своєї актуальності з часом, тому що мікроклімату приміщень належить ключова роль, так як протягом дня головну частину свого часу люди проводять вдома, на роботі або в аудиторії. Встановлення пластикових вікон та дверей з ущільнювачами позбавляє приміщення природної вентиляції [7].

Як можна побачити за результатами експериментальних досліджень, концентрація CO₂ в межах однієї лекції збільшується в чотири рази.

Проведені заміри показують, що для досягнення допустимої концентрації CO₂ в лекційних приміщеннях та лабораторіях недостатньо проводити провітрювання під час перерв.

Для забезпечення нормованих параметрів повітря приміщень, а саме для контролю концентрації діоксиду вуглецю в учбових приміщеннях, необхідно: обов'язково провітрювати приміщення до початку якогось процесу та після; залишати вікна неповністю зачиненими.

Існує подальша необхідність досліджень за тематикою даної роботи, що буде полягати в розробці математичної моделі зміни концентрації діоксиду вуглецю у повітрі приміщення великого скупчення людей в залежності від часу.

Література:

1. Черниченко І.О., Першогуба Я.В., Соверткова Л.С., Баленко Н.В. (2010). Ще раз про роль автотранспорту в забрудненні атмосферного повітря. *Гігієна населених місць* : зб. наук. Пр., № 55. С. 150–157.
2. Бабій В.Ф., Худова В.М., Кондратенко О.Є. (2011) Нагальні проблеми впливу сучасного автотранспорту на довкілля. *Гігієна населених місць* : зб. наук. пр. К., 2011. №. 58. сс. 53–60.
3. IPCC Fourth Assessment Report, Working Group I Report «The Physical Science Basis», Section 7.3.1.2. С. 514–515. URL: <http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/wg1/ar4-wgchapter7.pdf/>
4. Уэст Дж. Физиология дыхания : Пер. с англ. М. : Мир. 1988. 200 с.
5. Kapalo P., Vilcekova S., Vozniak O. Using Experimental Measurements of the Concentrations of Carbon Dioxide for Determining the Intensity of Ventilation in the Rooms. *Chemical Engineering Transactions*. 2014.
6. Головний державний санітарний лікар України (1996) Постанова головного державного санітарного лікаря України від 24 липня 1996 року № 25.
7. Дослідження параметрів мікроклімату приміщень великого скупчення людей / Левашова Ю.С., Косенко Н.А., Лебедева О.С. *Науковий вісник будівництва*. Х. : ХНУБА, ХОТВ, АБУ, 2018. Вип. 4(94). С. 251–257.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Косьмій Л. Р.

*старший викладач кафедри права
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна*

Україну ще не покинула пандемія коронавірусу, як з'явилась нова біда – війна. З її початком життя українців докорінно змінилось: хтось мав залишити свій дім, хтось залишився його боронити, а хтось усвідомив, що вся Україна і є наш дім, тож треба відповідати на нові виклики сьогодення, щоб цей дім утримувати. Одним з таких викликів є продовження освітнього процесу в умовах воєнного стану, який став власним фронтом і важливою місією для більшості освітян.

Через складну ситуацію, що склалась у сфері зайнятості України, та значний вплив працездатного населення з ринку праці, зокрема до лав Збройних сил України, сил територіальної оборони, волонтерських організацій, зросла потреба в максимально раціональному використанні робочої сили та забезпеченні сприятливого рівня адаптації працездатного населення до змін на ринку праці, що призвело до перегляду системи організації трудових відносин в умовах воєнного стану, зокрема й для освітян.

24 березня в Україні набув чинності Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-IX (далі – Закон № 2136-IX), який протягом воєнного стану має пріоритет над Кодексом законів про працю України (далі – КЗпП), оскільки той не дозволяє успішно реагувати на виклики часу, зокрема працю в умовах війни, і як наслідок – він не може забезпечити належний рівень гнучкості трудових відносин, якого потребують роботодавці. Тому прийняття Верховною Радою України Закону № 2136-IX дозволило частково вирішити найбільш нагальні питання щодо подолання гострих воєнних викликів, які постали перед роботодавцями в частині організації трудових відносин та забезпечення трудових прав працівників.

Цей нормативно-правовий акт визначає особливості трудових відносин працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності та галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами, у період дії воєнного стану [1].

Закон № 2136-IX гарантує педагогам збереження місця роботи і середнього заробітку, можливість працювати з будь-якого місця, де вони тимчасово мешкають, у тому числі з-за кордону. Педагоги, які не мають змоги проводити заняття, відповідно до трудового законодавства, зберігають за собою заробітну плату. Неможливість виконання працівником дистанційної роботи у зв'язку з відсутністю відповідних комунікацій не може розглядатися як порушення трудової дисципліни. Керівники закладів освіти не повинні спонукати освітян іти у відпустки без збереження заробітної плати на період воєнного стану. У випадку, якщо у закладах освіти на території населених пунктів, де тимчасово перебувають внутрішньо переміщені педагоги, є вакантні посади, за бажанням вони можуть там працювати.

Розглянемо детальніше головні особливості застосування норм трудового законодавства до працівників закладів освіти під час дії правового режиму воєнного стану.

На час воєнного стану керівник закладу освіти може запровадити дистанційну роботу наказом (ч. 11 ст. 60-2 КЗпП) [2]. З таким наказом працівника ознайомлюють протягом двох днів з дня його прийняття, але до запровадження дистанційної роботи. Працівника, який перебуває за межами країни та не може ознайомитись із наказом під підпис, ознайомлюють засобами електронного зв'язку. У листі Державної служби якості освіти України від 18.03.2022 № 01/01-22/419 надано рекомендації керівникам закладів освіти як домовитися з працівниками про способи комунікації під час виконання дистанційної роботи [3].

Працівники, які тимчасово виїхали за межі України у зв'язку з війною та не мають можливості виконувати свої трудові обов'язки за дистанційною формою роботи, можуть скористатися оплачуваними (щорічними, соціальними) відпустками, а також відпустками без збереження зарплати, що надають в обов'язковому порядку та відпустками без збереження зарплати, що надають за угодою сторін (ст. ст. 25, 26 Закону України «Про відпустки») [4].

У період дії воєнного стану щорічна основна відпустка надається працівникам тривалістю 24 календарні дні. Так скеровує частина перша статті 12 Закону № 2136-IX. Водночас у період дії воєнного стану роботодавець може відмовити працівнику у наданні будь-якого виду відпусток (крім відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку), якщо такий працівник залучений до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури (ч. 2 ст. 12 Закону № 2136-IX).

Водночас МОН інформує, що у Верховній Раді України зареєстрований проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо оптимізації трудових відносин» (реєстр. № 7251

від 05.04.2022 р.), до якого Міністерство освіти і науки надавало свої зауваження стосовно внесення змін до ст. 12 Закону № 2136 щодо зняття обмеження тривалості щорічної відпустки, що надається педагогічним і науково-педагогічним працівникам протягом періоду дії воєнного стану.

Ухвалення цього законопроекту дозволить надавати у період дії воєнного стану педагогічним працівникам щорічну основну відпустку повної тривалості.

Але не зважаючи на певні дефініції законодавства та, як наслідок, тимчасові незручності, які через них виникають, ніщо не замінить простих людських взаємовідносин на засадах морально-етичних цінностей, які сьогодні стають чи не найбільш пріоритетними. Саме взаємопідтримка (психологічна та моральна) працівника і керівника, стає тією зброєю, яка приведе нас усіх до перемоги.

Література:

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20> (дата звернення: 12.06.2022).

2. Кодекс законів про працю України : Кодекс від 10 груд. 1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 12.06.2022).

3. Про надання інформації: лист Державної служби якості освіти України від 18.03.2022 № 01/01-22/419. URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2022/02/Rekomendacii_shhodo_distanciynoi_roboti.pdf (дата звернення: 12.06.2022).

4. Про відпустки : Закон України від 15.11.1996 № 504/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-вр> (дата звернення: 12.06.2022).

ВИМОГИ ДО ФОРМИ УСТАНОВЧИХ ДОКУМЕНТІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Кочина О. С.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного та приватного права,
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій
Національного університету «Чернігівська політехніка»
м. Чернігів, Україна*

Установчі документи мають основоположний характер в питаннях внутрішньої організації юридичної особи та служать першоджерелом інформації про нього в його зовнішніх відносинах. Це вказує на підвищену юридичну і практичну значимість положень, що містяться в цих документах. У ХХІ столітті в Україні вже відбулися серйозні зміни в сфері правового регулювання установчих документів та продовжується удосконалення вимог до них. Проте на даний час залишається багато невирішених питань правового регулювання установчих документів суб'єктів господарювання, які зокрема стосуються і їх форми.

Так, одним із важливих аспектів установчих документів юридичних осіб є їх форма. Відповідно до з ч. 5 ст. 8 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» установчі документи юридичної особи, зміни до них повинні викладатися письмово, прошиватися, пронумеровуватися та підписуватися засновниками (учасниками) або уповноваженими особами, якщо законом не встановлено інший порядок їх затвердження [1].

Важливо зазначити, що установчі документи повинні укладатися шляхом складення єдиного документа, підписаного всіма засновниками (учасниками), з дотриманням правил, що висуваються до письмових правочинів. Укладення установчих документів шляхом обміну листами, телеграмами тощо (ч. 1 ст. 207 ЦК України) неприйнятне в цьому разі.

Вимоги до статуту акціонерного товариства містяться в ст. 10 Закону України «Про акціонерні товариства», але всі вони стосуються його змісту, а не форми [2]. Лише в ч. 4 ст. 10 цього Закону зазначається, що при заснування акціонерного товариства однією особою рішення приймаються цією особою одноосібно і оформляються рішенням про заснування товариства. У випадку, якщо єдиним засновником товариства є фізична особа, її підпис на рішенні про заснування

нотаріально посвідчується. Втім, це стосується рішення засновника, а не статуту.

Аналогічна ситуація спостерігається в ст. 4 Закону України «Про господарські товариства», ст. 8 Закону України «Про кооперацію» та в інших законах, де містяться норми про установчі документи окремих видів юридичних осіб. Чи не єдиним винятком є Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», ч. 2 та 3 якого передбачено, що перша редакція статуту товариства повинна бути підписана всіма учасниками товариства [3]. Справжність підписів учасників нотаріально засвідчується. Аналогічна вимога стосується і зміни до статуту товариства та першої редакції статуту товариства, створеного в результаті реорганізації.

Що стосується засновницьких договорів повного та командитного товариств, то ч. 1 ст. 120 та ч. 1 ст. 134 ЦК України передбачено, що засновницький договір повного товариства підписується всіма його учасниками, а засновницький договір командитного товариства – усіма повними учасниками [4]. З наведеного можна зробити лише один однозначний висновок: засновницький договір укладається в простій письмовій формі. Його нотаріального посвідчення закон не вимагає, на відміну від засновницького договору акціонерного товариства,

Отже, законодавець, крім Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», не вимагає нотаріального посвідчення цих установчих документів. У такому разі варто хід міркувань з цього питання спрямувати на те, яким чином взагалі регулюється нотаріальне посвідчення тих чи інших документів.

Перш за все, коли цими документами є правочини, то їх посвідчення нотаріусом вимагається лише в тому разі, якщо це прямо передбачено законом. Якщо розглядати засновницький договір як правочин, то він має піддаватися регулюванню щодо його форми. Між тим ані в ч. 1 ст. 120 ЦК України щодо засновницького договору повного товариства, ані в ч. 1 ст. 134 ЦК України стосовно засновницького договору командитного товариства вимоги щодо їх нотаріального посвідчення не містяться. Це дійсно дивна ситуація, особливо порівняно з ч. 2 ст. 153 ЦК України, за якою договір про створення акціонерного товариства (який не є його установчим документом) укладається в письмовій формі, а в тому випадку, якщо товариство створюється фізичними особами, договір посвідчується нотаріально.

Інших вимог щодо оформлення установчих документів ані спеціальні закони (крім Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»), ані ЦК України не містить. Уникає конкретної відповіді на це питання й Департамент державної реєстрації та нотаріату, обмежившись лише загальними посиланнями на норми права.

Думається, що недаремно практика йде шляхом нотаріального посвідчення підписів на установчому документі, що свідчить про намагання певним чином залучити нотаріуса до процесу контролю за заснуванням юридичних осіб. В іншому разі, у відсутності контролю з боку державного реєстратора і покладанні відповідальності за установчі документи (не ясно якої саме) на засновників, виникає спокуса для них скористатися неконтрольованою ситуацією.

Водночас слід вказати на те, що факт нотаріального посвідчення підпису не передбачає перевірки змісту установчих документів, а лише супроводжується перевіркою установчих документів осіб, які їх підписують.

Т.І. Бровченко зазначає, що у такому разі ті загальні дозволи, які містить чинне українське законодавство, більше зашкоджують, ніж сприяють розвитку підприємництва та створенню інших юридичних осіб. Всі дозволи мають бути виваженими і відповідати не лише приватним, а й публічним інтересам. Тому вона пропонує внести до ЦК України зміни щодо того, що установчі документи юридичних осіб мають посвідчуватися нотаріально [5, с. 81].

Маємо погодитися з такою пропозицією, враховуючи практику, яка склалася, та положення Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», як такого, що був прийнятий одним з останніх у сфері правового регулювання господарських товариств. Але з застереженням про те, що не все установчі документи, а тільки юридичних осіб приватного права підлягають нотаріальному посвідченню. Адже вимоги нотаріального посвідчення установчих документів юридичних осіб публічного права йде в розрив з їхньою правовою природою.

Література:

1. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15 травня 2003 року № 755-IV / *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 31–32. Ст. 263.
2. Про акціонерні товариства: Закон України від 17 вересня 2008 року № 514-VI / *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 50–51. Ст. 384.
3. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 6 лютого 2018 року № 2275-VIII / *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 13. Ст. 69.
4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV / *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 35.
5. Бровченко Т.І. Установчі документи юридичних осіб за законодавством України : монографія / Т.І. Бровченко. Х. : Право, 2016. 216 с.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ОСВІТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кошарновська С. Л.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільного і трудового права

імені професора О. І. Процевського

Харківський національний педагогічний університету

імені Г. С. Сковороди

м. Харків, Україна

Право на освіту є одним з природних невід'ємних основних прав і свобод людини. Воно гарантує гармонійний духовний розвиток індивіда і допомагає йому стати корисним і повноцінним учасником соціального, політичного, духовного і культурного прогресу.

Його виникнення відносять до другого покоління прав і свобод людини (так звані позитивні, виниклі на рубежі XIX–XX вв.), по основних сферах життєдіяльності людини – до соціально-культурних прав і свобод, іноді до соціально-економічних, частіше – до групи культурних (духовних) прав, що виділяється в самостійну структуру і свобод.

Статтею 53 Конституції України кожному громадянину України гарантоване право на освіту. Право на освіту гарантується державою незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, соціального і майнового стану, наявності судимості, а також інших обставин та ознак [1].

Крім того право на освіту закріплене у міжнародно-правових актах, серед яких чільне місце займають: Загальна декларація прав людини, затверджена Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року (ст. 26); Пакт про економічні, соціальні і культурні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 року (ст. 13); Конвенція про права дитини, схвалена Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 року (ст. 28, 29); Конвенція про боротьбу з дискримінацією в області освіти від 14 грудня 1960 року.

Вони закріплюють положення щодо: основ міжнародно-правових стандартів права на освіту: обов'язковість і безоплатність початкової освіти, відвертість і доступність для всіх середньої освіти (як загального, так і професійного рівня), доступність для всіх вищої освіти на основі рівності в залежності від здібностей кожного, свобода батьків

(законних представників) у виборі освітньої установи для своїх дітей і забезпечення релігійного і етичного виховання відповідно до власних переконань; заходів, що треба прийняти державам, які підписали ці акти, для реалізації права на освіту: активний розвиток мережі шкіл всіх рівнів, виховання прагнення до отримання освіти, вживання заходів по сприянню регулярному відвідуванню шкіл, забезпечення в державних учбових закладах різного рівня надання однакового рівня освітніх послуг і якості навчання, система надання стипендій, доступність інформації та матеріалів в галузі освіти, підготовка викладацьких кадрів і поліпшення їх матеріальних умов; пріоритетні завдання і мета освіти: повний розвиток людської особистості і повага до прав і свобод людини, необхідність отримання освіти, сприяння взаєморозумінню, толерантності і дружбі між всіма націями, расовими, етнічними і релігійними групами.

В сучасному світі джерела міжнародного права стають міжнародними стандартами, у зв'язку з тим що вони є регуляторами інтеграційних процесів в окремих сферах освіти, вони є обов'язковими для держав, що беруть участь в інтеграційних процесах, є частиною внутрішньодержавного законодавства та суттєво впливають на процес правотворення у державі.

Право на освіту відіграє важливу роль у системі прав людини. Однією із гарантій права на освіту, передбачених положеннями національного законодавства та міжнародними стандартами у галузі освіти, виступають позитивні зобов'язання держави. Однак збройна агресія росії призвела до того, що Україна обмежена в можливостях забезпечення права на освіту особливо на територіях де ведуться активні бойові дії.

Нажаль, 24 лютого 2022 року життя громадян України змінилося докорінним чином у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та введенням в Україні режиму воєнного стану Указом Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженого Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 2102-ІХ. В сучасних умовах сфера освіти, як і інші суспільні сфери життя, зазнала значних змін [2; 3]. Всі українці намагаються вчитися жити в нових умовах – в умовах воєнного стану, хоча іноді це є неймовірно важко зробити, а часом і неможливо. Беручи до уваги всі негативні чинники, що виникли внаслідок збройної агресії, реальну загрозу життю і здоров'ю учасників освітнього процесу Урядом нашої держави, Міністерством освіти і науки України та іншими державними органами вживається всіх можливих заходів для того, щоб і в цей нелегкий час громадяни України змогли реалізувати право на освіту, гарантоване вищим законом держави – Конституцією України.

Прийнято ряд нормативно-правових актів направлених на організацію продовження освіти, завершення освітнього процесу у поточному навчальному році та забезпечення вступної кампанії для випускників та осіб, що виявлять бажання навчатися у наступному 2022–2023 навчальному році та з інших питань у сфері освіти не врегульованих в умовах воєнного стану.

Так положення Закону України від 15.03.2022 № 2126-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану» спрямовані на створення умов для відновлення та продовження якісного та безпечного освітнього процесу в умовах воєнного стану.

Цим законом передбачено надання на час війни здобувачам освіти, працівникам закладів, установ освіти, наукових установ, у тому числі тим, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях, оголошених у встановленому порядку (особливий період) були вимушені змінити місце проживання (перебування), залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від місця проживання (перебування) на час особливого періоду державних гарантій, зокрема: організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників; збереження місця роботи, середнього заробітку, виплата стипендії та інших виплат, передбачених законодавством; місце проживання (пансіон, гуртожиток тощо) та забезпечення харчуванням (у разі потреби)[4].

Забезпечення реалізації норм закону та закріплених в ньому державних гарантій щодо створення безпечного освітнього середовища, організації здобуття освіти, освітнього процесу в умовах воєнного стану мають здійснювати у межах своєї компетенції: органи виконавчої влади, військові, військово-цивільні адміністрації, органи місцевого самоврядування та їх виконавчі органи управління освітою; заклади освіти, освітні та наукові установи; громадянське суспільство – громадські об'єднання, благодійні організації, волонтери та інші.

Зазначені органи в межах компетенції мають право приймати рішення, обов'язкові до виконання на відповідній території, направлених на реалізацію вищевказаних державних гарантій в умовах воєнного стану.

Слід зауважити, що в умовах сьогодення держава приділяє особливої уваги реалізації громадянами права на освіту, покладає на освітній заклад особливу відповідальність, він має стати осередком задоволення очікувань безпеки не тільки громадської, але й інтелектуальної, емоційної, особистісної. Тому завданнями цих закладів є формування внутрішнього середовища психологічного комфорту,

атмосфери довіри, чуттєвості та психологічної допомоги в умовах здійснення освітнього процесу в умовах воєнних дій як для отримувачів освіти так і для осіб, що забезпечують освітній процес.

Відтак, всупереч складним і трагічним подіям в державі потрібно докладати максимум зусиль для збереження діяльності закладів освіти, залучення здобувачів освіти та організації якісного надання освітніх послуг в період воєнного стану, що є викликом сьогодення, який потребує від усіх без виключення громадян України максимальної віддачі, активізації своїх професійних і людських якостей

Література:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
3. Закону України «Про правовий режим воєнного стану»
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2126-20#Text>

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОСМІЧНОЇ ГАЛУЗІ КРАЇН ПРИБАЛТИКИ

Кошова С. П.

*кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри управління охороною здоров'я
та публічного адміністрування*

*Національний університет охорони здоров'я України
імені П. Л. Шупика
м. Київ, Україна*

Сьогодні великі технологічні досягнення та новий підприємницький дух швидко формують нову космічну економіку. Космічний сектор бачить появу нових приватних акторів, які бачать неперевершені комерційні можливості в освоєнні та експлуатації космосу завдяки передовим технологіям та революції даних. Історично Європа була в авангарді освоєння космосу, інвестуючи значні фінансові ресурси в космічні інфраструктури, такі як програми «Коперник» і «Галілей». ЄС

все ще може похвалитися академічними та науковими досягненнями, але ризикує втратити їх на наступній хвилі космічних інновацій, якщо не скористається можливістю стимулювати більше інвестицій у новий космічний сектор.

Існує загальна думка, що космічний простір слід використовувати на благо всього людства, однак тільки частина країн має необхідну технологічну базу для доступу до космосу. Космічні технології з їх впливом на науку, економіку та добробут громадян переважно вибираються країнами, що розвиваються, як одна з пріоритетних сфер технологічного розвитку. Однак у світовій космічній індустрії вже є надлишок потужностей, і є сумніви щодо необхідності створення додаткових потужностей країнами, що розвиваються.

Після розгляду необхідних умов для ефективності технологій, таких як створення Організацією Об'єднаних Націй регіональних центрів космічної науки і техніки, спільна розробка космічних систем, повні пакети передачі технологій, спільні космічні проекти в рамках регіональних організацій, де переглядаються узгоджені групи та спеціальні угоди з великими космічними агентствами, які є специфічними механізмами, які вже використовуються. Завдяки обміну та аналізу досвіду країн, що розвиваються в їхній космічній одиссеї щодо нарощування потенціалу, можна подолати труднощі та розірвати порочні кола. Це дослідження, на нашу думку, є кроком до загального обговорення перешкод, можливостей та досвіду розвитку космічної галузі країнами Прибалтики, які могли б допомогти іншим країнам ефективно використовувати свої обмежені ресурси, а отже, дозволити їм запропонувати кращі умови для своїх громадянам і здійснити більший науковий внесок в космічну науку, тому актуальним являється розгляд проблематики досвіду розвитку космічної галузі країнами Прибалтики.

Тематику проблематики досвіду розвитку космічної галузі країнами Прибалтики досліджує незначна кількість науковців, оскільки основна частина досліджень здійснюється міжнародними організаціями та урядами країн, які присвячені аналізу основних аспектів та особливостей розвитку космічної галузі, розробці стратегії розвитку космічної галузі з-за сучасних кондицій.

Інтенсифікація космічної діяльності та поява нових дійових осіб разом із новими технологіями та бізнес-концепціями поставили та продовжують створювати нові проблеми для забезпечення безпеки операцій у космосі і довгострокової стійкості космічного середовища [1].

Процеси технологічного прискорення все більше тиснуть на європейські економіки з метою впровадження інновацій та зростання досліджень в передових галузях, оскільки очікується, що декілька секторів будуть рушійними силами майбутнього економічного

розвитку. Одним із них є космічний сектор, у якому з 2013 року спостерігаються значні зміни у всьому світі (зростання річного доходу, кількість створених робочих місць тощо) [2]. У 2016 році багато країн, таких як Данія, Туреччина, Чехія, Польща прийняли історичне рішення створити конкретні структури для координації космічної діяльності – відповідні міністерства або космічні офіси [3]. Цей крок був мотивований розумінням того, що може здатися, що в космічному секторі вже домінують «великі гравці» (США, Китай, Велика Британія тощо), а його нещодавнє розширення видимості, популярності та доходів означало, що все ще існують перспективні можливості використовувати космічний простір.

Діяльність космічного сектора та технологічні досягнення, також просочуються в інші сектори (ІТ, біомедицина, логістика тощо), наприклад, комерційна супутникова навігація, яка є важливою частиною майже всіх пристроїв, які використовуються, наразі є рушійною силою щодо зростання досягнень в космічному секторі [4]. Головним суб'єктом в європейській космічній сфері є Європейське космічне агентство (ESA), яке об'єднує, станом на 2021 рік, 22 членів, одного асоційованого члена та 7 держав, які співпрацюють, і об'єднує космічний потенціал європейських держав-членів, надаючи можливості для європейських країн співпрацювати – і бути на рівних – з NASA, а також отримувати фінансові та соціальні вигоди від широко-масштабних космічних програм, які інакше неможливо було б реалізувати одній європейській країні.

Нинішня структура ESA – Space 4.0 – передбачає успіх європейської космічної діяльності у тісному узгодженні з потребами європейських суспільств та економік. Іншими словами, космічний сектор пройшов довгий шлях від чистих наукових відкриттів і «космічних подорожей», до запуску супутникових технологій та спостереження за Землею, які забезпечують численні переваги в плані пом'якшення наслідків стихійних лих, управління сільськогосподарським та лісовим господарством, транспортом, навігацією та рятувальною діяльністю [5]. Майбутнє дослідження космосу обіцяє відкрити шляхи вилучення природних ресурсів з поверхні Землі, що забезпечить самопідтримку космічної економіки.

Незважаючи на всі перспективи, які пропонує даний сектор, існують бар'єри, які можуть перешкодити повноцінній участі в космічній економіці. Вони включають високі вимоги до капіталу, технологічний ризик і більш тривалі терміни розробки. Державно-приватне партнерство поширене в космічній економіці і може бути ефективним методом подолання цих бар'єрів [6]. Тому уряд має відігравати важливу роль у просуванні інновацій через космічний сектор.

Державно-приватні партнерства зазвичай включають деяке спільне інвестування між державною промисловістю та/або державною орендою, в якій уряд погоджується закупити достатню кількість комерційного космічного продукту або послуг, які необхідні для забезпечення життєздатності комерційного підприємства, та розглядають як особливо важливі підходи до заохочення приватного сектора інвестувати в космічні можливості.

Для України є важливим запозичення досвіду розвитку космічної галузі в країнах Прибалтики. Латвія почала активно керувати космічною політикою в 2009 році, коли перед керівництвом Міністерства освіти було доручено розробку космічної політики. Міністерство освіти є основним контактним пунктом між Латвією та ESA (у період з 2009 по 2013 рр. відбулися 24 організаційні візити). В результаті цих зусиль у 2013 році Латвія підписала Угоду про співпрацю (План для європейських держав-співробітників – Хартія PECS). PECS – це 5-річна програма фундаментальних досліджень і розробок, спрямована на покращення потенціалу космічної промисловості країни.

В рамках PECS латвійські компанії подали тендерні пропозиції та виконали 27 проектів, а інші космічні установи брали участь у співпраці в рамках різних ініціатив ESA. У 2010 році при Міністерстві освіти і науки створено робочу групу «Космос», яка зосередилася на сприянні реалізації Угоди про співпрацю між Латвією та ESA, яка включає забезпечення співпраці та поширення науково-технічної інформації про космічні науки, космічні технології та їх застосування на підтримку комунікації та скоординованих дій між науково-дослідними інститутами, урядом та промисловістю.

Робоча група також намагалася заохочувати дослідницькі установи та комерційні компанії до участі в Європейському космічному агентстві та інших програмах досліджень і розробок. Наразі немає спеціального бюджету, виділеного на космічні дослідження та розробки, натомість вони підтримуються через різноманітні структури (Мінекономіки, Мінфін), Центри компетенції (НДДКР), Кластери та Бізнес-інкубатори [7].

Література:

1. ESPI Report. Full Report. Space Environment Capacity. European Space Policy Institute (ESPI), Vienna. 2022. 78 p.
2. European space directory. 2016. URL: <https://eurospace.org/publication/european-space-directory-2016/> (дата звернення 27.04.2022).
3. OECD. Space and Innovation. 2016. 112 p. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264264014-en> (дата звернення 27.04.2022).

4. OECD. OECD Space Forum. 2022. URL: <https://www.oecd.org/innovation/inno/space-forum/> (дата звернення 27.04.2022).

5. ESA. What is space 4.0? 2016. URL: http://www.esa.int/About_Us/Ministerial_Council_2016/What_is_space_4.0_ (дата звернення 27.04.2022).

6. Bryce Space and Technology. Global Space Strategies and Best Practices. Research Paper for Australian Government, Department of Industry, Innovation and Science by Bryce Space and Technology, LLC. 2017.

7. Nedožhogina O., Costantini S., Turusinova A. Space governance in Latvia: the current state, future challenges and plan of actions. Policy report. Prepared in the framework of EstLat Project “SPACETEM – Training the next generation entrepreneurs with hands on methods in space STEM”. TARTU, 2018. 47 p.

ОСОБЛИВОСТІ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Кривда Л. Р.

аспірантка кафедри криміналістики

Національний університет «Одеська юридична академія»

м. Одеса, Україна

Високочутливі судово-медичні молекулярно-генетичні ідентифікаційні дослідження, незважаючи на невичерпні індивідуалізуючі можливості, є найбільш ефективними саме у контексті комплексного дослідження, проте не можуть виступати його повноцінною заміною, оскільки при однобічному їх використанні значно підвищується ризик виникнення суб'єктивних помилок на підставі отриманих об'єктивних експертних даних, що сприяє неправильному розумінню обставин справи та деталей події. Сучасна правова концепція проведення ДНК-аналізу потребує використання нових методів та технологій для вирішення таких важливих та принципових питань, як: встановлення природи та регіонального походження біологічного матеріалу та слідів, встановлення механізму та часу утворення цих слідів.

Таким чином, активне залучення спеціалістів з судової медицини на етапі огляду місця події та використання сучасних високотехнологічних методів судово-медичних експертних досліджень дозволяє значно підвищити ефективність слідчих дій та якість доказової бази

слідства при розслідуванні злочинів, перш за все насильницького характеру.

Судово-медична молекулярно-генетична експертиза (СММГЕ) – дослідження судово-медичним експертом на основі спеціальних знань об'єктів біологічного походження людини з метою встановлення їх генетичних ознак.

Судово-медична молекулярно-генетична експертиза (СММГЕ), це дослідження на основі спеціальних знань у галузі молекулярної генетики методами ДНК-аналізу об'єктів (слідів, зразків) біологічного походження (кров, слина, сперма тощо) з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду.

Об'єкти дослідження СММГЕ – ДНК, отримана з крові, виділень (сперми, слини, піхвових виділень тощо), волосся, епітеліальних клітин, а також частин органів і тканин організму людини, вилучених у ході огляду місця події та інших слідчих (розшукових) дій. Під час експертного дослідження аналізу піддаються локуси (ділянки) ДНК, які є основою хромосоми. Оскільки хромосоми – ядерна субстанція, то дослідженню може підлягати будь-який біологічний матеріал, у якому наявні ядерні клітини. Якщо ядерні клітини не збереглися, можуть бути застосовані більш складні технології аналізу мтДНК. Основні завдання СМГЕ:

1. Встановлення належності об'єктів біологічного походження (крові, сперми, слини, волосся, м'язової та кісткової тканини) певної особи.
2. Встановлення слідів біологічного походження конкретної особи в змішаних слідах.
3. Встановлення ідентичності останків у випадках розчленування трупа та ідентифікації жертв катастроф, коли живі близькі родичі.
4. Встановлення певних людей батьками дитини у випадках спірного батьківства, дітовбивства, крадіжки, підміни дітей.

Можливості ДНК-аналізу при дослідженні слідів біологічного походження:

1. Кров. Підлягає ДНК-дослідженню. Однотипні елементарні сліди крові зустрічаються або у вигляді поодиноких, або у вигляді груп (сукупності) слідів. Вивчення форми слідів крові дозволяє моделювати механізм злочину. Таке дослідження проводять на місці події, оскільки в процесі вилучення слідів крові, як правило, порушуються їх форма та топографія.

2. Сперма. Підлягає ДНК-дослідженню. Суміш секретів яєчок та їх придатків, а також залозистих утворень статевого тракту. Мутна рідко-драглиста маса грузлої консистенції, має своєрідний запах. Висохлі сліди її мають запах паленого рогу, а білуватого кольору (вареного

крохмалю) надають наявні в насінній рідині сперматозоїди й лецитинові зернятка простатичного соку. Сліди сперми, у першу чергу, слід шукати на трупі, його одязі та на можливих предметах її обтирання злочинцем. Ці об'єкти можуть знаходитися як на місці скоєння злочину, так і на шляхах відходу злочинця. Об'єкти дослідження – плями на речах. Сперму виявляють візуально на одязі, вона нагадує висохлий крохмаль, клейстер та жорстка на дотик.

3. Слина. Підлягає ДНК-дослідженню. Секрет слинних залоз, що виділяється встільникову порожнину й бере участь у травленні, є мутнуватою грузлою рідиною через наявність клітинних елементів. Її висохлі сліди на темних предметах мають злегка білуватий колір. Вона містить клітини букального епітелію, за якими можна виявити ідентифікуючі ознаки людини, що залишила сліди. Слину найчастіше виявляють на недопалках сигарет, носовиках, поштових марках, клапанах конвертів, а також столовому посуді, горлечку пляшок, на недоїдках харчових продуктів (яблуко, хліб, ковбаса тощо).

4. Потожирові сліди. Підлягають ДНК-дослідженню. Основна частина слідів, залишених на гладкій поверхні пальцями рук, долонь, вух та інших ділянок епітелію шкіри. Потожирові сліди, залишені у вигляді слідів пальців і долонь, є найпоширенішим об'єктом експертизи в криміналістиці. Об'єктами ДНК-дослідження таких слідів є ядромісні клітини епідермісу, тобто поверхневого шару шкіри, який постійно відновлюється шляхом відлущення протягом усього життя людини. У разі, якщо сліди пальців рук та долонь є непридатними для ідентифікації, їх можна дослідити методом ДНК-аналізу, тобто направити на молекулярно-генетичне дослідження, у тому числі й відкопійовані на дактоплівку. Піт як одне з виділень людського організму є секретом потових залоз, який у чистому вигляді не містить ядромісних клітин. Потожирові сліди та сліди поту вилучають разом з об'єктом. Якщо об'єкт зі слідами або його частину вилучити неможливо або недоцільно, використовують змив за аналогією зі змивом сліду крові.

5. Волосся – рогові утворення шкіри, що покривають майже всю її поверхню. Розрізняють: 1) довге товсте волосся голови, бороди і вусів, пахвових западин, лобка і полових органів; 2) щетинисте волосся брів, вій, носового входу і зовнішнього слухового проходу; 3) пушкове волосся, що покриває всю іншу шкіру. У волоссі розрізняють стрижень, що виступає над поверхнею шкіри і складається із серцевини, коркової речовини і кутикули, та занурений у шкіру корінь, який закінчується стовщенням – цибулиною. Волосся може бути виявлене на різних предметах, а також на потерпілому і злочинці, при огляді трупа – на одязі, в ділянці статевих органів жінки, на статевому

члені чоловіка після статевого акту чи спроби до такого, на знаряддях злочину, на частинах автомобіля (при наїзді і переїзді). Забороняється вилучати волосся на липучі стрічки типу «скотч» та дактилоплівки тому, що це може призвести до труднощів при їх подальшому дослідженні.

6. Чащини органів і тканин. Зустрічаються в ході огляду місця події у вигляді мікрослідів рідше, ніж інші сліди. Як правило, їх виявляють на знаряддях злочинів, предметах обстановки місця злочину, у піднігтьовому вмісті потерпілого та злочинця. Дослідження дозволяє визначити їх походження, стать особи та групову належність її крові. Найбільш поширеним місцем локалізації мікрочасток тканин є піднігтьовий вміст. Якщо виникають питання щодо піднігтьового вмісту живої особи, потрібно обережно зістригти нігті, не загубивши вміст, та упакувати окремо з правої та лівої руки (ноги). Нігтію трупа, як і зразки волосся, зістригає та упаковує судово-медичний експерт при проведенні розтину. Вилучення та упакування частин органів, і тканин, і трубчастих кісток з епіфізами (стегнова тощо) проводять в ході огляду місця події, дані об'єкти необхідно помістити в стерильний посуд (банка, контейнер), опечатати та максимально швидко доставити в морозильну камеру.

ВПРОВАДЖЕННЯ ОНЛАЙН-КУРСІВ В ЮРИДИЧНІЙ ОСВІТІ: ШЛЯХ ДО ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

Крижановська О. В.

кандидат юридичних наук, доцент,

старший слідчий

Одеське районне управління поліції № 1 ГУНП в Одеській області

м. Одеса, Україна

Взаємозв'язок соціально-економічних процесів та тенденцій розвитку системи освіти існував у всі часи і сьогодні, як ніколи, стає очевидним на сучасному етапі розвитку суспільства. Освіта, як обов'язковий чинник успішної еволюції держави та соціуму, займає одну із центральних позицій в об'єктах державної соціальної та економічної політики. Останні події у санітарно-епідеміологічній сфері всього світу, в тому числі й в Україні, актуалізували зазначений взаємозв'язок та необхідність підвищити оперативність реагування освітньої системи на нові виклики, що постають перед світовим

співтовариством. Однією з відповідей на пандемію нової коронавірусної інфекції став перехід на дистанційне навчання на всіх рівнях освіти.

У засобах масової інформації, професійному науковому та педагогічному середовищі ведуться активні обговорення проблем та перспектив застосування дистанційних технологій в освіті, при цьому багато питань, що виникають, залишаються дискусійними.

Пандемія COVID-19 вплинула на освітні системи всього світу, що призвело до тимчасового закриття навчальних закладів. За даними ООН від закриття шкіл та вищих навчальних закладів у зв'язку з пандемією постраждало близько 1,5 мільярда студентів. У зв'язку з цим ЮНЕСКО рекомендувала використовувати дистанційне навчання. Саме пандемія COVID-19 стала величезним викликом для педагогів, які мали терміново адаптуватися до дистанційної форми навчання, щоб зберегти безперервність навчання з тим самим рівнем якості. Використання цифрових технологій стало невід'ємною частиною нової реальності. Такі умови лише прискорили процес впровадження нових технологій у різні сфери суспільного життя, навіть такі консервативні як освіта та юриспруденція.

Швидкий вимушений перехід навчальних закладів на дистанційне навчання у 2020–2021 роках викликав потребу в терміновому вирішенні низки проблем, насамперед забезпечення загального технічного доступу здобувачів вищої освіти до електронного освітнього середовища.

В результаті пандемії та із введенням в Україні режиму воєнного стану, подальшої актуалізації набувають питання продовження використання дистанційного навчання, зокрема більш активного застосування дистанційного навчання на постійній основі, питання про законодавче закріплення за електронним навчанням та дистанційними освітніми технологіями статусу самостійної форми здобуття освіти, про вплив нових форм навчання на психологічне та фізичне здоров'я студентів, про врахування психологічних факторів при використанні онлайн технологій в освіті, про розробку та використання методик, найбільш ефективних при дистанційному форматі навчання, у тому числі асинхронному [1].

За підсумками 2021 року для системи освіти пріоритетними завданнями виступають подальша цифровізація та перехід до комбінованої моделі навчання – *blended learning* (змішане навчання), що передбачає поєднання очного та дистанційного форматів навчання здобувачів вищої освіти. Дистанційне навчання є інноваційною формою організації навчального процесу та передбачає використання різних цифрових освітніх технологій.

Однією з найбільш поширених у використанні цифрових технологій електронного навчання є онлайн-курси. Насамперед, при створенні онлайн-курсів з юридичних дисциплін має приділятися підвищена увага їх практичній складовій. Завдання курсів повинні включати правові завдання з вирішення різних юридичних питань, з якими молоді фахівці можуть зіткнутися в процесі професійної діяльності.

Сучасне покоління освітніх стандартів встановлює нові вимоги до науково-викладацького складу. Так, на нашу думку, педагогічні працівники повинні мати практичний досвід у професійній сфері, за якої здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти за програмами бакалаврату або магістратури (йдеться про наявність стажу роботи у даній професійній сфері).

Онлайн-курси з дисциплін, які викладаються для здобувачів юридичної освіти повинні включати в себе юридичні казуси, які найчастіше зустрічаються на практиці, бажано, з альтернативними варіантами їх вирішення. При цьому система оцінювання онлайн-курсів не повинна обмежуватися лише виставленням тематичних оцінок, а необхідно надавати можливість викладачам коментувати отриману відповідь студента, забезпечуючи тим самим між ними онлайн-діалог. При змішаному підході до навчання перевагою буде групове обговорення вирішених завдань в аудиторіях або за допомогою відеоконференц-зв'язку. Впровадження даного елемента в онлайн-курс сприятиме формуванню загальних професійних компетенцій у студентів-юристів, спрямованих на вміння аналізувати нестандартні ситуації правозастосовної практики, пропонувати оптимальні варіанти їх вирішення та аргументувати свою правову позицію у справі, що стане в нагоді молодим фахівцям за участю у змагальних процесах.

Наступним обов'язковим елементом онлайн-курсу повинні бути завдання, що передбачають складання проєкту письмової консультації з найбільш поширених правових питань. Навички, отримані в процесі виконання таких завдань, будуть корисними для здобувачів вищої освіти не тільки при проходженні різних видів практики в період навчання, але й для участі у роботі юридичних клінік.

Сьогодні юридичні клініки створені та успішно функціонують у структурі більшості юридичних факультетів та інститутів. Під керівництвом досвідчених викладачів та практикуючих юристів здобувачі вищої освіти надають на безоплатній основі консультативну юридичну допомогу населенню з питань різних галузей права, підвищуючи цим не лише свої правові знання, а й комунікативні навички ділового спілкування. Слід зазначити, що в освітніх стандартах, які діяли раніше, закріплювалися професійні компетенції, спрямовані на формування здібностей надавати кваліфіковані юридичні

висновки та консультації у конкретних видах юридичної діяльності. Нові стандарти залишають перелік формування професійних компетенцій на самостійний розсуд закладів вищої освіти в залежності від освітньої програми, однак зазначається, що в рамках освоєння програми бакалаврату або магістратури випускники готуються до вирішення завдань професійної діяльності експертно-консультаційного типу. Тому з великою ймовірністю при формуванні власного переліку професійних компетенцій освітні установи включають до своїх освітніх програм розглянуті компетенції як обов'язкові.

Наступним взаємопов'язаним і необхідним елементом онлайн-курсів є складання та оформлення юридично значущих документів: позовних заяв, клопотань, різних актів, претензій, офіційних звернень до органів влади та до посадових осіб, правових договорів, довірностей та інших документів стосовно конкретної ситуації. Особливо такі завдання актуальні в рамках освоєння процесуальних дисциплін. Саме знання основ юридичної техніки при складанні документів дозволить сформувати необхідні юридичні навички майбутніх професіоналів. В даний час все більшої популярності набирають онлайн-сервіси зі складання документів.

Таким чином, традиційні та нові елементи у вигляді виконання різних практичних завдань у сукупності дозволять оцінити сформованість відповідних компетенцій студентів-юристів. Особливу увагу при розробці та наповненості онлайн-курсів новими елементами викладачам необхідно приділити: – структурованості бібліотечних та інтернет-ресурсів з дисциплін, що вивчаються здобувачами вищої освіти; – судовій практиці, на основі якої буде розроблено низку завдань; – доктринальним підходам з дискусійних питань; – наочному ілюструванню матеріалу у вигляді різних схем, таблиць, графіків. У перспективі наповнити електронні онлайн-курси фрагментами відеолекцій викладачів та вебінарів за участю юристів-практиків.

Підготовлені на високому рівні електронні курси, які передбачають використання різних форм викладення матеріалу, сприятимуть не тільки більш плідній та результативній роботі викладачів зі студентами, але й підвищать якість здобуття юридичної освіти:

- по-перше, впровадження в електронні курси різних навчальних засобів забезпечить доступність отримання необхідних юридичній професійній діяльності компетенцій, спрямованих на освоєння нових цифрових технологій;

- по-друге, включення в онлайн-курс різних методик сприятиме розвитку творчого потенціалу викладачів та підвищенню рівня їхньої кваліфікації;

– по-третє, застосування електронних курсів у навчанні дозволить здобувачам вищої освіти самостійно побудувати собі освітню траєкторію з урахуванням принципів освіти протягом усього життя.

Слід зазначити, що онлайн-курси мають бути спрямовані на широку аудиторію, яка включає: студентів, які вперше отримують юридичну освіту; студентів, які вже мають середню, середньо-спеціальну чи вищу освіту; осіб, які бажають здобути другу вищу освіту, пройти професійну перепідготовку або підвищити рівень своєї кваліфікації.

Таким чином, сьогодні змінюється система оцінювання професійних якостей працівників – перехід від визначення кваліфікації (сукупності вимог до системи володіння конкретними навичками, зафіксованими у вимогах до професії) до компетенції (діапазону знань, здатності до адаптації, володіння діловими та особистими якостями, необхідними для досягнення цілей організації). Тому грамотність майбутнього спеціаліста безпосередньо залежить не лише від здобуття якісної вищої освіти, а й освоєння компетенцій, передбачених освітніми стандартами.

Література:

1. Ben Amram M., & Davidovitch N. (2021). Teachers' Attittides Towards E-Teaching during Covid-19. *Laplage em Revista (Internattional)*, 7(2), 13–32. DOI: <https://doi.org/10.24115/S2446-6220202172678p.13-32>

АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ

Кризина Н. П.

доктор наук державного управління, професор,

заслужений лікар України,

професор кафедри управління охороною здоров'я

та публічного адміністрування

Національний університет охорони здоров'я імені П. Л. Шупика

м. Київ, Україна

Широка практика імітації і фальсифікації наукових досліджень з окремих наук в останні десятиріччя була досить поширеною через ігнорування загальновідомих стандартів якості досліджень та значне збільшення питомої ваги досліджень, що і спричинило необхідність

провести аналіз законодавчої та нормативно-правової бази України щодо академічної доброчесності.

У Стенфордському університеті академічним плагіатом називають «використання без надання обґрунтованого та належного цитування або визнання автором чи джерелом оригінальної роботи іншої людини незалежно від того, чи є ця робота кодом, формулою, ідеєю, мовою, дослідженням, стратегією, текстом тощо». Йельський університет розглядає академічний плагіат як «використання чужої роботи, слів або ідей без посилань». Кембриджський університет називає академічним плагіатом «подання як власної праці незалежно від наявності наміру обманувати, роботи, яка частково чи цілком запозичена з чужої праці без належного посилання» [1].

Національний науковий фонд Сполучених Штатів Америки називає академічним плагіатом «привласнення чужих ідей, методів, результатів або слів без оформлення належного цитування» [1].

У статті 42 Закону України «Про освіту» дано визначення «Академічна доброчесність» – яке звучить так: «це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [3].

Також у цій статті йдеться про те, що: «дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації» [3].

Порушенням академічної доброчесності вважається: академічний плагіат; самоплагіат; фабрикація; фальсифікація; списування; обман (академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування); хабарництво; необ'єктивне оцінювання; надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання; вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання [3].

У «Листі Міністерства освіти і науки до керівників закладів вищої освіти йдеться про кризу академічної доброчесності в Україні, яка спричинена багатьма факторами, серед яких зазначині:

- загальна криза суспільства, що характеризується толерантністю до правового нігілізму, корупції, численних порушень законодавства і етичних норм;

- відірваність вищої освіти і науки від світової наукової та освітньої спільноти, потреб суспільства, економіки та ринку праці [2];

Проблеми законодавства. Насамперед, норма чинного Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (стаття 1, пункт 22), за якою «науковий результат може бути у формі звіту, опублікованої наукової статті, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття, проекту нормативно-правового акта, нормативного документа або науково-методичних документів, підготовка яких потребує проведення відповідних наукових досліджень або містить наукову складову, тощо» [4].

За результатами проведеного аналізу, прослідковується неузгодженість вимог до закладів вищої освіти (ЗВО), науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти з фінансуванням та іншим ресурсним забезпеченням вищої освіти і науки. Зокрема, надмірні вимоги законодавства та внутрішніх нормативних документів щодо кадрового забезпечення, кількості публікацій, обсягів кваліфікаційних та інших навчальних робіт тощо. Так, в багатьох ЗВО вимоги до обсягу курсових і дипломних робіт, звітів з практики, інших письмових документів, які мають підготувати студенти, передбачають, що одній годині навчального навантаження студента має відповідати 1–3–5 сторінок відповідного документа. При цьому не враховуються ані значно легші нормативи для викладачів, ані необхідність використання значної частки відведеного часу на пошук літератури, виконання досліджень, розрахунків, аналіз їх результатів, інших практичних завдань. Обсяг письмових робіт має бути узгоджений з часом, який за індивідуальним навчальним планом та/або програмами навчальних дисциплін відводиться на їх виконання. Можна вважати норми не менше 3–5 год. на сторінку, залежно від виду роботи. Також, потребують перегляду нормативи щодо кількості наукових праць науково-педагогічних працівників (безвідносно до якості цих праць), які встановлюють Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності, та інші нормативні документи [2].

Нормативні документи закладів вищої освіти повинні чітко регламентувати:

- види академічної відповідальності за конкретні порушення академічної доброчесності;
- процедури встановлення і доведення фактів порушень академічної доброчесності;
- процедури прийняття рішень про академічну відповідальність учасників освітнього процесу, а також органи, що приймають такі рішення;
- процедури апеляції для осіб, яких звинувачують у порушенні академічної доброчесності.

Громадські організації у сфері освіти і науки (професійні асоціації працівників освіти і науки, органи громадського, зокрема, студентського самоврядування)? можуть надавати рекомендації з питань забезпечення академічної доброчесності, які не мають статусу нормативно-правових документів, але можуть враховуватися під час розроблення таких документів, а також при прийнятті рішень з питань академічної відповідальності за порушення академічної доброчесності.

Заклади вищої освіти (кафедри, загальноуніверситетські чи факультетські комісії, університетські суди тощо), можуть створювати різні органи для розгляду порушень академічної доброчесності. Слід відокремлювати органи для розгляду порушень з боку здобувачів освіти і науково-педагогічних (педагогічних, наукових) працівників.

Демотивація викладачів, яка приводить до «професійного вигорання» і науковців до дотримання принципів академічної доброчесності в умовах низьких зарплат, відсутності необхідної для якісних досліджень матеріальної бази, якісного зовнішнього оцінювання та зовнішнього запиту на результати досліджень досить часто приводить до порушень академічної доброчесності.

Слід зауважити, що в Україні відсутні законодавчо врегульовані вимоги і процедури оцінювання наукових та навчальних робіт на предмет наявності академічного плагіату.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», мають встановлювати академічну відповідальність закладів освіти за порушення академічної доброчесності. Але, виходячи із загальної логіки законодавства, такою відповідальністю можуть бути анулювання ліцензій на провадження освітньої діяльності, сертифікатів акредитації освітніх програм та спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій, звільнення керівника засновником тощо [3].

Виховання академічної доброчесності є одним із завдань закладів вищої освіти. Тому відрахування здобувача із закладу вищої освіти слід розглядати як виключну норму, що застосовується у випадку систематичних грубих порушень і лише після того, як не дали ефекту інші заходи впливу.

Література:

1. Definitions and Examples of Academic Misconduct. URL: <http://sa.berkeley.edu/conduct/integrity/definition>

2. Міністерство освіти і науки. Лист керівникам закладам вищої освіти 23.10.2018 № 1/9-650 «Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18?lang=uk#Text>

3. Закон України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38–39, ст. 380). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

4. Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2016, № 3, ст. 25. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18?lang=uk#Text>

ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Кризина О. В.

доктор філософії,

доцент кафедри загальної медицини

Медичний інститут

Київського міжнародного університету

м. Київ, Україна

Ситуація, що склалася з часу проведення Російською Федерацією широкомасштабної воєнної операції на території України, змусила Президента України, Верховну Раду, Уряд, державних службовців, освітніх управлінців, громадянське суспільство шукати оперативні рішення: як організувати освітній процес на всіх рівнях (дошкільних закладах освіти, школах, закладах середньої спеціальної освіти та закладах вищої освіти); у місцях їх постійного проживання та місцях евакуації; коли завершувати навчальний рік; як проводити оцінювання знань (учнів, студентів) та видавати документи про освіту; як забезпечити оплату праці працівникам закладів освіти; як здійснювати атестацію педагогічних працівників; як надавати психологічну підтримку (дошкільнятам, школярам, студентам, вчителям тощо).

Сфера освіти в Україні, як і всі сфери життя суспільства, зазнала значних змін в умовах воєнного стану. Усі ми вчилися та продовжуємо

вчитися жити в цих нових умовах: хтось – продовжувати здобувати освіту, а хтось – працювати.

Частина учасників освітнього процесу внаслідок загрози життю, бойових дій та тимчасову окупацію окремих територій вимушено перемістилася в межах України або за кордон, потребуючи державної й міжнародної підтримки для забезпечення можливості продовжувати навчання на всіх рівнях. Багато педагогів та здобувачів освіти все ще залишаються на тимчасово окупованих територіях та потребують особливої підтримки держави. Деякі заклади освіти – безжалісно зруйновані.

Через відсутність можливості проводити ЗНО у звичному форматі у зв'язку з війною, лише цього року запропоновано для вступу на основі повної загальної середньої освіти на бюджетні місця першого курсу бакалаврату замість нього абітурієнти складатимуть національний мультипредметний тест (НМТ), що передбачено «Порядком прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році» [1]. Цей Порядок є обов'язковим для закладів вищої освіти (закладів фахової передвищої освіти, наукових установ) усіх форм власності та сфер управління, крім вищих військових навчальних закладів, закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти (далі – заклади вищої освіти) [1].

Організацію прийому вступників до закладу вищої освіти здійснює приймальна комісія, склад якої затверджується наказом керівника закладу вищої освіти, який є її головою. Керівник закладу вищої освіти забезпечує дотримання законодавства України, зокрема цього Порядку, Правил прийому, а також відкритість та прозорість роботи приймальної комісії. Приймальна комісія діє згідно з положенням про приймальну комісію закладу вищої освіти, затвердженим керівником вищої освіти відповідно до Положення про приймальну комісію вищого навчального закладу, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 15 жовтня 2015 року № 1085 [2].

Національний мультипредметний тест – форма вступного випробування, яка передбачає оцінювання результатів навчання з української мови, математики та історії України, яке здійснюється Українським центром оцінювання якості освіти відповідно до законодавства.

Для здобуття вищої освіти приймаються:

– особи, які здобули повну загальну середню освіту або освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста, освітньо-професійний ступінь фахового молодшого бакалавра, освітній ступінь молодшого бакалавра – для здобуття ступеня молодшого бакалавра, бакалавра, а також магістра фармацевтичного та ветеринарного спрямування;

– особи, які здобули повну загальну середню освіту або освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста, освітньо-професійний ступінь фахового молодшого бакалавра, освітній ступінь молодшого бакалавра з відповідної спеціальності медичного спрямування, – для здобуття ступеня магістра медичного спрямування;

– особи, які здобули ступінь бакалавра, магістра (освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста), – для здобуття ступеня магістра; особи, які здобули ступінь магістра (освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста), – для здобуття ступеня доктора філософії [2].

Для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальностями галузей знань 21 «Ветеринарна медицина» та 22 «Охорона здоров'я» приймаються особи, які здобули ступінь магістра (освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста) з спеціальностей відповідної галузі знань [2].

Вступники приймаються на навчання на перший курс. Особам, які здобули освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста, освітньо-професійний ступінь фахового молодшого бакалавра, освітній ступінь молодшого бакалавра, заклад вищої освіти може перезарядити кредити ЄКТС, максимальний обсяг яких визначено стандартом вищої освіти бакалавра (магістра медичного, фармацевтичного, ветеринарного спрямувань) (за відсутності стандарту – не більше 120 кредитів ЄКТС). Такі особи можуть прийматись на другий (старші) курс(и) або на перший курс (зі скороченим строком навчання). Для здобуття ступеня молодшого бакалавра, бакалавра (магістра медичного, фармацевтичного або ветеринарного спрямувань) за іншою спеціальністю особи можуть прийматись на перший або старші курси (зокрема зі скороченим строком навчання) [2].

Особливості прийому на навчання для здобуття вищої освіти осіб, місцем проживання яких є тимчасово окупована територія, територія населених пунктів на лінії зіткнення або які переселилися з таких територій після 01 січня 2022 року, в частині проходження річного оцінювання та державної підсумкової атестації, отримання документа державного зразка про повну загальну середню освіту (якщо особа не отримала документ про освіту відповідно до законодавства), визначаються відповідно до Порядку прийому для здобуття вищої, фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти осіб, які проживають на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, тимчасово окупованій території окремих районів Донецької та Луганської областей [3].

Прийом на навчання за державним замовленням до вищих військових навчальних закладів, закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти здійснюється відповідно до Правил прийому, затверджених

керівниками цих закладів за погодженням з державними органами, до сфери управління яких вони належать [1].

Вступ на навчання для здобуття ступеня магістра медичного, фармацевтичного або ветеринарного спрямувань на основі повної загальної середньої освіти або освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста, освітньо-професійного ступеня фахового молодшого бакалавра, освітнього ступеня молодшого бакалавра вважається вступом одночасно для здобуття ступенів бакалавра та магістра [1].

Іноземці та особи без громадянства, зокрема закордонні українці, які постійно проживають в Україні, особи, яких визнано біженцями, та особи, які потребують додаткового захисту мають право на здобуття вищої освіти нарівні з громадянами України, зокрема за рахунок коштів державного або місцевого бюджету. Особи, які навчаються у закладах вищої освіти, мають право на навчання одночасно за декількома освітніми програмами, а також у декількох закладах вищої освіти [1].

Порядок реєстрації вступників для складання національного мультипредметного тесту, магістерського тесту навчальної компетентності або магістерського комплексного тесту, їх організації та проведення визначається Міністерством освіти і науки України [4].

Заява в електронній формі подається вступником шляхом заповнення електронної форми в режимі онлайн та розглядається приймальною комісією закладу вищої освіти у порядку, визначеному законодавством.

Список тих, хто подав документи на широкий конкурс, публікується у розділі «Вступ» вебсайту ЄДЕБО за адресою: <https://vstup.edbo.gov.ua/> не менше двох разів протягом періоду прийому заяв та документів.

Література:

1. Порядком прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році : Наказ Міністерства освіти і науки України від 27 квітня 2022 року № 392 (зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 02 травня 2022 року № 400).
2. Положення про приймальну комісію вищого навчального закладу : Наказ Міністерства освіти і науки України від 15 жовтня 2015 року № 1085.
3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 01 березня 2021 року № 271.
4. Тестові завдання магістерського тесту навчальної компетентності укладаються відповідно до Програми тесту загальної навчальної компетентності : Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 лютого 2022 року № 158.

ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІІ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Кримчак Л. Ю.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи*

*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

Підвищення якості надання соціальних послуг особам або сім'ям, які опинилися в складних життєвих обставинах (СЖО) знаходиться в повній залежності від рівня професійної компетентності фахівців із соціальної роботи. Соціально-політичний, соціально-економічний та культурний стан сучасної України вимагають від них наявності не тільки класичних знань, вмій та навичок, а і творчого підходу, нетрадиційних форм роботи, здатності до саморозвитку власного потенціалу в сучасній системі соціального захисту населення.

Посилення ролі креативної, комунікативної та творчої складової фахівців із соціальної роботи в аспекті підвищення їх професійної компетентності потребує системної та послідовної роботи, що має ґрунтуватися на оволодінні новітніми практичними знаннями та вміннями. Тому, об'єктами посиленої уваги в межах підвищення кваліфікації є пошук нових форм, методів та прийомів навчання. Одним з найефективніших із них можна вважати соціально-педагогічний тренінг.

На нашу думку, соціально-педагогічний тренінг – це один із ефективніших засобів активного навчання, який сприяє не тільки самоформуванню фахівцем із соціальної роботи власних навичок й умій для побудови продуктивних психологічних та соціальних міжособистісних відносин, а і дозволяє аналізувати соціально-психологічні ситуації з власної точки зору і позиції клієнта, розвивати в собі здібності самопізнання й саморозуміння в процесі спілкування з сім'ями, які опинилися в СЖО.

Слід зазначити, що впровадження соціально-педагогічного тренінгу пронизує різні сфери господарювання, серед яких: медицина, освіта, наука.

Проведені науковцями дослідження (І. Мельничук, С. Михнюк та ін.) засвідчують, що існує безпосередній взаємозв'язок між вдосконаленням професійної компетенції працівників соціальної сфери та рівнем їх кваліфікації [1; 2]. Тому, на наш погляд, можна припуститися

думки, що соціально-педагогічний тренінг є одним із важливіших засобів, що дозволяє вдосконалити професійні компетенції фахівців із соціальної роботи у їх взаємодії з сім'ями, які потрапили в складні життєві обставини.

Використовуючи підхід поєднання академічної та прикладної сфер соціально-педагогічної науки, нами була визначена необхідність розробки та впровадження технології навчання фахівців із соціальної роботи по підготовці до роботи з сім'ями СЖО.

Теоретико-методологічною основою виступали праці, що розкривають зміст, форми та методи підготовки фахівців соціальних служб та організацій, кейс-менеджерів та соціальних працівників (С. Кубіцький, С. Михнюк, С. Ситняківська, Г. Скачкова, С. Хлебик та ін.).

Тренінг розроблено науково-педагогічними працівниками кафедри соціальної роботи Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Мета тренінгу – вдосконалення професійної компетенції фахівців із соціальної роботи для взаємодії з сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах.

Завдання тренінгу:

1. Формування свідомого відношення щодо сутності та значення роботи фахівців з соціальної сфери з сім'ями, які опинилися в СЖО.

2. Оволодіння фахівцями з соціальної роботи, кейс-менеджерами, соціальними працівниками сучасними формами та методами роботи з вразливими сім'ями.

3. Розвиток у фахівців соціальної сфери свідомого ставлення до роботи з сім'ями СЖО.

Структура тренінгу «Навчання спеціалістів по підготовці до роботи з сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах» включає вступну, основну та заключну структурно-змістовні частини (див. табл. 1).

Вступна частина тренінгу складається з трьох блоків: «Знайомство», «Мета, завдання, структура тренінгу та правила групової роботи», «Вступ до проблеми: робота з сім'ями, що опинилися в складних життєвих обставинах».

Основна частина тренінгу містить чотири сесії: сесія 1 «Робота фахівців із соціальної сфери з сім'ями як важливий чинник для запобігання СЖО», сесія 2 «Стратегії й тактики діяльності фахівців із соціальної роботи як базові характеристики в роботі з сім'ями СЖО», сесія 3 «Оцінка потреб та ведення випадку як ключові технології соціальної роботи з сім'ями СЖО», сесія 4 «Спрямованість на процес знаходження шляхів вирішення проблем сімей СЖО». Слід зазначити,

що кожна сесія складається з трьох компонентів: змістовно-сміслового, діагностичного та корекційно-формуючого.

Щодо заключної частини тренінгового заняття, то її зміст наповнено трьома блоками: «Узагальнення та закріплення набутих під час навчання знань, вмінь, навичок», «Підведення підсумків роботи», «Прощання».

У процесі проведення тренінгу застосовуються інтерактивні технології та методи навчання: мультимедійна презентація із залученням авторської відео-лекції та інформативних даних; мозковий штурм, який дозволяє навчитися розв'язувати індивідуальні та групові проблеми, приймати демократичне рішення; кейс-методи для реалізації можливості поділитися думками, враженнями та власним ставленням до кейсу; аналіз складних життєвих ситуацій з елементами креативного підходу відносно шляхів їх вирішення; міжгрупова дискусія, що дозволяє ознайомитися з матеріалом та поглибити набуті знання з поєднанням власного досвіду; вправи-імітації, які активізують мотивацію та дають можливість випробувати здобуті учасниками під час тренінгу вміння; робота з використанням робочого зошиту.

Таблиця 1

Структура тренінгу

Структурні частини	Компоненти	Години
1	2	3
I. ВСТУПНА ЧАСТИНА	Блок 1. «Знайомство». Блок 2. «Мета, завдання, структура тренінгу та правила групової роботи». Блок 3. «Вступ до проблеми: робота з сім'ями, що опинилися в складних життєвих обставинах».	4
II. ОСНОВНА ЧАСТИНА ТРЕНІНГУ		
<i>Сесія 1.</i> «Робота фахівців із соціальної сфери з сім'ями як важливий чинник для запобігання СЖО»	<i>Змістовно-смісловий компонент:</i> «Сутність соціальної роботи з сім'ями СЖО» <i>Діагностичний компонент:</i> «Діагностика значущості та готовності фахівців із соціальної роботи до вияву сімей СЖО» <i>Корекційно-формуючий компонент:</i> «Формування свідомого ставлення до виявлення сімей у СЖО»	6

Закінчення таблиці 1

<p><i>Сесія 2.</i> «Стратегії й тактики діяльності фахівців із соціальної роботи як базові характеристики в роботі з сім'ями СЖО»</p>	<p><i>Змістовно-смісловий компонент:</i> «Сутність характеристик «стратегії соціальної роботи у громаді» та «тактики соціальної роботи» <i>Діагностичний компонент:</i> «Діагностика наявності свідомого підходу щодо стратегії й тактики соціальної роботи з сім'ями СЖО» <i>Корекційно-формулюючий компонент:</i> «Формувати свідоме ставлення до стратегічного й тактичного підходу в соціальній роботі з сім'ями СЖО»</p>	6
<p><i>Сесія 3.</i> «Оцінка потреб та ведення випадку як ключові технології соціальної роботи з сім'ями СЖО»</p>	<p><i>Змістовно-смісловий компонент:</i> «Сутність технологій «оцінка потреб» та «ведення випадку» <i>Діагностичний компонент:</i> «Діагностика розуміння технологій «оцінка потреб» та «ведення випадку» <i>Корекційно-формулюючий компонент:</i> «Формування вмінь застосовувати технології «оцінка потреб» та «ведення випадку» з сім'ями СЖО»</p>	6
<p><i>Сесія 4.</i> «Спрямованість на процес знаходження шляхів вирішення проблем сімей СЖО»</p>	<p><i>Змістовно-смісловий компонент:</i> «Сутність процесу знаходження шляхів вирішення проблем сімей СЖО» <i>Діагностичний компонент:</i> «Діагностика процесу знаходження шляхів вирішення проблем сімей СЖО» <i>Корекційно-формулюючий компонент:</i> «Формування свідомого ставлення до процесу знаходження шляхів вирішення проблем сімей СЖО»</p>	6
<p>III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА ТРЕНІНГУ</p>	<p>Блок 1 «Узагальнення та закріплення набутих під час навчання знань, вмінь, навичок» Блок 2 «Підведення підсумків роботи» Блок 3 «Прощання»</p>	4
<p>УСЬОГО</p>		32

Важливо зазначити, що тренінг «Навчання спеціалістів по підготовці до роботи з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах» проводиться з фахівцями центрів соціальних служб. При необхідності тренінг може бути застосований для роботи з фахівцями різних соціальних служб та організацій (центр надання соціальних послуг, управління соціального захисту населення, служба у справах дітей), закладів освіти та охорони здоров'я.

Слід зазначити, що тренінг можна проводити на базі закладів вищої освіти, а також на базі конкретних соціальних служб та організацій. За формою проведення це може бути «інтенсивний» тренінг, який слід проводити протягом п'яти днів.

Резюмуючи зазначимо, що соціальна робота з сім'ями є вагомим механізмом у запобіганні складних життєвих обставин. Тому вдосконалення професійної компетенції фахівців із соціальної роботи є важливим завданням їх соціально-педагогічної підготовки до роботи з вразливими сім'ями. Одним з перспективних засобів вдосконалення такої підготовки може стати тренінг «Навчання спеціалістів по підготовці до роботи з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах», в основі якого лежить технологічний підхід.

Література:

1. Мельничук І.М. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра педаг. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2011. 44 с.

2. Михнюк С.В., Кубіцький С.О. Поняття педагогічної взаємодії в контексті дослідження професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. *Pedagogical and psychological science and education: transformation and development vectors: Collective monograph. Vol. 2. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2021. С. 41–60. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-084-1-20>*

3. Ситняківська С.М. Специфіка підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери у вітчизняній вищій школі як чинник білінгвальної професійної підготовки. *Вісник Житомирського державного педагогічного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки. Житомир., 2018. Вип. 4 (95). С. 195–200. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/28452/1/33.pdf>*

4. Скачкова Г.С. Особливості сучасної професійної підготовки соціальних працівників у вищих навчальних закладах. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. 2016. Вип. 3. С. 128–133.*

5. Хлебик С.Р. Науково-теоретичні аспекти формування партнерської взаємодії закладів вищої освіти з установами соціального

обслуговування сімей з дітьми у територіальній громаді. *Партнерська взаємодія у системі інститутів соціальної сфери*: зб. матер. II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Ніжин, 15–16 лист. 2018 р. Ніжин, 2018. С. 14–17.

СИСТЕМА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ MOODLE ЯК СПОСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ВОЄННОГО СТАНУ

Кубасенко А. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури*

*Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

У суспільстві, невід’ємною частиною організації освітнього процесу є формування цифрового освітнього середовища (ЦОС) в установі.

Необхідність розвитку ЦОС із застосуванням технологій електронного навчання обумовлене сучасними умовами розвитку системи освіти до підготовки всебічно розвиненого випускника, який має необхідний набір компетенцій, готовий до продовження навчання в інформаційному суспільстві.

ЦОС освітньої організації передбачає набір інформаційних технологій, використання яких має задовольняти умовам реалізації основної професійної освітньої програми, сприяти формуванню загальних та професійних компетенцій у студентів, отже, освітній процес набуває інтерактивного характеру взаємодії викладача та студента.

Таким чином, освітній процес можна представити у вигляді наступної схеми:

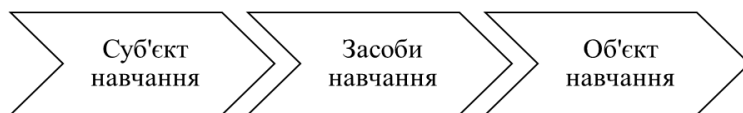

Рис. 1. Структура навчального процесу

На рис. 1. показано взаємодію викладача з учнями через засоби навчання. Викладач має обрати такі засоби навчання, які відповідають потребам студента та сприяють формуванню необхідного набору компетенцій.

До цих засобів можна віднести:

- програми для відеоконференцій Zoom, Skype тощо;
- платформи для навчання, наприклад Moodle;

До засобів інформаційної підтримки студентів можна віднести:

- офіційний сайт освітньої установи;
- електронні пошти викладачів;
- месенджери WhatsApp, Viber тощо.

У сучасних умовах багато навчальних закладів як засоби навчання використовують освітню платформу Moodle, оскільки вона безкоштовна, має простий і зрозумілий набір інструментів, дає можливість проектувати і структурувати освітній курс самостійно.

Для ефективної організації освітнього процесу на платформі Moodle педагогу необхідно розробити навчальний курс, систематично доповнювати та оновлювати навчальний матеріал у ньому.

Під час підготовки та проведення занять у системі Moodle викладач використовує набір елементів курсу, до якого входять: глосарій; ресурс; завдання; форум; лекція; тест та ін.

Глосарій передбачає роботу з термінами, свої словникові статті можуть створювати як викладачі, так і студенти.

Як ресурс може виступати будь-який матеріал для самостійного вивчення, проведення дослідження, обговорення: текст, ілюстрація, web-сторінка, аудіо або відео файл та ін.

Для створення web-сторінок у систему вбудований візуальний редактор, який дозволяє викладачеві, який не знає мови розмітки HTML, легко створювати web-сторінки, що включають елементи форматування, ілюстрації, таблиці [1, с. 25].

Завдання – це форма проведення заняття, результатом якої зазвичай стає створення та завантаження на сервер файлу будь-якого формату або створення тексту безпосередньо в Moodle.

Характерною особливістю формулювання завдання є докладне пояснення його суті з описом алгоритму виконання. Для успішного складання завдання студентам необхідно наводити приклади, давати шаблон відповіді. Крім цього, викладач повинен позначити вимоги до оформлення звіту (файла, що завантажується як відповідь), які відповідатимуть вимогам.

Система Moodle дозволяє оперативно перевіряти здані файли чи тексти, коментувати їх. Якщо це дозволено викладачем, кожен студент може здавати файли неодноразово за результатами їх перевірки; це дає

можливість оперативно коригувати роботу студента, домагатися повного вирішення навчальної задачі.

Форум зручний для навчального обговорення проблем, проведення консультацій. Може використовуватися для встановлення зворотного зв'язку зі студентами, що набуває особливого значення під час дистанційного навчання. Адже зворотний зв'язок – це інструмент, що дає уявлення про те, як триває процес навчання, інформує викладача про досягнення та проблеми студентів, дозволяючи визначити рівень досягнення мети та вирішення навчальних завдань.

Елемент курсу «Лекція» дозволяє організувати покрокове вивчення навчального матеріалу. Весь матеріал можна розбити на дидактичні одиниці, наприкінці кожної з них визначити контрольні питання по засвоєному матеріалу. За результатами контролю студент переходить на наступний рівень вивчення матеріалу або повертається до попереднього. Цей елемент курсу зручний ще й тим, що він дозволяє проводити оцінювання роботи тих, хто навчається в автоматичному режимі: викладач лише задає системі параметри оцінювання, після чого система сама виводить для кожного студента загальну за оцінку, вносить її до відомості [2, с. 887].

Елемент курсу «Тести» дозволяє викладачеві розробляти тести з використанням різних типів питань: множинний вибір; вірно/невірно; коротка відповідь; відповідність та ін.

Питання зберігаються в основі тестів і можуть повторно використовуватись у різних темах. Можливе редагування налаштувань тесту, зокрема, можна обмежувати кількість спроб проходження тесту, вибирати метод оцінювання, встановлювати ліміт часу на роботу з тестом.

Важливою особливістю Moodle є те, що система створює та зберігає портфоліо кожного студента: всі здані роботи, всі оцінки та коментарі викладача до робіт, усі повідомлення у форумі. Тому, для організації ефективної роботи на платформі Moodle необхідно чітко прописувати критерії оцінювання.

При оцінюванні роботи студента, якщо оцінка знижена, необхідно давати аргументований коментар до роботи, пояснюючи, за що саме вона знижена.

Система дистанційного навчання Moodle дозволяє контролювати відвідуваність, активність студентів, час їх роботи в мережі.

Таким чином, можна зробити висновок, що система Moodle є простим та зручним засобом організації навчального процесу в умовах цифровізації освіти та воєнного стану, та дозволяє вирішувати основні завдання дистанційного навчання.

Можна виділити основні переваги Moodle:

- доступна, готова до впровадження система;
- дозволяє створювати якісні курси для дистанційного навчання;
- містить потужний апарат тестування для організації перевірки знань у студентів;
- включає різноманітні навчальні елементи;
- дозволяє реалізувати диференційоване навчання;
- має можливість додавати навчальний контент різного формату – аудіо, відеофайли, текст тощо.

Література:

1. Прокопенко А.І., Доценко С.О., Москаленко В. В, Лебедева В.В., Толяренко Н.І., Алієв Х.М. Технології дистанційного навчання: діяльності та ресурси MOODLE : навч. посіб. Харків : СГ НТМ «Новий курс», 2021. 50 с.

2. Прохорова Л.А. Нові педагогічні технології: система дистанційного навчання Moodle у викладанні природничих дисциплін. *Екологічні проблеми навколишнього середовища та раціонального природокористування в контексті сталого розвитку* : III Міжнародна науково-практична конференція: збірник матеріалів (22–23 жовтня 2020, м. Херсон, Україна). Херсон : «ОЛДІ-ПЛЮС», 2020. С. 886–889.

THE MILITARY INVASION IN UKRAINE 2022 AS AN ADDITIONAL ENVIRONMENTAL PARAMETER OF FORMATION FOREIGN LANGUAGE INTEGRATED LEARNING MODEL

Levchyk I. Yu.

*PhD, Associate Professor at the Department of Foreign Languages,
Doctoral Student at the Department of English Philology
and Methodology of Teaching English
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
Ternopil, Ukraine*

Since Russia launched a military offensive against Ukraine on 24th February, civilians have been caught in the crossfire. Residential areas, hospitals and schools in the East of Ukraine constantly are under attack. The ongoing conflict has been reported to trigger Europe's largest forced displacement crisis in decades. At least 6.5 million people are estimated to have been internally displaced in Ukraine, according to the United Nations

Protection Cluster [3]. The ongoing military conflict in Ukraine causing internal and external citizens displacement has significant consequences for the teaching and learning of English. Therefore, an increase demand has been reported recently for a profound research base that can provide informed, critical guidance in preparing English language teachers for work in and near conflict zones, for teaching refugees and asylum seekers, and, more broadly, for teaching English in highly militarized times.

It is essential to enable Ukrainian language learners to appropriately portray events in the Eastern Ukraine to people of other countries. Considering the status of *lingua franca* of English as a language of international communication, we suppose its extralinguistic function as a tool of revealing the truth about the Russian invasion all over the world will serve as additional reason for language learning motivation in the Ukrainian students. Due to the use of the techniques of informational war in the narrative schemes by the Russian propaganda nearly half of the Russians and the Ukrainians, who reside in the occupied territory contradictory, perceive the Russian aggression against Ukraine as the “Ukraine’s civil war,” believing that the conflict is fratricidal. Therefore, integrated learning of English communication skills merged with media literacy empowers Ukrainians with possibility to report to the wide international audience in language everybody understands what truly happens around. Live blogging, sharing most recent news and commenting on scenes of rushists’ military crimes in English in social media or while working with news organizations will prevent formation of misconceptions about the Russian-Ukrainian war in the international media space and consequently in minds of people all over the world.

The fundamental research by C. Nelson and R. Appleby [7] disclosed TESOL’s multiple involvements and entanglements in armed and militarized conflicts and their after math, and the challenges of teaching English in a conflict zone or for students who have escaped or been exiled from one.

Obviously, in the case of conflict-affected students a strong demand is reported for the relevant approaches to address the students’ learning needs and objectives, e.g. development of effective communication skills and scaffolding active engagement in learning. C. Nelson and R. Appleby [7] believe this can involve skillfully and sensitively reconfiguring lived experiences into learning material as well as guiding students in learning to unpack the language and discourses of local and global issues of interest, including potentially conflictual associations with English. Therefore, language education is considered by researchers to have a rehumanizing influence, to counterbalance the dehumanization that is usually attributed to war and conflict situations. The reconstruction of a sense of connection by means of ESL is thought to be possible, as well as recognition and fostering

of resourcefulness, resilience, and creative expression. “Most significantly, the design and practice of English language teaching in, for, and from conflict zones – as elsewhere – should not be concerned solely with linguistic objectives in a narrow decontextualized sense, but rather should equip students for critical communicative engagement with events occurring in the world outside the classroom and in the wider sociopolitical sphere [7:15]. Although any teaching ideas must be tailored to suit the particular geo-region, education level, learning needs, the authors suggest a few macro-strategies, a concept earlier introduced by B. Kumaravadivelu [6]: make learning participatory, use critical discourse inquiry, experiment with art-based learning.

A shift in research agenda has been proposed by R. Smith [9: 2] deriving from notion of class size – the Lancaster-Leeds project, the ‘Teaching English in Large Classes’ (TELC) network has been modified into teaching in difficult circumstances (TiDC).

Extending the concept of difficult circumstances, beyond typical contextual difficulties, to conflict-affected and war-related situations A. Alyasin [1] explains its direct relation to ELT, it has been often the case with studies exploring post-resettlement language education of immigrants that we know little, if anything, about refugees’ current educational lives and experiences in camps and displacement. Later the term ‘difficult’ was modified into ‘challenging’ circumstances. Among the factors affecting directly the ability of the institution or a teacher to be effective C. Sowton [11:4] names the context of challenging political and social change, e.g. mass migration.

Analyzing restricting and supporting factors of language teaching in conflict affected circumstances J. Gnanaseelan [4:13] argues that still teachers feel that knowledge and use of mother tongue, cultural and traditional outlooks and practices are restricting factors but the modern ELT experts have even proposed that these two, if properly integrated with ELT, will become supporting factors. While error analysis and native language interference have become matters of ELT field to accommodate these issues, the other conditions affected by military events, such as student number in the class room, course duration, and course syllabus can be restricting factors if they appear in quantitatively unmanageable proportions, because of migration.

In consistence with the previous studies A. Alyasin [2:324] names similar challenges for conflict affected language learning, in particular, understaffing, unqualified teachers, displaced and traumatised children with interrupted schooling, arguing that ELT in displacement schools and the refugee camp would have been a further burden for both the teachers and the students if a different curriculum was adopted. However, the researcher

appeals to findings of M. Sommers [10], F. Kagawa [5] and M. Sinclair [8] insisting that integrating psychosocial interventions in the process and content of ESL teaching and learning is found to improve traumatized students' educational potential and recovery and to restore their sense of purpose and self-esteem. This echoes C. Sowton (2021), who argues that for many ESL learners in such circumstances, functional English language literacy is integrated with acquisition of other 'life skills', such as digital literacy and higher education. "As such, it is surprising that this is barely mentioned in either the Millennium or the Sustainable Development Goals". [11: 5]. Besides, integrated English language learning provides an opportunity for every student to become a citizen journalist and shed light on events they witnessed.

Highlighting the essential role of English language education in the context of the military invasion in Ukraine for lasting peace, post-traumatic recovery and especially for reporting events to international audience we believe that ELT field needs further research and original studies in emergency pedagogics and integrated learning, in particular situation – media literacy development.

References:

1. Alyasin A. (2018). ELT in a War-Affected Context: One Teacher's Coping Strategies and Practical Responses in a Syrian Camp School. In: K. Kuchah, F. Shamim, (eds.) *International Perspectives on Teaching English in Difficult Circumstances*. International Perspectives on English Language Teaching. Palgrave Macmillan, London. URL: https://doi.org/10.1057/978-1-137-53104-9_8
2. Alyasin, A. (2015) *Teachers' perspectives on ELT: a research journey from challenging to conflict circumstances in Syria*. PhD thesis, University of Warwick. Retrieved April 28, 2022. URL: http://wrap.warwick.ac.uk/78502/1/WRAP_Coversheet_Theses_Alyasin_2015.pdf
3. Filo E, Parrish F. (2022). Conflict in Ukraine: What do we know about the internal displacement situation so far? Expert Opinion. Retrieved April 28, 2022 from <https://www.internal-displacement.org/expert-opinion/conflict-in-ukraine-what-do-we-know-about-the-internal-displacement-situation-so-far>
4. Gnanaseelan J. (2011). English Language Performance and Teaching Profession – a Case Study of the Conflict-affected Vavuniya District of Sri Lanka. *Samodhana, Vol. II/2011 of the Journal of Faculty of Social Sciences and Humanities*, the Rajarata University. ISSN 2235-9109. Pp. 61–88. Retrieved April 28, 2022 from <https://www.cambridge.org/catalog/teacher-training-development-and-research/teaching-challenging-circumstances>

5. Kagawa F. (2005). Emergency education: A critical review of the field. *Comparative Education*. 41/4: 487–503.
6. Kumaravadivelu B. (2003). *Beyond methods: Macrostrategies for language teaching*. New Haven, CT: Yale University Press.
7. Nelson C. D., Appleby R. (2015). Conflict, Militarization, and Their After- Effects: Key Challenges for TESOL. *TESOL QUARTERLY* Vol. 49, No. 2, 309–332. URL: <https://doi.org/doi: 10.1002/tesq.187>
8. Sinclair M. (2007). Education in emergencies. *Commonwealth Education Partnerships*. Retrieved April 28, 2022 from: <http://www.cedol.org/wpcontent/uploads/2012/02/52-56-2007.pdf>
9. Smith, R. (2011). Teaching English in difficult circumstances: A new research agenda. In IATEFL 2010 Harrogate conference selections. Canterbury, UK: IATEFL.
10. Sommers M. (2002). *Children education and war: Reaching education for all (EFA) objectives in countries affected by conflict*. CPR Working Paper no.1. World Bank, Washington, D. C.
11. Sowton C. (2021). *Teaching in Challenging Circumstances*. (ed.) Scott Thornbury. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108816151>

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ВІЗ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Литвин Н. А.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри службового та медичного права
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Бойові дії, яку б частину країни вони не зачіпали безпосередньо, завжди впливають на суспільне життя загалом та освітній процес – зокрема. Воєнний час перевіряє систему освітнього процесу на міцність; так було в період Другої Світової Війни, так відбувається і сьогодні. У зв'язку із вторгненням збройних сил Російської Федерації на територію нашої країни, Президент підписав Указ «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. № 64/2022 [5]. Незважаючи на запровадження цього особливого правового режиму, керівництво країни не втратило розуміння того, що не можна припинити роботу дитячих садків, шкіл, вищих навчальних закладів та зупинити навчання.

Навпаки, необхідне проведення системної роботи у сфері освіти та пристосування освітнього процесу до умов воєнного часу, збереження його якості.

Якість освітнього процесу – це один із основних показників, якими оцінюють суспільно-економічну значимість системи освіти. Визначення якості включає, разом із економічними аспектами, також соціальні, культурні, пізнавальні аспекти сфери освіти, які сприймаються як комплексна, інтегральна характеристика всієї освітньої діяльності, її показників та результатів. До нападу РФ на Україну система вітчизняної вищої освіти продовжувала поступово покращувала свою якість вбираючи в себе найкращі європейські традиції вищої школи. До них ми відносимо: динамізм і свободу мислення, володіння сучасним технологічним інструментарієм, комп'ютерну та інформаційну культуру, високий професіоналізм у навичках та вміннях і т.д. Студенти незалежної України стали відігравати все більш помітну роль у політичних і соціально-економічних подіях країни, що стало результатом змін, які спіткали освітній процес.

Природно, що політичні та соціальні пріоритети суспільства вносять серйозні корективи у зміст, форми і методи навчальної та навчально-методичної роботи вищої школи. У своєму розвитку освітня система України у якості зразка обрала Болонську систему освіти. Даний вибір пояснювався не лише географічним розташуванням країни, а й, насамперед, тим, що країна обрала курс на демократизацію та побудову у своїх межах суспільства європейського стандарту. Намагання відповідати найкращим освітнім зразкам країн-учасниць ЄС дозволило досить швидко вивести організацію навчального процесу ВНЗ України на інший, більш високий рівень. Це виражалось, насамперед, у зверненні до фундаментальної навчальної літератури, до репродукції цілей, до організації та проведення навчальних практик, стажувань тощо. Основною методичною установкою, яка конкретизує зміст навчального процесу, став акцент на самостійне вивчення студентами навчального матеріалу, збільшення часу їх самостійної роботи. Студенти отримали шанс комбінувати знання з різних областей та готувати себе до професійної діяльності на стику існуючих спеціальностей.

Після запровадження в українських реаліях Болонської системи освіти, ВНЗ стали практикувати підхід звернення до особистості як основної цінності суспільства. Проголошена урядом країни демократизація вищої освіти визначала завдання та закликала до пошуку шляхів їх вирішення через різні елементи навчального процесу. Примат особистості в системі загальнолюдських цінностей змушував шукати шляхи подальшого реформування вищої школи, спираючись на закономірності інтелектуального та психологічного статусу студента.

Студент став активним партнером викладача у відкритті для себе нових знань. У цьому контексті не дивно, що навчально-методична робота в університетах звернулася, переважно, до освоєння, адаптації та впровадження нових освітніх технологій, орієнтованих на особистість учня. Пандемія COVID-19 торкнулася системи освіти у всьому світі, що призвело до масового закриття шкіл та вишів. Переважна більшість університетів нашої держави перейшла на дистанційне навчання, у деяких випадках використовувалося також змішане навчання. Введення воєнного стану лише посилює проблеми освітнього процесу, з якими він зіткнувся в умовах пандемії COVID-19. Масштабні зміни, яких зазнала вища школа, повною мірою зачепили кожного викладача: це необхідність переробки лекційних курсів та запровадження нових освітніх технологій і методик, розширення дистанційного навчання, активізація інноваційної діяльності тощо.

Зазначимо, що готовність ВНЗ до підтримки прийнятних умов навчання під час воєнного стану означає їх сукупну готовність до науково-дослідної роботи, конструкторської і технологічної, інформаційно-аналітичної та інформаційно-технічної, економічної, управлінської діяльності, включаючи систему оцінки якості освітнього процесу. Під час воєнного стану ВНЗ України виявилися найбільш готовими до труднощів, викликаних війною. Можливості ВНЗ були розширені шляхом наділення їх повною свободою у проведенні освітнього процесу. Студенти, на розсуд своїх навчальних закладів, можуть навчатися у дистанційному та навіть змішаному форматі. Та чи інша форма навчання вибирається керівництвом виходячи із ситуації, яка складається навколо безпеки суб'єктів освітнього процесу. У результаті навіть під час активної фази війни установи вищої освіти після тимчасової відпустки запрацювали у 15 областях України.

Прогнозованою проблемою стала необхідність проведення у період оголошеного воєнного стану вступної компанії. Розуміючи складність її проведення та вважаючи за доцільне не наражати майбутніх студентів на ризик, Міністерство освіти і науки України пішло на безпрецедентний крок – рекомендувало скасувати ЗНО. Верховна Рада України підтримала позицію Міносвіти ухваливши Закон України «Про внесення змін до деяких законів України у сфері освіти» від 24.03.2022 р. № 2157-IX [4], який передбачає скасування складання Державної підсумкової атестації, Зовнішнього незалежного оцінювання, Єдиного вступного іспиту та Єдиного фахового вступного випробування у 2022 році. Очікується, що реалізація законодавчого акту дозволить здійснити збереження студентського контингенту, національного інтелектуального потенціалу, стимулювання до навчання в Україні, навіть у воєнний час, а також знизить соціальну

напругу в суспільстві в частині підготовки та складання незалежних освітніх оцінювань та організації вступної кампанії у 2022 році [6]. Прийняття рішення про відміну ЗНО було зумовлено тягарем непереборних обставин. Що стосується ВНЗ, то всі звільнені в результаті скасування ЗНО сили, час та кошти були спрямовані їх керівництвом на продовження освітнього процесу та збереження педагогічних кадрів.

Подальші перспективи освітнього процесу в Україні в умовах воєнного часу ми вбачаємо у необхідності наділення ВНЗ широкими правами щодо набору абітурієнтів на онлайн-навчання з подальшим їх відсіюванням у процесі навчання. Підкреслимо, що у мирний час жорсткий контроль якостей абітурієнта – це проходження ЗНО. Але якщо немає можливості його провести, можна спростити вступ. Наприклад, вступ може бути проведений на основі написання есе, але після першого або другого семестру ВНЗ проводить повторний контроль та аналіз роботи студента, приймаючи остаточне рішення (залишити чи виключити) щодо останнього. З одного боку, такий підхід розширить можливості ВНЗ з прийому абітурієнтів, спростивши його, а з іншого – посилить контроль за якістю навчання загалом. Навіть за умов воєнного часу освітній процес має забезпечувати:

- високий рівень здобуття особою професійних знань;
- розвиток особистості студента, який є патріотом України;
- формування в студента правильного уявлення про «картину світу»;
- духовно-моральний, культурний розвиток особистості студента на основі демократичних, європейських та загальнолюдських цінностей.

Особливий акцент необхідно зробити на отриманні високого рівня професійних знань у напрямку природних дисциплін. Активні бойові дії, що розпочалися на території України, показали, що країні необхідне відродження закритих та зміцнення вже існуючих науково-дослідних, випробувальних організацій та виробничих підприємств, що виконують розробку та виробництво озброєння, військової та спеціальної техніки, амуніції, боеприпасів тощо. На сьогоднішній день зберігається проблема програм, підручників, кваліфікованих педагогів, підвищення кваліфікації, а також проблема оплати праці. Фіксується низька стимуляція педагога до підвищення кваліфікації саме через низьку оплату праці. Ця дискусія в суспільстві існує досить давно – яким повинен бути розмір оптимальної оплати праці для педагога, зокрема природничо-математичного спрямування? Адже треба докласти багато зусиль, щоб опанувати ці дисципліни. Крім того, важлива тема освітнього середовища – це лабораторії, обладнання для дослідів,

у які кошти досі не вкладалися. Тому це не дозволяло зробити навчання природним наукам наочним (оскільки теоретизоване вивчення дисциплін природничого блоку просто неможливе). Тому не можна не погодитися з позицією С. Благодетелевою-Вовк [2], згідно з якою слід розвивати освітнє середовище так само, як і мотивацію дітей і батьків. Адже лише частина людей розуміє потребу у вивченні математики та природничих дисциплін. Тобто, це комплексна проблема, яка потребує комплексного державного підходу. На нашу думку, вирішення нагальних проблем освітнього процесу зараз – це перспектива існування України в майбутньому.

Варто підкреслити, що держава, з урахуванням ситуації на фронті, докладає максимум зусиль для вирішення проблем освітнього процесу. Так, був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану» від 15.03.2022 р. № 2126-IX [3] згідно якого здобувачам освіти, працівникам закладів освіти, установ освіти, наукових установ, у тому числі тим, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях, оголошених у встановленому порядку (особливий період) були вимушені змінити місце проживання (перебування), залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від місця їх проживання (перебування) на час особливого періоду, серед всього іншого, гарантується: збереження місця роботи, середнього заробітку, здійснення виплати стипендії та інших виплат, передбачених законом; місце проживання (пансіон, гуртожиток тощо) та забезпечення харчуванням (у разі потреби) та ін.

Підсумовуючи, хотілося б акцентувати увагу на тому, що без людей – педагогічних працівників, їх вольових дій, спрямованих на участь в освітньому процесі в умовах воєнного часу, рішення, що приймаються державою, не досягатимуть поставлених перед ними цілей. Суворі умови воєнного часу, як суттєвий стрес-фактор, сприяють розкриттю людей з різних сторін. Це стосується і освітян, які вже кілька місяців поспіль показують себе з найкращого боку, багато в чому на шкоду своїм особистим інтересам продовжують свою роботу на благо освітньої галузі України. Сьогодні, у воєнний час, наші викладачі продовжують працювати так само самовіддано, як і їхні колеги в період Другої Світової Війни, тому українська освіта має всі можливості завоювати позиції однієї з найкращих у світі. Варто пам'ятати, що майбутнє вітчизняної освіти знаходиться в руках не стільки держави, скільки в руках звичайних людей – педагогічних працівників.

Література:

1. Габрелян А.Ю. Вектор розвитку України: дилема вибору. *Суспільство XXI у дискурсі соціально-політичних наук, правознавства та суспільних комунікацій: матеріали міжнародної спеціалізованої наукової конференції, м. Хмельницький, 19 лютого, 2021 р. Міжнародний центр наукових досліджень*. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2021. С. 11–14.
2. Лиховид И. Почему важно развивать точные и естественные науки, даже в условиях войны? URL: <https://day.kyiv.ua/ru/article/obshchestvo/na-matematike-ne-ekonomuyat> (дата звернення: 04.06.2022)
3. Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2126-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2126-20#Text> (дата звернення: 04.06.2022)
4. Про внесення змін до деяких законів України у сфері освіти: Закон України від 24.03.2022 р. № 2157-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2157-20#Text> (дата звернення: 04.06.2022)
5. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 04.06.2022)
6. У 2022 році скасували ДПА, ЗНО та інші вступні випробування – Рада ухвалила закон. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3438680-u-2022-roci-skasovali-dpa-zno-ta-insi-vstupni-viprobuvanna-rada-uhvalila-zakon.html> (дата звернення: 04.06.2022)

ТРУДОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО В ГАЛУЗІ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Лінник Н. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач відділення «Право»*

Відокремлений структурний підрозділ

*«Кам'янець-Подільський фаховий коледж Закладу вищої освіти
«Подільський державний університет»*

м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна

Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX в Україні введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб. Згодом термін дії воєнного стану було

продовжено з 05 години 30 хвилин 25 травня 2022 року строком на 90 діб [5; 6].

У зв'язку з цим набули чинності зміни, унесені Законом № 1213 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу» до КЗпП, якими запроваджено низку новацій щодо дистанційної роботи. Далі з'ясуємо, що має знати роботодавець для запровадження такої форми роботи [3].

Дистанційна робота – це форма організації праці, за якої робота виконується працівником поза робочими приміщеннями чи територією власника або уповноваженого ним органу, в будь-якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ст. 60² КЗпП) [1].

У випадку, якщо для працівників проїзд до робочого місця неможливий у зв'язку з об'єктивними причинами (небезпека, зупинений транспорт тощо), проте вони можуть виконувати роботу дистанційно (у тому числі із використанням доступних засобів зв'язку) – рекомендуємо видати наказ про запровадження у закладі освіти або науковій установі дистанційного режиму роботи.

В умовах дистанційного режиму роботи працівник самостійно визначає робоче місце та несе відповідальність за забезпечення безпечних і нешкідливих умов праці на ньому.

Під час дистанційного режиму роботи за працівниками зберігаються права та обов'язки, визначені Кодексом законів про працю України та іншими актами законодавства.

Рекомендується встановити, що дистанційний режим роботи не поширюється на працівників, які знаходяться у відрядженні, а також на працівників, які призвані на військову службу (знаходяться на військовій службі відповідно до вимог чинного законодавства) або проходять службу у підрозділах територіальної оборони.

Керівнику закладу освіти, наукової установи рекомендується забезпечити щоденний моніторинг результатів роботи працівників у будь-який доступний спосіб, у тому числі із використанням засобів відеоконференцзв'язку.

Зупинення роботи, викликане відсутністю організаційних або технічних умов, необхідних для виконання роботи, невідвратною силою або іншими обставинами має розглядатися як простій (стаття 34 Кодексу Законів про працю України). Таке зупинення можливе лише у разі, якщо з об'єктивних причин неможливо організувати роботу у дистанційному режимі [1].

Отже, головною ознакою дистанційної роботи є те, що працівник її виконує:

- поза робочими приміщеннями чи територією роботодавця;
- у будь-якому місці за вибором працівника (тобто як у себе вдома, так і в іншому місці);
- з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Водночас ст. 60² КЗпП допускає, що працівник і роботодавець можуть у трудовому договорі передбачити поєднання дистанційної роботи з виконанням працівником роботи на робочому місці у приміщенні чи на території роботодавця.

Типову форму трудового договору про дистанційну роботу затверджує центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері трудових відносин. Тобто такий документ ще мають окремо розробити. До його появи приймати працівників на дистанційну роботу можна за трудовим договором, який роботодавець і працівник укладуть за згодою.

Разом із цим у ст. 60² КЗпП, як і раніше, передбачено, що в окремих випадках дистанційну роботу може бути впроваджено наказом (розпорядженням) роботодавця без обов'язкового укладення трудового договору про дистанційну роботу в письмовій формі. Це можливо:

- на час загрози поширення епідемії, пандемії, у разі необхідності самоізоляції працівника у випадках, установлених законодавством;
- у разі виникнення загрози збройної агресії, надзвичайної ситуації техногенного, природного чи іншого характеру.

З таким наказом (розпорядженням) працівник ознайомлюється протягом 2 днів із дня його видання, але до впровадження дистанційної роботи. У такому разі не підлягають застосуванню норми ч. 3 ст. 32 КЗпП щодо обов'язкового повідомлення працівника не пізніше ніж за 2 місяці в разі зміни істотних умов праці.

Окрема підстава переведення працівника на дистанційну роботу – учинення на робочому місці щодо такого працівника дій, що містять ознаки дискримінації. У такому разі працівник може вимагати від роботодавця **тимчасового переведення на дистанційну роботу строком до двох місяців**. Але ст. 60² КЗпП дозволяє не погодитися на таку вимогу працівника, якщо [1]:

- виконання дистанційної роботи неможливе, зважаючи на трудову функцію працівника;
- працівник не навів фактів, які підтверджують дискримінацію, сексуальне домагання чи інші форми насильства.

Слід врахувати й обмеження щодо дистанційної роботи.

Зокрема, таку форму не можна застосовувати за наявності небезпечних і шкідливих виробничих (технологічних) чинників. На цей

час таке обмеження виглядає дещо сумнівним і потребує роз'яснення Мінекономіки, адже в разі впровадження дистанційної роботи працівник самостійно визначає робоче місце.

Тож це обмеження, очевидно, слід розглядати з погляду наявності небезпечних і шкідливих виробничих (технологічних) чинників саме на робочому місці, яке визначив працівник. Хоча водночас ст. 60² КЗпП визначає чітко, що працівник у разі дистанційної роботи **сам несе відповідальність** за забезпечення безпечних і нешкідливих умов праці на обраному ним робочому місці.

Окремі вимоги щодо дистанційної роботи передбачено для таких працівників, як:

- вагітні;
- працівники, які мають дитину віком до трьох років або здійснюють догляд за дитиною відповідно до медичного висновку до досягнення нею шестирічного віку;
- працівники, які мають двох або більше дітей віком до 15 років або дитину з інвалідністю;
- батьки особи з інвалідністю з дитинства підгрупи А І групи;
- особи, які взяли під опіку дитину або особу з інвалідністю з дитинства підгрупи А І групи.

Такі працівники можуть працювати на умовах дистанційної роботи, якщо роботодавець має для цього відповідні ресурси та засоби й характер роботи дає змогу виконувати її дистанційно.

Укладаючи з працівником трудовий договір про дистанційну роботу, роботодавець має виконати умови ст. 29 КЗпП, тобто дотриматися вимог, передбачених як обов'язкові для допуску працівника до роботи [1]:

1) ознайомити працівника з правилами внутрішнього трудового розпорядку (хоч вони на нього й не поширюються, якщо інше не передбачено трудовим договором) і колективним договором. Це можна зробити з використанням визначених у трудовому договорі засобів електронного зв'язку, а підтвердженням ознайомлення буде факт обміну відповідними електронними документами між роботодавцем і працівником;

2) надати працівникові рекомендації щодо роботи з обладнанням та засобами, які роботодавець надає працівнику для виконання певного обсягу робіт за трудовим договором. Ознайомлення може відбуватися у формі дистанційного інструктажу або через проведення навчання безпечних методів роботи на конкретному технічному засобі.

Організовуючи облік робочого часу в умовах дистанційної роботи, потрібно виходити з того, що:

- на працівника не поширюються правила внутрішнього трудового розпорядку, якщо інше не визначено трудовим договором;
- працівник розподіляє робочий час на власний розсуд;
- загальна тривалість робочого часу не може перевищувати норм, передбачених ст. ст. 50 і 51 КЗпП;

Також у трудовому договорі має бути визначено порядок і строки подання працівником звітів про виконану роботу.

Період вільного часу для відпочинку (період відключення) визначають у трудовому договорі про дистанційну роботу. Слід врахувати, що ст. 60² КЗпП дозволяє працівнику під час такого періоду переривати будь-який інформаційно-телекомунікаційний зв'язок із роботодавцем і це не є порушенням умов трудового договору або трудової дисципліни.

У трудовому договорі про дистанційну роботу має бути визначено порядок і строки забезпечення працівника необхідними для виконання ним своїх обов'язків обладнанням, програмно-технічними засобами, засобами захисту інформації тощо. Але, навіть якщо у трудовому договорі немає відповідних положень, на роботодавця все одно покладено обов'язок щодо забезпечення працівника відповідним обладнанням, організації його встановлення та технічного обслуговування, а також щодо оплати витрат, пов'язаних із цим. Тобто працівник не повинен вирішувати ці питання за власний кошт.

Водночас на підставі ст. 134 КЗпП працівники несуть матеріальну відповідальність у повному розмірі шкоди, заподіяної з їхньої вини підприємству, установі, організації, у випадках, коли шкоди завдано недостатчею, знищенням або пошкодженням обладнання та засобів, наданих у користування працівнику для виконання роботи за трудовим договором про дистанційну роботу. У разі звільнення працівника та неповернення наданих йому в користування обладнання й засобів із нього може бути стягнуто балансову вартість такого обладнання.

На підставі ст. 135¹ КЗпП з працівником, який досяг вісімнадцятирічного віку та виконує роботу за трудовим договором про дистанційну роботу й користується обладнанням і засобами роботодавця, наданими йому для виконання роботи, може бути укладений письмовий договір про повну матеріальну відповідальність.

Однак якщо працівник користується своїм або орендованим обладнанням (ноутбук, комп'ютер, обладнання для зберігання інформації тощо), то у трудовому договорі має бути визначено розмір, порядок і строки виплати працівнику компенсації за використання відповідного обладнання та інших витрат, пов'язаних із виконанням роботи.

У ст. 153 КЗпП вказано, що у випадках укладення трудового договору про дистанційну роботу **роботодавець не зобов'язаний** забезпечувати працівнику безпечні й нешкідливі умови праці. Однак

роботодавець відповідає за безпечність і належний технічний стан обладнання та засобів виробництва, переданих працівнику для виконання дистанційної роботи [1].

Тому роботодавець зобов'язаний систематично проводити інструктаж (навчання) працівника щодо охорони праці та протипожежної безпеки в межах використання таким працівником обладнання й засобів, рекомендованих або наданих роботодавцем. Такий інструктаж (навчання) можна проводити дистанційно, зокрема відеозв'язком. Аналогічні зміни внесено також до Закону про охорону праці [4].

Крім того, у трудовому договорі за згодою сторін може бути передбачено додаткові умови щодо безпеки праці (ст. 29 КЗпП).

Література:

1. Кодекс законів про працю України : Закон України № 322-VIII від 10.12.1971. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971. Додаток до № 50.
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України № 389-VIII від 12.05.2015. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 28. Ст. 250.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу : Закон України № 1213-IX від 04.02.2021. *Відомості Верховної Ради*. 2021. № 20. Ст. 178.
4. Про охорону праці : Закон України № 2694-XII від 14.10.1992. *Відомості Верховної Ради*. 1992. № 49. Ст. 668.
5. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України № 64/2022 від 24.02.2022. *Голос України*. 2022. № 37.
6. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні : Указ Президента України № 341/2022 від 17.05.2022. *Голос України*. 2022. № 109.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ ЗАОЧНОГО РОЗГЛЯДУ СПРАВ

Логінова М. В.

*викладач кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Чинними положеннями Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) визначається порядок та умови заочного розгляду справ, які обумовлені необхідністю швидкого, повного та ефективного судового розгляду, спрощеного цивільного судочинства, збільшення відповідальності сторін за неправомірні дії, а також запобігання таким діям. Норми ЦПК України не дають визначення такому цивільно-процесуальному інституту, але в результаті аналізу ст.ст. 280–289 можна сформуванати певні його ознаки та особливості.

Слід зазначити, що науковці-цивілісти, визначаючи мету існування інституту заочного розгляду цивільних справ, вказують наступне: заочне судочинство спрямоване на збільшення ефективності механізму судового захисту прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, реалізації принципу диспозитивності (свободи вибору), протидію та запобігання спробам зловживання суб'єктивними процесуальними правами відповідачем, встановлення відповідальності за наслідки, що настали в результаті таких протиправних дій [1].

Можливість заочного здійснення цивільного судочинства сприяє захисту процесуальних прав позивача, адже бувають випадки, коли відповідач навмисно затягує процес розгляду справи (неявка до суду), а також захисту процесуальних прав відповідача, коли за певних обставин він не може брати участь у цивільному процесі. Оцінка підстав та інших обставин, які передбачають проведення заочного здійснення цивільного судочинства, відбувається під час підготовчої частини судового засідання. За результатами обговорення та вирішення питання щодо наявності підстав для заочного розгляду справи суддя виносить ухвалу [2].

Аналізуючи ст.ст. 280–289 ЦПК України, нам вдалось визначити основні принципи, на яких ґрунтується здійснення заочного цивільного судочинства. Частина 1 ст. 280 ЦПК України передбачає деякі вимоги, за яких може бути ухвалене заочне рішення:

1) відповідач повинен бути належним чином проінформований про дату, час і місце судового засідання;

2) відповідач не з'явився у судове засідання без наявності поважних причин чи без повідомлення таких причин;

3) відповідачем не було подано відзив;

4) позивач не заперечує проти такого вирішення справи [3].

Багато науковців наголошує на тому, що неприбуття у судове засідання відповідача трапляється, коли фактично відсутня дана сторона цивільного судочинства. Слід зазначити, що неявка у судове засідання відповідача підтверджується відсутністю як самого відповідача, так і його представника, адже згідно положень ЦПК України, на час розгляду справи представник діє від імені особи, а також володіє відповідними процесуальними правами та обов'язками [4].

О. Лапчевська – суддя апеляційного суду м. Києва – зазначає, що заочне цивільне судочинство орієнтоване на скорочення часу судового розгляду, вирішення спору, отримання судового рішення та його виконання. У той час як В. Бобрик – завідувач відділенням Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва ім. академіка Ф.Г. Бурчака Національної академії правових наук України – досить скептично ставиться до такої можливості, передбаченої українським законодавцем. Він стверджує, що дана опція ускладнює процедуру цивільного розгляду справ, не прискорює вирішення справи, а навпаки не дає так швидко винести фінальне рішення по спору судом. [5].

Впровадження інституту заочного розгляду справ у судову систему України – це шаг, який зроблений з метою реалізації положень «Рекомендації № R (84) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державами-членами щодо принципів цивільного судочинства. Даний нормативно-правовий акт спрямований на активізування процесу постійного вдосконалення судової системи України, який має ґрунтуватися на створенні простіших та оперативніших форм судочинства, а також захист їх від зловживання процесуальними правами сторін, затримок судового розгляду [6].

Отже, можна зробити висновок, що заочний розгляд цивільної справи – це цивільне судочинство відносно справи, у якій відповідач належно повідомлений, але не з'явився у судове засідання, а відповідач не суперечить проти такої форми розгляду справи. Даний цивільно-процесуальний інститут відносно новий, тому можна помітити недостатній рівень регламентації процесуальних особливостей його здійснення. З метою вдосконалення даного механізму розгляду цивільних справ вбачається за доцільне подальше його дослідження.

Література:

1. Боротьба із затягуванням справи. *Юридична газета online*. № 26 (472). URL:<https://yur-gazeta.com/publications/practice/civilne-pravo/borotba-iz-zatyaguvannyam-spravi.html> (дата звернення: 28.05.2022).

2. Узагальнення практики судами першої та апеляційної інстанції процесуального законодавства при розгляді цивільних справ у порядку заочного розгляду : Лист апеляційного суду м. Києва від 01.09.2013. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/SOO00554> (дата звернення: 28.05.2022).

3. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 28.05.2022).

4. Цивільний процес України: підручник / кол. авторів; за ред. В.О. Кучера. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 768 с. (дата звернення: 29.05.2022).

5. Заочний розгляд справ: обговорення експертів. *Національна асоціація адвокатів України*. URL: <https://radako.com.ua/news/zaochniy-rozglyad-sprav-obgovorennya-ekspertiv> (дата звернення: 29.05.2022).

6. Принципи цивільного судочинства, що направлені на удосконалення судової системи : Рекомендація Комітету міністрів державам-членам від 28.02.1984. № R (84) 5. *Рада Європи*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_126 (дата звернення: 29.05.2022).

РОЛЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ПЛАТФОРМ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Лопатинська І. С.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціально-гуманітарних
та загальноправових дисциплін факультету № 1
Криворізький навчально-науковий інститут
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

Набуття особистісної ефективності суб'єктів освітнього процесу в умовах сучасного суспільства. Результативність освітнього процесу закладу освіти визначається характером взаємодії викладачів та здобувачів, через спільне соціально-педагогічне проектування та успішну самореалізацію в майбутній професійній діяльності. Успішна самореалізація випускників закладу вищої освіти характеризується ступенем прийняття результатів їх діяльності та задоволеністю кожного власними досягненнями, можливістю здійснювати продуктивні дії, які

базуються на усвідомленні своїх намірів і взаємодії з навколишнім середовищем.

Взаємодія викладача зі здобувачами освіти відбиває процеси впливу один на одного, взаємну обумовленість їх вчинків, ціннісних орієнтацій, потреб і характеристик особистості. Ми розглядаємо діалогічну взаємодію іноземною мовою як спосіб передачі досвіду, що створює простір для розвитку здобувачів. Такий простір сприяє виникненню особливого середовища, яке сприймають усі учасники освітнього процесу, що обумовлює їх здатність розуміти й сприймати інформацію іноземною мовою, бути у взаємозв'язку з іншими і суспільством у цілому.

Результати аналізу різних джерел свідчать, що спеціаліста сьогодні розуміють не тільки як професіонала з певної спеціальності, але й як висококультурну особистість, яка має і спеціальні професійні вміння та навички, але й володіє іноземною мовою, виявляє готовність до професійної комунікації. Отже, грамотна мова фахівця – це свідчення його професійного потенціалу, змістові рамки якого визначають також рівень загальнокультурного розвитку особистості.

Відповідно до цього, головними завданнями навчання іноземної мови ми вбачаємо наступні: створення позитивної мотивації до засвоєння іншомовної лексики; формування вмінь і навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності; засвоєння правил граматики, необхідні й достатні для формування загального та професійно спрямованого спілкування; залучення до національної культури народу, мова якого викладається як окремий предмет; інтелектуальний, моральний, соціокультурний та естетичний розвиток фахівців.

Мова є важливим інструментарієм професійної діяльності юристів та правоохоронців, предмети мовознавчого спрямування в програмі їх професійної підготовки слід сприймати та усвідомлювати як фахові. Водночас, процес вивчення іноземної мови має ґрунтуватися на тісній взаємодії з іншими фаховими предметами, виявляючи у такий спосіб цілісність та практичну спрямованість мовної підготовки. Неодмінним традиційним засобом формування комунікативних знань, умінь та навичок на всіх освітніх рівнях, в тому числі й у закладі вищої освіти, є спеціальні навчальні посібники та інтерактивні платформи (Quizlet, Wordwall, Learningapps). Результативність в опануванні іноземної мови обумовлюється грамотним використанням різних педагогічних та інтерактивних технологій. Останнім часом отримали визнання проєктні технології, розробниками яких були ще Дж. Дьюї і В. Кілпатрік. Основу проєктної технології становить метод проєктів, що передбачає певну сукупність навчально-пізнавальних прийомів, які дозволяють вирішувати поставлену проблему під час самостійних дій з обов'язковою презентацією результатів. Проєктна технологія передбачає

досягнення мети через вирішення завдання з отриманням реального практичного результату.

Технології швидко розвиваються та є частиною нашого повсякденного життя і освіти. Інтерактивні та хмарні технології стають все більш важливими інструментами як в аудиторії, так і поза нею. На часі змішаного навчання доступно більше інтерактивних платформ з інструментами для створення завдань, зберігання та передачі інформації студентам. Викладачі можуть забезпечити і «хмарну» систему зберігання даних з подальшим обговоренням, наприклад, на Google Диску, де викладач надає студентам матеріали для підготовки проєктів чи завдання. Варто зазначити, що у змішаній формі навчання, студенти можуть ефективніше використовувати власний час для поглибленого вивчення матеріалу, а також обирати час для спільної роботи й очної взаємодії з викладачем. Комбінуючи певні навчальні інструменти («Disappearing drill», «Swap, Flip, Remove», «Memory») інтерактивних платформ, можна досягти високої ефективності в опануванні іноземної мови та надати зворотній зв'язок.

Успішне навчання іноземної мови під час онлайн заняття залежить від наступних чинників: здійснення емоційно сприятливої підтримки онлайн класу, відповідне та структуроване планування онлайн заняття (чітка мета, різноманітність вправ та ін.); залучення різноманітними способами всіх учасників до співпраці на занятті (через зміст активностей, контент та інструменти).

Для об'єктивної оцінки позитивного впливу технологій, що пропонуються на інтерактивних платформах (Quizlet, Wordwall, Learningapps), на формування готовності здобувачів до комунікації іноземною мовою, ми провели опитування серед здобувачів освіти. Здобувачам пропонувалася анкета на основі Google forms, де вони відмітили цінність інтерактивних завдань у підвищенні мотивації, створенні позитивного настрою до вивчення іноземної мови, а також виконання інтерактивних вправ полегшує вивчення нового лексичного та граматичного матеріалу, швидше запам'ятовується вокабуляр.

Отже, варто зазначити, що завдання та вправи на інтерактивних платформах допомагають здобувачам самовдосконалюватись та бачити власний результат – це мотивує до покращення й підвищення рівня оволодіння іноземної мови. Інтерактивні платформи зробили революцію в освіті багатьма способами, змішане викладання надало здобувачам вищої освіти більш гнучкі та креативні способи підходу до навчання та взаємодії з викладачем та його однолітками.

Література:

1. Гріднева Л.М. Формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх працівників правоохоронних органів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»; Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2010. 20 с.

2. Проскуріна Я.І. Професійно-орієнтована мовна підготовка іноземних студентів на підготовчих факультетах. *Педагогічний альманах*. 2012. Вип. 14. С. 213–219.

СИНХРОННА ТА АСИНХРОННА МОДЕЛЬ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ)

Лукашенко А. А.

*кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри публічного управління та адміністрування
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

З 24 лютого 2022 року в Україні введено воєнний стан у зв'язку із широкомасштабним вторгненням Російської Федерації на територію України. Саме за таких умов для закладів вищої освіти серед інших питань постало питання способу здійснення освітнього процесу та збереження якості навчання. Безперечним вибором в організації освітнього процесу стало його провадження за дистанційними технологіями навчання, використання методів синхронного, асинхронного та індивідуалізованого навчання, особливо на територіях, де ведуться бойові дії або тимчасово окупованих, у тому числі і для закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання МВС України.

Теоретичні положення дистанційного навчання досліджували як вітчизняні (В. Кухаренко, Є. Полат, В. Солдаткін, О. Тіхомірова, Б. Шуневич та ін.), так і зарубіжні (Д. Пейнтер (D. Painter), П. Валіатан (P. Valiathan), Е. Розетт (A. Rossett), Р. Воган Фразе (R. Vaughan Frazze), Р. Шанк (R. Schank) та ін. вчені. У сфері вищої освіти в Україні особливої уваги заслуговують наукові праці В. Кременя, В. Лугового, С. Сисоєвої, К. Корсака. Серед сучасних вчених це – О. Самойленко (2015), О. Спірін (2018), В. Степанов (2015), А. Прокопенко (2019), А. Вітченко, В. Осьодло, С. Салкуцан (2016), А. Машгалер (2016) тощо. Разом з тим, заклади вищої освіти вперше зустрілися з проблемами

вищої освіти в умовах воєнного часу, а тому і вирішувати її вимушені оперативно в постійних умовах загрози життю і здоров'ю всіх учасників освітнього процесу.

Основою дистанційних технологій навчання є індивідуалізована опосередкована взаємодія віддалених один від одного учасників освітнього процесу, тому метою роботи закладів вищої освіти в умовах воєнного стану є забезпечення постійного зворотнього зв'язку педагогічного або науково-педагогічного працівника із здобувачем вищої освіти. Реалізація зазначеного можлива із застосуванням синхронної та асинхронної моделі освітньої діяльності, тим більше, що режими такої моделі унормовані Законами України «Про освіту» (п. 4. ст. 9) [1], «Про вищу освіту» (п. 4. ст. 49) [2], наказами Міністерства освіти і науки України [3; 4], а основні види занять передбачені навчальним планом з подальшою їх деталізацією у робочій навчальній програмі дисципліни.

Синхронна модель передбачає одночасну взаємодію у веб-середовищі учасників освітнього процесу через чат, аудіо-, відеоконференції, соціальні мережі тощо. Натомість асинхронна модель взаємодії учасників освітнього процесу відбувається із затримкою у часі через електронну пошту, форум, соціальні мережі тощо. Суб'єктами такої взаємодії є особи, які навчаються – здобувачі вищої освіти та особи, які забезпечують дистанційне навчання. Рішення про використання таких моделей приймає заклад вищої освіти відповідно до вимог законодавства про вищу освіту та обов'язково враховує умови забезпечення аутентифікації того, хто навчається.

Практика показала, що неможливо надати перевагу якійсь одній із них, а тому найбільш ефективним буде їх поєднання. Зазначене потребує перегляду вимог до системи навчально-методичного забезпечення, де через Інтернет частіше з'являються електронні інтерактивні навчальні матеріали, методичні рекомендації для самооцінювання та самонавчання у зручний час, друковані матеріали передаються через закритий pdf. формат тощо. Крім того, виникає проблема обов'язкової цифрової грамотності всіх учасників освітнього процесу, користування сервісами та послугами мережі Інтернет в online навчанні, а саме: електронна пошта; списки розсилки; web-форуми; блоги; Wiki; FTP; файлообмінні мережі (Usenet, Bittorrent, Direct Connect); чати, вебінари (WizIQ, BigBluebutton); соціальні мережі; (Facebook, WhatsApp, Messenger, Twitter, Viber ...); потокове мультимедіа (YouTube, Internet-radio, Internet-TV); ip-телефонія (Skype, Google Talk); Web 2.0 (сервіси Google, Flickr, Netvibes, Digg.com, UcoZ); відкрите програмне забезпечення Open Source, EdEra – студія онлайн-освіти; Сервіси Google Classroom, Microsoft Teams, Cisco Webex, Zoom, Class Dojo, Classtime та інші.

Зазначений модельний підхід освітньої діяльності потребує обізнаності у відповідних цифрових компетентностях всіх учасників освітнього процесу, особливо тих, хто безпосередньо приймає участь у процесі навчання

Таким чином, маємо першочергові проблеми, які вимагають оперативного рішення: відповідне технічне забезпечення синхронної та асинхронної моделі освітньої діяльності у дистанційній формі навчання, володіння елементарними цифровими навичками для роботи в Інтернет мережі, вибору найбільш оптимальних критеріїв для поєднання методів синхронного, асинхронного та індивідуального навчання (одночасне перебування у веб-середовищі, затримка у часі з можливістю навчатися у зручний час, якість електронних навчально-методичних матеріалів та їх інтерактивне використання, тести для самонавчання тощо).

Література:

1. Про освіту : Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. Ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Про вищу освіту: Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 37–38. Ст. 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану : Наказ МОН України від 07.03.2022 № 235. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0235729-22>
4. Про затвердження положення про дистанційне навчання : Наказ Міністерства освіти та науки України від 25.04.2013 № 466. *База даних «Законодавство України» / ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>

РОБОТА МУЗЕЮ КАФЕДРИ ОПИСОВОЇ ТА КЛІНІЧНОЇ АНАТОМІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Маліков О. В.

кандидат медичних наук,

доцент кафедри описової та клінічної анатомії

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця

м. Київ, Україна

Першу колекцію анатомічних препаратів, засновану в далекому 1777 році Яковом Бріоте, прозектором анатомії Віленської медико-хірургічної академії, університет Св. Володимира отримав після закриття цієї академії у 1841 році і згодом вона була перевезена до Києва під особистим наглядом професора В.О. Караваєва.

Згодом, в усі часи, колекція поповнювалася завдяки талановитим здібностям професорів кафедри анатомії університету Святого Володимира, сьогодні – Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця, які і в мирний час, і у часи воєнної смуги душевно опікувалися усіма препаратами, реставрували їх, оновлювали консервуючий розчин у кожній ємкості. Найважче було дотримуватися температурного режиму зберігання. Адже чимало препаратів вимагають специфічних для цього умов.

Історія нашої кафедри пам'ятає, як в роки окупації Києва у Другій світовій війні деяким працівникам кафедри, які були настільки віддані своїй роботі і були змушені залишатися при кафедрі у місті, взимку доводилося цілодобово, змінами, чергувати в музеї кафедри. Вони почергово підігрівали кожен ємкість з препаратами біля буржуйки впродовж декількох хвилин і переставляли їх на своє місце у вітринах, адже препарати вкривалися льодовим шаром вже через короткий проміжок часу.

Сьогодні, завдяки безперервній роботі міських комунальних служб, Київ від першого дня війни забезпечений усіма комунікаціями, що значно полегшує роботу з препаратами, їх зберігання та реставрування. Адже ця колекція – це не просто зібрання анатомічних препаратів, а у певному розумінні анатомічні реліквії, зберігання та вивчення яких – почесний обов'язок сучасних анатомів.

Наш музей це обличчя кафедри, важлива матеріальна база. І навіть у такі лихі часи, які сьогодні прийшли на нашу землю, він був і залишається складовою навчального процесу на кафедрі описової та клінічної анатомії. Це беззаперечний доказ любові та дбайливого відношення до своєї професії працівників кафедри за часів її заснування і по-

сьогодні. Саме колективні зусилля співробітників кафедри під керівництвом її завідувача дозволяють підтримувати в належному стані всю музейну колекцію, яка є гордістю нашого університету.

Література:

1. Максименко С.Д. Впровадження нових методик та інноваційних технологій у навчально-виховний комплекс. *Науковий вісник НМУ ім. О.О. Богомольця*. Київ, 2008. № 2–3. С. 172–176.

2. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навч. посібник. Київ, 2006. 212 с.

3. Черкасов В.Г., Дзевульська І.В., Маліков О.В. Історія анатомічного музею кафедри анатомії людини Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця. *Вісник морфології*, 3(17). Київ, 2011. С. 6–18.

4. Черкасов В.Г., Маліков О.В. Значення анатомічного музею для вивчення анатомії людини. *Вітчизняна та світова медицина: вимоги сьогодення*. Дніпропетровськ, 2013. С. 22–24.

ТВОРЧА РОБОТА З ТЕКСТАМИ І ЗАВДАННЯ ФІЛОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Малюга Н. М.

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови

Криворізький державний педагогічний університет

м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

У фаховій підготовці вчителя української мови і літератури курс «Сучасна українська літературна мова» є провідною лінгвістичною дисципліною, яка спрямована на те, щоб майбутній словесник усвідомив узаємозв'язки і взаємовідношення мовних одиниць, закономірності творення й функціонування цих одиниць, системність мови, складність і багатоплановість її будови. Поглиблення когнітивних і практичних умінь та навичок, ґрунтованих на знаннях структури сучасної української літературної мови, уможливило генерування майстерності й інноваційності на рівні, необхідному для розв'язання складних спеціалізованих завдань і вирішення практичних проблем у сфері навчання та професійної діяльності. Провідною лінією у викладанні

мови є комунікативна, що вимагає такої організації навчального матеріалу, яка дозволяє студентам не тільки оволодіти знаннями фактів мови, а й засвоїти закономірності їх уживання залежно від мети та умов спілкування. Грамотне поєднання лінгвістичного, соціокультурного, прагматичного компонентів відповідно до загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти забезпечує формування мовної особистості не лише з високим рівнем комунікативної компетенції, а й національно свідомої та духовно багатой.

Робочою програмою навчальної дисципліни «Сучасна українська літературна мова» для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра, за якою відбувається підготовка здобувачів освіти в Криворізькому державному педагогічному університеті, на завершальному етапі вивчення курсу у восьмому семестрі передбачено блок 8 під назвою *Синтаксичні конструкції з чужим мовлення. Текст. Основи української пунктуації*, який охоплює 3 змістові блоки, ми ж свою увагу зосередимо на другому – *Текст як лінгвістична категорія*.

Для успішного формування філологічної компетенції важливим є питання контролю, яке передбачає насамперед перевірку загального культурного рівня здобувачів освіти. Під час розробки банку завдань необхідно враховувати принцип міжпредметних зв'язків, що дозволяє використовувати дані різних гуманітарних дисциплін – філософії, літератури, історії, світової художньої культури, мовознавства, теорії та історії виучуваних мов, культурології й т. ін. Наприклад, студентам пропонують для ознайомлення літературну пародію [3, с. 80–81]. Завдання передбачає визначення мовних засобів, які дозволяють віднести текст до зазначеного жанру, а також пояснення ролі мотиваційних відношень в організації семантико-структурних одиниць тексту та його макроструктури загалом. Інше завдання передбачає прочитання філософської казки в аспекті лінгвістичного аналізу, зокрема, як співвідноситься ємно-прагматичне й контекстно-варіантне членування наведеного тексту з функцією його загального композиційного плану; крім того, студенти повинні прокоментувати прагматичну установку казки [3, с. 82–83].

Систематичне використання грамотно складених завдань зможе сприяти формуванню умінь самостійної творчої роботи з текстами, пошуку інформації, якої бракує, у словниках, довідниках і навчальній літературі, новому рівню читання й аналізу художньої літератури.

Для запобігання плагіату викладач має так сформулювати завдання, аби в студентів не виникало потреби у фабрикації чи фальсифікації, не було можливості чи бажання списувати. Пропонуємо студентам творчу роботу на створення текстів різних типів [3, с. 89], зокрема сконструювати тексти з різною внутрішньотекстовою організацією (тематично

об'єднані). Вносимо уточнення щодо тематичного об'єднання: російсько-українська війна; часове обмеження – 2022 рік. Таким чином студенти занурюються в процес рефлексії, що по суті є механізмом саморегуляції в рефлексивній події, учаться фіксувати у свідомості кожен деталь, стають на позицію «спостерігача» соціальних, культурних і ментальних трансформацій [1]; вони заздалегідь поінформовані стосовно того, що читачем буде лише викладач, а рішення оприлюднювати в будь-який спосіб свої творчі роботи ухвалює студент, відтак внутрішня потреба упорядкувати власні думки та бути почутим спричиняється до максимальної відвертості в інтерпретації подій і власного стану.

Найкращі зразки очікувано продемонстрували творчі особистості, які володіють навичками рефлексії. Однак навіть у бакалаврів-випускників фіксуємо судження з ознаками «дефіциту рефлексії», і це попри те що в глобальному інформаційному просторі, на перший погляд, легко отримати доступ до різних поглядів, оцінок, адже існує величезна кількість каналів зв'язку.

З огляду на сказане, видається корисним завдання вести щоденник-фіксацію подій протягом 3 тижнів (саме стільки часу необхідно для формування і закріплення нової звички), структуруючи записи: у першу колонку вносячи фактичний матеріал, отриманий із різних джерел, а в другу – записуючи оцінні судження (самопредставлення). Студент може випробувати себе в написанні текстів, у яких гармонійно поєднуються різностильові фрагменти, поділитися персональним досвідом участі в подіях, описати власний психоемоційний стан, розкрити особливості усвідомлення своєї ролі в соціумі, транслювати свій погляд на історію, розуміння причино-наслідкових зв'язків, поділитися спостереженнями щодо еволюції ціннісної сфери українців, змін сприйняття ЗСУ, волонтерів і т. ін. (див., наприклад [2]). Цей вид роботи (через її обсяг рекомендовано кваліфікувати складником самостійної) сприяє осмисленню й сприйняттю себе як особистості. В умовах інформаційного суспільства, тривалого дистанційного навчання, суспільного потрясіння, викликаного війною, розвиток рефлексії, вочевидь, є актуальною суспільною проблемою, а відтак і нагальним завданням освітнього процесу у вищій школі.

Інше завдання передбачає написання дискурсивного висловлювання на основі економічного або політичного блоку новин. Викладач акцентує увагу на прагматичній доцільності окремих фрагментів комунікативно гетерогенного тексту під час підготовки розчленованого дискурсу, а також його покроковому характері. Суб'єкти навчального процесу занурені у швидко змінюваний інформаційний потік, актуальність новин має обмежений термін (за домовленістю, це тиждень), тому

немає можливості скористатися чужими напрацюваннями. Крім того, у процесі роботи студенти поглиблюють знання про специфічні засоби стиснення тексту, опановують прийоми роботи з гіперпосиланнями.

Відкриттям нових своїх можливостей стає завдання написати твір-мініатюру «Образ матері в СМС-повідомленнях». За бажанням тему коригують і до розкриття пропонують образ батька, бабусі чи дідуся, друга / подруги, коханого / коханої, чоловіка / дружини. Зауважимо, що це можуть бути фрагменти листування більшого розміру в будь-якій хмарній службі обміну миттєвими повідомленнями. Студенти проходять шлях від повного нерозуміння, як саме виконувати завдання, до усвідомлення успішності реалізації задуму. Оптимально текст має складатися з отриманих коротких 5–8 повідомлень, які не містять виправлень чи вилучень, однак з етичних міркувань допускається втручання автора. Сконструйований текст може містити додатково лише позначення часу (проводимо аналогію: в усіх додатках для обміну повідомленнями відбувається фіксація їх отримання). Як свідчить практика, більшість студентів обирає образ матері, саме його вдається зробити зримим, досягти ефекту впізнаваності.

Задля об'єктивної перевірки рівня знань, умінь та навичок здобувачів вищої освіти із навчальної дисципліни в умовах дистанційного навчання виправданим є письмовий контроль, здійснення якого хоч і вимагає відповідних зусиль, однак дозволяє виявити реальний стан засвоєння програмового матеріалу. Аби не відбулося зниження грамотності студентів, викладач висуває вимоги дотримуватися орфографічних та пунктуаційних норм під час виконання будь-якого письмового завдання.

На завершальному етапі вивчення курсу «Сучасна українська літературна мова» майбутній фахівець має демонструвати вміння використовувати мовні багатства в процесі власної мовленнєвої діяльності, правильно оцінювати стилістичні властивості мовних одиниць, їхні емоційно експресивні відтінки. Програмовий матеріал передбачає постійне вдосконалення мовної та мовленнєвої компетенції студентів, умінь вільно, комунікативно виправдано користуватися засобами мови в різних формах, сферах і жанрах мовлення.

Очікуваними результатами навчання, крім знання основних функцій і законів розвитку мови як суспільного явища, різнорівневої (системної) організації української мови та її норм, особливостей використання мовних одиниць у певному контексті, володіння комунікативною мовленнєвою компетентністю з української мови, є здатність вдосконалювати та підвищувати власний компетентнісний рівень, аналізувати соціально й особистісно значущі світоглядні

проблеми, приймати рішення на підставі сформованих ціннісних орієнтирів, а також здатність до рефлексії.

Традиційно в коло першочергових завдань вітчизняної освіти, крім формування певного обсягу теоретичних знань і практичних навичок, входить моральне виховання людини. У період, коли вітчизняна система освіти переживає структурні зміни, питання щодо завдань філологічної освіти на сучасному етапі, а також контролю філологічних знань потребують додаткового уточнення і корегування.

Література:

1. Горбенко Ю. Особливості рефлексивного управління інформаційним суспільством. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2020. Вип. 6. С. 49–55.

2. Коваленко А. Художньо-публіцистичний складник сучасних воєнних щоденників (на прикладі щоденника Г. Харченка «Щоденник артилериста»). *Діалог: Медіа-студії* : зб. наук. пр. 2021. Вип. 27. С. 98–119.

3. Малюга Н.М., Колоїз Ж.В. Сучасна українська літературна мова: Словосполучення. Речення. Текст. Пунктуація : навч. посіб. Кривий Ріг : ФОП Маринченко С.В., 2020. 175 с.

СПІВСТАВЛЕННЯ ГЛЯДАЦЬКОЇ УВАГИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДО НАВЧАЛЬНОГО ВІДЕО «ДО» Й «ПІД ЧАС» КРИЗОВИХ СТАНІВ

Маркелов О. Е.

кандидат технічних наук, доцент

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

Для навчальних потреб, особливо лекційного матеріалу з теорією та прикладами, зручно використовувати ресурс YouTube. Аналітична підсистема сервісу визначає статистичні дані: кількості переглядів, часу переглядів, гендерну й вікову характеристику аудиторії, пристроїв перегляну відео, інтервали (добові, річні, тижневі) інтенсивності уваги. Подібні дослідження і використання YouTube також здійснені в публікаціях [1; 2] для аналітики навчальних процесів. На рис. 1–7 наведені дані аналітики YouTube від 2019–2022 років для однієї дисципліни на 15 щотижневих по 1.5 години відео-занять для студентів «до» та «підчас» кризових станів: пандемія COVID19 та воєнний стан.

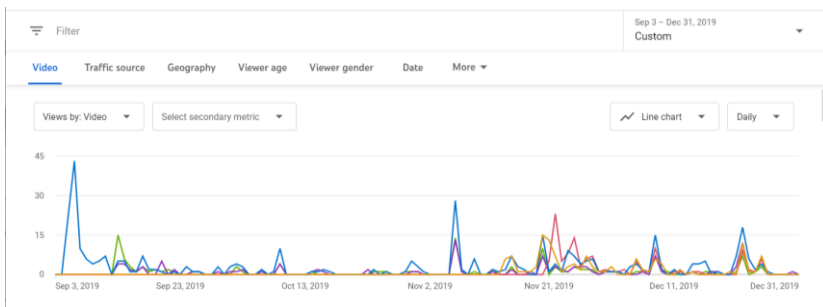

Рис. 1. Усереднений перегляд навчальних відео «до пандемії COVID19»

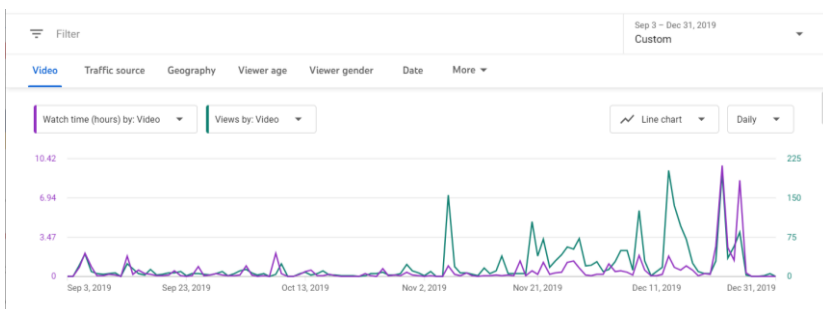
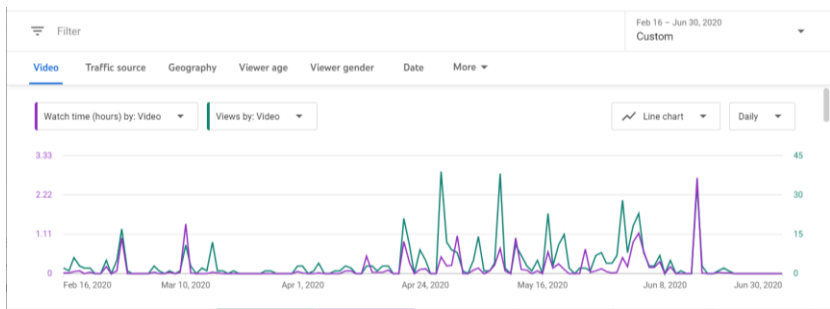
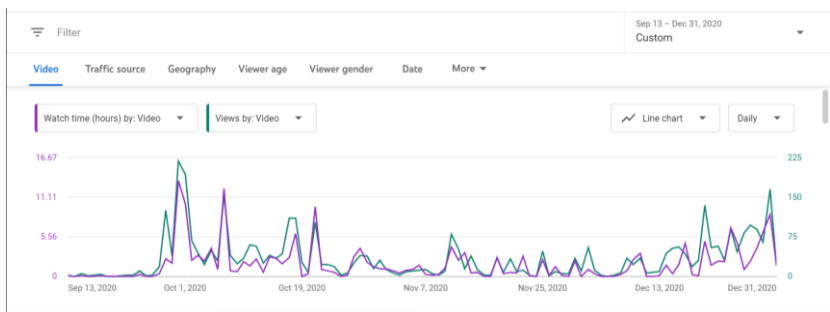

Рис. 2. Тривалість перегляду навчальних відео «до пандемії COVID19»

Доступність YouTube для здобувачів освіти на більшості електронних пристроїв в онлайні. Це й ноутбуки (Win, Mac, Linux, ChromeOS), додатками для мобільних смартфонів, планшетів (Android, iOS); Smart TV. На рис. 1–2 наведені графіки для навчального семестра восени напередодні всесвітньої пандемії. Студенти відвідували з курсу очні лекційні заняття та ці ж заняття щотижнево публікувалися й онлайн. Й окремі студенти, що пропустили заняття могли теж переглянути, а решта із присутніх повторити ще раз за потреби. Відзначається у цій ситуації тренд на саме повторення матеріалів у другій половині семестра.

**Рис. 3. Тривалість перегляду навчальних відео
«початок COVID19»**

**Рис. 4. Тривалість перегляду навчальних відео
«восени із COVID19»**

Початок пандемії й перехід із аудиторного способу навчання до суцільного онлайн (рис. 3) змінив використання відео-лекцій із допоміжного засобу на щоденне основне джерело навчальної інформації, збільшилась щоденна й щотижнева інтенсивність уваги але без чітко вираженої кореляції до розкладу онлайн занять. Характерною ознакою стало самоорганізована середньорівномірна навчальна продуктивність ознайомлення із відео-лектором.

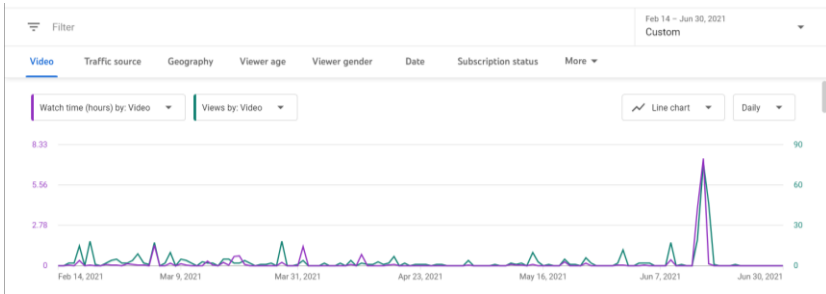

Рис. 5. Тривалість перегляду навчальних відео «друга весна COVID19»

Друга весна пандемії та продовження суцільного онлайн навчання відзначається значною усередненістю власно порційованою увагою здобувачів протягом семестрових тижнів й піковою інтенсивністю напередодні екзаменів (рис. 5). Пройшла адаптація до онлайн процесів навчання, кожний обирає свої часові інтервали ознайомлення з відео, чи то порціями («кліпізація, clipping») але щодня, чи «фільмізація» увесь матеріал одразу за повного враження «full course».

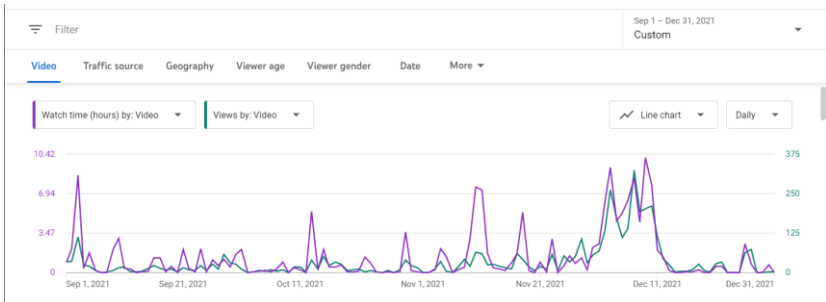
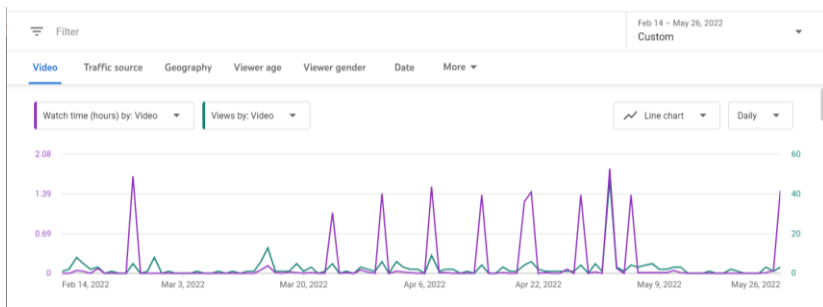

Рис. 6. Тривалість перегляду навчальних відео «друга осінь COVID19»

Наступним етапом корекції уваги в освітніх відео стало щотижневe нагадування (рис. 6) студентам онлайн календарем, чат-ботом, нотифікаціями онлайн середовища навчання про щотижневі відеолекції курсу. Це (рис. 6) змінило ситуацію на більш керовану увагу із регулярністю та повнотою набуття теоретичних знань. Вибірка даних для 100–120 здобувачів 2019–2022 років.

**Рис. 7. Тривалість перегляду навчальних відео
«восний стан 90 днів»**

Висновки: Увага до навчального відео «до пандемії» є як додатковий перегляд пропущених моментів під час аудиторний лекції, й основне повторення напередодні екзаменів (рис. 1–2). На початку пандемії відзначається регулярність інтенсивність повноти перегляду усіх відео лекцій з розподілом по тижню із рівномірними повторними переглядами щотижнево (рис. 4). Під час другого року пандемії відзначається усереднення рівномірності уваги переглядів лекцій в різні дні тижня із більшою інтенсивністю ближче до завершення навчання (рис. 4–6). Від початку воєнного стану відзначається зосередженість перегляду відео у визначенні години лекцій, концентрація зусиль (рис. 7), мобілізація групової уваги, час зараз на зараз, не відкладати на потім, також передбачається значне зростання переглядів всіх лекцій напередодні екзамені, більше ніж в «карантинні» семестри для компенсації забути від стресів. У кризові пікові періоди збільшується мобілізація навчального процесу, більший рівень дотримання графіків навчання й більше охоплення вмісту.

Література:

1. Using YouTube Analytics to Investigate Instructional Video Viewing Patterns / O'Brien, Michael; Slattery, Darina; Walsh, John. Ireland // *European Conference on e-Learning; Kidmore End*, (Nov 2019). DOI:10.34190/EEL.19.081.
2. Modelling and statistical analysis of YouTube's educational videos: A channel Owner's perspective / Samant Saurabh, Sanjana Gautam, India // *Computers & Education V. 128*, Jan 2019, p. 145–158, DOI:10.1016/j.compedu.2018.09.003

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Мельничук В. О.

викладач кафедри теорії початкового навчання

*Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Черкаська область, Україна*

Війна внесла свої корективи у сучасний процес освіти. Нинішня ситуація в країні змусила перейти навчальні заклади на дистанційний формат, який має низку переваг, але не може забезпечити повною мірою відповідні освітні вимоги.

Дистанційне навчання за сукупністю ознак можна віднести до інноваційної форми навчання. Воно володіє низкою притаманних лише йому ознак та можливостей, може застосовуватися у всіх видах освіти, забезпечуючи при цьому особистісну орієнтацію педагогічної взаємодії. Результативність дистанційного навчання особливо залежить від продуктивної організації навчального середовища, від того, хто керує процесом навчання, від професійної майстерності педагогів, які беруть в ньому участь.

Для досягнення успіхів у процесі впровадження дистанційного навчання необхідно дотримуватися цілої низки найбільш оптимальних вимог з метою адаптації до сучасних умов, зокрема:

- системне розуміння сутності дистанційної освіти та її дидактичних особливостей;
- застосування найбільш ефективних закордонних педагогічних технологій, адаптованих до сучасних умов;
- розробка та апробація власних технологій дистанційного навчання в асинхронному режимі.

Варто зауважити, що більшу частину часу здобувачі приділяють самоосвіті, тому для викладача важливішим є рівень знань, які були опановані студентами, а не тільки види дистанційного викладу матеріалу. В процесі використання системи дистанційного навчання докорінно змінюється як психологія особистості студента, так і самого педагога. Навчання переростає в самонавчання, самоосвіту, перетворюючи слухача із об'єкта в суб'єкт цього процесу.

Серед вагомих показників якості дистанційного навчання виділяють:

- можливість своєчасного надання допомоги студентам у ході дистанційного навчання, застосовуючи великий обсяг різноманітних інформаційно-комунікаційних технологій;

- стабільний доступ до платформи, де розміщений дистанційний курс;

- структурованість, а також гнучкість дистанційного курсу;
- дидактична модель, яка містить в собі очікувані результати навчання, перелік необхідних дидактичних матеріалів та методик, а також опис того, коли їх слід використовувати [1, с. 222].

Криза посилила сьогodenні і вже раніше існуючі проблеми нерівності у сфері освіти, які змушують значній частині людей знаходитися у важких умовах існування. Найбільш постраждали ті верстви населення, які живуть у бідних або сільських районах, біженці, інваліди та насильно переміщені особи. Їм надзвичайно важко продовжувати навчання [2, с. 285].

Сьогodenні в Україні дистанційне навчання набуло особливого значення та стало єдиним можливим варіантом для реалізації освітнього процесу. Основними проблемами такого навчання в умовах воєнного стану є: недостатній рівень комп'ютеризації периферії та комп'ютерної грамотності значної частини населення, відсутність Інтернету в багатьох населених пунктах та його недоступність для багатьох громадян у зв'язку із окупацією та відносно високою вартістю послуг.

Виникають труднощі в питаннях організації та проведення контролю оцінки знань та навичок студентів. Дистанційне навчання вимагає високий рівень самоконтролю, вміння зосередитися, щоб самостійно організувати свій час для ефективного результату.

Серед вагомих недоліків дистанційної освіти варто виокремити наступні:

- обмежені технічні можливості призводять до затримок у передаванні звуку, відео і графіки, у сільських місцевостях усе ще ускладнений доступ до інтернету;

- дефіцит довіри до електронних засобів спілкування й навчання, студенти хочуть бачити викладача і спілкуватися з ним наживо;

- успішність навчання частково залежить від технічних навичок в управлінні комп'ютером, оволодінні програмами і від здібностей справлятися з технічними труднощами;

- є низка практичних навичок, які можна отримати тільки у ході виконання реальних (а не віртуальних) практичних і лабораторних робіт;

- проблема ідентифікації користувача;

- низький рівень самодисципліни і домашня атмосфера не дозволяють студентам зосередитися і повноцінно зануритися в освітній процес;

– не завжди можливе відеоспостереження як найефективніший спосіб перевірки академічної доброчесності студента [3, с.206].

Дистанційне навчання в нинішніх умовах найбільш перспективна, інтегральна та оптимальна форма одержання освіти. Дистанційна освіта вимагає універсальної підготовки, володіння сучасними педагогічними та інформаційними технологіями, психологічною готовністю до роботи зі студентами в нових умовах. Проблемними залишаються питання теоретико-методичного забезпечення дистанційного навчання, фінансово-економічної реалізації.

Література:

1. Заболоцький А. Ю. Проблема якості дистанційного навчання. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Педагогіка і психологія*. Дніпропетровськ, 2016. № 11. С. 221–224. URL: <https://doi.org/10.32342/2522-4115-2016-0-11-221-224> (дата звернення: 02.06.2022).
2. Розман І. І. Дистанційне навчання: наслідки та освітні технології. *Наукові інновації та передові технології*. 2022 № 1(3) С. 283–291. URL: https://www.researchgate.net/publication/358053108_Zurnal_Naukovi_innovacii_ta_peredovi_tehnologii_No_13_2022 (дата звернення: 02.06.2022).
3. Шевчук Г. Й. Дистанційне навчання у вищій школі: переваги, недоліки, перспективи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Київ, 2021. № 79. С. 205–209.

ТЕХНОЛОГІЯ ПРОЄКТНОЇ РОБОТИ: ПОСТЕРНИЙ ЗАХИСТ ЯК ФОРМА ТЕМАТИЧНОГО КОНТРОЛЮ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Миронова Н. В.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри романської і новогрецької філології та перекладу
Київський національний лінгвістичний університет
м. Київ, Україна*

Під терміном «технологія» розуміємо сукупність прийомів, що дозволяють у певній їхній послідовності реалізувати даний метод на практиці.

Спектр проєктної діяльності – широкий і різноманітний. Відповідно до ознаки домінуючого в проєкті методу виділяємо такі його типи.

1. Дослідницькі проекти. Такі проекти потребують добре продуманої структури. Вони наближені до наукового дослідження, оскільки включають аргументацію актуальності теми, визначення проблеми, предмета, об'єкта дослідження, постановки завдань, визначення шляхів їх вирішення, обґрунтування методів дослідження, оформлення результатів дослідження.

2. Творчі проекти. Проекти такого типу передбачають відповідне оформлення результатів. Вони, як правило, не мають детально опрацьованої структури спільної діяльності учасників. Вона лише намічається і далі розвивається згідно логіки спільної діяльності, прийнятої групою виконавців.

3. Рольові/ігрові проекти. Учасники таких проектів беруть на себе певні ролі, зумовлені характером та змістом проекту, особливістю вирішуваної проблеми. Це можуть бути відомі особистості, літературні персонажі або вигадані герої, що імітують соціальні чи ділові відносини, які ускладнюються ситуаціями, вигаданими учасниками.

4. Інформаційні проекти спочатку спрямовані на збір інформації про якийсь об'єкт, явище; ознайомлення учасників проекту з цією інформацією, її аналіз та узагальнення фактів, призначених для широкої аудиторії.

5. Практикоорієнтовані проекти. Ці проекти відрізняє чітко позначений від початку результат діяльності його учасників, який обов'язково орієнтований на соціальні інтереси самих учасників.

6. Монопроекти. Такі проекти проводяться у межах однієї навчальної дисципліни. У цьому вибираються найскладніші розділи чи теми програми, наприклад, що з країнознавчої, соціальної, історичної тематики.

7. Міжпредметні проекти, як правило, виконуються у позаурочний час. Це можуть бути невеликі проекти, що стосуються двох-трьох дисциплін [2, с. 34–41].

За кількістю учасників проекти поділяються на такі види та передбачають у свою чергу використання певних форм:

- індивідуальні (постер, колаж, есе, доповідь / реферат, міні-дослідження, вікторини, кросворди, вправи, складені студентами тощо);
- групові (стінгазети, опитування, інтерв'ю, віртуальні екскурсії, анкети для соціологічних опитувань тощо);
- загальні (вистава, концерт, конференція, телеміст, складні тематичні колажі).

Ефективна реалізація проектної діяльності можлива, з погляду, лише за виконання певних умов.

1. Визначення цікавої тематики проектної роботи.

Таблиця 1

Етапи розробки структури проекту

№ з/п	Етапи	Завдання	Діяльність студентів	Діяльність викладача
1.	Мета	Визначення теми, виявлення однієї або кількох проблем. Вибір робочих груп.	Уточнюють інформацію. Обговорюють завдання. Виявляють проблеми.	Мотивує студентів. Пояснює цілі. Спостерігає.
2.	Планування	Аналіз проблеми, висунення гіпотез, обґрунтування кожної з гіпотез.	Висувають гіпотези. Формують завдання.	Допомагає в аналізі та синтезі. Спостерігає.
3.	Вибір методів перевірки прийнятих гіпотез	Обговорення методів перевірки прийнятих гіпотез, можливих джерел інформації.	Обговорюють методи перевірки. Вибирають оптимальний варіант. Визначають джерела інформації.	Спостерігає. Консультує. Радить (на прохання).
4.	Виконання	Пошук необхідної інформації, що підтверджує або заперечує гіпотезу. Виконання проекту.	Працюють з інформацією. Синтезують, аналізують ідеї. Проводять дослідження. Оформлюють проект.	Спостерігає. Спрямує процес аналізу (якщо це необхідно).
5.	Захист проекту	Подання результатів проектування. Оцінка результатів.	Захищають проект. Беруть участь у колективній оцінці результатів проектування.	Бере участь у колективній оцінці результатів проектування.

2. Ступінь готовності студентів до здійснення даного виду діяльності, тобто сформованість необхідних та достатніх інформаційно-комунікативних умінь, пов'язаних з отриманням та обробкою інформації, а також з уміньми працювати самостійно та у групі, планувати власність діяльність, стежити за дотриманням термінів виконання окремих етапів роботи.

3. Наявність методичних рекомендацій та пам'яток-інструкцій щодо здійснення різних типів проектних завдань.

4. Моніторинг цієї роботи, здійснення необхідних консультацій, проведення проміжного контролю.

Працюючи викладачем французької мови в Київському національному лінгвістичному університеті, я активно використовую метод проекту на підсумкових заняттях, як форму тематичного контролю, дотримуючись певної послідовності його виконання.

Як правило, роботу я будую за схемою, виділяючи п'ять етапів, кожен із яких має свої завдання.

Зрозуміло, що у реальній практиці найчастіше доводиться мати справу із змішаними типами проектів. Так, лише в рамках теми «Спорт» студентами III курсу, що вивчають французьку мову як другу іноземну, виконані тематичні групові стіннівки, міні-дослідження «Історія створення Олімпійських ігор», соціальні опитування громадської думки всіх студентів курсу «Спорт і жінки, спорт і чоловіки», «Спорт і гроші», «Спорт і жорстокість», есе про міста, які приймають зимові та літні Олімпійські ігри «Естафета: Токіо 2020 – Париж 2024, Пекін 2022 – Мілан 2026», інформаційний проект-колаж «Майстри світового спорту».

Інтерес студентів до проектно́ї роботи посилюється ще й за рахунок можливості використовувати мультимедійні комп'ютерні технології як досягнення цілі і як результат.

Умови воєнного стану вносять свої корективи в організацію та проведення підсумкових занять. Час на виконання і, головним чином, на оформлення повноцінних проектів значно скоротився. До того ж не завжди у студентів є можливість працювати на стаціонарних комп'ютерах чи ноутбуках.

У мирний час 50 % студентів віддавали перевагу використанню мобільних телефонів задля дистанційного он-лайн відвідування занять, наразі ця цифра зросла до 90 %.

Отже, студенти представляють свої проекти на постерах.

Постер як проектний метод, який має три етапи, був запропонований О. Л. Порфімович [3].

Перший етап – встановлення мети, яка має співвідноситися з соціальним замовленням суспільства. з огляду на те, що постер є

засобом комунікації, його дизайн-процес виглядає так: соціальна ідея (предмет комунікації) – дизайнер, художник (суб'єкт) – соціальний постер (повідомлення) – споживач (об'єкт впливу) – ефект впливу.

Другий етап «проектної моделі» постера – етап концептуальний. На ньому відбувається розробка базової творчої ідеї постера, визначаються принципи взаємодії візуальної та текстової складових постера.

Третій етап – етап візуального втілення. Тут задіяні засоби візуально-графічні: композиція, стилістика, кольорове рішення, шрифти, графічні техніки тощо [3].

Постер – вертикально розміщений плакат, збережений у форматі PDF оформлений іноземною мовою. На постер виноситься науковий апарат дослідження (мета, завдання, об'єкт, предмет, результати й висновки), саме він є відповідним пунктом комунікації.

Під час постерного захисту після короткої презентації, відбувається безпосереднє спілкування студента із членами групи і викладачем у формі питань-відповідей. Такий вид контролю дозволяє викладачу перевірити знання не лише доповідача, а й усіх учасників обговорення.

Література:

1. Миронова Н. В. Застосування методу проекту як об'єкта для підсумкової атестації студентів. *Сучасні тенденції викладання другої іноземної мови в школах і вищих навчальних закладах: матеріали II Всеукр. наук.-практич. конф.* (Горлівка, 11 грудня 2009 року). Горлівка: Видавництво ГДППМ, 2009. С. 136–137.

2. Полат Е. С. Типология телекоммуникационных проектов. *Наука и школа*. 1997. № 4. С. 34–41.

3. Порфімович, О. Л. Технології візуального впливу (плакатистика) в контексті інформаційної війни. URL: <https://narodna.prawda.com.ua/rus/history/547b8e4c43b4f/> (дата звернення: 09.05.2022).

АКТУАЛЬНІСТЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Нагірняк Т. Б.

*кандидат сільськогосподарських наук,
доцент кафедри екології*

*Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С. З. Гжицького
м. Львів, Україна*

Існуюча екологічна ситуація спонукає до швидкої перебудови мислення людства і кожної конкретної людини, формування екологічної свідомості та екологічної культури. У зв'язку з цим екологічна освіта й екологічне виховання стають пріоритетним напрямом освіти [3, с. 130].

Метою екологічної освіти є формування екологічної культури окремих осіб і суспільства загалом, навичок, екологічних знань, мислення і свідомості, що ґрунтуються на ставленні до природи як універсальної та унікальної цінності.

Головними завданнями екологічної освіти є формування фундаментальних екологічних знань; екологічного мислення; розуміння екологічних проблем на різних рівнях (глобальному, державному, регіональному, галузевому); формування екологічної відповідальності на основі системних знань про екологічні проблеми сучасності та можливості впровадження концепції сталого розвитку, сучасної цивілізації та навколишнього середовища; формування знань і вмій дослідницького характеру, які забезпечують креативний підхід до розв'язання екологічних проблем; формування мотивації й потреби в екологічно безпечній та екологічно раціональній діяльності, формування усвідомлення необхідності розв'язання екологічних завдань, здатності до багатоаспектної оцінки екологічних ситуацій [3, с. 136–137].

Сьогодні проблеми екологічної освіти в світі приділяють велику увагу, активно розвиваються як формальна екологічна освіта (в школах, вищих навчальних закладах, інститутах підвищення кваліфікації), так і неформальна (за допомогою засобів масової інформації, кіно, музеїв, виставок, заходів природоохоронних товариств, громадських організацій).

Зміст екологічної освіти повинен бути спрямований на формування особистості з екологічною світоглядною установкою на дотримання норм екологічно грамотної поведінки і виконання практичних дій щодо

захисту власного здоров'я і навколишнього природного середовища і передбачає розробку системи наукових знань (уявлень, понять, закономірностей), які відображають філософські, природничо-наукові, правові й морально-етичні, соціально-економічні, технічні й військові аспекти екологічної освіти [4, с. 3].

Екологічна свідомість – це усталена та усвідомлена процедура уявлень про стан довкілля, здатність, яка є індивідуальною або колективною, до адекватного розуміння взаємозв'язку між людиною та природою і використання екологічних знань і переконань у всіх без винятку сферах життєдіяльності. Невід'ємною умовою формування екологічної свідомості є система багатоступеневої й фундаментальної екологічної освіти та пропаганди.

Низка вчених стверджують, що екологічну свідомість можна поділити за такими чотирма напрямками: науковим – на практиці прагнуть реалізувати певні практичні та теоретичні знання про те, як можна уникнути порушення природних зв'язків у процесі виробничої діяльності; економічним – усвідомлення економічної невитгідності виробничої діяльності, яка руйнує навколишнє середовище; культурним – прагнення зберегти природу; політичним – прагнення людей створювати умови існування.

Задля підвищення рівня екологічної свідомості українців і формування ціннісного ставлення до довкілля необхідно впровадити законодавчі, інституційні, бюджетні рішення: започаткувати проведення систематичних соціологічних досліджень стану екологічної свідомості українців, розробити актуальну концепцію безперервної екологічної освіти і просвіти усіх категорій і верств населення, залучити у бюджеті кошти на впровадження цих заходів, залучити міжнародну фінансову допомогу, механізми державно-приватного партнерства, поширювати інформацію із роз'ясненнями законодавства, способами виконання природоохоронних норм і ін. [2, с. 3].

Рівень і тип екологічної свідомості людини впливає на її поведінку відносно довкілля, на вибір дій, які можуть заподіяти шкоду довкіллю, або тих, які мінімізують негативний екологічний вплив. Екологічна свідомість також проявляється в оцінці ризиків, подій, державної політики з точки зору її впливу на довкілля, у підтримці чи не підтримці такої політики, в дотриманні чи порушенні природоохоронних норм, виборі «зелених» товарів. Також, зростання рівня екологічної свідомості населення впливає на посилення екологічної політики урядами власних країн [2, с. 11].

Концепція екологічної освіти українців була прийнята у 2001 році та передбачала заходи формальної освіти через заклади освіти усіх рівнів, та неформальної. Метою цих заходів було забезпечення безперервної

екологічної освіти і виховання усіх верств населення, що мало б підвищити екологічну свідомість і культуру населення. Однак, більшість заходів Концепції так і не втілені до кінця на практиці [2, с. 23].

Використання сучасної зброї під час військових конфліктів негативно впливає на екологічний стан, руйнує природні екосистеми і біоценотичні зв'язки та зумовлює втручання людини в природні процеси [1, с. 78].

Водночас, концепція ведення війни шляхом знищення середовища в якому проживає супротивник, яку використовує зараз РФ у великомасштабній війні, не є новою. Тактика «випаленої землі» використовувалася ще здавна [1, с. 79].

Надзвичайно важливі екологічні проблеми, які виникають у світі внаслідок бойових дій – це порушення екосистем, руйнування екологічно небезпечних промислових об'єктів, погіршення санітарно-гігієнічних показників питної води, порушення діяльності природоохоронних територій, загроза радіоактивного забруднення. Внаслідок бойових дій утворюється багато шкідливих і небезпечних речовин, які важко утилізувати та зберігати, а найчастіше їх утилізацією та збереженням ніхто не займається, тому їх просто викидають, що призводить до невинуватих наслідків.

Серед головних екологічних проблем, які пов'язані з війною Росії проти України, варто виділити: підтоплення шахт внаслідок підняття ґрунтових вод, забруднення атмосферного повітря газами, які виділяються внаслідок влучання артилерії в хімічні та металургійні підприємства, а також через згоряння великої кількості потужних боєприпасів. Необхідно звернути увагу і на жакливий санітарно-гігієнічний стан питних вод в регіоні, який зумовлений тим, що знезаражувальні установки у містах практично відключені, і вода надходить до споживачів майже без очищення. Часто військові дії призводять до екологічних наслідків, які спрогнозувати важко і які дадуть про себе чути впродовж багатьох років після завершення бойових дій [1, с. 7–8].

Сучасний світ складний, багатогранний і суперечливий, він об'єктивно стає більш взаємозалежним, цілісним, а безпека кожної нації є невід'ємною від безпеки планети. Все це вимагає нового політичного мислення, конструктивних підходів до вирішення проблем міжнародного миру і безпеки, активного будівництва нових міжнародних відносин, чим і займаються зараз владні органи в Україні [1, с. 10–11].

Відомо, що для досягнення високої екологічної свідомості необхідна ефективна екологічна освіта. Зрозумілим є і те, що якщо люди в найближчому майбутньому не навчатися дбайливо відноситися

до природи, то вони знищать самі себе. Тому, потрібно виховувати екологічну культуру і відповідальність у кожного громадянина України. На жаль, для рашистів такі якості не характерні.

Отож, на даний момент часу для розв'язання екологічних проблем України дуже важливими є зміна екологічної свідомості і жорсткий контроль за дотриманням вимог природоохоронного законодавства.

Важливо усвідомити, чим загрожують Україні та світу воєнні дії Росії; слід розуміти як правильно проводити фіксацію злочинів проти довкілля в Україні (тут важливою є робота мережі екологічних штабів з фіксації руйнувань); актуальною є розробка сучасних методологій з нарахування збитків довкіллю; не варто забувати про внесення ключових змін до природоохоронного законодавства на період воєнного стану; особливо важливою є екологічна трансформація ключових галузей економіки України, не слід применшувати роль ВДЕ.

Підготовка громадян України з високим рівнем екологічних знань, екологічної свідомості та культури на основі нових критеріїв оцінки взаємовідносин людського суспільства й природи є одним із головних пріоритетів у вирішенні надзвичайно гострих екологічних і соціально-економічних проблем.

Література:

1. Екологічні наслідки військових дій. Матеріали науково-практичної конференції, 17–18 квітня 2018 року. Київ : Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2018. 96 с.

2. Куць Н. Екологічна свідомість українців і довкілля. URL: <http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/ekosvidomist.pdf> (дата звернення: 08.06.2022).

3. Мандрик О.М., Мальований М.С., Орфанова М.М. Екологічна освіта для сталого розвитку. *Екологічна безпека та збалансоване ресурсокористування. Науково-технічний журнал.* 2019. № 1 (19). С. 130–139.

4. Система екологічної освіти в Україні. URL: <http://kntiis.od.ua/sites/default/files/files/sistema%20ekologichnoi%20osvity.pdf> (дата звернення: 08.06.2022).

НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ТВОРЧИХ ЗВО ПІД ЧАС АКТИВНИХ ВОЄННИХ ДІЙ

Нагорна Л. Л.

*в.о. завідувача кафедри сценографії та екранних мистецтв
Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури
м. Київ, Україна*

Налагодження викладання в умовах воєнного стану складна задача, але в нашому випадку необхідна. З 24 лютого змінилась наша реальність, ми проходимо випробовування війною, ми читали про війну, дивились фільми, бачили недавні події в Сирії, але не могли собі уявити, що будемо свідками трагедій, які розгортаються кожного дня у тебе в країні. Я театральний художник – сценографиня, створюю декорації і костюми в театрах України, старший викладач в НАОМА в.о. зав.кафедрою сценографії та екранних мистецтв. Студенти які навчаються в нашому ЗВО – це майбутні творці, а саме на нашій кафедрі, це творці театрального і кіно простору своїх майбутніх робіт – вистав і фільмів, простір який їх зараз оточує простір жакливих руйнувань! Простір згарищ, розтрощених, розбомблених міст, це залишитись з ними на все їх подальше творче життя.

Одна з найважчих проблем виявилась проблема емоційна. Художники дуже чутливі до всього що відбувається, особливо майбутні сценографи, які створюють сценічний простір, усі ці руйнування, цей біль, який обрушився на нас у зв'язку з війною, потрібно було якось розрадити – декілька занять, просто бесід, що стосуються мистецтва у різних площинах, підводячи їх до необхідності продовжувати навчатись, жити з усім цим, створювати театральні простори і образи театральних героїв, костюмів для них, пояснюючи що життя триває.

Майже всі здобувачі освіти виїхали з Києва – хто на захід країни, хто за кордон, набуваючи новий досвід і влаштувавшись по програмам академічної мобільності, хто поїхав до дому ховаючись від жахів прильотів ракет. Це потім стало зрозуміло, що в Україні може прилетіти куди завгодно і від цієї думки ти розумієш, що знаходишся весь час в напрузі, здобувачі освіти так само в постійній напрузі і потрібно зрозуміти як їх переключити на позитивне мислення, так вірогідність того що ти опинишся в епіцентрі вибуху можливо не дуже велика, але така можливість завжди є і це потрібно враховувати, студенти розкидані по всій країні і Європі, добре що майже в одному часовому поясі, інколи повітряні тривоги лунають в різний час, і під це також треба підлаштовувалась. Наше викладання базується на циклі бесід,

майстерні кафедри працюють за методом, розробленим професором Д. Лідером. Він сформував принципи навчально-творчої роботи зі студентами, сенс яких полягає у проведенні лекцій, бесід, спрямованих на виявлення індивідуальних особливостей студентів виховання в них уміння осмислювати драматургічний матеріал, здійснювати художню режисуру вистави у багатьох аспектах, відкривати концептуальне значення сценічних версій, відтворених у сценографічних задумах.

Програмою передбачається широкий загальний рівень професійного навчання та набуття навичок самостійної роботи в різних видах мистецтв і сценографії. Студентам надається можливість під час навчання випробувати свої здібності в різних галузях сучасного мистецтва.

У загальній перебудові вищої школи відкривається можливість переходу на нові стандарти підготовки студентів за рівнями бакалавр, магістр.

Також студенти навчаються техніки та технології театрального виробництва, а також шляхом відвідування театрів, перегляду фільмів тощо. А театри наразі всі майже закриті, і це унеможливило всебічний процес навчання, творчу практику в театрах довелося перенести на осінь, в надії, що в вересні, ситуація стабілізується.

Програмою передбачається широкий загальний рівень професійного навчання та набуття навичок самостійної роботи в різних видах мистецтв і сценографії. Студентам надається можливість під час навчання випробувати свої здібності в різних галузях сучасного мистецтва.

Я намагалась довести студентам, що їм дуже повезло, порівняно з іншими факультетами такими як живописний чи скульптурний, ми майже повноцінно могли займатися своїм курсовим проектом, бо найголовнішою в нашій професії є придумати пластичний образ вистави, розробляючи свою ідею перший курс, тема курсового проекту КАЗКІ. В першу зустріч під час війни, я запропонувала поміняти тему, хто бажає всі лишили свої обрані казки, мені здається таким чином вони намагались зберігати рівновагу вдаючи що нічого не відбувається.

Але безумовно технічна проблема, ставала на заваді якісного спілкування, на початку відсутність інтернету, і можливість знаходження рішень подолання цієї проблеми, як знаходження кафе з безкоштовним вайфаєм, коли є бажання, занять, тільки телефон для спілкування і виконання завдань, відсутність планшетів, чи комп'ютерів. Багато спілкування було через телеграм та інші месенджери, ми розглядали питання в індивідуальному порядку. Якщо на перших двох курсах в вимогах у студентів сценографів виконувати ескізи в матеріалі це може бути акрил, акварель, олійні фарби і виготовлення макету в масштабі, і заборона використання комп'ютерних ескізів 3D, то під час цього навчального семестру було потрібно змінити вимоги і спрямувати саме виконання своїх ескізів саме завдяки комп'ютерним

технологіям, у когось це вийшло краще, хтось купував фарби в Німеччині, переїжджаючи з квартири на квартиру і не маючи умов для реалізації своїх задумів. На початку було радісно, що майже всі студенти приєднались до занять, старанно виконували завдання і виконували не зважаючи на сирени і прильоти ракет, але одна студентка так себе і не опанувала не приєднувалась до навчального процесу, всі мої намагання листування з нею, не дали результатів перед самим переглядом вийшла на зв'язок з питанням що зробити щоб отримати трійку і не було прездачі, безумовно якби це було у мирний час можливо її оцінювали інакше, вона зробила проект, формально, бо талановитий художник, не розкривши тему, але отримала свою трійку бо робота на оцінку була представлена, але вона її не представляла, передавши через інших студентів що захворіла і не може розмовляти, виклавши концепцію на папері і ескізах так, можна і не розмовляти. Художники дуже чутливі до подій які відбуваються у світі, вони уловлюють резонанс світу і відповідають своїм творчим відгуком, тому з ними легко і важко одночасно. Але які висновки я можу зробити після перегляду, мені здавалось що він буде поблажливий всі викладачі будуть настроєні на те що щось зробили, це і добре. А на справді ніяких поблажок, з огляду що війна, ніхто не давав, обговорення пройшло у звичайному руслі, з конструктивними зауваженнями і аналізом робіт, і це вірно навчання не має залежати від зовнішніх чинників – ковід, війна, воно повинно йти виконуючи усі програмні вимоги. Так, максимальне сприяння студентам які переживають разом з країною важкі часи, емоційно і не тільки емоційно, часи, коли творець фізично вирваний з своїх звичних територій існування – майстерень – з мольбертом, фарбами, полотном і різними іншими матеріалами улюбленими книгами всім необхідним для втілення своїх задумів, лишившись з олівцем і ручкою і блокнотом. Але так теж можна реалізовувати себе генеруючи цікаві ідеї спираючись на нові досягнення технічні. Це саме те чим відрізняється онлайн навчання під час епідемії коронавіруса і зараз. Так, всі були закриті в своїх майстернях і домітках для художника не є трагедія усамітнення, навпаки багато хто творчо розцвів, але це не зараз коли ти пішов з майстерні щоб повернутись завтра, а повернувся через три місяця, і наче все добре, робота тобою як ти її залишив, так вона і лишилась, все на місці, книжки, фарби але відчуття загубленої весни тебе не полишає, ми всі намагались функціонувати під аналіз новин з війни і розуміння себе і мотивування студентів на творчість, запевняючи їх що творчість це те єдине, що може спасати в ці важкі часи, наповнені стражданням, сльозами, втратами і безумовно надіями на прекрасне майбутнє, але ж ми розуміємо що шлях до нього далекий і важкий.

Час для нас наче поставлений на паузу, але у випадку з викладанням – це не так, пауз не може бути. Тому ми продовжуємо навчальний процес, мобілізуємо себе, не дивлячись ні на що.

Курси що я мала змогу пройти безумовно були дуже корисними, піднято важливі питання, їх розбір та прекрасне викладання.

Бо війну ми переживаємо вперше.

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Ненько С. С.

кандидат юридичних наук, доцент,

ректор

ЗВО «Міжнародний університет бізнесу і права»

м. Миколаїв, Україна

Кінцевою метою економічних перетворень, що проводяться в нашій країні, є створення ефективної ринкової економіки, що забезпечує високий рівень і якість життя населення, а також гідну участь нашої держави в світовому економічному співтоваристві. Важливим інструментом досягнення зазначених цілей служить вдосконалення методів адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності.

Як показує світовий досвід, адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності має бути спрямоване на підтримку і забезпечення рівного доступу суб'єктів підприємництва до необхідної їм інфраструктури, захист конкуренції від спроб монополізації, від недобросовісних постачальників, продавців товарів і послуг. Особливо яскраво ці завдання постають під час воєнного стану та воєнних дій у країні.

Держава, визначаючи адміністративно-правові аспекти підприємницької діяльності, встановлює форми і методи контролю суб'єктів підприємницької діяльності. У зв'язку з чим державне регулювання і контроль повинні стати ефективними елементами адміністративно-правової політики держави у сфері правового регулювання підприємницької діяльності під час війни. Однак, як показує практика, позитивні моменти державного регулювання підприємницької діяльності часто виражені недостатньо чітко, тоді як негативні перетворюються в особливу групу факторів, що перешкоджають нормальному розвитку

підприємництва в нашій країні під час війни. Як наслідок неефективної діяльності структур державного регулювання і контролю виникають специфічні труднощі в розвитку підприємницької діяльності в Україні, які останнім часом прийнято називати адміністративними бар'єрами, подолання котрих є можливим лише при вдосконаленні методів адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності у воєнних умовах.

Правові основи державної політики нашої країни щодо подолання адміністративних бар'єрів під час війни, що виникають на шляху розвитку підприємництва, закріплені в Конституції України, законах Верховної Ради України, указах Президента України, а також постановою Кабінету Міністрів України. Дані нормативні правові акти закріплюють методи адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності в Україні і є основоположними при розробці нормативних правових актів, що регламентують відносини в сфері підприємництва в умовах воєнного стану.

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України в Україні введено воєнний стан із 24 лютого 2022 р. строком на 30 діб. Також Верховна Рада ухвалила Закон про затвердження Указу Президента України № 133/2022 від 14.03.2022 «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» [1], яким передбачено продовження строку дії воєнного стану в Україні. Сьогодні дія воєнного стану продовжена ще на 90 днів.

Згідно ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [2], передбачається що на період введення воєнного стану, як особливого правового режиму, можуть бути введені тимчасові, обумовлені загрозою, обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб» від 28 лютого 2022 р. № 165 зі змінами і доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 9 березня 2022 року № 233 [3], відповідно до ст. 64 Конституції України [4], ст. ст. 12-1, 20 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [2], Указу Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64 «Про введення воєнного стану в Україні» [5] зупинено строки надання адміністративних послуг суб'єктами їх надання та строки видачі дозвільними органами документів дозвільного характеру на час воєнного стану в Україні. У місячний строк після припинення чи скасування воєнного стану на відповідній території України передбачається поновлення зупинених строків.

Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану»

від 18 березня 2022 р. № 314 [6], встановлено, що у період воєнного стану право на провадження господарської діяльності може набуватися суб'єктами господарювання на підставі подання до Міністерства економіки, а суб'єктами господарювання, що здійснюють охоронну діяльність, – до Міністерства внутрішніх справ.

Постановою визначено, що суб'єкти господарювання, які набули право на провадження господарської діяльності на підставі декларації, у разі відсутності відповідних дозвільних документів (документи дозвільного характеру, ліцензії та/або інші результати надання публічних послуг), невідкладно, але не пізніше одного місяця після припинення чи скасування воєнного стану звертаються до відповідних органів ліцензування, дозвільних органів та суб'єктів надання публічних (електронних публічних) послуг і отримують відповідні дозвільні документи в порядку, строки та на умовах, передбачених законодавством, без зупинення (припинення) їх діяльності.

Крім цього, на період воєнного стану зупиняється перебіг строків звернення за отриманням публічних послуг, визначених законодавством. З дня припинення чи скасування воєнного стану перебіг зазначених строків продовжується з урахуванням часу, що минув до їх зупинення.

Строки дії діючих строкових ліцензій та документів дозвільного характеру автоматично продовжуються на період воєнного стану.

Крім цього, набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва» від 29 квітня 2022 р. № 521 [7], якою внесено зміни в частині:

- можливості участі у державній програмі «Доступні кредити «5–7–9 %» суб'єктів господарювання державного сектору економіки;
- застосування показника чистого доходу від реалізації замість показника розміру торговельних площ для великих підприємств роздрібною торгівлі, яким передбачена можливість отримання кредитів у розмірі до 1 млрд гривень;
- застосування для цілей Порядку терміну торговельна компанія з метою зниження складності тексту.

Також до Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам малого та середнього підприємництва за договорами фінансового лізингу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 [8], внесено зміни в частині:

- поширення Порядку на суб'єктів великого підприємництва;
- впровадження нових цілей державної підтримки:

– фінансування суб'єктів підприємництва – с/г товаровиробників для провадження с/г діяльності на період дії воєнного стану та протягом шести місяців після його припинення чи скасування,

– фінансування суб'єктів підприємництва для забезпечення пасажирського та/або вантажного перевезення на період дії воєнного стану в Україні, компенсація винагороди за яким передбачається до рівня 0 % річних протягом воєнного стану та протягом одного місяця після його припинення чи скасування, але не більше 1 року з дати укладення договору фінансового лізингу, а після завершення цього періоду та до завершення строку дії договору фінансового лізингу – до рівня 5 % річних.

Окрім того, змінами до Порядку надання державних гарантій на портфельній основі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 липня 2021 р. № 723 [9]:

– уточнено перелік позичальників, які можуть отримувати державні гарантії для забезпечення часткового виконання боргових зобов'язань, з урахуванням вимог Бюджетного кодексу України;

– диференційовано визначення граничного обсягу державних гарантій для кредитів наданих на різні цілі.

Література:

1. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 18 квітня 2022 року № 259/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/259/2022#Text> (дата звернення: 19.05.2022).

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 28, ст. 250.

3. Про зупинення строків надання адміністративних послуг та видачі документів дозвільного характеру : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 165. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/165-2022-п#Text> (дата звернення: 18.05.2022).

4. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141.

5. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 19.05.2022).

6. Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів

України від 18 березня 2022 р. № 314 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-п#Text> (дата звернення: 18.05.2022).

7. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2022 р. № 521 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/521-2022-п#Text> (дата звернення: 19.05.2022).

8. Про надання фінансової державної підтримки : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-п#Text> (дата звернення: 19.05.2022).

9. Деякі питання надання державних гарантій на портфельній основі Постанова Кабінету Міністрів України від 14 липня 2021 р. № 723 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723-2021-п#Text> (дата звернення: 19.05.2022).

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ РАЙОНУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ПОЛІССЯ УКРАЇНИ ДЛЯ ЦІЛЕЙ РОЗВИТКУ ГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ

Нестерчук І. К.

*кандидат географічних наук,
доцент кафедри екології та географії природничого факультету
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна*

Сутність поняття «районування території». Відомо, що терміном «районування» позначають метод пізнання та одночасно результат застосування зазначеного методу. Метод пізнання для процесу районування характеризується сукупністю прийомів, спрямованих на виявлення об'єктивно існуючих районів та меж між ними.

Результатом застосування методу пізнання виступає процес синтетичного картографування зі створенням синтетичної карти районування, що відображає цілісні характеристики виділених районів на карті шляхом зображення меж територій, до яких ці характеристики відносяться. Результат застосування методу пізнання є достатньо дієвим для створення синтетичної карти з виділенням районів на території Правобережного Полісся України для цілей розвитку гастрономічного туризму на основі розробленої карти кластеризації зазначеної території.

Принципи, підходи, концепції, ознаки, види, таксономічні одиниці районування території. У літературних джерелах виділяють шість *принципів* районування, які з різним ступенем можуть бути враховані у процесі районування території Правобережного Полісся України для цілей розвитку гастрономічного туризму:

- *об'єктивності;*
- *генетичний;*
- *відносної однорідності одиниць районування;*
- *територіальної цілісності;*
- *порівняльності результатів;*
- *першочерговості обліку універсальних законів.*

Але логічно, що у процесі проведення районування дотримані усі без виключення виділені принципи не будуть, оскільки, наприклад, генетичний принцип можливий для районування шляхом виділення територіальних одиниць, які характеризуються не тільки схожістю природних умов, а й, наприклад, спільністю походження. А при застосуванні принципу відносної однорідності одиниць районування у випадку недостатності інформації у виділених територіальних одиницях можливе існування «білих плям», які за своїми характеристиками не будуть належати до жодного з виділених районів.

Далі варто вказати на два **підходи** (регіональний, районологічний) та три **концепції**, які слід враховувати у процесі районування об'єкта дослідження (описова, кількісна, системна).

В цілому *регіональний* підхід у районуванні характеризується сукупністю всіх відомостей про об'єкт районування), а *районологічний* – виступає як методологічний засіб послідовного застосування теоретичних основ, принципів, методів і алгоритмів районування.

Зміст *описової концепції* районування полягає в узагальненні всіх доступних матеріалів про об'єкт дослідження, у відтворенні його цілісного образу з логічним розподілом на визначену кількість просторово локалізованих об'єктів нижчого порядку, які виступають у ролі таксонів районування. У межах даної концепції якість районування визначається компетентністю дослідника (районування у разі, швидше, мистецтво, ніж наука).

Сутність *кількісної концепції* полягає у формалізації вихідних даних із наступним алгоритмічним виділенням районів за допомогою певних статистичних критеріїв. Але при цьому часто втрачається цілісність об'єкта. На кінцевих етапах зазвичай використовують і елементи експертного підходу.

Синтез двох вищевказаних концепцій із підключенням міждисциплінарних розробок у сфері засобів пізнання дійсності формує *системну концепцію*, в основі якої лежить твердження, що всі дослідницькі

операції, які виконуються в ході районування (а не тільки виділення районів), повинні бути взаємопов'язані та взаємообумовлені, а їх вибір здійснюється за модульним принципом. Це забезпечує синтез будь-якої вихідної інформації та гарантує обґрунтоване відтворення цілісності районів. Ключовими є: механізм синтезу формалізованого (кількісного) та змістовного (описового) пізнання в експертних системах, постулати логічного підходу, модульна організація системи методів, стратегія вибору необхідного методу [1].

Районування проводиться за рядом *ознак*, частину з яких дослідник може описати та оцінити. З них відбираються ті, які вважаються досить важливими для характеристики модельної ділянки території, що відображають її особливість. Ознаки можуть вважатися рівноправними або розташовуватися за ступенем важливості; за потреби їм надається «ваговий коефіцієнт». Серед них:

- безпосереднє вимірювання окремих компонентів як складових системи;

- узагальнення та отримання шляхом співвідношення об'єкта з деякою класифікацією (наприклад, за складовими показника гастрономічного потенціалу фізико-географічних районів: об'єктів гастрономічного туризму, гастрономічних фестивалів, об'єктів розміщення туристів, об'єктів комунікації, сервісів тощо);

- отримані з безпосередньо вимірюваних характеристик за певними формулами (наприклад, розрахунку середньозваженого туристичного потоку);

- пов'язані з окремими компонентами (наприклад, рівень використання сервісів засобами комунікації);

- що характеризують відносини «об'єкт-суб'єкт», для якого ці ознаки можуть оцінюватися (наприклад, придатність території для цілей гастрономічного туризму).

- З огляду набору ознак районування території виділяють його декілька **видів**: часткове, галузеве, комплексне.

Часткове районування – районування за однією ознакою, що проводиться, як правило, вузькими фахівцями у межах виконання конкретного завдання. Це, наприклад, створення карти районування за показником гастрономічних фестивалів або кількісними параметрами об'єктів гастрономічного туризму).

До галузевого належить районування за групою показників, що прив'язані до певної територіальної одиниці та які різносторонньо характеризують будь-який компонент геосистеми з різних сторін (наприклад, розподіл гастрономічних фестивалів за періодичністю проведення, середньою тривалістю тощо). Його також називають спеціалізованим чи компонентним.

При комплексному районуванні використовують багато показників, що характеризують різні компоненти території, зокрема сюди можуть бути віднесеними усі показники, які є складовими інтегрального індексу гастрономічного потенціалу території за одиницями фізико-географічного поділу.

Якщо при районуванні враховуються лише ознаки, що характеризують сучасний стан території, таке районування називається *рецентним*. Якщо враховуються й історичні аспекти, тоді районування буде *генетичним*.

За результатами районування можливим є виділення районів трьох типів: *однорідних* (гомогенних), що володіють внутрішньою відносною одноманітністю; *функціональних*, об'єднаних будь-якими зв'язками (вони можуть бути внутрішньо неоднорідними); *конфігураційних*, укладених між фізичними межами або окресленими мережею раніше виявлених ліній та точок.

У контексті районування території для цілей розвитку гастрономічного туризму достатній інтерес представляють райони двох перших названих типів, що виділяються за допомогою однорідного та функціонального районування. Принцип розподілу території за однорідністю аналогічний принципу, що лежить в основі будь-якої класифікації, що дозволяє розглядати цей вид районування як її різновид. У цьому застосовуються критерії подібності. Функціональне районування – виділення взаємодіючих територіальних елементів, об'єднаних потоками речовини, енергії та інформації. Критерієм об'єднання ділянок в один район служать сила їхньої взаємодії, щільність зв'язку, інтенсивність потоків, виражених в тій чи іншій формі.

Первинні одиниці районування можна поєднувати за принципом сусідства, отримуючи також ієрархічну структуру дедалі більшої площі.

Алгоритм проведення районування території Правобережного Полісся України для цілей розвитку гастрономічного туризму.

Алгоритм районування є складним процесом, що утворений з низки логічно взаємопов'язаних елементів, які включають: вибір концептуальної моделі, обґрунтування масштабу досліджень, визначення виду вихідних матеріалів, способів їх використання, подальшої формалізації даних (за потреби), виділення районів за обраними типами та інтерпретації результатів.

Гастрономічне районування Правобережного Полісся України взагалі на сучасних наукових засадах не здійснювалося. Автори використали науковий фактаж ландшафтознавчого, етнографічного, ґрунтознавчого підходів до гастрономічного районування Правобережного Полісся України. Фізико-географічне, етнографічне та

грунтове районування стали висхідною платформою для виокремлення гастрономічних регіонів, районів Правобережного Полісся [2].

Делімітація гастрономічних районів залежить напряму від біологічних і географічних чинників. Закономірності географічної оболонки такі як висотна поясність і горизонтальна зональність є підставою для гастрономічного районування. Врахування висотної поясності транслює закономірні зміни природи від півніжжя до піку, прослідковується у ґрунтовому покриві, зміні клімату з висотою над рівнем моря, розміщенням гірських масивів в широтних зонах, поясах, експозиції схилів, протяжності гірських систем. Географічна широта змінюється від екватора до полюсів, що накладає відбиток на географічну зональність, яка яскраво презентує ці прояви у зміні природних комплексів. Гірські природні системи інтенсивно використовуються не тільки в сільському господарстві та промисловості, вони стають атрактивними майданчиками для розвитку гастрономічного туризму. В нашій роботі ми спираємося на ландшафтознавчий підхід до проблеми гастрономічного районування. Тому головним об'єктом дослідження вище згаданого методу є територіальні одиниці – геосистеми як інтегральні системи. Ландшафт виступає атрактором по своїй суті. Наразі мотиваційний підхід І. Яковенко [3] виражає рекреаційні потреби споживача, який обирає певні компоненти природи для відпочинку. Основна мотивація сприймається не в окремих атракторах, а скоріше в сукупність екологічних, соціальних, економічних і культурних характеристик, які ідентифікують та і виділяють певний гастрономічний ландшафт. Виокремила дефініцію «туристично-рекреаційний ландшафт» С. Дутчак [4, с. 47].

Література:

1. Ішук О.О. Просторовий аналіз і моделювання в ГІС : навч. посібн. / О.О. Ішук, М.М. Коржнев, О.Е. Кошляков ; за ред. акад. Д.М. Гродзинського. К. : Видавничополіграфічний центр «Київський університет», 2003. 200 с.
2. Ethnic loading of food as a sustainable culture component in the form of physical-geographical, soil and ethnographic zoning of the right-bank Polissia / I. Nesterchuk, A. Osipchuk, T. Chernyshova et al. *GeoJournal of Tourism and Geosites*. 2020. Year XIII, no. 2 supplement, vol. 30. P. 788–793. DOI: 10.30892/gtg.302spl02-506.
3. Яковенко І.М. Інтегративно-географічний підхід в опрацюванні регіональної концепції розвитку рекреаційного природокористування. *УГЖ*. 2002. № 3. С. 56–62.
4. Дутчак С.В. Туристично-рекреаційні ресурси ландшафтів. Чернівці, Видавничий дім «Родовід», 2014. 196 с.

ВПЛИВ ВІЙНИ НА СТАН ЗДОРОВ'Я І ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Нікітіна О. П.

кандидат психологічних наук,

*доцент кафедри мовної підготовки, педагогіки та психології
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова
м. Харків, Україна*

Війна завдає величезного впливу на стан здоров'я людини і її життєдіяльність. З одного боку, військовослужбовці отримують досвід, відмінний від досвіду роботи на цивільних посадах, оскільки військовослужбовці стикаються з психосоціальними проблемами, створеними інтенсивним робочим середовищем [3]. В зоні бойових дій умови праці характеризуються підвищеною небезпекою та відповідальністю [1].

З іншого боку, цивільні особи можуть подекуди не відчувати себе «на полі бою», але вони втрачають членів сімей, на власні очі стають свідками насильства на війні, переживають незліченні труднощі воєнного часу [2].

Починаючи з 24 лютого 2022 року, коли країна-агресор почала широкомасштабне вторгнення на територію нашої держави, всі українці опинилися у високому перманентному стресі, набуваючи тою чи іншою мірою вже 109 добу поспіль «травми свідка».

З кінця березня заклади вищої освіти на сході країни, зокрема на Харківщині, поновили навчальний процес. Здобувачі вищої освіти в синхронному або асинхронному режимі в онлайн-форматі продовжили освоювати освітньо-професійні програми.

З урахуванням того, що війна триває, у теперішніх умовах має бути проаналізований психологічний вплив війни на життєдіяльність особистості студентського віку, мають бути створені програми реалізації психопедагогічних технологій для ефективності навчальної діяльності студентів в умовах воєнного стану, переглянуті та оптимізовані форми й методи реалізації освітнього процесу.

Першим кроком для виконання цієї низки завдань постала розробка діагностичного інструментарію. Анкета «Моє життя, навчальна діяльність та здоров'я в умовах війни» (О.П. Нікітіна) вмістила до себе шістнадцять змістових запитань та запитання для визначення зворотного зв'язку: оцінка та побажання респондента студентського віку щодо змісту анкети.

Пілотажне дослідження було проведено протягом квітня-травня серед здобувачів вищої освіти закладів м. Харків.

У анкетуванні взяли участь 84 % дівчат та 16 % юнаків. 4 % опитаним виповнилось 17 років, 55 % – 18 років, 41 % – 19 років. З них 17 % першокурсники, 33 % навчаються на другому курсі, 50 % – на третьому.

Під час війни 21 % опитаних переїхали у більш безпечне місто (село) у межах України, 10 % виїхали у більш безпечне місто (село) поза межами країни.

Більша частина опитаних здобувачів вищої освіти знаходились у своєму місті (селі). При цьому воно було розташоване на території, де велись активні бойові дії, але не окупованій у 39 % опитаних, на окупованій території у 12 % опитаних, на відносно спокійній території у 49 % опитаних.

Аналізуючи отримані дані, визначено, що 48 % опитаних відчули стрес під час війни, 38 % опитаних і зараз його відчувають. Лише 14 % визначили, що стрес під час війни вони не відчувають.

Відповідаючи на питання «Які прояви гострого стресу Ви пережили під час війни?» опитані визначили, що пережили страх (17 % опитаних), паніку (7 %), шок (14 %), панічні атаки (6 %), горе у зв'язку із фізичними травмами / каліцтвом близьких людей (2 %), горе у зв'язку зі смертю близьких людей (2 %), відчувають тривожність (18 %), роздратованість (10 %), стали агресивними (5 %), відчувають невпевненість у собі (3 %), апатію (8 %), депресію (6 %), втратили сенс життя (1 %).

У порівнянні зі звичайним станом здобувачі вищої освіти наступним чином оцінюють власне фізичне здоров'я на момент воєнного часу: негативно (4 % опитаних), скоріше негативно, ніж позитивно (27 %), скоріше позитивно, ніж негативно (33 %), позитивно (16 %), важко визначити відповідь (20 %).

У порівнянні зі звичайним станом здобувачі вищої освіти наступним чином оцінюють власне психічне здоров'я на цей час: негативно (10 % опитаних), скоріше негативно, ніж позитивно (24 %), скоріше позитивно, ніж негативно (35 %), позитивно (6 %), важко визначити відповідь (25 %).

Отримані результати дозволяють говорити про те, що вплив війни на стан здоров'я і життєдіяльність здобувачів вищої освіти є суттєвим, а подальші розробки мають спрямовуватись на діагностику шляхів подолання складних ситуацій та проблем у навчанні в умовах війни у здобувачів вищої освіти.

Література:

1. Kokun O., Pischko I., Lozinska N. Examination of military personnel's changed psychological states during long-term deployment in a

war zone. *Anales de psicología / Annals of psychology*. 2022. Vol. 38. № 1 (january). P. 191–200.

2. Korinek K., Loebach P., Teerawichitchainan B. Physical and Mental Health Consequences of War-related Stressors Among Older Adults: An Analysis of Posttraumatic Stress Disorder and Arthritis in Northern Vietnamese War Survivors, *The Journals of Gerontology: Series B*. 2017. Volume 72. Issue 6. P. 1090–1102.

3. Redmond S. A., Wilcox S. L., Campbell S., Kim A., Finney K., Barr K., Hassan A. M. A brief introduction to the military workplace culture. *Work*. 2015. Vol. 50 (1). 9–20.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Одінцова О. О.

*старший викладач кафедри іноземних мов професійного спрямування
Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

Виникнення необхідності у полікультурній освіті на початку XXI ст., передусім, було пов'язане із соціальними, економічними й політичними чинниками на світовому ринку праці, а також з імміграційним потоком іноземців до тих країн, мовою яких вони не володіють, не знайомі з особливостями культури та традицій цих держав. У контексті сьогоденної агресії проти України, а також курсом на європейську інтеграцію виникає необхідність трансформації ролі полікультурної освіти в умовах посилення уваги визначення національної ідентичності. Розв'язання окреслених проблем визначає суть полікультурної вищої освіти, яка покликана створити в закладах освіти такий сприятливий соціально-психологічний клімат, за якого кожен здобувач вищої освіти, незалежно від власної ідентичності, мав би однакові з усіма можливості для реалізації права на отримання рівноцінної освіти [1, с. 159].

Роботу присвячено обґрунтуванню ролі полікультурної вищої освіти в контексті глобалізації світу.

Актуальність теми дослідження зумовлена потребою всебічного переосмислення полікультурної складової вищої освіти на сучасному етапі, особливо в період загострення міжетнічних конфліктів, агресії та міжнародного тероризму.

Питання розвитку полікультурної освіти та її окремих аспектів виступало об'єктом вивчення зарубіжних (Дж. Бенкс (J. Banks), К. Бассі (C. Bassi), Дж. Лінч (J. Lynch), С. Сміт (S. Smith), К. Слітер (K. Sleeter), К. Кінг (C. King) та вітчизняних (О.Алексеева, Л. Левицька, О. Огієнко, Л. Голік, І. Бесарабова, М. Воловікова, В. Макаєв, Л. Супрунова, О. Мілютіна, І. Білецька, І. Прокопенко та ін.) науковців.

Підвищення ролі полікультурної освіти спричинена інтеграцією нашої країни у європейський простір, а також глобальними політичними та економічними процесами сьогодення.

Погоджуємось з думкою М. Симоненко про те, що на сьогоднішній день полікультурний підхід в освіті трактується як демократична концепція культури й освіти, що проголошує пріоритет прав людини в культурному і громадському житті, рівність націй і культурних моделей, неприпустимість расизму й шовінізму [2].

Роль полікультурної складової в системі освіти є надзвичайно важливою, адже вона виступає критерієм вільного доступу до навчання та основою міжкультурного порозуміння учасників освітнього процесу.

Полікультурна складова є перспективним напрямком вітчизняної науки, вона виступає важливим елементом у підготовці здобувачів вищої освіти в умовах етнічно поляризованого світу і включає в себе виховання поваги до інших культур: толерантність, суспільну взаємодію та інше.

Як зазначає М. Симоненко, полікультурна освіта формує особистість, здатну до активної й ефективної життєдіяльності в багатонаціональному і полікультурному середовищі, що володіє почуттям розуміння й поваги до інших культур, уміннями жити в злагоді й спокої з людьми різних національностей, рас, вірувань [2].

У цьому контексті, найважливішою складовою змісту вищої освіти стає культурний компонент у системі розвитку особистості. При цьому культура, у тому числі національна, розглядається як одна з основ, на якій будується зміст освіти, тому що долучення до духовних цінностей, накопичених століттями, відіграє винятково важливу роль у формуванні особистості.

Слід зазначити, що формування національної самосвідомості в оптимальній комбінації із загальнолюдськими цінностями моральної культури міжнаціональних відносин – один з найбільш важливих і складних питань у теорії й практиці виховної роботи у закладах вищої освіти.

Заклади вищої освіти України повинні формувати навички міжкультурної компетенції здобувачів освіти, почуття поваги до унікальності культури кожного народу, терпимість до незвичайної поведінки, розвивати бажання позитивно ставитись до незвичних явищ,

готовність реагувати на зміни, динамічність в прийнятті альтернативних рішень, формувати відсутність упереджень щодо представників інших культур, готовність усвідомлювати та поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі, здатність працювати в полікультурному середовищі, визначати вплив етнічних відносин, культурного, релігійного, расового, світоглядного розмаїття у суспільстві.

Полікультурна складова освіти передбачає міжнаціональну та міжетнічну взаємодію, формування почуття солідарності, взаємопорозуміння, це базова основа, яка протистоїть дискримінації, націоналізму та расизму. Унікальність сьогодення для України полягає в тому, що людина постала в центрі держави. Сьогодні питання української ідентичності трактується зовсім в інший спосіб, ніж до повномасштабної війни. Отже, завданням освіти виступає підтримання та збереження моменту утвердження української ідентичності.

З'ясовано, що зміст полікультурної освіти базується на підґрунті: соціокультурної ідентифікації особистості; освоєнні системи понять і уявлень про полікультурне середовище; формуванні позитивного ставлення до багатогранного культурного оточення; розвитку навичок соціального спілкування. Однією з головних освітніх завдань у цьому контексті виступає виховання духовної культури, що значною мірою проявляється у взаємостосунках людей і особливо міжкультурних комунікаціях між представниками різних національностей. Цим обумовлюється актуалізація уваги дослідників та практиків до полікультурних аспектів освіти.

Література:

1. Безух Ю.С. Еволюція полікультурної освіти в Україні / Ю.С. Безух. *Молодий вчений*. 2016. № 4.1 (31.1). С. 24–27.
2. Симоненко М.В. Актуальність полікультурної освіти в сучасному суспільстві. / М.В. Симоненко. URL: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/pedagogypsychology-and-sociology/theory-and-methods-of-studying-education-and-training/3238-smonenko-mb>
3. Шульга Н.В. Полікультурний підхід до навчання іноземних мов у системі освіти вищої школи Великої Британії / Н.В. Шульга. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини* / гол. ред. М.Т. Мартинюк. К. : Науковий світ, 2007. С. 159–163.

**РЕАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ
ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА КОМП'ЮТЕРНІ
НАУКИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ
УКООПСІЛКИ «ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

Ольховська О. В.

*кандидат фізико-математичних наук,
завідувач кафедри комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
м. Полтава, Україна*

Трансформація в галузі освіти та за умов карантину, а вже зараз воєнного стану актуалізувала питання впровадження дистанційних технологій в освітній процес.

Вищий навчальний закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (ПУЕТ) з 2011 року впроваджує та розвиває дистанційні технології.

Система дистанційного навчання (СДН) ПУЕТ є багатоступеневою та включає декілька підсистем (рис. 1).

Основний сайт СДН, з використанням якого відбувається доступ до всіх можливостей системи ДН, в залежності від повноважень користувача.

Система єдиної аутентифікації, що забезпечує функціонування централізованої бази даних користувачів системи та процес аутентифікації в системі ДН.

Сегменти системи ДН, які безпосередньо є середовищами для навчання студентів. Окремо створено сегмент для розробників дистанційних курсів (до якого мають доступ користувачі з мінімальним рівнем викладача) та сегмент для розробки нового функціоналу системи ДН (доступ тільки розробникам).

Службова надбудова m-Admin, що забезпечує допоміжні процеси: роботу з SMS повідомленнями, дії з користувачами, зв'язок з університетською системою iZeta тощо.

Для стабільної та безперебійної роботи наведеного комплексу дистанційного навчання ПУЕТ проводиться процес його безперервної підтримки: встановлюються оновлення, виправляються помилки та додається новий функціонал.

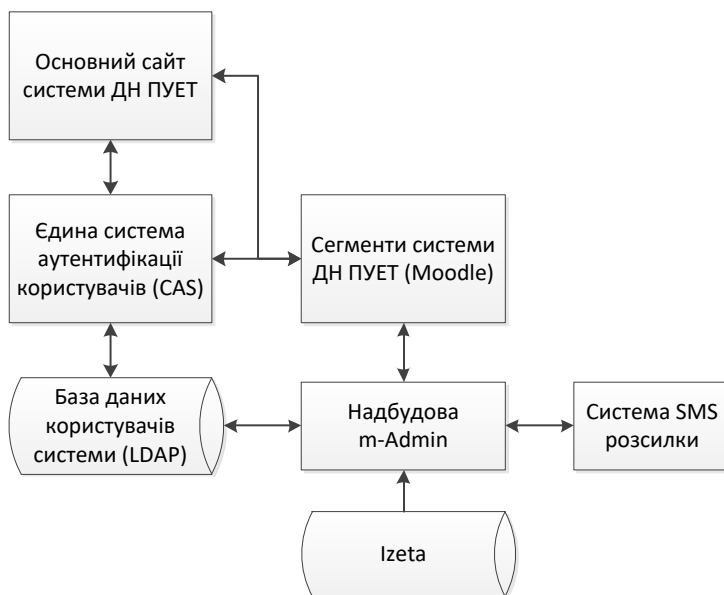

Рис. 1. Структурна схема системи ДН ПУЕТ

Для забезпечення функціонування системи дистанційного навчання використовується апаратно-програмний комплекс.

Всі освітні компоненти, які пропонуються здобувачам освіти забезпечені дистанційними курсами. Але з посиленням дистанційної складової в освітньому процесі з'явилася необхідність акценту на навчально-практичній складовій дистанційного навчання.

Кафедра Комп'ютерних наук та інформаційних технологій ПУЕТ разом з студентами розробляє та імплементує в початковий процес тренажери до тем освітніх компонентів.

На рисунку 2. наведено приклад навчального тренажера з теми «Системи числення, арифметичні операції в різних системах числення» дисципліни «Архітектура обчислювальних систем», створеного за допомогою мови програмування Visual Basic та інтегрованого середовища розробки програмного забезпечення Visual Studio.

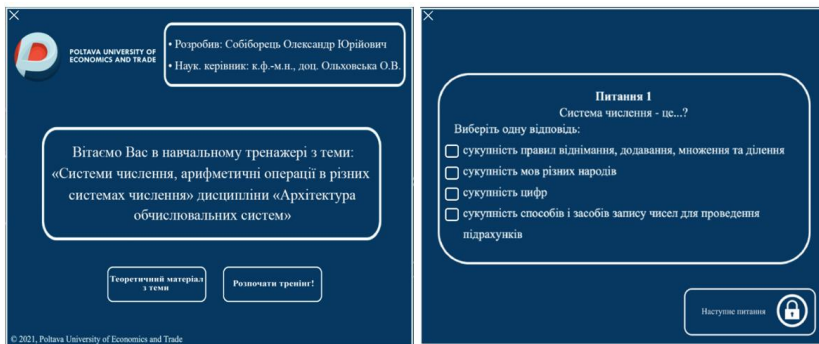

Рис. 2. Тренажер з теми «Системи числення, арифметичні операції в різних системах числення» дисципліни «Архітектура обчислювальних систем»

Зараз можна говорити, що навчальні тренажери та дистанційні технології навчання надають здобувачам вищої освіти доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи студентів, дозволяють добре закріпити лекційний матеріал, а викладачам в свою чергу дистанційні технології дозволяють реалізовувати абсолютно нові форми і методи навчання із застосуванням інформаційно-освітнього навчального середовища, програм-тренажерів, концептуального і математичного моделювання явищ і процесів.

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Остання А. С.

*міжнародний вчитель, вчитель англійської мови
 Кошарний заклад «Новгородківський навчально-виховний комплекс
 «Загальноосвітня школа І–ІІІ ст. Дошкільний навчальний заклад»
 смт. Новгородка, Кіровоградська область, Україна*

Навчання від повітряної тривоги до відбою, сьогодні, є викликом не тільки для здобувачів освіти, а й для педагогів. У непрості часи війни учні та студенти так само переживають стрес і тривогу. Їхні відчуття підсилені тим, що вони не завжди розуміють, що відбувається.

Не кожна молода особистість може керувати своїм психологічним станом і саме тому, педагог змушений перемістити фокус уваги з академічних успіхів на підтримку і нормалізацію психічного стану здобувачів освіти в залежності від віку також, але ж і не забувати урахувати специфіку викладання свого предмету, [1].

Навчання іноземної мови під час воєнного стану змінило свою траєкторію також. Роль педагога змінилась на не просто носія мови, а на:

- педагога-конструктора, який сформує комплексне розуміння учнем предмету і реалії сьогодення;

- педагога-психолога, котрий вмє вислухати та відчутти емоційний інтелект під час певної мовної ситуації;

- педагога-ментора, що додає практичну складову для формування та автоматизації вмінь та навичок з вивчення іноземних мов та надає поради;

- педагога-креативника, котрий під час навчання допомагає розкрити потенціал та можливості особистості та бути в зоні комфорту і не звертати увагу на події воєнного стану;

- педагога-захисник, котрий створює відчуття безпеки та ознайомлює учнів із особливостями культури країни, мову якої вони вивчають, розробляє пошукові та творчі завдання культурологічної спрямованості, формує навички читання цікавих текстів, і, навіть, виконання рутинних мовних вправ, які також дозволяють здобувачам освіти зосередитись на змістовому аспекті іншомовної підготовки та на певний проміжок часу забути про війну.

Створення ситуативної ситуації під час вивчення іноземної мови та занурення в повсякдення життя здобувачів освіти, їхні особисті історії покращують сприймання іноземної мови, насамперед:

- особиста історія, тому що, війна по-різному вплинула на життя окремих українців: чиїсь батьки взяли зброю до рук, хтось працює волонтером, комусь довелося тимчасово змінити місце проживання;

- робота волонтерів, які намагаються допомогти країні вистояти у боротьбі з агресором; багато українців та іноземців які долучилися до вирішення гуманітарних завдань. Що саме вони роблять та як допомагають – доцільна тема для обговорення на уроці;

- участь видатної особи в боротьбі країни з агресором – у підлітковому віці багато дітей має свого кумира серед спортсменів та акторів, які для них є взірцями для наслідування. Багато хто з них активно долучився до захисту країни на військовому та гуманітарному фронті, а відтак слугують позитивним прикладом служіння своєму народову, про що варто говорити;

– питання особистої безпеки так як війна збільшила кількість загроз здоров'ю і життю людини. Поряд зі звичними учням, студентам правилами особистої гігієни чи дорожнього руху виникла потреба захисту населення під час ведення бойових дій, авіа нальотів, пересування у своєму містечку чи селищі та за його межами, перебування в бомбосховищах, дотримання правил комендантської години;

– майбутнє України – учасникам освітнього процесу важливо орієнтуватися на позитивне майбутнє. Усі війни закінчуються, однак тривалий час доведеться усувати наслідки війни, відбудовувати зруйновані міста, створювати робочі місця, інтегруватися в Європейську спільноту. Орієнтуючи здобувачів освіти на моделювання власного бачення майбутнього нашої країни, педагог сприяє формуванню в них позитивного бачення подальших перспектив [3].

Кожна цікава життєва історія, ситуація чи окреслена тема іноземною мовою, найкраще презентується у вигляді відеороликів, новин, за умови наявності мережі інтернет та використання інтернет-ресурсів, [2]. З огляду на те, що окреслені теми є непростими з психологічної точки зору, але цікаві так як емоційно використовуючи іноземну мову можна передати свої відчуття та світосприйняття. Рефлексуючи на окреслені теми, отримуючи психологічну підтримку від педагога, учні можуть по-іншому поглянути на події, які відбуваються в країні та усвідомити, що війна закінчиться і вони повернуться до мирного життя.

Література:

1. URL : <http://www.soippo.edu.ua/index.php/4873-navchannya-inozemnoji-movi-v-umovakh-voennogo-stanu-adaptatsiya-do-novikh-umov>
2. URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/distancijni-platформи-dlya-navchannya-samorozvitku-ta-otrimannya-dopomogi-j-perevirenoyi-informaciyi>
3. [Ел.ресурс].-URL : <https://school3.com.ua/vchyteliam/porady-vchyteliam-shchodo-navchannia-v-umovakh-voiennoho-stanu/>

ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ САМОВІЛЬНОГО ЗАЛИШЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ ТА ДЕЗЕРТИРСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Павловська А. А.

*кандидат юридичних наук, доцент, підполковник поліції,
доцент кафедри кримінального права
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України Указом Президента України № 64/2022 введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб[1]. Указом Президента України від 14 березня 2022 року № 133/2022 строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин 26 березня 2022 року строком на 30 діб[2]. Указом Президента України від 18 квітня 2022 року № 259/2022 строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин 25 квітня 2022 року строком на 30 діб. Таким чином, на теперішній час в Україні діє воєнний стан[3].

Відповідно до законодавства України, воєнний стан тягне за собою низку заборон, обмежень та посилення юридичної відповідальності за певні категорії правопорушень. Це стосується не лише цивільних громадян, а й військовослужбовців, на яких покладено обов'язок оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості [4]. До кримінальних правопорушень, вчинюваних військовослужбовцями від час воєнного стану слід віднести, зокрема, самовільне залишення військової частини та дезертирство, відповідальність за які передбачена ч. 5 ст. 407 КК України та ч. 4 ст. 408 КК України відповідно [5].

Самовільне залишення військової частини або місця служби та дезертирство посягають на порядок несення або проходження військової служби. Об'єктивною стороною двох кримінальних правопорушень є самовільне залишення військової частини або місця служби, нез'явлення на службу у разі призначення, переведення, з відраджень, відпустки або з лікувального закладу, що полягають у дії чи бездіяльності суб'єкта кримінального правопорушення.

Розглядаючи терміни відсутності за місцем несення служби, можна встановити, що вони були чітко окреслені в чч. 1, 2, 3 ст. 407 КК України. На час воєнного стану строки не встановлені, таким чином кримінальне правопорушення вважається закінченим із моменту

фактичного залишення військової частини або з моменту нез'явлення до місця несення служби у встановлений строк, чим також характеризується дезертирство.

Суб'єктом двох кримінальних правопорушень виступає військово-службовець будь-якого виду служби. Якщо в ч. 1 ст. 407 КК України суб'єктом є військовослужбовець строкової служби, а в ч. 2 цієї ж статті – військовослужбовець (крім строкової служби), то під час дії воєнного стану до уваги беруться всі категорії, передбачені як першою частиною, так і другою. Таким чином, суб'єкти вказаних кримінальних правопорушень ідентичні, оскільки у ст. 408 КК України взагалі не виокремлений будь-який вид військової служби[6].

З суб'єктивної сторони самовільне залишення військової частини характеризується у цілому умисною формою вини. Умисел може бути як прямим, так і непрямым. Також кримінальне правопорушення може бути вчинено з необережності (злочинна самовпевненість або злочинна недбалість). Мета та мотиви вчинення самовільного залишення військової частини можуть бути різними. Дезертирство з цього боку має свої особливості. Це кримінальне правопорушення завжди вчиняється із прямим умислом. Також обов'язковою умовою те, що військовослужбовець має на меті назавжди (а не тимчасово) ухилитися від проходження військової служби.

Таким чином, в умовах воєнного стану, самовільне залишення військової частини та дезертирство можна відрізнити за умови визначення органами досудового розслідування мети вчинення кримінального правопорушення або доведення наявності обставин, що є характерними лише для дезертирства, а саме: вчинення військово-службовцем до моменту дезертирства іншого злочину, за який він притягується чи може бути притягнутий до кримінальної відповідальності; знищення чи викидання ним військової форми і військового квитка, підроблення документів чи проживання на нелегальному становищі; працевлаштування в місцях, не пов'язаних з військовою службою; часта зміна місця проживання; злочинна діяльність під час дезертирства; спроба виїхати за кордон, невжиття жодних заходів до повернення у військову частину тощо [7].

Література:

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України № 64/2022 від 24.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2>

2. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні : Указ Президента України № 133 від 14 березня 2022 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1332022-41737>

3. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні : Указ Президента України № 259 від 22 квітня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/259/2022#n2>

4. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України : Закон України від 24 березня 1999 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text>

5. Кримінальний Кодекс України від 05 квітня 2001 року, станом на 10 листопада 2018 року; URL: https://taxlink.ua/ua/normative_acts/kriminalnij-kodeks-ukraini-10-11-2018/

6. Науково практичний коментар до ст.407 КК України. URL: <http://www.jurists.org.ua/criminal-law/2061-naukovo-praktichniy-komentar-do-st-407-kriminalnogo-kodeksu-ukrayini.html>

7. Науково практичний коментар до ст.408 КК України. URL: <http://www.jurists.org.ua/criminal-law/2062-naukovo-praktichniy-komentar-do-st-408-kriminalnogo-kodeksu-ukrayini.html>

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХОВИХ МОЛОДШИХ БАКАЛАВРІВ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Параскун І. Л.

викладач української філології

КЗФПО «Новобузький фаховий педагогічний коледж»

м. Новий Буг, Миколаївська область, Україна

Особливості освітнього простору та специфіка педагогічного діяльності в умовах воєнного стану висуває сьогодні перед викладачем ряд нових вимог до особистості педагога, які в педагогічній науці визначаються як професійно значущі особистісні якості. Останні характеризують інтелектуальну і емоційно-вольові аспекти особистості, істотно впливають на результат професійно-педагогічної діяльності, визначають індивідуальний стиль педагога, що в кінцевому підсумку формує професійну компетентність спеціаліста.

Говорячи про професійну підготовку майбутніх педагогів, в процесі якої формується їхня професійна компетентність, відзначимо особливе значення педагогічних коледжів, освітній процес яких спрямований на формування творчої особистості майбутнього вчителя, розкриття творчого потенціалу особистості кожного студента [2].

Мета виховної діяльності педагогічного коледжу в умовах воєнного стану має сприяти формуванню особистісної системи цінностей та інтересів; зміні якості своєї діяльності на користь інтелектуальних і творчих компонентів; ефективний розвиток індивідуальних здібностей; формування професійної компетентності з обраної спеціальності, що в підсумку забезпечить конкурентоспроможність особистості на ринку праці.

Формування професійної компетентності молодших бакалаврів тривалий, складний і багатогранний процес. Щоб успішно завершити цей процес і досягти бажаних результатів, потрібно здійснювати постійний контроль на всіх етапах його проходження і, головне, усвідомлювати кінцеву мету.

Вирішуючи це завдання, молодші бакалаври у педагогічних коледжах оволодівають навичками, які дозволять у майбутній професійній діяльності реалізовувати власну педагогічну діяльність із застосуванням новітніх цифрових технологій.

Навички роботи з комп'ютерними освітніми програмами необхідні для роботи в умовах воєнного стану передбачають вивчення сучасних методів проектування освітньої діяльності та підтримку функціонування дистанційного освітнього простору. Тому вважаємо завдання викладачів пояснити студентам сучасні освітні процеси і особливо наголосити на застосуванні цих процесів у майбутній професійній діяльності, показати, як знання сучасних освітніх технологій та платформ допомагають у щоденній роботі. Цей вид завдань сприяє формуванню комунікабельності майбутнього спеціаліста як риси особистості, його вміння спілкуватися з іншими людьми в колективі. Комунікабельність залежить від вроджених задатків, але формується також у процесі життя та діяльності людини в соціальних групах. Комунікабельність є універсальною компетентністю для всіх видів діяльності.

Молодший бакалавр повинен бути комунікабельним, оскільки у своїй професійній діяльності він постійно перебуває в колективі, в Інтернет просторі, на зв'язку з цифровими технологіями. Це одна з особливостей розвитку комунікативних навичок при підготовці професійних молодших бакалаврів з використанням повного спектру методів навчання. Також важливо пояснити студентам, що вміння спілкуватися є основою командної роботи. А вміння працювати в команді дає можливість створити якісний освітній продукт.

Особливістю формування професійної компетентності молодших бакалаврів є методика формування вміння вчитися протягом усього життя – це одна з важливих і необхідних ключових компетентностей [1]. Завдання педагогів – навчити студентів вчитися в майбутньому

вміти опановувати нові технології, самостійно шукати інформацію, ефективно планувати робочий час, відповідально ставитися до поставлених завдань тощо.

В освітньому просторі в умовах воєнного стану студент ще більше заглиблюється у власну етнічну культуру людей, пізнає національну самобутність країни та краю, а через них залучається до світової загальнолюдської культури.

Провідником культурної спадщини етнічних груп, націй, громад є вчитель покликаний долучати майбутніх педагогів до численних культурних цінностей, традицій, бути носієм власної етнонаціональної культури та натхнення для формування етнічної самосвідомість. Тому можна з впевненістю заявити, що знання є етнонаціональною спадщиною, а вміння реалізувати їх у своїй освітній діяльність має бути показником професійної компетентності сучасного педагога.

Отже, у формуванні професійної компетентності молодших бакалаврів у педагогічних коледжах в умовах воєнного стану відіграє важливу роль відіграє формування системи цінностей та інтересів, ефективний розвиток індивідуальних здібностей, розвиток творчих здібностей для вирішення нестандартних освітніх ситуацій.

Проблема виховання молодих бакалаврів, яке здійснюється насамперед в умовах воєнного стану стає досить важливим. В цей період духовне становлення та особистісний розвиток особистості збагачується емоційно-естетичним досвідом, формуються цінності, потреби у професійній самореалізації та духовному самовдосконаленні. Все це вимагає серйозної уваги до формування професійної компетентності молодших бакалаврів, становлення в них відповідних професійних навичок, якостей, що дозволить якісно здійснювати освітню діяльність, що приведе до піднесення загальної культури всього суспільства у післявоєнний період.

Література:

1. Бевз А.В. Особливості формування професійної компетентності фахових молодших бакалаврів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2020. № 191. С. 212–216.
2. Мороз М.О. Структурно-компонентний аналіз професійної компетентності вчителя музики. *Андрогогічний вісник*. Житомир : Вид. ЖДУ ім. І. Франка, 2019. № 10. 170 с. С. 73–86.

РОЛЬ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УПРАВЛІННІ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Пашкуда Т. В.

кандидат економічних наук,

старший викладач кафедри економіки та фінансів підприємства

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

Для успішного ведення бізнесу необхідна достатня кількість висококваліфікованих працівників, а також ефективне управління ними не лише в звичайних умовах функціонування суб'єктів господарювання, але в часи війни. Оптимальне використання трудових ресурсів є одним із головних факторів покращення ефективної діяльності підприємства. Від початку війни майже всім сферам економіки довелось в екстрених умовах адаптуватись до нових реалій. Чи не найбільше змін довелось зазнати галузі торгівлі, адже проблеми з логістикою та зберіганням товарів складно вирішити за короткий термін. Однак війна вплинула не лише на підприємства торгівлі, а і безпосередньо на їх працівників.

За даними Державної служби зайнятості [1]: з 1 по 31 березня 2022 року статус безробітного отримала 31 тисяча українців, серед них 16,6 % працівників сфери торгівлі та послуг. Працевлаштувалися за цей місяць 24 тисячі людей, з яких професії дотичні до торгівлі та послуг становлять 14,3 %.

Надзвичайний вплив військової переорієнтації бізнесу був здійснений на управління трудовими ресурсами підприємств. Серед нових викликів – налагодження дистанційної роботи без необхідності присутності безпосередньо на робочому місці, технічне оснащення та адміністрування, створення безпечних умов праці, а також міграція персоналу.

За оцінками на основі загальнонаціонального опитування Міжнародної організації міграції (МОМ), яке було проведене 9–16 березня 2022 року, з різних регіонів у межах України виїхала рекордна кількість людей (рис. 1), адже війна в Україні, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, спричинила безпрецедентну гуманітарну кризу, що охопила всі області країни [2]. Можна припустити, що внутрішнє переміщення всередині країни відбувалося хвилями залежно від наявності бойових дій у регіоні чи населеному пункті. За оцінками на основі вже згаданого опитування МОМ [2], 48 % переміщених в Україні залишили місце проживання після початку війни, 45 % залишили місце

проживання, коли війна досягла їхнього району, а 5 % покинули місце проживання в очікуванні конфлікту.

Окрему увагу варто приділити зовнішній міграції населення (рис. 1). За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, з початку повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого станом на 22 березня з України виїхали 3,6 млн. людей. Найбільше людей виїхали з України у проміжку з 27 лютого до 9 березня. У цей період кордон України на виїзд перетнули 1,6 млн. людей; щоденно з країни виїжджали понад 150 тис. людей. 6 березня кордон перетнули 210 тис. осіб, що є найбільшим показником за один день. З 17 березня кількість тих, хто виїжджає, поступово зменшується, що свідчить про спадання першої хвилі біженок.

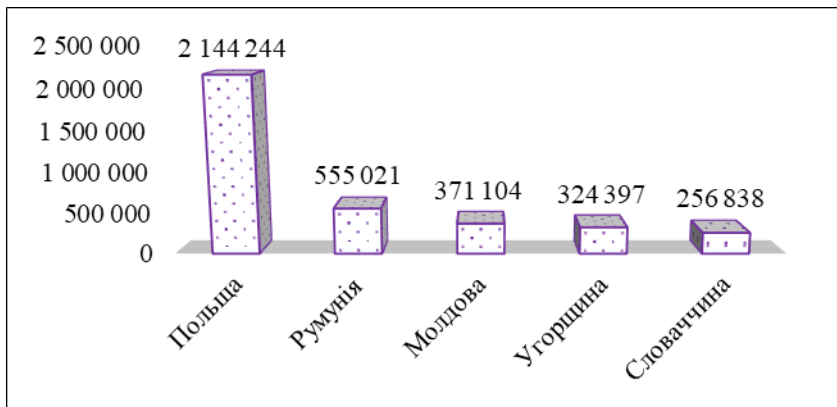

Рис. 1. Структура зовнішньої міграції населення України за регіонами станом на 16 березня 2022 року у зв'язку з військовою агресією російської федерації

За даними пропускних пунктів на кордонах було визначено кількість осіб, які станом на 22 березня виїхали до країн, що межують з Україною. Варто наголосити, що значна частина переміщеного населення перетнула кордони інших країн Європейського Союзу. Оскільки всередині ЄС немає обов'язкового прикордонного контролю, оцінки кількості вимушених мігрантів з України у країнах ЄС, що не мають кордону з Україною, можна робити на основі інших джерел. Передусім це приблизні підрахунки профільних органів приймаючих країн, що ґрунтуються на кількості безкоштовних квитків на транспорт, виданих біженцям з України для переміщення країною, та/або на

кількості людей, які скористалися автобусами, організованими національною владою, муніципалітетами чи громадськими організаціями, аби дістатися до цієї країни з Польщі, Словаччини, Румунії чи Угорщини.

Незважаючи на значну міграцію населення, як всередині країни так і за її межі, попит на працевлаштування досі значно перевищує пропозицію, тому в середньому на 9-ох безробітних припадає 1 вакансія.

Через війну в багатьох установах, які спеціалізуються на торгівлі та наданні послуг, виникли проблеми з виплатою заробітних плат. Згідно з чинним законодавством оплата працівників повинна здійснюватися за умови виконання ними своїх функціональних обов'язків. Наразі, загалом по Україні помічаємо схильність до скорочення заробітних плат. Порівнюючи з середньою зарплатою в першій половині 2021 року, актуальна знизилась на 10 %.

Зважаючи на переселення великих груп людей та масові закриття підприємств стає зрозуміло, що станом на зараз досить велика кількість населення потребує роботи. На сайті Державної служби [1] зайнятості вказано, що в розрахунку загального числа безробітних за перший квартал 2022 року колишні працюючі в галузі торгівлі складають 16,2 %. Серед них кількість тих, хто раніше працював у сфері роздрібною торгівлі, становить 45,2 тисячі, а у оптовій – 17,1 тис. Станом на 1 квітня до топ 5 професій, на які присутня найбільша нестача вакансій, входять: продавець продовольчих товарів, підсобний робітник, водій автотранспортних засобів, тракторист-машиніст і продавець непродовольчих товарів.

Війна вплинула на перелік найпопулярніших та найпотрібніших професій. Окрім очевидних спеціальностей: військових чи медиків – до затребуваних увійшли і досить незвичні, такі як муляр чи фасувальник. До професій, за якими спостерігається найбільший дефіцит кадрів, відносяться: водій трамвая, лікар загальної практики, завантажувач-вивантажувач харчової продукції та інші, які переважно належать до ремонтно-механічних спеціальностей. Серед працюючих у напрямку торгівлі та послуг найбільша нестача продавців продовольчих та непродовольчих товарів, продавців-консультантів, кухарів, охоронців і соціальних робітників – дані Державної служби зайнятості.

Прогнозується збільшення попиту на професію будівельника, програміста, психолога, інженера. У сфері торгівлі популярними будуть логісти, маркетологи та менеджери з продажів будівельних матеріалів, адже після нашої перемоги відновлення зруйнованих домівок буде завданням номер один. Серед вже присутніх змін на ринку праці – поява вакансії волонтера. Зокрема, шукають волонтерів-

кухарів, прибиральників, операторів координаційних центрів та навіть спеціалістів по роботі з персоналом.

Сучасні події в країні зумовили нові вимоги до персоналу. Зокрема, під час прийому на роботу, перевагу частіше віддають тим, хто живе в пішій доступності до місця роботи, аби не наражатись на небезпеку під час дороги. Також величезним плюсом для бажаючих працевлаштуватись є вміння допомагати людям під час панічних атак, та навички надання першої домедичної допомоги. Серед soft skills наразі варто виокремити стресостійкість, організованість, вміння швидко адаптуватись до нових умов. Зміняться також вимоги до підприємств, особливо установ, які спеціалізуються на торгівлі та наданні послуг, в яких найчастіше великі скупчення людей. Наявність безпечних підземних сховищ та кількох доступних екстрених виходів тепер буде обов'язковою. Також важливою буде внутрішня система сигналізації під час повітряної та інших видів тривоги, продуманий запас товарів першої необхідності, запасні логістичні ланки, готовність швидко релокуватись.

Звісно суттєві міграційні процеси спричинили безпрецедентні зміни в сучасних умовах ведення бізнесу. По-перше, частина працівників втратили будь-яку можливість виконувати свої обов'язки, і відповідно частина трудових ресурсів стала неактивною. По-друге, значна кількість підприємств втратили офісні приміщення, зазнали пошкодження техніки, що унеможливило ведення бізнесу, і означає, що велика частина населення втратила роботу.

Література:

1. Сайт Державної служби зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/>
2. Сайт Міжнародної організації міграції. URL: <http://www.iom.pl/>

ІННОВАЦІЙНІ ЗНАННЯ ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

Петруха Н. М.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту в будівництві
Київський національний університет будівництва і архітектури
м. Київ, Україна*

«Відновлювати інфраструктуру в Україні
треба вже зараз, а не після війни»
Володимир Зеленський [1].

Інфраструктурна відбудова України, її відновлення та перетворення на країну комфортну для людей не можливе без висококваліфікованих кадрів та спеціалістів будівельної сфери, які традиційно відіграють роль провайдерів структурних зрушень в економіці, забезпечують реалізацію національних і глобальних стратегій розвитку.

Науково-технічний прогрес, провайдинг інноваційних технологій, матеріалів, використання сучасних засобів механізації та автоматизації будівельних процесів (від проєкту до задачі об'єкту в експлуатацію), прагнення суспільства до комфорту, раціональності та креативності зумовлює потребу в модернізації як професійно-технічної так і вищої освіти, застосуванні оновлених прогресивних методологічних та дидактичних інструментів підготовки студентів, спрямованих на їхній розвиток, ураховуючи індивідуальні особливості.

Свого часу занепад господарської і економічної сфери України, низька оплата праці зумовили падіння престижу професій у галузі будівництва, тому знизилась кваліфікація фахівців, а використання застарілих матеріально-технічної бази, технологій та пострадянські погляди й методи науково-педагогічних кадрів зовсім не сприяли її розвитку.

Важливе, глобальне місце в системі надання новітніх освітніх послуг в будівельній галузі з 2005 року посідає кафедра менеджменту в будівництві Київського національного університету будівництва і архітектури. Головним напрямом її діяльності є підготовка висококваліфікованих фахівців з менеджменту організацій і адміністрування отримують навички здійснення управлінської діяльності на керівних посадах підприємств, установ, організацій усіх форм власності, прийняття рішень при виконанні функціональних обов'язків, вивчення і прогнозування кон'юнктури ринку товарів, робіт і послуг, проведення заходів по адаптації до ринкових умов [2].

За час існування кафедри значно вдосконалено базу навчально-методичну документацію. А з метою підвищення якості підготовки студентів та виключення дублювання навчальних дисциплін впроваджені новітні інтегровані навчальні програми за європейськими стандартами, які ґрунтуються на безпосередній ступеневій системі освіти.

На кафедрі менеджменту в будівництві як і в цілому в Київському національному університеті будівництва і архітектури для навчання студентів використовується програмне середовище «org2.knuba.edu.ua» – корпоративна інформаційно-освітня мережа, яка об'єднує можливості «Microsoft Office 365», платформи дистанційного навчання «Moodle» (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) та інші локальні інформаційні ресурси, задіяні в роботі над освітньою складовою підготовки здобувачів рівня вищої освіти – рис. 1.

Рис. 1. Фрагменти програмного середовища «org2.knuba.edu.ua» Київського національного університету будівництва і архітектури

Джерело: [3]

В свою чергу для ефективної організації вказаного процесу була розроблена ієрархічно-дистанційна система, учасниками якої є:

1) навчальний відділ для здобувачів вищої освіти та навчальний відділ з підвищення кваліфікації – планують освітню-наукову діяльність, розробляють програми навчання, комплектують групи студентів, координують та вирішують різні організаційні питання – «серце» КНУБА;

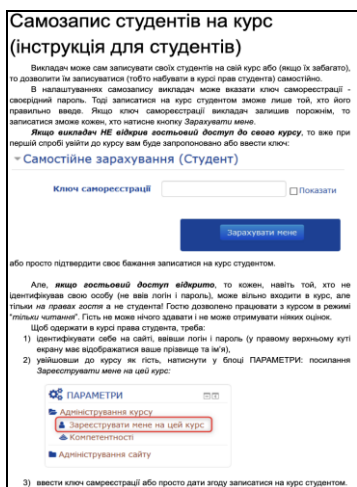
2) адміністратори (інженери-програмісти центру дистанційного навчання) – забезпечують стабільне функціонування системи, вирішують технічні питання та слідкують (здійснюють моніторинг) за роботою системи;

3) тьютори – підтримують освітній процес та комунікацію між здобувачем вищої освіти і викладачами;

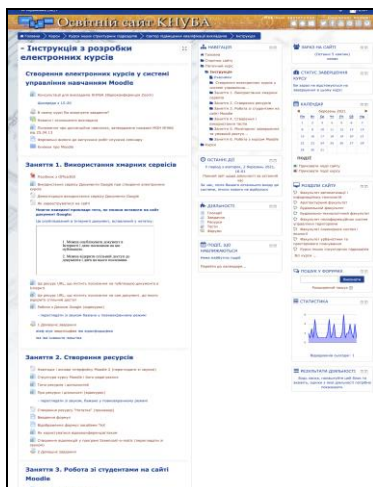
4) викладачі кафедри – розробляють індивідуальні навчально-наукові програми, методичні пакети для дисциплін, наповнюють курс відповідним контентом та викладають (керують, консультують, рецензують надані здобувачами матеріали) в межах системи дистанційного навчання.

Для зручності реєстрації та подальшого прослуховування курсів для студентів створена покрокова інструкція (фрагмент подано на рис. 2а), де також можна легко обрати необхідний профіль майбутніх курсів в дистанційному режимі, що є унікальним кроком для розширення можливостей здобуття інноваційних знань під час прослуховування та вивчення будь-якого курсу з дисциплін, які цікавлять студентів. Відповідно для викладачів створено відповідну розгорнуту, покрокову та деталізовану інструкцію зі створення інтерактивних електронних курсів з відповідних дисциплін (рис. 2б).

Важливим аспектом діяльності кафедри є залучення студентів до наукової роботи та відкритий доступ до методичних вказівок, конспектів лекцій, підручників, які використовуються в навчальному процесі (рис. 3). Кожне посилання є валідним та при натисканні на нього дає розгорнуту інтерактивну інформацію.

а

б

Рис. 2. Реєстраційна форма освітнього сайту КНУБА

Джерело: [3–4]

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ КАФЕДРИ МБ

Перелік методичних вказівок, конспектів лекцій, підручників, які використовуються в навчальному процесі можна переглянути за посиланням:

<https://plus.google.com/u/0/111132836131210100736>

<http://journals.uran.ua/urss>

<http://liber.onu.edu.ua/opacunicode/index.php?url=/notices/index/IdNotice:560190/Source:default>

<http://catalog.odnb.odessa.ua/opac/index.php?url=/auteurs/View/29363/source:default>

Рис. 3. Навчально-методичне забезпечення на кафедрі менеджменту КНУБА

Джерело: [5]

Також потрібно наголосити, що викладачі кафедри менеджменту в будівництві постійно та безперервно оновлюють, актуалізують та покращують наповненість дисциплін, які вони викладають. Так, наприклад, при вивченні дисциплін, де акцентовано вивчаються проблеми сталого розвитку та біоекономіки використовуються інтерактивні інструменти, зокрема екологічні ігри. Прикладом таких ігор можуть бути «Зелене місто майбутнього», «Зелений менеджер», «Мережа життя», «Sustainable Development Goals: Learn and Succeed», які розроблені представниками молодіжної експертної групи спільно з науковцями та представниками Глобального екологічного фонду-ПРООН та адаптовані до спеціфіки підготовки майбутніх фахівців будівельної галузі на випусковій кафедрі менеджменту в будівництві КНУБА [6–7].

Понад 90 % випускників кафедри менеджменту в будівництві КНУБА працюють за відповідним фахом у будівельній галузі, тому отриманні знання та практичні навички фахівці застосовують безпосередньо у своїй діяльності.

Література:

1. Брифінг Президента України від 20 квітня 2022 р. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3462917-vidnovluvati-infrastrukturu-v-ukraini-treba-vze-zaraz-a-ne-pisla-vijni-zelenskij.html> (дата звернення: 05.06.2022).
2. Загальна інформація кафедри менеджменту в будівництві. URL: http://www.knuba.edu.ua/?page_id=25277 (дата звернення: 05.06.2022).
3. Освітній сайт КНУБА. URL: <https://www.org2.knuba.edu.ua> (дата звернення: 05.06.2022).
4. Самозапис студентів на курс (інструкція для студентів) КНУБА. URL: <https://docs.google.com/document/d/1pssIC2Cotc46E8GdT-09BtwsaKAr0y98SLw88dRDwW0/edit#> (дата звернення: 05.06.2022).
5. Наукова діяльність кафедри менеджменту в будівництві. URL: http://www.knuba.edu.ua/?page_id=25279 (дата звернення: 05.06.2022).
6. Освіта в інтересах сталого розвитку в Україні. URL: <http://ecoosvita.org.ua/node/5> (дата звернення: 05.06.2022).
7. Посібник інтерактивних вправ та ігор для просування Цілей сталого розвитку серед молоді. Київ, 2022. 40 с.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ. ВІЙСЬКОВИЙ СТАН. ВИКЛАДАЧ – СТУДЕНТ

Петько Л. В.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов*

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

Навчальний процес в закладах освіти протягом останніх років (2020, 2021) майже проводився онлайн через оголошений карантин, викликаний епідемією COVID-19, а 2022 рік докорінно змінив життя українців до 24 лютого і після, коли РФ розпочала масштабне вторгнення до України.

Якщо для закладів середньої освіти МОН України розроблено відео уроки з предметів для конкретних класів, які викладено в Інтернеті, то в закладах вищої освіти, спираючись на автономію університетів, все дуже індивідуально. Отже, нарізним каменем постає питання формування якісного майбутнього спеціаліста, як-от у медичній галузі (лікарі,

хірурги, молодший медичний персонал), педагогічній (учителі), технічній (архітектори, інженери) та ін.

Тому підготовка випускника у ЗВО – виклик сьогодення, який потребує від науково-педагогічного складу ЗВО максимальної перебудови й активізації своїх професійних якостей.

Зазначимо, що в Інтернеті присутні інформативні матеріали стосовно організації навчання в умовах пандемії COVID-19, воєнного стану в ЗВО, але на жаль, вони мають теоретичний характер, також ще відсутні науково-практичні публікації вчених з окресленого питання.

З проведеного мною анкетування студентів різних спеціальностей на базі НПУ імені М.П. Драгоманова (102 респондента-першокурсника), виїхало і перебувають зараз за кордоном 10 студентів (Польща, Норвегія, Данія, Німеччина, США), решта – в Україні. На сьогодні у тих хто виїхав проходить період адаптації в названих країнах, але під час останніх практичних занять з іноземної мови перед початком літньої сесії (заняття були продовжені до 13 червня), студенти виказують бажання успішно скласти літню сесію і перевестися навчатися на другий курс до німецьких університетів, тому що Німеччина створює умови безкоштовного навчання і проживання для українських студентів-біженців. Такі плани озвучили наші студенти-першокурсники (хлопці), які мають наміри не повертатися на батьківщину, де йде війна. Дівчата не ділилися своїми планами стосовно повернення (хлопцям – притаманна, як чоловікам, більш виражена екстраверсія).

Отже, це серйозний сигнал щодо відтоку студентів навчатися за кордоном, зокрема хлопців. Через що наголосимо, з огляду на гендерну сегрегацію, що у своїй більшості студенти чоловічої статті навчаються на інженерно-технологічних спеціальностях, які затребувані на ринку праці і є конкурентними у порівнянні з гуманітарними спеціальностями. Додамо, що навчатися в Німеччині виявили бажання хлопці зі спеціальності «Інженерно-програмне забезпечення».

На практичних заняттях з іноземної мови студенти згаданої спеціальності знайомилися з досягненнями Білла Гейтса – видатного американського бізнесмена, філантропа, засновника корпорації Microsoft, яка стала найбільшою компанією з розробки програмного забезпечення для ПК (шляхом написання рефератів [6], підготовки презентацій, виступів з доповіддю, переглядом кінострічок, відеоматеріалів із Ютуба). Першокурсники відкрили для себе, що Білл Гейтс, провчившись у Гарвардському університеті 2 роки, після зустрічі зі своїм однодумцем Полом Алленом, пішов з Гарварда, де навчатися – недосяжна мрія для інших. Ніхто не сумнівається, що він би закінчив там навчання, але здобувши б вищу освіту у найпрестижнішому університеті світу, чи зміг би заробити грошей більше? Нагадаємо, зі стін Гарвардського університету вийшло

50 Нобелівських лауреатів (викладачі, випускники, дослідники). До цієї когорти долучився б і Білл Гейтс, якби отримав університетський диплом.

Один із студентів задав питання: «Проведені 2 роки в Гарварді можуть дорівнюватися скільком рокам навчання в наших вітчизняних університетах?» Група розсміялася...

На сьогодні серед студентства гостро постало питання: який дохід він буде отримувати після закінчення навчання.

Але в цьому контексті наголосимо, що отримання будь якої освіти залежить ще і від здібностей її здобувача.

Зараз кого не запитай, навіть дитину, про те ким він хоче стати, почуєш відповідь: «Програмістом». Раніше був ряд економістів і правців, тепер сюди додалися і програмісти...

Добре, вступили на перший курс, хто на бюджет, хто на контракт. Математика – на середньому рівні, англійська мова – також, коли при створенні програм треба володіти не тільки англійською мовою, а і мовами програмування!

До того ж, наша університетська система освіти переобтяжена дисциплінами в навчальних програмах, які для майбутньої професії не мають значення. Водночас наголосимо, що всі студенти, які виїхали за кордон, проблемою номер один визначили ВОЛОДІННЯ МОВОЮ, причому визначили, що в університетах є групи, де курси викладаються на англійській мові (але ж її треба знати!).

Фактично зараз, через військовий стан в Україні, і проявилася об'єктивна картина стосовно мобільності студентів. Одним словом, мобільність студентства в дії! Студенти не знають англійську мову, яку вивчали в закладах загальної середньої освіти протягом 11 років, а також і другу іноземну мову, яку вивчають з п'ятого класу (німецька, французька, польська, італійська та ін.)

А яка картина у нас із годинами, які відводяться на вивчення іноземної мови в ЗВО? Три семестри по одній парі на тиждень. Хоча при вступі до магістратури, здобувач повинен продемонструвати володіння іноземної мови на рівні В 2.

Як стверджує професор Принстонського університету Б. Каплан «Додатковий рік, витрачений на вивчення іноземної мови, приносить більший прибуток, ніж додатковий рік математики чи вивчення наукових теорій» [9].

Наступне питання. Цього року дипломи бакалаврів видадуть усім, після трьох років дистанційного навчання в умовах карантину COVID-19 і воєнного стану. Через що, відвідуваннями, навіть онлайн курсів, студенти себе не переобтяжували. Тобто виникла критична ситуація відвідування студентами онлайн занять не тільки старших курсів, а і молодших, першокурсників, особливо тих студентів, які навчаються на

контрактній формі, бо мають усталену думку про те, що сплачують за навчання, тому їх не відрахують з університету (і не безпідставно).

Наведу приклад, знову стосовно організації навчання в США, але в Сельському університеті. Найтан Чен, навчаючись там на медичному факультеті, став першим в історії фігуристом, який тренується по скайпу, бо заняття в університеті (оплата за рік навчання складає 50 тисяч доларів) пропускати не можна. Він став тричі чемпіоном світу з фігурного катання на ковзанах (2018, 2019, 2021) і цьогоріч в японському місті Сайтамі став Олімпійським чемпіоном (2022).

І зараз під чай війни адміністрації ЗВО стурбована питанням як зберегти відтік студентів. А чи не простіше скоротити кількість ЗВО?

Бо ми вже повстали перед таким явищем: коли дипломи про вищу освіту вручають усім без винятку, то тоді вони сильно знецінюються.

Наприкінці надамо увагу праці викладача (учителя), яка на сьогодні, на жаль, ще не була так знецінена як ніколи. Останнім часом ми всі перебуваємо під гаслом «Студенти – перш за все». Виходячи з Конвенції з прав дитини, дитина – це «людська істота, що не досягла віку вісімнадцяти років». Ми всі чули і не раз «Діти – квіти життя!» То, чому ці «квіти життя», які приходять навчатися до ЗВО починають установлювати свої правила у вищій школі (!) («а нас вчили так в школі», «ніколи на це в школі не звертали увагу», «енки не впливають на мої оцінки, я вам скину в кінці всі самостійні роботи, а ви перевірите», «ловіть мій реферат...», «від нас не вимагали вчителі сидіти на уроках з відкритими аватарками»), а також і «приходу» зі школи шкільного цькування на студента, який намагається гарно вчитися.

Викладач не може зробити зауваження студенту за неохайний вигляд, недоречний одяг, брутальну поведінку, перебувати під час практичного заняття з відкритою аватаркою. І це все під час дистанційного навчання, коли викладачеві треба проводити практичне заняття, тримати в полі зору всю групу, керувати навчальним процесом, оцінити знання студентів..., які своїми вчинками виявляють «академічну недоброчесність» [2].

І якщо дистанційне навчання має негативний вплив на дитину згідно дослідження НАПН України [7], то ми не знайшли жодної публікації стосовно впливу дистанційного освітнього процесу на викладача (який триває вже три роки!), бо він надає освітні послуги, залишається один на моніторі ноутбука перед закритими аватарками здобувачів освіти, які невідомо що роблять у цей час...

Губиться, а може вже загублено низку *Учень – Учитель, Студент – Викладач*. Коли від учителя учень напувається знаннями і духовністю. Це питання нами розглядається в низці публікацій [3; 4; 10; 11].

Тому, саме в дисципліні «Іноземна мова» закладено величезний матеріал для пізнання великих ідей і світових культур.

Література:

1. Лисенко О. П., Кавацок Н. С. Соціально-психологічна адаптація першокурсників до студентського життя та її корекція методом фокусованої терапії. *Наукові записки. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2009. Том 97. С. 66–70.

2. Міняйлова А. В. Запобігання академічній недоброчесності студентів під час перевірки знань з іноземної мови у немовних ЗВО в умовах дистанційної форми навчання. *Педагогічні науки*. 2022. Вип. 98. С 15–20. DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2022-98-2>

3. Петько Л. В. Актуальність формування професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища в умовах університету. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед.ун-т імені Григорія Сковороди»* : зб. наук. пр. Переяслав-Хмельницький, 2014. Вип. 33. С. 128–141.

4. Петько Л. В. Виклики ХХІ століття для освітнього простору України. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія: Педагогіка* : наук. журн. / Чорном. держ. ун-т імені Петра Могили. Миколаїв : Вид-во ЧНУ імені Петра Могили, 2017. Т. 303. Вип. 291. С. 10–14.

5. Петько Л. Компетентнісний підхід у професійному становленні студентів-біологів (на прикладі вивчення троянд в іншомовних джерелах). *Українська полоністика*. 2020. Том 18 (20).

6. Петько Л. В. Написання і захист рефератів іноземною мовою за професійним спрямуванням – один із шляхів підготовки студентів до навчання у магістратурі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. 116 Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Випуск 35 : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. С. 132–138.

7. Рябчун Ю. 56 % українців вважають, що дистанційне навчання руйнує психіку і соціальні навички дітей – НАПН. *Суспільні новини*. 28 жовтня 2021. URI : <https://suspilne.media/175740-56-ukrainsiv-vvazaut-so-distancijne-navcanna-tujnue-psihiku-i-socialni-navicki-ditej-napn/>

8. Скрипник В. Особливості перебігу та самосприйняття соціально-психологічної адаптації студентів-першокурсників. *Психологія і суспільство*. 2005. № 2. С. 87–93.

9. Caplan Bryan. *The Case against Education: Why the Education System Is a Waste of Time and Money*. Princeton University Press. 2018. 492 p.

10. Pet'ko Lyudmila. Developing students' creativity in conditions of university // Research: tendencies and prospects: Collection of scientific articles. – Editorial Arane, S.A. de C.V., Mexico City, Mexico, 2017. P. 272–276.

11. Pet'ko L. Multicultural upbringing of students and the formation of professionally oriented foreign language teaching environment. Perspectives of research and development : Collection of scientific articles. – SAUL Publishing Ltd, Dublin, Ireland, 2017. P. 164–170.

ВПЛИВ ВАЛЮТНИХ КОЛИВАНЬ НА ТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РЕСПУБЛІКОЮ КОРЕЯ

Петько С. М.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародного менеджменту
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

Торговельні відносини є складною частиною зовнішньоекономічних зв'язків між країнами на які безпосередньо впливають як зовнішня кон'юнктура на фінансових ринках так і внутрішня валютно-фінансова політика Національного Банку України [5–7].

Згідно класифікації МВФ, Україна відноситься до країн, що розвиваються зі слабкою банківською системою, своєю чергою, національній грошовій одиниці – українській гривні – характерна девальвація до «твердих» валют (долар США, євро, швейцарський франк, британський фунт стерлінгів). Додамо, що негативний вплив на курс гривні має імпортоємність та доларизація вітчизняної економіки: імпорт перевищує експорт та недовіра населення національній валюті. Хоча українська гривня є національною валютою, але вся зовнішня торгівля проходить у «твердих» валютах. Це означає, що на внутрішньому ринку продавці прив'язують свій товар або послугу до міжбанківського валютного курсу долара США та інших «твердих» валют.

Зазначимо, що з початком повномасштабної військової агресії РФ на територію суверенної України, яка почалась 24 лютого 2022 року, валютні коливання лише посилились, а Національний Банк України з першого дня війни заморозив офіційний міжбанківський курс

української гривні до долара США на рівні 29,25 гривні за 1 доллар США [2]. На сьогодні йде четвертий місяць війни й американську валюту можуть купити на міжбанку лише тим підприємствам, які займаються критичним імпортом, від якого залежить подальше безперебійне функціонування української економіки.

Також негативного тренду набуло розходження між офіційним курсом долара США від НБУ та чорним ринком валют. Цей тренд не новий, бо починаючи з 2014 року, коли окупували Кримський півострів та РФ почала військовим шляхом підтримувати «квазі-республіки» на Донбасі, українці та бізнес спостерігали розходження між офіційним курсом від НБУ та чорним ринком валют. На початку 2015 р., коли військові дії на Донбасі набули максимальної напруги, офіційний курс гривні до долара США відхилився від чорного ринку приблизно на 25–30 % у бік його збільшення [4].

На травень 2022 року НБУ, на чолі з Кирилом Шевченко, планує стабілізувати банківський сектор та валютний ринок шляхом переходу з фіксованого валютного курсу на плаваючий. За його словами, влада пішла на «заморозку» валютного курсу з метою запобігання спекуляціям на валютному ринку та уникнення різкої девальвації національної валюти [3].

З цим не можна не погодитись. Через жорстоку повномасштабну військову агресію РФ, яка вдарила по ключовим областям України, що приносять нашій країні великий внесок у збільшенні загальнонаціонального ВВП, зупинилися надходження валютної виручки з експортної діяльності, що дуже сильно б'є по міжбанківському валютному ринку та золотовалютним резервам України. З приводу цього аналітики МВФ додають, що падіння ВВП України у 2022 р. через активні бойові дії знизиться на 35–40 % [12].

Тому, виокремимо внутрішню та зовнішню кон'юнктуру, які впливають на торговельні відносини між Україною та Республікою Корея у призмі валютних коливань.

Інфляція гривні. Українська гривня відноситься до «сировинних» валют «країн, що розвиваються», яким характерна висока інфляція. За даними аналітичного порталу «Мінфін», інфляція в Україні у 2021 р. становила 10 % [1], що спричинило прямопропорційне зростання гривневих цін. Інфляційні процеси в Україні характерні протягом усього періоду незалежності. Згідно даних Національного Банку України, особливо високою середньорічна інфляція в країні була у 2000 р. – 26 %, 2008 р. – 22 %; 2014 р. – 2 %; 2015 р. – 43 %. Відомо, висока інфляція, яка тягне за собою підвищення цін на товари та послуги, є досить негативним явищем в українській економіці, що неабияк впливає на купівельну спроможність українців, особливо у

розрізі імпорту корейських товарів. Від високої інфляції завжди страждає кінцевий споживач.

Девальвація гривні до «твердих валют». Девальвація гривні до долара США несе за собою швидке та безпрецедентне підвищення гривневих цін на імпортні товари. Економіка України є вкрай «доларизованою», імпорту перевищує показники експорту, а зовнішня торгівля ведеться в доларі США та іншій резервній валюті (євро, британський фунт). Національною валютою в Україні є гривня, але населення після низки періодів високої девальвації з недовірою відноситься до національної грошової одиниці та більш довіряє зберігати свої заощадження в доларах США. Найбільші періоди девальвації гривні були у 2008 р. – 53 % (глобальна фінансова криза), 2014 р. – 97,3 % (війна на Донбасі та окупація Російською Федерацією Кримського півострову), 2015 р. – 50,8 % (продовження активної фази бойових дій на Донбасі); 2020 р. – 19,4 % (початок глобальної пандемії COVID-19).

Отже, за прогнозами аналітиків порталу «Мінфін», у 2022 р. девальвація гривні до долара США сягне 20–30 % (повномасштабне вторгнення РФ на територію України) [1]. Тому, корейські компанії, повинні враховувати девальваційні ризики української національної валюти до «твердих валют».

ФРС. Політика низьких ставок та дешевих грошей від Федерального Резерву США підходить свого кінця в 2022 році. За прогнозами, ФРС у 2022 р. передбачає підвищення відсоткової ставки приблизно у 5–7 разів [11]. Також під час пандемічних 2020–2021 рр. баланс ФРС зріс на 8 трлн доларів США порівняно з 2019 р., що становить 9 трлн дол. США. Це несе в собі негативні інфляційні процеси для глобальної економіки. Україна не є винятком, бо вся зовнішня торгівля ведеться у доларі США. Якщо ФРС проводить жорстку монетарну політику, своєю чергою іноземна валюта становиться «дорогою», відбувається відтік іноземного капіталу з країн, що розвиваються. Водночас в Україні зазвичай починає відбуватися девальвація української гривні до долара США. Тому, політика «дорогих грошей» від ФРС безпосередньо буде впливати на купівельну спроможність населення не лише в Україні, а й у глобальному масштабі.

Дорогий кредит. Ця проблема є характерною рисою для місцевих українських компаній, які прагнуть масштабувати свій бізнес з корейськими партнерами та не мають власного фінансового ресурсу. Дешевий банківський кредит для бізнесу – це локомотив розвитку підприємства та економіки для будь-якої країни. Нажаль, в Україні місцеві комерційні банки кредитують бізнес під високі ставки – від

20 % до 30 %. Офіційно, на січень місяць 2022 р. відсоткова ставка НБУ склала 10 %. Звичайно, українська банківська система не може конкурувати з банківськими системами провідних країн світу, таких як США, Канада, Швейцарія, Японія, Республіка Корея та Євросоюз. В зазначених країнах Центральні банки кредитують місцевий бізнес під низькі ставки: від 0.00 % – 2 % [11]. Це є неабиякою конкурентною перевагою для зазначених країн.

Відсутність філіалу корейського банку в Україні. Якщо корейська компанія все ж таки відкрила свій офіс в Україні, їй потрібно проводити відповідні фінансові транзакції зі своїми партнерами. В залежності від виду фінансової транзакції та суми переказу комісійні в українських банках є доволі високими, через що відкриття філіалу корейського банку в Україні суттєво знизило б комісійні витрати для корейських компаній та дало б змогу отримувати пільгові кредити для вітчизняного бізнесу який прагне до партнерства з корейськими корпораціями [8; 9].

ОВДП. Останнім часом великого впливу на курс гривні до долара США мають іноземні фонди та спекулянти, які вкладають гроші в Облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), де Уряд України пропонує найвищі у світі відсотки для фінансування та залатування бюджетних дір. Проте, побачивши активізацію військових дій, або негативну зовнішню та внутрішню кон'юнктуру, іноземні спекулянти та фонди відразу починають переводити свої капітали в долар США, припиняють купувати українські ОВДП та виводять свої капітали закордон.

Література:

1. Війна, бюджет та економіка. Що буде з курсом долара цього тижня. *Мінфін*. 30 травня 2022. URL : <https://minfin.com.ua/ua/2022/05/30/86284087/>

2. Вінокуров Я. Голова НБУ: для повернення до вільного курсу треба три умови, але поки їх немає. *Економічна правда*. 20 травня 2022. URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2022/05/20/687260/> (дата звернення 21.05.2022).

3. Гевко А. НБУ хоче повернути плаваючий курс: як це позначиться на вартості валют. *Факти*. 17 травня 2022. URL : <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/ekonomika/20220517-nbu-hoche-povernuty-plava-yuchyj-kurs-yak-cze-poznachytsya-na-vartosti-valyut/> (дата звернення 18.05.2022).

4. Гордієнко О., Шевчук С., Заражевська С. Курс для білих і для сірих. Готівковий долар шалено відривається від офіційного курсу НБУ. Хто в цьому винен. *Forbes*. URL : <https://forbes.ua/inside/kurs-dlya->

bilikh-ta-dlya-sirikh-vartist-gotivkovogo-dolaru-vidrivaetsya-vid-ofitsiy
nogo-kursu-nbu-khto-v-tsomu-vinen-20052022-6131

5. Лук'яненко Д., Титова О. Глобальна модифікація конкурентних механізмів ринку. *Міжнародна економічна політика*. 2011. № 12–13. С. 5–21. С. 3.

6. Петько С. М. Роль Південнокорейських урядових організацій у підтримці малого та середнього бізнесу. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. Ужгород: ДВНЗ Ужгородський національний ун-т. 2020. Вип. 29. С. 124–128.

7. Петько С. М. Механізми реалізації інвестиційних проєктів в Південній Кореї та досвід для України. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2020. № 2 (113). С. 32–38.

8. Петько С. М. Транснаціональний компонент розвитку економіки Південної Кореї в умовах цифрової революції. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Том 31(70). № 3. Частина 1. С. 34–43.

9. Петько С. М. Масштаби та організаційні виміри діяльності південнокорейських корпорацій в умовах їх цифрової трансформації. *Інтелект XXI*. 2021. № 5. С. 7–12.

10. Петько С. М. Тренди розвитку та обсяги ринку ІТ обладнання в Республіці Корея. *Бізнес-навігатор*. 2021. Вип. 6. (67). С. 25–31.

11. Central Banks Rates / Investing.com URL : <https://ru.investing.com/central-banks/> (accessed mode: 26.05.2022).

12. Ukraine. At a Glance. International Monetary Fund. URL : <https://www.imf.org/en/Countries/UKR> (accessed mode: 28.05.2022).

ОНЛАЙН-ОСВІТА ЯК ВИМОГА СУЧАСНОСТІ: ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД

Пікалова А. О.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології*

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна*

Реалії сьогодення призвели освіту в Україні до питання про організацію екстреного дистанційного навчання [3, с. 5]. Варто зазначити, що ми не вперше зіштовхуємося з викликами сучасності, які є

достатньо серйозними для всіх рівнів освіти. Проте цінний практичний досвід дистанційного навчання під час карантину, що пов'язаний з розповсюдженням вірусу Covid-19, дозволив оперативного зреагувати на ситуацію і мобілізувати усі ресурси для підвищення адаптивності навчального процесу з метою запобігання руйнування освітнього процесу.

Поняття «дистанційне навчання» не є новим оскільки практичні напрацювання тривали досить довгий час. Перші кроки до дистанційного навчання здійснювалися шляхом надсилання «закладом освіти дидактичних матеріалів, вправ і завдань учням та студентам через пошту. Такий спосіб організації освітнього процесу, пізніше підсилювався записаними навчальних занять на аудіо- та відеокасетах. У першій половині ХХ ст. з'явилося спочатку «освітнє радіо», а пізніше було започатковано «освітнє телебачення» [1, с. 78]. Однак саме поширення Інтернету сприяло динамічному розвитку дистанційного навчання.

У закордонній освітній практиці розмежовуються поняття «дистанційна освіта» (Distance Education) та «електронне навчання» (Electronic Learning/ E-learning). Так, «Distance Education» не передбачає обов'язкового використання онлайн-ресурсів на відміну від електронного навчання [1, с. 78]. Словникове тлумачення *distance* [5, с. 206] пояснює це розмежування, розглядаючи «дистанційну освіту» як узагальнений термін для визначення відстані між учасниками навчального процесу. Тоді як «електронне навчання» не обов'язково має здійснюватися на відстані.

У Законі «Про освіту» дистанційна освіта трактується як «індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається переважно за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [4]. Іншими словами, «дистанційна освіта – це розгалужена система передачі знань на відстані за допомогою різних засобів і технологій» [2]. Отже, виходячи з потрактувань законодавства України, стає зрозумілим що обов'язковою умовою дистанційної освіти є використанням комп'ютерних технологій та можливостей глобальної мережі.

Термін «онлайн-освіта» розуміється «як форма освітнього процесу, що передбачає віддаленість викладача та студента у поєднанні з обов'язковим використанням онлайн-технологій» [1, с. 79]. Загалом, основною перевагою онлайн-освіти є створення можливостей для отримання знань без часових та географічних обмежень.

Таким чином, вважаємо за можливе потрактування терміну «онлайн-освіта» аналогічно до терміну «дистанційна освіта», тобто розглядати їх як синонімічні поняття.

Досвід, що був отриманий за умов карантину, виявився досить цінним у теперішній час, оскільки ключове завдання – в екстреному режимі швидко перейти на онлайн-навчання, не втративши при цьому якість, було цілком досягнуте. Застосування широко спектру новітніх засобів і технологій у межах онлайн-освіти дозволило адаптуватися до умов сьогодення, в яких опинилася наша країна.

У цій роботі пропонуємо рефлексію власного досвіду щодо організації дистанційного навчання у Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Англійська мова) на прикладі освітнього компонента «Культурна специфіка англійськомовних літератур».

Зазначений освітній компонент відноситься до циклу професійної підготовки і згідно навчальному плану розрахований на 1 годину лекцій і 2 години семінарських занять на тиждень. Завдяки досвіду, що був отриманий у період національного карантину, відпала потреба пошуку для вирішення завдання системного навчання дистанційними інструментами, що мають відповідати всім потребам навчального процесу: проведення лекцій і семінарських занять, виконання проектних робіт, перевірку засвоєних програмових знань, ведення журналу тощо.

Для розміщення матеріалів освітнього компоненту була обрана платформа Google Classroom як простір для розміщення матеріалів з можливістю їх редагування, систематизації і оновлення, можливість автоматизованої системи управління списками студентів і фіксацією їх досягнень, проведення підсумкового контролю знань. Для вирішення робочих питань і нагальних потреб було використано чат Viber і Telegram (створюються ще на початку кожного освітнього компонента). Лекції і семінарські заняття проходили наживо на платформі Zoom згідно з розкладом. Завдяки отриманому досвіду роботи у відеоконференціях (за умови створення організатором персональної конференції посилання залишається незмінним) при підключенні проблем не виникало. Однією із зручностей Zoom є опція демонстрації екрану, оскільки до лекцій розроблені слайди у програмі PowerPoint. Також протягом семінарських занять використовували Jamboard – додаток Google. У Google Classroom створено курс «Культурна специфіка англійськомовних літератур», де розміщено лекції, презентації, питання для обговорення, плани семінарських занять, завдання для домашньої і самостійної роботи, література і посилання на інтернет-

джерела (зокрема посилання на аудіокниги, кіно постановки до різноманітних творів, відео на каналі YouTube). В умовах, в яких опинилися здобувачі освіти зараз, виникла потреба розмістити у папці програмові твори художньої літератури у форматі PDF і посилання на аудіокниги. Для перевірки якості засвоєного матеріалу використовувалися Google Forms. На додаток, з метою перевірки засвоєння знань здобувачі виконували творчі завдання (написання есе за пропонованою темою) та проектні роботи (презентації з усними доповідями). Для обліку успішності було використано електронні журнали (у додатку Google Таблиці). Як видно із вищого зазначеного, здобувачі, які не змогли приєднатися онлайн мали можливість опрацювати матеріал у зручний для них час.

Хотілося б звернути увагу на адаптацію студентської спільноти до навчання у дистанційному форматі. Сам процес організації онлайн-освіти не викликав особливих труднощів. Складнішим завданням виявилася психологічна реабілітація студентів, оскільки заклад розташований у зоні активних військових дій і майже всі здобувачі освіти змушені були покинути власні домівки. З цією метою на кафедрі іноземної філології було організовано онлайн-тренінг «Стабілізація емоційного стану здобувачів освіти та викладачів», практичні напрацювання якого активно впроваджувалися у роботі зі здобувачами освіти. Через певний час студентська спільнота зазначеної академічної групи повернулася до сумлінного виконання навчальних завдань. Щодо організаційних моментів, вартим уваги було попередження про повітряну тривогу. Алгоритм дій у цьому випадку було обговорено одразу, оскільки деякі здобувачі освіти залишилися у країні, а деякі виїхали закордон.

Підсумовуючи власний досвід, варто зазначити, що використані інструменти, пропоновані на платформі Google (Google Classroom, Google Forms, Google Таблиці, Jamboard), а також відеоконференції на платформі Zoom носили системний характер у процесі організації онлайн-освіти. Усе вище зазначене забезпечило інтегративність оволодіння теоретичними знаннями і практичними уміннями з освітнього компонента «Культурна специфіка англомовних літератур», що сприяло формуванню лінгвістичної, лінгвокультурної, комунікативної, соціокультурної та професійної компетентностей, актуалізуючи загалом фахову підготовку здобувачів вищої освіти.

Література:

1. Дейнега І.О. Онлайн-освіта в умовах розвитку інформаційного суспільства. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 30(1). С. 78–82.

2. *Дистанційна освіта в сучасній освітній діяльності*. Освітній портал. URL: <http://www.osvita.org.ua/articles/30.html/> (дата звернення : 15.04. 2020).

3. *Екстрене дистанційне навчання в Україні* : монографія ; за ред. В.М. Кухаренка, В.В. Бондаренка. Харків : Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. 409 с.

4. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 38–39. ст. 380.

5. Waite M. *Paperback Oxford English Dictionary*. Oxford: OUP, 2012. 864 p.

ВИКЛАДАННЯ ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ В ПРОФІЛЬНИХ ЗВО ЗА УМОВ ВОЄННОГО ЧАСУ

Поворознюк Р. В.

доктор філологічних наук, доцент,

професор кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови

Навчально-науковий інститут філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Воєнний стан, запроваджений в Україні 24 лютого 2022 р. у відповідь на повномасштабне вторгнення Російської федерації на територію нашої держави, остаточно утвердив важливість інформаційно-комунікаційних, комп'ютерних технологій та засобів навчання в закладах вищої освіти. Ще під час пандемії профільні ЗВО змушені були перейти на рейки дистанційного та змішаного навчання, проте війна з її беззаперечним обтяжливим впливом на емоційний стан сторін, залучених у освітній процес, додала до суто технічних труднощів ще й потребу в подоланні «комунікативного голоду», що часто супроводжує гострий стрес.

Викладання практики перекладу передбачає паралельне застосування граматичного (grammar), прямого (direct), аудіолінгвального (audio-lingual) підходів, техніки занурення (immersion), повної фізичної реакції (total physical response), навчання на основі завдань (task-based learning) та інші [1, с. 17–28].

Прямий підхід до відточування навичок перекладу, також відомий як природний (natural approach), працює на таких самих принципах, як і «природний білінгвізм», у якому перевага надається інстинктивним

реакціям на емотивні збудники, автоматичному перемиканню мовних кодів (code-switching). Граматичний підхід деакцентований на користь індукції, тобто передбачено, що студенти встановлюють інтуїтивні взаємозв'язки між граматичними системами джерельної й цільової мов, а також усвідомлюють шляхи компенсації структурно-системних розбіжностей.

Умови воєнного часу підкреслюють важливість студентоцентричного підходу, адже людський чинник, тобто індивідууми з усім комплексом їхніх інтелектуальних, психологічних та емотивних ресурсів, може як стати на заваді опануванню навчальної програми, так і запропонувати інноваційні вирішення існуючих проблем. Під людським чинником ми розуміємо комплексну взаємодію всіх учасників навчального процесу: студент-викладач, група, лекційний потік тощо. Задля вдосконалення практичних навичок перекладу (зокрема, галузевого) дуже корисними видаються вправи на обговорення професійно значущих тем, які піднімаються в матеріалах для перекладу. Не менш важливою є роль комунікативного компоненту навчання у виробленні стресостійкості, забезпеченні психологічного комфорту здобувачів.

Освітні та комунікативні потреби стейкхолдерів Навчально-наукового інституту філології КНУ ім. Т. Шевченка реалізуються в рамках широкого діапазону платформ дистанційного навчання. Ядром цього діапазону служить платформа «KNU Education Online», спеціально розроблена для цілей дистанційного навчання із урахуванням досвіду провідних іноземних закладів вищої освіти. Поза тим, «KNU Education Online» не розглядається як єдиноможлива форма реалізації навчального процесу, вибір оптимального інструменту надання освітніх послуг робиться викладачами індивідуально, виходячи зі специфіки матеріалу та потреб здобувачів. Зокрема, для виконання письмових завдань застосовуються ресурси Google Classroom, а практичні заняття з перекладу здійснюються в форматі Office 365, Google Meet, Teams, Skype та Zoom. Платформа Zoom є оптимальним середовищем для проведення занять з синхронного перекладу, оскільки функціонал її ліцензованої (комерційної) версії уможливорює перемикання від одного студента до іншого, тобто, практикуючи одночасний усний переклад, вони не заважають одне одному, а викладач може слухати кожного студента по черзі, коментуючи його/її помилки.

Авдіолінгвальний підхід допомагає тренуванню мультизадачності, навичок «розщепленої уваги», що так необхідні при підготовці здобувачів у царині усного двостороннього перекладу. Так, вправи з shadowing, snowball repetition, ймовірного прогнозування базуються

на навичках прослуховування й повторювання інформації, проте залучають специфічні для усного перекладу механізми перемикання уваги, запам'ятовування й відтворення інформації з мінімальним відставанням. Зasadничою вимогою успішної реалізації аудіолінгвального підходу й техніки занурення є опора викладача на автентичні матеріали з англomовних онлайн-джерел та Youtube-хостингу. Проте, не менш важливим є й використання якісних зразків українською мовою, оскільки культура володіння рідною мовою, зокрема в професійній комунікації, є невід'ємною складовою міжмовного посередництва. Викладач повинен критично оцінювати українськомовні статті та аудіовізуальні фрагменти, коментувати помилки авторів (випадки російськомовної інтерференції, хибнодруки тощо), пропонувати студентам вправи з редагування текстів.

Техніка повної фізичної реакції застосовується на заняттях з практики усного двостороннього перекладу в адаптованій формі [2, с. 494–508]. Ключовим завданням цієї техніки є відпрацювання автоматизму у виконанні перекладацького скоропису, усвідомлення його принципів та дієвості, послугоування наробками школи Ж.-Ф. Розана та розробка індивідуальних перекладацьких скорочень та символів. Що ж до вербальної репрезентації усного тексту перекладу, то вправи з комплексу техніки повної фізичної реакції дозволяють поступово збільшити *décalage*, тобто «відставання» перекладача-синхроніста від мовця. *Décalage* є важливим критерієм майстерності усного перекладача, а його тренування одночасно позитивно відображається на якості цільового продукту й посилює впевненість виконавця в своїй компетентності. Так само, в двосторонньому усному перекладі важливим є перемикання мовних кодів (*code-switching*), нерідко в рамках одного й того самого висловлювання, що теж тренується за допомогою техніки повної фізичної реакції.

Як і будь-який практичний курс, підготовка усних перекладачів вимагає систематичного виконання профільних завдань, зокрема письмових вправ та перегляду й перекладацького аналізу відеороликів, аудіострічок (подкастів), компіювання тематичних глосаріїв, що супроводжують відео- та аудіоматеріали. Комплекс завдань повинен включати компонент самостійної роботи, наприклад запис студентами своїх перекладів з подальшим надсиланням викладачу для оцінювання, обмін перекладацькими нотатками в режимі реального часу з використанням чатів Skype та Zoom, месенжерів Viber та Telegram.

Для підвищення ефективності засвоєння інформації та мотивації щодо опанування учбового матеріалу рекомендується тестування студентів з подальшим обговоренням припущених помилок та відповідями на запитання, що виникли, у формі довільної дискусії з

викладачем. Виходячи з умов воєнного часу, що характеризуються комплексом технічних, логістичних та психологічних проблем, керівництво Навчально-наукового інституту філології КНУ ім. Т. Шевченка запропонувало науково-педагогічним співробітникам виявляти гнучкість, не наполягати на суворому дотриманні дедлайнів і в будь-яких ситуаціях віддавати перевагу підтриманню контакту зі здобувачами, радше ніж прескриптивному підходові до забезпечення освітнього процесу.

Серед завдань превалюють творчо-зорієнтовані справи, наприклад підготовка презентацій, виступів, «рольові ігри», що симулюють реальні умови усного перекладу. Для поліпшення ефективності засвоєння навичок усного перекладу студентам рекомендовані методичні розробки, презентації PowerPoint, тестові запитання та ситуаційні задачі, які розроблені співробітниками кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови. Окремо необхідно відзначити важливість інтерактивного підходу до проведення практичних занять, тобто формат діалогічного навчання, дискусії між викладачем та студентами, що підвищує зацікавленість предметом [3]. Важливою складовою практичних занять з усного перекладу є регулярне оновлення перекладачем вибірки навчальних матеріалів, звернення до актуальних тем сьогодення тощо.

Підсумовуючи, необхідно вказати, що царина вищої освіти України була належним чином підготовлена до викликів воєнного часу завдяки майже повсюдному переходу до дистанційної й змішаної форми навчання під час пандемії. Основні інструменти цих форм продовжують удосконалюватися, адаптуючись до вимог галузі, яку опановують здобувачі (у нашому випадку, це практика перекладу). Кардинальною відмінністю воєнного часу є комплекс технічних, логістичних та психологічних проблем, з якими зіткнулися як здобувачі освіти, так і викладачі. Саме на розробці шляхів вирішення цих проблем необхідно зосередити увагу в майбутньому, аби забезпечити українську економіку й ринок праці від втрати високопрофесійних кадрів.

Література:

1. Dovhanchyna R., Povoroznyuk R., Kyrychenko S., Petrova A., Bailiuk N., Kolodii B. Foreign Language Competence Development of University Students and its Evaluation in the Context of Modern Neuroscience. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2022. 13(1). P. 17–28. URL: <https://doi.org/10.18662/brain/13.1/26>
2. Povoroznyuk R., Tonkonoh N., Berezneva I., Sobkov Y., Trebyk O., Gembaruk A. The Organization of a Foreign Language Distance Learning in

Quarantine During the Postmodern Era. *Postmodern Openings*. 2022. 13 (1, Sup.1). P. 494–508. URL: <https://doi.org/10.18662/po/13.1Sup1/438>

3. Ludwig Z. Jonathan The Key Foreign Language Teaching Methodologies and How to Choose the Best for You. *Language Teaching Methods. General Educator Blog*. 2022. URL: <https://www.fluentu.com/blog/educator/foreign-language-teachingmethodology/>

SCENARIO APPROACH IN PLANNING ECONOMIC AND EDUCATIONAL PROCESSES

Polous O. V.

Doctor in Economics,

*Associate Professor at Marketing Department of the Faculty of Economics
and Business Administration*

National Aviation University

Kyiv, Ukraine

The scenario approach in the strategic planning of economic actors has been used in practice and considered by authors of publications since the 1920s and 1930s. The term scenario entered the vocabulary for scientific management in the 1960s, when managers realised that large negative outcomes could be avoided if economic actors could react instantly to changes in the internal and external environment. Putting the multiple definitions together, a scenario is a model of the future that describes the possible course of events. It identifies the main factors to be taken into account and specifies how these factors are likely to affect the anticipated events [1–8].

It is also clear that scenario planning is not just about developing scenarios, but something more closely linked to strategic planning. The main point of scenario planning is to construct, to create different “stories”, equally plausible options for the future, which are well structured and logical. In this way, strategy ceases to be a rigid blueprint and gains the flexibility needed for the organisation to remain successful under different future scenarios. World leaders today are moving away from the temptation to bet on only the most likely projections. The key differences between traditional strategic planning and scenario planning are summarised in Table 1 [3, 4].

Scenario development usually begins with the analysis of relatively simple features of the situation, then moves on to more complex and more

specialised features in relation to the situation in question [1]. Given the nature of the dependencies they describe, the analysis adjusts these attributes in order to describe the situation or the object in question more precisely. The fact that not only the system but also the external environment changes over time, new technologies emerge, consumer demand increases, etc., must also be taken into account.

Table 1

**The main difference between the scenario approach
and traditional strategic planning**

A strategic approach	A scenario-based approach
The future can be predictable (through extrapolation of present trends, expert assessments, professional forecasts, etc.)	The future is influenced by various influencing factors and is always uncertain.
The strategy is created in a timeframe and enshrined in a strategic plan, which is a goal for management to pursue.	Scenarios of anticipated future developments should be built, on a baseline scenario, strategic alternative plans relevant in each scenario should be formulated and selected, which will define the basis for an integrated system.
Availability of better strategic solutions.	“What is relevant today may be a failure tomorrow”. In times of uncertainty, high-risk options and responsible decisions may not be considered until more information is available about changes in the external and internal environment.
Once the strategic plan has been approved, implementation follows.	Strategy ceases to be a single goal, but develops into stages of strategic approaches.

By increasing sensitivity to external factors, the method increases the ability to anticipate and develop flexibility and adaptability of the organisation [2]. The scenario should be considered together with other scenarios, one of which is the baseline scenario and the others alternative scenarios based on key factors.

Thus, the scenario approach to planning the activities of an organisation, including the provision of educational services, involves a systematic approach to accounting for external influences and internal cause-effect relationships of the production and commercial activities of the organisation, using functional software complexes of automation of organisational management [5]. Subject to the basic principles of the scenario-based approach to activity planning, results are achieved by integrating the organisation's information space systems: eliminating duplication of data entry and the following data reconciliation between different information systems, resulting in reduced time to obtain the required information, eliminating support costs for the systems being replaced. The synergetic effect of such interaction of a set of work flows under favourable conditions of external and internal economic environment is expressed in a significant increase in the organisation's profits and competitiveness, which is very relevant in the current pre-crisis situation.

References:

1. Ставерська Т.О. Методичний підхід до планування на основі сценаріїв. *Механізми управління економікою України*. Донецьк, 2015. Вип. 176. Т. 11. С. 306–315.
2. Філіппова В.Д. Методика розроблення прогностичних сценаріїв процесу формування і реалізації державної політики. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2015. № 1. С. 33–39. URL: http://el-zbirndu.at.ua/2015_1/24.pdf
3. Шандова Н.В. Сценарний підхід до визначення напрямків розвитку підприємства. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки*. 2017. № 1 (79). С. 165–169.
4. Abdel-Hadi, T. (2017). Scenarios and success of the strategic plan: A Case Study (in Arabic). *Al-Balqa Journal for Research and Studies*, 19(2), 1–19.
5. Chermack, T., Bodwell, W., & Glick, M. (2010). Two strategies for leveraging teams toward organizational effectiveness: Scenario planning and organizational ambidexterity. *Advances in Developing Human Resources*, 12(1), 137–156. <https://doi.org/10.1177/1523422310365669>
6. Derbyshire, J. (2020). Cross-fertilising scenario planning and business history by process-tracing historical developments: Aiding-counterfactual reasoning and uncovering history to come. *BusinessHistory*, 1–23.
7. Mahmoud, F. (2020). Social distancing and its educational effects in the time of the novel Coronavirus (COVID-19) (in Arabic). *Journal of the Faculty of Education, Sohag University*, 75, 1–23.

8. Wenzel, M. (2021). Taking the future more seriously: From corporate foresight to “future-making”. *Academy of Management Perspectives*. <https://doi.org/10.5465/amp.2020.0126>

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ КОМУНІКАЦІЙ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Прокопенко А. А.

молодший науковий співробітник

наукового центру дистанційного навчання

*Національний університет оборони України імені Івана Черняховського
м. Київ, Україна*

Введення в Україні 24 лютого воєнного стану призвело до змін у всіх сферах життя.

Не залишилася осторонь і система військової освіти України, оскільки надзвичайно важливо, щоб керівництво держави забезпечило стабільне функціонування закладів вищої військової освіти (ЗВВО) в умовах війни, що прямим чином впливає на якісну підготовку висококваліфікованих військових фахівців, а отже і удосконалення їх професійної майстерності, здатності та готовності виконувати військовий обов'язок.

Неодмінною складовою для організації процесу навчання в закладах вищої військової освіти є – комунікації, тобто проведення зустрічей та нарад.

У викладацькій та управлінській діяльності комунікативні навички відіграють важливу роль. Адже від того, наскільки вдасться налагодити взаємодію з підлеглими, колегами та слухачами, переконати їх у необхідності виконання прийнятих управлінських рішень та завдань, залежить ефективність діяльності ЗВВО загалом чи його окремих структурних одиниць.

Наради та зустрічі, це джерело генерування та обговорення нових ідей, обміну інформацією, а також процес прийняття правильних та ефективних управлінських рішень [1].

В умовах воєнного стану найбільш оптимальною та безпечною формою організації нарад та зустрічей, є дистанційна.

Застосування дистанційної форми та передових технологій, наразі дають можливість зробити зустрічі та наради структурованими, аутентифікованими, та спрощеними, тобто всі учасники мають змогу

підключатися де б вони не перебували. Це створює передумови для того щоб з'ясувати як зробити зустрічі та наради кращими і зосередитись на максимізації їхньої цінності.

З огляду на зазначене вище, актуальності набуває дослідження різних типів зустрічей та нарад та визначення які саме типи є найбільш ефективними для організації освітнього процесу в закладах вищої військової освіти, особливо в умовах воєнного стану.

На основі дослідження від компанії Microsoft [2], було проведено опитування в закладі вищої військової освіти. Опитування було анонімним, проведено онлайн з використанням Google Forms. Охоплено 21 респондент.

Ми з'ясували, що серед респондентів більшість тих, які вважають що найбільш ефективною формою для проведення зустрічей та нарад в умовах воєнного стану, є дистанційна 52,4 % (Рис. 1).

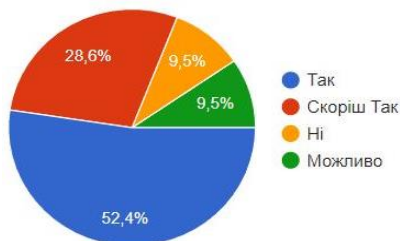

Рис. 1. Чи є ефективною дистанційна форма проведення зустрічей (нарад) в умовах воєнного стану

81 % респондентів зазначили, що найважливішими є швидкі оперативні наради а 28,6 % респондентів віддали перевагу нарадам з вирішення проблем, вони проводяться коли групі потрібно об'єднатися для вирішення конкретної проблеми (Рис. 2).

Результати опитування також показали, що 19 % потребують додаткових навичок для організації та проведення зустрічей та нарад, 38,1 % респондентів потребують цих навичок тільки частково, 14 % зазначили, що постійно вдосконалюють свої навички (табл. 3). Результати свідчать, що респонденти зацікавлені у розвитку своїх компетентностей у визначених напрямках (Рис. 3).

На питання щодо наявності єдиного підходу (політики) організації в дистанційному режимі зустрічей (нарад), більшість респондентів не змогли визначитись, а 28,6 % відсотків зазначили що ні (Рис. 4). Це свідчить про те, що наразі у ЗВВО немає єдиного підходу щодо організації зустрічей (нарад) в дистанційному режимі.

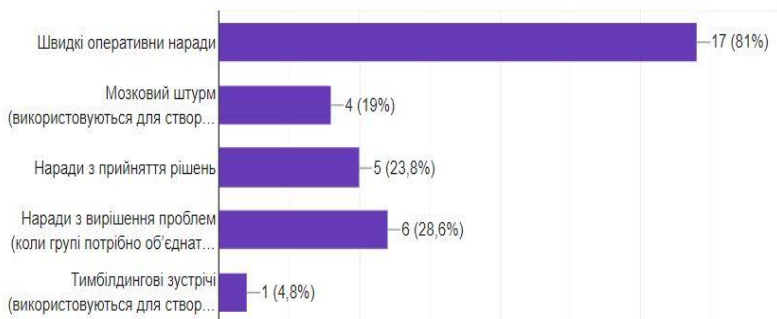

Рис. 2. Які типи зустрічей (нарад) є найважливішими

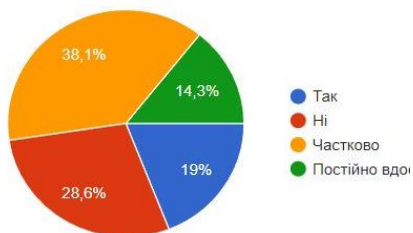

Рис. 3. Потреби в додаткових навичках для організації, проведення (участі) дистанційної форми зустрічей (нарад)

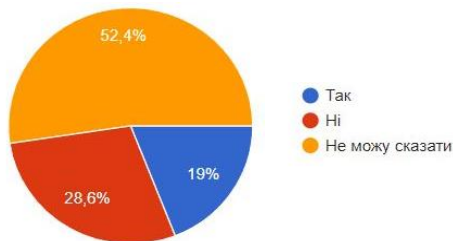

Рис. 4. Чи є єдиний підхід (політика) щодо організації в дистанційному режимі зустрічей (нарад)

Результати даного дослідження дозволяють зробити висновок, що для ефективної організації навчального процесу в закладах вищої військової освіти, необхідно створити систему ефективних

комунікацій. Це може бути реалізовано шляхом застосування сучасних технологічних інновацій, використання цифрових технологій та критичного оцінювання інформаційних ресурсів.

Створення цифрового контенту для організації та проведення зустрічей і нарад в дистанційному режимі, можливість розв'язувати професійні проблеми і навчатися навіть в умовах воєнного стану використовуючи ІКТ – все це виявилось цілком усвідомленою потребою викладачів та керівників ЗВВО. Також є цілком підтвержене виявлення внутрішньої мотивації респондентів, яке спрямоване на підвищення та розвиток додаткових компетентностей, що є важливим компонентом професійної діяльності всіх учасників освітнього процесу.

Література:

1. 7 типів зустрічей (і як їх правильно провести). URL: <https://www.betterup.com/blog/types-of-meetings> (дата звернення 03.06.2022).
2. 25 найкращих порад щодо зустрічей, які потрібні у 2022 році. URL: <https://blog.sli.do/tips-for-better-meetings-guide/> (дата звернення 03.06.2022).

ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАЦІЇ В КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Пушкіна О. В.

*доктор юридичних наук, професор,
завідуюча кафедри цивільного, господарського та екологічного права
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна*

При розгляді злочину, як конфлікту між потерпілим і правопорушником, то логічно припустити, що медіація в кримінальних справах повинна бути доступна на будь-якому етапі. Але найбільш доречно випробувати процедуру на перших стадіях кримінального провадження, поки сторони можуть бути самі налаштовані на вирішення конфлікту мирним шляхом.

Злочин має риси міжособистісного конфлікту, такого, де сторонами є конкретні особи, інтереси яких були порушені або у яких, в результаті злочину, виникли ті чи інші проблеми. Тому використання медіації

доречно в тих випадках, коли є конкретна особа, яка визнана потерпілий стороною.

Так, у випадках, коли мова йде про незаконне зберігання наркотичних засобів з метою їх особистого вживання, медіація буде не актуальна, оскільки потерпіла сторона відсутня. У разі, коли потерпілою стороною визнано юридичну особу, доцільності медіації потрібно розглядати в кожному окремому випадку. Якщо є можливість визначити конкретну потерпілу особу (наприклад, власник невеликого магазинчика), то проведення медіації доцільно. У випадках, коли мова йде про великі підприємства, де крадіжка товару не заподіяла значних збитків для власника, то предметом обговорення не завжди можуть бути почуття і переживання конкретної особи, що є важливим фактором для успіху медіації між потерпілим та правопорушником.

Під час ескалації конфлікту настає момент, коли сторони розуміють, що опинилися в безвихідній ситуації: вони не можуть ефективно спілкуватися між собою, одночасно первісна проблема, яка привела до виникнення конфлікту вимагає вирішення. Сторони вже не здатні довіряти один одному, але в той же час, кожна з них очікує першого кроку з боку противника, щоб мати можливість знайти вихід з глухого кута. Під час медіації між потерпілим та правопорушником обов'язок зробити перший крок покладається на правопорушника. Це пояснюється в першу чергу несправедливістю дій, скоєних стосовно потерпілої сторони. Саме зустрічний крок правопорушника, який готовий добровільно нести відповідальність за спричинену шкоду, може стати поворотним пунктом, який допоможе спрямувати вирішення конфлікту в конструктивне русло.

На наш погляд, необхідно розуміти, що для медіації в кримінальних справах найбільш важливе значення має не тяжкість вчиненого правопорушення, а те, наскільки тяжкими є наслідки для конкретної потерпілої особи. Так, медіація недоцільна в разі цинічного навмисного злочину та організованої злочинності.

Спірним на сьогоднішній день є і питання результативності медіації у випадках домашнього та сексуального насильства. Хоча, програми відновного правосуддя в подібних випадках успішно діють у багатьох країнах Західної Європи, де для проведення зустрічей між потерпілими та правопорушниками залучаються висококваліфіковані медіатори, які пройшли спеціальне навчання.

Медіація особливо доцільна у випадках, коли ненавмисне правопорушення призвело до тяжких тілесних ушкоджень або загибелі людей. В цьому випадку медіація може бути проведена між правопорушником і родичами загиблої особи. Природно, у випадках смерті або нанесенні тяжких тілесних ушкоджень неможливо говорити

про повну компенсацію, тому медіація може бути спрямована виключно на полегшення страждань потерпілої сторони.

Згідно з Рекомендацією Комітету Міністрів Ради Європи про медіацію в кримінальних справах (Рекомендація № R (99) 19, прийнята Комітетом Міністрів Ради Європи 15 вересня 1999 р. [1], посередництво в цієї категорії справ визначається як «процес, в якому жертва і правопорушник мають можливість добровільно брати участь у вирішенні проблем, створених злочином, за допомогою неупередженої третьої сторони або посередника.

Досвід впровадження програми відновного правосуддя в Європі свідчить про дотримання принципу добровільності між потерпілим і правопорушником в процедурі медіації.

Так, проведення медіації в кримінальних справах в Чеській Республіці, Польщі, Бельгії, Болгарії, Австрії можливо тільки за добровільної згоди учасників кримінальної ситуації [2].

Відповідно до Закону, який вступив в силу в Чеській республіці в 2001 році, медіація між потерпілим та правопорушником можлива на будь-якій стадії кримінального процесу, починаючи від обвинувачення до винесення вироку суддею. Згідно з цим законом, направлення справи на медіацію можливо і після винесення вироку, в разі, коли виноситься вирок, який не пов'язаний з позбавленням волі. Але як свідчить практика, більшість кримінальних справ направляються на медіацію на досудовій стадії. За даними досліджень, на медіацію судом було направлено 41 % усіх спрямованих справ, прокуратурою – 24 %, поліцією – 12 %.

У Словенії, починаючи з 2001 року, після перегляду кримінально-процесуального кодексу, прокурор може направити справу на медіацію на будь-якому етапі кримінального провадження, але до моменту винесення вироку суду (ст. 161-а кодексу). У разі, коли прокурор направляє справу на медіацію після призначення судового слухання справи, суд може відкласти слухання справи максимум на 6 місяців.

У Франції та Бельгії прийняття рішень про направлення справи на медіацію приймається прокурором під час порушення кримінальної справи.

Час, необхідний для проведення медіації, також враховується і в Польському законодавстві, згідно з яким для проведення медіації виділяється 1 місяць, цей строк не зараховується в процесуальний.

У більшості Європейських країн, де медіація між потерпілим та правопорушником впроваджена на національному рівні, законодавство чітко не визначає категорії справ, які можуть бути спрямовані на медіацію.

Так, наприклад в Естонії на медіацію можуть бути направлені кримінальні справи, покарання за які становлять не більше п'яти років позбавлення волі.

У Франції та Бельгії застосування медіації можливо практично у всіх випадках, що стосуються кримінальних справ. У Франції обмежень взагалі не існує. У Бельгії обмеження стосуються тільки злочинів, за які передбачається строк покарання до 20 років позбавлення волі.

У Німеччині медіація проводиться і у випадках домашнього насильства. У таких випадках, як правило, працює пара медіаторів (чоловік і жінка). Точно так же медіація у випадках домашнього насильства проводяться в Польщі і Франції.

Медіація в практиці притягнення до кримінальної відповідальності впроваджена в Канаді з 1974 р. Медіація за участю неповнолітніх спирається на Закон «Про ювенальну кримінальну юстицію», в п. 6.1 якого передбачається передача справи в спеціалізовану організацію для сприяння ресоціалізації правопорушника. Рішенням генерального прокурора Канади встановлюють програми, альтернативні судовому розгляду, такі як програма примирення жертви і правопорушника.

У Франції законодавець допускає процедуру медіації за участю правопорушника і потерпілого. Згідно ст. 6 КПК Франції кримінальне переслідування припиняється в разі укладення медіативного угоди. У разі, якщо прокурор вважає, що можливе відшкодування шкоди, яка була заподіяна злочином, він має право призначити процедуру медіації між потерпілою стороною і правопорушником. Для цього залучається громадська організація, що спеціалізується в сфері медіації. Законодавство Франції передбачає судову медіацію [3].

Таким чином у більшості країн Європи медіація між потерпілим та правопорушником, як інструмент відновного підходу, знайшла своє місце в практичній роботі, пов'язаної з кримінальними справами і має законодавчу підтримку.

Доступність медіації для учасників кримінальних ситуацій полягає в тому, що використання медіації має бути можливим на будь-якому етапі розслідування. Але найбільш оптимальним є використання медіації на ранніх етапах розвитку конфлікту, що відповідає етапу досудового слідства. Законодавством також має бути передбачено час для виконання сторонами взятих на себе зобов'язань, яке б не входило в загальні процесуальні терміни [4].

Література:

1. Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи про медіацію в кримінальних справах (Рекомендація № R (99)). URL: http://www.commonground.org.ua/lib_law.shtml (дата звернення 01.03.2022)

2. Прокопенко Н.М. Особливості впровадження процедури медіації: Європейський досвід. Київ. БО «Український центр порозуміння». 2005.

3. Мінаєва В.Д. Медіативні процедури в зарубіжних країнах. *Символ науки*. 2017. № 7. С. 60–62.

4. Дмитренко А.А., Мазур М.Р. Особливості медіації у кримінальному провадженні України. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія «Право»*. 2021.

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «ГІДРАВЛІКА, ГІДРО- ТА ПНЕВМОПРИВОДИ»

Репінський С. В.

кандидат технічних наук, доцент,

доцент кафедри технологій та автоматизації машинобудування

Вінницький національний технічний університет

м. Вінниця, Україна

Потреба в функціонуванні нашої держави в умовах воєнного стану внесла істотні зміни у сфері освіти, як і в усіх сферах життя суспільства. Незважаючи на самий складний час в закладах вищої освіти, де дозволяє безпекова ситуація, продовжує здійснюватися освітній процес за дистанційною або змішаною формою навчання з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Сучасні ІКТ дозволяють оптимізувати організацію навчального процесу у закладах вищої освіти, забезпечити якість вищої освіти, мотивувати та підвищити ефективність опанування необхідної інформації студентом і полегшити організаційну роботу викладача. Разом з тим, нове освітнє середовище передбачає новий зміст технічної освіти, нові технології навчання, виховання та розвитку студента.

Важливе значення в цих умовах набули інтерактивні технології навчання. Інтерактивне («*inter*» – взаємний, «*act*» – діяти) навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності; це діалогове навчання, під час якого відбувається активна взаємодія викладача та учнів [1, с. 4].

Сучасні розробки інтерактивних методів навчання в професійній підготовці фахівців можна знайти у працях Н.В. Борисової,

В.А. Петрук, М.В. Кларина, І.В. Хом'юк, А.М. Мартинець, Л.В. Пироженко, О.І. Пометун та інших.

Важливою та невід'ємною умовою застосування інтерактивних технологій є творчість та ініціатива самого викладача, що забезпечує нестандартне проведення занять, вдалий вибір методів викладання [2–5].

Нижче наведено приклад використання інтерактивних технологій в процесі вивчення майбутніми інженерами однієї із тем дисципліни «Гідравліка, гідро- та пневмоприводи», яка вивчається у технічному ВНЗ.

Інтерактивне практичне заняття на тему: «Схема гідро-, пневмоприводу та опис її роботи в режимах».

Мета: освітня – підвищити рівень засвоєння знань, розвинути вміння та навички складати схеми гідро-, пневмоприводів та описувати їх роботу в різних режимах;

розвивальна – розвивати прагнення до більш глибокого вивчення матеріалу, пам'ять, увагу, спостережливість, логічне мислення, активність і самостійність студентів, прагнення до самоосвіти;

виховна – сприяти формуванню наукового світогляду студентів, виховувати самостійність, відповідальність, вміння презентувати свої знання.

Щоб удосконалити розум, треба більше міркувати й менше заучувати. Р. Декарт

I. Організаційна частина (привітання, перевірка відсутніх, моральне налаштування на роботу)

II. Актуалізація опорних знань

2.1 Проводиться у формі фронтального опитування «Тест-контроль».

1. Ідеальною рідиною називається

- а) рідина, в якій відсутнє внутрішнє тертя;
- б) рідина, що підходить для застосування;
- в) рідина, яка здатна стискатися;
- г) рідина, що існує тільки в певних умовах.

2. В'язкість рідини – це здатність чинити опір ковзанню або зсуву шарів рідини.

- а) так; б) ні.

3. Розшифрувати позначення величин

- 1) μ ; 1) витрата потоку;
- 2) Q ; 2) кінематична в'язкість;
- 3) p ; 3) динамічна в'язкість;
- 4) ν ; 4) тиск;

а) 1 – 2; 2 – 1; 3 – 4; 4 – 3; б) 1 – 3; 2 – 1; 3 – 4; 4 – 2; в) 1 – 1; 2 – 3; 3 – 4; 4 – 2; г) інша відповідь.

4. **Насос** – гідравлічна машина, яка перетворює підведену до його вхідної ланки (вала) _____ енергію в _____ енергію потоку робочої рідини.

5. **Кроссенс** – візуальний асоціативний ланцюжок, який складається з 9 зображень, кожен з яких пов'язаний з попереднім і наступним зображенням, що в результаті з різних сторін розкриває певне поняття, явище або факт.

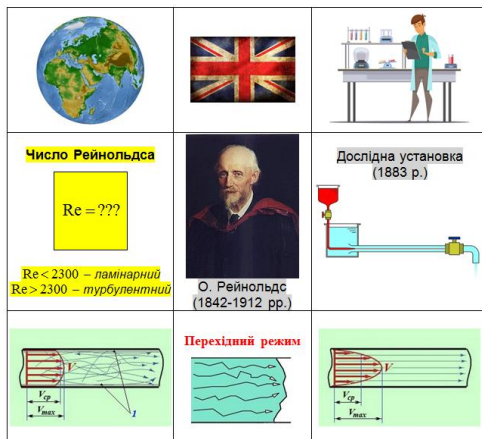

Рис. 1. Кроссенс на тему: «Режими руху рідини: ламінарний і турбулентний. Число Рейнольдса»

2.2 Розшифрувати позначення гідравлічного елемента (рис. 2).

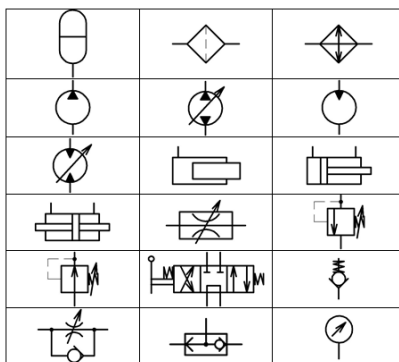

Рис. 2. Позначення гідроелементів

Акумулятор (без вказання принципу дії)	Фільтр	Охолоджувач
Гідронасос постійної подачі	Гідронасос регульований реверсивний	Гідромотор нерегульований
Гідромотор регульований реверсивний	Гідроциліндр плунжерний	Гідроциліндр двосторонньої дії з одностороннім штоком
Гідроциліндр двосторонньої дії з двостороннім штоком	Дросель регульований	Клапани напірний
Клапани редуційний	Гідророзподільник чотирилінійний трипозиційний (4/3)	Клапан зворотний з пружинним навантаженням

Рис. 3. Розшифровка позначень

III. Творча лабораторія «Схема гідро-, пневмоприводу»

3.1 Використовується інтерактивна технологія «Акваріум». Студенти об'єднуються в 3 групи. Одна з груп працює в прикладній комп'ютерній програмі, яка містить набір гідравлічних та пневматичних елементів. Студенти цієї групи починають обговорювати запропоноване викладачем завдання вголос. Усі інші студенти їх слухають, спостерігають за дискусією. Через 3 хвилини група студентів на екрані монітору буде схемою гідро- чи пневмоприводу для вирішення поставленого завдання. Далі студенти, що спостерігали за роботою групи, оцінюють правильність розв'язання та аналізують пошукові дії студентів, що були в «Акваріумі». Після цього місце в «Акваріумі» займає інша група і т. д.

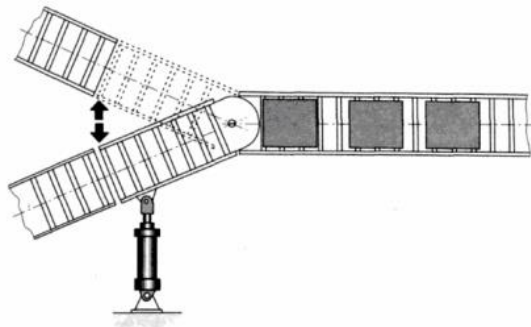

Рис. 4. Схема до завдання

Завдання для груп. Розробити схему привода, що відповідає за зміну напрямку конвеєра для заповнення нової тари. Команда на зміну положення надходить від окремого контрольного пункту. Додатково запропонувати рішення, при якому буде забезпечуватися відстеження положення циліндра [6].

IV. Відео зал (Демонстрація відео «Застосування гідроприводу в технологічних машинах»)

Завдання студентам: переглянувши дане відео, скласти по одному запитанню до теми і по черзі потрібно дати відповіді на них.

V. Повідомлення домашнього завдання.

5.1 Підготувати відеопрезентації на теми:

- Роль гідравлічних приводів в сучасному машинобудуванні.
- Принцип роботи і склад гідроприводу.
- Принцип роботи і склад пневмоприводу.

5.2 Описати режими роботи принципової схеми гідроприводу відповідно до заданого циклу роботи (згідно заданого рисунка гідросхеми) [6].

Отже, проведене таким чином інтерактивне заняття, сприяє розвитку умінь пояснення теоретичного матеріалу, саме ті знання, які здобуті своїми власними зусиллями, виявляються міцнішими і стійкішими, ніж ті, що отримані на лекції. Використання інтерактивних технологій в навчальному процесі передбачає наявність мотиваційної, змістової і операційної сторін пізнавальної діяльності студентів. Мотиваційна сторона характеризується прагненням пізнати, цілеспрямованим пошуком; змістова – усвідомленням і розумінням практичної ролі пізнання; операційна – використанням засвоєних і формулюванням нових розумових операцій з поступовим підвищенням рівня їх складності і посиленням самостійності студентів у процесі навчання.

Література:

1. Интерактивное обучение: новые подходы. *Відкритий урок*. 2002. № 5–6. С. 4–6.

2. Тополя Л.В. Про інтерактивні прийоми навчання під час академічної лекції. *Дидактика математики: проблеми і дослідження*. Донецьк : ДонНУ, 2005. Вип. 24. С. 17–21.

3. Хом'юк І.В. Модернізація лекційних занять з вищої математики в освітньому середовищі технічних ВНЗ. *Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. К. : ВІКНУ, 2015. Вип. № 50. С. 356–362.

4. Хом'юк І.В., Петрук В.А., Хом'юк В.В. Впровадження інтерактивних технологій у процес викладання фундаментальних дисциплін

у технічному ВНЗ. *Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. К.: ВІКНУ, 2013. Вип. № 41. С. 81–85.

5. Хом'юк І.В., Паславська О.В. Організація роботи студентів на інтерактивних заняттях з дисципліни «Гідравліка, гідро- та пневмоприводи» // *Проблеми вищої математичної освіти: виклики сучасності* : матеріали Міжнародної науково-методичної інтернет-конференції «», Вінниця, 2018. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/pmovc/pmovc/paper/view/5558>.

6. Гідравліка, гідро- та пневмоприводи. Курсове проектування для студентів напрямів підготовки 6.050502 – «Інженерна механіка», 6.050503 – «Машинобудування»: навч. посіб. / Буренніков Ю.А., Козлов Л.Г., Пурдик В.П., Репінський С.В. Вінниця : ВНТУ, 2014. 238 с.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ МИСТЕЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Решетньова Г. О.

*кандидат мистецтвознавства,
завідувач лабораторії навчальної лабораторії композиції
кафедри живопису і композиції
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
м. Київ, Україна*

Кожен новий рік готує всіх дотичних до навчального процесу, до додаткових випробувань та змін. Після того як викладачі та учні налагодили комунікацію під час пандемії, 2022 р. спалахнула страшна війна, яка внесла свої корективи у життя та підготувала новий екзамен для всіх українців.

Наразі, перед усіма навчальними закладами стоїть завдання допомогти учням впоратися з неминучою тривогою, відволікти їх шляхом залучення до будь-якої фізичної та інтелектуальної праці. І якщо школярів можливо долучити до шкільного процесу, то студентів вищих навчальних закладів (ВНЗ) потрібно не тільки «пробудити», а й умотивувати. Адже, як зазначає Центр Разумкова, навіть доросле населення наразі не впевнене, що після повернення, вони будуть працювати там, де працювали до війни [4]. Проблема з робочими

місяцями стала гострою, болючою та актуальною. Що ж стосується студентства, то ситуація взагалі на межі, найбільш гостро це простежується у випускників мистецьких закладів.

Задля подолання невпевненості у завтрашньому дні, окрім психологічної роботи, досить перспективним шляхом є орієнтація на практику. В якості прикладу навчальної практики у закладах мистецької освіти запропоновано оглянути цей вид діяльності у Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури (НАОМА). Так звана музейна практика, яка покликана ознайомити студентів з основами музейної діяльності, у 2022 р. повинна виконувати не тільки освітню, профорієнтаційну функцію, а й слугувати своєрідною арт-терапією, до якої закликає більшість психологів, які працюють з людьми із посттравматичним синдромом [2; 6]. Робота з творами мистецтва завжди привносила в улюблений процес ноту розслабленості, що наразі як ніколи на часі.

В процесі навчальної практики керівники намагаються пояснити майбутнім мистецтвознавцям, експертам, що робота у музейній сфері підходить як інтровертам, які прагнуть до усамітнення (наукова та фондова діяльність), так і екстравертам, які потребують постійної взаємодії з оточуючими (робота з відвідувачами, лекційна та виставкова діяльність). Тобто кожен з випускників може знайти свою споріднену працю.

На практиці, зазвичай, студенти вчилися укладати паспорт музейного предмета, інвентарні картки, акцентуючи увагу на основному – музейному описі та вивченні предмета [3]. І якщо під час пандемії доступ до музейних збірок був можливий, то під час воєнного стану ситуація й у цій сфері виявилася критичною.

НАОМА володіє власним фондом художніх творів, але для збереження робіт, як і всі музейні установи, змушена була забезпечити надійну охорону пам'яток мистецтва з обмеженим доступом. Твори попередньо були сфотографовані, що дозволило надати студентам повноцінні матеріали для проходження практики. Для роботи студентам було надано бланк паспорта музейного предмета, розроблений Національним художнім музеєм України та люб'язно наданий для ознайомлення головним зберігачем Ганною Вівчар. На жаль, через відсутність можливості прямого контакту з творами мистецтва, деякі пункти (як-то стан збереження твору) були заповнені частково.

Відсутність змоги безпосередньої взаємодії з картинами й заглибленням у вивчення робіт, компенсувалася онлайн зустрічами із запрошеними фахівцями (музейними працівниками, кураторами, реставраторами), які під впливом нинішніх подій вирішили долучитися до розвитку культурної складової суспільства. Також провести зустрічі зі студентами надали згоду й закордонні мистецтвознавці та експерти.

Така міжнародна взаємодія надає студентам і викладачам відчуття впевненості у майбутньому, демонструє, що обрана ними професія затребувана, навчання відповідає всім західним стандартам й кордони для українців все більш відкриті.

Робота зі студентами відбувалася на платформі Google Classroom та у месенджері Telegram. Враховуючи те, що студенти могли знаходитися у різних часових зонах, викладачі, за будь-якої потреби, були на цілодобовому зв'язку. Після розуміння, що у студентів виникали подібні питання, відповіді на які вони з тих чи інших причин не змогли прослухати групою, вирішено, що для подібної форми роботи можна долучити до навчального процесу спеціально створений для цього чат-бот.

В результаті проведеної практики в умовах воєнного стану стало зрозуміло, що, завдяки цифровій модернізації вищої освіти, нам вдалося безпечно завершити цей важливий етап навчального процесу. Проте, майже всі студенти намагалися вийти на особистий контакт з керівниками практики. Це свідчить про вкрай необхідну у даній ситуації особистісну комунікацію, індивідуальну психологічну підтримку окремих здобувачів освіти та тимчасове переосмислення ролі викладача, як помічника і старшого надійного товариша.

Література:

1. Буйницька О., Варченко-Троценко Л., Грицеляк Б. Цифровізація закладу вищої освіти. *Освітологічний дискурс*. 2020. № 1 (28). С. 64–79.
2. Вознесенська О. Л., Сидоркіна М. Ю. Арт-терапія у подоланні психічної травми : практичний посібник. Київ : Золоті ворота, 2016. 202 с.
3. Інструкція з організації обліку музейних предметів : Наказ Міністерства культури України від 21.07.2016. № 580 / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1129-16#Text> (дата звернення: 09.07.2022).
4. Настрої та оцінки українських біженців, що повертаються на Батьківщину (квітень–травень 2022р.). *Разумков центр*. 2022. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/nastroi-ta-otsinky-ukrainskykh-bizhentsiv-shcho-povertaiutsia-na-batkivshchynu> (дата звернення: 09.07.2022).
5. Освіта під час воєнного стану. Освітній омбудсмен України. URL: <https://eo.gov.ua/osvita-pid-chas-voennoho-stanu-30-zapytan-ta-vidpovidey/2022/04/18/> (дата звернення: 10.07.2022).
6. Слюсаревський М.М., Григоровська Л. В. Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах війни. *Вісник НАІПН України*. 2022. № 4 (1). С. 1–7.

ПАТРІОТИЗМ ЯК ЗАПОРУКА ФОРМУВАННЯ ВЗІРЦЯ ОСОБИСТОЇ ПОВЕДІНКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ

Рижиков В. С.

доктор педагогічних наук, професор

Військовий інститут

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Військовому колективу, Збройним Силам України притаманні всі загальні риси колективу. Військовий колектив об'єднує людей не тільки метою, але й родом діяльності, яка носить яскраво виражений колективний характер (її завдання виконуються у складі екіпажу, відділення та ін.) і зв'язаної з постійним подоланням труднощів і небезпек, з обслуговуванням складної сучасної бойової техніки і зброї.

М.І. Нещадим узагальнює критерії які характеризують ефективність діяльності окремого військовослужбовця, як військового спеціаліста і визначає, що серед сформованих професійних якостей обов'язковою складовою є інтелектуальні, морально – психологічні якості і особлива увага повинна приділятися патріотичному вихованню воїнів, як результату включення особистості у військовий процес, її соціалізації, самовдосконалення [2].

Патріотизм як фактор викликає необхідність високої відповідальності, моральної залежності кожного військовослужбовця від колективу, від товаришів. Взаємозалежність, воїна і колективу неперервно зростає по мірі розвитку і вдосконалення бойової техніки та зброї, об'єктивно породжує у військовослужбовців почуття відповідальності за загальний успіх.

Патріотизм – одне з найбільш глибоких людських почуттів. Як правило, це поняття розуміють як відданість і любов до Батьківщини, до свого народу, гордість за їхнє минуле й сьогодення, готовність до її захисту. Це почуття є одним із найважливіших духовних надбань особистості. Воно характеризує вищий рівень розвитку особистості й проявляється в її активно-діяльній самореалізації на благо Батьківщини. У функціональному плані процес формування патріотичних якостей військовослужбовця постає як процес формування готовності і здатності військовослужбовців до самовідданого виконання громадянського і військового обов'язку, захисту свободи і незалежності, суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості Батьківщини. У змістовному плані процес формування патріотичних якостей військовослужбовця постає як сукупність органічно взаємопов'язаних

процесів: опанування мовою, культурою і традиціями народу, історією і національно-історичними цінностями народу, традиціями і цінностями усіх поколінь захисників Батьківщини і позитивне ставлення до них. У структурному плані процес формування патріотичних якостей військовослужбовця може розглядатися: як органічна системна єдність суб'єкт-об'єктних і суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин, як сукупність основних елементів процесу формування патріотичних якостей.

Практичне використання «мозкового штурму» на семінарських заняттях в професійній підготовці у вищих військових навчальних закладах сприяє формуванню патріотизму як певного морального ставлення та оцінку власної особистість у Вітчизні. Патріотичне почуття, соціально-моральне у своїй основі, особистість набуває не лише шляхом біологічної спадковості, а неодмінно під впливом соціального середовища, виховання (соціалізації) у широкому розумінні слова [3].

Військовослужбовець – це громадянин України, який є представником Збройних Сил держави і стоїть на сторожі інтересів українського народу, який очікує від нього найвищого взірця особистої поведінки та службової діяльності. Кожен військовослужбовець – патріот, який ставить безпеку та добробут українського народу вище власних інтересів і робить усе можливе для захисту Батьківщини. Патріотизм, як прояв національної гідності, є невід'ємним складником моральних якостей військовослужбовця [1].

Нині патріотизм покликаний дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіту національної самосвідомості і ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини.

Література:

1. Бондаренко О. В. Виховання патріотизму української молоді в історичній ретроспективі. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2016. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2016_6_4.
2. Нещадим М.І. Військова освіта в Україні: історія, теорія, методологія, практика : монографія. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2003. 852 с.
3. Рижиков В.С. Патріотичне виховання як невід'ємний складник формування готовності майбутнього офіцера – захисника Української держави. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. 2019. Одеса, № 16 т. 1., С. 120–124.

ФОРМУВАННЯ ПАРАДИГМИ ВЕКТОРНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Різник В. В.

доктор технічних наук, професор

Інститут комп'ютерних наук та інформаційних технологій

Національного університету «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

Динамічний розвиток вищої освіти та новітніх інформаційних технологій у світі, а також прагнення до утвердження передових наукових позицій України в сучасних складних політично-економічних умовах міжнародних відносин та розгортання співпраці з вітчизняними та зарубіжними освітньо – науковими школами вимагає створення принципово нових підходів до продуктивного опрацювання великих масивів даних. Для цього в різних країнах світу ведуться фундаментальні та прикладні дослідження в області системного та комбінаторного аналізу. Значних результатів у застосуванні комбінаторної математики в теорії кодування, радіофізиці, телекомунікації, цифрової електроніки, кліткових автоматів і теорії інформації досягнув професор Південно-Каліфорнійського університету С.Голомб (1932–2016). Вкладаючи в основу принцип комбінаційного включення-виключення послідовно з'єднаних між собою елементів, він у своїх публікаціях розгорнув ідею використання переваг реєстрів зсуву максимальної довжини (так званих «М-послідовностей») зі збалансованим числом 0 і 1, або 00, 01, 10, 11 для тестування всіх можливих комбінацій бітів як вхідних даних, і виявив в них відсутність автокореляції, що дало змогу вдосконалювати системи кодування – декодування сигналів з виправленням помилок за допомогою послідовностей, генерованих реєстрами зсуву. С. Голомб застосував версії цих послідовностей (кодів Ріда – Соломона) для кодування відео зображень Марса. У коміркових телефонах CDMA (Code Division Multiple Access) з множинним доступом і кодовим розділенням каналів зв'язку використана М-послідовність реєстра зсуву для того, щоб усі мобільні телефони могли працювати на одній і тій же частоті, уникаючи явища інтерференції сигналів. Це дало змогу розгорнути систему CDMA в мобільних телефонах масового вжитку. Працюючи в аерокосмічній компанії, С. Голомб побачив, що використання простих чисел в реєстрах зсуву зі зворотним зв'язком відкриває шлях до створення теорії реєстрів зсуву. Послідовності реєстрів зсуву використовують

для триангуляції положення супутників, а також для виявлення і виправлення визначеної кількості помилок. Великий успіх використання таких послідовностей, генерованих реєстрами зсуву, обумовлюється широким їх розповсюдженням у лініях зв'язку, комп'ютерах, телефонах, пристроях з вбудованими IoT («інтернетом речей»), вбудованих процесорах тощо.

Видатні досягнення С. Голомба зробили значний дослідницький вклад в широкий спектр науки і техніки, а талант розробника дозволив створити багато захоплюючих ігор з розважальної комбінаторики. Він популяризував й опублікував задавлені головоломки, наповнивши їх ідейним змістом з яскравим ілюстративним матеріалом, які розкривають основні концепції комбінаторики в доступному викладенні для навчання на будь-якому рівні. Його видатна кар'єра включала в себе не лише вагомий внесок в науку і техніку, але також дар ентузіаста в розважальній математиці [1].

У 1996 році С. Голомб підтримав пропозицію Львівського державного політехнічного інституту про співпрацю з Південно – Каліфорнійським університетом (провідний дослідник проф. С. Голомб) за проектом “Researches and Applications of the Combinatorial Configurations for Innovative Devices and Process Engineering” [2], який був надісланий до Фонду цивільних досліджень та розвитку США Civilian Research & Development Foundation (CRDF). Ця некомерційна організація була заснована в 1995 році Національним науковим фондом США згідно з рішенням Конгресу США з метою сприяння міжнародному науково-технічному співробітництву з наданням грантів, технічних ресурсів, проведення навчання для науковців та дослідників. Текст проекту був відредагований С. Голомбом з розрахунком на дворічний термін нашої співпраці. В проекті було обґрунтовано, що комбінаторні конфігурації з кільцевою структурою дають змогу майже вдвічі, порівняно з лініями Голомба, збільшити кількість сум послідовним додаванням елементів, які породжують натуральний ряд чисел, окреслюючи концептуально нові моделі технічних систем. Властивості і структурна досконалість «ідеальних кільцевих в'язанок» дозволяють здобути максимальну різноманітність системи з обмеженим числом елементів і зв'язків, що забезпечує якісні показники технічних пристроїв і технологічних процесів для їх застосування в різних галузях науки і передових технологіях [2, с. 1–4]. Більше того, вищезгадані моделі мають оптимізовану структуру, а досконалість, краса і гармонія існує не лише в абстрактних моделях, але також й у реальному світі [2, с. 4]. В серпні 1996 року мене запросили виступити з доповіддю на Європейському семінарі з методології обробки сигналів за тематикою даного проекту [3, с. 43–44]. Однак невдовзі надійшло

повідомлення від CRDF про відмову фінансової підтримки нашого проекту.

В науковій школі комбінаторної оптимізації при Національному університеті «Львівська політехніка» вже понад 40 років досліджуються унікальні комбінаторні властивості геометричних структур, породжених елегантними ансамблями «обертова симетрія-комплементарні асиметрії» [4, с. 22–25], у яких зашифрована інформація про формування оптимальних векторних двійкових кодових систем. Векторний двійковий код відрізняється від звичного тим, що його ваговим розрядам відповідають значення впорядкованих цілочислових наборів, а двійковим кодовим комбінаціям – значення комбінаційних сум, утворених на множині базового набору векторів [4, с. 131–137]. Грунтуючись на реально існуючому законі «елегантної» обертОВОї симетрії, суть якого полягає у встановленому факті досконало організованих комплементарних асиметричних складових частин цілого як гармонізованої єдності, окреслюється нова наукова парадигма – теорія векторних інформаційних технологій. Визначається поле проблем, що пов'язано з переходом від традиційних методів кодування та опрацювання інформації до новітніх технологій з використанням t -вимірних двійкових кодів для опрацювання векторних масивів даних у просторових системах координат відповідних розмірів і розмірності. Відкривається можливість опрацювання багатовимірних даних (кодування, пересилання, управління, декодування, шифрування, дешифрування, збереження тощо), яке здійснюється в базисі інформаційного поля просторової системи координат по числу категорій атрибутів. Під базисом розуміють підмножину множини координат t -вимірного простору, утвореного додаванням базисних координат цього простору. В основу оптимізації векторних інформаційних технологій покладено скорочення числа закодованих сигналів і бази даних без втрати інформації під час опрацювання масивів даних в потоковому режимі зі змінним числом категорій атрибутів та їхніх підмножин, що дає змогу зменшити загальний час опрацювання потоків інформації завдяки кодуванню даних за списками двох і більше категорій атрибутів одночасно. Теоретично існує нескінченно багато базисів, які породжують численні різновиди множин координат багатовимірних просторів. Відкриваються перспективи для розвитку науки і вищої освіти на основі нових досягнень в галузі інформаційних технологій. Парадигма векторних інформаційних технологій є кращою від конкуруючих з нею інших теорій і потребує захисту наукового пріоритету в галузі інформатики для утвердження передових наукових позицій України як повноцінного члена світової спільноти в сучасних складних політично-економічних умовах міжнародних відносин.

Література:

1. Wolfram, S. (2016). Памяти Соломона Голомба (1932–2016): автора регистра сдвига с линейной обратной связью максимальной длины и полиомино / Khabr [Memory of Solomon Golomb (1932–2016): author of maximum length linear feedback shift register and polyomino / habr] Retrieved from: <https://habr.com/ru/company/wolfram/blog/309232/>.
2. Riznyk, V.V., & Golomb, S.W. (1996). Researches and Applications of the Combinatorial Configurations for Innovative Devices and Process Engineering / V.V. Riznyk // *CRDF Cooperative Grants Program*, Los Angeles, CA 90089-2565, US, March 5, 1996, 10 p.
3. S. Golomb, p. Osmera, V. Riznyk. Combinatorial Sequencing Theory for Optimisation of Signal Data Vectors Converting and Signal Processing. *Proc. All-European Workshop on Design Methodologies for Signal Processing*, Zakopane, Poland, 1996, pp.43–44.
4. Різник В.В. Комбінаторна оптимізація багатовимірних систем. Моделі багатовимірних систем інтелекту : Монографія. Львів : Видавництво Львівської політехніки. 2019. 168 с.

ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСУ GOOGLE CLASSROOM У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ: ДИСТАНЦІЙНИЙ ФОРМАТ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розвод Е. В.

*кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри прикладної лінгвістики
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Сучасна освіта в умовах викликів сьогодення спирається на інформатизацію освітнього простору та активне використання дистанційної форми навчання.

Дистанційне навчання – це технологія, що базується на принципах відкритого навчання, широко використовує комп'ютерні навчальні програми різного призначення та створює за допомогою сучасних телекомунікацій інформаційне освітнє середовище для постачання навчального матеріалу та спілкування [2].

Дистанційне навчання орієнтоване на впровадження в навчальний процес принципово нових моделей навчання, що передбачають проведення конференцій, самостійну роботу студентів з інформаційними

полями з різних баз знань, проектні роботи, тренінги й інші види діяльності у поєднанні з комп'ютерними технологіями. Джерелом інформації в цих моделях є бази даних у віртуальному навчальному середовищі, координатором навчального процесу є викладач, а інтерпретатором знань – студент. Таким чином, діяльність студента змінюється у напрямі від одержання знань до їх пошуку. Слід зазначити, що головною особливістю дистанційного навчання є самоосвіта як основа дистанційного навчання, що передбачає самомотивацію студента щодо власного навчання, а також високий рівень самоорганізації.

Засобами, що забезпечують у дистанційному навчанні використання усіх форм взаємодії, є сучасні інформаційні телекомунікаційні технології, які дають студентам змогу самостійно долучатися до найрізноманітніших інформаційних джерел. Беручи до уваги, що форми й засоби навчання у навчальному процесі повинні реалізовувати інформативну, мотивуючу, систематизуючу, контролюючу та формуючу функції – сприяти виконанню цих функцій може використання потужних і простих у використанні засобів електронного навчання. Яскравим прикладом ефективної взаємодії всіх учасників освітнього процесу є GOOGLE CLASSROOM (<https://classroom.google.com>) – безкоштовний веб-сервіс, створений корпорацією Google для ЗВО. Google Classroom забезпечує користувачів універсальним робочим апаратом, має зручний інтерфейс для створення й керування навчальними курсами та можливості, необхідні учасникам освітнього процесу. Сервіс має необхідний функціонал для комунікації, постановки завдань і організації тестування.

Google Classroom інтегрує між собою різні сервіси та інструменти Google, що дозволяє використовувати їх для підготовки контенту навчання:

- Google Drive для збереження файлів і документів;
- Google Docs для створення документів, таблиць, презентацій, малюнків тощо;
- Google Forms для створення тестів, анкет;
- YouTube для збереження та долучання відео-матеріалів та ін.

Сервіс надає можливість створювати, перевіряти та оцінювати студентів у режимі реального часу, реалізувати індивідуальний підхід у навчанні, проводити тематичні обговорення і консультації.

Google Classroom має багато можливостей: створення завдань, які інтегровані з Google Drive; спільна робота над завданнями, яка забезпечує двосторонній зв'язок між викладачем та здобувачем освіти; спілкування в режимі реального часу; оцінювання виконаних завдань (та додавати коментарі до них).

Зазначимо особливості роботи сервісу Google Classroom:

- особисті налаштування для Google Classroom (для кожного новоствореного класу надається певний код доступу, за допомогою якого можна приєднатися до створеного класу);
- інтеграція Google Classroom та Google Drive (після створення певного класу, папка з матеріалами автоматично створюється у викладача на Google Диску, після чого у студентів теж з'являється така папка автоматично);
- створення та контроль над виконанням завдань (Google Classroom створює і поширює копії завдань, створених викладачем, серед усіх студентів, записаних у клас, при цьому викладач має можливість спостерігати за виконанням або усіх завдань одночасно або окремого завдання за потреби);
- організація роботи з навчальним матеріалом для студента (на диску Google для студента створюється папка «Клас», в якій міститься необхідний навчальний матеріал);
- комунікація в Google Classroom (сервіс надає можливість публікувати оголошення, а також залишати коментарі до завдань та перевірених робіт, завдяки чому викладачі та студенти можуть підтримувати зв'язок) [1].

Отже, аналіз можливостей Google Classroom вказує на його ефективність і можливість використання у процесі організації дистанційного навчання. Веб-сервіс зручний у використанні, модернізує взаємодію учасників освітнього процесу та розширює рамки традиційних освітніх методів.

Література:

1. Вакалюк Т.А. Основні можливості використання Google Classroom у навчально-виховному процесі ВНЗ. *Комп'ютерні технології: інновації, проблеми, рішення – 2017* : тези II Міжнародної науково-технічної конференції, 17–19 жовтня 2017 року. Житомир : ЖДТУ, 2017. С. 215–218.
2. Загика А.В., Пузирьов В.Є. Дистанційне навчання як перспективна сучасна технологія. *Актуальні проблеми освіти і науки: досвід та сучасні технології* : матеріали заочної Всеукраїнської науково-практичної конференції / за заг. ред. Л.А. Мартинець. Вінниця : 2020. С. 104–107.

ТИМЧАСОВИЙ ПРИХИСТОК ДЛЯ УКРАЇНЦІВ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Рубан О. О.

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри цивільного права № 2

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Усім громадянам України по прибутті в країну ЄС надається негайний тимчасовий захист щонайменше на один рік. Водночас термін дії цього статусу можуть продовжити залежно від безпекової ситуації в Україні.

4 березня Рада ЄС ввела в дію директиву ЄС 2001/55/ЄС про тимчасовий захист, яка ніколи раніше не використовувалася і призначена для надання негайної допомоги українським біженцям за спрощеним порядком.

Для отримання тимчасового прихистку треба звернутися із запитом до відповідних національних органів держави-члена ЄС, за місцем перебування. Наприклад, у Польщі необхідно звернутися до відділу міськради за отриманням **PESEL** – ідентифікаційного номера, який відкриє доступ до всіх прав тимчасового захисту. У Хорватії – до відділу поліції за місцем проживання.

В інших державах-членах ЄС процедура схожа: треба звернутися до найближчого органу місцевої влади.

Реєстрація на отримання тимчасового захисту наразі максимально спрощена. Процес включає подачу заявки та особистих даних. Після цього українці отримують документ, що підтверджує надання тимчасового захисту, та матеріальну допомогу. Утім кожна країна-член ЄС сама вирішує, у якому розмірі виплачувати цю допомогу.

А також, звичайно, є досить різні умови надання тих чи інших послуг. Наприклад, у Хорватії, для отримання тимчасового прихистку необхідно записатися на прийом до найближчого відділення поліції. Це можна зробити онлайн або прийти і зайняти чергу. З собою треба мати заповнені бланки, заяви, два фото, договір оренди житла або заяву від власника квартири про дозвіл на проживання у відповідному приміщенні. Наразі, якщо ви маєте всі необхідні документи ви отримаєте посвідчення про тимчасовий захист в цей же день. Раніше ця процедура займала більше ніж місяць.

Цей статус включає право на проживання, пошук житла, соціальну та медичну допомогу, а також можливість оформити банківський

рахунок та працювати. Крім того, закріплюються права опіки на дітей або підлітків, навіть якщо вони залишили Україну без супроводу. Діти отримують можливість навчатися у садочку, школі чи університеті.

Можна вільно пересуватись між країнами ЄС, але тільки в межах Шенгенської зони.

У директиві ЄС 2001/55/ЄС про тимчасовий захист вказані основні стандарти та правила, але країни можуть мати і власне регулювання, тому попередньо треба ознайомитись і з іншими нормативними актами.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сабіщенко О. В.

*аспірант кафедри фінансів, обліку та фундаментальних економічних
дисциплін факультету економіки та інформаційних технологій
ПрАТ «ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні [1] набуває стрімкого розвитку завдяки діджиталізації та інформатизації, для вивчення та викладання освітнього матеріалу школярам, студентам, аспірантам тощо.

Згідно рекомендацій від представників Міністерства освіти і науки України [3], в умовах воєнного стану та дистанційного навчання, комунікації між викладачами, вчителями, студентами, школярами тощо, доцільно здійснювати використовуючи засоби комунікацій, які наведені на рис. 1. Викладання лекційного матеріалу в онлайн-форматі, проведення практичних занять дистанційно за допомогою освітніх онлайн-ресурсів і онлайн-платформ, потребують додаткового залучення енергоресурсів із енергосистеми України (наприклад, для живлення комп'ютерів, ноутбуків, смартфонів, інтернет-роутерів, забезпеченість безперебійності постачання електроенергією будинків від мережі тощо).

Станом на середину травня 2022 року, сума завданих інфраструктурі України збитків в ході війни сягнула 97,4 млрд дол. США [2], що включає знищення та пошкодження повітряних ліній електропередач.

Рис. 1. Дистанційні засоби комунікацій для забезпечення сталого освітнього процесу

Джерело: сформовано автором на основі [3]

У відповідності до вищенаведеного набуває актуальності пошук і розвиток нових, альтернативних джерел енергії, для забезпечення безперебійним енергопостачанням учасників освітнього процесу в умовах дистанційного навчання та військових дій на території України.

Використання локальних електростанцій, які працюють на основі альтернативних джерел енергії (наприклад, енергії вітру, сонця, води тощо), дозволить мінімізувати можливі ризики відключення електроенергії від загальної мережі (наприклад, внаслідок пошкодження повітряних ліній електропередач) [4]. Також, при використанні електростанцій, які працюють на основі декількох джерел енергії та мають системи накопичення електроенергії (гібридні системи альтернативних джерел енергії; далі – ГСАДЕ), наявна можливість забезпечити трьохрівневий захист безперебійного постачання електроенергії. Зокрема, якщо ГСАДЕ включає вітроустановку (далі – ВЕС), сонячну установку (далі – СЕС) та систему накопичення електроенергії (далі – СНЕ), то:

- система працює при використанні ВЕС+СЕС+СНЕ;
- у разі відключення одного з альтернативних джерел енергії, система буде працювати за допомогою другого джерела енергії із СНЕ, наприклад, ВЕС+СНЕ, або СЕС+СНЕ;
- у разі відключення двох альтернативних джерел енергії, системам буде забезпечувати живленням будинок/будинки за допомогою СНЕ, до відновлення роботи ВЕС або СЕС.

Отже, в Україні доцільно розвивати альтернативну енергетику для забезпечення сталого освітнього процесу в умовах воєнного стану.

Література:

1. Закон України № 2102-IX від 24 лютого 2022 року «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-IX#Text>
2. Журнал «Економічна правда». Стаття «Прямі збитки України, завдані ворогом, наближаються до 100 мільярдів доларів». URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/05/19/687210/>
3. Міністерство освіти і науки України. Офіційний вебсайт. URL: <https://mon.gov.ua/>
4. Skrupnyk, A., Klymenko, N., Voloshyn, S., Holiachuk, O. and Sabishchenko, O. (2022), «Global and regional externalities of the Ukrainian energy sector», *International Journal of Energy Sector Management*, ISSN: 1750–6220. URL: <https://doi.org/10.1108/IJESM-05-2021-0005>

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ОСВІТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Савка Ю. М.

*кандидат медичних наук,
доцент кафедри фізіології та патофізіології
медичного факультету № 2
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Сливка Я. І.

*кандидат медичних наук,
доцент кафедри фізіології та патофізіології
медичного факультету № 2
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Для забезпечення безперервності навчального процесу у складних умовах сьогодення, заклади вищої освіти України змушені переходити на режим дистанційної підтримки освітнього процесу [3, с. 120–126].

Тому, виникає необхідність якнайшвидшої інтеграції до електронного навчального простору та всебічного використання сучасних інформаційних освітніх технологій в організації навчального процесу, які стануть посередниками між студентом та викладачем.

Протягом останніх років викладачі кафедри фізіології та патофізіології медичного факультету активно використовують систему Moodle як базову платформу для дистанційної та змішаної форми навчання майбутніх студентів-медиків. Впровадження електронної навчальної платформи Moodle у навчальний процес дозволило відкрити багато нових можливостей для максимальної ефективності дистанційного навчання завдяки вагомому набору різноманітних модулів-плагінів, що дозволяють максимально наповнювати сайт електронного навчання необхідним навчальним матеріалом, підтримувати зворотній зв'язок із студентом та оцінювати результати навчання [2, с. 200–203].

Для всіх навчальних дисциплін, що викладаються на кафедрі, розроблено навчальні курси на базі платформи Moodle у відповідності до робочої програми. Використання типу модуля «Ресурси» дає можливість викладачу додавати до навчального курсу всі необхідні матеріали для підготовки до практичного заняття, зокрема електронні версії базової рекомендованої літератури, файли з методичними рекомендаціями, веб-сторінки з практичними роботами до занять. Для оцінювання якості знань студентів, поточного та підсумкового контролю, викладачі активно використовують тип модуля «Види діяльності», а саме опції «Завдання» та «Тест» у різних модифікаціях. Зокрема, опція «Завдання» дозволяє включити для контролю знань клінічні ситуаційні задачі клініко-фізіологічного спрямування, зразки аналізів, вирішення яких сприяє розвитку клінічного мислення студента, розвиває навички системного підходу до вирішення проблеми.

До кожного змістового модулю за посиланням представлено відеозапис лекційних занять, а також прикріплені презентації, які були використані лектором під час заняття. Викладачі кафедри активно працюють над створенням бази відеозаписів алгоритмів розбору клінічних ситуаційних завдань до відповідного модулю з відкритим доступом.

Одним із пріоритетних завдань вищої медичної освіти є посилення самостійної діяльності студентів для забезпечення розвитку умінь та навичок самостійного засвоєння знань та вирішення поставлених задач. [1, с. 24–26]. Тому, важливим завданням викладача є правильна організація самостійної роботи. Для самостійної роботи студентів у підготовці до ліцензійного іспиту КРОК-1 з навчальних дисциплін «Фізіологія та «Патофізіологія» на сайті електронного навчання

кафедри розміщені авторські навчальні посібники тестових запитань типу КРОК-1 з детальним поясненням правильних відповідей.

Система Moodle має механізми зберігання поточних оцінок кожного студента, тому всі результати оцінювання у вигляді електронних журналів оцінок є у відкритому доступі для перегляду на сайті.

У процесі навчання для проведення практичних, лекційних занять, заліків та іспитів викладачі кафедри ефективно використовують сервіси Google, такі як Meet, Classroom, Jamboard. Створення корпоративної електронної пошти для всіх учасників освітнього процесу нашого учбового закладу значно полегшило можливість підключення до занять та ефективно позначилося на двосторонньому зв'язку «викладач-студент».

Таким чином, використання сучасних інформаційно-освітніх технологій в навчальному процесі допомагає забезпечити належну підготовку майбутніх фахівців в умовах сьогодення.

Література:

1. Бобирьова Л.Є., Ільченко В.І., Пікуль К.В. та ін. Роль самостійної роботи студентів у концепції вищої медичної освіти. *Сучасна медична освіта: методологія, теорія, практика*: матеріали Всеукр. навч.-наук. конф. з міжнар. участю (Полтава, 19 березня 2020 р.). Полтава, 2020. С. 24–26.

2. Шевченко В.Б. Використання електронної навчальної платформи MOODLE для англomовного тестування. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 67, Т.2. С. 200–203.

3. Шеремет І.В., Василенко К.С. Використання платформи MOODLE у підготовці студентів спеціальності «014 Середня освіта (Здоров'я людини)». *Освітньо-науковий простір*. 2021. Вип. 1(1-2021). С. 120–126.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ НА ЮРИДИЧНУ ОСВІТУ

Савранчук Л. Л.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Дослідження у сфері глобалізації вищої освіти набувають останнім часом усе більшої актуальності. Питання, які постають під час вирішення концептуальних проблем освітніх процесів, загалом пов'язані з розвитком освітніх технологій, економічних процесів навчання та глобальної міграції населення.

Розгляд впливу глобалізації на сферу освіти відбувається з різних напрямів, а саме: 1) те як глобалізація визначає напрями розвитку освітніх інституцій та їх політик, 2) наскільки освітня спільнота є залученою до реформування освітніх процесів та 3) наскільки ефективним є навчання відповідно до рівня глобалізації.

Не залишається поза увагою і сфера юридичної освіти. Орієнтуючись на глобальні та євроінтеграційні процеси у підготовці фахівців юристів, зумовлює здійснити перегляд змісту освітніх стандартів та програм, що сприятиме підвищенню потенціалу випускників на ринку праці. Високий рівень підготовки фахівців юристів є вигідними для суспільства загалом та держави зокрема, оскільки це сприятиме утвердженню верховенства права у державі та зміцненню демократії, а також розвитку інтеркультурних зв'язків.

Дослідженню питань взаємозв'язків глобалізації та юридичної освіти присвячені роботи таких науковців: В. Захарова, І. Іванків, Т. Кагановської, О. Радишевської, М. Хаустової тощо.

Метою дослідження є здійснення аналізу підходів до визначення напрямів впливу глобалізації на розвиток юридичної освіти в Україні.

Глобалізація як складний процес сприймається досить суперечливо, що проявляється у її розумінні сутності та змісту, а також і в розробці її описах загальної моделі глобалізації, її наслідків. Соціальний вимір глобалізації досліджується з погляду можливості побудови глобального громадянського суспільства із загальними ціннісними орієнтирами та ідеологічними установками, високим рівнем соціальної мобільності, виникненням глобальної культури та глобалізацією суспільної свідомості [1, с. 55].

Специфіка сучасного світу, особливості його пізнання й освоєння визначають такі вимоги до людини, як усвідомлення реалій і особливостей сучасної цивілізації; розуміння цінності знання для самореалізації у сучасному світі; збагачення мислення через освоєння сучасних методів наукового пізнання; пізнання світу в цілісності та єдності; творчий, інноваційний характер діяльності; особистісна самоактуалізація в житті; гармонійне поєднання стійкого світогляду, соціальних і моральних переконань з високою психологічною мобільністю, гнучкістю, адаптивністю [2, с. 209].

Для глобалізації вищої освіти, а також для відповідності освіти потребам економіки, на думку багатьох науковців, необхідно сконцентруватися саме на якості надання освіти, що полягає у запровадженні європейських стандартів, забезпеченні зовнішньої та внутрішньої якості на перспективу, введенні в дію інструментів, які спроможні забезпечити гармонізацію за рахунок трансферу кредитів. Також необхідно розширювати міжнародні контакти у сфері освіти за рахунок укладання угод з провідними навчальними закладами та здійснення спільних проєктів, та посилити процес обміну досвідом.

Так, М. Курко зазначає, що можна передбачити, що реакція освіти на глобалізацію полягатиме у зміцненні інтегральності особистості, збереженні й розвитку її особливостей та конкурентоспроможності, а також в орієнтації на сучасну економіку, нові кваліфікації й технології за збереження традиційних і створення сучасних національних особливостей. Для країн, що не вписуються в цю модель, зокрема й для України, культурна глобалізація вищої школи матиме, ймовірно, такі наслідки, як: популяризація глобальних мультикультурних цінностей; посилення світового домінування євроатлантичної культури; поява зарубіжних освітніх провайдерів на територіях національних держав; втрата національної культури й ідентичності [3, с. 119].

Юридична освіта також переживає глибокі трансформації у всьому світі через технології та зміни національних політик щодо організації юридичних послуг. Розвиваються та формуються ринки у різноманітніших сферах діяльності, глобального характеру набувають людські зв'язки та відносини. Наближення розвитку юридичної освіти до викликів сучасності передбачає підготовку спеціалістів до нових форм, умінь, навиків та компетенцій, які повинні відповідати вимогам часу та виходити за рамки традиційної освіти.

Юридична освіта як елемент національної правової системи нашої держави є багатограним явищем, та становить собою сукупність різноманітних організаційно-правових, освітньо-виховних, інформаційних та інших заходів, спрямованих на комплексну, системну, послідовну підготовку конкурентоздатних, фахових спеціалістів у галузі

права, діяльність яких спрямована на вирішення практичних завдань суспільства і держави, забезпечення реалізації інтересів громадськості й окремої особистості [4, с. 64].

На думку Ю. Гальонкіної, процеси глобалізації істотно вплинули на вітчизняну юридичну освіту, породивши феномен масовості та комодифікації вищої освіти, що свідчить про те, що сформувався світовий ринок освіти. З одного боку, можливість одержати юридичну освіту отримали широкі соціальні верстви населення, оскільки вона стала доступнішою, чого не було раніше; а з іншого – для держави виникли додаткові фінансові витрати, знизилася якість підготовки фахівців, що випускаються [5, с. 73].

Т. Кагановська зазначає, що система вищої юридичної освіти нині складна, взаємодіє з політичними, економічними, культурними і соціальними системами. У таких умовах вища юридична освіта не може бути пасивною, а повинна істотно і динамічно впливати на навколишнє середовище, формуючи цивілізоване демократичне правове поле. У цьому полягає її позитивна роль і просвітницька місія. З огляду на це нині абсолютно чітко повинна бути окреслена модель фахівця-юриста, яка відповідатиме вимогам до професіоналів-юристів майбутнього, і модель їх підготовки [6, с. 7].

Слушною є думка І. Іванків, що для підготовки майбутнього правника у сучасних українських умовах надзвичайно шкідливим є просте передавання знань, адже змінюється не тільки законодавство, а й більш глобальні підходи до розуміння права, тому основою вищої юридичної освіти має бути розвиток компетенцій та вміння навчатися [7, с. 78].

Відмітимо, що стандарти вищої юридичної освіти в галузі знань «Право» для підготовки бакалаврського [8] та магістерського рівнів [9] передбачають досить велику кількість світоглядних предметів, а також практико-орієнтовну компоненту, що відповідає концепції глобалізації та підготовки висококваліфікованих всебічно розвинутих фахівців у галузі права, включає загальні та спеціальні компетентності, якими повинні оволодіти здобувачі вищої освіти.

Висновки. Таким чином, процес глобалізації надає простір для переосмислення систем вищої освіти. Будь-які зміни у розвитку юридичної освіти мають враховувати зміни в освіті та ту роль, яку правничі професії відіграють у суспільстві. Формування компетентностей майбутнього правника потребує зміни у підходах до викладання та навчання. Інноваційність методів викладання пов'язана із необхідністю модернізацією інформаційних технологій освітнього процесу, що дозволяє сформувати професійного майбутнього фахівця в галузі права з комунікативними навичками та умінями, затребуваного на ринку

праці. Звичайно, що такі підходи у юридичній освіті ґрунтуються на зростаючій глобалізації права та юридичної практики.

Література:

1. Хаустова М. Проблеми і перспективи розвитку правової системи України в умовах глобалізації. *Вісник Національної академії правових наук України*. № 1. 2014. С. 54–64.

2. Головань М.С. Аналіз тенденцій розвитку вищої освіти в умовах глобалізації, інтеграції та інформатизації суспільства. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: педагогіка і психологія* : збірник статей. Ялта : РВВ КГУ, 2011. Вип. 31. Ч. 1. С. 203–211.

3. Курко М. Вища освіта в умовах глобалізації. *Вісник академії управління МВС*. № 3 (15). 2010. С. 115–120.

4. Сучасні виклики юридичної освіти в університетському просторі : монографія / І.М. Сопілко, М.О. Дей та ін. Тернопіль : Вектор, 2018. 334 с.

5. Гальонкіна Ю.С. Масовізація та комодифікація сучасної вітчизняної юридичної освіти як вияви глобалізаційних тенденцій. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. № 2. 2016. С. 65–75.

6. Кагановська Т.Є. Взаємозв'язок між юридичною освітою і юридичною професією: українсько-європейський контекст. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Право*. № 18. 2014. С. 7–12.

7. Іванків І. Зміна підходів до викладання у юридичній освіті як основна передумова формування професійного правника. *Право України*. № 10. 2017. С. 73–81.

8. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право» : Затверджено і введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 12.12.2018 р. № 1379. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/081-pravo-bakalavr.pdf>.

9. Стандарт вищої освіти України другого (магістерського) рівня вищої освіти для отримання освітнього ступеня вищої освіти «магістр» за спеціальністю 081 «Право» у галузі знань 08 «Право» : Затверджено і введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 17.08.2020 р. № 1053. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/08/081-pravo-magistr.pdf>.

ПСИХОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Салюк О. Д.

кандидат медичних наук,

*доцент кафедри терапевтичної стоматології
Дніпровський державний медичний університет
м. Дніпро, Україна*

Протягом двох останніх років в умовах карантинних обмежень на кафедрі терапевтичної стоматології, як і в цілому в Дніпровському державному медичному університеті, відбувався перехід організації навчального процесу на змішану його форму [1]. Освітня галузь ще не встигла оговтатися від наслідків пандемії COVID-19 та спричинених нею карантинних заходів, як постали нові виклики перед системою дистанційної освіти, спровоковані широкомасштабним вторгненням в Україну російських військ. Наша кафедра згуртовано і відповідально перейшла на режим роботи в умовах воєнного часу з впровадженням інтерактивних технологій. Освітній процес після вимушеної перерви у вигляді позапланових канікул був продовжений згідно з розкладом занять, затвердженим на початку навчального року. Маючи вже певний досвід під час пандемії, кафедра без особливих перешкод перейшла на онлайн-формат навчання в умовах військового стану. На сайті кафедри, а також на платформі MOODLE студенти мали змогу швидко знайти всю необхідну інформацію, в тому числі і активні гіперпосилання на кожне практичне та лекційне заняття.

Частина студентів в цей час перебувала в досить безпечних умовах в межах України, частина вимушена була евакуюватися за кордон. Побойовання визивав психічний стан студентів, які опинилися на тимчасово захопленій ворогом території. Захоплення визивали окремі студенти, що виходили на зв'язок в умовах, коли під вікнами будинку гуркотіла військова техніка ворога. Важко було створити відчуття безпеки у здобувачів, які поєднували навчання з роботою в медичних закладах та надавали допомогу постраждалим під час воєнних дій.

Усі заняття проводилися викладачами в реальному режимі, ось тільки звичайними вимушеними перервами були повітряні тривоги, коли потрібно було перейти в безпечне місце. Таким чином, на щабель вище піднялася проблема підтримання психологічного стану здобувачів освіти, в першу чергу вітчизняних. Міністерство освіти і науки України повідомило, що одним із важливих пріоритетів в діяльності закладів освіти є забезпечення психологічної стійкості

учасників освітнього процесу, які страждають від російської воєнної агресії [2]. Адже головна мета дистанційного навчання під час війни, як зазначають психологи – не засвоєння нових знань, а психологічна підтримка, спілкування, переключення уваги студентів. На сайті Дніпровського державного медичного університету з'явилася рубрика «Невідкладна допомога в умовах війни», де знайшла своє відображення інформація про психологічну підтримку студентів під час освітнього процесу в умовах воєнного стану. Щоб допомогти нашим здобувачам освіти, фахівці кафедри психіатрії, наркології і медичної психології Дніпровського державного медичного університету запропонували ефективні прийоми самопомоги. Вони знайшли відображення в ілюстрованому посібнику «Прості техніки самопомоги в періоді стресу», які допоможуть впоратися зі стресом і швидко привести себе до ладу.

Усвідомлюючи постійну тривогу щодо особистої безпеки, викладачі з розумінням ставилися до формату опитування та контролю знань студентів. Концентрація на головному в рамках обмеженого часу мобілізувала студентів готуватися завчасно і навіть в екстремальних умовах. Під час спілкування здобувачі освіти і викладачі зворушливо ставилися один до одного, намагалися підтримати і допомогти. Викладачі ставилися з розумінням до розсіяності здобувачів, неухважності та інертності під час онлайн занять. Вони підбадьорювали студентів. Часто влаштовували коротенькі перерви на початку та в кінці спілкування в рамках навчального заняття, щоб відволіктися на турботу та підтримку, допомогти стабілізувати психологічний стан. Викладачі стимулювали студентів сумлінно та невпинно опановувати нові знання, однак вітчизняна молодь і так дуже мотивована. Про невідворотність наслідків воєнного стану задумувалися і іноземні студенти. Ця невпевненість значно знижувала мотивацію до навчання та доцільність продовження навчального процесу взагалі. Для вирішення цієї проблеми доводилося працювати ледь не з кожним студентом індивідуально. Слушно зауважити, що іноземні студенти, які полишили нашу країну, постійно підтримували наших співвітчизників емоційно, демонструючи на своєму профілі українські символи.

В процесі спілкування на практичних заняттях студенти продемонстрували відповідальність, згуртованість, гуманізм, а викладачі намагалися кожного разу перевести освітнє спілкування в ранг важливого фронту, який бореться за незалежність України, не зважаючи на те, де саме знаходяться учасники освітнього процесу.

Висновок. Наша молодь – це наша надія, наше майбутнє. Попри всі складнощі, які виникли у зв'язку з широкомасштабною війною в Україні, студенти медичного університету продемонстрували

відповідальність, згуртованість, гуманізм. І наше завдання в цей буремний час зберегти психічне здоров'я молодого покоління, щоб протистояти викликам війни.

Література:

1. Салюк О.Д. Дистанційне навчання – виклик часу. *Соціально-гуманітарні дослідження та інноваційна освітня діяльність* : матеріали II Міжнародної наукової конференції / наук. ред. О.Ю. Висоцький. Дніпро : СПД «Охотнік», 2020. С. 309–310.

2. Лист МОН № 1/3737-22 від 29.03.2022 р. «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні».

РУХОВА АКТИВНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Самоленко Т. В.

*кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної культури та спорту
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна*

Рухова і фізична активність є винятково важливим, фундаментальним чинником формування, збереження, зміцнення здоров'я та розвитку людини. Завдяки здатності організму до саморегуляції відбувається його адаптація до змін зовнішнього середовища, організм стає стійким і життєздатнішим. Рухова активність та регулярні фізичні навантаження, спрямовані на підвищення рівня фізичного розвитку та його підтримку [1].

Важливо зважати у яких в сучасних умовах перебувають здобувачі вищої освіти і від цього залежить вид рухової активності. Здобувачі вищої освіти нашого університету знаходячись в воєнному стані, в різних умовах і стресових ситуаціях продовжують займатися руховою активністю. Ті, що, на жаль, вимушені жити у бомбосховищах, радять робити самомасаж, це допомагає розігнати лімфу, яка застоюлась за години сидіння, і дещо зняти набряк. Якщо висота дозволяє, то виконують різноманітні вправи, працюють зі спиною за допомогою базових вправ з гімнастики. Здобувачі які мають можливість тренуватися вдома, використовують навіть стільці, ліжка, пляшки, книжки в

якості спортивного спорядження. Студенти які перебувають в безпечному місті, розпочали заняття на вулиці, в парку, на спортивних майданчиках. Здобувачі вищої освіти займаються на вулиці, коли нема сирен, коли з'являється можливість вони займаються на сходовому майданчику будинку, іноді фізичні вправи виконуються при закритих шторах як у світлий час, так і ввечері. Коли в будинку багато людей, для рухової активності знаходять місця тихіше. На заході нашої країни є можливість відвідувати тренажерні залі. А ті здобувачі вищої освіти які працюють волонтерами, вони знаходяться у стані стресу і пересуваючи ящики та коробки вже виконують фізичні вправи на всі групи м'язів. Для підвищення загальної фізичної підготовленості та працездатності в воєнних умовах, також необхідно займатися: йога, пілатес, стретчинг, дихальна гімнастика (вправи можна знайти в методичній літературі кафедри), біг на місці, пострибайте через скакалку та по можливості виконувати біг, бистру ходьбу, скандинавську ходьбу, звичайну руханку. Також, в сучасних умовах дуже приємно, що українські тренери перейшли тимчасово в режим онлайн і багато з них проводять безкоштовні тренування. Головне, викладачі з дисципліни «Фізичне виховання» на зв'язку зі своїми студентами і постійне надають консультації. Регулярні заняття неодмінно покращують самопочуття, силу, витривалість та вагу у довготривалій перспективі. В процесі фізичних вправ загартовується воля студента, характер, вдосконалюється вміння управляти собою, швидко і правильно орієнтуватися в різноманітних складних ситуаціях, своєчасно приймати рішення, розумно ризикувати або утримуватися від ризику.

Отже, рухова активність – є важливою складовою могутності нашого народу, корисна як для фізичного, так і психологічного здоров'я. Особливо для здобувачів вищої освіти де підвищується стійкість організму до дії несприятливих чинників навколишнього середовища. Війна всіх змусила перенести чимало стресу, а рухова активність зменшує рівень гормонів стресу і допомагає з цим боротися найефективніше. Рух позбавляє тривожності, страху, стресу і налаштовує на навчання, нові звершення задля перемоги України.

Література:

1. Рухова активність і здоров'я. URL: https://oleshynska-gromada.gov.ua/more_news/1535446470/ (дата звернення 20.04.2022)

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЯК ФУНДАМЕНТ ОНОВЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗВО

Саяпіна С. А.

*доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ, Донецька область, Україна*

Якість людських ресурсів, що визначається мотивацією викладачів та інших працівників закладу вищої освіти, їхнім ставленням до проблем діяльності свого освітнього закладу, до способів розв'язання цих проблем, рівнем узгодженості професійних цінностей і дій, баченням майбутнього своєї організації тощо, багато в чому визначає потенціал розвитку ЗВО.

У сучасній науково-педагогічній літературі репрезентовано численні праці, які створюють теоретико-методологічне підґрунтя для розв'язання проблеми професійного розвитку викладача ЗВО. Теоретичні та методичні аспекти розвитку професійної компетентності розглянуто в працях В. Андрощука, В. Докучаєвої, Е. Зеєра, Н. Красної, Н. Ларіонової, А. Маркової, Н. Ничкало, В. Огнев'юка, Д. Разіної, С. Сисоевої, Г. Цветкової та інших авторів. Світоглядні засади, закономірності професійного та особистісного зростання в умовах переходу до суспільства знань, професійний розвиток на основі компетентнісного підходу в українській науці досліджували Н. Бібик, І. Зязюн, В. Кремень, В. Олійник, М. Романенко, О. Савченко, В. Семиченко, О. Сухомлинська.

Значний інтерес викликають праці зарубіжних та українських науковців (С. Вершловський, О. Владиславлев, Б. Вульфсон, О. Даринський, Р. Дейв, Ж. Делор, Е. Джелпі, О. Джуринський, Е. Едварде, І. Кален, Д. Кідд, Г.Ключарев, П. Ленгранд, З. Малькова, О. Новиков, В. Онушкін, В.Осипов, В. Скворцов, Е. Фор, Т. Хюсен, Д. Х'юсман, П. Шукла та ін.), присвячені проблемам неперервної освіти.

Традиційно вважаємо, що кваліфікований викладач уміє робити те, чого він навчає інших, й організувати продуктивну роботу здобувачів вищої освіти. Але у світі, у якому нестабільність є постійною, викладач так само має «грати за новими правилами». Знання та вміння, які уможливили йому стати викладачем, наразі дуже швидко втрачають актуальність. Необхідно забезпечити умови для постійного профе-

сійного розвитку кожного викладача ЗВО. Проте під час професійної діяльності викладачі стикаються із численними проблемами. Загалом ці проблеми можна розподілити на такі:

1) аксіологічні: викладачі не мотивовані до освоєння суб'єктної позиції щодо освітньої діяльності ЗВО (активне осмислення проблем, що виникають в освітній діяльності ЗВО; участь в ініціюванні та проектуванні системних змін у ЗВО; управління якістю власної діяльності; участь в управлінні якістю діяльності ЗВО тощо); відсутність аксіологічно орієнтованої системи педагогічної підтримки процесів, що забезпечують підготовку наукових кадрів вищої школи (магістрантів, аспірантів) і безперервний професійний розвиток викладачів ЗВО; відсутність системи розвитку кар'єри молодого вченого (виявлення та формування професійних запитів здобувачів (бакалаврів, магістрів), а також аспірантів; оцінка та пред'явлення вимог із боку ЗВО, НДІ та виробництва; аналіз чинників успішності кар'єри молодого вченого тощо); значна частина аспірантів сприймає аспірантуру не як необхідний етап розвитку своїх дослідницьких і педагогічних компетенцій, а як місце, корисне для подальшого кар'єрного зростання, не пов'язаного з науковою та освітньою діяльністю; здобувачі освітньо-наукового рівня не розрізняють результати аспірантської програми (дослідник та його внесок у розвиток суспільства через знання) та результати аспірантської діяльності (дослідження, які мають відповідний рівень оригінальності);

2) системні: у галузі науково-дослідної та інноваційної діяльності закладів вищої освіти реалізується ситуаційне управління традиційного типу (при цьому викладачі, як правило, приречені на роль виконавців, а не суб'єктів управління); у практиці ЗВО рідко відбувається переосмислення та розвиток технологій самої діяльності, найчастіше це має місце в галузі довузівської підготовки та підвищення кваліфікації викладачів; у ЗВО відсутня широка, гнучка система просування найважливіших досягнень науки в освітню практику; реально наявні успішні прецеденти науково-освітньої інтеграції, здатної забезпечити вказане просування, не стають «точками інноваційного зростання» і розвитку діяльності вишів; у ЗВО не формується та не реалізується єдина програма, що системно підтримує дослідження, починаючи зі студентства й закінчуючи кількома роками після захисту кандидатської дисертації; кафедри найчастіше формально беруть участь у науково-дослідній діяльності освітніх установ; при цьому освітня діяльність кафедр рідко спирається на дослідження викладачів, а отже, страждає якість цієї діяльності;

3) психологічні: більшість викладачів не усвідомлює необхідність переходу від позиції передавача, репродуктивного відтворення наявних

знань, ідей, цінностей та смислів, до позиції джерела нових знань, ідей, цінностей і смислів; не сформованість готовності професорсько-викладацького складу ЗВО до перетворень власної діяльності від переважно викладацької до науково-освітньої; відсутність системи психолого-педагогічної підтримки та супроводу аспірантів і викладачів ЗВО, що дозволила б знизити бар'єри ініціювання системних змін й участі в них носіїв інтелектуального потенціалу ЗВО, що розглядаються; відсутність системи адаптації викладачів до ситуації, що змінюється у ЗВО в перехідний період пошуку та розробки нових підходів до підготовки майбутніх фахівців різних галузей;

4) організаційні: відсутність механізму прийняття взаємних зобов'язань ЗВО, викладачів, здобувачів, аспірантів і контролю того, як вони їх дотримуються; дефіцит необхідних організаційних компетенцій усього персоналу ЗВО; відсутність цілісної системи відтворення кадрового потенціалу ЗВО, а показники ефективності цього відтворення носять формальний характер; система підготовки наукових кадрів не справляється з кадровим забезпеченням поточних і перспективних потреб ЗВО; відсутність спадкоємності освітніх програм ЗВО та аспірантури; зниження рівня підготовки випускників ЗВО, які поповнюють ряди аспірантів.

Численні дослідження показують, що акценти у внутрішній мотивації викладачів ЗВО, значно відрізняються від акцентів у мотивації інших груп співробітників. Найбільш значущим мотивом стає прагнення до нового: нового досвіду, нових завдань. При цьому на другий план відходять традиційні мотиватори (матеріальні та нематеріальні винагороди, комфортність робочого місця, графік роботи). Розвиток і «челендж» стають основою внутрішньої мотивації носіїв інтелектуального потенціалу організації.

Діяльність сучасного викладача ЗВО багатогранна та багатоаспектна відповідно до безлічі виконуваних ним ролей. Збереглося (і навіть посилилося) значення його традиційної ролі – професійний педагог, який організовує та забезпечує процес засвоєння знань і становлення умінь. Але крім цього, викладач тепер повинен забезпечувати формування широкого кола компетенцій, що передбачає реальне привласнення знань особистістю студента (і, відповідно, здатність компетентно використовувати ці знання в процесі практичній діяльності) [1, с. 32–33].

Принципово нові запити до викладачів вищої школи породжуються процесами глобалізації та інтернаціоналізації. Тепер викладачі стають (повинні ставати) суб'єктами глобалізації та інтернаціоналізації, суб'єктами міжнародного освітнього та наукового співробітництва. При цьому кожен викладач – це ланка професорсько-викладацького

колективу, взаємно інтегрованого з усіма іншими ланками, які працюють на загальний результат.

Безумовно безперервну освіту викладача ЗВО розуміємо, насамперед, як процес послідовного підвищення його кваліфікації. При цьому підвищення кваліфікації викладача вищої школи у вітчизняній освітній практиці розглядається як процес, що складається з двох практично самостійних компонентів: з одного боку, це процес підвищення наукової кваліфікації, з іншого – підвищення педагогічної кваліфікації. Підвищення наукової кваліфікації передбачає наукове зростання викладача за допомогою проходження таких ступенів: аспірантура – захист дисертації на здобуття ступеня доктора філософії – докторантура (чи інша форма, покликана забезпечити можливість написання докторської дисертації) – захист докторської дисертації.

Наразі методологія педагогічного осмислення сутності безперервної професійної освіти викладача ЗВО потребує змін. Сутність та якості людини й світу, характер взаємин людини зі світом, природа професійного розвитку людини й особливості професіоналізації викладача ЗВО – усе говорить про необхідність трансформації сформованої системи додаткової професійної освіти викладача ЗВО відповідно до основної ідеї безперервної освіти як такої та, зокрема, задачі розгортання справді безперервної освіти викладача вищої школи.

Зважаючи на особливості професії викладача ЗВО, пов'язані з характером соціокультурних очікувань, змістом вимог до професійної діяльності та самого фахівця, кваліфікацію викладача (як представника гуманітарної професії з яскраво вираженим ефектом професійної поліфонії) важко діагностувати. Коректніше говорити не про кваліфікацію викладача та її підвищення, а про більш місткий процес – процес розвитку професіоналізму викладача вищої школи.

Література:

1. Махиня Н.В. Освіта дорослих: навчання на робочому місці як один із методів ефективного набуття кваліфікації. *Розвиток соціально-гуманітарної освіти і науки в контексті модернізації вітчизняної вищої освіти* : матеріали II всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 26 груд. 2014 р.). Дніпропетровськ, ДНУ імені Олеся Гончара, 2014. С. 32–33.

2. Саяпіна С.А. Професійний розвиток викладача в контексті підвищення якості діяльності ЗВО. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2021. № 53. С. 161–168.

ASYNCHRONOUS LEARNING IN LEARN FROM THE LEARNER FORMAT

Seniuk I. V.

*PhD Pharmaceutical Sciences,
Associate Professor at Biological Chemistry Department
National University of Pharmacy
Kharkiv, Ukraine*

Medical education faces continuous challenges in the process of facilitating learning and training. Learning is a complex, multifactorial, and evolving process. There are still challenges that require improvement and innovation to identify better opportunities. Therefore, efforts to accommodate learners' needs continue to find more efficient learning approaches and tools to acclimatize the growing demands. One of these approaches is facilitating interactive learning. Interactive and group learning approaches have been widely used in medical education to enhance learning. Sharing facilitates learning in various ways. Sharing ideas, perceptions, understandings, ways of thinking, and other higher mental skills and making this sharing available for all learners is a valuable venue for better education. Group studying enhances interactive learning and sharing. However, enhancing interaction and transforming educational activities into interactive sessions is often challenging for educators.

The traditional group study takes place in a face-to-face fashion. Nonetheless, with the advanced technology and communication, distant asynchronous studying in group fashion became more possible and practical, during the COVID-19 pandemic and especially in martial law. Educational technology instruction can be integrated with group learning activities and experiential learning to enhance learning significantly [1, p. 216–221].

Educational technology provides more than just storage of digitalized learning materials or information in books and journals. Technology provides the communication, mobility, and instructional designs to facilitate learning. Educational technology in medical education has evolved from basic use of resources to advanced web-based multimedia instruction, to provide self-directed learning opportunities for learners [2, p. 12537]. Enhancing self-directed learning through distance education or e-learning opens a broad concept of learning with minimal synchronous instructor involvement.

E-learning provides a practical and accessible technology learning tool to overcome various challenges and limitations in learning activities among various health care courses [3, p. 541–550]. Furthermore, the blended

learning approach to combine e-learning with face-to-face interactions to improve interprofessional competencies has been increasingly used. Blended learning refers to using computer-mediated learning in-person interactions [2, p. 12537]. Blending virtual and in-person simulations can optimize learning efficiency [4, p. 37]. Various educational activities such as didactic teaching, discussions, and self-directed learning can be achieved with e-learning. While other activities such as simulation of psychomotor skills may require in-person learning. Hence, blended learning provides a promising alternative approach for medical education because it combines the advantages of both traditional learning and e-learning [5, p. 12–17].

Sharing learning experiences in the asynchronous type of group learning where learners can learn from other learners' experiences can be structured to provide important learning objects. Educational technology facilitates video recording of a small group learning activity focusing on learners' interactions, various inputs, and conclusions. These interactions that involve learning skills, thinking talents, analysis abilities, and conclusions competencies make the core elements of the recorded activity.

The educational activity is structured by educators for a small group independent learning. Two or 3 students use the educational activity to learn in an interactive group setting involving enhanced and diverse interactions. This learning activity that includes all interactions is recorded and made available to other learners in the form of vodcast, podcast, or other digital media versions. Other learners can use this recorded experience as an adjunct or as a frame to learn the same topic. Using this recorded activity by other learners to study the same topic will enrich the learning experience with all the interactions of the original participants. It simulates studying with a group in a distance or blended learning that is available anytime and anywhere.

The next step in developing this approach is building ongoing discussion and comments from all viewing learners. A chat platform that contains the originally recorded activity can be made available for all the comments and textual input of other learners or educators. This ongoing input and asynchronous discussion will augment the sharing process, provides review and feedback to the ideas, and stimulates considering alternatives.

The advantages of this learning approach include:

- creating a unique educational activity that records the valuable learners' interactions and contributions and making it available to all learners at anytime and anywhere;
- sharing the diverse and valuable learning skills, analysis, and critical thinking;
- facilitating self-learning in a simulated socially-rich environment;

– transforming unidirectional teaching to shared learning and semi-interactive education.

Education has already been more influenced by social interaction. Younger generation learners commonly use social interactions in a “digital natives” style [6, p. 544–545]. This learning approach exemplifies a simulation of the social learning environment. It allows learners to compare themselves to others, facilitates understanding, widens the scope of critical thinking, and enhances attentiveness in a social environment. It also provides a valuable company for learners to stimulate and enhance learning. Group learning enhances active and self-directed learning, reflection upon learning activities, self-regulatory skills, testing and comparing own thinking, hypothesis, deep learning and higher-order activities, adult style of learning, and acceptance of responsibility for own progress [7, p. 1071–1076]. It improves transferable skills such as organizational, and time management skills, leadership, prioritization, and problem-solving [8, p. 587–592].

Learning from learners can provide rich, stimulating, facilitating, social, interactive, and entertaining educational activities with easy structure and low cost. It provides a better alternative to the classical video lectures or other unidirectional delivery of information activities. It is based on how students like to learn conveniently. Evaluating and validating the use of this adjunctive method of learning is important. Various settings can be structured to assess the method and to develop it further depending on the feedback.

References:

1. Rowe M., Frantz J., Bozalek V. (2012) The role of blended learning in the clinical education of healthcare students: a systematic review. *Med. Teach.* 34:4. P. 216–221. Doi: 10.3109/0142159X.2012.642831
2. Liaw S. Y., Tan K. K., Wu L. T. et al. (2019) Finding the right blend of technologically enhanced learning environments: randomized controlled study of the effect of instructional sequences on interprofessional learning. *J. Med. Internet Res.* 21:5. Article e12537. Doi: 10.2196/12537
3. Cain J., Chretien K. (2013) Exploring social media’s potential in interprofessional education. *JRIPE.* 3:2. P. 541–550. Doi: 10.22230/jripe.2013v3n2a110
4. Liaw S. Y., Wong L. F., Lim E. Y. et al. (2016) Effectiveness of a web-based simulation in improving nurses’ workplace practice with deteriorating ward patients: a pre- and postintervention study. *J. Med. Internet Res.* 18:2. P. 37.
5. Makhdoom N., Khoshhal K. I., Algaidi S. et al. (2013) “Blended learning” as an effective teaching and learning strategy in clinical medicine:

a comparative cross-sectional university-based study. *Journal of Taibah University Medical Sciences*. 8:1. P. 12–17.

6. Hillman T., Sherbino J. (2015) Social media in medical education: a new pedagogical paradigm? *Postgrad. Med.* 91. P. 544–545. Doi: 10.1136/postgradmedj-2014-133230

7. Meo S. A. Basic steps in establishing effective small group teaching sessions in medical schools. (2013) *Pak J Med Sci.* 29:4. P. 1071–1076. Doi: 10.12669/pjms.294.3609

8. Jones R. W. (2007) Learning and teaching in small groups: characteristics, benefits, problems and approaches. *Anaesth. Intensive Care.* 35:4. P. 587–592.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Серебро М. В.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри загальної теорії права та держави

Національний університет «Одеська юридична академія»

м. Одеса, Україна

Початок війни та запровадження режиму воєнного стану в Україні стали викликами не лише військового, а й юридичного напрямку. Цілком закономірно почали виникати питання абсолютно в усіх сферах правового регулювання, адже соціальні відносини змінилися набагато швидше, ніж це відбувалося у мирний час. Це спричинило появу великої кількості прогалин у праві, а спроби їх оперативного подолання і усунення призвели до значної кількості колізій. Не винятком стала сфера трудових правовідносин.

Звичайно, безпрогального права (у позитивістському його розумінні) не існує, адже соціальні відносини змінюються швидше, ніж відбувається їх правове врегулювання. Як вчинити керівнику закладу освіти, коли відносини дійсно не врегульовані законом і він має справу з прогалиною, це – одна справа (застосування аналогії закону, аналогії права). Але геть інша – коли ці ж керівники формують так звані удавані прогалини (коли під час правореалізаційного процесу у суб'єкта лише складається враження відсутності норми права).

Іноді здається, що без листа-роз'яснення від Міністерства освіти і науки України чи відповідного обласного департаменту освіти і науки жодна норма права не знаходить свого застосування з боку багатьох керівників освітньої сфери. У цьому контексті надважливим вбачається потреба у підвищенні рівня правових знань освітян та уміння користуватися академічною, організаційною, фінансовою і кадровою автономією, гарантованою ст. 23 ЗУ «Про освіту».

Варто нагадати і положення ч. 2 ст. 2 ЗУ «Про освіту» про те, що листи, інструкції, методичні рекомендації, інші документи органів виконавчої влади, крім наказів, зареєстрованих Міністерством юстиції України, та документів, що регулюють внутрішню діяльність органу, не є нормативно-правовими актами і не можуть встановлювати правові норми.

Наразі особливості регулювання трудових відносин у закладах освіти у період дії воєнного стану врегульовані двома спеціальними нормативно-правовими актами рівня закону: ст. 57-1 «Про освіту» та положеннями ЗУ «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». Нікуди не подівся і Кодекс законів про працю України, який по відношенню до вищезгаданих актів виступає як загальний нормативно-правовий акт.

Поняття, характеристики та послідовність використання спеціальних та загальних нормативно-правових актів описані у листі Міністерства юстиції України від 26.12.2008 року № 758-0-2-08-19 «Щодо практики застосування норм права у випадку колізії».

Окремою проблемою зараз є і відсутність доступу до Єдиного державного реєстру судових рішень, адже без ознайомлення з судовою практикою важко дати однозначні відповіді на спірні питання правозастосування у воєнний час.

Стаття 57-1 ЗУ «Про освіту» надає перелік гарантій, у тому числі й «працівникам закладу освіти». Відповідно до пп. 14.1.195. ст. 14 Податкового кодексу України працівник – фізична особа, яка безпосередньо власною працею виконує трудову функцію згідно з укладеним з роботодавцем трудовим договором (контрактом) відповідно до закону. Отже, ці гарантії поширюються на абсолютно усіх працівників закладу освіти, а не тільки на педагогічних, з чим уже виникають проблеми у контексті сплати середньомісячного заробітку, дистанційної роботи тощо. На мою думку, ця стаття є дещо популістичною і за відсутності її редагування, з подальшим веденням бойових дій та зменшенням надходжень до бюджетів усіх рівнів стане мертвою, як мінімум у контексті гарантування виплат всім і вся.

Положення ст. 60-2 КзПП України у період дії режиму воєнного стану дають можливість переводити працівників закладу освіти на

дистанційну роботу наказом керівника закладу освіти без обов'язкового укладення трудового договору про дистанційну роботу в письмовій формі. З таким наказом (розпорядженням) працівник ознайомлюється протягом двох днів із дня його прийняття, але до запровадження дистанційної роботи. У такому разі норми ч. 3 ст. 32 цього Кодексу не застосовуються (не потрібно попереджати за два місяці про істотну зміну умов праці). Варто пам'ятати і про те, що працівник може сам ініціювати своє переведення на дистанційну роботу, шляхом подання заяви. Важливо розуміти, що наказ про організацію освітнього процесу у дистанційній формі та переведення працівника закладу освіти на дистанційну роботу це не однакові за своїми наслідками правозастосовні акти.

Проблемним стало і питання оплати праці непедагогічних працівників під час оголошення простою у закладах освіти. Відповідно до ст. 34 КЗпП України простій – це зупинення роботи, викликане відсутністю організаційних або технічних умов, необхідних для виконання роботи, невідворотною силою або іншими обставинами. Торгово-промислова палата України своїм листом від 28.02.2022 р. № 2024/02.0-7.1 підтвердила, що військова агресія Російської Федерації та введення режиму воєнного стану з 24 лютого 2022 року до їх офіційного закінчення є надзвичайними, невідворотними та об'єктивними обставинами. Дійсно, не усі працівники можуть бути переведені на дистанційну роботу у силу неможливості виконання їх посадових обов'язків у такому режимі. Якщо є така категорія працівників і вони не виконують свою роботу очно та не можуть працювати дистанційно, то оголошується простій. При цьому, виходячи із гарантій ст. 57-1 ЗУ «Про освіту» та положень Галузевої угоди між Міністерством освіти і науки України та Профспілками працівників освіти і науки України на 2021-2025 роки, можна припускати, що їм має виплачуватися середньомісячна заробітна плата.

Цікавим є положення ст. 13 ЗУ «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» про призупинення дії трудового договору. Це тимчасове припинення роботодавцем забезпечення працівника роботою і тимчасове припинення працівником виконання роботи за укладеним трудовим договором. Важливим є те, що положення цієї статті є єдиними у Законі, які продовжують діяти після закінчення режиму воєнного стану. Відповідно до п. 3 Прикінцевих положень цей Закон діє протягом воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», та втрачає чинність із дня припинення або скасування воєнного стану, крім частини третьої статті 13 цього Закону, яка втрачає чинність з моменту завершення виплати державою, що здійснює військову

агресію проти України, відшкодування заробітної плати, гарантійних та компенсаційних виплат працівникам. Призупинення дії трудового договору керівник закладу освіти може застосувати лише як крайню міру, коли вичерпані усі можливості забезпечення роботою (у тому числі дистанційною) та її оплати. Системний аналіз наразі діючих нормативно-правових актів кристалізує тут проблему, яка виявляється у тому, що в період призупинення дії трудового договору фактично не буде зараховуватися страховий стаж, адже будуть відсутні обов'язкові відрахування страхових внесків.

Проблемним у перші дні війни стало питання оформлення трудових відносин із працівниками, залученими до територіальної оборони відповідно до ЗУ «Про основи національного спротиву». Слід зазначити, що згідно з ч. 2 ст. 24 Закону України «Про основи національного спротиву» на членів добровольчих формувань територіальних громад під час їх участі у заходах підготовки добровольчих формувань територіальних громад, а також виконання ними завдань територіальної оборони поширюються гарантії соціального і правового захисту, передбачені Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». Враховуючи специфіку служби в територіальній обороні, яка може передбачати не постійне, а періодичне залучення працівника до виконання своїх обов'язків, вважаємо, що роботодавцю не потрібно в обов'язковому порядку видавати наказ про увільнення працівника від виконання роботи за трудовим договором. В той же час слід розглянути питання про доцільність (можливість) встановлення для працівників, які проходять службу в територіальній обороні, індивідуального режиму роботи, якщо це об'єктивно можливо. У кожному конкретному випадку слід виходити із рівня залучення працівника до участі в територіальній обороні, кількості робочого часу, який витрачає працівник на цю діяльність та ефективність і можливість виконання його обов'язків за трудовим договором. При цьому на час виконання працівниками обов'язків з територіальної оборони у робочий час їм гарантується збереження місця роботи (посади) і середнього заробітку.

Неоднозначним для освітян виглядає положення ст. 12 ЗУ «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», яка на період дії воєнного стану обмежує тривалість щорічної оплачуваної відпустки 24-ма календарними днями. Але вже є лист МОН від 13.05.2022 р. № 1/5133-22 «Про надання інформації», яким повідомляється, що на розгляді знаходять зміни до цього Закону. Прийняття цих змін дозволить надавати у період дії воєнного стану педагогічним працівникам щорічну основну відпустку повної тривалості.

Це лише частина проблемних питань, які, на мою думку, є одними з основних, що виникають у сфері регулювання трудових відносин у закладах освіти в умовах воєнного стану. Більш розширений та детальний огляд буде наданий в рамках усної доповіді. Тези актуальні станом на 17 травня 2022 року.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ВІМ-ТЕХНОЛОГІЙ» ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДВНЗ ПДАБА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Серета С. Ю.

*старший викладач кафедри нарисної геометрії та графіки
ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва
та архітектури»
м. Дніпро, Україна*

Поки світ оговтується від наслідків пандемії COVID-19, Україна на додачу ще й живе у пекельному вирі війни [1]. Внаслідок воєнного вторгнення на території України знищено і пошкоджено величезну кількість житлового фонду, який потрібно відновлювати і відбудувати вже зараз. Сьогодні ДВНЗ ПДАБА бере активну участь в створенні проєкту модульних будинків для внутрішньо переміщених осіб з використанням ВІМ-технологій [2].

Після тимчасового призупинення освітнього процесу в березні 2022 року в академії відновилося дистанційне навчання за допомогою Microsoft Teams в хмарному корпоративному сервісі MS Office 365. Відразу гострою необхідністю стало установлення зв'язку зі студентами, подолання тривожності, тривалого стресу, нервової напруги в такий важкий час. Для цього на веб-сайті ДВНЗ ПДАБА на сторінці «Психологічна служба» були створені і доповнюються рекомендації, спрямовані на психологічну підтримку студентів і викладачів академії під час воєнного стану [3]. Ті студенти, які покинули свої домівки, і знаходяться у місцях тимчасового перебування в Україні або за кордоном, змогли повернутися до навчання.

Сьогодні головним напрямком в освітньому процесі кафедри нарисної геометрії та графіки ДВНЗ ПДАБА є впровадження ВІМ-технологій в навчальний процес. Актуальність теми вивчення основ автоматизованого ВІМ проєктування в програмному комплексі Revit очевидна. Зараз прийнято говорити про ВІМ, як новому етапі

розвитку технологій у проектуванні та будівництві. Навчальний процес активного впровадження BIM-технологій в академії почався з 2020 року. Відбулися перші захисти дипломних робіт ступеня бакалавра та магістра з використанням програмного комплексу Autodesk Revit.

Розглянемо особливості викладання дисциплін кафедри нарисної геометрії та графіки ДВНЗ ПДАБА в умовах воєнного стану на прикладі дисципліни «Основи BIM-технологій» для студентів ступеня бакалавра спеціальностей 191 «Архітектура та містобудування» і 192 «Будівництво та цивільна інженерія». Оскільки програмним забезпеченням цієї дисципліни є програмний комплекс Autodesk Revit, то студентам потрібно самостійно встановити цей продукт на свої ноутбуки, стаціонарні комп'ютери. Для коректної активації програми Revit студентам було надано torrent, але при завантаженні в умовах воєнного стану виникало багато проблем і збоїв, усунення яких потрібно було швидко вирішувати.

Рис. 1. Перегляд архітектурно – будівельного креслення проекту житлового будинку в програмі Revit

Програма Revit є пріоритетною розробкою компанії Autodesk тому, що вона забезпечує більш близьке моделювання до реальних будівель. Звідси термін: «Інформаційне моделювання будівель» або BIM (Building Information Model). Технологія являє собою єдину систему проєктування будівель і підготовки будівельної документації. З метою створення сприятливих умов до самостійного поглиблення знань з комп'ютерної графіки на кафедрі нарисної геометрії та графіки ДВНЗ ПДАБА були розроблені методичні вказівки [4], які містять один з можливих шляхів створення, формування та видачі кінцевих архітектурно-будівельних креслень проєкту житлового будинку. На рисунку 1 надано графічну роботу студента першого курсу спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія», виконану в програмі Revit.

В результаті співпраці з партнерами кафедри нарисної геометрії і графіки – громадською спілкою «BUILDIT Ukraine» (м. Дніпро), студентам академії в цей тривожний час була надана можливість безкоштовно скористатися матеріалами додаткового курсу для поглибленого вивчення програми Autodesk Revit.

Отримані результати показали, що освоєння BIM-технологій дозволить студентам в подальшому стати висококваліфікованими фахівцями будівельних спеціальностей, які будуть затребувані в післявоєнному відновленні України.

Література:

1. Освіта – найпотужніша зброя сучасності. URL: <https://osvitoria.media/experience/osvita-najpotuzhnisha-zbroya-suchasnosti/>
2. BIM-технології-інструмент будівельників. Цикл науково-практичних лекцій «Переможемо! Відбудуємо!». URL: <https://pgasa.dp.ua/news/bim-tehnologiyi-instrument-budivelnykiv/>
3. Психологічна служба для студентів та викладачів. URL: <https://pgasa.dp.ua/studentu/psihologichna-sluzhba/>
4. Методичні вказівки до самостійного виконання креслень в середовищі програми Revit (розділ «Комп'ютерна графіка», тема «Виконання архітектурно-будівельного креслення проєкту житлового будинку в програмі Revit») для студентів ступеня бакалавра спеціальностей 191 «Архітектура та містобудування» і 192 «Будівництво та цивільна інженерія» денної та заочної форм навчання / Укладачі: Сопільняк А.М. Серєда С.Ю. Дніпро : ДВНЗ ПДАБА. 2021. 31 с. URL: <http://surl.li/cdxmc>

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сіренко О. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінальної юстиції
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Київська область, Україна*

В умовах воєнного стану сфера освіти зазнала суттєвих змін. Ми вчимося жити і працювати, здобувати знання в нових реаліях. Частина учасників освітнього процесу через загрози життю, бойові дії та тимчасову окупацію окремих територій були змушені або переміститися в межах України, або виїхати за кордон. В той же час частина педагогів, науково-педагогічних працівників, здобувачів освіти залишаються на тимчасово окупованих територіях. Ряд навчальних закладів були або зруйновані, або фізично знищені.

В зв'язку з цим виникло ряд питань, щодо організації освітнього процесу, оплати праці педагогів та науково-педагогічних працівників, порядок завершення навчального року 2021/2022, які потребували негайного вирішення. З цією метою та у зв'язку необхідністю вирішення ряду інших нагальних питань було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану» від 15.03.2022 № 2126-IX, який передбачає нові державні гарантії в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану для сфери освіти.

Зазначеним Законом доповнено Закон України «Про освіту» ст. 57-1 «Державні гарантії в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану», згідно з якою здобувачам освіти, працівникам закладів освіти, установ освіти, наукових установ, у тому числі тим, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, оголошених у встановленому порядку (особливий період) вимушені були змінити місце проживання (перебування), залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від їхнього поточного місця проживання (перебування), на час особливого періоду, гарантується:

- організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників;
- збереження місця роботи, середнього заробітку, виплата стипендії та інших виплат, передбачених законодавством;

– місце проживання (пансіон, гуртожиток тощо) та забезпечення харчуванням (у разі потреби)» [3].

Забезпечення держаних гарантій, створення безпечного освітнього середовища, організацію здобуття освіти, освітнього процесу в умовах воєнного стану у межах своєї компетенції, здійснюють:

- органи виконавчої влади, органи військового командування, військові, військово-цивільні адміністрації, -органи місцевого самоврядування, їхні представники, посадові особи (керівники, голови, начальники), органи управління (структурні підрозділи) у сфері освіти;
- заклади освіти, установи освіти, наукові установи, їх засновники;
- громадські об'єднання, благодійні організації та фізичні особи, які здійснюють благодійну (волонтерську) діяльність.

Вказані органи мають право приймати в межах своєї компетенції рішення, обов'язкові до виконання на відповідній території, для реалізації зазначених вище державних гарантій в умовах воєнного стану [3].

В контексті зазначеного нормативно-правового акту, здійснювати нормативно-правове забезпечення функціонування системи освіти і науки та видавати накази з питань створення освітнього середовища, організацію здобуття освіти, освітнього процесу та з інших питань у сфері освіти і науки, не врегульованих в умовах воєнного стану уповноважено Міністерство освіти і науки України.

Також важливе значення для здійснення освітнього процесу має постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо врегулювання питань академічної мобільності» від 13 травня 2022 р. № 599 [2], яка набрала чинності 21.05.2022 року і якою, зокрема визначено процедуру реалізації права на академічну мобільність, порядок проходження, визнання та зарахування результатів академічної мобільності для українських учасників в межах міжнародної співпраці в галузі освіти, науки, інновацій.

Як прокоментували у Міністерстві освіти і науки, «імплементация зазначеної процедури в умовах воєнного стану дасть змогу гарантувати право на безпечну освіту студентів, які вимушено покинули місце свого постійного перебування або Україну, в більш безпечних регіонах України або за кордоном, сприяти їхньому поверненню в Україну після завершення або припинення воєнного стану, адже офіційно дозволить зарахувати результати такого навчання після повернення до свого закладу постійного місця навчання. Також реалізація процедури гарантуватиме право на безпечні умови праці наукових та науково-педагогічних працівників, що підтримає інтелектуальний потенціал

України, оскільки забезпечить збереження посади за основним місцем роботи до двох років» [1].

Незважаючи на ряд прийнятих нормативно-правових актів, покликаних врегулювати освітній процес в умовах воєнного стану, залишається ще багато питань, серед яких і – відпрацювання механізму реалізації їх окремих положень.

Особливості здійснення освітнього процесу пов'язані з відмінностями організації дистанційного навчання в умовах воєнного стану від дистанційного навчання у звичайних умовах. Серед останніх можна вказати на: неможливість окремих здобувачів освіти вчасно долучитись до лекційного або семінарського заняття; відсутність засобів зв'язку, інтернету; зниження мотивації до навчання та наявність небезпеки (або можливість такої небезпеки) як особистої так і інформаційної. І викладачу, який виконує в освітньому процесі найрізноманітніші ролі, необхідно навчитись працювати за існуючих викликів сьогодення, засвоювати нові засоби комунікації з учасниками освітнього процесу з використанням сучасного програмного забезпечення (Trello, Google drive, Telegram, Microsoft Teams, Zoom, Slack та інші).

Література:

1. Академічні обміни в умовах воєнного стану. URL: <https://lexinform.com.ua/zakonodavstvo/akademichni-obminy-v-umovah-voennogo-stanu/> (дата звернення: 27.05.2022).

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2126-IX / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2126-20#Text> (дата звернення: 29.05.2022).

3. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо врегулювання питань академічної мобільності. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 травня 2022 р. № 599 / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/599-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 29.05.2022).

ДО ПИТАННЯ ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЖИТЛО, ЯКЕ БУЛО ЗНИЩЕНЕ ВНАСЛІДОК БОЙОВИХ ДІЙ

Січко Д. С.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного та кримінального права і процесу
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна*

Питання відносин власності ніколи не втрачають своєї актуальності, в першу чергу, у зв'язку з динамікою як самих відносин, так і зміни підстав набуття та припинення права власності. Особливої актуальності за сучасних обставин набуває питання припинення відносин власності щодо такого об'єкта права як житло.

Військова агресія Російської Федерації проти України спричинила ряд негативних наслідків, в тому числі знищення значної кількості об'єктів нерухомого майна, зокрема житлового фонду. Тому для всіх суб'єктів права власності на житлові об'єкти, що постраждали або були знищені в результаті військових дій, є актуальними питання правового режиму припинення права власності та питання пов'язані з компенсацією за знищену житлову нерухомість внаслідок військової агресії.

Так, згідно статті 349 Цивільного кодексу України [1], право власності на майно припиняється в разі його знищення. Водночас, згідно з ч. 1 статті 182 Цивільного кодексу України припинення права власності підлягає державній реєстрації.

Відповідно ж до п. 75 Порядку державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 № 1127 [2] для державної реєстрації припинення права власності у зв'язку з його знищенням подаються:

1) заява власника закінченого будівництвом об'єкта чи об'єкта незавершеного будівництва, справжність підпису на якій засвідчена відповідно до Закону України «Про нотаріат»;

2) документ, що посвідчує право власності на закінчений будівництвом об'єкт чи об'єкт незавершеного будівництва (крім випадків, коли право власності на такий об'єкт вже зареєстровано в Державному реєстрі прав або коли такий документ відсутній у зв'язку із втратою, пошкодженням чи псуванням).

Враховуємо, що підтвердження знищення майна проводиться за наявності відомостей про факт знищення, отриманих державним

реєстратором з Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва, регулювання якої визначено Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності» [3]. В цьому контексті важливого значення набуває прийняття Кабінетом Міністрів України Постанови № 380 від 26.03.2022 р. [4] (з змінами та доповненнями) якою затверджено «Порядок подання інформаційного повідомлення про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією російської федерації»(надалі – Порядок).

Зокрема п 4 вказаного Порядку передбачено створення Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією російської федерації (далі – Реєстр). Особливість дії цього Порядку полягає в тому, що інформаційне повідомлення до Реєстру може подати не тільки власник нерухомого майна та його правонаступники (як фізична так і юридична особа), але й особи які придбали або побудували житло, але ще не оформили право власності на нього, при чому законодавство не пов'язує причини відсутності належної реєстрації права власності саме з військовою агресією.

Враховуючи, що власники знищених житлових об'єктів можуть територіально знаходитись поза території знаходження житла – як і в інших регіонах так і за кордоном, Порядок передбачає 2 різних способи подання повідомлення: самостійно шляхом використання додатку Порталу Дія або через адміністратора ЦНАП або нотаріуса.

Важливо зазначити, що необхідність подачі фізичною особою – суб'єктом права власності зазначеного вище інформаційного повідомлення обумовлена не тільки формалізацією припинення права власності на житло, але й, як це зазначає п. 6. вищезазначеної Постанови, можливістю отримання компенсації за знищене або зруйноване майно. Зокрема, відповідно до п. 6. Постанови, подані фізичними особами вищезазначені інформаційні повідомлення про пошкодження або знищення автоматично прирівнюються до заяв про надання компенсації за пошкоджені та знищені об'єкти нерухомого майна.

Варто звернути увагу, що питання компенсації за знищене або пошкоджене майно в результаті військової агресії, на даний час, знаходиться в стадії нормативної розробки. 01 квітня 2022 року Верховною Радою України прийнято за основу проект Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації» [5]. Хоча цей документ має статус законопроекту, але аналізуючи його вже можна дійти до певних висновків.

По-перше, відповідно до ст. 2 даного законопроекту, право на компенсацію майна мають виключно фізичні особи, які є громадянами України. В той же час, України будучи членом Ради Європи в 1997 році ратифікувала Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод [6], де в ст. 1 Протоколу № 1 визнала та гарантувала захист права власності фізичних осіб незалежно від політико-правового зв'язку з державою. Крім того, сам законопроект в п. 2. ст. 2 визначає, що не допускається застосування привілеїв чи обмежень до осіб за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками. Таким чином, це може призвести до різноманітних позовів до Європейського суду з прав людини зі сторони іноземців – власників житлової нерухомості щодо визначення примусової компенсації зі сторони України аналогічної національному захисту.

По – друге, п. 12 ст. 6 законопроекту визначає, що «Право власності отримувача компенсації на знищений об'єкт нерухомого майна припиняється у зв'язку з його знищенням. Державна реєстрація припинення такого права здійснюється відповідно до закону після отримання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна».

Відповідно до чинного законодавства, інформація щодо припинення права власності на нерухоме житлове майно вноситься до реєстру речових прав на нерухоме майно за заявою заявника. Згідно до ст. 2 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» [7], заявником може бути лише власник майна або відповідна правомочна особа. На даний час, ні в тексті законопроекту ні в чинному законодавстві не передбачено автоматичної процедури припинення права власності в реєстрі на підставі норми закону, як це передбачає законопроект. І тому може виникнути ситуація, коли власник не буде вчиняти дії по внесенню змін до реєстру про припинення його права власності при одержанні вищезазначеної компенсації. Тому було би доцільним, передбачити в законопроекті норму щодо переходу права власності на зруйноване (пошкоджене) майно до органів місцевого самоврядування. Така позиція була би логічною, оскільки органи місцевого самоврядування, в межах своєї повноважень, мали би можливість потім приймати рішення щодо перспектив розвитку території на місці зруйнованих будинків.

Література:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 06.06.2022).

2. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.12 2015 № 1127 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06.06.2022).

3. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (дата звернення: 07.06.2022).

4. Про збір, обробку та облік інформації про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.03.2022 р. № 380 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.06.2022).

5. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації : Проект Закону URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=7198&skl=10 (дата звернення: 07.06.2022).

6. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 07.06.2022).

7. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text> (дата звернення: 07.06.2022).

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Счастливцев В. І.

*старший викладач кафедри фізичного виховання
та тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Рожеченко В. М.

*викладач кафедри фізичного виховання
та тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Запровадження воєнного стану накладає певні обмеження щодо повноцінного освітнього процесу у закладах вищої освіти і не тільки. Постало питання: яким чином забезпечити дистанційне навчання здобувачів вищої освіти з різних дисциплін і фізичне виховання не виняток. Але не всі розуміють необхідність такого навчання саме з фізичної культури. Працюючи дистанційно, переважна кількість викладачів зіткнулася з проблемою нерозуміння здобувачами вищої освіти значення і необхідності щоденного виконання фізичних вправ. Тому перед кафедрою фізичного виховання постала задача більш детального пояснення поняття фізичного виховання та його ролі у розвитку та становленні людини як особистості.

Фізичне виховання є складовою всебічного розвитку людини. Воно спрямоване на забезпечення фізичного розвитку індивіда, зміцнення здоров'я, морфологічне і функціональне вдосконалення організму в цілому. Чим більше розвинені фізичні і духовні сили людини, тим вищий рівень її працездатності і результативності праці. Здорова людина більш активна, мобільна, життєрадісна і загалом життєздатніша.

Виховання здорового покоління з гармонійним розвитком фізичних і духовних якостей – одне з основних завдань сучасного суспільства. У будь-якій країні, що заснована на гуманістичних і демократичних принципах, здоров'я людини є вищою цінністю, найважливішим надбанням держави, воно – безперечний пріоритет, запорука життєстійкості і прогресу суспільства. Тому фізичне виховання здобувачів вищої освіти має дуже велике значення для підготовки гармонійно розвинених, висококваліфікованих фахівців [1].

Воно вирішує ряд значущих суспільних завдань, а саме:

- підвищення функціональних можливостей організму засобами фізичної культури;
- сприяння всебічному гармонійному розвитку, відмова від шкідливих звичок, покращення розумової і фізичної працездатності;
- формування думки про систематичні заняття фізичними вправами з урахуванням особливостей майбутньої професії, фізичне самовдосконалення та здоровий спосіб життя;
- отримання необхідних знань, умінь та навичок у галузі фізичної культури з метою профілактики захворювань, відновлення здоров'я та підвищення професійної працездатності;
- використання засобів фізичної культури в лікувально-профілактичній діяльності;
- оволодіння методами визначення фізичного стану та самоконтролю;
- виховання організаторських навичок, особистої гігієни та загартування організму;
- уміння складати та виконувати вправи з комплексів ранкової гігієнічної гімнастики;
- виховання патріотичних, морально-вольових і естетичних якостей;
- удосконалення спортивної майстерності здобувачів вищої освіти, що займаються обраними видами спорту.

У процесі занять фізичними вправами зміцнюється не лише тіло людини але й розвиваються такі моральні якості, як працьовитість, дисциплінованість, наполегливість, вольові якості. Систематичне виконання фізичних вправ сприяє прояву вольових зусиль, які є дуже необхідними в подальшій професійній діяльності, наприклад, при збереженні уваги при втомі; подоланні труднощів, обумовлених функціональними зрушеннями в організмі (небажання продовжувати роботу, біль, потреба «терпіти»); подоланні негативних емоцій (страху, невпевненості, розгубленості); дотриманні певного режиму життя, тренування і харчування. Формування вольових якостей сприяє становленню здобувачів вищої освіти як особистостей здатних вільно, в рамках усвідомленої необхідності, визначати свою поведінку і діяльність та нести відповідальність за її результати.

Тільки систематичне виконання фізичних вправ стає запорукою міцного здоров'я, покращує фізичні якості, зміцнює імунітет і формує життєрадісну працездатну особистість. Тому під час воєнного стану ні в якому разі не слід припиняти займатися фізичними вправами. Для цього кафедраю фізичного виховання запропоновано дистанційну роботу з виконання різних комплексів фізичних вправ за допомогою

інтернет платформи ZOOM, СУДН «Moodle». Але ж не всі здобувачі вищої освіти мають змогу виконувати фізичні вправи дистанційно під керівництвом викладача. Тому на перший план виходить свідома самостійна робота. Для того, щоб самостійно розробити комплекс фізичних вправ треба мати необхідне уявлення про мету, обсяг, порядок та послідовність фізичних навантажень [2].

Студентські роки це час, коли організм людини продовжує розвиватися, і за роки навчання в університеті можна максимально зміцнити силу, серцево-судинну систему, красу тіла і набути великого запасу міцного здоров'я на все життя. Але, якщо не дотримуватись правильної методики виконання фізичних вправ, то не тільки не буде користі, а й можна нанести собі великої шкоди.

Література:

1. Шинкарьова О.Д. Підвищення ефективності фізичного вдосконалення здобувачів вищої освіти засобами кросфіту. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. 2019. Вип. 12. С. 99–102.

2. Форостянов О.І. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів вищих навчальних закладів. *The 8th International scientific and practical conference "Science, society, education: topical issues and development prospects"* (July 5–7, 2020) SPC "Sci-conf. com. ua", Kharkiv, Ukraine. 2020. С. 175.

ПОКРАЩЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тарасенко М. І.

*старший викладач кафедри іноземних мов
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

Війна вносить свої корективи у низку сфер життя. Змін потребує і викладання дисциплін у ЗВО. Більшість студентів були вимушені покинути свої домівки, частина залишилась без зв'язку та лише мала частина, що змогли далі повноцінно продовжувати дистанційне навчання. Тому в умовах війни викладачам слід більше приділяти увагу саме самостійної роботи студентів.

На сучасному етапі для отримання вищої освіти майбутньому фахівцю потрібно оволодіти навичками навчально-пізнавальної діяльності з метою подальшого поглиблення своїх знань і формування професійної компетенції. Складовою цих зусиль є самостійна робота як особлива форма навчального процесу.

Організація самостійної роботи студентів одна із найважливіших питань за умов реалізації компетентнісної моделі освіти. Це пов'язано не тільки зі збільшенням частки самостійної роботи при освоєнні навчальних дисциплін, але, насамперед, із сучасним розумінням освіти як життєвої стратегії особистості. Мотивація до безперервної освіти, загальнокультурні та професійні компетенції стають необхідним ресурсом особистості для успішного включення до трудової діяльності та реалізації своїх життєвих планів. Основне завдання вищої освіти полягає у формуванні творчої особи спеціаліста, здатного до саморозвитку, самоосвіти, інноваційної діяльності.

Посилення ролі самостійної роботи студентів означає важливий перегляд організації навчально-виховного процесу у ЗВО, який має будуватися на тому, щоб розвивати вміння вчитися, опановувати способами адаптацію професійну діяльність у світі. Це передбачає орієнтацію на активні методи оволодіння знаннями, розвиток творчих здібностей, перехід від потокового до індивідуалізованого навчання з урахуванням потреб та можливостей особистості. Студентоорієнтована спрямованість вищої освіти передбачає широку участь у освітньому процесі, можливість реалізації їх академічних свобод, до індивідуальної форми навчання, підвищення відповідальності за результати.

Під самостійною роботою студентів сьогодні розуміється вид навчально-пізнавальної діяльності з освоєння основної освітньої програми вищої професійної освіти, що здійснюється в певній системі, за партнерської участі викладача у її плануванні та оцінці досягнення конкретного результату.

У ЗВО існують дві загальноприйняті форми самостійної роботи: аудиторна та індивідуальна, але нині актуальною є тільки індивідуальна робота.

Аудиторна самостійна робота може реалізовуватися під час проведення практичних занять, семінарів, виконання лабораторного практикуму. Аудиторна самостійна робота проводиться під контролем викладача, у якого під час виконання завдання можна отримати консультацію.

Індивідуальна самостійна робота – запланована навчальна, навчально-дослідницька, науково-дослідна робота студентів з формування загальнокультурних та професійних компетенцій, що виконується у позааудиторний час за завданням та за методичного керівництва викладача, але без його безпосередньої участі.

Таким чином, самостійна робота може бути як в аудиторії, так і поза нею. Самі види та форми самостійної роботи перетинаються, багато в чому доповнюючи одне одного. Проте, розглядаючи питання самостійної роботи студентів, зазвичай мають на увазі переважно позааудиторну роботу. Організація позааудиторної самостійної роботи є найбільш трудомісткою, але необхідної для реалізації компетентнісного підходу в освіті.

Самостійна робота є найважливішою складовою компетентнісно-орієнтованого освітнього процесу і служить досягненню наступних цілей:

- формування навичок самоосвіти, розвиток пізнавальних та творчих здібностей особистості як основного компонента компетентності випускника;

- формування науково-дослідних компетенцій студентів, здатність до здійснення самостійних наукових проєктів;

- позааудиторне формування загальнокультурних, професійних компетенцій у рамках навчальних дисциплін (модулів), що дозволяє під час аудиторної роботи перенести акцент із репродуктивних методик викладання на інноваційні технології навчання.

Звідси випливають спільні завдання самостійної роботи:

- систематизація та закріплення отриманих теоретичних знань та практичних умінь;

- поглиблення та розширення теоретичних знань;

- формування навичок роботи з літературою;

- розвиток пізнавальних здібностей та активності: творчої ініціативи, самостійності, відповідальності та організованості;

- формування самостійності мислення, здібностей до саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації;

- розвиток дослідних умінь.

Успішність самостійної роботи визначається низкою умов, до яких можна віднести:

- цілеспрямоване планування та раціональну організацію;

- мотивованість студентів до виконання завдань;

- ефективну консультаційну допомогу;

- різноманітність видів та форм самостійної роботи;

- забезпечення тих, хто навчається необхідними методичними та інформаційними ресурсами з метою перетворення самостійної роботи на процес творчий.

ШЛЯХИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Тимчук І. М.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри славістичної філології, педагогіки
та методики викладання
Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква, Київська область, Україна*

Як визначено в наказі Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 30 квітня 2013 р. за № 703/23235, дистанційне навчання – це індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій. Дистанційна форма навчання передбачає доступ до інтернету, технічне забезпечення (комп'ютер, планшет, смартфон тощо) в усіх учасників освітнього процесу, а також те, що педагоги володіють технологіями дистанційного навчання.

Проводити заняття онлайн, не бачити студентів, не мати змоги особисто допомогти у момент виникнення проблеми – ще кілька років тому, педагоги не могли уявити такої ситуації. Та пандемія і війна внесли свої корективи у роботу викладачів ЗВО. Основною вимогою до дистанційного навчання в даний час є забезпечення його ефективності. Такі умови вимагають від педагогів активної комунікативної взаємодії з учасниками процесу навчання.

Для будь-якого навчання комунікація є невід'ємним складником педагогічного процесу. Від рівня комунікації залежить її ефективність, і дистанційне навчання тут не виняток. Взаємодія між учнями та вчителями в дистанційному навчанні відбувається в межах штучно створеного комунікативного простору. Комунікативний простір передбачає сформовану ситуацію взаємодії, в якій є місце, час та взаємне бажання для спілкування, спрямовані на досягнення цілей процесу навчання. В умовах дистанційного навчання цей процес складніший, породжений необхідністю спільної діяльності, сприйняття та розуміння інших у віртуальному просторі.

Складністю дистанційного навчання є не тільки стимулювання учнів до внутрішньої роботи, а й можливість розгортання діалогу, який дозволяє учням висловлювати найрізноманітніші пропозиції. Основна мета комунікації полягає в залученні та мотивації учасників до навчання [1].

На сьогодні маємо проблему втрати мотивації до навчання здобувачів ЗВО у зв'язку із воєнними діями на території нашої держави. Австрійський психіатр Віктор Франкл у книзі «Психолог у концтаборі. Людина в пошуках сенсу» описує власний досвід перебування в нацистському концтаборі під час Другої світової війни. За його спостереженнями, найбільше шансів на виживання мали саме ті бранці, які бачили мету поза межами негод. Мету, задля якої варто вижити за будь-яку ціну. Тому варто наголошувати на заняттях із студентами, що всі війни рано чи пізно завершуються, тож ми маємо намагатися заглядати в майбутнє, за межі темного місця, в якому Україна тимчасово опинилася. На заняттях з української мови за професійним спрямуванням ми можемо направити погляд вихованців у майбутнє, запропонувавши написати есе з прогнозами, передбаченнями, побудовою планів на тему «Життя після перемоги» чи «Найперші мої кроки після перемоги», або ж «Україна майбутнього». Пропонуємо студентам можливі моделі для фантазування:

– Уявіть, що війна раптово закінчилася. Що далі? Нехай студенти спробують спрогнозувати, що робитимуть люди, переселенці, армія, керівництво країни, західні держави? Що було б, якби всі наші громадяни (звісно, крім військових) сіли і нічого не робили протягом усієї війни (від 3 місяців до півроку)? Нехай вони опишуть можливі наслідки.

– Україні надали «План Маршалла» – програму глобальної економічної допомоги для відновлення після війни. Сотні мільярдів доларів, конфіскованих із рахунків РФ, передані нам для відбудови міст. Які спеціальності знадобляться країні? А що під час відбудови міст ви зробили б інакше?

– Україна перемогла. Що це змінить у державі? До чого ми станемо менш терпимими (корупція, російський контент, неповага до армії)? Які професії стануть престижними? З якими країнами ми матимемо більш тісні зв'язки? Нехай діти складуть список усього, що зміниться. Наприклад: бум українськомовних перекладів, більша увага до України у світі, зміна політики НАТО, зникнення комплексу меншовартості, відкриття офісів YouTube та інших компаній в Україні тощо [2].

Потрібно зазначити, що навчання має скоординувати студента в житті та навчити вистроювати його соціальні зв'язки, але в таких

умовах воно перетворюється на ще один чинник для хвилювань. То як поліпшити ситуацію? Для проведення занять бажано використовувати декілька платформ. Так студенти будуть орієнтуватися куди заходити і де що можна знайти. В Білоцерківському НАУ ми використовуємо загальноуніверситетську платформу MOODL та інші за вибором викладача (ZOOM, Viber, Телеграм). Moodle надає широкий набір інструментів і середовищ групового та індивідуального навчання, які розширюють можливості як викладання, так і навчання. Простий інтерфейс, доступна документація, а також постійні покращення роблять Moodle простою у вивченні та використанні. Використання дистанційного навчання дозволяє нам: надавати освітні матеріали студентам, які з певних причин (фізичних, географічних або інших) відсутні на заняттях; розмішувати докладні, додаткові матеріали до основної програми; можливість доступу до контенту платформи в будь-який час; створення високотехнологічного інформаційно-комунікативного освітньо-наукового простору. На платформі MOODL ми завантажуюмо програму курсу, силабус, матеріали лекцій, плани практичних занять з української мови за професійним спрямуванням, методичні рекомендації та вказівки до занять, посилання на онлайн-словники та підручники, відеоуроки, тести для самоконтролю та тематичної перевірки знань студентів. Підсумковий іспит також проводимо на платформі MOODL.

За допомогою Viber та Телеграм підтримуємо зв'язок із навчальними групами, дублюємо завдання студентам, які не вийшли на зв'язок у ZOOM, обговорюємо виконані завдання та результати оцінювання; ділимося думками та надаємо психологічну допомогу, надсилаючи мотиваційні пости, листівки, практичні поради щодо боротьби зі стресом. Рекомендуємо надсилати чіткі інструкції до завдань та очікувані результати, зразки виконаних завдань. Рекомендуємо в умовах сьогодення не перенавантажувати здобувачів вищої освіти та враховувати їхні технічні і фізичні можливості; при можливості продовжувати термін здачі завдання без подальшого зниження кількості балів за виконану роботу. Давайте учасникам навчального процесу більше свободи. Дозвольте їм самостійно обрати тему чи формат виконання завдання. Так вони зможуть креативніше підходити до виконання завдань. Можна зробити опитування, де студенти оберуть формат подання інформації на наступному занятті: лекція, самостійне опрацювання нового матеріалу, відео з YouTube, виконання навчального тесту, диспут. Такий підхід сприятиме відновленню втраченої мотивації до навчання.

Надзвичайно важливим моментом в комунікації в умовах дистанційного навчання є зворотній зв'язок. У живому форматі ви

можете давати і отримувати фідбек протягом заняття навіть без слів, бо бачите один одного. В онлайн-форматі з цим важче. Але тут простіше використовувати індивідуальний підхід: можна поговорити із студентом у приватних повідомленнях. Зворотній зв'язок потрібно давати за правилом «сендвіча» – розміщуючи критику між двома позитивними репліками. Наприклад: «Дякую за вчасну роботу, але перевір ще раз вимоги до оформлення доповіді. Впевнена, що ти впорася!» Поряд з формальним оцінюванням давайте цікаві завдання, які не оцінюються балом. І на них також давайте фідбек. Наприклад, якщо заняття було у відеоконференції, давайте додаткові завдання у форматі онлайн-гри чи творчих завдань. Скажімо, на заняттях з української мови за професійним спрямуванням вивчаємо мовний та діловий етикет. Даємо завдання підібрати відеоуривки з політичних шоу, де яскраво порушуються правила мовного етикету; зробити постер щодо рекомендацій політикам у дотриманні ділового етикету; підготувати відповіді на запропоновані комунікативні ситуації і розіграти їх з однокласниками онлайн: Ви – керівник структурного підрозділу. Проаналізувавши роботу підрозділу, ви зробили висновки про необхідність підвищення культури ділового спілкування з громадянами. Переконайте підлеглих в тому, що оволодіння навичками професійного ділового спілкування сприятиме підвищенню результативності роботи. Змодельуйте ділову розмову. Або: Ви – керівник одного з відділів державної служби. Вже вкотре ваш підлеглий стає причиною конфлікту в колективі. Змодельуйте ділову розмову з цього приводу, аргументуючи свої зауваження.

Для відновлення мотивації до навчання багато уваги приділяємо творчим завданням. Для цього вибираємо тему, яка була б актуальною на сьогодні. Зокрема, кейс «Мовна ситуація в Україні». Студенти отримують завдання ознайомитись із матеріалом за відповідним покликанням (<http://zorya.poltava.ua/movna-situacija-j-movne-zakonodavstvo-v-ukraini-dobinezalezhnosti/>); проаналізувати яка мова домінує в Україні в умовах війни – у побуті, сфері послуг, мережі інтернету, телебаченні, друкованих виданнях? За результатами аналізу таких джерел створити буклет чи відеозвернення «Розмовляй українською».

Актуальним завданням на заняттях з мови буде підібрати неологізми та слова-сленги, що з'явилися протягом бойовий дій: чорнобаїти, заджевелініти, задвухсотити, бандеромобіль, затридні, орки та ін. Неологізми характеризуються абсолютною новизною як щодо форми, так і змісту. Вони найменуєть нові реалії й поняття, людей та їх чесноти. Кожне слово відображає те, що знайоме всім українцям. Крім того, вони підкреслюють особливу характеристику їх авторів:

образність мислення, здатність переосмислення дійсності та велике почуття гумору.

В умовах дистанційного навчання має місце метод панельної дискусії. Цей дискусійний метод дає можливість демонструвати різні погляди з певної проблеми. При цьому дуже важливо, щоб головні учасники дискусії були добре підготовленими і компетентними в даному питанні. Також треба контролювати, щоб найбільш активні учні не перебрали на себе всю ініціативу, та суворо дотримуватись регламенту. Приклад панельної дискусії на заняттях з української мови за професійним спрямуванням: за підсумками перегляду на каналі ютуб кількох обраних Вами сюжетів про приклади ненормативних уживань підготуйтеся до дискусії. Оберіть власну тезу й аргументи на захист, відповідні приклади. Власні роздуми підготуйте на розкриття одного з аспектів проблем:

- можливість вивчення української мови іноземними студентами, носіями інших мов;
- проблеми функціонування нормативної літературної мови і суржика у професійному середовищі;
- дотримання мовних норм і варіативність в укр. Мові: доцільність, складність запам'ятовування, реалії мовлення у суспільстві;
- зміна програмного матеріалу із української літератури у школі.

Загалом – для мотивації варто вдосконалювати сам процес навчання, робити його цікавим та різноманітним, давати учням можливість самостійно досліджувати й отримувати якісний фідбек на свої старання. Так ви будете стимулювати саме внутрішню мотивацію до навчання, а не просте бажання отримати хороший бал [3].

Однією із проблем, яку ми маємо на заняттях з української мови за професійним спрямуванням, використовуючи дистанційну форму навчання є списування та дотримання вимог академічної доброчесності. Тому більшість завдань ми готуємо, які складно «погуглити», вони є індивідуалізованими. Зокрема, при вивченні модуля «Документи щодо особового складу», доречними будуть завдання: підготувати зразок автобіографії; відредагувати текст документів; підготувати та презентувати відеореюме, написати творчу автобіографію, створити резюме для уявної особи (чоловік, 46 років, освіта вища, досвід роботи інженера 10 років). Під час вивчення теми «Презентація наукових досліджень та публічні виступи» завдання також індивідуалізовані: підготувати анотацію на улюблену книгу та зробити її реферування; зробити список бібліографії на зазначену тематику; написати пост в соціомережі; прослухати одну з промов Президента В. Зеленського під час воєнних дій і зробити аналіз промови за схемою.

Надзвичайно важливим завданням на заняттях з української мови за професійним спрямуванням є навчити розпізнавати ворожі викиди інформації та фейки. Неправдивої, неточної, перекрученої інформації дуже багато – і в мирний час, а під час війни й поготів. Лише частина неправди в медіапросторі є цілеспрямованою дезінформацією, яку запускають росіяни. І не завжди ті, хто поширюють неправдиві новини, роблять це свідомо. Тому ми вчимо здобувачів вищої освіти обирати насамперед ті джерела інформації, які перевіряють факти, не публікують неспітверджених новин або «патріотичних фейків» і викреслити зі свого інформаційного меню джерела, які пишуть неправду чи маніпулюють свідомо. З цією метою використовуємо навчальну тему «Стилі мовлення, зокрема, публіцистичний стиль мовлення. На прикладах показуємо відмінність новин з інформаційних джерел від фейків; робимо порівняльну таблицю правдивої та неперевіреної інформації; аналізуємо вибрані вайбер-чати та анонімні телеграм-канали; робимо спробу створити фейк і написати правдивий прес-реліз чи пост в соціомережі; готуємо «пам'ятку» відбору отриманої інформації: – не поширювати ніякої інформації, перш ніж ви переконаєтесь, що вона походить із надійного джерела, не є застарілою або помилковою;- краще не поширювати нічого взагалі, ніж якщо мимоволі станете частиною механізму вірусного поширення дезінформації. «Не поширювати» означає не лише не постити в соцмережі, не розсилати електронною поштою чи у месенджерах, а й не переказувати та не озвучувати вголос у присутності інших людей [4].

Отже, майбутнє – за змішаним навчанням, яке дуже легко перемикає в різні режими: збільшувати чи зменшувати офлайн- або онлайн- компоненти, обирати різні організаційні моделі та стратегії відповідно до можливостей, потреб і викликів. А педагогам потрібно адаптуватися до сучасних реалій, які спонукають до пошуку нових форм надання освіти з метою поліпшення її якості та доступу до неї.

Література:

1. Google. 2022. Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/Metodychni-rekomendatsii-VERTYKAL.pdf>

2. Google. 2022. Як мотивувати учнів до навчання в непростий час? URL: <https://naurok.com.ua/post/yak-motivuvati-uchniv-do-navchannya-v-neprostitiy-chas>

3. Google. 2022. Єлизавета Даценко. Мотивація під час дистанційного навчання: місія можлива. URL: <https://osvitoria.media/experience/motyvatsiya-pid-chas-dystantsijnogo-navchannya-misiya-mozhlyva>

4. Google. 2022. Як добирати джерела інформації під час війни URL: <https://pereiaslav.city/articles/204982/yak-dobirati-dzherela-informacii-pid-chas-vijni>

ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тімофєєва Л. Ю.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального права

Національний університет «Одеська юридична академія»,

адвокат

м. Одеса, Україна

24 лютого 2022 року Російська Федерація вторглась на територію України та розпочала воєнні дії щодо її окупації. Ця ситуація торкнулась всіх сфер нашого життя, в тому числі освітнього процесу та провадження наукової діяльності. У зв'язку з війною виникають технічні, економічні, психологічні проблеми.

З технічних проблем найочевиднішою є проблема зі зв'язком. Багато студентів та викладачів вимушені покинути своє звичне місце проживання. Вони переміщуються або територією України або виїжджають закордон. Є багато територій на яких є проблеми з покриттям, проблеми з неякісним зв'язком та ін. Те саме виникає за кордоном. До технічних проблем зі зв'язком додаються проблеми узгодження часових поясів. Разом з тим, з технічними проблемами та проблемами зворотного зв'язку зі студентом, забезпечення його реальної участі у навчанні, освітяни вже стикались під час карантинних обмежень. Безперечно, що до технічних проблем також додаються і психологічні проблеми. Навіть, якщо йдеться про «умовно» безпечні регіони, в яких не ведуться активні бойові дії. Видається, що жоден регіон на території України не може вважатись безпечним, оскільки ситуація змінюється кожної хвилини.

Нещодавно такою територією вважалась Одеса. Але 23 квітня 2022 р. напередодні Великодня було нанесено ракетні удари по Одесі, одна з яких влучила в житловий будинок. Внаслідок чого загинуло 9 мирних жителів, серед яких тримісячна дитина, зруйновано квартири громадян. 2 травня в день пам'яті загиблим в будинку профспілок ракета влучила по гуртожитку в м. Одесі. Помер хлопець 14 років та тяжко поранена дівчина 17 років. 9 травня ракета влучила в Торговий центр, в результаті чого постраждали охоронці, які в ньому знаходились. Кожного дня лунають сирени, є загрози висадки десанту. Також періодично атакують і західну частину України, зокрема м. Львів, м. Івано-Франківськ, які також вважаються «умовно безпечними». Звичайно, що в таких умовах викладання та засвоєння матеріалу ускладнюється.

МОН прийняв достатню кількість документів, спрямованих на забезпечення врахування ситуації, яка склалась з війною для здобувачів освіти. Зокрема, скасовано ЗНО, прийняті рекомендації ВУЗам для скасування атестації, перенесення іспитів на наступний семестр та ін. положення.

Також необхідно звернути увагу на *гарантії* для викладачів та науковців. Згідно ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану» № 2126-IX від 15.03.2022 ЗУ «Про освіту» доповнено ст. 57-1 «Державні гарантії в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану». Згідно ч.1 цієї статті здобувачам освіти, працівникам закладів освіти гарантується: організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників; збереження місця роботи, середнього заробітку, здійснення виплати стипендії та інших виплат, передбачених законом. Згідно ЗУ «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» № 2136-IX від 15.03.2022 р. є гарантії щодо умов розірвання (ст. 4, 5 ЗУ) та призупинення трудового договору (ст. 13 ЗУ).

Разом з тим, залишаються прогалини. У багатьох ВУЗах контракт укладається на рік. Працевлаштування залежить в тому числі від навантаження, а навантаження від кількості студентів.

Зараз викладач опиняється в ще більшій невизначеності, адже до об'єктивних причин із навантаженням додаються проблеми невизначеності законодавства, зокрема в частині обов'язковості знаходження на території України. Відповідно до статті 60-2 Кодексу законів про працю України, статті 12-1 ЗУ «Про правовий режим воєнного стану» та ст. 17 ЗУ «Про державну службу» КМУ у п. 3 постанови КМУ «Деякі питання організації роботи державних службовців та працівників державних органів у період воєнного стану» від 12 квітня 2022 р. № 440 постановив, що «у разі перебування державного службовця або працівника державного органу в робочий час в Україні поза межами робочого місця без рішення керівника державної служби, зазначеного в пункті 1 цієї постанови, або за кордоном, крім перебування у службовому відрядженні, оформленому в установленому порядку, до них може бути застосоване дисциплінарне стягнення відповідно до закону». Разом з тим, чи є викладач державним службовцем є спірним питанням. Викладач не зобов'язаний, зокрема, подавати декларацію про доходи. Аналогічне положення відносно працівників суб'єкта господарювання зазначено у п. 3 постанови КМУ «Деякі питання організації роботи працівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки на період воєнного стану» від 26 квітня 2022 р. № 481.

Такі положення також породжують проблеми з провадженням наукової діяльності. Згідно ч.3 ст.17 ЗУ «Про освіту», наукова,

науково-технічна та інноваційна діяльність закладів вищої освіти є обов'язковою та невід'ємною складовою частиною їхньої освітньої діяльності. Згідно ч. 2 ст. 60 ЗУ «Про освіту» робочий час науково-педагогічного працівника включає час виконання ним навчальної, методичної, **наукової**, організаційної роботи. Отже, викладач ВУЗу зобов'язаний займатися наукою, провадити її якісно із додержанням відповідних норм академічної доброчесності. Але організація роботи, складання розкладу це не враховує. Фактично у науковця не вистачає такого часу. Зазвичай наукова діяльність відкладається на нічний час, вихідні та святкові дні, відпустку тощо. Питання скорочення відпустки у зв'язку з воєнним станом на 24 дні також є не визначеним. Крім того, закони «Про освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», а також низка підзаконних актів передбачають необхідність розвитку, підвищення кваліфікації та будь-які інші види і форми професійного зростання. Такими нормативно-правовими актами також презюмується сприяння закладів освіти такому розвитку¹.

¹ Згідно ст. 59 ЗУ «Про освіту» професійний розвиток педагогічних і науково-педагогічних працівників передбачає постійну самоосвіту, участь у програмах. Заклади освіти, в яких працюють педагогічні та науково-педагогічні працівники, сприяють їхньому професійному розвитку та підвищенню кваліфікації. Підвищення кваліфікації може здійснюватися за різними видами (навчання за освітньою програмою, стажування, участь у сертифікаційних програмах, тренінгах, семінарах, семінарах-практикумах, семінарах-нарадах, семінарах-тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо). Згідно постанови КМУ «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» від 21 серпня 2019 р. № 800 затверджено порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників. Згідно наказу МОН «Про затвердження Методичних рекомендацій для професійного розвитку науково-педагогічних працівників» № 1341 від 30 жовтня 2020 р. основними складовими професійного розвитку науково-педагогічних працівників є *підвищення кваліфікації та стажування*. Науково-педагогічні працівники самостійно обирають форми, види, напрями та суб'єктів підвищення кваліфікації. Згідно п. 8 ч. 2 ст. 5 ЗУ «Про наукову і науково-технічну діяльність» № 848-VIII від 26.11.2015 р., *вчений має право отримувати належні стимулювання та мотивацію до наукової і науково-технічної діяльності, орієнтовані на об'єктивну оцінку реалізації конкретних завдань за кінцевим результатом*. Згідно ст. 45 ЗУ «Про наукову і науково-технічну діяльність» основними цілями державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності є, зокрема: 1) досягнення високого рівня розвитку науки і техніки; 2) забезпечення вільного розвитку наукової та науково-технічної творчості; 3) стимулювання наукової та науково-технічної творчості, винахідництва; 4) *встановлення взаємовигідних зв'язків з іншими державами для інтеграції вітчизняної та світової науки, входження вітчизняної науки у світовий науковий та Європейський дослідницький простір*. Згідно ст. 46 ЗУ «Про наукову і науково-технічну діяльність» під час здійснення державного управління та регулювання у сфері наукової і науково-технічної діяльності держава керується такими принципами:

Воєнний стан ускладнює процес підписання та узгодження відповідних питань. Фактично викладач та науковець за таких умов та наявності спірних та невизначених положень постанов КМУ № 440 та 481 не може скористатись тими можливостями участі у науково-практичних конференціях, форумах, підвищення кваліфікації, стажування, грантових та стипендіальних програм закордоном, яке вимагає фізичне знаходження у відповідній країні. За умов, які склались питання висвітлення реальної ситуації в Україні світові є нашим «науковим фронтом». Особиста участь завжди ефективніша ніж дистанційна, це також позитивно впливає на налагодження зв'язків з іноземними університетами на майбутнє. Дистанційна участь також має свої переваги, але вона не враховує обмін досвідом, який відбувається після закінчення офіційної частини заходу.

Видається, що необхідний більш чіткий та формалізований підхід до роботи викладачів та науковців. Деякі університети мають рейтинги, які формуються за рахунок балів, які викладач може заробити протягом року. Зокрема участь у конференціях, публікації в журналах, участь у громадських організаціях професійного спрямування та ін. Ліцензійні умови також деяким чином формалізують цей процес. Разом з тим, вони дають лише мінімальну кількість вимог, яка має бути виконана. У випадку наприклад, продовження контракту університет не має обов'язку мотивувати свою відмову у продовженні контракту викладачеві, навіть у якого виконані та перевиконані ліцензійні умови, є вагома кількість опублікованих праць, активна участь у наукових заходах та ін. Продовження чи не продовження контракту впливає на низку інших питань, зокрема отримання наукового звання.

Видається, що провадження наукової діяльності необхідно також враховувати при формуванні розкладу, адже наука потребує концентрації, високого рівня самовіддачі та заглиблення у цей процес. Принаймні 1 день на тиждень або хоча б на 2 тижні необхідно присвячувати науці. І це мають бути не вихідні та святкові дні, як відбувається на практиці. Також, мають заохочуватись участь у конференціях та інших наукових заходах. В кінцевому результаті це відображається у відповідних звітах закладу освіти та є вигідним як для ВУЗу, так і викладача. Реалії демонструють складність та форма-

1) визнання свободи наукової творчості; 2) використання досягнень світової науки, можливостей міжнародного наукового співробітництва; 3) свободи поширення відкритої науково-технічної інформації; 4) відкритості для міжнародного науково-технічного співробітництва, забезпечення інтеграції української науки у світовий науковий та Європейський дослідницький простір із забезпеченням захисту інтересів національної безпеки.

лізованість такого процесу. Викладачеві простіше не мати особливої наукової активності щоб виконати навантаження, навіть якщо це не повна ставка. Вже не говорячи про практичну діяльність.

Крім того, не всі активності викладачів охоплюються ліцензійними умовами. Зокрема, складання тестових завдань ними не враховується, хоча займає вагому частину часу роботи викладача, потребує додаткову концентрацію та увагу до деталей. Крім того, тривале знаходження біля комп'ютера негативно впливає на зір.

Виклики, які постали перед освітнім процесом та продовженням наукової діяльності стосуються як викладачів, так і студентів. Інформаційні технології можуть використовуватись для підтримання освітнього процесу та наукової діяльності. Кожен має змогу допомогти державі та наблизити перемогу на своєму «фронті», роблячи свою роботу добре. Задача викладача в тому, щоб добре викладати свій предмет та готувати хороших спеціалістів, індивідуалізовано підходити до перевірки знань, враховувати умови кожного студента. Тобто реалізовувати концепт студентоорієнтованої освіти. Разом з тим, для попередження зловживань та забезпечення високого рівня якості освіти та науки видається необхідним додержувати баланс в цьому контексті.

Задача науковця та вченого аналізувати ситуацію, яка склалася з точки зору науки, з точки зору права, пропонувати шляхи вирішення цієї ситуації, висвітлювати ці проблеми світу, активно приймати участь у наукових заходах. Деякі з цих викликів лише загострилися у зв'язку з війною, але існували раніше. Зокрема питання наукової діяльності потребує системного вирішення.

ЩОДО ПИТАННЯ САМОЗАХИСТУ ПРАВ УЧАСНИКІВ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН В ПРОЦЕСІ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Тупицька Є. О.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільного права № 2

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Сьогодні кредиті правовідносини являють собою невід'ємну складову економіки будь-якої розвиненої держави, тому одним із важливих завдань вітчизняної правової системи є впровадження ефективного

захисту прав учасників відповідної сфери. Європейський досвід доводить виправданість концепції посиленого правового захисту прав слабкої сторони договору, що укладається в кредитно-фінансовій сфері. Саме нею традиційно визнається споживач, що є економічно та інформаційно слабшим у порівнянні зі своїм контрагентом – фінансовою установою, особливо в умовах посиленої діджиталізації та цифровізації пропонування та надання фінансових послуг. Сучасне вітчизняне законодавство не спроможне всебічно забезпечувати правове регулювання змін, що відбуваються у кредитних відносинах у зв'язку з впровадженням фінансовими установами електронних дистанційних способів верифікації та ідентифікації клієнтів, які реалізуються за допомогою сучасних ІТ-технологій. Тому питання встановлення дієвого інструментарію самозахисту споживачами своїх прав в сфері кредитних відносин набуває все більшого значення.

Неюрисдикційним способом захисту цивільних прав є дії, спрямовані на відвернення або усунення наслідків правопорушення без звернення до уповноважених органів державної влади [1, с. 100–105].

Варто відмітити, що сьогодні у науковій цивілістичній доктрині відсутня єдина позиція стосовно правової природи «самозахисту» [2, с. 160–170; 3, с. 110–115; 4, с. 150–161; 5, с. 110–114].

Загалом під способами самозахисту розуміються дії фактичного та (або) юридичного характеру [6, с. 110–114]. Діями фактичного характеру, що реалізуються сторонами під час самозахисту своїх прав в межах кредитних зобов'язань є, наприклад, пошук інформації про контрагента-фінансової установи, оцінка публічних умов кредитування, тощо. Сучасні процеси діджиталізації дозволяють будь-якому споживачу вільно збирати, копіювати, поширювати, обробляти та у будь-який спосіб використовувати публічну інформацію отриману в електронній формі, в тому числі і з метою захисту своїх прав та законних інтересів. При цьому вказані дії будуть мати здебільшого превентивний характер захисту та сприятимуть прийняттю рішення стосовно можливості укладання відповідних договорів.

У випадку порушення умов кредитного договору та виникнення необхідності застосування його сторонами певних мір самозахисту, скоріш за все мова буде йти про вчинення дій юридичного характеру, які спрямовані на набуття, зміну та припинення цивільних прав та обов'язків й мають ознаки односторонніх правочинів. Варто зазначити, що при формуванні умов кредитного договору, стороною якого виступає фізична особа-споживач, фінансова установа зобов'язана керуватися такими принципами, як справедливість, добросовісність, прозорість, однозначність формулювання умов, що складають зміст договору, достатня поінформованість, уважність та обережність.

Важливість дотримання вказаних вимог підсилюється в ситуаціях надання фінансових послуг у дистанційному форматі, шляхом застосування сучасних онлайн технологій. Отже, у випадку недобросовісності контрагента, серед можливих способів самозахисту прав споживачів можна назвати: право призупинити виконання відповідного зобов'язання; відмовитись від його виконання у повному обсязі чи частково (ст. 1056 ЦК України); право відмовитись від договору; право на його розірвання чи зміну умов, якщо це передбачено самим договором чи законом; право на односторонню зміну умов договору у випадках, передбачених договором чи законом та ін. Слід зазначити, що наведений перелік розширюватиметься тими засобами, які конкретно учасники кредитних правовідносин можуть передбачити у відповідних договорах. Такими іншими засобами можуть бути будь-які дії, спрямовані на спонукання контрагента до добровільного виконання. Так, уповноважена особа, в межах кредитних правовідносин, може звертатись у претензійному чи іншому неформалізованому порядку до зобов'язаної сторони з вимогою виконати зобов'язання, що впливає із договору між сторонами або закону. Варто зазначити, що належний захист прав та законних інтересів споживачів фінансових послуг в сучасних умовах можливий лише на засадах електронної взаємодії між всіма учасниками процесу надання та отримання таких послуг за допомоги ІТ-технологій. За таких умов дистанційний спосіб врегулювання суперечок, що вини кають між споживачем та надавачем такої послуг, вбачається найбільш сприятливим.

Розглядаючи окремі способи самозахисту прав споживачів фінансових послуг, слід звернути увагу на розірвання договору та односторонню відмову. Так, відповідно до ст. 15 Закону України «Про споживче кредитування» споживач вправі протягом 14 днів з дня укладення договору без пояснення причин відмовитися від нього, навіть за умови отримання грошових коштів. Прикладом зміни умов кредитних договорів може бути диспозиція статті 16 Закону України «Про споживче кредитування», якою встановлюється право позичальника на дострокове повернення кредиту. Зміна умов договору також може відбуватись шляхом реструктуризації заборгованості, можливість якої встановлюється у ст. 17 Закону «Про споживче кредитування».

Ще один аспект, на який варто звернути увагу – це встановлення дієвих механізмів захисту споживача-позичальника у випадку відсутності його згоди на заміну кредитора в зобов'язанні (ст. 516 ЦК України). Необхідність вирішення цієї проблеми є ще більш актуальною у відносинах споживчому кредитування та відступлення прав вимог кредитора колекторським агентствам. Їхня діяльність до

останнього часу не мала належного законодавчого регулювання. Виникає питання щодо узгодженості таких дій із положеннями спеціального законодавства про банківську діяльність та захист персональних даних.

Інформаційний аспект особливого соціального значення набуває у діяльності колекторських агентств, які виходять із цинічного принципу «мета виправдовує дії» і вдаються до масового порушення прав людини як в частині права на захист персональних даних так і права на привітність. Негативні наслідки такої діяльності для позитивного сприйняття фінансово-кредитних послуг загалом і спроможності держави навести лад у цій сфері вже досить давно є предметом професійного та громадського обговорення.

На підставі викладеного можна сказати, що основними напрямками реформування українського законодавства в умовах цифровізації та діджиталізації ринку фінансових послуг має стати забезпечення пріоритету захисту прав та законних інтересів споживачів-позичальників. Сьогодні стан законодавчої регламентації неюрисдикційних способів захисту учасників кредитних відносин не відповідає сучасним викликам суспільства та бурхливому розвитку сфери надання фінансових послуг, що реалізуються із застосуванням новітніх ІТ-технологій. Дієвими механізмами, що сприятимуть покращенню фінансової грамотності споживачів-позичальників та застосування ними додаткових способів самозахисту можуть стати: удосконалення розкриття інформації про фінансові установи на основі стандартів звітності в електронному вигляді; впровадження вимог загального регламенту про захист даних для фінансового сектору; створення так званого «єдиного вікна» отримання споживачами фінансових послуг консолідованої інформації про діяльність кредитних установ; розробка та впровадження уніфікованої бази даних, правил захисту інформації, порядку обміну інформацією між базами даних інформації, тощо.

Література:

1. Лазаренко М.М. Неюрисдикційні форми захисту майнових прав іноземного інвестора в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 6, т. 1. С. 100–105.

2. Яроцький В.Л. Самозахист як правовий засіб захисту речових прав. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Економічна теорія та право. 2014. № 1. С. 160–170.

3. Ромащенко І.О. Порядок та форми захисту суб'єктивних цивільних прав та охоронюваних законом інтересів шляхом зміни та припинення правовідношення. *Науковий вісник Херсонського*

державного університету. Серія: Юридичні науки. 2017. Вип. 8, т. 1. С. 110–115.

4. Яроцький В.Л. Становлення та розвиток інституту самозахисту речових прав в Україні. *Право України*. 2014. № 2. С. 150–161.

5. Цивільне право: підруч. у 2 т. / за ред.: В.І. Борисова, І.В. Спасибо-Фатєєва, В.Л. Яроцький. Харків: Право, 2011. Т. 1. 656 с.

6. Ляшевська Л.І., Хлистун О.В. Правова природа самозахисту цивільних прав як засіб протидії цивільним правопорушенням. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2018. Вип. 51, т. 1. С. 110–114.

ОСВІТА ПІД ЧАС НОВІТНЬОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

Тютіна Л. В.

Ph.D. Candidate, викладач,

*Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури
м. Київ, Україна*

Важливість освітнього процесу попри військовий час є очевидною. Молоде покоління здобувачів освіти є майбутніми фундаторами творення та розвитку держави, тому продовження навчання та відповідне формування цілісності особистостей є необхідним.

Якщо поглянути в історичне минуле, часи Другої світової війни під час німецької окупації, то освітній процес був більш неоднозначним, аніж сьогодні.

Він залежав від того, хто володів територією. Як зазначено у статті Жосана О. «Німецьке керівництво не було зацікавлене у розвитку української культури та освіти – це беззаперечний факт, а всі більш-менш помітні акції у цій сфері пов'язують із самоорганізацією інтелігенції та активністю місцевих ентузіастів [1; 2; 5; 4]. Дослідники також звертають увагу на діяльність українських націоналістичних і радянських підпільників та партизанів. Річ у тому, що в період німецької окупації практично в кожній галузі суспільного життя перетиналися інтереси відразу трьох політичних сил: нацистського окупаційного режиму, радянських підпільників як репрезентантів комуністичного режиму і українських націоналістів як прихильників української державності. Кожна з цих сил мала свої плани щодо організації культурно-освітнього життя [2; 3]». Тобто, окрім того, що

була проблема в загальному доступі до освіти, до того ж відбувався певний політичний тиск на здобувачів освіти.

Технічний прогрес сьогоднішнього часу продукує інші освітні процеси, а з ними і інші проблеми. Саме значима перевага часу і технологічних можливостей інформаційних технологій сьогодення дають можливість легко продовжувати освітній процес.

Розкиданість студентів по різних містах планети, нестабільність ситуації для тих, хто лишився в Україні унеможлиблюють проведення стаціонарного навчання в освітніх закладах, проте саме комп'ютерні технології, які відіграли і значиму роль під час епідемії Covid-2019 є актуальним інструментом надання нових знань та навичок.

Значиму роль в засвоєнні нової інформації відіграє психічний стан студента. З особистісного викладацького досвіду відмічено, що з початку повномасштабного військового вторгнення військ РФ в Україну, студенти поділяються на тих, хто краще засвоює освітній матеріал, який дистанційно надається під час онлайн занять з присутньою прямою комунікацією між іншими студентами, але є й такі, яким легше зрозуміти інформацію із збережених записів, записаних заздалегідь занять. В другому випадку можна зупинити записи з навчальним матеріалом, прослухати упущене ще раз.

Такі дисципліни, де вивчають комп'ютерні програми (AutoCAD, Photoshop, ArchiCAD, 3D max та інші), якнайкраще можна вивчати зараз, оскільки існує пряма демонстрація екрану, паралельний звуковий супровід, що дозволяє дуже детально роз'яснювати предмет вивчення.

Значима кількість освітніх платформ з початком військових дій відкрила доступ навіть до тих курсів, які були платними. Пристосованість комп'ютерного забезпечення, гаджети, прямий доступ навіть з мобільних телефонів дозволяють приєднуватися до навчання в будь-якій точці планети, в будь-який час. Але це призводить до двох протилежних реакцій.

Перша реакція: про те, що присутність легкого та здебільшого доступного отримання знань, нестабільна життєва ситуація, пов'язана з військовими діями послаблює мотиваційні бажання студента. Не завжди студент має психологічний ресурс засвоювати нові знання.

Друга протилежна реакція: буремний час та психологічний тиск від нього навпаки підштовхує студента до потреби відволікання від страшних подій. Тому дисципліни, де задіяні комп'ютерні технології якнайкраще можуть бути засвоєні здобувачами освіти в складний для України час.

Підводячи підсумок, можна сказати, що цей буремний період відкрив нові можливості для вмотивованих до навчання студентів з одного боку, а для деякого навчання стало інструментом для

відволікання від стресових ситуацій. Проте як вмотивувати тих, хто не мали жаги до знань в довоєнний час лишається відкритим.

Література:

1. Гінда В. Культура, освіта і спорт під час окупації. *Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI століття. Історичні нариси*. 2010. Кн. 1. С. 697–717.

2. Задорожна Л. Стан української освіти в період німецької окупації. 1941–1943 рр. *Історія в школі*. 1999. Т. 11–12. С. 23–29.

3. Луцький О. Культурне життя в роки війни. *Історія України*. 1996. С. 321–325.

4. Спудка І. Німецька окупаційна політика у соціокультурній сфері в рейхскомісаріаті «Україна» (1941 – 1944 рр.): автореф. дис. ... кандидата історичних наук. Запоріжжя, 2017.

5. Функціонування закладів освіти на Кіровоградщині в період нацистської окупації / І. Петренко та ін. Кіровоград: КОІППО ім. В. Сухомлинського., 2013.

ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Ульянов В. О.

*доктор медичних наук, професор,
проректор з науково-педагогічної роботи та інновацій
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

З переходом до організації навчального процесу з використанням засобів дистанційного зв'язку постало чимало викликів перед усіма учасниками освітнього процесу, зокрема й щодо дотримання основних засад академічної доброчесності. З прийняттям Закону України «Про освіту» на законодавчому рівні закріплено основні засади академічної доброчесності, дії, які є її порушенням, а також академічна відповідальність. Для того, щоб законодавчі вимоги мали практичну реалізацію важливим є реалізація комплексних заходів на рівні закладів освіти, спрямованих в першу чергу на запобігання проявам академічної недоброчесності та формування культури доброчесної поведінки науково-педагогічних працівників та здобувачів.

Для забезпечення політики академічної доброчесності на нашу думку на рівні закладів освіти важливе значення має належне нормативне та організаційне забезпечення.

Нормативне забезпечення передбачає розробку та прийняття локальних актів закладів освіти, які ґрунтуються на нормах законодавства у сфері освіти та дотримання академічної доброчесності. Такі локальні акти можуть визначати основні політики закладу освіти зокрема концепцію закладу освіти щодо дотримання академічної доброчесності, права та обов'язки учасників освітнього процесу у зазначеній сфері, порушення академічної доброчесності, процедури перевірки наукових робіт із застосуванням спеціального програмного забезпечення, академічна відповідальність, повноваження органів закладу освіти (за умови їх створення) щодо реалізації політики академічної доброчесності.

Окремо слід виблизити положення та кодекси, які визначають основні етичні засади учасників освітнього та науково процесів у закладі освіти. До таких можуть бути віднесені кодекси етичної поведінки здобувачів, етичний кодекс ученого тощо. Важливість таких актів полягає в тому, що формування етичних засад професійної поведінки учасників освітнього процесу є передумовою формування академічної доброчесності, яка є поєднанням етичних засад та законодавчо встановлених правил.

Організаційний напрям передбачає комплекс заходів, які мають вживатись в закладі освіти для формування політики академічної доброчесності. До таких заходів слід віднести такі.

Створення спеціальних структурних підрозділів закладів освіти, відповідальних за впровадження політики академічної доброчесності.

Проведення просвітницьких заходів з питань дотримання академічної доброчесності та попередження її порушень. Це можуть бути як науково-практичні заходи (конференції, круглі столи), так і методологічні семінари для молодих викладачів та науковців, здобувачів освіти. Особлива увага має бути приділена питанням дотримання академічної доброчесності для здобувачів перших курсів, оскільки на прояви академічної недоброчесності особливо при підготовці письмових робіт переважно обумовлені відсутністю належного рівня знань щодо роботи з різними джерелами та правилами їх оформлення, науковими та методологічними підходами до написання різних категорій письмових робіт.

Враховуючи, що під час організації навчального процесу з використанням засобів дистанційного зв'язку складніше перевірити самостійність виконання здобувачем завдань, а також використання різних джерел інформації під час відповіді, складання екзаменаційної сесії,

важливе значення має видозміна усталених завдань, наприклад зі звичайного реферату на розробку творчої презентації. Крім того, не виключається можливість застосування різних програмних продуктів, які обмежують можливості здобувачів переходити на різні вкладки під час виконання тестового завдання. Однак з технічної точки зору вони можуть бути застосовані не всіма здобувачами, що обумовлено в першу чергу можливостями їх технічних пристроїв.

Лише комплексний підхід до впровадження практик академічної доброчесності стане запорукою її дотримання в закладі освіти та формування нетерпимості до її порушення як серед науково-педагогічних працівників, так і здобувачів освіти.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ЗВО ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ульянов О. І.

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри тактико-спеціальної,
вогневої та фізичної підготовки*

*Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки», який було прийнято 17.12.2021 року були внесені зміни до Закону України «Про вищу освіту» шляхом доповнення частини першої статті 1 пунктом 6⁻¹ наступного змісту: заклад вищої освіти із специфічними умовами навчання – заклад вищої освіти державної форми власності, який здійснює на певних рівнях вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах середнього та вищого складу Національної поліції України, начальницького складу з метою задоволення потреб Міністерства внутрішніх справ України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань [1].

Важливим, на наш погляд, під час дії воєнного стану, має частина четверта статті 13 Закон «Про вищу освіту» в редакції Закону № 1986-IX від 17.12.2021 року щодо повноважень державних органів,

до сфери управління яких належать вищі військові навчальні заклади, заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання, військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, які мають право своїми нормативно-правовими актами встановлювати особливі вимоги [2]. Серед таких вимог, які впливають на організацію освітнього процесу під час воєнного стану є можливість здійснення гнучкого управління, в залежності від конкретної ситуації, яка складається в тому чи іншому регіоні держави. Адже ситуація змінюється щоденно і рішення про евакуацію навчального закладу з того чи іншого регіону необхідно приймати оперативно.

У зв'язку з введенням воєнного стану, відповідно до Указу Президента України № 64/2022 та листа Міністерства освіти і науки України № 1-3277-22 від 25.02.2022 «Про організацію освітнього процесу» в закладах освіти було оголошено канікули, після завершення яких запроваджено дистанційний формат роботи.

Слід зазначити, що курсанти ЗВО зі специфічними умовами навчання не були у відпустці, а були направлені в комплектуючі підрозділи за місцем проживання, де суміщали навчання з несенням служби, сумісно з працівниками територіальних відділів поліції, по охороні публічного порядку в денний час.

Безумовно, такий режим навчання супроводжувався проблемами та складнощами різного характеру, а саме: складність спілкування в онлайн -режимі пов'язана з нестабільністю інтернет- зв'язку, емоційно-психологічні (складність спілкування в онлайн-режимі, перебування під час навчання в приміщенні з іншими членами родини, відсутність спілкування з колегами та друзями у звичному режимі) тощо, набули нової гостроти та змістовності.

По-перше, це небезпека, в якій опинились всі учасники освітнього процесу. Навіть в регіонах, в яких не проводяться активні бойові дії не є виключенням оголошення тривоги протягом дня, що вимагає негайного переміщення в небезпечні місця.

По-друге, психоемоційний стан, в якому перебувають учасники освітнього процесу.

Поєднання практичної діяльності та навчального процесу вимагає внесення певних змін в їх організацію.

Серед змін в організації навчального процесу, які можуть бути запроваджені в умовах воєнного стану, вбачається можливим виділити такі:

- можливість зміни розкладу занять та організацію навчального процесу в дві зміни;

- зміни тривалості проведення занять з розподілом годин на опрацювання матеріалу з викладачем в онлайн-режимі та подальше виконання завдань за пройденою тематикою.

Враховуючи, що через нестабільну роботу зв'язку та необхідність дотримання безпекового режиму, особливо в зонах активних бойових дій, не завжди є можливість у здобувачів вищої освіти бути присутніми на заняттях в онлайн-режимі, важливо забезпечити доступ до практичних завдань та навчальних матеріалів для самостійного виконання здобувачем з метою отримання відповідних знань та навичок та недопущення формування академічної заборгованості.

Для здобувачів невідпускних курсів доцільно розглядати питання щодо перенесення вивчення освітніх компонентів, які містять інформацію з обмеженим доступом, на наступні навчальні семестри, якщо оволодіння відповідними знаннями не є необхідними для проходження практичної підготовки чи вивчення інших освітніх компонентів в поточному семестрі.

Література:

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки : Закон України від 17.12.2021 р. № 1986-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1986-20#n12>

2. Про вищу освіту: Закон України від 05.09.2016 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2016. 27 верес. (№ 178–179). С. 10–22

ОЗНАКИ АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ

Ульянова Г. О.

доктор юридичних наук, професор

Національний університет «Одеська юридична академія»

м. Одеса, Україна

Одним із найпоширеніших порушень академічної доброчесності є академічний плагіат. З прийняттям Закону України «про освіту» та Закону України «про вищу освіту» на законодавчому рівні академічний плагіат визначено як оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання.

Дослідження академічного плагіату дозволяє визначити його відмінні риси. По-перше, це сфера інтелектуальної, творчої діяльності, в якій він допускається, а саме наукова сфера.

По-друге, категорія об'єктів, права на які порушуються. Слід звернути увагу, що у визначенні академічного плагіату передбачено не лише способи його вчинення, а й дві категорії об'єктів, які неправомірно використовуються – це наукові результати та опублікований текст.

По-третє, це особи, які допускають академічний плагіат.

По-четверте, способи вчинення академічного плагіату.

По-п'яте, правові наслідки допущення та виявлення академічного плагіату.

Виходячи із наведеного визначення, академічний плагіат може бути вчинено двома способами: по-перше, оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження; по-друге, відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання.

Порівняно зі звичайним плагіатом, академічний плагіат полягає у неправомірному обнародуванні наукових результатів, авторство на які привласнено. Відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», науковий результат – це нове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях наукової інформації у формі звіту, наукової праці, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття тощо.

При кваліфікації дій як академічний плагіат важливе значення має аналіз тексту, щодо незаконного використання якого постає питання. До таких текстів можуть бути віднесені ті, що безпосередньо створено автором, створені у співавторстві та такі, що належать авторству третьої особи.

Важливо звернути увагу, що в тексті наукової роботи можуть використовуватись інформація, яка не підлягає охороні як об'єкти авторського права. Відповідно до ст. 10 Закону України «Про авторське право і суміжні права» не є об'єктами авторського права видані органами державної влади у межах їх повноважень офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного характеру (закони, укази, постанови, судові рішення, державні стандарти тощо) та їх офіційні переклади. Відповідно, використання тексту закону чи його частини шляхом відтворення не буде визнано академічним плагіатом.

Крім за те при оцінці тексту слід оцінювати його оригінальність та дійсно приналежність автору первинного наукового тексту, оскільки в

наукових роботах можуть використовуватись дані, інформація, яка вже є відомою у певній галузі науки (наприклад певні методики, які широко описані та висвітлені у літературі та мають широку практику застосування) і її використання без авторської оцінки, доповнення тощо не може розглядатись як результат творчої діяльності певного автора.

Таким чином при встановленні у діях особи проявів академічного плагіату слід проводити комплексний аналіз за різними критеріями, оцінюючи текст, його сутнісний зміст, новизну та творчий характер, який підкреслює його приналежність певній фізичній особі як результату її творчої діяльності.

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Філіппова Л. В.

*кандидат хімічних наук, доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри медичної біохімії та молекулярної біології
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
м. Київ, Україна*

Введення воєнного положення на Україні викликає від сучасної професійної освіти використовувати сучасні методи навчання майбутніх фахівців медичних закладів, а саме інформаційні технології.

Розвиток інформаційних технологій (збільшення місткості носіїв інформації, використання можливостей глобальних інформаційних мереж та сервісів, зростання продуктивності засобів опрацювання даних тощо) зумовив появу нових можливостей викладача, який використовуючи навчальне програмне забезпечення, може ефективно подати свій навчальний матеріал у структурованому і зручному для засвоєння вигляді.

Проблеми використання інформаційних технологій у навчанні присвячено чимало досліджень в Україні та закордоном. Теоретико-методологічні основи застосування інформаційних технологій у освіті закладено в роботах Є. Машбіца [1]. Впровадженню ІКТ у освітній процес сучасних ЗВО присвячені роботи відомих українських вчених у галузі дидактики: В. Бикова [2], Н. Морзе [3]. Водночас мало дослідженими залишаються питання використання нових інформаційних технологій на заняттях хімічних дисциплін у підготовці майбутніх лікарів у медичних навчальних закладах. Як показав аналіз

педагогічної літератури та одночасно як свідчить практика, роль та місце комп'ютера при навчанні саме хімічних дисциплін у вищих медичних закладах мало досліджено [4; 5].

Інформаційні технології є універсальними засобами, які можна використовувати у всіх формах організації освітнього процесу, яких відповідно до статті 50 Закону України про вищу освіту.

У свою чергу, основними видами навчальних занять у закладах вищої освіти законом про вищу освіту визначено такі:

- 1) лекція;
- 2) лабораторне, практичне, семінарське, індивідуальне заняття;
- 3) консультація.

Комп'ютерні презентації є одним із найкращих методів вивчення хімічних дисциплін. Саме під час презентації матеріал можна подати у вигляді графіків, картинок, таблиць. Коли студент прослуховує матеріал з використанням комп'ютерної технології то включається не лише механізм звукового аналізу, а і ще зорової та асоціативної пам'яті.

Можливість поєднувати в презентації будь-які об'єкти робить їх особливо привабливими у вивченні складних тем, якщо потрібно продемонструвати моделі (молекул, будову атома, будову кристалічних решіток), процеси (механізми реакції, хід реакції, розчинення речовин, явище гібридизації тощо).

За допомогою використання інформаційних технологій будь-який об'єкт може бути представлений не тільки в суворо зафіксованій формі на площині, а й можливості переміщатися в просторі.

Таке використання інформаційних технологій, як ми помітили, тримає викладача у постійному творчому пошуку, а студента спонукає до отримання нових знань, до отримання нової наукової інформації, а це в свою чергу спонукає студента до самостійної дослідної роботи, самовдосконалення своїх здібностей, знань та вмій, які отриманні під час вивчення певної хімічної дисципліни.

Для підвищення якості професійної підготовки та підвищення активації студентів, для кращого сприйняття навчального матеріалу, його розуміння кафедрою медичної біохімії та молекулярної біології Національного медичного університету створено електронний навчальний комплекс з усіх хімічних дисциплін, які вивчаються на даній кафедрі студентами. Цей комплекс включає в себе всі види навчальної діяльності студентів. На Освітньому порталі студент може ознайомитися з практичними та лабораторними заняттями, які будуть проводитися під час читання семінарських занять, а також студент самостійно може моделювати явище, або дослід, який практично неможливо продемонструвати в лабораторії.

Саме використання інформаційних технологій забезпечують підвищення ефективності вивчення хімічних дисциплін, це обумовлює в свою чергу підвищення інтересу до вивчення хімічної дисципліни, підвищується якість використання знань та вмій з хімії, підвищується рівень використання інформаційних та телекомунікаційних технологій як у студентів так і у викладачів.

Література:

1. Машбиц Е.И., Смутьсон М.Л., Жалдак М.І., Ільїна Ю.М., Назар М.М., Дітюк П.П., Комісарова О.Ю., Цап В.Й., Бугайова Н.М., Депутат В.В. Дистанційне навчання: психологічні засади : монографія. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012.

2. Биков В.Ю. Цифрова трансформація суспільства і розвиток комп'ютерно-технологічної платформи освіти і науки України. *Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку* : матеріали методологічного семінару НАПН України. 4 квітня 2019 р. / за ред. В.Г. Кременя, О.І. Ляшенка ; укл. А.В. Яцишин, О.М. Соколюк. К, 2019. 361 с,

3. Морзе Н., Кучеровська В., Смирнова-Трибульська Є. Самооцінювання рівня цифровізації освітнього закладу за умов трансформації середньої освіти. *Електронне наукове фахове видання «відкрите освітнє е-середовище сучасного університету»*. 2020. (8), С. 72–87. URL: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2020.8.8>

4. Філіппова Л.В. Вплив сучасних інформаційних технологій на навчання хімічних дисциплін магістрами фармації. *Scientific World «Sworld»*. 2021. Беларусь. Issue. 14. С. 106–112. DOI: <https://doi.org/10.30889/2523-4692.2021-15-02-024>

5. Філіппова Л.В. Нові інформаційні технології у процесі вивчення хімічних дисциплін майбутніми фармацевтами. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2020. Вип. 75. С. 191–195. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.75.42>

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ НАВИЧОК ЗАСТОСУВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ ЕКСКУРСІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Хміль Н. А.

*доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри інформатики*

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна*

Для забезпечення якісного освітнього процесу серед інноваційних форм навчальної діяльності в сучасних кризових умовах вчительство віддає перевагу таким, які під час онлайн навчання сприяють пізнанню нового матеріалу через створення атмосфери творчої педагогічної діяльності. Серед таких форм на увагу заслуговують віртуальні екскурсії, педагогічний потенціал яких не викликає сумнівів.

Упровадження їх в освітню практику вимагає від закладів педагогічної освіти спеціальної фахової підготовки майбутніх учителів, які б були здатні вміло створювати та проводити власні віртуальні екскурсії, організувати за їх допомогою самостійну дослідницьку діяльність учнів тощо.

Теоретико-методичним підґрунтям системи нашої роботи стали наукові праці у яких розкрито теоретичні та методичні основи підготовки майбутніх учителів до використання ІКТ у професійній діяльності (Н. Балик, О. Войтович, Г. Генсерук, Р. Гуревич, А. Гуржій, Л. Карташова, Т. Коломієцт, Н. Морзе, Л. Морська, Н. Олефіренко, В. Осадчий, В. Прошкін, Н. Сорока, О. Суховірський, О. Торубара та інші); у яких обґрунтовано можливості використання віртуальних екскурсій в освітньому процесі як закладів загальної середньої освіти, так і вищої освіти (О. Белікова, Н. Бессонова, А. Вакала, О. Греул, К. Демчик, Т. Золотаренко, О. Коваленко, Ю. Кулінка, Н. Максименко, Ю. Малієнко, М. Москаленко, А. Олійник, В. Швирка, М. Шпарковська, Т. Філіппович та інші); а також праці у яких висвітлено деякі аспекти навчання майбутніх учителів різних предметних спеціалізацій створювати віртуальні екскурсії, зокрема: початкової школи (К. Романенко, Л. Романенко); біології (Т. Буяло, Т. Васютіна); трудового навчання (технології) (Ю. Кулінка) та інші.

Зауважимо, що, незважаючи на достатню кількість вищезазначених досліджень, проблема підготовки майбутніх учителів до впровадження

віртуальних екскурсій в освітній процес потребує подальшої теоретичної та практичної розробки.

Мета нашої публікації полягає у висвітленні власної методики формування у майбутніх учителів навичок розробки та проведення віртуальних екскурсій у сучасній школі.

Під формуванням відповідних навичок ми розуміємо не лише озброєння студентів відповідними знаннями, відпрацювання практичних умінь, а й процес мотивації та стимулювання навчальної діяльності до подальшого застосування створених ними віртуальних екскурсій в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти [3].

З урахуванням зазначеного в межах навчальної дисципліни «Інформаційно-комунікаційні технології в професійній педагогічній діяльності» («Нові інформаційні технології») були запропоновані дві теми: «Віртуальні екскурсії на уроці. Принципи їх організації та розробки», «Огляд та вибір веб-сервісу для створення віртуальної екскурсії».

Сутність методики, яку ми реалізували в навчанні майбутніх учителів відбиває такі положення:

1. Практичне заняття необхідно проводити у комп'ютерних класах, оснащених відповідним програмним забезпеченням. У процесі навчання необхідно реалізовувати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки, діяльнісний та контекстний підхід.

2. Під час перебігу практичного заняття необхідно пояснити що таке віртуальна екскурсія як форма та метод навчання. Уточнити відмінності між традиційною та віртуальною екскурсією, розкрити роль віртуальної екскурсії на уроці, указати на переваги віртуального способу проведення перед традиційною. У процесі обговорення варто звернути увагу, на те що під час розробки віртуальної екскурсії учитель має можливість самостійно обирати матеріал, скласти маршрут, змінювати зміст відповідно до поставленої мети екскурсії [1]. Для них характерним є висока доступність для відвідування учнями; ці екскурсії є зручними для «відвідувачів» (учнів) – інформація сприймається у звичній обстановці; є можливість повторного перегляду у зручний час.

3. Разом зі студентами важливо обговорити дидактичні можливості віртуальних екскурсій з метою формування чіткого розуміння про можливі способи їх застосування в процесі навчального заняття або виховного заходу. Зауважити, що їх можна використовувати як окремі уроки з різних навчальних предметів, або як окремі елементи уроку. Під час змішаного та дистанційного навчання. Важливо продемонструвати відповідні приклади.

4. Обов'язково звернути увагу, що для проведення віртуальної екскурсії як для організатора (вчителя), так і для відвідувача (учня)

необхідно мати: 1) комп'ютер із налаштованим аудіо обладнанням (колонки чи навушники, мікрофон, веб-камера); 2) встановлений і налаштований веб-браузер; 3) програмне забезпечення (Інтернет-ресурси, графічні програми, мультимедійні програми тощо); 4) швидкісний Інтернет.

5. Потрібно пояснити студентам вимоги яких необхідно дотримуватися під час розробки, створення та проведення власної віртуальної екскурсії, а саме: 1) вибрати тему, сформулювати мету та визначити завдання віртуальної екскурсії; 2) скласти план (маршруту) екскурсії; 3) добрати веб-ресурси для створення екскурсії 4) добрати матеріал для створення екскурсії (ресурси мережі Інтернет за темою екскурсії, відео, анімація, фотографії, тексти, зображення, звукові файли тощо); 5) написати текст екскурсії; 6) вибрати методіку проведення екскурсії (визначити навчальні завдання, які необхідно виконати учням під час екскурсії, послідовність ознайомлення з тими чи іншим ресурсами, експонатами, розробити форму звіту) [1; 2].

6. На практичному занятті важливо познайомити студентів зі способами створення віртуальних екскурсій, звернути увагу на найбільш популярні Інтернет-ресурси, а саме сервіси: *Click2Map* – для створення простих карт із використанням текстів і зображень; *Google Maps* – для створення карт із використанням текстів, зображень та відео; *ZeeMaps* – для створення інтерактивних карт на основі текстів, зображень, гіперпосилань та відео; *Scribble Maps* – для створення інтерактивних карт на основі текстів, зображень, гіперпосилань та відео; *Tripline* – для створення інтерактивних карт на основі текстів і фотографій; *Tour Builder* – для створення віртуальних 3D-турів на основі текстів, фотографій та відео; *StoryMap* – для створення інтерактивної карти на основі тексту, зображень та відео; *TimeMapper* – для створення інтерактивної карти – тайм лайна; *izi.TRAVEL* – для створення віртуальних аудіоекскурсій та квестів; *H5P* – для створення інтерактивних плакатів із використанням посилань, зображень та відео; *Genial.ly* – для створення інтерактивних плакатів із використанням посилань, зображень, відео, вбудовуваних об'єктів; *RoundMe* – для створення віртуальних екскурсій на основі панорамних знімків. Важливо звертати увагу, що кожен сервіс має певні можливості для його використання.

7. У процесі опанування навчального компоненту, обов'язковим є виконання студентами самостійної роботи. Тому слід пропонувати такі практичні завдання, які б сприяли набуттю стійких практичних навичок із проектування, створення та проведення віртуальних екскурсій за допомогою Інтернет-ресурсів, відмінних від тих які були опрацьовані на практичному занятті.

8. Наприкінці заняття важливо організувати рефлексивну діяльність. Для цього можна запропонувати виконати різні вправи, наприклад, «Плюс-мінус-цікаво», «Незакінчене речення», «Потяг», «Долонька» та інші. Їх виконання сприяє розвитку у студентів здатності та вміння оцінювати виконані дії, аналізувати зміст і процес розумової діяльності.

Отже, спираючись на сформульовані методичні положення щодо формування у майбутніх учителів практичних навичок розробки, створення та проведення віртуальних екскурсій в освітньому процесі ми організували навчально-пізнавальну діяльність здобувачів вищої освіти на практичних заняттях так, що вона сприяла, розвитку дослідницьких і творчих здібностей, комунікативних навичок та рефлексивних умінь, формуванню в них умінь опрацювати інформацію й репрезентувати її.

Література:

1. Кулінка Юлія. Підготовка студентів до проведення віртуальних екскурсій на уроках трудового навчання (технології). *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2015. № 52. С. 44–50.

2. Подліняєва О. О. Особливості використання сучасних медіа в освіті: віртуальна екскурсія. *Фізико-математична освіта*. 2016. № 4 (10). 2016. С. 100–104.

3. Хміль Н. А. Формування у майбутніх учителів навичок використання хмарного сервісу Google календар у професійній діяльності. *Фізико-математична освіта*. 2017. Вип. 4(14). С. 118–123.

ПРО НОВІ ОСВІТНІ ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ В ГАЛУЗІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРІОДУ В УКРАЇНІ

Хожило І. І.

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна*

В сучасних умовах збройної агресії проти української держави, яка відбулась на початку 2022 року, перед національною системою освіти постав цілий комплекс як зовнішніх, так і внутрішньо системних

викликів. Вони характеризуються своїм значним синергетичним впливом та, відповідно, значними соціально-економічними ефектами.

Зазначимо, що за період існування в Україні коронавірусної пандемії (2020–2022 рр.), модель національної системи освіти дуже вдало трансформувалася у надзвичайно короткі терміни, в залежності від хвильового перебігу інфекції та її вікових залежностей (найменше хворіли діти та молодь). Тобто, трансформація моделі організації навчального процесу відбувалась, починаючи від суцільного карантину 2020 року та організації навчання виключно в дистанційному форматі, до поступового переходу в режим комбінованої форми навчання (офлайн/онлайн) в умовах адаптивного карантину. А далі – відповідно з упровадженням вакцинації для всіх учасників освітнього процесу (і викладачів, і осіб, які навчаються) поступово в Україні відбулося повернення до аудиторного формату організації освітнього процесу в навчальних закладах.

Однак запровадження військового періоду в Україні, за своїм масштабом, у порівнянні з викликом пандемії, має набагато складніший вплив на функціонування як системи освіти в цілому, так і на діяльність її суб'єктів. За словами міністра освіти України, серед 5 млн. вимушених біженців з України, понад 30 % складають діти та молодь. За даними міжнародних моніторингових кампаній через війну з України виїхало майже 4,3 млн дітей [1]. Майже у всіх областях України, серед зруйнованої інфраструктури, переважають заклади освіти та житлові будинки, на відбудову яких потрібен час та чималі кошти. Руйнування будівель та відсутність житла гальмує процес повернення українців з-за кордону. Крім того, для національної системи освіти значним викликом є пропозиція зарубіжних закладів освіти надавати українцям практично безкоштовну можливість продовжувати навчання за місцем тимчасового проживання. Адже такий, на перший погляд дружній крок зарубіжних партнерів, з одного боку надає вимушеним біженцям допомогу в навчанні, з іншого боку, під кутом державної політики, сприяє руйнуванню національної моделі освіти через дефіцит здобувачів освіти. Тож організація вступної кампанії-2022 цьогогоріч є надзвичайно складним процесом і вимагає застосування інноваційних інструментів на всіх рівнях управління – від центрального до локального, від міністерства освіти і науки України до керівника освітнього закладу з метою надання можливостей у здобутті освіти.

В таких умовах менеджмент вищих навчальних закладів України розглядає можливість відкриття нових спеціальностей та нових освітньо-професійних програм. Розглянемо це на прикладі організації вступної кампанії в Національному технічному університеті

«Дніпровська політехніка» (далі – НТУ «Дніпровська політехніка»). Цей виш славиться своїми традиціями підготовки фахівців для різних галузей промисловості та економіки, насамперед, для таких як гірництво, будівельна галузь, машинобудування та ін. Але й розвиток напрямків підготовки спеціалістів гуманітарної сфери керівництво університету розглядає як пріоритет упродовж кількох останніх років. Тому, у 2022 році університет пропонує низку нових спеціальностей як в рамках бакалаврату, так і магістратури та аспірантури (PhD).

Відомо, що у довоєнний період в Україні дуже багато закладів освіти готували спеціалістів в галузі публічного управління та адміністрування. За даними НАЗЯВО це понад 100 вищих навчальних закладів, які конкурували між собою за вступників. Однак, не кожний заклад освіти з цього переліку міг запропонувати відповідну освітню вертикаль професійної підготовки: бакалавр- магістр-доктор філософії у галузі публічного управління. На базі ж НТУ «Дніпровська політехніка» вибудовано саме таку модель підготовки фахівців, яка охоплює не тільки освітньо-професійний рівень, але й рівень підготовки наукових кадрів. Так, за новими правилами підготовки аспірантів в університеті захистили свої дисертаційні роботи 14 випускників аспірантури [2]. Нині університет проходить акредитацію освітньо-наукової програми за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». За ініціативою кафедри державного управління і місцевого самоврядування університет сьогодні розширює можливості професійного спрямування освітніх програм в галузі публічного управління відповідно до запитів ринку праці, що склалися в умовах воєнного періоду.

Враховуючи вищезазначене, у 2022 році університет започаткував низку освітньо-професійних програм: «Менеджмент в охороні здоров'я» в рамках спеціальності 073 «Менеджмент» (магістр); «Публічне управління та адміністрування в медичній сфері» в рамках спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» (бакалавр); «Цифрове врядування» в рамках спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» (магістр). Крім того, в університеті започатковано освітньо-професійну програму «Соціальна та молодіжна робота» в рамках спеціальності 231 «Соціальна робота». Тож зазначені освітні програми є рефлексією на зовнішні та внутрішньо системні виклики воєнного періоду.

Література:

1. Освіта і війна в Україні (24 лютого – 1 квітня 2022). URL: <https://cedos.org.ua/researches/osvita-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-1-kvitnya-2022/>

2. Досвід реалізації експерименту з підготовки здобувачів вищої освіти III рівня (PhD) за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» в навчально-науковому інституті державного управління НТУ «Дніпровська політехніка». *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*, № 1, 2022. С. 26–33. URL: <http://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/161/143>

МЕТОДИКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Хомета Т. М.

кандидат технічних наук,

старший викладач кафедри прикладної математики і фізики

Українська академія друкарства

м. Львів, Україна

Війна є надзвичайно трагічно жакливою подією в житті кожної людини, сім'ї, родини, що викликає страшне відчуття безпорадності й незахищеності, впливаючи на мислення людини та її ставлення до світу, спричиняючи хронічні стресові і психологічні розлади.

Через нещадні бомбардування та обстріли збройними силами РФ українських міст та сіл пошкоджено 1 940 закладів освіти, 184 з яких зруйновано повністю, частково зазнали пошкоджень 869 закладів, 33 заклади вищої, професійної вищої освіти, які вимушено залишили місця постійної дислокації та переїхали для організації освітнього процесу на інші території. За словами міністра, 33 установи перебувають у статусі переміщених, наприклад, Маріупольський державний університет, Чернігівська політехніка. «Тобто вони працюють не у своїх стінах, а у своєму статусі. Усі бази даних збережено», – сказав він.

З 14 березня повністю оновлено освітній процес у дистанційному форматі в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в 14 областях України. Частково оновлено освітній процес у профтехзах 7 областей. Не здійснюють навчання заклади професійної освіти 4 областей України. Заклади фахової перед вищої освіти здійснюють навчання майже на всій території країни (19 областей) за дистанційною або змішаною формою. Частково не працюють заклади ФПО у 4 областях, не проводиться навчання в 1 області. У 15 областях України продовжується навчання в закладах вищої освіти. Частково працюють

ЗВО у 2 регіонах. Університети 4 областей перебувають на канікулах, лише в одній області ЗВО не працюють.

Сфера освіти, як і всі сфери життя суспільства, зазнала сильних змін в умовах воєнного стану. Усі ми вчилися та продовжуємо вчитися жити в цих нових умовах: хтось – продовжувати здобувати освіту і працювати.

Частина учасників освітнього процесу внаслідок загрози життю, бойових дій та тимчасову окупацію окремих територій вимушено перемістилася в межах України або за кордон. Багато педагогів та здобувачів освіти все ще залишаються на тимчасово окупованих територіях та потребують особливої підтримки держави. Ці складні обставини змусили Уряд, управління освіти, громадянське суспільство знаходити оперативні рішення, як організувати освітній процес дітям у місцях їх постійного проживання та місцях евакуації, коли завершувати навчальний рік, як оцінювати учнів та видавати документи про освіту, як забезпечити оплату праці працівникам закладів освіти, як здійснювати атестацію педагогічних працівників, і як надавати психологічну підтримку дітям.

В умовах війни педагогам, як ніколи, потрібна підтримка психологів, – поради, як працювати з дітьми та як самим впоратися зі стресом. Адже якість освіти сьогодні багато в чому залежить від того, наскільки вчитель розуміє процеси, що відбуваються з учнями, уміє аналізувати, як втрата рідних, вимушене переселення та інші психологічні травми впливають на їхню здатність навчатися. Школа – своєрідний осередок, що об'єднує учнів та вчителів як громади, так і дітей та педагогів, які вимушені були покинути свої домівки. На даний час школи перетворилися на осередки для надання гуманітарної допомоги внутрішньо переміщеним особам, де також приймають вимушено переміщених дітей. Державна служба якості освіти у співпраці з ініціативою «Система забезпечення якості освіти», що впроваджується в межах проекту «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe), розробили поради для керівників шкіл щодо відновлення освітнього процесу в умовах війни. Поради щодо відновлення освітнього процесу у школах:

– Директорам шкіл інформувати мешканців територіальної громади (листівки, батьківські групи у месенджерах, оголошення у місцях надання гуманітарної допомоги, органах місцевої влади, поліції) про те, що батьки школярів можуть звернутися до школи для продовження навчання.

– За можливості провести реєстрацію вимушено переміщених дітей (в онлайн), які повернуться до навчання в громадах, в яких перебувають.

– Відновлюючи навчання у дистанційному режимі, директору варто вивчити спроможність закладу, підтримати вчителів своєї школи, вивчити ситуацію в колективі, психологічну готовність педагогів працювати з дітьми.

– Вчителі, які вимушено переїхали із зони бойових дій, долучаються до освітнього процесу у школах тих громад, куди вони тимчасово переїхали.

– Важливо залучати до освітнього процесу шкільного психолога, а якщо такого немає, – директору варто залучити психологів із громади.

– Школа має створювати можливості для спілкування учням, зокрема організовуючи гурткову роботу, волонтерські проекти.

Оскільки освітній процес здійснюється переважно із застосуванням технологій дистанційного навчання, не зайвим буде повторити з дітьми правила роботи з онлайн-платформами, взаємодії у хмарних сервісах, інструменти спільної роботи з документами та засоби групової діяльності й комунікації.

Державна служба якості освіти України звертає увагу на діючі освітні дистанційні платформи для навчання учнів та підтримки вчителів. Створена задля забезпечення кожного українського учня та вчителя рівного, вільного і безоплатного доступу до якісного навчального контенту. Всеукраїнський онлайн – розклад для учнів, міжнародна українська школа, школи Optima, DAR, Jamm School, Liko Education Online відкрила доступ до навчання на платформі «Liko Education Online» для всіх охочих, центр дистанційної освіти «Джерело» надає вільний доступ до повного пакету «Слухач» (1–11 класи) для самонавчання – повна шкільна програма від Центру Дистанційної Освіти «Джерело», математична онлайн-платформа «GIOS», та комп’ютерна Академія «ШАГ» організувала безкоштовну серію онлайн майстер-класів і тематичних зустрічей для дітей 7–14 років: безпека в інтернеті, створення та перші кроки для заробітку на NFT, розробка ігор за допомогою Construct.

Перелік корисних ресурсів для навчання постійно доповнюється. До прикладу, польські освітяни створили безкоштовну онлайн-школу Fundacja Edu SEN, де кожна дитина може продовжити навчання. До викладання на цій платформі залучені вчителі з України.

Засновники керівники закладів освіти мають право залучати до освітнього процесу педагогічних, науково-педагогічних, наукових та інших працівників, які тимчасово виїхали за межі України у зв’язку з війною. Державна служба якості освіти звертає увагу засновників і керівників закладів освіти на необхідності переведення таких працівників на дистанційну форму роботи.

Дистанційна робота – це форма організації праці, за якої робота виконується працівником поза робочими приміщеннями чи територією закладу освіти, у будь-якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. У разі запровадження дистанційної роботи працівник самостійно визначає робоче місце та несе відповідальність за забезпечення безпечних і нешкідливих умов праці на ньому (ст. 60² Кодексу законів про працю України).

Внаслідок війни дистанційна робота може бути запроваджена наказом керівника закладу освіти без обов'язкового укладення трудового договору про дистанційну роботу в письмовій формі. Працівник, який перебуває за межами країни та не може бути ознайомлений із наказом під підпис, робить це в електронному форматі.

Служба рекомендує керівникам закладів освіти заздалегідь домовитися з педагогічними, науково-педагогічними, науковими та іншими працівниками про умови комунікації і взаємодії між сторонами під час виконання дистанційної роботи:

- визначити засоби електронного зв'язку, наприклад електронну пошту, номер телефона, мобільний додаток тощо;
- умови звітності працівника про виконану роботу (якщо це необхідно);
- умови повідомлення працівником про виникнення ситуацій, що унеможливають належне виконання дистанційної роботи;

Державна служба якості освіти приймає рішення про умовну акредитацію освітньо-професійних програм фахової перед вищої освіти, акредитація яких передбачалася в лютому–липні 2022 року за заявою закладу освіти, без проведення акредитаційної експертизи та оплати її вартості.

Також подовжено строк переоформлення сертифікатів про акредитацію спеціальностей (освітньо-професійних програм) за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста на сертифікати про акредитацію освітньо-професійних програм у сфері фахової перед вищої освіти – з відтермінуванням оплати послуги до трьох місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану.

Література:

1. URL: <https://kdpu.edu.ua>
2. URL: <https://eo.gov.ua>
3. URL: <https://sqe.gov.ua/>

DISTANCE LEARNING OF MEDICAL STUDENTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE CONDITIONS OF MILITARY REALITIES

Khomych O. V.

*Assistant at the Department of Pediatrics of Postgraduate Education
Bogomolets National Medical University
Kyiv, Ukraine*

Introduction. The full-scale Russian invasion of Ukraine began on February 24, 2022, changing the ordinary life of Ukrainians and studying in schools and universities throughout Ukraine. That is why educational institutions all over Ukraine have switched to distance learning to create safe conditions for students. The widespread introduction of distance education took place in 2020, due to the spread of the COVID-19 pandemic and the need to comply with all quarantine measures to preserve the health and lives of all participants in the educational process. Therefore, due to the COVID-19 pandemic, higher education institutions already had the experience to conduct a full-fledged online educational process [1].

Distance learning not only provides safe learning conditions for students, but also gives the opportunity to learn at any distance from the institution. Also, the advantages of distance learning are flexibility, relevance, convenience, modularity, interactivity, greater opportunities for quality control of learning and cost-effectiveness [2; 4].

The idea of distance learning is that the interaction of teacher and student takes place in cyberspace: they are both at their computers and communicate via the Internet. Today can be called the era of computer science and telecommunications. This is the era of communication, transfer of information and knowledge.

Also of great importance is the use of robotic capabilities in distance learning. This can pose new challenges to the distance education system and improve the practical part of student training. New times require new solutions from the country's education system. The general task of innovative development of medicine is the online development of the entire educational student environment, including in the field of robotics [1–3]. Therefore, the practice of students using robotic capabilities in medicine is currently an important area.

The purpose of this study is to analyze the results of online surveys of students about their attitudes to the advantages and disadvantages of distance learning.

Materials and methods. We developed a questionnaire, with the help of which we identified the pros and cons of distance learning. A survey of 59 medical students from the Bogomolets National Medical University, Kyiv, Ukraine was conducted. The online questionnaire was elaborated in English and Ukrainian using Google Forms for gaining data on the target group. We guaranteed participants only anonymous data would be shared. The questionnaire was open during February-April 2022.

Results: The majority of students, namely 55 (93.9 %) students positively assessed distance learning and noted that in quarantine it is one of the main sources of educational information. But 6.1 % of students said that they did not like distance learning more than they liked it, because there was a lack of live communication with the patient. But none of the students surveyed said they did not like distance learning.

Students prefer to study through online meetings on the Google Meet platform. Thanks to the use of this platform, it is possible to hold unlimited conference time so that each student has answers to all questions.

Among the advantages of distance learning, medical students noted the ability to regulate their own workload (76.27 % of students), the ability to choose the pace of work (72.88 % of students), and a special advantage was a sense of security during classes (93.22 % of students).

Students consider the disadvantages of distance learning: lack of personal contact with the teacher and the inability to master practical skills (16.95 % of students) and lack of communication with classmates (93.22 % of students).

We also conducted a survey of students regarding the use of robotics in medicine. We found that only 45.76 % of students believe that robotics is a new direction that can be used to improve student learning. However, 76.27 % of surveyed students understand that they will use robotics systems and mechanisms in their future professional activities. That is why it is important for medical students to convey the need of working with robotics systems and mechanisms in their future professional activities. To do this, we will conduct further research.

Thus, we see the changes that are taking place with the education system through the use of distance learning technologies.

Conclusions:

1. The use of distance learning is currently the best and safest option for continuing student learning in the conditions of military realities.

2. Our research has revealed the advantages of distance type of training, among which are flexibility, relevance, convenience, modularity, interactivity, greater opportunities for quality control of learning and cost-effectiveness.

3. The students we interviewed highly appreciated the distance learning.

4. The issue of application of robotic innovations remains open and needs further research.

References:

1. Umryk M. Using Active E-Learning to Accommodate the Net Generation of Learners, In: 'E-learning & Lifelong Learning', Monograph Sc. Editor: Eugenia Smyrnova-Trybulska, University of Silesia, Studio-Noa, Katowice-Cieszyn. 2013: 101–115.

2. Mukhtar K, Javed K, Arooj M, Sethi A. Advantages, Limitations and Recommendations for online learning during COVID-19 pandemic era. Pak J Med Sci. 2020 May;36(COVID19-S4): 27–31.

3. Umryk M. Organization of distance learning for meeting the needs of modern students. Information technology and learning tools. 2015. Issue 45(1): 146–155.

4. Reinhart A., Malzkorn B., Döing C., Beyer I., Jünger J., Bosse H.M. Undergraduate medical education amid COVID-19: a qualitative analysis of enablers and barriers to acquiring competencies in distant learning using focus groups. Med Educ Online. 2021 Dec;26(1):1940765.

ВЗАЄМОДІЯ СТУДЕНТІВ ТА ВИКЛАДІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Череватенко І. М.

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри цивільного процесу

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

м. Харків, Україна

Деякі роки тому перед всім світом постало питання роботи та навчання в умовах карантинних обмежень у зв'язку розповсюдження вірусу COVID-19. Ця подія призвела до стрімкого розвитку дистанційного навчання та роботи в умовах неможливості (суворої заборони) відвідування майже всіх установ, підприємств, організацій різних форм власності, за виключенням критичної інфраструктури. Більшість країн світу, навіть, вводили процедуру локдауну задля зупинення розповсюдження вірусу та збереження життя та здоров'я своїх громадян. Необхідність у таких умовах працювати, вчитись, лікуватись стало «вихідним поштовхом» (початком) для становлення та закріплення функціонування дистанційного формату роботи майже у всіх сферах життя.

Сьогодні поширеним варіантом отримання нових знань або ознайомлення з новими чи інноваційними методами роботи є тренінги, конференції, семінари, курси, які, як правило, проводяться у дистанційному форматі, рідше у змішаному. Отже, з появою дистанційного навчання реалізується можливість отримання різних знань знаходячись на робочому місці, вдома, у відрядженні, на відпочинку та в інших життєвих обставинах, які раніше не дозволяли цього зробити.

Зараз у країні проводяться достатньо багато заходів спрямованих на розкриття можливостей роботи (здобуття освіти, підвищення кваліфікації, безпосереднього виконання трудових обов'язків) з наданням практичних порад і навичок інтерактивної взаємодії для різних професійних груп. Відтак, необхідність гнучкості та удосконалення навчання для студентів (курсантів) постало й перед викладачами.

Наразі навчання по всій Україні проводиться у дистанційному форматі з використанням різних сервісів для організації відеоконференцій (ZOOM, ClickMeeting, BigMarker Webinars, Zoho Meeting, Skype), інструментів для спільного користування та обміном інформацією (Google drive, DropBox, Microsoft Teams), засобів для комунікації (Viber, WhatsApp, Telegram), платформ для керування проектами та продуктами (Jira, Hygger, Trello), програм (Microsoft Office, Apple iWork, LibreOffice), систем баз даних (Microsoft Access).

Така різноманітність інтерактивних інформаційно-комунікаційних можливостей, які виникли та розвиваються, дає підстави здійснювати освітній процес не тільки в аудиторному порядку (off line), але й в змішаному, а у необхідних випадках повністю з переходом навчання у дистанційний формат (on line).

Але, введення воєнного стану в Україні розширило й види дистанційного навчання. Поряд з синхронним дистанційним навчанням з'явилося асинхронне. Якщо синхронне дистанційне навчання передбачає взаємодію між викладачем (спікером) та студентами (курсантами, слухачами), які одночасно перебувають в електронному освітньому середовищі або спілкуються за допомогою засобів відеоконференції. Тобто, це проведення практичного заняття (лекції, семінару, колоквіуму, тестування та ін.) в режимі реального часу в обраному цифровому середовищі. Таким чином, спілкування та розгляд тем дисципліни відбувається приблизно так, як це було б проведено у звичайному форматі (off line). Натомість асинхронне дистанційне навчання передбачає роботу за індивідуальним (особистим) графіком та у власному темпі у зв'язку з неможливістю навчатись разом зі всіма синхронно. Цей вид дозволяє опановувати матеріал, орієнтуючись на власне розуміння, а не на темп решти групи. Водночас, асинхронний режим може давати відчуття більшої ізольованості, адже знижується

відчуття навчальної спільноти, якщо спеціально не підтримувати його. Більш того, це вимагає від студентів (курсантів, слухачів) доволі високої самодисципліни та розвинутого вміння керувати своїм часом (вміння з «time management»). Відтак, для здобувачів вищої освіти це може виявитись занадто складно, що може призвести до опанування матеріалом дисципліни не в повному обсязі для його розуміння та застосування.

На жаль, реалії подій які зараз відбуваються у нашій країні не дозволяють однаково отримувати знання всім здобувачам освіти. Існують різні програми та з'являються пропозиції для наших освітян щодо продовження навчання за кордоном (вступ, переклад), але всі вони пов'язані з безпосереднім відривом від української системи освіти та повним відривом від держави, адже викладення здійснюється виключно іноземною мовою (по-перше, не всі володіють мовою якою буде здійснювати викладення, а по-друге на такому рівні, щоб це дозволило отримувати нормальний рівень знань з оволодіння відповідною спеціальністю). Крім того, подальша можливість працевлаштування знов таки, певним чином, буде обмежена державою в якій здобута освіта за певною спеціальністю (процедура визнання/підтвердження дипломів у різних державах по різних спеціалізаціях та спеціальностям різна), втратою молодих спеціалістів, які можуть допомогти у розбудові та відновленні України та інші чинники.

Відтак, уявляється необхідним та хотілось би, що була можливість запровадити навчання для студентів (курсантів, слухачів), які навчаються асинхронно із-за евакуації за межі України у зв'язку з воєнними діями (позаяк можна залучити й тих осіб, які б хотіли отримати українську вищу освіту не перетинаючи кордон своєї держави) у вигляді навчання на базі іноземних вищих навчальних закладів освіти. Наприклад, шляхом створення та надання аудиторій обладнаних необхідними пристроями з виходом у мережу Інтернет у вищих навчальних закладах іноземних держав для навчання у синхронному дистанційному форматі для осіб, які навчаються в Україні. Можливо, навіть, проведення змішаного формату, коли наші викладачі будуть приїздити (або можливо хтось евакуювався в тут ж країну) для проведення безпосередньої аудиторної роботи (off line). Це б дозволило просувати й висвітлити нашу систему освіти у світі та допомогти більш повно опанувати матеріал дисциплін для осіб, які прагнуть здобути освіту в Україні.

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Черевко І. В.

доктор економічних наук,

в.о. професора

Львівський національний університет природокористування

м. Львів, Україна

24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України *Указом Президента України № 64/2022 введено воєнний стан в Україні*, який вніс свої корективи не лише у наше повсякдення життя, але й у процес вирішення завдань правового, наукового і соціально-економічного розвитку країни в цілому. Статтею з цього Указу визначено, що, у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану, тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30–34, 38, 39, 41–44, 53 конституції України, а також вводяться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та в обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 закону України «про правовий режим воєнного стану». Серед обмежень – недоторканність житла, таємниця листування та телефонних розмов, невтручання в особисте життя, свобода пересування, свобода думки і слова. Також можуть обмежуватися права на освіту, працю, підприємницьку діяльність [1].

Поряд з тим повстала проблема особливостей охорони вартості результатів інтелектуальної діяльності людини у вигляді об'єктів права інтелектуальної власності, адже комерціалізація такої продукції є особливо економічно вигідна як для її творців, так і для підприємств і для держави в цілому, а умови війни порушили стабільність у правовій системі в цілому, в т.ч. і у сфері інтелектуальної власності.

Сучасний динамічний інформаційний світ наповнений багатьма об'єктами права інтелектуальної власності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки, географічні зазначення, торгівельні марки, комерційні найменування, комерційна таємниця, раціоналізаторські пропозиції, сорти рослин і породи тварин, об'єкти авторських та суміжних прав та ін.) і порушення цього права призведе до серйозних матеріальних втрат і навіть збитків. Тим, хто займається або готується

до подібного роду діяльності, необхідно досить чітко уявити собі, як вона може охоронятися в умовах воєнного стану в Україні.

13 квітня 2022 року набув чинності Закон України 2174-IX від 01.04.2022 року «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України», який надає відповіді на ці питання [3]. Законом передбачено, що з дня введення в Україні воєнного стану, тобто з 24 лютого 2022 року, зупиняється перебіг термінів для вчинення дій, пов'язаних з охороною права інтелектуальної власності, а також термінів щодо процедур набуття цих прав, визначених законами України про «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про правову охорону географічних зазначень», «Про авторське право і суміжні права» та «Про охорону прав на сорти рослин». Перебіг цих термінів продовжується з дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану, з урахуванням часу, що минув до їх зупинення.

Крім цього, фізичні та юридичні особи можуть подати документи (заяви, клопотання, заперечення, відповіді тощо), подання яких вимагається спеціальними законами та іншими підзаконними актами у сфері інтелектуальної власності не пізніше 90 днів з дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану, без сплати зборів за поновлення, подовження або продовження відповідних строків.

Разом з тим, слід враховувати, що терміни для вчинення дій, пов'язаних з охороною прав інтелектуальної власності, а також терміни щодо здійснення процедур набуття цих прав визначаються не лише переліченими вище законами України, але й відповідними міжнародними угодами та договорами, згода на обов'язковість застосування яких надана Верховною Радою України. Нагадаємо, що згідно статті 9 Конституції України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною системи національного законодавства України. Відповідно до частини 2 статті 19 Закону України «Про міжнародні договори України», якщо міжнародним договором України, який набрав чинності у встановленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору [2].

Протягом всього строку дії воєнного стану відповідні права залишаються чинними, і можуть бути поновлені у загальному порядку після скасування дії воєнного стану [3].

У зв'язку з воєнним станом в Україні нам слід уважніше і ретельніше ставитися до суб'єктів та об'єктів права інтелектуальної власності, адже дотримання відповідних норм права інтелектуальної власності і всього процесу їх створення, правової охорони, комерціалізації та захисту прав запобігає виникненню випадків привласнення результатів чужої інтелектуальної діяльності.

Література:

1. Воєнний стан та мобілізацію в Україні продовжено до 23 серпня: прийнято Закон. *Профспілка працівників освіти і науки України*: веб-сайт. URL: <https://pon.org.ua/novyny/9491-voenni-yan-stan-ta-mobilizaciu-v-ukraini-prodovzheno-do-23-serpnia-priyniato-zakon.html> (дата звернення: 05.06.2022).

2. Дайнеко Є., Оленюк А., Танцюра Ю., Шарабар Ю. Особливості захисту інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності у період дії воєнного стану. *Everlegal*: веб-сайт. URL: <https://everlegal.ua/osoblyvosti-zakhystu-interesiv-osib-u-sferi-intelektualnoyi-vlasnosti-u-period-diyi-voennogo-stanu> (дата звернення: 04.06.2022).

3. Інтелектуальна власність у період воєнного стану в Україні: що змінилось. *PwC*: веб-сайт. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/publications/tax-and-legal-alert/2022/intellectual-property-martial-law.html> (дата звернення: 03.06.2022).

4. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24.02.2022 № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-IX#Text> (дата звернення: 04.06.2022).

5. Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України: Закон України від 01.04.2022 р. № 2174-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-20#Text> (дата звернення: 04.06.2022).

ОСОБЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Шармар О. М.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Постановка проблеми та її актуальність. Інтеграція освітнього процесу закладів вищої освіти до європейського простору потребує систематичного удосконалення компетентностей як науково-педагогічних працівників так і майбутніх фахівців.

Аналіз наукових досліджень. Науковою розробкою цієї проблематики займалися такі фахівці в галузі освіти як: Єльнікова Г., Жабенко О., Кравченко Г., Мельник В., Олійник В., Пометун О., Протасова Н.

Мета статті полягає у з'ясуванні особливостей підвищення рівня професійної компетентності науково-педагогічних працівників.

Професійна компетентність відповідно до енциклопедичного визначення вважається як інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця [1, с. 722].

Існує інше визначення «професійної компетентності» – це якість дії працівника, що забезпечує ефективність вирішення професійно-педагогічних проблем і типових професійних завдань, які виникають у реальних ситуаціях педагогічної чи науково-педагогічної діяльності, і залежить від кваліфікації, загальноприйнятих цінностей моралі та етики, володіння освітніми технологіями, технологіями педагогічної діагностики (опитування, індивідуальні та групові інтерв'ю) та психолого-педагогічної корекції, життєвого досвіду, постійного удосконалення та впровадження у практику ідей сучасної педагогіки, методів навчання та викладання навчальних дисциплін і предметів, використання наукової літератури та інших джерел інформації для створення сучасних форм навчання, впровадження оціночно-ціннісної рефлексії [2].

Останнє поняття містить залежність професійної компетентності від кваліфікації, володіння освітніми технологіями, постійного удосконалення методів навчання та викладання навчальних дисциплін і

предметів. Це передбачає практичну реалізацію принципу освіти протягом життя.

Згідно з положеннями Закону України «Про вищу освіту», науково-педагогічні працівники можуть підвищувати професійну компетентність на таких рівнях освіти [3]: другому (магістерському) рівні вищої освіти, результатом навчання на якому є ступінь магістра; третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти, результатом проходження якого є присудження наукового ступеня доктора філософії; науковому рівні вищої освіти, результатом завершення якого є присудження наукового ступеня доктора наук; освіта дорослих, у тому числі післядипломна освіта, результатом здобуття якої можуть бути часткові кваліфікації відповідного рівня Національної рамки кваліфікацій [4].

Складовими освіти дорослих є: післядипломна освіта; професійне навчання працівників; курси перепідготовки та/або підвищення кваліфікації; безперервний професійний розвиток; будь-які інші складники, що передбачені законодавством, запропоновані суб'єктом освітньої діяльності або самостійно визначені особою.

Відповідно до Закону України «Про освіту» передбачено, що науково-педагогічні працівники можуть підвищувати професійну компетентність у закладах освіти, що провадять освітню діяльність із підвищення кваліфікації працівників, обов'язковість якої передбачена законом, та мають ліцензію на відповідну діяльність та/або акредитовані відповідні освітні програми. Станом на тепер системи підвищення професійної компетентності науковопедагогічних працівників у відповідних ліцензованих закладах ще не існує.

Науково-педагогічні працівники можуть підвищувати професійну компетентність у академіях, відповідних структурних підрозділах вищих навчальних закладів, наукових, навчально-наукових установах, які здійснюють відповідну освітню діяльність, спрямовану на підвищення рівня професійної компетентності (діють аспірантура (докторантура), проводяться курси підвищення кваліфікації, здійснюється стажування тощо). Законодавством передбачені ряд прав і обов'язків науково-педагогічних працівників, що стосуються підвищення професійної компетентності. У Законі України «Про освіту» серед прав науково-педагогічних працівників є право на: підвищення кваліфікації, перепідготовку; вільний вибір освітніх програм в межах здобуття освіти дорослих, видів, форм навчання, темпу здобуття освіти, закладів освіти, установ і організацій, інших суб'єктів освітньої діяльності, що здійснюють підвищення кваліфікації та перепідготовку педагогічних працівників.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» передбачено науково-педагогічним працівникам вищих навчальних закладів усіх

форм власності право на: забезпечення підвищення свого професійного рівня, встановленого законодавством, нормативними актами вищого навчального закладу, умовами індивідуального трудового договору та колективного договору; підвищення кваліфікації та стажування як в Україні так і за кордоном не рідше одного разу на п'ять років [3]. Тому правом на підвищення кваліфікації, перепідготовку, стажування науково-педагогічний працівник може скористатися, а може і не скористатися.

Водночас згідно зі ст. 54 Закону України «Про освіту» визначено й обов'язки науково-педагогічних працівників: постійно підвищувати свій професійний і загальнокультурний рівні та педагогічну майстерність. Законом «Про вищу освіту» науково-педагогічні працівники зобов'язуються серед іншого підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, наукову кваліфікацію [3]. Конкретний обсяг обов'язків науково-педагогічних працівників регулюється законами, кваліфікаційними характеристиками, статутами, положеннями.

Отже, чинне законодавство закріплює як обов'язок підвищувати кваліфікацію за науково-педагогічними працівниками так і право, а це не може гарантувати загальнообов'язковість підвищення кваліфікації науково-педагогічним працівником.

Література:

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В.Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
2. Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів : наказ МОН України від 01.06.2013 № 665. URL : zavuch.at.ua/2013-2014/Atestaciay/kvalifikacijni_kharakteristiki.docx (дата звернення: 09.05.2022).
3. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 09.05.2022).
4. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>(дата звернення: 09.05.2022).

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЩОДО ВИЇЗДУ ЗА КОРДОН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Шевченко Л. В.

кандидат юридичних наук,

*доцент кафедри адміністративного та фінансового права
Київський національний університет імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

Вища освіта є однією з основних цінностей державності, регулятором суспільної свідомості та інструментом забезпечення національної безпеки держави. Визнання права на освіту, в тому числі й вищу, як одного з основоположних прав людини зафіксовано у Конституціях більшості країн світу. Зокрема, в Україні «держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам». Отже, відповідно до Основного Закону громадяни України мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах [1].

Слід сказати, що розпорядженням КМУ від 23 лютого 2022 року № 286-р було схвалено Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки, однією з 5-ти стратегічних цілей якої є інтернаціоналізація вищої освіти України, що може бути досягнута за рахунок трансформації освіти в секторі безпеки та оборони відповідно до доктринальних підходів НАТО [2]. Саме цим стратегічним документом визначено основні пріоритети системи вищої освіти на сучасному етапі розвитку суспільства та економіки країни, а також головні характеристики, що будуть сформовані до 2032 року. Таким чином, не дивлячись на складну ситуацію в Україні, одним із основних завдань нашої держави є продовження освітнього процесу, навіть в умовах воєнного стану. І, хоча, з урахуванням теперішньої ситуації, завдання та заходи з реалізації потребуватимуть коригування, проте стратегічні цілі та ключові завдання залишаються незмінними. Так, наказом МОН від 01.04.2022 року № 290 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань завершення 2021/2022 навчального року» [3] рекомендовано освітні, навчальні програми та навчальний план виконувати, ущільнюючи навчальний матеріал, організовуючи самостійну навчальну діяльність учнів, додаткові консультації. За бажанням

здобувачів вищої освіти їм може бути надано можливість брати участь в освітньому процесі в дистанційному режимі з використанням синхронної або асинхронної моделі освітньої взаємодії, отримати індивідуальний графік навчання або академічну відпустку. Індивідуальний графік навчання передбачає встановлення окремого здобувачу термінів і темпу опанування освітніх компонентів його індивідуального навчального плану (ІНП), який може відрізнятись від затвердженого у вищому навчальному закладі графіка навчального процесу. Також, частина освітніх компонентів може бути перенесена для вивчення в наступні семестри навчального року із внесенням відповідних змін до індивідуальних навчальних планів студентів. У випадку, якщо здобувач вищої освіти не може приступити до навчання до проведення семестрового контролю, доцільно рекомендувати йому отримання академічної відпустки – перерви у навчанні, яка надається лише за бажанням здобувача освіти. Так, відповідно до положень ч. 2 ст. 46 Закону України «Про вищу освіту» [4] здобувач має право на перерву у навчанні у зв'язку з обставинами, які унеможливають виконання освітньої (наукової) програми (за станом здоров'я, призовом на строкову військову службу у разі втрати права на відстрочку від неї, сімейними обставинами тощо). Таким особам надається академічна відпустка в установленому порядку [5].

Однак, недосконалість нормативно-правової бази в цій сфері обумовила наявну проблему щодо студентів, які навчаються у вищих навчальних закладах, через воєнні дії, змушені перейти на дистанційну форму навчання, проте не можуть залишити територію України. Так, у період запровадження воєнного стану виїзд за кордон для чоловіків призовного віку (з 18 до 60 років) обмежений. Тобто, студенти чоловічої статі, які навчаються в українських вищих навчальних закладах, під час війни також не можуть виїжджати за кордон. Водночас, відповідно до ст. 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [6] призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період не підлягають здобувачі фахової передвищої та вищої освіти, тобто студенти, асистенти-стажисти, аспіранти та докторанти, які навчаються за денною або дуальною формами здобуття освіти. Проте Кабінет Міністрів України своїм рішенням вніс зміни до Постанови від 27.01.1995 № 57 «Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України» [7], де зазначив, що ця норма не поширюється на студентів, тобто практично заборонив виїзд за кордон студентам українських вищих навчальних закладів, окрім тих, хто там вже розпочав навчання.

Також, і Держприкордонслужба України затвердила перелік громадян, яким дозволено перетинати кордон, включаючи студентів та

слухачів, що навчаються за кордоном. Проте, студенти, які навчаються у іноземних вищих навчальних закладах, мають право залишити територію України та виїхати за кордон (на період навчання). Так, у пункті 2–6 Правил зазначено: «у разі введення на території України надзвичайного або воєнного стану право на перетин державного кордону, крім осіб, зазначених у пунктах 2-1 та 2-2 Правил перетинання державного кордону громадянами України, також мають інші військовозобов'язані особи, які не підлягають призову на військову службу під час мобілізації. Ця норма не поширюється на осіб, визначених в абзацах другому – восьмому ч. 3 ст. 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [6]. Тобто, ті студенти, які навчаються в Україні, мають право лише на відстрочку від мобілізації, «на період здобування освіти передвищої та вищої денної чи дуальної форми навчання...» (абзац 1–2 частини 3 ст. 23 ЗУ «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»). А військомати отримали розпорядження надавати відстрочку та дозвіл на перетин кордону лише студентам, які навчаються в іноземних вищих навчальних закладах. Для цього студенту потрібно з'явитись до територіального центру місця комплектування за місцем своєї прописки, маючи довідку із закладу вищої освіти, який підтверджує факт здобування освіти та отримати відстрочку на період навчання, примітка про відстрочку вноситься у військово-обліковий документ. Також, отримати дозвіл від керівника територіального центру місця комплектування на виїзд за кордон, на підставі відстрочки від мобілізації та довідки з навчального закладу.

Таким чином, можна зробити висновок, що внесення змін Урядом 01.04.2022 року до пункту 2–6 Постанови «Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України» фактично обмежило права студентів українських вищих навчальних закладів, які через воєнні дії змушені перейти на дистанційну форму навчання, проте не можуть залишити територію України. Такі студенти все одно не будуть примусово призвані на військову службу, адже мають право на відстрочку, а ті, хто вступив у закордонні виші раніше, навчатимуться й далі.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР в редакції від 15.05.2014 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Про схвалення Стратегії вищої освіти : розпорядження КМУ від 23.02.2022 р. № 286-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya->

strategiyi-rozvitkuvishchoyi-osviti-v-ukrayini-na-20222032-roki-286- (дата звернення: 29.04.2022 року).

3. Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань завершення 2021/2022 навчального року : наказ МОН від 01.04.2022 року № 290. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-okremih-pitan-zavershennya-20212022-navchalnogo-roku>.

4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014, № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

5. Регламент організації освітнього процесу в дистанційному режимі. URL: <https://profkom.kpi.ua/reglament-organizatsiyi-osvitnogo-protsesu-v-distantsynomu-rezhimi>.

6. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21.10.1993, № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12>.

7. Про внесення змін до Правил перетинання державного кордону громадянами України : постанова КМУ від 1 квітня 2022 р. № 399. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/399-2022>.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Шелевер Н. В.

*кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Справедливість – це одночасно і моральна, і правова категорія, один із механізмів збереження людської гідності. Вона заснована на такому правилі моральності: «не роби іншому те, чого не бажаєш собі». Принцип справедливості вимагає повагу до прав і гідності людини.

Внаслідок вторгнення російської федерації в Україну Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 оголошено військовий стан у нашій державі [1]. У такий важкий час освітній процес є особливо уразливий. Зруйновані школи, повітряні тривоги та військові дії негативно впливають на навчання учнів. Наслідком війни є те, що зросла кількість внутрішньо переміщених осіб, а частина

жителів України виїхала за кордон. Тому забезпечення справедливості в освітньому процесі наразі є актуальним питанням сьогодення.

У відповідності до Загальної декларації прав людини від 1948 р. [2] та Конвенції ООН про права дитини від 1989 р. освіта є «невід'ємним правом людини» [3]. Міжнародне гуманітарне право захищає право дітей на освіту в умовах збройного конфлікту. Стаття 28 Конвенції про права дитини (1989 р.) гарантує право кожної дитини отримати безкоштовну початкову освіту [3]. У відповідності до Конституції України кожен має право на освіту [4]. Це право гарантується за будь-яких обставин, не є винятком і війна.

Вважаємо, що в умовах війни повинна бути забезпечена справедливність в освітньому процесі. Необхідно, насамперед, надати доступ до освіти всім учням і студентам. Україна та іноземні держави, до яких тимчасово переїхали наші громадяни, мають забезпечити право дітей на освіту навіть під час війни. Слід зазначити, що в таких умовах, як зараз знаходиться наша держава, дуже важко забезпечити освітній процес. Проте, на нашу думку, право на освіту має бути пріоритетом в такій ситуації, бо від цього залежить майбутнє нашої держави. Лише освічена нація може в майбутньому вибудувати стратегію боротьби з таким агресивним і непередбачуваним сусідом як російська федерація.

На жаль, діти, які знаходять на окупованих територіях, позбавлені доступу до навчання, чим порушуються їхні права. Діти, які переміщені під час збройного конфлікту, повинні мати однаковий доступ до освіти поряд з іншими дітьми. Це стосується і студентів. Важливим завданням для України є забезпечення безперервної освіти в умовах війни, а також перемога над ворогом, повернення українців, яких примусово вивезли в депресивні регіони російської федерації, створення належних умов для навчання та забезпечення високої якості освітнього процесу.

Вважаємо, що після війни повинна бути переглянута і шкільна програма. Доцільним є вивчення учнями основ долікарської допомоги, правил особистої безпеки. Окрім цього, необхідні зміни до нормативно-правових актів, які стосуються освітнього процесу. Це потрібно зробити у відповідності до вимог міжнародного гуманітарного права. Зміни повинні враховувати особливості освітнього процесу під час війни.

Ми робимо висновки, що право на освіту є обов'язковим за будь-яких обставин. Освіта – це одна з найкращих інвестицій, яку може зробити держава. Освіта розвиває особистість, розумові здібності учня та студента. Метою освіти є і виховання молоді в дусі поваги до прав людини, прищеплення почуття справедливості.

Під час війни школярі та студенти, працівники освіти можуть опинитися під загрозою, зазнати шкоди. Інколи освіту використовують

як інструмент для війни, як засіб дискримінації та розпалювання ненависті. Держава повинна забезпечувати рівність та забороняти будь-які форми дискримінації стосовно внутрішньо переміщених осіб, іноземців, осіб з інвалідністю тощо. Важливим є фізичний захист студентів, учнів, педагогічних працівників під час війни, адже це впливає на їхнє благополуччя та на можливість реалізувати своє право на освіту.

Наразі у кожного українця є свій фронт. Для вчителів та викладачів – це освітня нива і лише спільними зусиллями ми всі переможемо ворога. Вважаємо, що необхідним є ефективний захист і підтримка учнів та студентів під час війни, бо саме ця категорія населення є особливо уразливою.

Література:

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. Дата оновлення: 18.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення: 24.04.2022).

2. Загальна декларація прав людини : міжнародний документ від 10.12.1948 р. № 995_015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 25.04.2022).

3. Про права дитини : Конвенція від 20.11.1989 р. № 995_021. Дата оновлення: 20.11.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 01.05.2022).

4. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.

ПОЛІТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Шиманова-Стефанишин О. В.

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри гуманітарних дисциплін,

Львівський державний університет фізичної культури

імені Івана Боберського

м. Львів, Україна

Проблема політичної комунікації в політичній науці не нова, проте у зв'язку з інтенсивним розвитком інформаційних технологій, зміною проблематики світового та національного порядку денного, виникає

необхідність поглибленого вивчення її аспектів, а саме структури комунікації, її напрямків, тематики, мети та результатів.

Концепт політичної комунікації пройшов еволюцію від односторонньої маніпулятивної моделі реклами до двосторонньої симетричної моделі з дотриманням принципів партнерства і взаєморозуміння та активним використанням усіх можливих медіа [1, с. 139–140].

Загалом політичну комунікацію можна охарактеризувати як особливий тип комунікації, що характеризується наявністю сторін (якими можуть виступати виборці, громадяни, формальні і неформальні групи, об'єднання громадян, громадські організації, об'єднання і рухи, політичні партії, лобістські структури, органи державної влади і місцевого самоврядування, регіональні, міждержавні і міжнародні організації), що знаходяться у суб'єктно-суб'єктних відносинах, ініціюють передачу повідомлень, що містять політичну чи політично значиму інформацію, через засоби масової інформації, формальні і неформальні канали для досягнення певних політичних цілей і результатів.

24 лютого 2022 року з зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України Президентом України Володимиром Зеленським було введено воєнний стан [2], чим було внесено зміни у функціонування абсолютно всіх сфер суспільного життя.

Стосовно політичної комунікації, то вважаємо за потрібне звернути увагу на наступні аспекти:

1. Суб'єкти політичної комунікації: ініціаторами політичної комунікації з обговорення суспільно-політичних проблем і формування політичного порядку денного є не лише уповноважені на це особи – представники органів влади, міжнародних організацій, структур і представництв, а й громадські організації і громадяни безпосередньо.

2. Зміна проблемних питань політичної комунікації, особливий акцент на внутрішньополітичній обстановці в Україні (ситуація на фронті, забезпечення потреб військових, економічна ситуація), міжнародному статусі України (перспективи та умови вступу до ЄС та НАТО, ставлення до цього країн-учасників, санкції проти Російської Федерації, міжнародна фінансова та військова допомога, захист біженців та осіб, що втікали від війни), формування та підтримка позитивного іміджу України на міжнародній арені.

3. Використання всіх можливих і доступних каналів політичної комунікації з особливим акцентом на новітніх інформаційних технологіях, соціальних мережах і медіа платформах – починаючи від особистих зустрічей, масових заходів (мітингів, благодійних заходів, виставок і концертів) і закінчуючи Twitter, Telegram, Instagram, Facebook.

4. Вимога про використання офіційних джерел інформації та формування єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану [3].

5. Персоніфікація політичної комунікації спостерігається на всіх рівнях її реалізації, особливо у відношенні офіційних каналів, коли є чітко визначені особи, уповноважені комунікувати з цільовою аудиторією – глава держави, представники органів державної влади, депутати, голови військових адміністрацій, мери міст, сіл, селищ, лідери політичних партій, відомі громадські активісти. Слід зауважити і зростання рівня довіри до суб'єктів політичної комунікації.

Література:

1. Остапенко М. Політична комунікація: теоретичні аспекти дослідження / Марина Остапенко. *Політичний менеджмент*. 2012. № 3. С. 135–144.

2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року «Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану»: Указ Президента України від 19.03.2022 № 152/2022. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1522022-41761>

РОЗМЕЖУВАННЯ ДОБРОСОВІСНОСТІ ТА ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ ЗА КОДЕКСОМ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

Шинкар Т. І.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри менеджменту та соціально-гуманітарних наук

Львівська філія

ПВНЗ «Європейський університет»

м. Львів, Україна

Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 р. № 2147-VIII (далі – Закон)

законодавцем запроваджено механізми запобігання зловживанню процесуальними правами [4]. Так, статтею 145 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ) визначено, що за недобросовісне користування процесуальними правами, яке реалізується особами з метою перешкодження судочинству, суд за власною ініціативою або за заявою іншої сторони може застосувати заходи процесуального примусу: попередження, видалення із залу судового засідання, тимчасове вилучення доказів для дослідження, привід або штраф [3].

Слід зауважити, що зміни, внесені до процесуального законодавства, загалом сприяють своєчасному розгляду справ. Проте приходиться констатувати наявність недоліків законодавчого регулювання, оскільки такі норми містять оціночну складову, тому, як правило, їх правозастосування базується на суб'єктивному підході.

Одним з основоположних засад (принципів) адміністративного судочинства, згідно ст. 2 КАСУ, законодавцем за Законом визначено недопустимість зловживання процесуальними правами. У той же час у процесуальному кодексі не дано визначення цього поняття.

У Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), яка в силу приписів ст. 7 КАСУ є джерелом права, що застосовується судами, зловживання правом визначається як діяльність або дії, спрямовані на скасування прав і свобод, визнаних у конвенції, або на їх обмеження в більшому обсязі, ніж це передбачено нею (ст. 17 Конвенції) [2].

На практиці застосування судами заходів процесуального примусу в подібних правовідносинах є неоднаковим. На суди покладається обов'язок розмежування понять: добросовісного використання учасником провадження своїх прав і зловживання ними. При цьому «недобросовісність» і «добросовісність» є оціночними категоріями.

Невиконання процесуальних обов'язків, таких як неподання витребуваних документів та доказів, необґрунтована неявка на судові засідання, вчинення дій, спрямованих на затягування розгляду (оскарження рішень, що не підлягають оскарженню, заявлення необґрунтованих відводів, подання необґрунтованих і безпідставних клопотань) тощо законодавцем визначено, як явні зловживання процесуальним правом. Такі дії та бездіяльність, на наше переконання, не викликають у судів труднощів при кваліфікації та застосування до відповідних осіб спів розмірних заходів процесуального примусу.

Слід констатувати, що новели процесуального законодавства залишаються, наразі, мало застосованими, а механізми процесуального примусу – мало вживаними. І надалі в разі подання кількох позовів до одного й того самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом

та з тих самих підстав або подання кількох позовів з аналогічним предметом і з аналогічних підстав або вчинення інших дій, метою яких є маніпуляція автоматичним розподілом справ між суддями, так само як подання завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета спору або позову в спорі, який має очевидно штучний характер, судова практика в питаннях застосування заходів процесуального примусу є неоднаковою.

В одних випадках суди застосовують процесуальні механізми – повернення без розгляду позовних заяв з попередженням про зловживання процесуальними правами. В інших – відмовляють у задоволенні клопотання про застосування до особи заходів процесуального примусу з посиланням на те, що подання аналогічних позовів, за якими не були відкриті провадження, не є зловживанням, оскільки не перешкоджає судочинству.

Аналіз положень статей КАСУ убачає, що стягнення штрафу за зловживання процесуальними правами можливо лише в разі, якщо суд установить, що такі дії вчинені з метою перешкодження судочинству. Як ст. 55 Конституції України [1] так і процесуальним законом гарантовано право на звернення до суду та судовий захист. Водночас, право на відкликання поданої заяви, повторне звернення з позовом після його повернення судом та усунення недоліків гарантовано процесуальним законом.

Отже, наявність у позивача права на звернення до суду в установленому законом порядку, тобто активна процесуальна поведінка, яка дозволена законом, не може розглядатись як протиправна та кваліфікуватись судом як зловживання процесуальними правами.

Слід також зауважити, що процесуальними правами володіють лише ті особи, які беруть участь у справі після відкриття провадження. Отже, на наше переконання, спірним є твердження щодо того, що звернення з однотипними позовами може бути визнано як зловживання процесуальним правом, що є наслідком настання відповідальності у вигляді штрафу, оскільки відсутня мета – перешкодження нерозпочатому судочинству.

Констатація безпідставності позову, в свою чергу, можлива виключно після його судового розгляду, аналогічно як і зі встановленням штучності позовних вимог, що матиме місце при повному та всебічному встановленні всі обставин.

Вважаємо, що дієва імплементація судами процесуальних новел сприятиме у пошуку прозорих та чітких критеріїв для виокремлення намірів, спрямованих на реальний захист прав позивачів, від намірів, що застосовуються з метою маніпулювання правами, затягування розгляду справи тощо.

Переконані, що заходи процесуального примусу стануть ефективними механізмами забезпечення справедливого, неупередженого та своєчасного вирішення спорів.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. / *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 41.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (ратифікація від 17 липня 1997 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_004
3. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446.
4. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 48. Ст. 436.

ВПЛИВ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО КОСТЮМУ НА СУЧАСНУ СВІТОВУ МОДУ

Шмарьова О. В.

викладач

*Одеський театрально-художній фаховий коледж
м. Одеса, Україна*

Український національний костюм – це невичерпне джерело натхнення, гордості та практичного втілення у сучасній творчості дизайнерів. Сьогодні, як ніколи, під час війни за свободу нашої країни, набуває популярності все, що пов'язано з Україною.

В сучасному світі українські символіка та мистецтво охоплюють нові горизонти. Кольори прапору, національні орнаменти, пісні, тощо. Але найвагоміший внесок прослідковується в галузі сучасної моди. Таким чином можна спостерігати поширене захоплення українським костюмом. Світові зірки на урочистих заходах все частіше з'являються у костюмах жовто-блакитних кольорів, в вишиванках, в віночках або навіть загорнуті в прапор.

З усього різноманіття форм матеріальної спадщини, саме український костюм демонструє міради форм та буйство кольору. Слова «одяг» не було, але його можна продовжити синонімічним рядом з відтінками значення: ноша, одежа, одежина, одіва, одіг, руб, рубаття, одіж, одіво, одіння, рам'я. Костюм – це стрій, урочистий одяг до свят великих та малих. Близько за значенням убір, вбрання, убрання, шати, шаття.

Характерними ознаками які визначають традиційний народний стрій є великі обсяги кропіткої ручної роботи. Аутентичними матеріалами для виготовлення національного костюму були: конопляні полотна, льон, шкіра, овеча вовна. Здебільшого для крою застосовувалися тканини власного виробництва. Не можна не звернути увагу на те, як ретельно ткалися сумки, кисети, чоловічі та жіночі пояси. Їх строкате оздоблення і сьогодні вражає своєю майстерністю. Подібні речі яскраво підкреслюють незбагненну та таку тонку духовність українського костюму.

Прискіпливе ставлення до тканини також є невід'ємною рисою традиційного одягу. Чітка орієнтація полотен тканини з дотриманням подовжньої нитки диктує свої лінійні правила до декоративної обробки тканини, яке вилилося у калейдоскоп, під назвою стрій.

Не зважаючи на спільні риси, в кожному регіоні України були свої традиції і бачення народного костюму. Це означало, що по зовнішньому вигляду людини, було не складно здогадатися звідки вона приїхала.

У радянські часи, статус народного костюму здрібнішав до символіки республіки, який можна було побачити лише під час свят, або на урочистих подіях, на кшталт візитів іноземних делегацій, або поважних гостей з інших республік союзу.

Вже за часів незалежності України, костюм стає невід'ємною частиною української державності та символом усієї багатогранної спадщини. Варто окремо відзначити внесок такого елемента народного одягу, як вишиванка. Традиційна вишита сорочка, яка найчастіше зустрічається у повсякденному житті і є ототожнюючим елементом в світі. Не могли оминати таке досягнення в теренах країни, започаткувавши відзначання «міжнародного дня вишиванки» в третій четвер травня.

На сьогоднішній день ринок насичений продукцією багатьох вітчизняних брендів, які спеціалізуються на виробництві одягу з шармом традиційного костюму. Залежно від виробника якість може варіюватися від повсякденних речей, що механічно вишивають великими партіями, та преміальних сорочок одичного пошиву, до

справжніх витворів мистецтва, які вручну, візерунок за візерунком, створюють талановиті майстри.

Зважаючи на все це, не складно передбачити яскраве майбутнє українського народного строю. Майбутнє, осяяне жовто-гарячим променем нашого свободи. Невичерпне джерело натхнення, спонукатиме світ все частіше звертати свою увагу на традиційні для України вбрання та мотиви, що чітко прослідковується й зараз.

Література:

1. Білан М.С., Стельмащук Г.Г. Український стрій. Львів : Фенікс, 2000. 325 с.
2. Васіна З. Український літопис вбрання: в 2 т. Київ : Мистецтво, 2006. Т.2. 449 с.
3. Стамеров К.К. Нариси з історії костюмів: в 2 ч. Київ : Мистецтво, 1978. Ч. I-II. 580 с.
4. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків: в 3 т. Київ : Наукова думка, 1990. Т. I. 411 с.

ЕКОЛОГО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Шомпол О. А.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри екологічного права

Навчально-науковий інститут права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

1.Сьогодні Україна, захищаючи свою свободу та незалежність у підступній та повномасштабній війні, яку почали російські загарбники, опинилась в епіцентрі зміни світового правопорядку, трансформації моделі міжнародної безпеки, в тому числі, міжнародної екологічної безпеки, необхідності усвідомлення неефективності та неспроможності системи міжнародно-правових норм та інституційних засад співпраці держав у питаннях подолання воєнних та інших конфліктів, усвідомлення усієї сукупності ризиків, зокрема екологічних, які несе за собою війна, яку веде Російська Федерація в Україні, не тільки для України, але і для всього світу.

2. За словами Руслана Стрільця, – Міністра захисту довкілля та природних ресурсів України, – «вже встановлено 245 випадків екоциду та 1,5 тисяч фактів плундрування українських земель і знищення екосистем. За попередніми розрахунками, збитки через окупацію Зони відчуження вже перевищили 2,5 млрд. грн» [1].

В перші тижні повномасштабної війни російськими загарбниками на території України було скоєно низку злочинів проти довкілля і людяності, які могли призвести до екологічної катастрофи не тільки на території України, але і в Європі, за фактами яких Офіс Генерального прокурора України розпочав кримінальне провадження за статтею Кримінального кодексу України (ККУ) – «екоцид» [2], зокрема, через дії росії на Рівненській нафтобазі, Чорнобильській, Запорізьській атомних електростанціях, оскільки такі дії створюють загрозу ядерній безпеці країни [3].

В національному законодавстві кримінальна відповідальність за скоєння «екоциду», з'явилась із прийняттям ККУ в новій редакції 5 квітня 2001 року. Відповідно до ст. 441 ККУ «екоцид – це масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери або водних ресурсів, а також вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу» [4].

Застосування кримінальної відповідальності за «екоцид» обумовлює вирішення цілої низки процесуально-правових та інституційно-правових проблем як на національному, так і на міжнародному рівні.

3. Ще одна проблема, як наслідок злочинів російських загарбників в Україні, це завдання значної екологічної шкоди довкіллю нашої держави. Особливо це стосується питання встановлення фактів та обрахунку завданої екологічної шкоди. Сьогодні процедура обрахунку шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації визначається відповідно до порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 326 [5]. Відповідно до зазначеного порядку обрахуванню підлягають: втрати земельного фонду, а також пов'язану з ним упущену вигоду; втрати лісового фонду, які включають втрати лісонасаджень та пов'язаних із ними витрат; втрати надр, що включають втрати надр, які завдані самовільним їх користуванням, а також шкоду, завдану навколишньому природному середовищу під час самовільного користування надрами; втрати акваторії, що включає втрачену частину територіального моря, виключної морської (економічної) зони та внутрішніх морських вод України в Азовському та Чорному морях та шкоду, заподіяну навколишньому природному середовищу територіального моря, виключної морської (економічної) зони та внутрішніх морських вод України в Азовському та Чорному морях; збитки,

завданні територіям та об'єктам природно-заповідного фонду України та пов'язані із ним витрати. Передбачено, що шкода обраховується за окремими методиками, що мають бути затверджені уповноваженими міністерствами і відомствами. Так наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 18 травня 2022 року № 295 було затверджено Методику визначення збитків, завданих земельному фонду внаслідок воєнних дій [6]. Окремі з переліку зазначених методик ще потребують розробки та затвердження.

4. Україна має перемогти на усіх фронтах: на воєнно-політичному – обстоюючи свою свободу, демократію та незалежність, територію та кордони; на економічному – не тільки вижити в умовах воєнного стану, але і сформувати модель економічного відновлення держави у післявоєнний період, орієнтуючись на високі економічні стандарти провідних держав світу та Європейського Союзу; на правовому – стати не тільки ініціатором, а і безпосереднім «агентом змін» у міжнародно-правовому механізмі відшкодування екологічної та іншої шкоди, завданої Україні в результаті повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну та ініціатором нового Нюрнберзького процесу з метою притягнення винних у скоєнні низки кримінальних злочинів проти людяності та людства, серед яких є і екоцид.

Література:

1. Руслан Стрілець. Брифінг Міністра захисту довкілля та природних ресурсів України «Екологічні «гарячі точки» війни» від 19 травня 2022 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ruslan-strilec-245-vipadkiv-ekocidu-ta-15-tisyachi-faktiv-plyundruvannya-ukrayinskih-zemel-i-znishchennya-ekosistem-okupantami>

2. Офіційний сайт Офісу Генерального прокурора України. URL: <https://www.gp.gov.ua/>

3. Офіс Генерального прокурора України розпочав кримінальне провадження за статтею «екоцид» через дії росії в Україні. Громадський простір від 23 квітня 2022 року URL: <https://www.prostir.ua/?news=ofis-heneralnoho-prokurora-ukrajiny-rozpochav-kryminalne-provadhennya-za-statteyu-ekotsyd-cherez-diji-rosiji-v-ukrajini>

4. Кримінальний кодекс України: закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 12.06.2022р.)

5. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 12.06.2022р.)

6. Методика визначення збитків, завданих земельному фонду внаслідок воєнних дій : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 18 трав. 2022 р. № 295. URL: https://minagro.gov.ua/pr/na/pro-zatverdzhennya-metodiki-viznachennya-shkodi-ta-zbitkiv-zavdanih-zemelnomu-fondu-ukrayini-vnaslidok-zbrojnoyi-agresiyi-rosijskoyifedera-ciyi?fbclid=IwAR0qke_L8lapiBxVISmPnw3NFxIkujNyOjWHJFD6jBE3vwyzJbl_1xmh5Qg

ДОСВІД ДИСТАНЦІЙНОГО ВИКЛАДАННЯ: ДЕЯКІ ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПІДСУМКИ

Шульга М. А.

*доктор політичних наук, професор,
професор кафедри державного управління
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Останні два роки запровадження карантинних заходів вкупі зі станом воєнного часу, поставили перед педагогами непросте завдання – як саме організувати освітній процес у форматі дистанційного навчання. Актуалізувалося завдання коректування подачі навчального матеріалу та відходу від звичних (усне опитування, письмова модульна і екзаменаційна робота) форм поточного та підсумкового оцінювання. До того ж дистанційний формат навчання «висвітлив» проблему організації часу здобувача освіти (як стаціонару, так і заочної форми навчання) таким чином, щоб той не втрачав як темп засвоєння навчальної дисципліни, так і здатність працювати в групі.

Для вирішення цих питань мною був розроблений єдиний алгоритм викладення навчального матеріалу та здійснення оцінювання засвоєних здобувачем освіти знань. Відповідно до цього алгоритму усі курси були викладені в системі дистанційної освіти на платформі Moodle. Налагоджена система авторизації здобувачів освіти.

Окрім лекцій у форматі презентацій та семінарів з винесенням на них ключових дискусійних питань навчальної дисципліни здобувачам освіти були запропоновані наступні форми роботи з чіткими і зрозумілими критеріями оцінювання, а також з диференціацією цих форм на обов'язкові та додаткові.

Більш детально зупинюся на обов'язкових формах. Їх було – дві. Перша – тести до кожної теми (закритого типу з однією правильною

відповіддю) за першоджерелами, що є базовими в межах навчальної дисципліни. Загальна кількість тестових завдань (до усіх тем курсу) – 180–200. Графік проходження тестів пропонувався здобувачам на початку семестру. В межах зазначеного до кожного тесту тижня група самостійно визначалася зі зручними для себе датою і часом його проходження. Тест відкривався для групи. Тим самим здобувач тримав зв'язок з групою і оволодівав здатністю до групової роботи та індивідуально-колективного планування часу. Проходження тестів до кожної теми забезпечувало студенту підготовку до підсумкового оцінювання, під час якого кожний шляхом випадкового вибору отримував 5–10 індивідуальних тестових завдань з суми тих тестів, які кожний мав можливість пройти протягом семестру у форматі Тест–До–Теми.

Зважаючи на стан воєнного часу і нерівні умови, в яких відразу зупинилися усі здобувачі освіти (доступ до інтернету, обставини проживання і т.д.), проходження підсумкового оцінювання (тест, ще раз акцентую, формується тут шляхом випадкового вибору) відбувалося у проміжок часу, який був зручним для здобувачів освіти. В межах цього часового проміжку тест мав обмеження у часі. Відповідно – кожний у зручний для себе час (але у межах визначеного часового проміжку) міг пройти підсумкове оцінювання. Ризик списування був мінімізований тим, що підсумковий тест мав обмеження у часі.

Друга обов'язкова форма роботи – формат самооцінювання, як він передбачений у системі Moodle. Здобувачам освіти пропонувалося написання есе за визначеною структурою (кожна позиція, що має бути висвітлена у роботі є водночас критерієм її оцінювання) в межах певної проблеми, що формулюється на базі першоджерела (першоджерел). Обов'язкова умова, яка мала бути дотримана, – самостійне формулювання здобувачем теми есе, але в рамках зазначеної проблематики і дотримання під час розкриття сформульованої теми критеріїв оцінювання. За цими ж критеріями здобувачі оцінювали роботи одне одного, а сама рецензія також формувалася за відповідними пунктами (3 позиції). Використання формату самооцінювання дозволяло доповнити тести як інструмент опрацювання першоджерел і доповнити знання, отримане за рахунок такого опрацювання, аргументацією на користь власних думок та інтерпретацій. Це забезпечує формування у здобувача освіти здатності працювати з великими обсягами інформації, вміння точно відтворювати основні ідеї та дефініції і водночас супроводжувати їх власними аргументованими висновками.

Для забезпечення належної підготовки здобувача освіти до всіх форм робіт і мінімізації часових витрат, пов'язаних з пошуком

необхідних матеріалів, усі матеріали до навчальної дисципліни викладені на платформі Moodle на сторінці кожного курсу в рубриці «Контроль і самоконтроль», а також у загальній для усіх курсів рубриці «Бібліотека». Маючи можливість доступу до навчального курсу 24/7, здобувач освіти у будь-який зручний для себе час міг звернутися до тієї чи іншої його теми.

Також мною була розпочата робота зі створення відеоматеріалів до своїх навчальних курсів з подальшим викладенням їх на YouTube-каналі. Це – «Геополітика туристична» та «Відеословничок: Політика&Управління».

Вимога завантажувати усі виконані види робіт (есе та рецензія на нього) у Moodle мала на меті привчити здобувача працювати з електронною платформою, що сприяє розвитку та вдосконаленню цифрових компетентностей здобувача. А супроводження оцінки есе та рецензії коментарем до кожного критерію оцінювання з боку викладача забезпечує необхідний «зворотній зв'язок» між викладачем і здобувачем освіти.

Такий алгоритм подачі навчального матеріалу в межах курсу є можливим і доцільним і у випадку офлайн-навчання, оскільки будь-яка навчальна дисципліна передбачає години для самостійної роботи здобувача освіти, а стрімкий розвиток інформаційних технологій уможлиблює організацію цієї роботи з урахуванням індивідуальної траєкторії його навчання, а також розвиток як загальних компетентностей здобувача освіти (зокрема: здатність планувати та управляти часом; навички використання інформаційних і комунікаційних технологій; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; здатність до адаптації та дії в новій ситуації; здатність працювати в команд; здатність працювати автономно. [Див.: 1], так й фахових компетентностей здобувача освіти, оскільки формування останніх у будь-якому разі неможливе без урахування специфіки інформаційного середовища. Додаткові види робіт можуть обиратися на розсуд викладача. Зазначу, що у мене це були – Самостійне дослідження та презентація.

Література:

1. Наказ Міністерства освіти і науки України від «01» червня 2017 № 600 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від «21» грудня 2017 № 1648) «Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/proekty%20standartiv%20vishcha%20osvita/1648.pdf> (Дата звернення 30.05.2022).

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ДОДАТКІВ ПІД ЧАС ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ З ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Шульжик І. О.

викладач кафедри мовної підготовки 2

Навчально-науковий інститут міжнародної освіти

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

м. Харків, Україна

Війна – це завжди розруха, регрес та деградація. Саме війна не дає розвиватися людині інтелектуально, сприяти саморозвитку та рухатися вперед. Наразі вона досить негативно впливає на освітні процеси, через глобальну зміну в їх сприйнятті та доступності кожного студента. Але час не стоїть на місці, тому потреба у відновленні навчального процесу стала нагальною через кілька причин. Серед них психологічний стан кожного студента та викладача, також підняття економічного стану країни, оскільки з'являться нові професіонали у своїх сферах, які і будуть сприяти даному процесу. Але перш ніж, бакалаври та магістри отримають диплом, нам як викладачам необхідно якісно підготувати майбутнього спеціаліста. Отже, виникає потреба аналізу деяких аспектів навчання. Один із них – це інтерактивність, яка може відбуватися за допомогою різних додатків, таких як віртуальна дошка чи засіб для створення презентацій.

Оскільки значна кількість студентів переїхала за кордон. Особливо це стосується іноземних здобувачів освіти, які повернулися до своєї країни або також шукали прихистку за кордоном, через війну в своїй країні. Тому відновити навчальний процес для таких студентів стало складніше. Навчання відновилося, але кількість присутніх суттєво знизилась, через різні причини, тому необхідно забезпечити максимально комфортний процес отримання знань. Але ті, хто, незважаючи на всі перешкоди, є активними відвідувачами занять, можуть зіштовхуватися з проблемами втрати мотивації через неможливість повернутися до місця навчання і продовжувати його в традиційний спосіб. Крім того, відбувся психологічний тиск, оскільки майже всі студенти знаходилися в містах, які потрапили під активні обстріли спочатку бойових дій. Тому деяким з них було важко оговтатися через ці причини. Та коли відбувалася евакуація, більшість з них залишили частину речей в гуртожитках, або в інших місцях проживання, включаючи засоби навчання, тобто підручники або додаткові матеріали. Саме тому, постала нагальна потреба у використанні ресурсів, які дозволяють демонструвати матеріали, що є основою заняття.

Наш світ розвинувся технологічно на кілька шаблів, тому ігнорувати онлайн ресурси вже просто неможливо. Нині відомі є інтерактивні додатки, які дозволяють нам замінити звичайну дошку на ресурс з купою додаткових функцій, таких як створення графіків, додавання картинок (наприклад сторінки підручника, який закладений у навчальній програмі), також маркер, яким можна виділяти головні моменти на малюнку чи графіку і таке інше. Варто зазначити, що деякі з них були створені розробниками країни-агресора, які задовго до війни почали співпрацю з компанією Microsoft, і наразі вже вийшли з російського ринку. Наприклад, дошка Miro [3]. Якщо деякі викладачі віддають перевагу не використовувати такі ресурси, необхідно шукати альтернативи. Наприклад, Lucidspark – це якісний аналог попереднього додатку, який має приємний інтерфейс, не лише на сайті, а й в додатку для девайсів, та по своїй структурі має практично ті ж функції [2].

Також на просторах інтернету з'явився інструмент для створення презентацій, а саме «Canva» [1], що дає можливість створювати оригінальні та приємні оку презентації. Окрім приємного інтерфейсу, є можливість обрати фон з великої кількості матеріалів зроблених іншими користувачами. Також є багато шрифтів, значна кількість картинок, які можна знайти в «пошуку» за допомогою ключових слів. Можливо додати власний контент: фото, аудіо чи відео. Але щоб використовувати всі функції необхідно оформити підписку за кошти. Проте, якщо ви не готові, то базового використання буде цілком достатньо, оскільки платний контент також можна використовувати, але він буде з «водяним знаком». Отже, коли вам потрібно створити корисну презентацію, або навіть робочий аркуш за незначний проміжок часу, то «Canva» найкраще підходить для цього.

Студенти обирають навчання у ВНЗ з надією отримати не лише якісну освіту, а й високий результат підготовки під час процесу отримання знань, особливо під час дистанційного навчання в умовах війни. Як дошки, так і презентації допоможуть створити елемент зацікавленості, і увага студента буде більш прикутою до заняття, а не до відволікаючих факторів. Всі додатки та ресурси будуть ефективнішими та кориснішими на уроці, а ніж звичайне читання лекції та виконання завдань в підручнику під час практичного відпрацювання будь-якого матеріалу.

Література:

1. Canva. URL: <https://www.canva.com> (дата звернення: 10.06.2022).
2. Lucidspark. URL: <https://www.lucidspark.com/> (дата звернення: 12.06.2022)
3. Miro. URL: <https://miro.com/app/dashboard/> (дата звернення: 10.06.2022)

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МІЖНАРОДНИХ УГОД

Щербина А. В.

*старший викладач кафедри англійської філології і перекладу
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна*

Однією з найважливіших рис сучасного міжнародного життя є розвиток міждержавного співробітництва у різних сферах. Україна, вийшовши на світову політичну арену як повноправний суб'єкт міжнародно-правових відносин, бере активну участь в укладанні та підписанні міжнародних договорів, конвенцій, угод та інших нормативно-правових актів. Оскільки зростає роль України у міжнародно-правовій сфері, особливого значення набувають питання дискурсивної організації цих договорів, їх якісна мовна презентація, оформлення та переклад. Міжнародні договори належать до офіційно-ділового стилю, особливості якого загалом ще не отримали належного висвітлення з позицій сучасних досягнень комунікативної лінгвістики.

Сьогодні у світі практично не існує держав, які б, здійснюючи свою внутрішню та зовнішню політику, не співпрацювали з іншими державами безпосередньо або через відповідні міжнародні організації, міністерства, відомства та інші державні установи. Очевидним є те, що сьогодні міжнародні договори є одним з найефективніших регуляторів міжнародних відносин, їм належить особлива роль в підтримці світового порядку, що нині є надзвичайно важливим. Узгоджуючи свої інтереси та закріплюючи результат такої узгодженості в нормах міжнародного права, основним джерелом яких є міжнародний договір, держави можуть врегульовувати окремі проблемні питання та досягати необхідні цілі [1].

Головним прийомом перекладу термінів є переклад за допомогою лексичного еквіваленту. Еквівалент – постійна лексична відповідність, яка точно співпадає із значенням слова. Терміни, які мають еквіваленти у рідній мові, відіграють важливу роль при перекладі. Вони служать опорними пунктами у тексті, від них залежить розкриття значення інших слів, вони дають можливість з'ясувати характер тексту. Тому слід вміти знаходити відповідний еквівалент у рідній мові і розширювати знання термінів-еквівалентів.

Наприклад, в англійському праві в окрему галузь виділяється “land law”, що може перекладатися як «земельне право», але відповідно до тлумачення британського словника це не зовсім правильно. Слово land в

англійській юридичній термінології означає не тільки ділянку землі, але і будівлі, що знаходяться на ній, тобто нерухомість в цілому. У праві України немає окремої галузі, яка регулювала б подібного роду відносини. Тому, перекладаючи термін *land law*, правильніше було б використовувати переклад «право, що регулює операції з нерухомістю» [2].

Для перекладу можуть застосовуватися наступні прийоми та методи:

– *приблизний переклад* – переклад, під час використання якого основна суть слова зберігається, але в мові мети слово відрізняється від мови оригіналу лексичним фоном, наприклад: *police photographer* – судовий фотограф, *notary public* – державний нотаріус;

– *переклад за допомогою аналога* – добір необхідного відповідника в мові перекладу, одного з декількох можливих синонімів, наприклад: *claim* – позов; правдомагання; претензія; вимога;

– *прийом генералізації* має місце в тих випадках, коли міра інформаційної упорядкованості вихідної одиниці вища за міру упорядкованості одиниці, що відповідає їй за змістом у мові перекладу: *compensation award* – рішення про відшкодування збитків;

– *прийом калькування* – переклад англійського слова чи словосполучення за його частинами з наступним складанням цих частин, наприклад: *guarantee agreement* – гарантійна угода, *current debt* – поточний борг, *multiple accredit* – множинне акредитування, *accomplice of attempt* – співучасник у замаху; *according to law* – у відповідності до закону;. У даних прикладах українські відповідники англійських термінів утворені шляхом вибору першого словникового відповідника кожного з компонентів, тобто такий переклад відтворює англійське слово дослівно;

– *переклад шляхом створення неологізму*. Неологізм у юридичній лінгвістиці передбачає наявність слова чи словосполучення, якого не існує в правовій системі мови перекладу, наприклад: *stay-in* – пікетування; *has-been* – політичний діяч, який утратив свій вплив;

– *компресія* – більш компактне викладення думок завдяки випускненню зайвих елементів та позамовного контексту: перехід від одного виду зношення до другого;

Оскільки в юридичних звітах та договорах часто використовуються назви різноманітних закладів та юридичних та інших фірм, то при перекладі термінів у юридичному контексті часто використовується такий прийом перекладу як транскрибування. Прийом транскрибування – формальне відтворення вихідної лексичної одиниці за допомогою фонем мови перекладу, тобто має на меті послідовно відбити звуковий склад мови, наприклад: слово *acquirer* можна передати як «еквайер». Оскільки в юридичних звітах та договорах

часто використовуються назви різноманітних закладів, юридичних та інших фірм, то цей прийом перекладу використовується досить часто, наприклад: Special Systems Industry-Спешііал Систем Індастрі [4].

Отже, очевидним є факт, що юридичний термін буває і багатозначним, незважаючи на те, що однією з вимог до терміна є саме однозначність, адже законодавець повинен дати юридичному термінові одне-єдине визначення, включити в нього всі істотні ознаки, які є регулюючими за характером і мають юридичне значення. Наявність у терміна декількох різних законодавчих дефініцій веде до нечіткості, розпливчастості юридичного регулювання, породжує непорозуміння і помилки, як правило, з боку тих, на кого поширюється дія законодавчого акта.

Таким чином, переклад термінологічних одиниць викликає численні труднощі; з вище зазначеного можна зробити висновок, що ефективність перекладу юридичної термінології залежить від низки умов: *по-перше*, перекладачеві потрібно врахувати вимоги щодо термінів, з'ясувати значення терміна; *по-друге*, потрібно прийняти до уваги специфіку правової системи та термінології, володіти спеціальною лексиною і знаннями щодо особливостей використання іноземної юридичної термінології в певному контексті; *по-третьє*, перекладач повинен знати принципи термінотворення, орієнтуватися в чинному законодавстві та вміти користуватися спеціальною довідковою літературою.

Література:

1. Міжнародні міжвідомчі договори міністерства юстиції про правове співробітництво як невід'ємна частина міжнародної правової діяльності України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_16111
2. Ковалевська О.В. Наукова публікація Лінгвокультурологічні особливості перекладу термінів юридичної сфери з англійської мови. URL: <http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/3220/1/8.pdf>
3. Лахмостова А.І. Структурні особливості англійських складних термінів та їх переклад. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/168412244.pdf>.
4. Миронова М.С. Особливості перекладу юридичної термінології з англійської на українську мову. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle>.

ІНФОМЕДІЙНА ГРАМОТНІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ

Яблонський М. Р.

*кандидат наук із соціальних комунікацій,
старший викладач кафедри соціальних комунікацій
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Загальновідомо, що інформація є важливим складником сучасного цифрового суспільства. В умовах війни з РФ, яку невідповідно називають війною онлайн, значну роль відіграє інформаційний фронт, де актуалізується притча про пшеницю і кукіль. І пересічний споживач інформації має продемонструвати, як засвоїв цю євангельську притчу, кожного дня відділяючи кукіль від пшениці. Йдеться, ясна річ, і про громадянську свідомість, і про психологічні особливості людини (як от: здатність потрапляти під чужі впливи, залежність від авторитетів, бути легким об'єктом маніпуляції та ін.); водночас такі якості, як вміння аналізувати, критично мислити, ставити під сумнів достовірність інформації та перевіряти її джерела, формують основу, що дозволить не тільки досягнути балансу в потоці інформації, а й сформувати об'єктивне бачення ситуації.

У 2021 р. Міністерство культури та інформаційної політики України заснувало національний проєкт з медіаграмотності «Фільтр» [13]. Проєкт охоплює різні суспільні пласти та вікові групи. Важливо, що на сайті проєкту у вільному доступі знаходяться навчальні та навчально-методичні матеріали – збірники практичних завдань, посібники та ін. Зокрема, Г. Горленко, «Медіаосвіта на заняттях з фінансової грамотності» (Київ, 2021) [3]; І. Наумук, Т. Коноваленко, Н. Акулова, «Екологія інфомедійного простору: навч.-метод. посіб. (Мелітополь, 2021) [9]; онлайн-курс для вчителів «Години медіаграмотності» спрямований на ширшу аудиторію, яка охоплює не тільки освітян, а й учнів старших класів, студентів-педагогів, батьків учнів [2]. Від Prometheus пропонується курс «Медіаграмотність для освітян» [7].

Після 24 лютого 2022 р. проєкт «Фільтр» доповнено актуальними порадами – як споживати інформацію, щоб вберегти своє життя [10] і для журналістів з фізичної та інформаційної безпеки у час війни [11].

На сайті Міністерства освіти і науки розміщено рекомендації для педагогічних працівників та батьків «Безпека дітей у цифровому просторі» [1].

У студії онлайн-освіти Educational Era [14] (де вміщено згаданий онлайн-курс для вчителів про роботу медіа, фейки та перевірку

інформації «Години медіа грамотності») після повномасштабного вторгнення РФ наголошується: «У мирні часи місія EdEra – надихати освітою. Сьогодні наш фокус – ділитися життєво важливою, перевіреною, оперативною інформацією з цивільним населенням та розвивати навички медіаграмотності та аналізу інформації в умовах інформаційної війни» [15].

Інфомедійна грамотність в умовах війни ускладнюється, адже такі інструменти впливу, як пропаганда, дезінформація, використання фейків, маніпуляції тощо, є зброєю ворога. Тому важливо дослухатися до висновків фактчекерів StopFake, VoxCheck, FactCheck, По той бік новин, НотаЄнота.

На сайті незалежної організації «Академія Української Преси» (АУП) – низка практичних матеріалів (Б. Сташен, «Мобільна журналістика: практичний посібник» (Київ, 2021) [12]; збірник матеріалів «Методика інтеграції в проєкті «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність» (Київ, 2022) [8] та ін.).

У травні 2022 р. у партнерстві з Фондом Фрідріха Науманна за Свободу АУП організувала та провела такі вебсемінари: «Інформаційно-психологічні операції під час війни: сутність, розпізнавання та захист» та «Особиста безпека та правила роботи журналістів в умовах війни». У червні (13 та 15 червня) заплановано повторне проведення цих вебсемінарів.

Сайт АУП містить портал «Медіаосвіта та медіаграмотність». У медіаграмотній розсилці від проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність» у червні 2022 р. – анонс онлайн-презентації універсального уроку «Медіаграмотність під час війни: як вистояти в інформаційному потоці» (9 червня), вебінару з цифрової безпеки (16 червня).

Платформа Інститутів Післядипломної Педагогічної Освіти (ІППО) пропонує актуальний онлайн тренінг «Особливості освітнього процесу під час воєнного стану» (11–12 червня 2022 р.) [5].

Інфомедійна грамотність в умовах війни ускладнюється новими викликами та загрозами, яким треба вміти протистояти. Вивчення основ інформаційної безпеки – актуальне завдання освітнього процесу.

Література:

1. Безпека дітей у цифровому просторі: рекомендації для педагогічних працівників та батьків URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/bezpeka-ditej-u-cifrovomu-prostor-i-mon-nadaye-rekomendaciyi-dlya-pedagogichnih-pracivnikiv-ta-batkiv>

2. Години медіа грамотності: онлайн-курс для вчителів про роботу медіа, фейки та перевірку інформації. URL: <https://study.ed-era.com/uk/courses/course/824>

3. Горленко Ганна. Медіаосвіта на заняттях з фінансової грамотності : навч. вид. / за ред. Волошенюк О., Іванова В. Київ : АУП, ЦВП, 2021. 76 с. URL: https://filter.mkip.gov.ua/wp-content/uploads/2022/02/finance_2021final.pdf

4. Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти: збірник статей / редкол.: В.Ф. Іванов (голов. ред.) [та ін.]. Київ : Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси, 2021. 400 с. URL: <https://www.aup.com.ua/zbirnik-statey-infomediyna-gramotn/>

5. ІППО. URL: <https://ippo.com.ua/>

6. Конструктор вправ: збірник практичних завдань з інфомедійної грамотності, інтегрованої до фахової підготовки студентів-журналістів / відп. ред. та упоряд. Будівська Г., Дуцик Д., Тараненко О. Київ : IREX, 2022. URL: https://filter.mkip.gov.ua/wp-content/uploads/2022/02/ld-e_cj_podcast-1.pdf

7. Медіаграмотність для освітян. URL: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:CZ+MEDIA101+2018_T3/about

8. Методика інтеграції в проєкті «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність» : збірник матеріалів / редкол.: В.Ф. Іванов (голов. ред.) [та ін.]. Київ : Академія української преси, IREX, Центр вільної преси, 2022. 160 с.

9. Наумук І.М., Коноваленко Т.В., Акулова Н.Ю. Екологія інфомедійного простору : навч.-метод. посіб. Мелітополь : ММД, 2021. 84 с. URL: <https://filter.mkip.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/posibnyk.pdf>

10. Поради від Фільтра як споживати інформацію, щоб вберегти своє життя. URL: <https://filter.mkip.gov.ua/wp-content/uploads/2022/03/russian-aggression-1.pdf>

11. Поради для журналістів у час війни. URL: <https://filter.mkip.gov.ua/wp-content/uploads/2022/04/porady-dlya-zhurnalistiv-u-chas-vijny.pdf>

12. Сташен Б. Мобільна журналістика: практичний посібник / пер. з нім. В. Клименка; за заг. ред. В. Іванова. Київ: Центр вільної преси, 2021. 260 с. URL: https://www.aup.com.ua/wp-content/uploads/2021/07/%21Mobiler%20Journalismus_1-10.pdf

13. Фільтр. Національний проєкт з медіа грамотності. URL: <https://filter.mkip.gov.ua/>

14. Educational Era. URL: <https://www.ed-era.com/>

15. #в безпеці. URL: <https://safe.ed-era.com/>

ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА НАУКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СТАН ТА ПРОБЛЕМИ

Яремко І. І.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри адміністративного та фінансового менеджменту

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

Рівень освітньої та наукової сфери є вагомим чинником у забезпеченні технологічних, економічних та соціальних складових життєдіяльності будь-якої країни. Формування й реалізація потенціалу цієї сфери у сучасному світовому просторі базується на співпраці держави, громадськості та бізнесу. Можливості розвитку як освітньої, так і наукової сфер залежать від обсягів і надійності різного виду фінансування. Ефективне функціонування вищої освіти багатьох країн досягається як за рахунок державної політики, спрямованої на підтримку і розвиток вищої освіти, так і ефективного управління фінансовими ресурсами на рівні вищих навчальних закладів.

Фінансування вищої освіти в нашій країні здійснюється за рахунок виділених бюджетних коштів (державні навчальні заклади) та джерел від впровадження платної освітньої діяльності (кошти фізичних і юридичних осіб). Бюджетна політика останніх років демонструє тенденції фінансування закладів вищої освіти за залишковим принципом, що, у свою чергу, зумовлює зростання питомої ваги комерційного навчання. За задекларованими конституційними нормами вища освіта в Україні фінансується з урахуванням суспільних та індивідуальних потреб. У цьому контексті йдеться про державне замовлення з виділенням для таких цілей централізованих державних асигнувань, а також коштів відповідних регіональних і галузевих бюджетів та коштів галузей національного господарства (профільні галузеві заклади вищої освіти). Індивідуальні потреби забезпечуються за рахунок платного навчання та впровадження у практику надання різного роду освітніх послуг з покриттям їх вартості за рахунок різноманітних джерел (табл. 1).

Перед сучасною системою вищої освіти багатьох держав, в т. ч. й в Україні, постає низка нових завдань, зумовлених багатьма факторами, зокрема світовою пандемією і воєнними діями на нашій території. У цих нових умовах виникла необхідність забезпечення моніторингу якості процесу дистанційного навчання та підвищилися вимоги до ефективного управління фінансовими ресурсами ВНЗ. В умовах

скорочення бюджетного фінансування та зниження платоспроможності здобувачів комерційного навчання крім наведених критеріїв появляється й низка інших негативних факторів. Крім економічних вони зачіпають ще й соціальну сферу. До таких проблем можна віднести проблемність державного кредитування студентів комерційної форми навчання, недостатній обсяг фінансування наукової сфери, гальмування інноваційних програм розвитку освітньої системи.

Таблиця 1

Джерела фінансування закладів вищої освіти [1]

Державне фінансування вищої освіти	Недержавне фінансування вищої освіти
<ul style="list-style-type: none"> – Прямого фінансування (з одного або декількох рівнів державного управління) на основі кошторисів або нормативів; – Додаткових асигнувань за окремими категоріальними програмами, заходами тощо (наприклад, програма підтримки кращих студентів); – Дотацій або субвенцій для вирівнювання диспропорцій між регіонами; – Фінансування специфічних програм (кредитування навчання, ваучерна освіта, харчування мало-забезпечених дітей); – Виділення матеріальних ресурсів, надання пільг; – За формулою, яка враховує певні кількісні та якісні показники діяльності навчального закладу; – За конкурсом; – «Блокові» гранти; – На рівні минулого року 	<ul style="list-style-type: none"> - Кошти, одержані на навчання, підготовку, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів відповідно до укладених договорів; – Плата за надання додаткових освітніх послуг; – Кошти, одержані за науководослідні роботи та інші роботи, виконані закладом освіти на замовлення підприємств, установ, організацій та громадян; – Доходи від реалізації продукції навчально-виробничих майстерень, підприємств, діляниць і господарств, від надання в оренду приміщень, споруд, обладнання; – Дотації з місцевих бюджетів; – Кредити і позички банків, дивіденди від цінних паперів та доходи від розміщення на депозитних вкладах тимчасовільних позабюджетних коштів; – Добровільні грошові внески, матеріальні цінності, одержані від підприємств, установ, організацій, громадян

Збереження та розвиток матеріальної та навчально-методичної бази зумовлює залежність навчальних закладів від коштів, які надходять як плата за навчання студентів-контрактників, що негативно позначається на якості підготовки фахівців та, як наслідок, конкурентоспроможності ВНЗ [2]. Крім того умови воєнного стану додатково посилили і без того існуючу загрозу розвитку вищої освіти та науки через зменшення видатків на наукові дослідження, призупинення бюджетного фінансування. Закономірно зросла частка коштів спеціального фонду, зарблених власне державними вищими навчальними закладами.

Фінансування вітчизняної вищої освіти до 2020 р. в основному забезпечувалось використанням кошторисно-бюджетного методу. У цьому році Міністерством освіти і науки оприлюднено принципи та критерії розподілу державних коштів між закладами вищої освіти. За цією концепцією університети отримали фінансування відповідно результатів своєї навчальної та наукової діяльності як стимул розвиватись динамічніше. Тобто ідеологія виділення бюджетного фінансування полягає в тому, що університети за вищими рейтинговими позиціями отримують фінансування за обсягами вищими порівняно із бюджетом минулого року [3].

Для прикладу наведемо такі статистичні дані про фінансування за формулою 2020 року: 17 університетів отримали збільшення фінансування на понад 15 мільйонів гривень. З-поміж них – Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського, Львівська політехніка, Харківський політехнічний інститут, Сумський державний університет, Ужгородський національний університет та ін. У державному бюджеті на 2022 рік видатки на освіту зменшено на 14 млрд грн.

Видатки загального фонду держбюджету на поточний рік, передбачені для МОН за програмою «Освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам», скоротили на 10 % або на понад 10,8 млрд гривень. Окрім цього, вилучено субвенцію з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами. Ще 3,9 млрд грн, якими розпоряджається Міністерство освіти і науки України, спрямують у резервний фонд (табл. 2).

З початком повномасштабного вторгнення російських військ і введенням на всій території України воєнного стану Кабінетом Міністрів України ухвалено постанову «Про призупинення у 2022 році дії деяких постанов Кабінету Міністрів України». Це стосується і фінансування закладів вищої освіти в умовах воєнного стану. Таке рішення уряду в умовах воєнного стану спрямоване на максимально можливе контролювання виплати заробітної плати та комунальних послуг в освітній сфері.

Таблиця 2

Інформація про скорочення фінансування в різних галузях освіти

Класифікація видатків та кредитування державного бюджету	Загальна сума до скорочення, тис. грн	Скорочення, тис. грн
Загальне керівництво та управління у сфері освіти і науки	208 459,4	- 20 290,9 – видатки споживання - 14 027 оплата праці - 509,9-оплата комунальних послуг та енергоносіїв
Забезпечення здобуття професійної освіти загальнодержавного значення	250 850	- 25 085 – видатки споживання
Наукова і науково-технічна діяльність закладів вищої освіти та наукових установ	825 272,7	- 86 217,3 - 1 136,1 – оплата праці - 58,1 оплата комунальних послуг та енергоносіїв
Державні премії, стипендії та гранти в галузі освіти, науки і техніки, стипендії переможцям міжнародних конкурсів	100 374,7	- 10 037,5 – видатки споживання -20,1 – оплата праці;
Загальнодержавні заходи у сфері освіти	1 495 307,9	- 12 212,1 – видатки споживання - 333,7– оплата праці - 162 059,4 – видатки споживання
Підготовка кадрів закладами фахової передвищої освіти	5 037 138,2	- 503 713,8 – видатки споживання

Міністерство фінансів здійснює пошук альтернативних джерел фінансування і підтримка освіти. Такі заходи і програми Мінфіну разом з іншими органами влади та із залученням Світового банку закладає у проект «Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні». У рамках цього проекту передбачено відшкодування видатків Державного бюджету, здійснених для

оплати праці працівників державних органів, а також заробітної плати вчителям закладів загальної середньої освіти.

В розвиток наведеного відзначимо, що за даними Державної казначейської служби України станом на 1.04.2022 у 1444 місцевих бюджетах є залишки освітньої субвенції в обсязі 7,5 млрд грн. Їх акумульовано у 1202 місцевих бюджетах на суму 242 млн. грн. субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам для надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами [4]. Цей ресурс може посилити спроможність органів місцевого самоврядування у частині фінансування освіти. При цьому зменшено додаткову дотацію з державного бюджету на суму переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я – 2,95 млрд. грн., на 2,9 млрд. грн.

Література:

1. Касич А.О. Особливості фінансування вищої освіти в Україні та інших країнах світу. / А.О. Касич, В.А. Циган. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»* URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2587>
2. Лошенко І. Інструменти формування конкурентоспроможності ВНЗ / І.Р. Лошенко, А. Іванченко, І. Лошенко. *Матеріали наук. конф.* URL: <http://intkonf.org/ktn-loshenyuk-irivanchenko-a-instrumenti-formuvannya-konkurentospromozhnosti-vnz/>
3. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua>
4. Державна казначейська служба України. URL: <http://www.treasury.gov.ua/>

КЕЙС-МЕТОД ЯК ЗАСІБ ЗАЛУЧЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО КОЛЕКТИВНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Яслинська К. М.

*старший викладач кафедри іноземних мов
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

Дистанційне навчання – це вже добре відома, але все ж сучасна технологія навчання, яка виникла з розвитком інформаційних технологій та комп'ютерної техніки. Дистанційне навчання, за

визначенням – це навчання на відстані, коли викладач на студент розділені у просторі. Одним з найскладніших завдань, які виникають в умовах дистанційного навчання є організація групових та колективних форм роботи студентів [3]. Для активізації такої роботи доцільним є використання кейс-методу. Кейс-метод вже підтвердив свою високу ефективність та результативність під час проведення дистанційних занять. Цей метод – така ж інновація з точки зору методології, що і дистанційне навчання з точки зору технології; крім того, вони відмінно доповнюють один одного.

Окрім відомих характеристик кейс-методу, таких як активізація та підвищення ефективності професійної освіти, підвищення мотивації до навчального процесу, моделювання розв'язань ситуацій згідно із завданням тощо, є характеристика, яка займає центральне місце-це робота в мікрогрупах. Така робота є найліпшим методом навчання та обміну досвідом в умовах співпраці. Після отримання завдання студенти розділяються на мікрогрупи та починають самостійну сумісну роботу. Важливим є дотримання принципів організації самостійної сумісної роботи:

1. Принцип співпраці. Полягає в самоорганізації студентів та в сукупності самостійної та індивідуальної діяльності. Велике значення має самостійна робота вдома як випереджаюче навчання та робота безпосередньо на занятті.

2. Принцип колективізму. Втілюється в участі кожного студента в постановці мети навчальної роботи, діяльності, контролі та оцінці сумісної діяльності. Робота кожного студента адресована не викладачу, а всім студентам. Змінюється роль викладача – він стає організатором та керівником навчальної діяльності, членом колективу.

3. Принцип ролівої участі передбачає добровільність в виборі ролей та отримання задоволення від обраної ролі. Велика увага надається фактичності під час зміни ролей.

4. Принцип відповідальності. Основним є те, що студент не відповідає матеріал викладачу, а презентує свою роботу іншим студентам. Контроль виконання завдання покладений також високою мірою на студента, а не на викладача. В процесі роботи студенти навчаються методам самоконтролю та самооцінки.

В методиці роботи малими групами приваблює самостійна робота студента під час отримання інформації та її аналізі, надання їй логічності, її гнучкість, можливість застосування різних форм навчання. Саме при роботі в малих групах здійснюється розбір ситуацій як сукупність обставин та положень справ, в яких студенти виявляють протиріччя. Вони слухають один одного, говорять самі, аналізують матеріал, який отримали, при цьому вони сперечаються, навчаються

слухати, погоджуватись з кращим проектом вирішення проблеми, знаходять помилки, готують матеріал для дискусії.

Необхідною умовою є дотримання правил роботи малих груп:

- спільність проблеми для всіх;
- спільність вимог. Для цього потрібно створювати групи рівних можливостей;
- кількість студентів в групі не більше 5 для ефективної роботи кожного;
- виділення лідера, формального чи неформального;
- створення групи, що контролює, наприклад група експертів;
- гласність роботи в усіх групах та колективне обговорення;
- врахування можливостей групи при постановці проблеми.

Дотримання цих правил надає можливість організувати розвиваючий навчальний процес, тому що в вирішенні творчого завдання студенти спочатку ведуть уявний відбір відомих засобів вирішення та, коли не знаходять такого в арсеналі свого колишнього досвіду, конструюють новий засіб. Та в умовах дистанційного навчання це є важливим засобом збереження комунікації між студентами в групі та підтримання соціальних зв'язків між студентами.

Література:

1. Кобися А.П. Інформаційне освітнє середовище як платформа для реалізації змішаного навчання у вищих навчальних закладах. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Том 57. С. 75–82.
2. Подорожна А.О. Інтегрування кейс-технологій в курс дистанційного навчання англійській мові майбутніх інженерів-педагогів. *Scientific, Journal Virtus*, December № 19. 2017. С. 93–96.
3. Як вчителю організувати свою роботу під час війни: рекомендації державної служби якості освіти. URL: <https://sqe.gov.ua/yak-vchitelyu-organizuvati-svoyu-robotu-p/> (дата звернення: 10.06.2022)

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОГО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

3 травня – 13 червня 2022 року

Підписано до друку 14.06.2022. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 19,3. Тираж 100. Замовлення № 0622-097.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефон +38 (048) 709 38 69, +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.